Lit: M.

[illegible]

1.
2.
3
4.
5.
6
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16
17.
18.
19
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.

Lit: M — Skazówka.

Dla P.P. Zecera, i Drukarza.—

Nr Porządku	Słowo główne	Pagina	Uwagi.
1.	Macać	1.	
2.	Maczać	1.	
3	Maczuga.	2.^{b}	
4.	Maj.	32^{b}	Majić;
5.	Majster.	7.	
6	Mak.	6.	
7.	Malarz	11.^{a} 11.^{b}	
8.	Mało.	9^{a} 9^{b}	
9.	Małpa	2.^{b}	
10.	Małżeństwo	12.^{a} 12.^{b}	Mąż; Męszczyzna.
11.	Mamka.	6.	
12.	Manatki	35.	
13.	Marchułt.	35.	
14.	Marcin.	36. 36^{a}	
15.	Masło.	25^{a} 25^{b} 36.	
16	Matka	4. 5. 46.	Macocha.
17.	Maź.	32^{a}	Mazać.
18.	Mądrość.	3^{a} 3^{b}	
19	Mąka.	4^{a}	
20.	Mąż.	12.^{a} 12^{b}	Męszczyzna
21.	Męka.	10^{b}	Męczyć.
22.	Męstwo.	33.	
23.	Mjałko.	4^{c}	Mielizna
24.	Mjara.	13.^{a} 13^{b}	
25.	Miasto.	22. 23.	Mieszczanin
26.	Mjeć.	8^{a} 8^{b} 8^{d}	Mienie

Nr Pozycyi.	Słowo główne	P-a-g-i-n-a	Uwagi.
27.	Miecz.	24.	
28.	Mięso.	3[a] 4[b]	
29.	Miejsce.	9[a]	
30.	Mieszek.	34.	Worek. Sakwa.
31.	Mieszkać.	4[c]	Mieszkanie
32.	Mila	23.	
33	Milczeć	29.	
34.	Miłość.	16[a] 16[b] 17. 19. 44. 47. 48.	Kochanie
35.	Miłosierdzie	33.	
36.	Mina	33[b]	
37.	Mjód.	15.	
38.	Mjotła.	22.	
39.	Misa.	2.	Półmisek
40.	Młócić	46.	
41.	Młodość.	10. 24[b] 45. 49.	
42.	Młyn.	7. 47.	~~Młóc~~, Mleć Mjelnik
43.	Mnich.	20.	
44.	Mnogość.	39.	Mnożyć.
45.	Móc.	15.	Mocować.
46	Moda.	29[a]	
47	Modlić się	50.	Modlitwa
48	Módz.	18.	Niemódz
49.	Mojemnie.	21.	
50.	Moneta	32[b]	
51.	Morały.	16[c]	
52.	Mór	32[a]	
53.	Morda.	32[a]	

Nr. Porządkowy	Słowo główne	P-a-g-i-n-a	Uwagi
54.	Mordować.	42.	Mordy.
55.	Morze.	8. 24^{b}	
56.	Most.	25.	
57.	Motyka.	37.	
58.	Motyl.	24.	
59.	Mowa.	18. 14. ~~14. 18.~~ 25^{b} 41. 45.	
60.	Mózg.	42.	
61.	Mówka.	40.	
62.	Mróz	33.	
63.	Mrugać.	39.	
64.	Mruczyć.	40.	
65.	Mścić się	39.	
66.	Msza: S.	20.	
67.	Mucha.	30. 34^{a}	
68.	Mur.	30.	
69.	Murzyn.	38	
70.	Mus.	14.	
71.	Musnąć.	38.	
72.	Myć.	35.	Umyć.
73.	Mydło.	~~32^{a}~~ 38.	~~Umyć~~
74.	Myśl.	31^{a} 31^{b}	Myśleć.
75.	Myślistwo.	26. do 29^{b} włącznie, 41. 43. do 45^{c} włącznie	
76.	Mysz.	31^{a} 31^{b}	

Griess, Tyrol; podał: 25/3 871.

15½ Maszkara Pag 8^{c}

Brozowski

m. 1. 4

(1) metafora; znaczy: usiłować, aby się prawdy dowiedzieć, od tego, który ją wyznać niechce. Lokucya sądowa.

(2) twierdzić, aktostuie

(3) Niczego prawdy docho dzić.

(4) kijem kogo okładać, a nadstuchiwać czy jeszcze dyszy.

(5) Prawdy dochodzić

(6) Porachuj się z swym sumieniem, i osądź się sam.

(1) to [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] w francuzkim to z samo:
Battre le fer, autant qu'il est chaud. –

Macać

1. Popułsach kogo macać. [illegible] (1) Linde
2. Kijem kogo macać (2)
(2) Parf.
a Boki okładać. [illegible]
3. Rzeczą mają, a nie macają. Budn: apf: 131
4. Macać w kim duszę. Linde (4)
5. Prawdy macać. L. (Linde)
(5) Parf. Macać kogo po pulsach. (Motf:)
6. Pomacaj się sam. Kn. (6)

Maczać, umoczyć! zmoknąć.

1. Póty knoty, póki też gorący maczać;
Bo skoro skrzepnie daremna robota;
Zepsujesz, złomiesz, a nie wetkniesz knota. Kdo. Syt. 1 27.
a Wtenczas dzieci tyka, kiedy się [illegible] dają;
b Kuć żelazo, dopóki gorące. (1)

Mały, mało

1. Zawsze, co mali bywają uporni; A jak po polsku zowią ich, są dufni /Zab./

Misa, miska, miseczka, półmisek

1. Wpadł, jak Franciszek z miseczką /P. L./ (1)

2. Muchy, psy, ciekawcowie, pierwsi do miski przystępują. /Żab:/ (2)

3. Rozkładać rzecz na 4 nadziesięć półmisków. /Gm. f 3 / Montwar/

4. Łóż po sześciu misach, gdy najedniej głosyć. /Rej: Zw:/ (4)

5. Sześć mis, do tego sześćdziesiąt półmisków, sto flasz, a tysiąc do tego kieliszków. /Brat:/ Ob. ars Uczty.

(1) wszedł niespodzianie, niezapowiedziawszy się.

(2) ciekawcowie, t. j. co pieczeniarze, pasibrzuchi.

(3) Rozwlekle co opowiadać, sprawę jaką zamatwać.

(4) Łacińskie: Quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura.

Maczuga

1. Wyprawił go z maczugą do pługa. (Kalib: (Par. Zwyczaj na Lisy. (1)
2. Za swe usługi, miast płaty, odebrał maczugi, ibaty. (Kalig: (Par. za moje żyto, kijem mnie obito. —

(1) Maczuga; pałka, gruby kij. —

Małpa

1. Zawsze małpa małpą będzie, Aż (choć) Królewskiego paliata nabędzie. (Mącz) (1)
2. Małpować co, albo kogo. (L. g.m (2)
3. Małpowód. (L. (3)

(1) Z Łacińskiego: Semper simia, simia, etiam si regia gestet insignia. Paliat Królewski: kosto. Małpa zwała się w staropolskim języku, każda kobieta nierządna. (Linde)
(2) Naśladować, nie zgrabnie. —
(3) Ten co z małpami po krajach chodzi, i za rozmaite ich sztuczki, pieniądze od spektatorów do czapki, lub miseczki zbiera. —

3 – 6.

Kont: Mądrzeć, mądry.

9. Co mi po mędrcu, co sam
Żyje sobie. (Zab:)
10. Gdzie są mądrzy, tam mu-
szą być i mędrkowie.
(Zat: Linde) ~~Parf~~ Potmędr-
ki. (3)
11. Siwizna nie mądrości
znak, lecz starości. (Lind)
(4)
12. Mądry na wszystkie
strony się ogląda. (Kn)
13. Biczkoniowi, ogłowie
osłowi, a różga na
grzbiet niemądrych. (Leop:
Prov:)
14. Kto często powątpiewa,
ten mądrości nabywa.
(Żegl) (5)
15. Jeden mądry stoi za dzie-
sięciu głupich. (Kn)
16. Wymędrkować co. (L)
(Linde) (6)
17. Zofia mądre imię ma,
mowi słodkości;
Bo któż nie wie, że płynie
cukier z ust mądrości.
(Burt:) (7)
18. Dziś nie ten mądry, kto do-
brze pisze, lecz ten, kto do-
brze odrwiwa. (Zat: Linde)
19. Mądrym gwiazdy nie
rządzą. (Kn: Ad:)
20. Mądrość największa każ-
dego, znać najprzód siebie
samego. (S)
21. Ile kto ma cierpliwości
Tyle ma mądrości. (S)
22 Mądry nie mówi, aż głupi
przestanie (S) ~~Parf~~ Lutnista
~~23~~ grać nie zacznie, aż Gajd u-
milknie. (S)
23. Mądry za wróżka stoi. (S)
(8)
24. Podobni są jednemu mą-

‡

(3) Potmędrek, czło-
wiek niedouczony,
a jednak mający
się za mądrego.
(4) Siwizna, siwe
włosy na głowie.
(5) Nie zawsze, są
sytuacye, w których
prędka decyzya jest
mądrością.—
(6) Ś1. fałszywą
mądrością, Sofizma-
tami, rzecz przekrę-
cić, albo wykręcić.
(7) Sofia znaczy w języku
greckim mądrość i do
tego odnosi się obecny
madrygał. — Philoso-
fia znaczy dosłownie:
zamiłowanie mą-
drości. —

(8) Wszystko przewi-
dzi, przepowie.
‡ drcowi lepiej, niż
dziesięciu głupim.
(S)

(1.) Ani tłusty, ani mądry.

Mina,-cera

1. Nie zmierzysz mi z czupryny. (1.)

Mądrość, Mądry, mędrzec

1. Jak mądry pobłądzi, to grubo pobłądzi. |Kn.|
2. On taki mądry, że jak znajdzie papier niepisany, to czyta. |J. Kn.| (1)
3. Mądrość przychodzi z laty; Lecz nie każdy mądry, kto brodaty. |Wojc: T. II|
4. Prostak o rzeczach bajej, Mądry mówi. |A.M.Fr.|
5. Insza mądry, insza mędrek. |Jdf| (2)
6. Prostak głupie narzeka; mądry radzi. |J.|
7. Lepiej być mądrym a ubogim Niż głupim a bogatym w skarbie drogim. |Linde|
8. Nie ten jest mądry, co wiele sprawuje, Lecz co z tego z dobrym rozeznaniem rozumie. |Rys.|

(1) Epigram na żydowskich, niby to bardzo uczonych Rabbinów

(2) Mędrek: pozorna mądrość.

|Kont: Pag 3.b|

Mięso

1. Ni z pierza, ni z mięsa. Parf. Ni mądry, ni bogaty;
b. Ni do Boga, ni do ludzi;
c. Ni do rady, ni do zwady. |Rys: |Kn.|
2. Nie jada w poście mięsa, ale mięso z chlebem. |J. M.| (1)
3. Kaszka fraszka; jarzyna pierzyna, chleb trawa, mięso potrawa. |Maur: Ek: |2|
4. Kto chce mięso jeść, musi z skóry odrzeć zwierza. |Pat: Tow: |3|

|Kont: Pag: 4.b|

(1) Epigram na Hipokrytów.

(2) jarzyna, pierzyna, t.j. nadyma żołądek.—

(3) Parf: Bez pracy nie będzie kołaczy.

№ ~~X~~ 4.[a]

Matka, Macocha, Macierzyństwo.

1. Za panią matką pacierz. (1.)
2. Kto nie słucha ojca, matki, ten słucha psiej skóry. (2)
3. Umie, jak zarodzoną matkę. (3.)
4. Matka mężowa, głowa mężowa. [Gmina]
5. Trzyma się maminej spódnicy. (4.) [J. M.]
6. Wypadł z oczka matuni. (5)
7. Jaka macierz, taka nać; Taka córka jaka mać. [P. L.] [Parf]

a. Jaki świder, taka dziurka, Jaka matka, taka córka!

8. Nie będzie komu ptaka i w naszym domu; Bo matka stara dawno iuż umarła. [Karp.] (6)
9. Macocha za matkę nie stoi. [Linde.]
10. Umie pacierz bez pani matki. [J. opp: Poz. 1.]
11. Córka swej matki we wszem naśladuje, Suczka swej pani zawsze tropu pilnuje. [Ryś.]

Mąka

1. Wygląda jak szczur z mąki. (1.) Parf

a. Zbladł jak ściana,

b. " " chusta.

2. Nie będzie z tej mąki chleba. —
3. Leniwego i mąka wręcz kole. [J. D. Ł.]
4. Nie będzie z tej rzy mąka. [Ryś: Kn:] [Pos: wań] (2)

(1.) Gdy kto nie rozumiejąc sam z siebie nic, powtarza to, co mu drudzy powiedzą.

(2) psi skóry, to jest: kańczuka, batoga [Łęgbna]

(3) Sprzedając co, unie bardzo wysoko, nad wartość!!

(4) Nieśmiałe, rozpieszczone dziecko.

(5) Podobny do matki: kubek w kubek.

(6) W początkach karyery, z którego przebija się po największej części podobna tęsknota zranionego serca, jak w tych dwóch wierszach.

[Kont: Pag 5.]

(1.) Gdy kto z przestrachu, lub z innej przyczyny, pobladł.

(2) Paraf Poz 2gi Ryś: z tego ryżu, albo ryżu. —

Kont: Mięso

5. Rybka woda, chleb tra-
wa; mięso wsiemcha-
towa. (Sak:)

6. Sam zje mięso, a nam
polewkę zostawi.
(Bratk:) Porf Ubogiu,
mu piskorz.—

7. Komu się mięsa nie do-
stanie; ten na polewce
miejsce przestanie —
(Kn)

8. Kto mięso ma; o gna-
ty nie dba. (Ryś: Wiz:)

9. Z tłustego mięsa, tłus-
ta polewka. (Rys:)
Witt

10. Mięso mięsem gonić
trzeba. (Chmiel:) (4)

11. Po nieustannych mię-
sopustach, post nieu-
stanny następuje. (Lud.
Linde) (5)

12. Więcej splugawia czło-
wieka złe czynię, aniżeli
mięso jeść. (Zarn: Post) (6)

13. Mięsopusty, strach kto
tłusty; Biedak, bogacz
jedzą śledzie; a kto pędził,
wolno jedzie. (Kol: Wld:)

14. Mięsopusty nie zapus-
ty; Ćiebko, chudo po po-
pielcu; Jak w wentycie po
marzelen. (O) (7)

(4) Zwierzą psami
dobrze utrzymanemi.—

(5) Po zbytkach nie-
dostatek.

(6) Rozumię się w post
mięso jeść.—

(7) Jak woda zamar-
znie.—

Miel, miatko, mielizna.

1. Pusienszy [opuściwszy] głębi, pomieli się wozie. (L.)
2. Na mieli utonął. (Kr.) Porf. Przy brzegu utonął.

Mieszkać, mieszkanie.

1. Jak sobie zbudujesz, tak mieszkać będziesz. ~~(Ha~~ (Staur: Ek:) Porf. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.
2. Mieszkać za światem. (L. Gm.) Porf. Gdzie świat deskami zabity. (1)

(1) Daleko od miasta, lub wsi, w miejscu odludnym, nie przystępnym. — I. Niemiec mówi: Wo die Welt mit Brettern [illegible] verschlagen. —

Matka, Macocha

~~12. Matka wężowa, Słowa wężowa. /gm/~~

12. Zimno jest matką białości, gorąco zaś matką jest czarności, i ogorzenia. /Sak:/

13. Krwawe łzy wylewa- li matki, patrzące na dziatki, któ- re gwałtem dać musia- ły, na mięsne jatki. /Ds: Kas: (7.)/

14. O matko dobra, coś za da- wnym wiekiem, Idziesz, choć jesteś i młoda i ładna Żona poczciwa, rozumna, i miła Śmiesz sama karmić to, coś urodziła. /Kras: listy:/

15. Matka; co ma, to tka, dzieciom; Macocha, niby ma co, to chowa, dla siebie, albo swoich. /Chmiel N. A./

16. Matka daje; a macocha pyta; czy chcecie dzieci? [Wurz: 314]

17. Macoszyne dziecie dwa obroki bierze. /Kn: (8)/

18. Matki, i ojca tylko, za grosz niedostaniesz. /Pag: gr: (9)/

19. Matka choć obije, to ~~nieboli,~~ korzyna ~~nieboli~~. /Linde z Kroon: (10)/

20. Chodził, biegał, jak go matka zrodziła. /Linde (11)/

21. Przysięgał, zaklinał się, pod- ły matki synem. /Pot: Jow: (12)/

22. Matka rodzi; ojciec upło- dzi. /Pet: Linde/

23. Ci, którzy wzywać Hymena matki; swoje gdy stanowią dziatki /Ustr: Troj: list: (13)/ /Kont: Pag: 46/

(7) Mowa o dzie- ciątkach zamordo- wanych na rozkaz Heroda.—

(8) Pieszczone od matki, i od ojca, dziecie 1o. tora tyl- ko od ojca, i to nie zawsze.—

(9) Za grosz, t.j. za pie- niądze.

(10.) To nie boli.

(11) To jest i nago.

(12) t.j. podskurwy- synem.—

(13) Hymen według mitologji greckiej, Bo- żek małżeństwa. stanowią dziatki, t.j. córy dają za mąż, albo żenią.—

6.

Mak

1. Cicho, jakby mak siał; (Gm) (1)
2. Nie trzeba maku siekać. (Rys) Parf Drew do lasu nosić. (2)
3. Makutra; naczynie do tarcia maku. (Gm)

(1) t.j. Tak cicho, żeby słyszeć można jak mak sieją.

(2) Nie czyń rzeczy zbytecznych. Actum, ne agas.

Mamka, mamczyć

1. Niegodzi się brać w mamki, głupiej, albo też układnych, jako to są: praczki, szwaczki, haftarki, i inne takie warsztatniczki. (Sien:)
2. Mamka za matkę nie stoj. (Kn) Parf Ludza oczu letkie.
3. Umie już pacierz bez mamki. (S) (1)

(1) Ironicznie o rodzicach, które mądrością swych małych dzieci się chełpią. —

M. ~~2~~ 7.

Młynarz. Młyn, mleć, mliwo.

1. Tyle młyn zmiele, ile do młyna przywiozą. f.I. m f

Parf.

a Tyle krawiec kraje, ile mu materyi staje.

2. Młynowi, i pannie młodej zawsze coś brakuje; bo młyn ustawnie trzeba naprawiać, a pannie młodej do stroju. Zabaw.

3. Kto w mące we młynie, umączy się. /Pol: wał:/

Parf. a Kto się smoły tyka, osmoli się. — f

4. Na starym do młyna. /Rys:/ (1)

5. Próżnuje młynarz, skoro woda zbieży. /Pol: Syl:/.

6. Dał mu pięć sążni, a sam się młynkiem zatoczył. /Mi: Ryt./

7. Kto pierwo do młyna zajedzie, ten pierwo zmiele. /Rys:/ /Pol: wał:/ Metaf. (2)

[Kont: Pag: 47]

Majster, majstrować, mistrz

1. Majster miotlarz. (1)

Parf.

a Filut, figlarz.

b. Jada szparagi z grubego końca.

2. Kiedyby majster kostek przy sobie nie nosił, wtedy by czeladź w nie nie grali. /Rys/ Parf.

a Jaki pan, taki i kram.

3. Dawna bardzo przypowieść jest na ~~młyn~~ świecie wszędzie,

4. Niechaj nigdy zwolennik nad mistrza nie będzie. Rej: Zwierz: /2/

(1) T.j. na starym wysłużonym, ongowym koniu. —

(2) Parafraza, rzymskiego prawa: Qui prior tempore, potior jure. —

+b Rzadka rzecz, młynarz nieumączony. /Rys. /Pol: arg:/

(1.) ~~F...~~, ~~F...~~ Ironicznie, chcąc oznaczyć zręczność w interesach, w grze &c.

(2) Zwolennik, uczeń, czeladnik. Łacińskie: Discipulus supra magistrum.

m. 8^a

(1) To jest: opieszale. Dlatego, zdaje się, że sojki (ptaki) najpóźniej z Polski na południe odlatują.

(2) Nanosi się gowczasie burzy.

(3) wszystko wyplaple, co tylko wie.

(3 ½) Niebezpieczeństwa, nauczą nabożeństwa (Ks)
(Knap: Sey $\frac{24}{6}$.

(1) Znaczy mieć do kogo o co urazę. —

(2) Ironicznie: Otóż masz, czegoś pragnął. Pf. masz tobie,

(3) Lokuje, czna, czając lekiewasze, nie jakiej osoby. —

(4) ~~Lamus~~ Lemus, t. s. co Lamus, z Niemieckiego: Lehnhaus. (Linde)

+ zaborowa szyszkę. (Linde)

(5) Mieć, posiadać tyle, co na utrzyma nie potrzeba. Także być przy dobrym zdrowiu.

Morze

1. Wybiera się w drogę (tj. jak sojka za morze. (1)
2. Czy na lądzie, czy na morzu, wszędzie bieda mój Grzegorzu. (Kras: Sat.)
3. Kto pacierza nie umie, niech na morze płynie. (Linde) (Ryszt) (2) Parf
a Komu pacierz nie smakuje, ten niech po morzu żegluje. (Kn.) (3 ½)
4. ~~Morze~~ On jak wszystko na wierzch wyrzuca. (Rys.) (Mets) (3)

Mieć, niemieć, miano, majątek, mienie.

1. Mieć z kim na pieńku, Parf
a mieć do kogo Ankor. — (gminne) (1)
2. Otóż masz, Matyaszu. (gminne) (2)
3. Najpewniejszy sposób pomnożenia majątku, zrobić się kpem na lat dziesięć. (Pr. m.) (Ironia)
4. Łatwiej jest majątku się dorobić, niż go utrzymać.
5. Nie mieć kogo za kozią łopatkę; Parf:
a Za Bajbardzo;
b Za bura sukę,
c Za Boże poszycie, (za stworzenie Boże) (3)
6. Kto nie ma zbroje, Niech nie ija boje. (Linde)
7. Zoć mój lemus, moje mienie, Zdrowa myśl, zdrowe sumienie. (Ryb: Geśl.) (4)
8. Kto nie ma, nie straci. (Pam. fr.)
9. Dobrze się mieć. (Z) (5)
10. Mali co? wszyscy pytamy, czy dobry? mało dbamy. (Kn.)

M 8 b°

Kont: Mieć mienie majątek

29. Mam złotki Bogaczkąd, lub z czego. (Kr.) Parf. Mam de quibus. (16)

30. mam to z ojca (z matki) (Kr.) (17)

31. Zaszargać majątek. (L. gm.) (18) Parf. Zaszargał się pomuszył. ([illegible])

32. Ma się dobrze, główka go a nic nie zaboli. (Kr. Sad)

33. Mam swego do swego; nie potrzebuję niczyjej łaski. (Kr.) (19)

(16) T. j. mam pieniądze, abym to, lub owo kupił, zapłacił. –

(17) wady fizyczne, lub moralne, albo przeciwnie dobre przymioty. –

(18) Znaczy obciążyć, zadłużyć dobra nieruchome.

(19) Do nowego; t. j. do nowego zboża, chleba

8.

Maszkara

1. Maszkara, (Człowiek) kobieta ovey szpetna. (9m)

10. w maszkarze chodzi. (Kn ad: (1)

11) Zewnątrz-ni-czego, wewnątrz plugastwo. (Kn: ad/2 maszkara znaczy tu maskę. —

(Kont: Milczeć, Milczenie

7. Milczenie udaczasem głupiego za mądrego. (Kn ad: (4)

14) Łacińskie: Si tacuisses, philosofus mansisses.

8. Milczenie, młodego zdobi. (0)

9. Oskarżony, gdy milczy przyznaje się do winy. (S)

Kont. Mieć, mienie. 11

(6) Linde objaśnia to przysłowie, drugim t. j. Jeśli wisieć, to za obie nogi: tj. żdaj się, nieostatecznie. Pręcej znaczyono: Mali być co złego, czy to wiek, czy jakie zdarzenie, do Biesad nim.

(7) Piszczek; Lutnista, Muzykant. Stypa: Uczta pogrzebna, lub inna.

(8) Słowo dwuznaczne, Tomasz także imie. Ironia, gdy się kto kłopotu samochcąc nabawił. —

(9) Nieoszczędny, nieozdłaszaj.

(10) Żartując.

(10) w Niemieckim, was mir [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] t. j. das [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dat. —

(11) Tego, t. j. takiego

(12) Kto kto chce się pozbyć natrętnego żebraka mowią: Non c'è delle piccole: Niema drobnych, drobnej monety.

(13) Łacińskie: argumentum negativum.

(14) Zwykle dołącze, wi tając kogo znanego, albo pisząc do niego. — Z francuzkiego: Comment vâtil, albo Comment cela vât?

(15) Być rozumnym, wymownym. Z Franz: Raisonné —

11. Ztem przypasie, mali rozumujące dobry. /Mic: Ryt:/

12. Mij się dobrze, możesz to. /Rej: Wiz:/

13. Mali być coztego, na Tatary z nim. /Kn/ (6)

14. Ma się, jak piszczek na stypie. /Linde/ (7) ~~Parf~~ Jak piszczek na maśle. —

15. Mam cię, już eś w saku, Już wilk w sieci. /Kn/

16. To — masz. /Linde/ (8)

17. Otóż masz, czegoś chciał, dobrze i tak. /Kn ~~(7)~~

18. Mij, (zatrzymaj) to przy sobie, coś słyszał. Parf Mij to w sekrecie (9)

19. Mij się dobrze, (Bywaj zdrów) czego ci niedostaje kup sobie. /Kn/ (10)

20. Niema się do niego, śmierdzi mu robota. /Klon: Wor:/ Parf Próżniak. —

21. I sam Bóg nie weźmie, gdzie nie masz. /Kn/ (10)

22. Nie masz tego hultaja, coby jakiej niemiał cnoty. /Beat: Linde:/ (11)

23. U skąpego na końcu języka siedzi: Nie masz. (12)

24. Dowód od Niemasza. /Wols:/ (13)

25. Nie znamy, co mamy, aż postradamy. /Kn:/

26 Jak się macie? /Z. gm/ Parf Jak się wam powodzi? (14), /Sel Linde/

27. Miewać raptusy. /Gr. Linde/ Parf Być postrzelonym, niespełna rozumu, (15) Może z Niemieckiego: Rabiat.

28. Mieć rezon. /Z/ Mon (15)

/Kont: ~~Mieć~~ Pag 8. e/

9 6

9. Tak maluczki, żeby go w garści schować. /Gór: Sen:/
10 Małemu, rosłego pachoł-ka szaty nie służą. /Skó Qw:/ Metaf:
11. Szesto mały, nie bądź zuchwały. /Rys:/
12. Mały, ale serdeczny. /Kn/ (7)
13. Małych ptaków małe gniazda. /Rys:/ Metf: /
14. Małe złodzieje wieszają, a wielkim się kłaniają. /Rys:/ (8)
14. Mało, a nie widzi mnie, i zasię mało, a wyżyje mnie. /Sikl: Pon:/ (9)
Porf P. Wszędybylski, wier-cipięta; Nigdzie miejsca nie zagrzeje; Tabyt, tułanie-masz.
15. Mały lud, małe pienią-dze. /Hor:/
16. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. /Jag: Wyb:/ (10)
17. Po mału idąc dalej zaj-dziesz. /Rys:/ Porf Spiesz się wolno. (11)
18. Mniej więcej. /L./ Linde /12
19. Mniejsza z tem; albo, mniej-sza o to. /ib/ /13./
20. Patrzyć, a nie zażyć, mała obrada. /Kn/ (14)
21. Co małe to miłe. /ib/ Porf Wszystko małe ładne. /15/
22 Małe winy gryziemy, wiel-kie całkiem połykamy. /ib/
23. Mało, tyle co nic. /ib/
24. Mało mówi, a wiele czyni. /ib/
Porf Lepszą ma rękę niż język. /ib/

(7) Niemieckie: was klein ist, herz-lich; was groß ist, ist ungeschickt. —

(8) w Niemieckim: Kleine Diebe hängt man, die großen läßt man laufen.

(9) wyjątek z Ewangelii; atoli używane często żartem od dzieci, które nie posie-dzą długo na jednym miejscu; Parf Poz: 24

(10) Serce małe, bo-jaźliwe, słabe.

(11) w języku włoskim: Chi va piano, va sano, e chi va sano, va lontano.

(12) Łacińskie: plus minus. Niemiec mówi beyläufig, Francuz a peu près.

(13) Mało mnie to obchodzi. Niemiec mówi: Meinet-wegen.

(14) Obrada: uciecha. Łacińskie: Quid juvat aspectus, si non conceditur usus. —

(15) Niemcy mówią: was klein ist, herzig; was groß ist, ungeschickt. —

№ 9.a

Miejsce

1. Jeden z nas musi na miejscu zostać! (wyzywając na pojedynek.) Odp: A tak; ja pójdę, a ty zostaniesz. (J. M.)
2. Najcięży z miejsca się ruszyć. (Wm.) (1)
3. Miejsce społeczne, ma być bezpieczne. (Kn: ad:) (2)
4. Niesporo z miejsca. (3) Parf. Początki zawsze trudne.

(1) Odnosi się do wybierających się w daleką drogę. —
(2) Miejsce społeczne; Kościoły, Teatra, Restauracye, Szynki i tym podobne miejsca gdzie się mieszkańcy miasta, lub członki jakiego stowarzyszenia zgromadzać zwykły. —
(3) W Niemieckim: Jeder Anfang ist schwer.

Mały, Mało, maluczko

1. Dużemu, dużo; maleńtemu mało. (J. M.) Parf. a według stanu grobla.
2. Za maluczko mię ujrzycie, a za maluczko mnie znów nie ujrzycie. (1) Parf. a Tu był, tu go nie masz.
3. Mało dobry. (Linde) (2)
4. Zawsze do mali, bywają czupurni; A jak po polsku zowią ich, są durni. (Jabł: Ez:)
5. Mało za wiele przyjmij. (Kn.) (3)
6. Mało dadz wstyd; wiele, żal. (Rys:) (4)
7. Proś mało, weźmiesz wiele; chcesz wiele, proś o wiele. (Min: Rys:) (5)
8. Mało, (mniejsza) zostawa, kiedy wszczy zgoda. (Linde) (6)

(Kont: 9b)

(1) Słowa wyjęte z Ewangelii S.go zastosowane żartobliwie do tych osób, które nigdzie miejsca nie zagrzeją.
(2) To samo co: kat.
(3) Chęć za uczynek.
(4) Szczęście tych, co nie radzi dają; jest to ich zwykła ekskuza.
(5) Paradox. —
(6) In verbis simus faciles. —

Młodość, młody-a, młodzieniec.

1. Nie trzeba młodego sobie tumaić. [F. S. M.] (1)
2. Młodość, płochość.
3. Kufel, kostka, podwika, młodemu w każdej rzeczy przeszkodą. [Żeb.] (2)
4. Zielone lata kwit, sqcij młodości. [Past. Żyd.]
5. Niechaj cierpliwie w szczuptym niedostatku młodzik nabierze wszerca i statku. [Hor: ars: poe:]
6. Młodość moja, niebaczna, z dobrej zszedłszy drogi, wszystkiemi mych spółecz, niłaś przyjęła natogi. [Szy. b. S. m.]
7. Gotowa się młokosik, wolny odnianki, psy, konie, i rycerskich go, miło lubi sztuki. [Dwor. szt: Rym: 3.]
8. Ognia do ognia przydaje, kto młodemu wina daje. [Kn.]
9. Młodość wesoła, kwitnieje. Starość zmarszczona truchleje. [id.]
10. Młody się nabywa: Stary się używaj, albo odpoczywaj. [id.] (4)
11. Młody rychło umrzeć może, Stary długo żyć nie może. [id.]
12. Młodzik niewolnik, Majsz, towarzysz, człek pan. [Rys:] (5)
13. Zamłodu tarń ostrzeje. [Żegl. Sarf.] Czem się skorupa zamłodu napoi, &c.

(1) Metafora, stosująca się do młodych ludzi.

(2) Podwika, kobieta.

(3) Z Hor: de arte poetica: Imberbis juvenis &c.

(4) Albo używaj, rozumie się tego, coś za młodu nabył.

(5) Majsz, ptak do polowania, zaczynający się wprawiać, człek, człowiek dojrzały, zdrowy. Lata te przypowieść odnosi się do epok życia ludzkiego. — [Kant: Pag: 24/6]

N. 10 b

13

Męka, męczyć, męczarnia

(1) mieć z nim in-
terez:

(2) Obj: hist: Zygmunt III:

(3) Zwie lud pospo-
lity figurę wyobra-
żającą krzyż, a na tem,
albo Pana Jezusa u-
krzyżowanego, albo
tylko insignia Męki
Ukrzyżowanego. — Figu-
ry takie można pra-
wie w całej Polsce,
a niemal w całej chrze-
ściańszczyźnie, na gra-
nicy między dwoma
włościami, i na krzy-
żowych drogach

1. A to prawdziwa mę-
czarnia, mieć z tym nu-
dziarzem do czynienia
(Gm/1/)

2. Płacze, jak na mękach.
(Gm/ ~~2~~ Parf

3. Jak karski na mękach
(2)

(3)
4. Męka Pańska; ~~zwie lud~~
~~pospolity polski~~, krzyż drew-
niany

M. II. 6

Kont: Malarz, malować

(7) Pokaźit: pobładzić; nie utrafić podobieństwa w portrecie,

(8) Man muß den Teufel nicht an die Wand malen. –

(9) T. j. powierzchowna, nieprawdziwa.

11. Żebym ja się malował, szurował, na głowie postawił, to nic nie pomoże. /L. gn:/

12, Malarz pokaźił. /Pol: wać/ Linde/ 7./

13. Nie trzeba z tego malować, samo się wyrazi. – /Linde/ 8/

14. Malarz głowę trafić może, lecz rozumu i cnoty malarz nie trafi. /Linde/

15. Malowania jego godność albo nauka da /L/ Kn: ad: /9/

M. 11.[a]

14

Malować, malarz, malarstwo, malowany.

1. Bóg z iłu ka z prochu stworzył, toż czynią malarze;
Gdy z startej na proch far[b]y ludzkie tworzą twarze.
(Min: Ryt:)
2. Stoj, jak malowany.
(1) Parf
a Języka w gębie zapomniał.
3. Z jednej bańki, dwie ściennie malować. (Linde)
Parf
a Jedną ogarką dwie muchy zabić,
b Przy jednym ogniu dwie pieczenie upiec,
c Dwie sroki za jeden ogon trzymać;
d Jednym bankietem dwa wesela odprawić;
e Jednym kamieniem dwie kuźki naraz zabić. (Linde) (2)
4. W gębę (sporą) (kogo zamalować. (Lym) (3)
5. Malowanie, prostakom stoj zaczytanie. (Kn: (3½)
6. Zmalować co; (L. gm) (4)
Parf Sigla zptatać, zwojować co. —
7. Pod ziemmie zamaże, Przyrodzonej skazy. } (Dawny pol:)
8. Malarz dobry, napisu nie ktu[r]ru; z tym musi. (Kn) (5)
9. Pięknym malarz co ukradł, to mówi, że znalazł. (Wal: (6.)
10. Nie malowany mija. (Kn)
Parf Nie dam sobie w kaszę dmuchać.

(1) Nie mówi, nie miesza się do konwersacji.

(2) Dwie ściennie, dwie ściany.

(3½) Parf: księgi prostaków, obrazy. —

(3) Dać komu policzek.

(4) T. s. co: zbroić co.

(5) Łaciński: Hic canis, ist lepus. Ucinek na lichych malarzy, którzy tak malują, że można wziąć psa za zająca, lub vice versa.

(6) Odnosi się do malarzy kopistów. —

(Kont: Pag: 11 [b])

m. 12 a

mąż, mężczyzna.

Małżeństwo, małżonek

1. W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczony; W zupełniejszej swobodzie będziesz żył bez żony. /Zab:/

2. Nie niewola w małżeństwie, ale myśl bezpieczna. Ale wieczny mite, ale zgoda wieczna. /Szym: Sil:/ Opp poprzedniego. (1)

3. Małżeństwo albo nam czyni raj na ziemi; albo czyni z niej piekło. /B. I./ (2)

4. Dotylnić z tego, i nadrym szczęściu; Małżonkuje się w końcu kochanej niewieście. Pożar wygaśnie, niesmak serce zdyba; Nie jest ostroższa przyprawa niż ryba. [2] /Zab/ (3)

5. Co mężczyzna dzielnością swoją może z troski przybawi, kobieta oszczędna gospodarstwem, to dobry może zachowa. /B. I./

6. Mąż wspólniczy. /L. gm./ Pars Pod pantoflem żony. ~~(4)~~

7. W małżeństwie jak się poknieją, będzie tam albo psie życie, albo djabeł kotny. /Pol: Arg:/

8. Małżeństwo ostatnie szczęście, o nie najmocniej to trzymaj. /Petr:/

9. Nie męska rzecz stroić się. /Kn/ (4)

10. Poznać męża, mężczyznę. /Linde (5)/

11. Małżeństwo, które interes spaja, tamią często związki miłe. /Pet: Linde:/

/Kont: Pag: 12 b/

(1) I pierwsze i drugie, mogą być prawdziwe.

(2) Objaśnia się jako poprzednie dwie pozycye. –

(3) Po nadrym szczęściu, to jest: po konkurencji.

(4) T.j. żona rządzi i damem, iż żona. –

(4) forma viros neglecta decet.

(5) O kobietach, znaczy, obcować z mężczyzną. –

M. 12 b

15

Wont: Mąż, mężczyzna

Małżeństwo

12. Nie trzeba męża wiertelem mierzyć. (Kolb: (b). Dopis[?] Chłopa w końcu nie mierzą. —

13. We dwunastu latach rwiją[?] się panny z małżeństwa, a jak przyjdzie iść do Kościoła (do ślubu) dopiero w płacz, chciałoby się na inny dzień odłożyć. (Lud 4)

(b) męża znaczy tu mężczyznę. Wiertel, czyli firtel miara Poznańska. Znaczenie tego przysłowia jest, że nie trzeba o wartości mężczyzn z ich powierzchowności sądzić.

m 13 b

Kont. Miara, mierzyć

(8) Wżdy kiedy, t. j. co prędzej z czasem.

(9) Odnosi się do z tych postępków, z tych ludzi, znaczy, że już dojrzali do kary.

(10) Mjara znaczy tu umiarkowanie.

(11) Używane zarówno w sensie realnym, jak moralnym. —

17. Kto często mierzy, wżdy kiedy uderzy. (Kn. (8)

18. Przebrać miarkę. (Zgm)

(9)

19. Mjara we wszystkim potrzebna. (Kn: Ad (10)

20. Pomierz się swą piędzią. 1) Parf. Obrachuj się z swemi siłami. (11)

Miara, miarka, mierzyć.

1. Jaką miarką mierzą, taką odmierzają. (Gm.) Parf. a Prawo odwetu: Wet za wet.
2. Co nie miara. (Linde) (1)
3. Zmierzyć się z kim. (L.) (2)
4. Praca, gniew, picie, najzdrowsze w miarę. (Ryś.)
5. W piętę mierzył, w łeb uderzył. (Gm.) (3.) Parf.
6. Nie zawsze tam uderzy, gdzie kto mierzy. (Kn.)
7. Maszli przywarę, przymawiaj w miarę. (Fac. pol.) ~~(Z.~~ Parf. Kocioł garnkowi przygania. (Gm.)
8. Wymyślacze, co wodę łyżką mierzą. (Rej) (Ryś.) Parf. piasek, albo drzewa w lesie liczą.
9. Pewniej mierzyć, niż wierzyć. (Kn.) Parf. Lepsza miara, niż wiara. (4)
10. Okęcią, nie datkiem, mierzą się usługi. (Zab.) (Ops: wyr.)
11. Chwałę (tych) co się piędzią mierzą; Objął miarkują zwierzęcą. (Koch.) Parf. Co się rachują z kieszenią.
12. W bok dyszlem mierzyć. (L.) (Linde) (5)
13. Jakci mierzą, takci namierzą. (Kn.) Parf. Ileć mierzą, tyleć namierzą. (5)
14. Jaką my piędzią drugiemu mierzymy, Taką odmierzoną odbierzemy. (Sabt. Ez.) (6)
15. Świat pomierzyć. (L.) (Linde) (7)
16. Królewska to zabawa, świat pomierzyć, aby cudzym relacyom nie wierzyć. (Gwar: ltt.)

(Kont: Pag: 13b)

(1) Tyle czego, że zliczyć niemożna.
(2) Zpróbować się z kim w sile fizycznéj lub moralnéj.
(3) Co innego myślał, co innego zrobił.
(4) Nie na słowo sprzedającego się spuścić. –
(5) Zbaczać z prostéj drogi, kręcić, szachrować, mataczyć.
(6) Parf: Poz [illegible]
(7) Znaczy: podróżować, zwiedzać obce kraje.

M 14

Mus, musieć, musisz

1. Dowcipne; musisz. /Wmpr:/ /Ironia:/
2. Przeciwko musisz, nie masz wymówki, ni porady. /D/
3. Mus jest wielki pan. /Kn/ (1)
4. Te prozby pachną musem /Pot: arg:/ (2)
5. Co muszę, to rad uczynię /Birk: Zygl/ (3)
6. Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. /Rys:/

Mowa, mówić. (Kont:)

7. Ten się mową bawi, e łajźka;
Ow zaś poważnie coś mądrego brząka. /Opal: Sat:/
8. Więcej strzegą powagi, okazałej mowy;
Niżli czoby przyniosło nam pożytek zdrowy. /Biel: S. N:/ (4)
9. Poważną swoją mową, i pełną ~~godności~~ mądrości;
Kierował rzeczy wszystkie ku sprawiedliwości. /Grod:/ (5)
10. Twierdzić uporcie co jest głupiego;
Nie jest to mowa mądrego. /Kn:/
11. Łagodna mowa; pewna namowa /D/
12. Nie namówisz jej, nie Dorotka. /Rys:/ (6)
13. Mów co chcesz, tylko rzecz przy sobie trzymaj. /Gm:/ (7)
14. Przypatrz się mowie, gdy ć kto co powie. /Facecye/ (8)

/Kont: Pag 25 b/

(1) Niemiec mówi: Muss, ist eine harte Nuss.
(2) Podobne do grozby.
(3) T. j. Jeśli muszę, to już rad uczynię.
(4) Tyczę się członków Izby Senatorskiej za czasów Bielskiego.
(5) Marszałek sejmu lub trybunału.
(6) Nie uwiedziesz jej, nie tak głupia ona.
(7) Tylko mnie się nie dotykaj.
(8) Nie wierz, dopóki nie ujrzysz.

Moc, niemoc, mocny, możność, mocarz.

1. Kto mocniejszy, ten lepszy. /B. J./ (1)
2. Łaskawszej mocy mamy mało, oto albo nic /Skry/
3. Możnego mocować /Z./ /Linde (2)/
4. On wiele może, u pana Ekonoma /Ekonoma/ Tat./ Linde (3)/
5. Moc czego. /Z. gn./ Pasł. Świat. (4)
6. Możny się z równością wybije, chudy się zaskrobie; Zawżdy wielkie łasi owce, orzeł gęsi łowie; Również chudy przed możnym na wolności chronie. /Pasek. Dz./ (5)/
7. mocować się z kim. /Z./ (6) ~~Prov.~~
8 Mocniejszemu mocny ustępuje /Kn. 9./ (7)/

Miód, miodek

1. Dobry chrzan z miodem, a miód sam. /Linde 7/
2. Miodek, ma być słodek. /Dwór/ (1)
3. Kraj (okolica) mlekiem i miodem płynący. /gm./ (2)/
4 Gdzie miód, tam też i żółć. /Pot. wać./
5. Łacniej w tym jadu, niż miodu. (4)/
6. Wiesz że z których nasze miody? Skutkiem są pracy i zgody. /N. J. P./ (3)/
7 Zaczęłem bez muchy, zasiewem bez wilgi, a z ziarnem wlekąsię mrówki. /Pilch. Sen. 14/

(1) Wszystkich Amst. (Testament) r. 866
(2) Lokucja sądowa, znaczy, gwałt wyrządzić.
(3) Znaczy: ma wpływ u dworu, albo we dworze. —
(4) Znaczy: wiele, wiele czego. —
(5) Chronić: cierpi, traci na wolności. —
(6) Probować z kim siły wzajemnej.
(7) Pasł. Ten dobry, tam ten jeszcze lepszy. /J./

(1) Ma być słodki
(2) Wszystkie potrzeby życia obfitujący.
(3) Pracy i zgody przezorat.
(4) Każde stworzenie do tego dąży, co mu natura na pokarm naznaczyła. —

Kontynuacyja
O Miłości, Kochaniu

19. Z owoców słodkich pytanie miłości serce więzi;
Młody z góry napoczyna, stary się z krzemieńczi. /Dob: Arg:/ (7)

20. Miłości bywa wzbroniona przez kazanie. /Ludek/

21. Kmieca płotopska-tam miłości, gdzie przy ludziach sobie tają, bez ludzi się szukają. /Rys:/

22. Kto miłuje szczerze, Ten szaleje pewnie; Kto się kocha powoli, Tego głowa nie boli. /s/

23. Miłości z bojaźnią nie stoi; Nie miłuje kto się boi. /Kn/

24. Kto co miłuje To i we śnie czuje. /s/ (8)

25. Gdzie miłości panuje, Tam się błędów nie widzi, i nie czuje. /s/ (9)

26. Miną się lata, noc za dniem zejdzie, Ja się w miłości mej nie odmienię. /Karp:/

27. Niech on w bezsilnym sercu rozumie, Pozna co nad płcią miłość często umie. /Zab:/ (10)

28. Z miłością umknie zgoda, a jaszczurcze plemię, Własną matkę z ojczystej przez wypędza ziemie. /Zab:/

29. Wspominać miło, co kiedyś trapiło. /Kn/ (11.)

30. Rzekłbyś żyje, kto ją gdy na początku broży, tak ją miłość zażegła. /Pos: arg:/ (12)

/Kont. Pag: 16[b]/

(7) Z Krzemieńczi, t. j. co z Krzemieńca rodem. Nigdy bowiem Potocki nie był w Kto[illegible]. Niemiec mówi na taki rym: Kaum Luft, ohne mich frisch Luft.

(8) Szczególny po mystykach, w ustach X. Jezuity.

(9) W włoskim języku:
Dove regna l'amore,
Non si conosce l'errore.

(10) Nad płcią t. j. nad kobietami.

(11) A już rozumie się, nie trapi więcej.

(12) Zażegła: rozpaliła; rozognita.

(13) Z Niemieckiego: Alt. Liebe rostet nicht. –

(14) Jakiemi ka- sujsta X. Jezui- ta, w miłosnych sprawach. –

(15) Tyczy się wdów; Parf niejako, przysto- wia: Z jednym do gro- bu, z drugim do do- mu.

(16) Przymówka do książąt pannu- jących, i bogaczów.

(17) Metressy. –

(18) Jak psy dziada.

(19) Parf: Poz: 34 a

(20) Miłość, skłonność, do kobiet, odpowied- ki, czyli k...ey, która w staropolskim języku jako Koses prorezygna- ta, biało głową ozna- czata.

(21) T. j. miłość wszyst- ko osłodzi, wszystkie ganancy... –

† Parf Jak nagnio- tek na pod eszwie. ...

31. Kocha się w czym, albo w kim, jak ubogi w prosię- cie. [Kn:]

32. Miło kiedy nas słucha- ją, a złota szcza gdy po- słuchają. [Kn:] Parf a Najprzyjemniejsza pie- szka świata.

33. Stara miłość nierdze- wieje. [Zt: Linde] 13]

34. Miłości nie wygrozisz; miłość z bojaźnią się nie stoi. [Kn:] 14] Parf Poz: 23. –

35. Miłości, tylko cię do śmierci. [Rys] 15]

36. Radsze Jawisz kra- dziony bawi miłością. [Bard: Tr:] 16]

37. Na miłość Boską, proszę, zaklinam. [Zt: Linde] Żądając czegoś usil- nie.

38. Miłośnice, drapieżnice. [Rys:] 17]

39. Miłuje go, jak wilk ba- rana. [Kn:] L] (18) †

40. Miły śmi, jak sól w oku.

41. Miłujmy się jako bra- cia, a rachujmy się jako żydzi. [Dz.] Parf Kochajmy się jako bracia, a drzyjmy się, jako żydzi. – [Gm]

42. Miłość słodzi na wsza- mian, nigdy nadarem- nie. [Jabł: Tel:]

43. Nie gwałtem trzeba, kto chce miłości otrzymać. [Dot: arg:] 19]

44. Miłość młodym pierw- szość daje. [Zt: Linde]

45. Miłość podwiężna. [Rej: Wiz: Linde] 20]

46. Miłość powab do wszystkiego. [Kn] 21] [Kont; Pag: 44.]

M. 16ᶜ

Kont: Masło.

(2) Ironija. 7. Maleczny jak masło na słońcu. (Mząz: (2)

Morał, Morały.

1. Przez morały mają: się zgrzbiet, boję (Gent: (Linde:) (1)
2. Gadać komu morały. (Zgm.) Darf prawić. (2)
3. Samorał nie lada (Zok: gm/3.)

(1) morały znaczą tu zasady, maxymy

(2) Upominać kogo, który pobłądził, aby się poprawił.

(3) Ironia, żartujące z sofistów, i sofirmatów.

n. 17. 19

Miłość, kochanie, miło kochać, miłować

1. Dzisiejsza miłość jest właśnie,
Jak ta zapalona raca,
Co błyśnie, pęknie, i zgaśnie. [Ze starej piosnki]
2. Boże daj, bym do śmierci
Kram sielskiej dziewicy,
Nie poznawał iście mej
skiej miłośnicy. [Zimor. Siel.]
3. Z tego weznę nie pomatu tęsknię;
Co ma twarz szpetną, a miłośne serce. [Rys.]
4. Gdzie się kochają, tam się często kłócą. [F. M.] (1)
5. Na śniadanie miłość, na obiad miłość, na wieczerzę miłość. [F. M.] (2)
6. Ludzie nie słowiki, aby się sercem karmili. [F.] (3)
7. Zebrało mu się na miłość, za późno. (4)
8. Oj tak, tak, komu miłość szczera w sercu włazie;
Nie pomni o posagu, ani interesie. [Zab.]
9. Podły interes, wziął miejsce kochania,
Wzgardzona piękność i dobre przymioty;
Gadniej szym wszystkiej swojego starania,
I swej miłości sądzą bałwan złoty. [Zab. N. i D.]
10. Kto kocha, ten nie uważa. [F. L.] (5)
[Kontynuacya pag. 19.]

(1) Z Niemieckiego: Was sich liebt, das neckt sich gern.
(2) Uciecha panny bez posagu.
(3) Objaśnia poprzedzającą.
(4) Ironicznie o starych guchach.
(5) Nie widzi wad w osobie ukochanej.

Mowa, mówić, gadać,

1. Do niego gadać, to jak grochem o ścianę, ciskać.
2. Mówcie o sobie, mości posiedźcie, a ja za was będę mówił: Mości Dobrodzieju. (1)
3. Potknął się język. (Łob.) Zająknął się. — (J. M.)
4. Mówi, jak gdyby miał kluski w gębie. (2) (S.)
5. Ani mowy, ani rozmowy. (3)
6. Mówić o tem chyba chłopu na bojsku. (Ossol.) Dorf. a babie na trecie. —

(1) Ironicznie o tych, którzy w mowie muszą zwykli powtarzać mowę słowa: Mości Dobrodzieju; których liczba obecnie jest już bardzo mała.
(2) Niewyraźnie
(3) Człowiek głupi, uparty. Rusin mówi: Hohory, do hory. — (Kont: Pag: 14.)

Módz, pomódz, nie módz.

1. Tyle pomoże, co umarłemu kadzidło. Dorf.
2. Każdy orze, jak może. (J. M.) (1.)
3. Ach Boże, Boże, dałeś temu co nie może: A ja bym mógł, to mi nie dał Bóg. (2) (Gm.)
4. Pomoże bochenkowi kukiełka. (Linde) (3)
5. Pomagaj Bóg. (Zgm.) (4) Dorf. Daj Boże szczęście. (5)
6. Ustawicznie choć nie wiele może; i sam gwałt też coś przemoże. (Kn.)
7. Może przebrzą jak komar nad muchami; Klecha najmędrszy między ratajami. (Krom.) (5)
8. Co nawy kto psimi, nie pomoże mu najlepsza uprawa ziemi. (Gali: maś: 6)

(1) w Niemieckim: [illegible]
(2) Da się rozmaicie tłomaczyć, albo zastosować.
(3) Znający rozumniej, co się może przydać.
(4) Zwykłe pozdrowienie wiejskiego ludu, robotnika pracującego.
(5) Rataj, t. j. co chłop. —
(6) Co nawy kto do złego, rodzina; gatunek ziemi, gleby dobrej, rodzajnej. —

M. Suplement

19.

Miłość, miłować, Kochać, Kochanie (kont.)

11. Ona kochać przyrzeka, lecz żąda wzamiany,
Być kochaną; wszak kochać powinien kochany. (B. T.)

12. Trzeba się kochać słodka Rozyno,
Dopokąd lata młode nie miną:
Na to ci serce i piękność dana,
Żebyś kochała, będziesz kochana. (Karp.)

13. Tak nami losy rządzą odwiecznie,
Trzeba się kochać, trzeba koniecznie. (D.)

14. Kochać a nie być kochanym,
Najnieszczęśliwszym jest stanem. (Zab.)

15. Nie masz większego szczęścia pod niebem, i w niebie,
Jak Kiedy się być kochanym dla samego siebie.
(Tręb.)

16 Miłość bez pieniędzy, wrota do nędzy. (Gm.)

17 Miłość bez zazdrości, jak Polak bez wąsa. (anfr.) (6)

18. Próżne kostuminy są twe wzdychania,
Już wyszły z mody stałe kochania. (Teat.)

(6) Nieszczera, nie prawdziwa.

(Kontynuacya Pag. 16.a 21)

m. 20.

Mnich, Mnichy

(1) Habitus non facit monachum.

(2) Kwestarz, albo jak go gmin zwie, Kwesciarz, powałki, małe bochenki chleba. –

+ 7. Mnisi gdy się zejdą, mówią o kapicach. (Rej: Wiz: kowale o kleszczach, krawcy o nożycach

8. Cóż stąd Bogu za zasługa, że mnich chodzi w trepie? (Pot: Arg: (3) Trepki; gatunek obuwia, który mnichi ostrych reguł, (strictioris observantiae) zimą i latem noszą; podobne do pantofli.

1. Mnichy, psy, gaiki, gdzie się zazwyczaj, trudno się ich pozbyć. (Zabczyc)

2. Kaptur nie czyni mnichem; (1) A sukmna lichém. (Knap)

3. Mnich plecie, bredzi mnata; i na swój kościółek, Na wytrudza powałek, pieniędzy, gomułek. (Klon: Wor:) (2)

4. Masz być ztym Gwardyanem; lepiej prostym mnichem. (Pot: Low:)

5. Mnich, a baba, narzędzie djabła. (Rej: Apf:)

6. Mnich tak odpowiada, jak mu opat śpiewa. (Linde) +

Msza s. Mszał

1. Tak ważna msza czytana, jako i śpiewana. (Wurz.)

M. 21.

My, Moje, moja, mnie,

1. Moje na wierzchu; Parf.
a moja prawda.
2 Mnie to ani swędzi, ani boli. (1)
3. Wszystko ma postać przyjemną,
Gdy ja z tobą, a ty ze mną. (Kras: Listy.)
4. Niech to zostanie między nami. (L) Linde (2)
5. Odtąd, jak moje, i twoje powstało; wygnaną została prawdziwa przyjaźń z społeczności ludzkiej. (Zab:)
6. Już po nas; już po nim. (Zab: Linde) Parf
Zginęli, jak rude myszy. (Gn:) (3)
7 Po mojemu, po twojemu. (L.) (4)
8. Niezaniedbam, co że mnie. (L) Linde (5)
9. Słówko moje i twoje, cały świat miesza oboje. — (Kn: Ad:)

(1) Rzecz zupełnie obojętna.

(2) Tajemnica; niech nikt o tem więcej niewie, tylko my tu obecni. —

(3) W Niemieckim: [illegible]

(4) Lokucya staroświecka [obsoleta] znaczy po mojemu, po twojemu, po naszemu. —

(5) t. j. niezaniedbam uczynić tego, w interesie, [w tej sprawie] co będzie w mojej mocy.

(1.) Z Niemieckiego:
Wenn [illegible] [illegible]
[illegible], odnosi się do stąd i †2

(2) Prywata: interes prywatny w opozycyj z publicznym.

† urzędników

(3) Być w pogardzie u ludzi. —

(4) Takto dpospolity zwykł zwać Komety.

~~(1) z Łacińskiego:
Habitus non facit monachum.~~

(1) Da się zastosować do większej części miasteczek polskich, w których Żydzi trudnią się handlem, a ~~inni~~ chrześcianie rolnictwem, lub rzemiosłem.

(2) Z ruiny, n. p. po ~~po~~ pożarze na nowo odbudowane. —

(3) Żartobliwie

Miotła, pomiotło

1. Każda nowa miotła
Dobrze wymiata. /Kn/
(1) /Linde/

2 Skoro prywata,
miotłę z kupy rozwiąże,
tak wszystko ukata. /Dot:
wać:/ (2)

3. Być w pomiotłach. /Z./
/Linde/ (3)

4. Miotła na niebie. /Kn/
(4)

~~Mnich, Mniszka~~

~~1. Kaptur nie czyni mnichem;
Ani suknia lichem. /Kn/~~
(1)

Miasto, mieszczanin, miejski

1. Miasto, jak wieś;
mieszczanie jak chłopy. /Woj:/ (1)

2. Te szczęście wszystkie miasta, wszystkie domki mają;
Że piękniejsze z ruiny, niż z korzenia wstają. /Dot: wać:/ (2)

3. Szczęśliwe miasto, które mieszkając w spokoju,
Obawia się przygody, a myśli o boju. /Modr: Baz/

4. Nie cnotliwe miasto, nie masz za co kupić. /Ryś/
(3)

5. Miejska przyjaźń, konwie na piwo, a różna na pieczeni nie broni. /d./

6. Miejskiej przyjaźni, wiernej miłości, przewoźnika krzemusi każdy przypłacić. /d./

/Kont: Pag: 23. /

m. 23.

(4.) Łokucya wojsko„
wa, znaczyi natu„
pię, plondrunek.
(5.) Obywatelem, [mieszczaninem] jakiego
miasta, zostać.
[illegible]
[illegible]
(6) Tytułowano rady
miejskie w Polszcze,
także: Szlachetna,
sławetna, wedlug
wielkości, i znaczenia„
miasta, które repre„
zentowała —
(7) Utyskiwał Petrycy
już na początku 17 = sto„
lecia na zbytki mieszczan
polskich —
(8) Miała więc i Polska
swoje prawa zbytkowe.

(1) Mówią wieśniacy,
na Ukrainie,
na Podolu, włóczy„
rechinat wołoszczy„
znie; gdy się ich ~~pyta~~
podróżny pyta o odleg„
łość jakiego miejsca;
a to znaczy zwykle; 2.
i 3. mile niemieckich.

Miasto, miejski, mieszczanin,

7. Podać miasto sztur„
mem wzięte, w karap.
(L. w. (4.)
~~8. Miejskie przyjaźni, wier„
nej miłości, przewozu we
brzeg trzeba przeptacić
(przeptać) (Ryś:)~~
8. mieszczanin żyjąc z rąk
pracy, jak pan stawiać
chce pałacyi. (Jak: Baj.)
9. miejskie przyjęcie. (L) Linde
(5)
10. Uczciwa rada miejska.
(Linde (6)
13. mieszczki biorą na się u„
biór szlachecki, szlach„
cianki strój wojewodzi„
nej. (Petr: Ek: (7)
14. mieszczanin, któryby wysta„
wnych potraw koronnych uży„
wał, tedy dani ma dać, od
każdego półmiska, groszy 15. —
(Linde Lek: (8)

Mila

1. Mila i kawałek. (L) gm: (1)
2. Na milę w koło czuć go
frantem. (Żabczyc:)
3. Bądź mi przyjacielem
o milę dalekim. (Żab)
Darz twoję cię zdaleka, jak
zblizka.

1n. 24.[a]

(1) Sens nie bardzo moralny, i szlachetny.

(2) Bunt kołtopów

(3) miecz, męszczyzna, podwika, kobieta.

(4) w Niemieckim toż samo: Mit Schwert und Spinnel ... Odnosi się do czasu wojny, i zwycię[z]kiego nieprzyjaciela —

(5) Pokrewieństwo, sukcessya, pomiecz, po męszczyznie, po kądzieli, po kobiecie. Sukcesya wzięta z prawa polskiego.

8. Nie zardzewieje miecz w tym domu chowany. (Biel: Myś: (6)

(6) Nie dadzą mu próżnować. —

9. kto mieczem wojuje, od miecza ginie. (Gm:)

Miecz

1. Tego trzeba hamować, coś do miecza porywa, ale do mieszka, tego nie. (Ryś: (1)

2. Pola odtąd gumnisko, kmiecie pobestwione, krzywe kosy na srogie miecze przerobione. (Otw: Owid: (2)

3. Dopiero miecza szukać, kiedy się już składać. (Knap Parł: Kiedy jechać, dopiero konia siodłać. (Gm)

4. Miecz podać szalonemu wszcząć. (Kn: (Linde)

5. Statku powinien mieć więcej miecz, niż podwika. Pol: Syl: (3)

6. Mieczem i ogniem, kraj, miasto pustoszyć. (Gm (4)

7. Po mieczu, albo po kądzieli. (5) (Linde

Motyl

1. Na kształt motyla, Latasz co chwila, Inny kwiat wyszukasz Kwiatek. (Zab:)

2

Kont: <u>Młodość</u>

14. Młode piwko burzy się+ /Zab/ <u>Parf</u> Niech się wyburzy.
15. Młode lata, rozum stary. /Kn:/
16. Młody, a leby starego nauczył. /Gemma/
17. A cóż na starość, kiedy tak za młodu?! /Żegl:/ (6)
18. Kto z młodu chodzi jak stary, na starość skacze jak młody. /Rys:/
19 Młodzianem będziesz siedm lat mając trzecie. /Chmiel/ (7)
20. Z młodu utafeic, na starość w ptaszkcie. /Kn/ (8)
21. Młodość płochość, starość nie radość. /Linde/ (9)
22. Młodym siatką jest uroda /Dar: Lot:/ (10) <u>Kont: Pag: 45.</u>

+ skunii.

(6) Młodzik stateczny. –

(7) T. j. aż do 22go r. życia

(8) Kto za młodu wszystkiego letko myślny, na starość będzie niedostatek cierpiał.

(9) <u>Parf</u> Poz: 2ej

(10) Siatką, łapką. T. j. pobudką do mi-obyczajności. –

Kont: <u>Morze</u>

5. Kto zna morze, wie co gorze. /Rys/ (4)
6 Morzu wody przylewać. /L/ Chmiel/ <u>Parf</u> a Drwa do lasa nosić. & 6 Słońcu przydawać pochodni.
7. Byś morza łyżką nie przelewał w dołek. /Mon war:/ (5)

(4) wiecę co gorsze. Łacińskie: Non vidit mira, qui non vidit mare. –

(5) Abyś się nie poswał na rzeczy nie możebne. –

25 b

Kont. Masło.

7. Łój pije, a masłem się smaruje. (Rys:) Parf. Hucznie, bucznie, a w pięty zimno. –

8. Stateczny, jak masło na słońcu. (Mącz.) (2)

9. Maślić, gadając. (L.) (Linde. 3.)

10. Namaż go masłem, a on przecięż śmiercią dzięk. ciem. (Kn.) Parf. (miodem. d.)

(2) Sponia
Parf. Karaptoch, Pędziwiatr.
(3) Pieścić się mówiąc, jak matę dzieci.

+ Namaści go

Kont: Mowa, mówić

15. Obrzydzi się często, gdy kto mówi gęsto. (P.) (9)

16 Mówić nie umie, a psze, cię z obrazi. (Kn.)

17. Znać dobrze po mowie, coś ży dzieje w głowie. (Rys:)

18. Mówi, prawi, a drudzy zje, dzą. (Kn.) Parf. Mów ty, a ja będę jadł. (P.) (10)

19. Wymowności siła, mowy sensu mało. (Amfr:)

20. Tęgiej mowy, jak wy, mowny. (Linde),

21. Namawiaj mowny przyjmu, ciałowi. (Kn.)

22. Ten mnie wnet namówi który to czyni, co mówi. (Kn.)

23. Szkoda mówić. (Lgn.) Parf. Żal się Boże każdego słowa. (11.)

24. Otwarcie mówiąc. (Linde) Parf. Owo zgoła, krótko mówiąc. (P.)

(Kont: Pag. 41.)

(9) Gęsto, zdaje się zna, czyć tu t. s. co sprośnie.
(10) Przygania się, lub wieczny.
(11) Gdy uparty nie słucha zdrowej rady. –

M. 1. 25.ª

24

Most.

1. Potrzebny tam, jak dziura w moście. (J. M.) Parf.
a Jak Piłat w Kredo;
b i piąte koło u wozu;
c i diabeł w Częstochowy. —
2. Prosto z mosta; (1)
Parf.
a verba veritatis;
b Nie obwijając w bawełnę.
3. Wolno swawolić przez groble, i mosty,
Chcieszli mieć grzbiet prosty. (P. L. + +)
4. I wierzch przepaści zawrożnym porostem;
Bez żadnych podpór ukrzepia się mostem. (Chroś.)
5. Polski most, niemiecki post, luterskie nabożeństwo; wszystko to błazeństwo. (Rys.)
6. Mostem co kłaść. (Linde 2)
7. Mostem się przed kim słać. (3)
8. Mostem się kładzie, kto z kim nazdradzie. (Rys.)

(1) Powiedzieć komu prawdę.

Parf.
+ Cudzej góry mosty, chcieszli mieć grzbiet prosty.

(2) T. j. co pokotem.
(3) Uniżać, upokarzać się przed kim.

Masło.

1. Nudny, jak lukrecya z masłem. (J. M.)
Parf. Jak flaki z olejem.
2. Poszedł interes, jak chleb z masłem.
3. Masło maślane. (1)
(1.) Parf. Mazgaj, Rozlazłuch. —
4. Masło, przed obiadem złoto, po obiedzie, srebro, a po wieczerzy ołów. (Rys.)
5. Wpadł w jaszcze masła.
a Opływa jak pączek w maśle.
+

(1) Oludziach, nad to łagodnych, słabego charakteru.

+ 6. Którego dnia ztowieś na czas masło, albo czosnek jej, tego dnia możesz się trucizny nie bać. (5) Knap. Pz. 1. 25.b

Parf.

Myślistwo.

1. Zpudłować, strzelcuszy do zwierza. (Gołęb:) (1)
2. Dostać w skórę sworami. (D) (2)
3. Kto idzie na ~~dz~~ niedźwiedzia, gotuj łóżko; a kto na dzika, mary. (Gosp: Jcz: Strzelcz. P. L. T.)
4. Do zwierza pod wiatr; do ptaka pod słońce; jako do konia po omacku nie trafny chód. (D)
5. Ptaki drobne kulą, strzelać, zające na śniegu bez zarogi szczwać, ryby w necę kłonią, śledzą łapać; to z takich łowów ledwie dziś się ćmę wytknąć przyjedzie. (D)
6. Na zające z zarogiem, na sarny z sieciami, na kuropatwy z jastrząbki, najpewniejszy łów. (D)
7. W łowach wiecha, ~~przy~~ u stołu znajomość, w cieple sen. (D)
8. Z rusznicą strzelba na wiosnę, z sokoły w lecie, z ogary w jesieni, z zarogi w zimie, myślistwa najlepiej użyć. (D)
9. Rusznica, jak chleb zawsze się przyda. (D) (3)
10. Ogar takomy, chart pokorny, wyżeł zwajca, dobre bywają. (D) (4)
11. Charcice, ogarzyce, wyżlice z domu nie zbywaj, chcesz li mieć psy dobre. (D)

(Kont: Pag: 27.)

(1) Znaczy w myśliwskiej terminologji, ale już zawsze jako chybić.

(2) Sworami bito myśliwca, który mu fuzyą na panefcę spalita.

(3) Zawsze ją brać z sobą.

(4) Zwajca, to samo co zwadca, kłótliwy.

No. 27.

25

Myślistwo

(5) Pod ptakami rozumią się tu ptaki myśliwskie, krogulec, jastrzębie, sokoły.

12. Koń dla owsa, pies dla chleba, ptak dla mięsa, wiele się nauczą radzi. /c/ (5)

13. Przejażdżka, gospodarstwo, myślistwo, potrzebują rannego wstania. /c/

14. Broń tępa, rusznica nie pewna, koń swawolny, nie dobrzy są. /c/

15. Koń ogonem wierący, myśliwy pogody czekający, kmieć bez dozoru robiący, pewnie sobie więcej niż panu dogodzą. /c/

16. Źrebię tureckie, wyżłe niemieckie, chłopię szlacheckie, najlepiej chować. /c/ Ob. Liss. 7

17 koń wymorzony, chart nakarmiony w pole, mieszek tworek? próżny na targ, nie wiele sprawią. /c/

18. Koń siwy, chart płowy ptak biały, najczęściej dobrzy są. /c/

19 wierna miłość, ranna droga, krogulcze pole, głos dyszkantowy, nie trwałe. /c/

20. Biada tej kokoszy, na który jastrzębie towią. /c/ (6)

21. W post jeleń rogi, u kole cię rogi. /c/ (7)

(6) Dotowaią: zaprawiaią.

(7) To jest, w czasie gdy się jelenie parzą. —

22. Wilk na dziedzinie nie szkodzi. /S/ (8)

23. Z szwagrem na zająca, a z bratem na niedźwiedzia. /Rys:/

24. Jazda bez siodła, pole bez obławy, gość niedyskretny, prędko się naprzykrzą. /Gor: Myś: i Jord:/

25. Strzelec ptaka zabije a ciele zje. /D. L/ (9)

26. Zalegać pole. /Z/ (10)

27. Niedźwiedzia, gdy raz przemożesz, za nos go wodzić możesz. /Amfr:/

28. Nie o szkodę zająca gonią /S/ (11)

29. Zając dał /wyięt/ kominka /Z/

30. Szczwany to jest zając. (13) także lis.

31. Zbić psy gończe z tropu. /Z/ (14)

32. Polować, /szczuć/ na upatrzonego. /Z/ (15)

33. A hajże go, ha! /szczując zwierza chartami.

34. A harap! a harap! /głos dojeżdżacza, gdy charty już zwierza dopadły, i chcą go rozszarpać./

35. Lis grzeje, kuna chłodzi; Sobol zdobi, Baran wszy płodzi. /Rys/ (16)

36. Zbłąkany od smutnej macierzy,
wpadnie płochy jelonek w myśliwskie obierze;
Chcąc się z jednych wyplątać,
w drugie wpada sieci. —
/Nar: Dz:/ (17)

/Kont. 28 b/

(8) To jest tam, gdzie się wylęgł.

(9) Oznaczyć, że rzemiosło strzeleckie nie intratne

(10) O psach gończych, chartach, i wyżłach w ciele próżnujących, używane także metaforycznie o ludziach.

(11) nie o to, że kapustę i oziminę zjadał, lecz aby go upiec, i zjeść.

(12) Mówi się, gdy zając czując już tuż za sobą, i w koło siebie charty, wyskakuje w górę, potem spadając w tył, lub w przeciwną stronę, odsadza się znacznie od swoich prześladowców, i często im zupełnie uchodzi.

(13) Objaśnia poz: poprzednią.

(14) Gdy zwierz skokami pobocznemi przerywa ślad swojego pochodu. Lokucja obecnie bywa używana czasem i w ludzkich sprawach.

(15) Na zwierza, przez strzelca lub leśnego, poprzednio w jego legowisku upatrzonego.

(16) mowa o futrach.

(17) Obierze: płoty z sieci, którymi się knieje obstawiają.

Myślistwo

37. Przez obławny, niedbając na krzyki,
Zgromadzonych myśliwców, przechodzi wieprz dziki,
Czyniąc okna przestronne pyskiem i piersiami,
Między gęstemi chrustty i między trzcinami.
(P. Kohn:)

38. Strzelec budzi ogary, te spieszą do niego,
Idzie wczaty na zwierza już upatrzonego. (Kras: P.: Ost:)

39. Ogar, który pojętnym zwierza śledzi uchem,
Skomli uciesznie panu swojemu nad uchem.
(Pot: Zow:

40. Skoro słońce na wiosnę mroźne spławi śniegi,
Żeby po miszach pól, skich mogła legnąć dzieci)
Dzika do takowego pielesza gęś leci. (Pot: wać:) (18)

41. Jedź, gdzie się lęgą rysie; prucia po gęstwinie,
I na dziki nacieraj z brytanami swinie. [Linde] (19.)

42 Czwartek, dzień myśliwców,
Niedziela, i święto przeciwnie. (Gołęb: Lab:)

43. Siedzi zając pod miedzą,
myśliwi o nim nie wiedzą. (20)
(Mizdrzyć się do kogo. (Z)
(1) Part
Koperczaki stroić.

44. Ciągnijcież mnie w kartę wszystcy)
Doganiacze, Myśliwcy. (21)
(Kont: 28.)

(18) pielesz, albo pielesz, także u, roczysko, często wnu(?) łub rzeki, trzciną zarośnięta, gdzie dzikie gęsi, i kaczki gnieżdzić się zwykły.–

(19) Prucia znaczy w myśliwskiej terminologii, węchem zwierza śledzić. Może z Niemieckiego: bürschen.–

(20) Z starej piosnki myśliwskiej.

(1) Zasamo(?), co umizgać się

(21) Mówi zając w tej samej piosnce, uciekły, a szczy przed hartami do lasa.

N 29.a

Milczeć, milczenie

1. Milczy, jak zaklęty. (Słowa: T. II) (1)
2. Milczeć, od strachu. (Kn.) (Dar: Pisarzele wnieckaćho-wać,)
3. Milczy, znać, że winien. (Kn: 2)
4. Kto milczy, ten przyzwala. (Gw: 2) ‡
5. Zamilkł, jak słowik w ś. Wit. (3)
6. Milczy, jak gdyby mu kto gębę zawiązał. (Kn: ad: (Dr: Sowa się u mego niedopytasz) (St.) (Kond: Pag: 8 ze)

Moda

1. Niechaj modni dziwaczą; cóż modanie marzy? Kształtniej czynią dzisiejsi; lepiej jednak starzy. (Kras: Lis:)
2. Modniś. Dar: Eleganta (1)
3. Być niemodny, lecz dobry wiek stary. (Zab/Linde)
4. Sełedec z złota; głowa wiąż goła; wąs, broda; byłaby teraz wyśmiana moda. (Mon: (2)
5. Szczególne mody! Nieść drwa do lasa; do studni zaś dolewać wody. (Pot: Jow:)
6. Wiele wrodzi się, co już ustało; ustanie, Co dziś jest w modzie, skoro zechce używanie. (Mon:)

(1) odnosi się do bajecznej tradycyi, jakoby istoty ludzkie przez zaklęcie, w posągi kamienne przemienić można. P. S. zostawił to nam w historyi o córek Lota, ślad podobnej tradycyi.

(2) Łacińskie: Qui tacet consentire videtur ‡

(3) Ob: Od: Ekonomiczny.

‡ Przyzwalać się zdaje.

(1) Który sumiennie do mody się stosuje, a nawet ją przesadza.

(2) Seledec, wyraz ruski; znaczy to samo co kosa, włos, zpleciony.

(31) Szuka pożywienia.

(32) Psi gończy, tropem, czyli śladem za zwierzem idący.

(33) Znaczy: Skórę z nich ściągnąć. [Linde]

(34) Dlatego, że tropu jego nie zgubi, i zwierza nawraca ku strzelcom. —

(35) Dobre bywają.

(36) Nie już za tropem, ale ruszyli zwierza, i widzą go. —

37 Nawoływać psy gończe w kniej, gdy te trop zwierza zgubili. Po Niemiecku: Hallalo! —

(38) Nazwy sześciu ogarów, czyli psów gończych. —

(39) poły, gatunek sieci, do łowienia ptactwa. —

(40) Mówi się właściwie o psach myśliwskich, legawych, gończych lub chartach, które dla braku okazyi do polowania próżnują. Lecz używane także per metaforam o ludziach próżnujących. Ob. Art: pole

(41) Przypowiastka myśliwska.

(42) T.j. na dzika polować.

(43) Na Kuropatwy, i przepiórki. Ś. Bartłomieja 24. Sierpnia. —

56. Psa strzelcu nie ukradł, tylko zwabił, bo to jest myśliwska sztuka. [Mon.]

57. Lis [Kot] wszystkie po polach. [L] (31.) Pasz. Ziemje.

58. Psi naślednik. [L] (32) [Gosp: Myś:]

59. Obłajać zająca albo sarnę. [L. Myś:] 33.

60. Która suka rączo psieca, „Miano jej z Lzy ją obroica." [Myśl. C.] 34

61. Ztrębować psy do odprawy. [Ostr:] [Myśl:]

62. Wyżeł znajduje, ogar goni. [Gor: Dw:]

63. Chart pokorny, ogar łakomy, wyżeł zdradliwy. [Rys:] 35

64. Miano ogarów: Cymbał, Lwojnos, grzmiłas, Zagraj, śpiewak, bufon. [Linde] [Myśl:]

65. Psy gonią na oko. [L. Myś:] 36

66. Otiuż na tiu! Ha ha, ha ha! [Venator] [Linde] (37.)

67. Murzyn, Uwit, Wieniec, Panna, Warkocz, Splotła. [Chmiel N. A.] 38

68. Łępy, sidła, i drajście pat., stawiają na drobniejsze ptactwo i kurczęta. [P. Kuch.] (39)

69. Zalegać pole, [L. gm.] (40.

70. Już darmo w pole, kiedy zając w sieci. [Pot: Syl:]

71. Masz pole, masz zająca; nie masz pola, nie masz zająca (41)

72. Na czarne pole jechać. [Moz.] 42 [L]

73. Na Ś. Bartłomieja poczynają się wieszne polowanie z kroguliem. [Zaw: Linde] 43.

[Kont: Pag: 41.]

(22) Kasztan, pies legawy, albo gończy; —
(23) Jak się zwołują charty, lub ogary upatrzywszy zwierza w legowisku.
(24) Śmiej słowy, zachęcają się charty do ścigania zająca, z legowiska wypłoszonego; albowiem zając w terminologii myśliwskiej zowie się także kot. — toż, tylko patrz;
(25) Powinien w polowaniu leśnym z ogarami strzelec wołać głosem donośnym, jeśli zwierzu przez psy gończe ściganego, zastrzelił; aby reszta strzelców o tem wypadku zawiadomioną została.
(26) Według terminologii myśliwskiej, znaczy tłuste, obłane. —
(27) Ze starej myśliwskiej piosnki. Kurdesz, miano psa gończego. —
(28) Tak kłócą się strzelcy.
(29) Jest w związku z Kur. Pz.
3a
(30) Ważny temi mi związek z rozmaitemi sytuacyami polowania zagary. —

Kont: Myślistwo
45. Póki gonił zające, póki kaczki znosił;
Kasztan, ciochciał u pana swojego wyprosił. (Kras: Boj: (22)
46. Hew, hew! (L (23)
47. Kot, kot! Hajże go ha. (L (24)
48. Zaś upadł! Zaś upadł! (L (25.)
49. Na co stary jastrząb godzi;
Temsię tamem bawią młodzi. (Zab:)
50. Zając skromny, kuropatwa pieczna. (L (26)
51. Zając nie ma nóg, tylko skoki; nie ma uszu, tylko słuch; nie ma ogona, tylko kosmyk; Lisi ogon zowie się kita. (of Linde, Skarbek.)
51. Hej! kurdesz, kurdesz, nad kurdeszami. (J. M.) (27)
52. Przysięgnę na to, na odwieczny kurek. (Zel: Linde) Parf Nastrzelbę. — (28)
53. Jeśli chorciu znaczna ochota, nasz wiciją Lata. Myśl: —
54. Łatwo brać na niedźwiedzia, na odyńca mary; Kurę śmiele bierz z kojca mówi to wiec stary. (29) (Pol: Jar:)
55. Mistrz psy są: przyjmca, popędca, gońca, wyprawca, i poprawca, czyli poprawca. (Zent: Linde (30.)

Fodstowaj pica, t. j. karma, pasza. (Linde) Kraj:)

M. 30.

28

Mucha

1. Wlezie w jaką sprawę, /interes/ jak mucha w maź. –
2. Zwija się, (kręci się) jak mucha na ukropie.
3. Jak chuchnie, muchy w locie zabija. /J. M./ (1)
4. Z muchy wielbłąda stwo-rzyć /czynić./ /Łob/ /amy/
5. Zginiesz jak mucha! /Łob/ /odgrażając. –
6. Nie zje mucha nikogo, przecież nie damy jej siadać na nosie. [Ammfr:]
7. Brzęczy mucha, kiedy w miodzie tonie. /Nar./ (2)
8. Dla niepewnej nadziei, z próżnej otuchy, Łapają marny wiele po powietrzu muchy. /Zbił: Żyw:/ Linde/

Mur, murować

1. Kto muruje, ten buduje. /J. M./ (1)
2. Muru głową nie przebijesz. /Gm:/
3. Murem się stawić, albo murem stanąć. /Linde/ L/ (2)

(1) Z ust mu cuchnie, ma śmierdzący od dech.

(2) Gdy kto narzeka choć mu dobrze.

(2½) T. s. w Niemieckim: [illegible]

/Kont: Pag 34.a/

(1). To jest, ten prawdziwie buduje, bo buduje na dłuższe czasy.

(2) Znaczy, w sprawie, czy w bitwie mężny odpór dać.

31.a

(1) W ustawicznej niepewności, i obawie.

(2) O dzieciach, kiedy ani rodziców, ani nauczyciela w domu nie ma.

(3) Dlatego, że polne myszy, zmoknięciu ulegające, są rude.

(4) Może być zastosowane do ludzi, których wewnętrzna wartość nie odpowiada nadobnej powierzchowności. —

(5) Ze strachu, lub ze wstydu.

(Kont: Pag: 31/6)

† w Niemieckim: [illegible]

(6) Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.

(7) Ukradkiem.

(1) Zamyślony. Mysłowice, miasteczko w dawnym Księstwie Zatorskim.

(2) Za jest: Bóg wie o czym, rzecz nieznana. — †

(3) O ludziach dowcipnych.

(4) Człowiek niedomyślny, nieprzezorny.

(5) Ukradł pieniądze, albo wydrwił.

(6) W Niemieckim: [illegible]

Mysz

1. Siedzi, jak mysz na pudle. (1)
2. Rade myszy, kiedy kot śpi. — (2)
3. Tchórzliwej myszy, która usłyszy, a która głucha, nadstawiaj ucha. (pp.)
4. Zmokniesz jak ruda mysz. (3)
5. Czasem mysze tajno, za pieprz sprzedają. (4) (Rys.)
6. Myszy figlują, gdy kota nie czują. (Kn.)
7. Chciałbyś się skryć w mysią jamę. (Gm.) (Part.) a podziemny się schować. (5)
8. Myszy tam nie bywają, gdzie zboża nie mają. (Kn.)
9. Mysze tajno za pieprz sprzedający, kota zazającu tuman wszystko puszcza. (Linde) (Part.)

9a Oszust, szachraj, szarlatan.

10. Trudno mają być myszy, gdzie nie masz spiżarni. (Pot: Wac:)
11. Mysz się rodzi, choć stękały góry. (Zabł.) (6)
12. Myszą się wkraść gdzie, albo do czego. (Mon.) (Linde) (7) (Kont obok.)

Myśl, myśleć, wymyślić

1. Jan N. jest w Mysłowicach. (A. M.) (1)
2. Myśleć o niebieskich migdałach. (2)
3. Inny by sto lat myślał, a tego nie wymyślał. (3)
4. Domyślisz się, kiedy czarny wół na nogę nastąpi. (Rys: (4)
5. Domyślił się do mieszka. (Kn. 5)
6. Myśli do wójta nie jedzie. (Wurz: p. 246) (6)

(Kont: Pag: 31/6)

31 6 29

Kont: Myśl, myśleć, umyślnie.

7. Czego bardzo pragniemy, o tem i śpiąc myślemy. (Knap. Parf. Co kto miłuje, to i we śnie czuje.) (7)
8. Myśl cła nie płaci. (Knap. Parf: Doz: Bej.) —
9. Myśl (Okoć) prędzej stoi za uczynek. (7)
10. Bez biały[c]h kgłowie iwmie bie niemogłaby być dobra myśl. (Dwór:)
11. Coty sobie myślisz?! (Z.) (7)
12. Dobrej myśli żaden nie przywabi, choć kto ściąny drogo wjednabi. (J. Kehn:) (8)
13. Bije się myślami, aż mu mózg schnie. (Linde) (9)
14. Dobrą myśl ledaco zepsuje. (Knap.) ‡

Kont: Mysz.

13. Złe myszurowi życiem być lwowi. (Rys:) (8)
14. ~~Dedukcyj~~ Tarkusz, a dziełosame, jak myszy ogón. (Mon.) Parf. Droższa przyprawa, niż potrawa. —
15. Kiedy się myszka naje, sajej pszenica gorzką się być zdaje. (Ł. A. Linde ~~(9)~~ Metaf.)
16. Wpadłem jak mysz w pułapkę. (Fr. Linde) Parf. Jak wilk w jamę. (9)
17. Mysz, dlatego że niegdyś całą książkę zjadła, rozumiała, że wszystkie rozumy posiadła. (Kras: Baj.)
18. Mysz, trochę słoninki zachwawszy, w łapce życie traci. (Birk: Kaz:) #

‡ 15. Namyśl się powolnie, a spiesznie czyń. (7)

(7.) Odgrażając komu.
(8) Dobrej myśli, t. j. wesołej;
(9) Mozoli się, kto, poci się; jest w krytycznym położeniu.

(8) Myszur: samiec mysz.

+ Dedykacyj
(9) W krytyczne położenie, z którego trudno będzie się wyminąć.

19 Myszą tnapas, kaich niepotrzeba wodzić; umieją biegać a nie tylko chodzić. ~~(9)~~ (Sabl: Ezo.) Metf.

20. Nie graj myszko z kotkiem. (Kn: Ad:) Parf. i Nie graj kotku z niedźwiedziem; 2 Nie gryź z czartem orzechów. 17

Mazać, maz.

1. Kto się tyka mazi, ~~sobie~~ smoła zkazi. (Min: Ryt: (1)
2. Mazgaj. (Z.) Linde (2)
3. Maziarz. (3)

(1) Zkazi; zwala.

(2) Człowiek rozlazły, bez energii; także dziecko ustawicznie płaczące, lub kwękające.

(3) Ten, co z beczką mazi od wsi do wsi jeździ, aby ją częściowo rozsprzedał. –

Mór, Zmora

1. Oby go mór był, w kolebce udusił. (Linde) (1)
2. Mory mnie przechodzą. (Linde) (Ohroić) (2)
3. Strzeże się czego, jak morowej zarazy. (Mon.) (Linde) Porf Jak morowego powietrza. (3)

(1) Mór, zmora, strzyga, upiór; zły duch.

(2) Boję się czego niezmiernie. +

(3) Morowa zaraza; Epidemia. W Niemieckim; die Pest.

+ Niemiec mówi; Ein Gespenst bekommen. –

Morda

1. Mordy komu nakłaść. (Z. gm.) (Linde) Porf wypyskować kogo.
2. Nauczę ja cię, ośla mordo. (Gm.) (S) Teatr (Porf: Nauczę ja cię mores. – (5) (1)

(1) T.j. nauczę ja cię dobrych obyczajów, rozumu; grożąc

M. ~~22~~ 32.[6]

30

Moneta

1. moneta zdawkowa; /L/ Kr: / Fart
Drobna moneta; (1)
2. Moneta zganiona /L/ /Linde/ (2)

(1) zwie się ten rodzaj monety, czyli pieniędzy, która dla wyrównania rachunków, i wydania większej n. p. z Talara jest potrzebną. –
(2) T. j. wywołana z kursu. –

maj, mać;

1. W tym krzyżyku /maju/ dobrze z paniami wizgrawać się. /Spicz: / (1)
2. Maj, to mać, jako Ráj; Pstrokaciená, zieloność; Pstrować, i spiewność. /Kal: Gosp: /
3. Czasem w zimne maja oanki; Trudno na potkać Kochanki /2/
4. Maję, umaję; dom, ulicę, albo Kościół. /Lym /2/

(1) Wizgrawać, żartować, obcować.
(2) Zielone, gałęzie, kwiaty, które podług jakiej uroczystości przyozdobić. Jak n. p. w dzień wstąpienia Ś. Ducha, które Swięta wszczególności mianowicie tonych noszą

33./a

Męstwo, mężny

(1) Dokazować, dręczyć, męczyć, pastwić się. –

(2) Tylko z przodu.

1. Dokazować nad słabym, nie wielkie męztwo. – Lkn: (1)

2. Mężny z tyłu nie bije. (Lkn) (2)

Mróz, zmarznąć.

(1) Gdy kto lekko zziębnie się, ubiera gęsty mróz, t. j. co tęgi. –

1. Rzadka szata na gęsty mróz. (Ryś:) (1)

Miłosierdzie, miłosierny

1. Sam miłosierdzia niegodzien, który nikomu nie przepuścił. [Kr]
2. Stoi jak miłosierdzie senne. [Mon: war:] (1) Parf. Stoi jak gdyby trzech złużyć nie umiał.
3. Miłosiernym okiem spogląda, jak czapla schwytana. [Linde]
4. Siostra miłosierdzia. (2)

(1) miłosierdzie znaczy tu mękę Pań(ską).
(2) Zakonnica reguły Sgo Wincentego. Także Panna miłosierna.

Mina, minka

1. Ni z miny, ni z czupryny. [Gm] (1)
2. Nie sądź nikogo po minie pośię(t) poszkapisz. [Zab] (2)
3. Minki stroić, minkować. [Z] [Linde] (3)
4. Rzadka mina. [L] [gm] Parf. Stracił fantazyę. (4)
5. Miną nadrabiać, w złej sytuacyi. [L. gm] (5.)

(1) Ani piękny, ani mądry.
(2) T. j. Nie sądź nikogo z powierzchowności. (twarzy, wejrzenia)
(3.) Namizgiś się, umizgać.
(4) Gdy kogo jaka nie przyjemność spotka.
(5) francuzkie: faire bonne mine au mauvais jeu.

34[b]

Kont. Miech, mieszek

(8) używane mia, nowicie odgrażaj, zgrywający się.

(9) dzięgami, t. j. pieniędzmi.

(10) Płaski, t. j. ó próżny. —

(11.) Skąpiec, nie odworęk odwią, że. —

(12) Znaczy nawydat, ki. kogo wystawiać, jak to n. p. niektó, ny Doktor prawa, i medycyny, z klien, tami, i pacientami czynić zwykli. —

11. Kto weźmie mieszek, miech weźmie i kaletę. (Sk: kaz: Parf: wziął dziabeł krowę, a niech weźmie i ciele. b Wziąłeś konia, weź że i bicz. 18.1

12 Mieszka dziękami nie napełnisz, ale dzięgami (Kn (9)

13. Kto służy z łaski, ten ma mieszek płaski. (J) (10)

14. Boli go mieszek, boli go kaleta. (J) (11)

15 Za mieszek kogo wa, dzić, albo ciągnąć. (J) (12)

16. Nietaczno w mieszek utyje, który sprawie, dliwie żyje. (J)

+ 14. Muchy poświecie gonić. (Pod Arg:) Ob: Dr. 8.
15. Mucha by z tym uleciała. (Kr.) Tak tego mało.
16. Pijanemu i mucha zawadzi. (Brath:)
17. Muchy mieć w nosku. Parf. (kaprysy)

9. Przystoi, jak mnszę z pawim ogonem. (Wurz: p. 228)
10. I mucha nie jest bez żółci. (?) Parf. I robak się wije, kiedy go depczą. (gm:)
11. Łacno muchę utopić przy miodzie. (Parf. Namiod, mierna żółć ludzie muchy łowią. (Pol: arg:)
12. Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. (Sob: Linde)
13. I biedna mucha się broni, i robak śmierci się chroni. (?)

+ miech

Mieszek (Sakwa, Kabza)

1. Mieszek mu zkląkł. (L.) (Pol: Arg: (1.)
2. Gdy w mieszku jeno lin, niech to wszystko na stole nie bywa. (Star: Ref: (2)
3 Wszystkiego idą za mieszkiem, (Dwór (3)
4. Nie stój się woda w mieszku (Kr.)
5. Wtorzyć piszczele w miech; (L.) (Mącz (4)
6. Szaleją ludzie, póki staje mieszka. (Pol: Wac: (5)
7. Wiatry próżne mieszki nadymają. (Zaberzyń) (6) Parf. Hardość stoją puste ptosy.-
8. Choć pieniądze wydasz, przecież mieszek schowaj. (Ryc)
9. Byle mieszek był blisko, przyjaciel się znajdzie. (Pag:)
10. Kto mieszek straci, Niech skórą płaci; a kto ma ciężą, tego nie wiążą. (Kn)

(1) wypróżnić się z pieniędzy.-
(2) Jeśli chudo, ciasno.
(3) Zawarkiem, za groszem.-
4. Znaczy: kąsać się wargi, aby śmiech przytłumić. Risum contrahere.-
(5) Póki są pieniądze. Rusin mówi: Tańciowała na toczytto, póki było w mieszku zżyto, jak nastało w mieszku zero "naj daj mi pokój ja mizerna.-
(6) Metafora: Głupcy radzi się dymami; radzi się nadymają
(7) ciężą: hypotekę, albo poręczyciela.-

(7) (Kont: Pag: 34.b)

Myć, umyć

1. Myć kogo bez tego. /Rys:/ Part. Golić kogo bez umycia. —
2. Nie umył się do mnie go, albo do tego /L. gr.:/ (1)
3. Umywać ręce od czego. /L. gr./ Ob. hist: (2)
4. Zmyć komu głowę /Kn:/ Part. łajać komu, kapitułę. (3)

(1) Niezrównany z nim w tem albo owem; np. w piękności, rozumie, i t. p. —
(2) Niechcieć brać na siebie odpowiedzialności, za jakiś czyn, lub postępek. —
(3) Oboje znaczą: złajać kogo.

Manatki

1. Nie pozostaje nam, jak że brać manatki, i umykać. /Lt: Linde/ (1)

(1) Manatki; z łotes-kiego: manatu: wiązanka, fascykuł.

Marchołt, marchołstwo

1. Podczas /czasem/ szpetny marchołt, ma droższy niż krasny Ganimed. /Kn:/ (1)
2. I Świętego kijem biją za marchołstwo. /Zygr:/ /Linde/ (2)

(1) Marchołt: straszydło; w Niemieckim: Op. Gnuß. Ganimed według mitologii greckiej, paź Jowiszów. —
(2) Jeśli straszy. —

M. 36ª

33

Kont: Marcin

(3) Odnosi się do Legen-dy o ś-tym Marcinie, jakoby jadąc zimą na koniu, napotkał u-bogiego proszącego jał-mużny, że zaś nie miał przy sobie pieniędzy, uciął pałaszem część swego purpurowego płaszcza, i dał ją u-bogiemu. —

(4.) P. Wurzbach odno-si to przysłowie do zwyczaju, niemal wła-ściwej Europie chrześcijań-skiej upowszechnione-go zażywania, i pie-czenia gęsi w dzień ś-Marcina. Ja zaś nie widzę związku między tem zwyczajem, a obec-nym przysłowiem.

5. Próżno o Abrahamowym
śni się być synem,
Ten, co płaszcza ubogim
nie rzeże z Marcinem.
(Dob. Zai.: /3./

6. Widział święty Mar-cin, dla czego uciął kawał płaszcza. (Wurz.: /4/

m. 36 34

Marcin (Rys.)

1. Olszowy Marcin. (Kn.)
(1) Parf. Gbur, Czop, pień.
2. Marcinkowe lato. (Gm.)
(2)
3. Starszy Bóg, niż S^ty Marcin. (Rys: 4)
4. Że śnieg na S^ty Marcin pospolicie spada;
Na białym koniu jedzie, przy powieści powiada. (Pot: Wac.)
(Kont: Pzy: 36^a)

Marzec, marcowy.

1. Młoda rada, panien, Skałaska, marcowa pogoda, skutku nie mają.
(Rys: (1)
2. Pojednana przyjaźń, jak marcowy lód. (D)
3. Marcowy gaszek. (Teat: ludu (3)
4. Patrzą na siebie tak mile jak marcowi koguci. -
(Pot: arg: (4)
5. Panie stateczny m Marcu, światu się cieszy Majem.
(D) (5)
6. Przyszedł marzec, umarł starzec.
Ktoś dodał;
Nie bój kaju, umrzesz i w Maju. (Gm.)

(1) Człowiek nieokrzesany, niezgrabny. +
(2) Piękne pogodne dnie w 11^tym pótowie Listopada, dlatego że 9^go wszczonego miesiąca jest S^ty Marcina. -
+ niemiec mówi: dum pitzgnum faturn.

(1) Niepewne, niestałe.
(2) słaba;
(3.) Niestały, zmienny konkurent, kochanek.
(4) T. j. tak, jak gdyby chcieli natychmiast iść wzajemnie.
(5) Który czasem nie stateczniejszy niż marzec. -

37. m

Markotno, markocić

1. Markocić się oćo. [Ku. (L.) (1)

(1) Znaczy to samo co martwić, kłopocić się. Stać ego mecum mussito. [Ku.]

Mars, marsowy

1. W Marsa uderzyć, Marsem ruszyć. (L. (Linde) (1)

2. Marsem na kogo patrzeć, albo spojrzeć. (2) (L. (2) Porf Marsa na czole postawić. (3)

(1) Łokniąga staropolska, znaczy ina(?) cierać, attakować nanieprzyjaciela w czasie wojny.

(2) znaczy: ostro, groźno.

(3) Czoło na co zmarszczyć. –

Motyka

1. Nie mieć się z motyką na słońce. (Ryś: (1) Porf a Nie mieć się kotkiem na niedźwiedzia. –

2. Motyka się zaigrała. [Ku.] Porf Niezgrabny skacze, byciele u Kotka.

3. Polityka, jak motyka. [J. M.] (1)

(1) Niemota, nie porywaj się. Łaciński: Vana absque viribus ira.

(1) Niezgrabna, głupia.

Murzyn

1. Niepomoże murzynowi woda. (Linde) Porf. Mydło.
2. Nic nie wskórał, tak właśnie jakby mył murzyna. (Rab:)

Muskać, musnąć

1. Musnąć kogo po kalecie. (Z.) Linde (1
2. Musnąć kogo po grzbiecie, albo po pysku, d. (d.) (2
3. Wszeteczne głowy palcami muskanie, wyduszi wbiało głowy lubieżne żądanie. – (Pilch: Sen:)

(1) Znaczy: oszwabić, ograć kogo z pieniędzy.
(2) Rozumie się: szablą, albo laską. –

Mydło, mydlić.

1. Dogardła jak po mydle, zgardła jak po grudzie. (Pot: Wac:)
2. Co dziś idzie oporem, jutro jak po mydle. (d. Arg:)

39. M.

Mnożyć, mnogość

1. Gdy się możni mnożą, Ludzie się ubożą. (Ryś:) Par. Panów mnóstwo czyni ubóstwo. (?)
2. mnożyciel mowi, od przybytku głowa nie boli, lecz od niedostatku. (Gm:) (1)

(1) Mnożyciel, z Niemieckiego: Mehrer. Mehrer des Reichs, był tytuł, przywłaszczony sobie przez Cesarzów Rzymsko-niemieckich, który z upadkiem tego Cesarstwa w R. 804 ustał.

Mścić się, zemsta

1. Mścić się nad nieczułym głupstwem. (R.) Par. Pies kamień gryzie, którym go uderzono. (?)
2. Niż się masz mścić, trzeba pomyślić. (Ryś:)
3. Tak bywa, gdy nie może kto sposobem innym, Mścić się nad wyższym, mści się nad niewinnym. (Gaw: Siel:)
4. Kto się mści, dwa razy bywa bit. (Gm.)

Mrugać mruzyć

1. Nie już ten kocha co mruga. (Karp:) Par. Łowczy cha. –

Mrówka

1. I mrówka ma swój gniew. (Rys.) Part. Robak się wije gdy go depczą.
2. Ruszył mrowisko. (Gm.) Part. a. Dmuchnął w ul. (1) b. Biedę, licho zaczepił.

(1) Kłopotu się nabawił, nieprzyjaciół.

Mruczyć

1. Mruczyć pod nosem. (L.) Linde. (1)
2. Mruk. (L.) (2)
3. Jeśli ci jaka przykrość dokuczy,
Znoś cierpliwie; nie wskóra kto mruczy. (Mon. Mar.) (3)

(1) Niewyraźnie, mrucząc, nie śmiało mówić.
(2) Człowiek zwadliwy, niegrzeczny.
(3) Nie wskóra, nie dozna ulgi. -

m.
P. 41

(Kont: Mówa, mówić

(12) Z góry, t. j. górno wyniośle. Zwierzchniczo.
(13) t. j. otwarcie, szczerze. –
(14) Grożąc; t. j. mówię (rozkazuję) ci to, tak wyraźnie, iż cię nie możesz mnie nierozumieć. –
(15) Zwykłe powitanie gościa klas niższych.
(16) Prawo: szczerze, prosto. – + na serio;
(Kont: Pag: 45)

25. Z piętra mówić. (Gorno: Dw: (L. (12)
26. Mówiąc z poszanowaniem. (L. zm. / tcad Linde) (13) Pars Bogiem, a prawdą. (L)
27. Wymówić co bez pokrywki. (Zet: Linde (L. (Pars) a Bez ogródki, b. Prosto z mostu, c. Nieobwijając w bawełnę.
28. Mówię ci to po polsku; + rozumiesz! (Tr: Linde (14.)
29. Nie powiadaj mówi nikomu a sam mówi każdemu. (Kn)
30. A co nam powiecie dobrego? albo nowego? (L. zm: (15)
31. Co należy, to trzeba wszystko mówić prawo; zawżdy, wszak szydło z woru wykole się samo. (Petr. Hor: (16)

Kont: Myślistwo.

(44) Znaczy zalotobliwie, zalecać się do cudzej żony lub kochanki. Toż samo u Niemców: Jemand ins Gehege gehen.
(45.) Ponowa, zowie się u myśliwych, jak świeży śnieg ziemię okryje, natenczas albowiem znać trop zwierza na śniegu, nawet z tropu rodzaj zwierza poznać można. –
(46) Mówi myśliwy, jak psy gończe trafią na trop zwierza i wypędzą go z jego legowiska. –
(47) Zowie się pies gończy, który zająca przypadkowego, umie poprawić, t. j. odszukać. (Ostr:)
(48) t. j. na smyczy do strzemienia uwiązanego. –
(49) Wytropił, którego trop poprzedni ogar, stracił. –
(50) t. j. Zając szedł mu z boku, skróciwszy przecięciem odległości,

74. Od Wielkiej nocy, do ś. Bartłomieja (24/8) niewolno było w Polszcze polowanie. (Kras: Listy)
75. Wiedzieć kniei, albo na cudzym gruncie polować. (L/ Tr: Linde (44)
76. Miło po ponowie zapolować. (Linde (45)
77. Pomknąć, albo ruszyć (zająca, lisa, wilka &) (L (46)
78. Poprawić. (Ostr: Myś: (47)
79. Szczwacz, powinien mieć psa (charta) postrzemiennego. (Ostr: Myś: (48)
80. Masz wiedzieć przebiegnie od wiedzi; Gdzie zając, sarn, jeleń się dzi. – (Bielaw:)
81. Ogar przyjął zająca. (L/ Ostr. Myś: (49)
82. Hart dopadł zająca na przełaj. (Ostr: (Linde (50)
83. Przekładać za zającem. (L)
(51) Znaczy z jednej strony kniei, na drugą stronę za gonionym zającem się zapędzać. –

[Kont: Pag 43.]

M. 42.

Mieszać, pomieszać.

(1) W rozprawie jakiéj ustnéj, lub pisemnéj.
(2) Więc się poczuwa do winy. –

1. Pomieszać wszystko, jak groch z kapustą. (Dzi. Sagum. (1)
2. Zmieszał się, więc winny. (Gm. (2)
3. Pomieszać komu szyki (konszachty) (Jas. Zbić kogo z terminu, z jednochodu. –

Mózg.

(1) Mowa o partyzantach nowéj filozofii, nowych systematorów rządu, i organizacyi społeczeństwa ludzkiego.
(2) J. S. Cięglewicz.

1. Mózgi im się popsowały. (L. (Jęs: Linde. (1)
2. Mózgownica. (L. (2)

Mordować, Morderstwo.

(1) Przypowieść, w zbiorze Rysińskiego, pod Poz: 55 znajdująca się, dotąd nigdzie nie objaśniona. Linde (nawet umieszczając ją w swoim Dykcyonarzu położył przy niéj znak ? zapytania który i my zarówno zatrzymać musiemy.

1. Prokopie, nie morduj! (Rys: (1) ?

M. 43.

Kont: Myślistwo

84. Zwierz się ukrada, albo przemyka. [Ostr: Mys:] (52)

85. Zając przepadł. [:] (53)

86 Rachu! rachu! Słyszysz psy zająca gonią. [Gm]

87. Najlepsza rusznica mierzyni strzela. [Pos: Jow:]

88. Pies gończy mą głos rze-wliwy, jak gdyby go co urażało. [Ostr: Mys:]

89. Chartów smyczz, goń-czych psów sfora, mówi się, a nie para [Chmiel: N. A.]

90. Szukając szukasz, pies potraw tatarskich. [Biel: Mysl: (54)

91. Ptactwo leśne; cietrze-wie, Głuszce, jarząbki tokuje się. [Z Linde (55)

92. Grąbo nazwij psa z nosem długim. [Biel: Mys: (56

93. Trafisz, Trafna, zwykłe miano psów gończych. [Kiedr. Myś: (57)

94. Zając swe stuch przymk-nął;
Usiadł pod miedzą i usnął. [Kroj: Pocz: (58.)

95. Grąbienie na upatrone-go. [Ostr: Mys: (59.)

96. Wabies! Wabies! Wa-bias! (60) [Bandke [Parf: A huj że go, ha! —

97. Wako, Kot. [Ostr: Mys:] (61)

98. Wątrobą zowią myśliwi lekkiego zająca. [Klon: Flis:] (62)

[Kont: Pag 43^a]

(52) Mówi się kiedy pies po zwierzęciu idą-cy, zbiega miłczkiem i tylko kiedy niekiedy ozwie się; [Ł..]—

(53.) Umknął, wykradł się. —

(54) Potraw tatar-skich: ścierwa.

(55) Z Terminologij łowieckiej, znaczy t. j. co parzy, parzy się, atoli wyraz ten używa się i co do dro-biu domowego. —

(56) Charta, lubo gon-ca. —

(57) Jeśli mają dobry węch, i spryt wszyst-kim wytropienie zwierza. Trafisz, pies, Trafna, suka.

(58.) Słuchy: uszy

(59) Upatronego w legowisku, zająca, lubinego zwierza. Jest na to właściwy znak trąbki myśliw-skiej. —

(60) Krzyk myśliwych, zwierza ruszonego szczu-jących. —

61. Myśliwskie miano zająca. —

(62) Lekkiego, t. j. chude-go. —

(63) Inaczej go-
nią psy gończe zają-
ca, inaczej lisa, a
inaczej grubego zwie-
rza.
(64) Zawiatrem, t. j.
wonną stroną, którą
zwierz uchodził. —
(65) Zowią się w termi-
nologij myśliwskiej
ogar (pies gończy) któ-
ry wspak albo szuka,
albo goni zwierza.
Piestaki albo waryat,
albo zły, na cuch (węch)
(Ostr:)
(66) Wtroczyć, znaczy w
terminologij myśliwskiej
upolowanego zwierza
do siodła dojeżdżacza u-
wiązać (umocować)
Widać zresztą z tej rady
Księdza Chmielowskiego
że nie musiał nigdy na
wilki polować. Widział
by albowiem niezawodnie
nie koń dojeżdżacza
gdyby mu ten wilka do
siodła uwiązał. —
(67) znaczy, wnętrzno-
ści z zająca, sarny, dzi-
ka, & wyjąć, wypruć,
zwykle psom gończym
na pokarm dać. —
(68) ślad, i legowisko,
kaj jego odkryć, wy-
śledzić, od słowa, trop
czyli ślad chodu. —
(69) wztawia; odzywa się
niekiedy głosem. —
(70) t. j. wypędzić go z legowis-
ka. w Niemieckim: das
Wild aufstöbern. —
/.

99. A we wsi, a we wsi
naliszkie psy kwilą.
(Staur: Ek.) (63)
100. Starcia poszła za
wiatrem, bo wiatr miała.
(L) (Linde) (64.)
101. Wilk Łapiwca, po
strzelicku basiur. (Linde)
102. Wskopczny pies.
(Ostr: Myś:) (65.)
103. Wilka, liszki, zagtowy,
zająca za skoki zadnie
wtroczyć. (Chmiel: (66.)
104. Wypatroszyć zwie-
rzynę. (L. 9m:) (67)
105. Wytropić zwierza.
(L.) (Chmiel: (68.)
106. Wyżeł znajduje, ogar
goni zwierza (Gorn: Dw:)
107. Pies wztawia ku zającó-
wi, sarnie głośno, nawet
ku wztawia cicho (Ostr:
Myś: (69)
108. Wzruszyć zwierza. (L)
(Linde (70) N. p. Śpiewak,
[pies gończy] wzruszył za-
jąca.
109. Zając kwili; (L) (Dudz
(71)
110. Oczy (ślepia) zająca
zowią się u myśliwych po-
polskich: patrzy, i na Pod-
lasiu: wytrzyszczaki;
suwe zwie się: tarzyca.
(Ostr: Myś:)
111. Piesgończy zagrał; psy
grają; gonią zwierza na
oko, głosem. (Linde)
112. Zagraj, śpiewak; zwyk-
le miano dobrych psów
gończych. (d.)

(71) wrzeszczy, gdy go
charty dopadły, i du
szą. —

(72) Zowie się w my.
śliwskiéj Termino.
logij, pościć psy wypo
goń za zwierzem na
którego są poluje; al.
bo zabiegać mu od
ucieczki. —

(73) Nie dała ognia,
strzału. — Hat (?) Feuer
fest [illegible]. —

(74) T. j. co zgraja, sta.
do. Po Niemiecku:
[illegible] Rudel.

(75) Poprawiają, t. j. od
szukują tropu od pędzo.
nego zwierza. Z tąd zda.
je się, urodził ~~zitość~~ sto gminy
ne przysłowie: Stary
popraw. —

(76) Uchwycił, złapał.

(77) Zakusi; zakosz.
tuje.

(78) Gołębiowski wymie.
nia to przysłowie od
zwyczaju u dawnych Bur.
gundów istniejącego, że
ten, który psa myśliwe.
go drugiemu ubił, mu.
siał za karę tegoż psa pod
ogon pocałować, który
to zwyczaj później do Pol.
ski wprowadzonym być
mniema.

(79) Myśliwi życzyli sobie
wzajemne prezenta.

80. Z Izaniem nie otych,
co na polowanie wiosna
nawstają.

113. Załaś, Grzmiłaś, śpie
wak, zwykle mianu
psów gończych; Zaleb, Do.
lot, Latka, Wiater, mia
na Chartów. (Ost: myś:)

114. Zakładać psami. (Z)
(Ost: myś: (72)

115. Strzelba mi zełgała.
(Cel: Linde) Paf Prztyknęła,
spaliła na panewce. (73)

115. Gdzie ptactwo w lasach
zwykło siadać, zowie się
to miejsce żerowisko; a
gdzie zwierz 4 nożny,
legowisko. (Chmiel)

116 Zgraja psów lub wilków
wyjących. (Linde) (74.)

117. Kiedy psy przednie z my.
lą, odpędzi nas zy daleko
zająca; pozadni częstokroć
poprawiają. (Ostr: Mys:)
(75.)

118 Sokół zająca związał.
(Cel Linde) 76)

119. Już kto polubiki my.
śliwskiéj zakusi,
Już tem językiem ich mó.
wić musi. (Klon: Fl: (77)

120. Całuj psa w nos, ekąd mu
ogon wyrósł (wyrosł) Gołęb:
ludy (78)

121. Chartem, jastrzębiem
przyjaźni jednają. (Gołęb: Zab:)
(79)

122. Krogulec muszy, a pies "
trąbą ugoni. (d)

123. Ze strzelczyków na
towczych wynoszą. (d)

124. Dobra psiarnia, największ
sza pana honor. (d)

125. Nuże, moi mili, lenniwsze,
Na pieśń stawny myśliwcze.
(a) 80)

(Kont: Pag: 43c)

M. 43.

Kont: Myślistwo

(81) Mówi się o tych
co nadzwyczajnie
kłamią.

(82) Mawiała żona
do męża, siostra do
brata, idącym na
polowanie. —

(83) Mówi się wtedy
ku strzelcom,
kiedy strzał nie
trafił

(84) Mówi myśliwy
zabobonny, jeśli
zwierz nie padł.

126. Żony myśliwych
mężów nie lubią. /id/

127. [illegible], albo pukaj;
/id/81/

128. Co ty ubijesz, to ja
na palcu upiekę. /id/82/

129. Fuzyja nie zwierze
ryta, nie żywota. /id/
(83)

130. Mięso uleciało albo
ubiegło, a szerść, albo
pierze, zostało. /id/84/

Kont: Miłości, Kochanie

47. Wszakże smutnym ta prawda, często skut-kiem iści;
Że obrażona miłość równa nienawiści. (Rym: Sił:)

48. Serce rozmiłowane, po-sięga wszystko swojej miłości. (Stasz: Num:)

49. Usychać z miłości, z tęschnoty. (Z) (Linde)

50. Wielka miłość jest w niebie, choć tam nie masz stadła;
Wiele stadeł na ziemi, a miłość przepadła. (Min: Ryt: (22)

51. Przed miłością i stryczek nas nie schroni. (Pot: Linde) (23)

52. Śluba częstokroć naj-gorszą miłość oziębia. (Pot: Linde) (24.)

53. Wstateczności mi-łość stygnie. (Węg: Marm):

54. Szampierstwo w mi-łości. (Mącz: (Linde) (25)

55. Pierwej doświadcz, nim ukochasz. (Mon: (26)

56. Szalona miłość w kogo się wlepi;
Albo ochromi, albo oślepi. (Pot: (Linde)

57. Oko miłości w odzem. (Gorn: Dwór:)

58. Kiedy się komu szczera miłość w sercu wszczepi;
Słodkie męki; miła śmierć mniejsza więc okiep. (Zeat: Linde:)

59. W miłości szybko szturm nacto, tańcięj wygrać można, ucie-kając, niż walcząc. (Pot: Linde.) [Kont: Pap 47.]

(22) Stadło małżeń-skie; pod tem wyra-zem objęte są mąż i jego żona. –

(23) Nie schroni; nie uchowa.

[24.] Śluba: ślub; Sakrament małżeń-stwa. –

(25) Współzalotnic-two; Rivalitas; Nebenbuhlerschaft.

(26) Nim się złączysz z kim przyjaźnią. – Kto gwałtownie ko-cha, nie ma czasu doświadczać. –

M. 45

Kont. Mowa, rozmowa mówić

(17) t. j. mówiliśmy o różnych rzeczach albo o przedmiotach i rozmaicie. –
(18) leda potrawy, t. j. niebardzo dobrze przyrządzone, ordynaryjne. –
(19) Szanowana, do- borna wstawa. –

+ Parf. Płeć, sam mówi coś

32 Mówiliśmy to i owo, się i tyż, siak i tak. (Gm. (17)
33. Rozmowa uciesznа przy stole, i leda potrawy okrasi. (Kn. (18)
34. Więcej słuchaj, a mniej mów; Zawsze szkodzi z bytek słów. (Kol. Gosp.)
35. Szanowana mowa w ptaszęciemu; Tak się własnie udaje, jak płaszcz chorému. (Linde (19)
36. Wedługiej mowie, leda co się powie. (Kn. Ad.) Parf. Księga wielka rzadka bez wady. (T
37 Mówić, co mu ślina do gęby przyniesie. (T +

Kont. Młodość, Młodzież

(11) Metf: tyczy się młodzieży, w szkiej wogólności; jest. Pf. Poz. 14[u]

(12) witkę, t. j. szczep młody. Jest ta przypowieść Parafrazowanej: Czym się skorupa za młodu napoi, tem trąci na starość. –
(13) Dożarimie: pu- besceт. –

23. Młodemu zawsze szumi w głowie. (Ryś. Wiz.)
24. Młode to piwko, jeszcze się nie wyrobiło. (11) Parf. a jeszcze psto w głowie, jeszcze świerzbi w zopatce. (Gm.)
25. Z młodu jaką witkę, Przygniesz, abo prościej Postawisz, to już tak do starości rośnie. (Ryś. Wiz.) (12)
26. Młodzi wy kochają się przed ślubem do woli, a po ślubie się nudzą. (Zb. Linde)
27. Z młodu wyszaleć trzeba; Kto z młodu nie wyszaleje, musi na starość. (Gorn. Dw.)
28 Młodzieniec mchem zarasta. (Kn. (Parf. Wąsik mu się sieje, brodacieje. (13)
29. każdy w młodości skłonny do miłości, A każdy stary ma swoje przywary. (Gm.)
(Kont. Pag. 49.)

M. 46

41

Kont: Matka, Macocha

(14) Niktoż nie jedno; niktoż samo.

(15) Zięciaszka, t.j. zięcia, z których matki rzadko kontente.—

(16) Matka święta ongi tej Polski ojczyzna. Całe jest uwiec na cudzoziemskie wychowanie młodzieży szlacheckiej w drugiej połowie 18go stólecia.

24. Niktoż macocha, co matka. /Kn./14/ Pasf—albo matka to matka, albo macochu, to macocha.
b Niestanie macocha za matkę.—

25. Rachuj dni pani matko, wieleś tańcowała; kiedyś pana zięciaszka sobie dostawała. /Papr:/15/

26. Nieznamy naszej matki wolności, i prawa; I poparławać, posprzątać, mądrość namsię zdawa. /Mon: War:/16./

(1) wybić kogo potężnie kijem.
(2) Zabić, zamordować kogo cepem lub opatkami

Młócić,
1. Wymłócić kogo. /Z gm/ (1)
2. Zamłócić kogo. /Z/ /Linde/2/

M. 47.

Kont: ~~M~~ Młyn, mleć, mliwo.

8. Pyt: Młynarzu! Są tu ryby? Od: Są panie mój. Pyt: Twierdzeniem by były? Odp: Twierdzeniem panie mój. (Rys:) Pan: A biało? Biało. A czarno? Czarno. (Gm:)

Kont: Miłość, kochanie

60. Ten jest szczęśliwy, kto nie znał miłości;
Lub co w kochaniu doznał wzajemności. (Zab:)

61. Zalotnicy pierwej się pytają, co ojciec za dziewką da, niżeli o cnotę. (Petr: Ek: (27)

62. Gdy miłość zaboli, tylko śmierć uleczy. (Pag: (Ryb) (28)

63. Kiedy się miłość raz w sercu wkradnie,
Jako jej pozbyć, najmędrszy nie zgadnie. (Anszp:)

64. Miłość teraz w małżeństwie nawet po ślubie zakupna! ~~65.~~ (Knap: Linde)

65. Miłość jest, która myślą rządzi, serce pali;
Słodko się w miodzie chłodzi
a zbytkiem się żarzy.
(Bardz: Tr:)

66. Powinien nad stratą dni swojej zaszlochać,
Co życie niedbał, nie chciał,
lub nie umiał kochać. (Zab)

67. Miłością zaszybiony. (Z.) (Mon) Linde. (29)

68. Miłość i zawiść, często kroć razem z sobą przemieszkują. (Biał) Linde ~~#~~

(27) Tak już było w Polszcze, na początku 16go stólecia. –

(28). Miłość bez wzajemności. –

~~#~~ 69. Pierwsza miłość zostawia ślady niezatarte.

70. Miłość troski rozpędza. (Zd: Linde)

71. Czego miłość nie zwietrzy? (Otw: Ow: (30)

(30) Nie domyśli się? Nie spowidzi? –

(29) Zaślepiony, odurzony. –

M. 48

Kont: Miłość, Kochanie

(31) Pozwala sobie to, co według prawa obyczajowych postaw dopiero wolno. —

(32) Gusty, zamiast: gusta. Nigdy nauczano Potockiemu nic chat się co do użycia wolności rymotwórskiej. (Licentia poetika)

(33) Według teorii ma Kal: Gosp: z r. 1854 Środa, ma obecna przypowieść pochodzić z r. 1513.

72. Swawolna miłość igra przed poważnym słowem. (Satyr: (31)

73. Wszystkie uciechy mają w kompanii gusty; miłość tylko odludek, i kąt lubi pusty. (Pot: Arg: (32)

74. Jeśli tego miłujesz, co cię nie miłuje, tysiąc miłości tracisz, a on z cię błaznuje. (Kal: ~~Gosp:~~ (33.)

75. Uprzejma miłość, gdzie ś tam skryta się za świętem; Za szczęściem biegamy, jak jaskółki za latem. (id)

76. Miłość szczera nie umiera (Gm)

77 Miłość własna nie ma przyjaciela (Ku ad:)

78. Miłość wszystko stodzi, (albo) osładza (Parf wszystko ma postać przyjemną, gdy ja z tobą a ty ze mną. (Bras:)

79. Miłość zaślepia, rozum odejmuje. (id)

8. Układność, jedna ludzką miłość. (id)

m. 49.

Kont: Młodość, Młodzież.

(14) Młodym łacniej rządzić. –

30. Młodyś jeszcze a wełnie zażywasz kożucha; znać z małych lat na starość wielkiego pieczucha. (Żegl: ad:)

31. Młodą płonkę łacniej nagniesz, naprostujesz. (Rys. ad: 14)

32 Młodość przyjemna, i starość zgrzybiała żałeca. (d)

33. W młodości myśl o starości. Nie zawsze będzie lato. (r)

43

M. 50

(1) Wijatyk, Sakra-mentostolnigo na-mazania, pacierzami kołatać, t. j. pacierkami odmówiane.—

(2) Starać się o czyją łaskę, albo pragnąć chci-wie jakiej rzeczy.

Modlitwa, modlić się.

1. Niektojest modlitwa, mruczeć poniewolnie, a w tebie się drapać, wijatyk wartować, abo pacierzami kołatać. (Rej: Post: J. 1.)

2 Modlić się do kogo, lub do czego. (Lgm. (2)

45

Litera N.

N. 1.

Naco, poco, doczego.

1. Naco tyle korowodów?! (1)
2. Naco? Poco? /Z gu. Part/ a Doczego; kto to widział? kto to słyszał?
3. Wydałem na pietruszkę. /Kn: ad: 12/
4. Na złej szkapie brodu próbować, na zły talar grać, do szturmu chałastrę puszczać, nierozum. /Kn. ad:/

Nadgroda, nagrodzić

1. Kto dla nadgrody dobrze czyni, niegodzien nadgrody. /Zab:/
2. Co na jednym zyszło, drugim się nagrodziło. /Kn/ Part/ Za jednego, wziętem dwa. /Kn/ (1)
3. Wszystko się nadgrodzić może, tylko strata nie. /Rys/ (2)
4. Kochaj bez wzajemności, pracuj bez nagrody, czekaj sądu do śmierci, za nim dojdziesz szkody. /Kal: Gosp:/

(1) Naco tyle zabiegów, ceremonij &c. kiedy rzecz się da prosto drogo załatwić.
(2) Zwykła wymówka nieuczciwych kucharzów, i kucharek.

(1) Zyszło, straciło się.
(2) Parodya twierdzenia Apofthegmatu: szkoda może być wynadgrodzona, ale czas nie. /Ob: list: 107. Pagitto./

Noc, nocować.

1. Kto chodzi po nocy, szuka kijów w niemocy. (Rys:) Pasf

a szuka guza;

2. I próchno się świeci; — lecz w nocy tylko. (Kn)

3. Co we dnie kto wyto-wazy; Otém musi w nocy ma-rzy. (W)

4. Wieczerza hojna, noc niespokojna. (W) Pasf

a kto używa na noc chleba, tysiąc kroków przejść mu trzeba. (1)

5. Ledwo się trochę zdrzymiesz, aż każą do koni: I tak niespana, utrapiony noc czujny dzień goni. (Kochow:)

6. Z wielkiego miasta, nigdy w nocy nie wyjeżdżaj. (Rys)

7. Po złym dniu, zła noc. (Burt:)

8. Wilk, i złodziej po nocy wędruje; A trzeci błazen, co ich naśladuje. (Bratk:)

9. Przenocować kogo. (Z. gm) (2)

10. Nieobroniący trup [illegible] siebie a [illegible]. (Budz: Apft:) (3)

(1) W łacińskim: Post coenam stabis, Aut mille passus meabis.

(2) Znaczy dać komu przytułek w domu na jedną noc.

(3) Zabijano go, i pogrzebią w nocy.

N.

N.ᵗ 3.

Spodziewać się Nadzieja

1. Nie pokładaj nadziei
w (b)łotnej fortunie;
Ta się zawiedzie szybko
na stronę dunie. (Pap:)

2. Sama nadzieja będzie
radości wszytkiem;
Czasem słodko przytuli,
czasem poszle z kwit-
kiem. (Hul: Ow:)

3. Niebo strojne lazurem,
a morze zielonym;
Daje nadzieję dobrej
drogi upragnionej.
(Jabł: Zel:)

4. Kołysać się próżną nadzie-
ją. (Z. gm.) Darf Łudzić się
błachą nadzieją.

5. Kto się nadzieją karmi, nie u-
tyje (Ez:)

6. Nadzieja wszystkich głu-
pich matka. (Lub: Lude

~~Napaść, napad, napa-~~
~~dać.~~

1. ~~Gęś go napadła.~~ (1)

7. Ubogim nadzieja. (Z. gm.)

8. Kto nadzieją żywi,
wskóra li, wielki dziw. (Rys)

9. Spodziewaj się śmiele, póki
dusza w ciele. (Kn) Darf

a Póki jeno człowiek żywa,
wszystkiego niech się spo-
dziewa. (P)

b Nie trać nadziei, gdyć się
nie dobrze dzieje. (P) ‡

10. Nadzieja, nienadziewa.
(Min: Rys:)

11 Płonne, albo płonności
nadzieje. (Linde) (1)

12 Czego bardzo żądamy, tego
się spodziewamy. (Kn: Ad:)
(2)

~~(1) Rozpustnie wesoły. Ludwiyski używa tego wyrazu, gdy były to ragate, (Od)mechanadzone, wiecie popustwisku się goni. —~~

(1.) Daremności.

(2) ~~Homines~~, quid ~~volunt, credunt~~.
~~także~~ Sperant omnes,
qui cupiunt nimium.
(Ers: Rot:)

‡ Darf Będzie lepiej,
jak złe minie. (P)

4.

Nigdy — Nie, niczego, Ni

1. wet za wet, nie darmo.
2. Lepiéj późno, niż wcale nie, o niż nigdy. /B. F./
(1)
3. Co jest lepszem nad złoto? Jaspis. Co nad Jaspis? Cnota. Co nad Cnotę? Bóg. Co nad Bóstwo? Nic. Kto dłuższy, ten lepszy. /Rys/ ✝
4 Ogromne nic. /amfr:/ ✝ (2)
5. Ni go weź, ni go położ. /Linde/ /Darf
a lepte kluski;
6 Ciapu groch, ciapu kapusta. /gmf (3)
6. Officerom nigdy na amantkach nie zbywa. /Liwet ✝
7. Ni z tąd, ni z owąd. /d/ (4) /Darf ✝
a Ni z tego, ni z owego. /Z/
8. Doma strojny, na wojnie hojny; u dworu myśliwy, w karczmie zwadliwy, nigdy nie w skóra. /Rys/ (5)
9 Chłop niemowny, kot nie łowny, gacik wstydliwy, gracz sprawiedliwy; nigdy nie niewskórają. /Y/ (6) /Kont: Pag 6. /

Niedźwiedź.

1. Jak na niedźwiedzia mała gałązka spadnie, to mruczy; a jak cała gałęź, to milczy. (1).
2 Dowcipny, jak niedźwiedź w tańcu. (2) Darf
a chodzi jak z partytury.
3. Niedźwiedź aż zgłaśnie, so w krzyżach trzaśnie.
✝ Fr: Dow: ✝
4. Komar koło głowy brzęczy, póki niedźwiedź łapy nie podniesie. /amfr: ✝
/Kont: Pag: 5/

(1) mieux vaut tard, que jamais.
(2) człowiek wspaniałej postawy, a gdzie Aspectu magnifici, rerum vacui.
(3) człowiek bez energii, bez charakteru.
(4) Nie wiedzieć zkąd się wzięło.
(5) Do niczego nie przyjdzie.
(6) Chłop znaczy tu mężczyzna.
✝ Napadł jeden na drugiego o. /Z. gm
(7) Niemiec mówi: Für nichts, und wieder nichts.

(1) Znaczy: że małe dolegliwości, więcej nas czynią niecierpliwemi, niż wielkie.
(2) Żartobliwie

N. 5.

Niedźwiedź

5. Niedźwiedź srogo na żołądź ryka,
Gdy gałęź spada, milczkiem umyka. [Kont. (3)

6. Bywszy obieżykrajem,
niechce być niemkiem;
Tyż co widział, co słyszał
tłumaczy się mrukiem.
[Zab: (4)]

7. Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano; a kiedy od miodu tedy ogón. [Rys: (5)]

8. Niedźwiedź musi tańcić,
wziąwszy na nos kaganiec.
[Pot: Low: 16]

9. Człowiek zawiedzie,
w kamień niedźwiedzie [Mon: War:]

[Kont: Pag: 19]

Nitka, nici.

1 Nitkę przykładając do nitki, może się wielki ukręcić powróz. [Ampr:]
Parf
a Grosz do grosza, będzie kosza;
b Ziarnko do ziarnka, ubędzie miarka.

2 Po nitce dojdziesz do kłębka. Parf
a Wzdłuż strumyka dojdziesz do źródła.

~~3. Sam wisi na bardzo cienkiej nitce. [Rej: Wiz: (1)~~ +

~~4. [illegible]~~

5. Z nici powróz robić. [Mon: War:]

(3)
6. Gryziesz się, martwisz, że nasz [interesa] nici ponici, nie pruszwie się porzą. – [Wal: Pos:]

[Kont: Pag: 17.]

(3) Parafraza
Pez: 14

(4.) Mowa o niedźwiedziu, z którym się ludzie, lub to w kraju po karczmach włóczą, zbierając grosze, za jego tańce. –
Ob: Hist: Elegant Smorgoński.

(5) Znaczy że jak do miodu, trzeba go było wstrzymywać, a jak od miodu, niemożna go było oderwać, wołał ogona postradać. Zasadza się zresztą ta przypowiastka na tem, że niedźwiedź z natury ma krótkie uszy, i krótki ogón.

(6) Parf. Niemiała koza natargu, ale musi.

(1) Zdrowie, życie, interes w bardzo cienkim stanie. Parf Knapiński.
~~(2) [illegible]~~
~~[illegible]~~

(3) Parf Z nici by stanie ma.

+ 4. Zmoknąć do nitki, do koszuli. [Lind:]
(2) Przemoknąć zupełnie od deszczu. Niemiec mówi: Dampf und Dampf muss man...–

N. 6.

Kontinuacija (7) Nie, nie, nigdy, niczego

10. Słowo wyrzeczone, dziewictwo stracone; Czas którym minie, woda ło upłynie; nigdy się nie wróci. (Ryś:)

10. Nie trwożmy sobą, tam mnóstwo oręża; Tu serca męstwo, nie mnóstwo zwycięża. (Książ: Dar:)

Od: Sentencyji Por: 10. 11

11. Nigdy się zacności rodu i korony, Nigdy bogate dóbr obszerności zbiory, Nikczemnej dumy nie odęty pozą. (Nar: Dz:)

12. Nie Łajk jam, mój Dobrodzieju! (Bed: Linde (Parf) Nie dzisiejszy ja, ani wczorajszy; nie dam się w pole wywieść. –

13. Niepomaskuło; (L. gm.) (Pot: Sow: (8)

14. Niebylica. (L.) (Linde) (9)

15. Ni słychu, ni widu (Linde) (10)

16. Niebędzie nic z niczego. (Sent) (Linde) (11)

17. Nie ten niewinien, co tak odbija, jak mu gała. (Lub: Roz:) (12 Parf) Jakie pytanie, taka odpowiedź.

18. Nie mi się z tego nie oskrobie, nie okroj. (Linde) (Parf) Ani na obwinienie pałeń.

19. Nie do nas, ów będzie po nas. (Kn.) (12)

20. Nie po tem (Kn.) (Ff.) Nic do rzeczy.

21. Nie tu po tobie. (s. 13.)

(Kont: Pag: 20.)

(8) Niepomaszczony. (Linde)

(9) T. j. co kłamstwo, fałsz; rzecz której nigdy nie było.

(10) Parf Jak kamień w wodę wpadł, nie ma ani nie słychać.

(11) Niemiecki: Aus nichts wird nichts, (nic)

(12) Nie tu nas nie obchodzi.

(13) Na nic się tu nie przydasz. –

Dodatek do Pag. 7.

Niebo, niebieski

8. Niebieskie światła znacz-
niejsze,
Litery pisma są większe;
Gwiazdki zaś inne drob-
niejsze,
Literki to są pomniejsze.
(Dar: Lot:)

9 Zotak datki od siebie,
jak niebo od ziemi. (Lok: gm)

(6)
10. Jak Bóg w Niebie! Parf
Jak mi Bóg miły (Linde)

(7)
11. Panie daj mu niebo.
(Lok. gm) (8)

12. Jak z nieba spadło.
(L. gm)

13. Nużby niebo upadło,
i skowronki połapał kto?
(Rys:) (10)

./.

(6) Używane zwykle tyl-
ko w znaczeniu moral-
nym.

(7) Popierając jakieś wyrze-
czone twierdze-
nie

(8) Używane gdy się mówi
o kimś zmar-
łym. –

(9) o niespodzie-
wanego stało
się.

(10) Żartując z tych
co mają zwyczaj suppozycyi, a nuż by to, a nużby ono,
wzięte z francuzkiego: Si le ciel tombait, les alouettes
seraient pris. –

Niebo, niebieski, niebiosa

1/

14. Wynosić kogo pod niebiosa. /Zyg./11/ (11) Chwalić kogo ponadzwyczajnie.

15. Spadł, jak z nieba o- sów; jak z nieba. /12/ Niemiec mówi: „Jemand über einen gewinnen vom Himmel leben.—

16. Do nieba ciasna furtka. /Kr.: Ad./ (12) Zjawił się niespodziewanie. t. s. u Niemców: Kein: [illegible] vom Himmel gefallen.—

№ 7

(1.) Znaczy: trudno o sprawiedliwsi

(2) Tak mu sprzyja, tak mu dobrze życzy.

(3) Gdy kto roztargnion, bez przyczyny i powodu.

(4) Uczynek naturalny, kto frazesa temi słowy zaczynać zwykli: Jeśli, gdyby oś Si le ciel tombait, les alouettes seroient pris mówi francuz. —

(5) Przestroga dla bogaczów.

† ks. J. Kochan: Psl:

Sentencye

(1) Kto inny pracuje, kto inny z pracy użytkuje. Wergiliusz: Sic vos non vobis, &

(2) Wszystkie trzy znaczą: zmieniać zdanie swoje, czynności, według osobistego interesu. Niemiec mówi: den Mantel nach dem Wind hängen. Francuz: faire la girouette

(3) To lub owo się stanie nastąpi. Znaczy nigdy

(4) T. j. wychodź, idź precz. W Niemieckim: fort ich fort. —

Niebo, niebiański niebieski:

1. Do nieba wysoko, do Króla daleko. (1.)
2. Gdyby mógł, to by mu nieba nachylił. (2)
3. Myśleć o niebieskich migdałach. (3)
4. Jak się niebo zawali, to nas wszystkich przywali. f. P. L. † (4).
5. Dla zawiści, jalbo (zazd) przed zawiścią w niebie nie być. P. L. T. 11. †
6. Nieba za pieniądze nie kupisz. † Wójc: † (5)
7 oto co siedzisz na wysokim niebie!
Ja nie mam innej nadziei kromie ciebie
Racz mnie pocieszyć, co mojej dolegają się, Boże litości. +

Niesć, Nosić, znosić

1. Jeden kosi, drugi znosi. (1.)
2. Płaszcz na dwóch ramionach nosić. Darf
a Na dwóch stołkach siedzieć,
b Obracać się jak chorągiewka za wiatrem. (2)
3. Potem czas się jak kotka z nosić. (Erazm!)
(3) Darf Jak rak świstnie, b Jak włosy na dłoni wyrosną. c Na Sw Nigdy.
4. Wynoś się stąd. (Lign. 41)
5. Idź, gdzie cię oczy poniosą. (Lud)

Noga, Nóżka

1 Gdyby kózka nie skakała, toby nóżki nie złamała. (1)

2 Noga nogę podpiera, ręka rękę myje. —

3 Patrzaj no się! Widzisz no go! (Dykt.)

4. Za wysokie progi na moje nogi. (2)

5 Na cztery nogi kuty (L.) (3)

6. Nogi za pas, i dalej w drogę. — Pers.

a Dum szkapka dees, (deest) Piechotare debes. —

7 Uchwycić się czego nogami i rękami. (Lok.) (Ops: wyr:

8. Nakryć się nogami; (Lok.) Pers.

a Przewrócić się na wznak.

9 Zadrzeć nogi, (Lok.) (znaczy: umrzeć. —

10. Nogi ciepło, głowę zimno trzymać (4)

11. Wracaj się na jednej nodze. (5)

12. Przewrócić wszystko do góry nogami. (6)

13. Przyjść do kogo na ciepłe nóżki. (7)

13. Wo nogi mój drogi! Pers.

a Uciekać śmierci nie czekać.

14. Łap, cap, z resztą w nogi. (8)

15. Nogi drze, a bóty na kiju nosi. (Sabt:) (Wójc.) (9)

16 Szkodny trzewika niż nogi, mówi skąpy, i ubogi. (Off.) (Kontingeya Pag 9ᵃ.)

(1.) Nagana dla letko myślnych.

(2) (Ironicznie, gdy kto nie ma ochoty możniejszym skołatować. Początek atoli wziął to przysłowie według Gołębiowskiego z tąd, że w dawnych (pałacach magnatów polskich, progi wszędzie były wysokie. —

(3) O ludziach przebiegłych, doświadczonych.

(4) Kto chce być zdrów. (Reguła Dra Boerhave.)

(5) Znaczy: prędko, spiesznie. Gdy się kogo po co posyła

(6) w Niemieckim: Von Unten nach oben. —

(7) To jest: Odwiedzić go rano jak jeszcze w łóżku leży.

(8) To jest, kiń, chwytaj co zdołasz, i umykaj; n.p. w czasie wojny, napadu etc.

(9) Z Ruskiego.

+ Pers. a Nóg nie kupić, a zabuty trzeba szewcowi zapłacić. (Ops:)

N 9 / c

Kont: Noga, nóżka

(29) Przeklinają; mianowicie takie go, co nam chodzącemu zawadza, N. p. przez mur, targu, do ogrodu albo do żanyeudzij:
(30) Z przestrachu, lub wrazie jakowej niebezpieczeństwa. –
(31) Parf Poz: 35.
(32) Człowiek mający cienkie /lub do/ nogi. Ztąd to tradycja: Władysław laskonogi, książę panujący w Polszcze, z Dynastyi Piastów.
33) Znaczy: umarł. –

47. Bodajeś nogi połomał. /Linde/ Parf Bodajeś kark złamał. /29/
48. Tak się schodził, że już nóg nie czuje. /L. gm/
49. Eże cicho! bo takiego popapę trzasnę, że aż nogi zadrzesz. /Kol: Linde/ Parf Że aż koziołka wytniesz, koziołka wywrócisz.
50. Zerwać się, albo wyskoczyć z łóżka równemi nogami. /L. gm/ /30/
51. Stara nie się przyspo- wiesiej czy wręcz, czy przez nogej.
Widzie nieprzyjaciela po-szył, jako mogę. /Pol: woć: /31/
52. Człowiek laskonogi. /Kn: ad: /32/
53. Drygnąć nogą. /L. gm/ /Kn: ad:/ Parf Poz 9.4 /33/

N. 9a –

Noga

17. Kto niestąpa, nie zmorduje nogi, ale pewnie nie zajdzie. [Amfr:]

18. Niewielki fortel, i małej przewagi, Na krótkie nogi, wysokie baczmagi. (Ryst) (10)

19 Lepiej na jedną nogę chromać, niż na obie. (Kn) Parf

a Lepsza szkódka, niż szkoda. (d)

20. Kogo się łakomstwo imie, nogę taki wnet wywinie. (Knt)

21. Komu się noga powinie, I najmilszy go pominie. (d)

22. Nie na moją to nogę trzewik. (Linde) Parf Nie mają to głowy rozum. –

22. Jechać noga za nogą. (L) (Linde) (11)

23. Starcom, gdy chodzi, trzecia noga zła su[p]łnszy. (Kn, tak:) (12)

24. Nogi mi już niestatkują. (L. gm:) Parf Na nogi zapada. –

25. Pójdę gdzie mnie nogi poniosą. (Linde) Parf Gdzie mnie oczy zawiodą. –

26. Skąpy, dojątnóżny malenino nogi. (Pos: Saw:)

27 Nieczekając trwogi, uderzyli w nogi. (Rys:) (13)

28. J. N. N. ma charakter w nogach. (Gm:) (14)

28. Wysiekł się nogami, albo piętami. (Linde) Parf: 2. wyprzedniek.

29 Lata nadziei w nogach. (Pot Arg:) (15:)

30 Dawaj rękoma, biegaj nogama. (Rys:) ╪

(10) Baczmagi: gatunek obuwia u Turków.

(11) zwolna, stępa.

(12) trzecia noga, kij, laska.

(13) Umknęli, uciekli z placu bitwy.

(14.) Schórz wynosi się z ownąść, lub z sytuacyi niebezpiecznych

(15) Wnieście.

╪ 31. Dwie pary nóg prędzej się potrafią, jak jedna. (Leat: Linde)

(16) koń prędzej zabiży niż człowiek.

(Kont.) (Pag. 9b)

(9) Dogniewu kogo pobudzać. *

(10) Rozumieć się, aby go nie ścibiał, gdzie nie potrzeba.

(11) Okazać nieukontentowanie z jakiego zajścia. †

(12) Nie jako Parf Dor: poprzedniej.
† J. Niemiec mówi: ein Nase über etwas rümpfen

(13) Rysznieć się, wy nosić się nad drugich. Po Niemiecku to też samo: eine Nase hoch tragen. –

(14) Gniewa, dąsa się byle co. –

(15) Odebrać komu coś, co już uważał za swoje. N. p. pannę z dobrym posagiem, i. t. p.

(16) Zkarcić kogo ustnie, lub piśmiennie. Toż samo w Niemieckim: Jemandem eine Nase [steck]en geben, ertheilen.

(17) Gdy się komu projekta, koncepta nie powiodły. I Niemcy mówią: sich mit langer Nase abgezogen; abziehen.

(18) Poznaje, przewącha, jak rzeczy stoją.

(19) Człowiek hardy, albo poważny.

* albo kurzyć

Kontinuacya Nos

14. Dobrze masz wnoska, tylko w głowie popraw. † J. M. †

15. Ourzęd szczą komu na nos wsadzić; albo przez nos prusić. (Rys) (L) (9)

16. Sprawić jemu chustkę do nosa. (Ost) Parf

a Utrzej jemu nosa. (10) Parf Rogów.

17. Nos na co skrzywić, albo nosem krzywić. (L. g.) (11)

18 Bardzo mało poszło po nosie. (L) (12)

19. Nos, albo nosa zadzierać. (L. g.) (13) Lud (Bochn)

20. Mucha musiadła na nos. (Linde) (14)

21. Naciągniesz go, jak nos woskowy. (Kr:) Parf Zrobisz z niego co ze chcesz, kozła, czy barana.

22. Wziąść komu co z przed nosa. (L) (Linde) (15)

23. Dadz komu po nosie. (V) (16) Parf Dadz komu szczutek, (szczutka)

24. Odszedł z długim nosem. (V) Parf

25. Nos na kwintę spuścił. (17)

26. Nie dać sobie pod nos dmuchać. # (L.) (Linde) (Kr) Parf Grać na nosie. –

27. Miłość ma długi nos, daleko sięga. (arg: Pot:) (18)

28. Wyższa gęba, niż nos, (albo wyżej nosa gęba. (Kr) (19)

29. Stoboku z nosem, ja zywa lanie cierpię. (Jet: Linde) (Kr) (D:) (7)

30. Nos ci się krzywi, z nać że nie prawdę mówisz. (Kr)

(Kont: 10 b)

(16) Tak, że żywna dusza nie została.
(17) Ten obrot wzięty dobre interessa.
(18.) Dać komu majątek; sytuacyą niepodległą.
(19) albo się spił, albo ostał. –
(20) Zmódz, zwyciężyć kogo, siłą, lub fortelem
(21) Być śmiertelnie chorym. –
(22) Gdy się kto upije.
(23) Tak tam, w tem kraju, musieć do mnie niedobrze.
(24) Mowa, albo pismo. – wzięte z Niemieckiego: Ausfuss, und Ausm Rozp.
(25) Uciekać się do lekarzy.
(26) Położyć się przed kim wcały długości na ziemi, albo na znak wielkiego uszanowania, albo błagając Pana swego o łaskę, o przebaczenie. Zwyczaj na wschodzie europejskim dotąd istniejący.
(27) Doznawszy w jakim domu, od jakiej familii obrazy.
(28) Miejsce dzikie, samotne, od ludzi.

(Kont: Pag: 96)

32. Wybito ich co do nogi. /L./ Linde/ Parf Z Krotes, sen. (16)
33. Noga się mu powinęła. /Pilch: Sen:/ (17)
33¼. Na nogi kogo postawić. /L./ Sk. Kaz:/ (18.)
33½ Ledwie na nogach stać może; /Dwór/ (19) Ob. Płacze nogami. (Gm)
34. Przez nogę kogo przesadzić (przewrócić) przerzucić. /Maz./ (20) Parf
35. Jak cię z nogi, jeśli nie siłą to przez nogę. /Rys:/
36. Być jedną nogą w grobie. /Kn/ (21)
37. Mylą się nogi, kiedy kto wabłądzi. /Mon/ (22)
38. Nie wściubił bym się tam, i pojedynczą nogą. /Kn/ 23
39. Ani nóg, ani ręki. /Linde/ (24)
40. Pewne lekarstwo chorobie Podagry. Nogi w innej okładając lagry. /Pot: Jow:/
41. Przez nogę leży, a noga wywinięta. /Kn/ (25)
42. Płaskim konia do nóg upaść. /Zab:/ (26.) Parf Czołem bić przed kim. –
43. Ściślemnie podnóżki podstopy itd. formułka zakańczająca listy do wyższych. /Linde/ Parf Upadam do nóg; sługa, i podnożek, ściskam nogi.
44. Noga moja w tem domu więcej nie postanie. /Tr: Linde/ (27)
45. Ta noga ludzka jeszcze nie postała. /Zab/ Linde/ (28)
46. Raz powinąwszy nogę trudno powstać. /Zgl: Ad:/

N. 10b

Kont: Nos

31. Ciągnij się za swój nos. (z Słow: Linde)

32. Każdy ptak według swego nosa śpiewa. (Kn. (Parf. a każdy kiep swoim strojem (20)

33. Każdy ptaszek swoim noskiem [dzióbkiem] się żywi. (Rys:) (21)

34. Nos ma się przeciągnąć; oczy oświaty; coś mu nie w smak poszło. (Zeg: Linde)

35. Szerszenie ma w nosie (Dudz: Linde (Parf. Muchy; Kaprysy. —

36. Wtykać nos, gdzie niepotrzeba. (Kn: Linde) (22)

37 Ludzkie to losy; tam wietrzyć, i tam wścibiać, gdzie nie trzeba nosy. (Zabł: Amf:)

38. Zakurzyć komu pod nos. (Bartk:) (Teat:) (Parf. Poz: 15te —

39 Nosem ziemię zaorać. (Lgm:) (23)

40. Bodajeś tak z nosem był. (D) (24)

41. Jak sztukiem nos utarł. (L. gm) (25)

42. Pomiarkować pismo nosem. (L gm) Parf. Z wąchać na co się zanosi, co się święci. (26)

43. Fifę komu pod nos puścić. (Kn: Ad:) (Parf. Poz: 15te i 38me) (27)

44. Pilnuj nosa swego, zaniechaj cudzego. (D)

(20) Ein jeder Narr hat seine Kappe. Chaque fou a sa marotte.

(21) Każdy żywi się jak może.

(22) Mięszać się w cudze sprawy. — Parf Poz: 2de

(23) Upadł na twarz

(24) Gdy kto rzecz niepodobną do prawdy opowiada, lub twierdzi. —

(25) Gdy komu co odmówiono niegrzecznie. — Ogólnie gdy kogo co nader nieprzyjemnego spotka

(26) Przewidzieć nieprzyjemności. —

(27) Fifa: kawałek papieru zkręconego, do zapalania fajek;

N.° 11.

Nos

1 Cudze (wady) widzisz pod lasem; a swoich nie widzisz pod nosem. – Paraf. Widzisz zdźbło w oku brata twego, a w swoim belki niedostrzegasz. (Wuj: Bibl:)

2. Nie wścibiaj nosa, gdzieś nie dał grosza.

3. Jak szczotką nos utarł. (1.) Paraf. Jak pałką kiem. (Linde)

4. Wpiętę mierzył, w nos uderzył. (2)

5. Dziękuje za to, co komu z nosa spadło. (3)

6. Jeszcze ma mleko pod nosem. (4.) Paraf.
a Szpiczak, Smarkacz.

7. Na bok z nosem, bo z krakowa, Jedzie Ś. miecznikowa. (5)

8. Podobny, jak pięść do nosa. (S. J.) Niepodobny)

9 Jak gdyby mu z nosa wypadł. Paraf.
a Jak z kapały;
b kubek w kubek. (6)

10. Patrz raczej swego, Niż nosa cudzego. (7) (gm.)

11. Dzięcioł w drzewo kuje, A nos sobie psuje. (Ks. Jow. Pot:) (8)

12. Mieć muchę w nosie. (ka„ prysie są. (Lok. gnt.)

13 Nie każdy nos jedną ta„ bakie lubi; Paraf.
a Niemasz tabaki, dla każ„ dego nosa;
b. Różne są gusta na świecie.

(Kontinuacya Pag: 10.a)

(1.) Gdy się komu co w niegrzeczny sposób odmawia.

(2) Gdy kto co inne, go twierdzi, a co in„ nego dowieść usiłu„ je. –

(3.) To jest z reszztki; albo za to, co kto inny nie chciał. – n. p. Panny.

(4) Młodzik. Opp: Pod wą„ sem. –

(5) Wnink na dawną drobną szlachtę polską.

(6) Tak podobny do ojca, do matki &

(7) Parafraza Poz 2.a)

(8) Gniewem, tylko sam sobie szkodzi.

Nowość, nowe, nowina.

1. Nowe sitko na kołku a stare pod ławą. —
2. Nowy ksiądz, sypia w ornacie. (J. M.)
3. Nowinka (Nowalia) prędko się przeje, zwyczajne potrawy bywają lepsze. (Anfr:) Metaf:
4. Umór, a wojna, najwięcej nowin. (Mag) Rys)
5. ~~Nowokrężyny. (Lud.) (1)~~
6. Nowe sitko na nowym kołku wieszają (Rys) (2)
7 Zawsze co nowego, rzadko co dobrego. (Lud: z Stan:)
8. Nowina dobra, rychły się niż zła odmieni. (Kn: Ad:)

(1) Zowie się uczta, z okazyj prymicyj nowo wyświęconego księdza, po 1y jego mszy, wyprawiona.

(2) ~~Sar~~ (Stary wisi na kołku, póki nowe sitko. (Pol: Arg:)

~~Napad, napaść, napadać.~~

1. ~~Atoistna napaść. (L. gm.)~~ (1)
2. ~~Gdy go napada. (L. gm.)~~ (2)

(1) Gdy kto co niesprawiedliwego żąda, wymaga

(2) Gdy kto rozpustnie wesół. Lud wiejski w Polszcze używa tego wyrażenia, gdy rogate bydło, włócie od much dręczone, po błoniach, i pastwiskach się goni. —

9. ~~Nowiniarz. (L gm.) (Kn: ad:)~~ [3]
10. Nowy pan, nowy rząd. (D)
12. Pewna nowina; bywszy lato, będzie zima (D)
13. Wielka nowina, Panna rodzi syna. (Gm) (4)

(3) Zbieracz, i roznosiciel nowin.

(4) Z Kolendy Bożego narodzenia.

N. 13.

Naprawa, naprawić.

1. Naprawa wiele potrzebującej zepsowanie, mało albo nic. Łam.-fr. / (1)

(1) w sensie moralnym.

Naród, narodowość

1. Żaden się naród księga smoć nie przysposobił, mądry predysputował ale głupi pobił. Kras: List. / (1)

2. Pakleś się na nowo narodził. [Łom] (2)

(1) Dasię obecnie nekzastosować z jednej strony do tota chów, z drugiej do two[rz]ali.

(2) Gdy jakie długie cierpienia ustąpią. —

13 ½

NB. Artykuł Na„ uka, winien być połączony z artykułem: Uczyć. —

(1) Przymówka do cenzury papiezkiej, mianowicie do dekre„ tu wydanego na prze„ ciw Astronomowi Tychonowi Brache.

(2) Albo nie poszła w las. Gdy się kto z swych wad poprawia.

(3) T.j. grzeczności, do„ brych obyczajów.

(4) Głupi mądrego.

(5) trochę się pou„ czył, liznął, ~~Z~~ z Łacińskiego: leni„ ter attigit.

\# 12. Nauka bez cno„ ty, miecz w ręku sza„ lonego. (B. P.)

13. Czytanie do nauki droga. (Kn: ad:)

Parf. Drąga za mistrza stanie.

14. Nauka gdy sma„ kuje, wszystko się sporo pojmuje. (Dz:)

Nauka, nauczać.

1. Wdziera się gruby nieuk do Pańskiej świątnicy, A nie wie, co się znaczy w jego własnej tłwicy. (Nar: Dz:)

2. Najpożyteczniejsze, bez nawet nauki, Za odszczepieństwo poczytano sztuki. (Zab:) (1)

3. Nauka nie idzie w las. (Gn:) (2)

4. Naucz ja was moresu. (Gn:) Parf (3)

a Naucz ja nas rozumu,

b " Gdzie raki zimują

c " po kościele gwizdać. (Ob: Kościół)

5. Nieuk, albo człowiek niepojętny, albo nie mający chęci do nauki. (Linde)

6. Niechaj z mojej nauki ten tylko korzysta, Komu jeszcze na przestrzał wiatr w głowie nie śwista. (Nar: Dz:) Parf

6a Kto nie jest świszczy„ pałką.

7. Dość jest uczniowi, podo„ bać się mistrzowi. (Kn:)

8. Nieuk pyta uka, co to w tym za sztuka. (Bratk:) (4)

9. Otrzaskał się tylko nau„ ką, albo w nauce. (L) (Mącz:)

(5) 10. Którzy się niedouczą, lub prze„ uczą, są kiepsi niż prostacy. (Minkyt:)

11. Nauka jest najkosztowniej„ sze przyozdobienie człowiekowi mędrcowi. (Kosz:) #

N. 14.

Nędza, nędzny, nędzarz

1. Co wino radzi, pijają;
Tłuste kąski ziadają:
Nie zbiorą tacy pieniędzy,
Owszem zawsze będą w nędzy. [Rys:]
2. Odpada dobra myśl kiedy nędza tupi. [Linde] (1)
3. Pyszny nędzka, kiedy z panoszeje. [Anfr:] Parf "ciężki z ubogi pan, a z klechi pleban." (2)
4. Musi żyć w nędzy, kto nie ma pieniędzy. [Ryś]
5. Kto w nędzą nędzę uważy,
Lekce sobie swoją waży. [Ry

(1) Dobra myśl; wesołość, dobry humor. — Parf
a Najwięcej krzywd nędzarzu zgłaszają; Jak ze 3. dni nie je [Bogs:]
(2) P. Dorobkiewicz, Francuzi zowie ich: un parvenu. —

Natura, naturalnie.

1. Któż za pędzel będzie tak szczęśliwy,
Coby natury wyraził dziwy! [Lusz: Bż:]
2. Zwyczaj staje się drugą naturą. [B. J.] Parf W naturze się zamienia [1]
3. Nie opuszcza natury nabitowany,
Ottop, także żyd chrzczony,
tak i wilk chowany. [Z Łbocz:] (2)
4. W młodych panienkach sama natura czasem przebąkuje. [Teb. Linde] (3)

(1) Z Łacińskiego: Consuetudo altera natura.
(2) Nie zmienia swego charakteru. —
(3) Przebąkuje; przemawia, odzywa się. —

Nienawiść, nienawidzieć

1. Nienawiść złem cudzym się chłodzi, chociażby to samej nawet szkodzi. (Knap.) (1)
2. Żeby się już nawidziło, oplątana przekoro. (Z. gm.) (Linde) (2) Parf. Żeby się nieszczęście spotkało. —
3. Nienawiść znajdzie winę, i do krzywdy przyczynę. (Knap: ad.)

(1) Wiersz Częstochowski, jak wszystkie Dystychy księdza Knapskiego. Przez złe rozumi Knapski nieszczęście, a zamiast cieszyć się, napisał dla rymu: chłodzi się.

(2) Nawidziło nieszczęście

Nakład, nakładać

1. Większy nakład, niż pożytek. (Linde) Parf. Droższa przyprawa, niż potrawa. (1)
2. Ciągnie się żyta, gdzie się nażyta. (Ryś.) Parf. Czem się skorupa za młodu napoj [illegible]

(1) Francuz mówi: Le jeu ne vaut pas la chandelle.

Nałóg

1. Nałóg dozłego, niegorszego. (Kn.)
2 Zo złego nałogu, trudno ku Bogu. (Linde)
3. Nałóg drugie przyrodzenie. (Kn.) (1) Parf.
a Po staremu zawsze Bartosz. (S.)
4. Nałóg ta mie przyrodzenie. (Rys:) (2)
5. I po połogu nie zapomni nałogu. (Brat:) (3)
6 Rzadko się pierwsza plama nałogu wywabi; Zdziczałego jastrzębia któż na berło zwabi. (Zab.) (4)
7 Nałóg odmieni, kto się nie leni. (Kn: Od:) (5)

Nóż, nożyce

1. Kto igra z nożem, pewnie się porzeże. (skaleczy) (Pol: Jaw:)
2. Sam się swoim nożem zarznął. (Rys:) (1),
3. Kto ma nóż umyty, temu trzeba z drogi ustąpić. (S.) (2)
~~4. Jakby mu nóż w serce wraził. (O.)~~
~~5. Nóż ostrzejszy, kiedy go ogniowkiem, lub musadkiem pociągną. (Rej: Żyw.)~~
(3) Mutf.

(1) Z łacińskiego: Consuetudo altera natura.
(2) t. j. mocniejszy jeszcze jak przyrodzenie.
(3) Przymówka do lubieżnych kobiet.
(4) „Zdziczałego jastrzębia" odnosi się do ułożonych sokołów i jastrzębiów do polowania, na ptaki, np. kuropatwy, przepiórki etc.
(5) Kto sobie pracy zada. –

(1) Przez własną winę Parf. Sam na siebie bicz ukręcił. –
(2) Umyty, znaczy tu zdaje się, ostry, wyszlifowany;
(3) musadkiem, t. j. co marmurkiem, osłą. –

N. 17.

Nalać, Nalewać

(1) Ob: Art: Kabuta

1. Dlapiany karczmarz z góry trunek nalewa. (1) (Dos: Pów:)

2. Średzi nie wiastę, nalewać wpiasty. (Rys: (1)

3.

(4) Parf: PoZ: 1.

Kont: Nić, Nitka

7. Głupi, gardło swe zawiesi na nitce. (Gór: Dw:)

8. Zwielu nitek robią się nici, a z nici kręcą się sznury. (Rog: Lude: (4)

N. 18.

Niedziela

1. Niedzielne śniadanie, a piątkowe śpiewanie, rzadko na dobre wychodzą. (Rys.)
2. Sobotnim sztychem na niedzielny targ. (Gn.) (Porf. Partacka robota. —
3. Niedziela przewodnia, zowią się pierwsza niedziela po wielkiejnocy. (Gil. Post.) (Ob. hist.)

Niemy, niemowa

1. Niemy, jak ryba. (Linde) (1)
2. Zła niemoc go gnębi. (Ryś) (Sliz.) (Porf. Padaczka, niemoc padająca; Choroba Ś. Walentego. —
3. Pod kijową niemową nie, ma się to, lub owo dziać. (Gwagn.) (Linde) (2)
4. Twarz niema; (L.) (Sk. kaz. Linde) (3).
5. Oniemiał od srebrnika. (Kn.) (4.)

(1) Z Niemieckiego: Stumm, wie ein Fisch. Przyrównanie trafne, albowiem zwierzęta wodne rzeczywiście głosu, t. j. organów do głosu potrzebnych nie posiadają.
(2) Pod karą cielesną; Ob. Art. Noc, Poz. 1.
(3) Znaczy: Bestya, bezrozumne zwierzę
Został przekupiony aby milczał.))

N. 19. Kont: Niedźwiedź

10. Gdzie trąbią niedźwiedniny, tańcują niedźwiedzie. /Klon/ (7)

11. Daje się jak niedźwiedź pikowi za nos wodzić. /Woresz:/

12. Niedźwiedź jeszcze w lesie, a ty jego skórę sprzedajesz? /Rys:/ /Pot: Syl:/ Parfa. Nie pij na cudzego niedźwiedzia skórę; – b. Jeszcze skóra na baranie, a już rzeźnik pije na nię /pamięć/ (8)

13. Z szwagrem na zające, z bratem na niedźwiedzia /Rys/ (9)

14. Łóżko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. /C/ (10)

15. Niedźwiedzia zabić. /Z/ /Wols/ Linde (11)

16. Łapę lizać jak niedźwiedź w zimie. /Linde/ (12)

17. Spiż pasiecznika, a niedźwiedź wypasie. /Bras:/ (13) Metf

18. Odrzekłby się, i niedźwiedź choć mu grają, tańcu: Ale musi przy kiju chodzić na kagańcu. /Pot: Wac:/ (14)

(7) musisz tak tańczyć, jak ci grają.

(8) O źródle przysłowia pod Parfą obaczyć dziełko Wurzbacha; [illegible] [illegible]

(9) Rozumieją się połowić; znaczy, że polowanie na niedźwiedzia jest nader niebezpieczne; że szwager mógłby w razie niebezpiecznym opuścić cię, czego by brat nie uczynił.

(10) Znaczy, że polowanie na odyńca, nie bezpieczniejsze jeszcze niż na niedźwiedzia.

(11) Upaść na ledzie.

(12) Ob: Łapa. –

(13) Niedźwiedź tako, my na miód. –

(14) Parf: Poz 8e/

N. 20

Kont: Nie, ni, niczego, Nigdy.

22. Ni do tańca, ni do różańca. (Drzewo: Szt: (Parf: a Ni do tańca, ni do różańca; b Nie do rady, nie do zwady. —

23. Co potem, nie potem. (Z. gm.) Parf: Łyżka, musztarda po obiedzie. —

24. Nie zgadniesz, nie pomachasz ty tego. (Z. gm.) Parf a Nie dla twojej to gęby kąsek. — b. Nie abszyt: ... się na próżno. (gm.)

25. Odszedł ni pod tym, ni siadł tam. (Kn.) Parf Przyszedł jak po ogień. b Z miejsca nie zagrzał.

26. Ni me tutki, ni me siutki. (Rys: (7) Parf Ani na spodnie, ani w tył. —

27. Bynajmniej. (L. Linde) (8)

28. Ni w pięć, ni w dziewięć. (Z. gm.) Parf: Piąte przez dziesiąte. (9)

29. Nie żenować się niczym, jest teraźniejsza polityka. (Teat: Linde (10) Parf a Proszę tylko bez żeny: (5) (11)

30. Ni pachnie, ni śmierdzi. (Kn: Ad: (12)

31. Nie co wolno patrzyć, lecz co przystojno. (Kn: Ad: (Parf Nie co chcę słodzi, lecz co się godzi. (5)

32. Nie nawijaj mi się! wara! (5) (13)

33. Nic nad siłę. (5)

34. Nic nowego na świecie (5) (14) Parf Pod słońcem. —

(7) Z Ruskiego: Ni siudy, ni tudy; ani tędy, ani owędy; i przykre położenie, sytuacya.

(8) t.j. Daj Boże żeby nie, żeby to, lub aż to się nie stało.

(9) Ni do rzeczy; mową albo pismo

(10) Nie żenować się, t.j. nie uważać na formy obyczajowe towarzystwa, długim zwyczajem upoważnione. —

(11.) Proszę sobie niczego nie robić przymusu. Niemiec mówi: Machen Sie, als wenn Sie zu Hause. — Postaw sobie jak gdybyś był u siebie. —

(12) Rzecz, sprawa obojętna; da się również zastosować do ludzi bez stałego charakteru.

(13) Grożąc. —

(14) [illegible] (Schiller)

(Kont: Pag 21)

N. 21

Niedbalstwo, niedbać

1. Niedbalstwo wszystko naściez(1) otwieranie przyjacielowi. (Zab:)

(1) Naściez, t. s. co naoścież.

Niewinność, niewiniontko.

1. Niewiniontko; jakgdyby wody zamącić nie umiał. (Linde z Ko…:) Por. Jakgdyby trzech zliczyć nieumiał. (Gm)

Nie, nie, nigdy &

(Kont.)

35. Nie zawsze to zyjdzie, co zasiejesz. (…)(15)

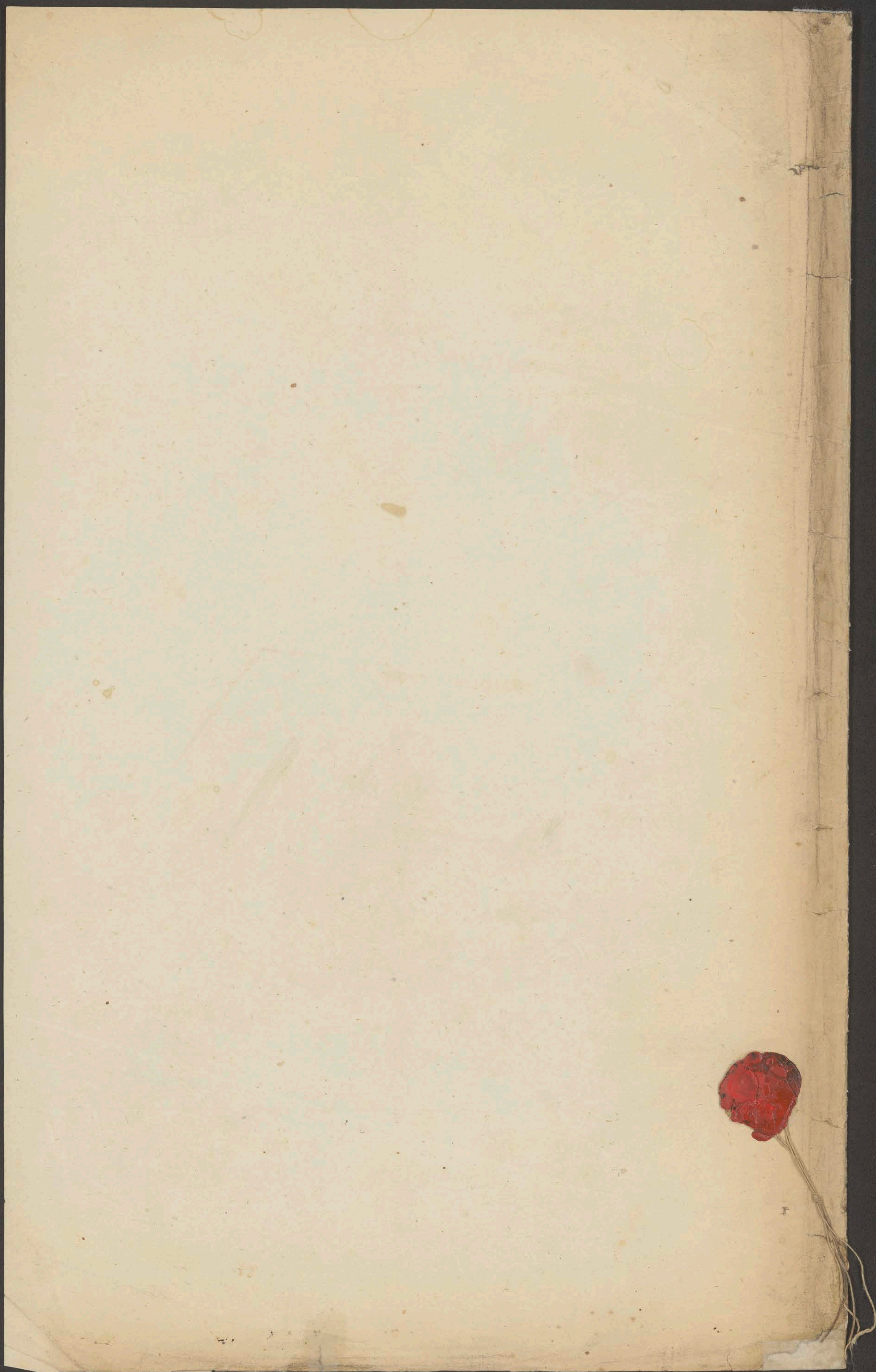
(15. ptonne nadzieje.)

36. Nie zawsze sporo, coby za skoro. (…) Por. Co nagle to po djable. — (Gm)

37. Z niczego co uczynić wiel… kasztuku. (Kn: Ad:) Por. Bóg tylko mógł z niczego świat stworzyć.

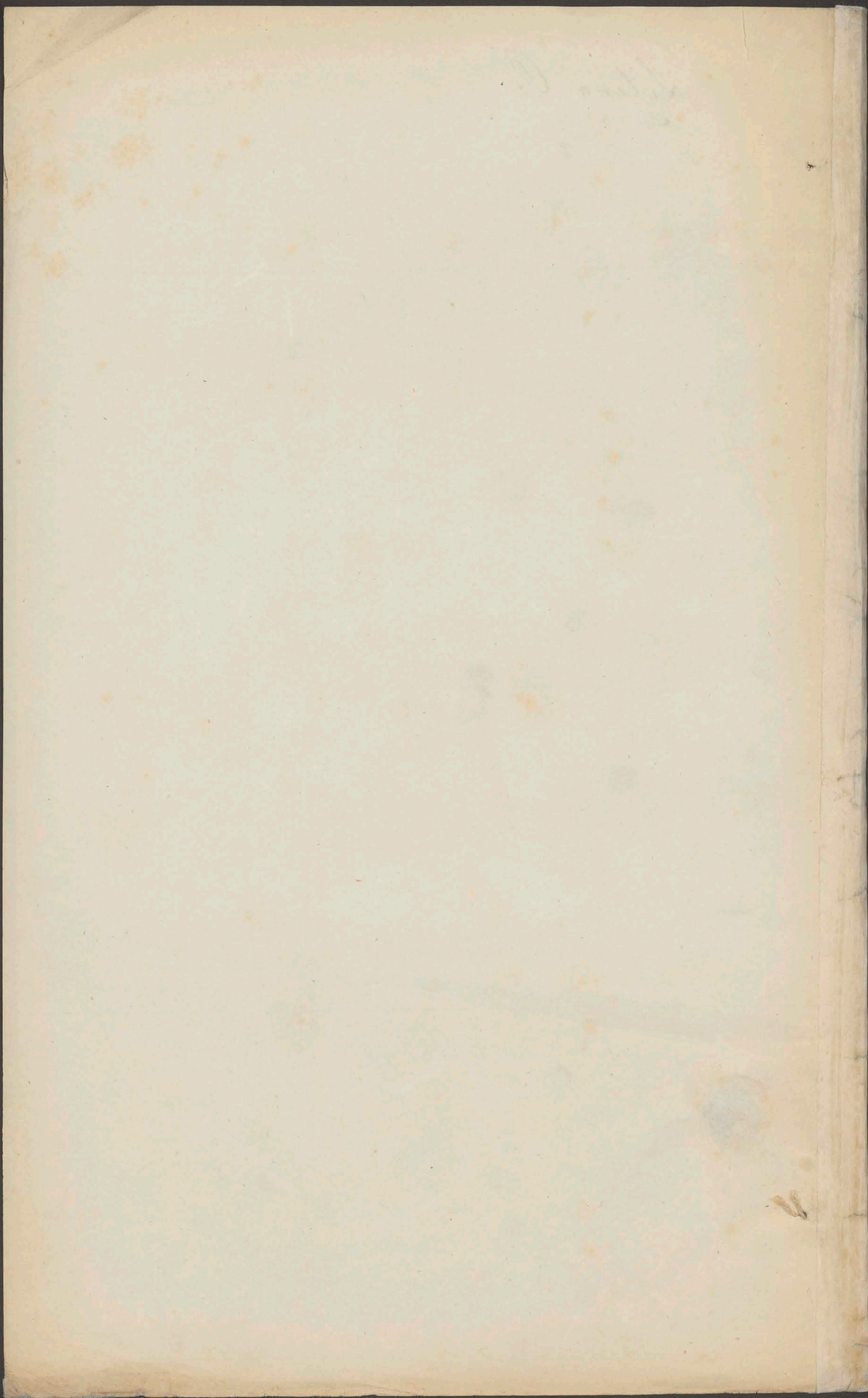
38. Nie tak ci mnie zowią: nie janami, nie piotrami; bo jaski, albocki (Jego mość Pan Starosta (…)(16)

(16) Niemów mi Panie Janie, panie Piotrze. —

Litera O.

Lit: O.

Skazówka.

Dla P. P. Zecerów, i Drukarzy

Nr Porząd.	Słowo główne	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
25.	Odpust.	25.	
26	Odwaga.	6.	
27.	Ofiara.	27.	Offerta
28	Oganiać.	35.	
29.	Ogień.	6. 7. 34.	
30	Ogon.	13.	
31.	Ogród.	20.	
32.	Ojciec.	16. 33. 35.	
33.	Okazya.	26.	
34.	Oko.	2. 3. 4. 28. 29a 29b	
35.	Okno.	6.	
36.	Okrasić.	12.	
37	Olej.	20.	
38.	Ołtarz.	27.	
39.	On, ona, one.	30.	
40.	Opat.	31.	
41.	Opieka.	17.	Opiekun
42.	Opinija.	14.	
43.	Opływać.	11.	
44.	Opończa.	35.	
45.	Orzech.	12.	
46.	Orzeł.	18.	
47	Oryginał.	34.	
48.	Osa.	17.	
49	Osioł.	9. 32.	
50.	Oskoma.	34.	Skoma.

Nro Pozycyi	Słowo główne	Pagina	Uwagi.-
51.	Osoba.	14.	
52.	Ostatek.	10.	
53.	Ostrość.	15.	
54.	Ostrożność.	10.	
55.	Oszczędność.	15.	
56.	Oszukać.	32.	Oszust.
57	Otrzeć.	33.	Ocirać
58.	Owca	16. 31.	
59.	Owoc.	16.	
36½	Okrąg.	30.	Okrągły.

Gries, Tyrol połud: 26/3 871.

Brzozowski

N. 1.

Obedrzyć, odrzyć, zedrzyć, odra

1. Odra się go chwyciła, a palce z butów ciekawe. (P. M.) (1)
2. Nie odzieje się nagi z odartego. (Mon. twar.)
3. Obdartus. (L. 9..) (2)

(1) Ironicznie o tych, co noszą suknie podarte i buty dziurawe.
(2) Człowiek w łachmanach, niemający całego odzienia.

Oddech, oddychać

i Biec, biegnąć, co tchu stanie.
2. Ostatni oddech. (L.) (1)

(1) Skonanie, Zgon.

Ocknąć

Ocknął się Holofernes, jak mu głowę ucięto. – (Gm.) Parf. Rychłowsza, (1)

(1) T. j. poniewczasie.

O. 2

Oko. Oczy.

1 Kto nie przyłoży okiem, ten dołoży workiem.

2. Oko pańskie konia tuczy. (1)

3. Prawda w oczy kole.

4. Pluń mu w oczy, on mówi że deszcz pada. (2)

5. On niema, (albo) nie masz wstydu w oczach. (Lub) oczy nię komu wykuty. —

6. Jak gdyby mu z oka wypadł, tak podobny, (do ojca, do brata, albo do kogo innego) Dar: a kubek w kubek; b wykapany (Ojciec, brat &)

7. Z pod oka na kogo poglądać. (3) Dar: a Oczkiem, boczkiem. (4) b. Nurkiem; (Linde)

8. Wybiłeś mi oko, i przepraszasz, że nieumyślnie. (L. M.)

9. Dwoje oczu więcej widzą, niż jedno. — (Dał: Arg:)

10 Ciemno, choć oko wykoł. (5)

11. Dotykaj się oczami, a patrzaj rękami. (L. M.)

12 Wielu wzrok Bazyliszka zabija na ciele;
Na ciele i na duszy, oko ludzkie wiele (Zap.)

13. Oko w oko. (L.)

14 W żywe oczy. (L.) (6)

15. oczy komu zamydlić. (Linde) (7)

~~(Kontynuacya w Suplemencie)~~

(1.) Dozór samego pana. —

(2) Człowiek podły, nikczemny.

(3.) To jest; tak, aby nikt nie postrzegł, ukradkiem.

(4) Mianowicie o młodych kobietach, które nie śmią mężczyźnie śmiało w oczy spojrzeć. —

(5) t.j. tak ciemno, jak by sobie kto oczy wykłół.

(6) Kłamie, zapiera się rzeczy widocznej.

(7) Omamić, oszukać kogo. Ob: hist: Kraków. —

(Kont: Pag: 3.)

O. ~~Supplement~~ 3.

Oko, oczy, (Kontynuacja)

16. Oczami strzelać. (L.) (8)

17. Wyjąłem oczy z Pusedra, 13. m. (9)

18. Do zobaczenia; Do zobaczyska. (L. (9½)

19. Pyt: A jak się obaczemy? Odp: Tak się widzieć będziemy. — (10)

20. Co z oczu, to z myśli. (F. D. L.) (11) (Żegl:)

21. Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. (Rys.)

22. Lepsze jedno oko swoje, Niż cudzych dwoje. (Gm.) (12)

23. Strzedz czego, jako oka w głowie. (L.) Psał 17

a Jak Bożego grobu.

24. Źle mu z oczu patrzy. (13) (L.)

25. Oczy, co się pod wieńcem rwały do kochania, Teraz je kosmacizna szpetnych brwi zasłania. (Zab:) (14)

26. Wypatrzże no się dobrze, obaczysz i na oczy. (Karp:) (15)

27. Rożnem, albo świdrem patrzyć. (Linde) (16)

28. Już sobie oczy ~~oczy~~ wypłakał, albo wypłakała. (L.) (17)

29. Pod dwoma cienkiemi czarnemi łukami
Są dwa oczka, a lepiej zwać gwiazdami. (B. Kochow:) (18)

(8) Kokieterja używana mianowicie o kobietkach.

(9) To jest: przypatrz się lepiej przez okulary.

(9½) Au revoir; Auf's Wiedersehen; ad felix videre! —

(10) Żartobliwie;

(11) Toż samo w Niemieckim: Aus den Augen, aus dem Sinn. — Porów: Dokiś w oczach, potyś i w sercu (Brud:)

(12) Odnosi się do gospodarstwa tak w domu jak za domem. + albo sij

(13) Najpewniej człowiek, lub niewiasta.

(14) Z pod wieńca; rozumie się, ślubnego.

(15.) Nie sądź prędko o rzeczach, i ludziach.

(16) To samo co zezem.

(17) Postradać jakiej ukochanej istoty.

(18) Dwa oczy: para ócz. —

30. I czegoż znowu tak przewracasz oczy,
Jak opętany, gdy go ksiądz
kropidłem zmoczy. / Trzb: S. M. /
31. Oczy, coś nazywałeś
wdzięcznemi gwiazdami,
teraz są żalu, i płaczu
źródłami. / Past: Fid: /
32. Oko, pobudka do cielesności, i dorzłości. / Kn /
33. Dałbym sobie oko
wyłupić, jeśli to nie
prawda. / Linde /
34. W kupę mijdą, [T lepną T] oczy. / Wład: / Parf
Sen mnie mroczy. (19)
35. Już sobie oczy wypatrzyłem. / L. gm / 20. /
36. Milej sercu, wdzięczniej
oku,
brać z szpiklerza, niż z toboku. / Hor: Sat: / 21. /
37. Sypać oczyma. / L. gm /
(22)
38. Czarne oko delikatnij
mrosowatić odkazuje; nurowatć
manizuje. / Comp: Med: /
39. Mytę konom w oczy prusić. / L / Linde / Parf Zamydlić. /
40. Dwoj mu są w oczach, t. j. / L / 23
41. Było to między czterma
oczyma / oczami / L gm / Parf
Sam na sam. / (24)
42. Strzedz czego, jak źrenicy w oku. / L gm / Parf
Dor 23.–
43. Śmiej mrozy, przetrzy oczy.
/ Sad: / Linde /
44. Zmróż oczy na swą biedę. / P /
45. Ta moje trzecie oczko.
/ Trzb: / Linde / 25 /

ǂ

(19) Oboje znaczą: spać mi się chce.
(20) wyglądając z tęsknotą jego przybycia.–
(21) Lepiej z pola, niż z wody.
(22) Tożamykać, to je otwierać.
(23) Upiłsię i widzi wszystko we dwój, na sób.–
(24.) Z kim drugim.
(25) puszczać się z kim, kogo się lubi.–

ǂ 46. Oczka umbrigają, oczy mu się świecą. (26) Gdy kto pełen życia, i wesół.–
/ Kont: Pag 28. /

O. 5

Objąd, ~~[illegible]~~, objeść, ~~[illegible]~~

1. Musztarda po objedzie. Parf
a Łyżka po rosole,
b Za późno, po niewczasie. (1.)
2. Marnotrawnicy, kiedy objad zjedzą.
Czasem o głodzie przy wieczerzy siedzą. /Rej: Żyw:/
3. Chowaj co na Kołacz. /Kn/ (2)
4. Po obiedzie do spraw siadaj; po wieczerzy się napijaj. /Ryz:/
4 Głodnemu smaczny ~~[illegible]~~ objad bez musztardy. /Dal: Jaw:/
5. Obrus przed nim zdjęto. /Linde/
(3) Parf z grzanki mu spadło.
6. Najgorsze śniadanie, najlepszy objad psuje. /Ryz:/ #
/Kn: ad:/

Oblizać, lizać

1. Cyt, cyt, dać mu tu siarynczkę oblizać. /J. Kn/ (1)

Obwijać, zwijać

1. Nie ma tu co w bawełnę obwijać. (1)
2. Słowa w jedwab obwijać. /Z/ Linde/ Parf Słówka jedwabne. /S/ Opp po przedniego. —

(1) Z francuzkiego: Moutarde après le dîner. —
(2) Nie obiadaj się na początku, zachowaj się na wety.
(3) Metaf: Już był blisko celu, a jednak go nie osięgnął.

7. Kiedy uczynisz objad, nie wzywaj że bogatych, ale wzów ubogich. /Wad: Post:/
(4) Wzów: wezwij. —

(1) Żartując z dzieci płaczących. —

(1) Nie mało dłużej dissimulować, trzeba prawdę wyznać. —

Odwaga, odważyć, ważyć.

1. Kto nie waży, ten nie ma. (1.)
Opp. A kto waży, ten zwykle nie ma nic. /P. M./
2. Odważny żyd i w szkole popuszcza. (2)

(1) Audaces fortuna juvat, timidosque repellit.
(2) Z Ruskiego: Odważny żyd, i w szkoli b...t. –

Ogień

Palić, spalić, zapalić.

1. Palić się, jak ogórek w lampie. (1.)
2. Przy cudzym ogniu upiec swoją pieczeń /S. M./
3 Skrzesali z sobą ognia /S/ (2)
3. Przy ogniu jeden będzie z konwią, a dziesięciu z worem. /Poliarg/ (3)
/Kont: Pag. 7./

(1) Ironicznie, o ludziach namiętnych w grze, w miłości &.
(2) Spotkali się na pałasze.
(3) Jeden gasi, a dziesięciu kradnie. –

Okno

1. Wypchnij go za drzwi, on oknem wlezie. (1.)
2. Gdy by szyby nie masz, choć wiechciem okno zatkaj. /Lampr:/
3. Niewiele potrzeba, abyś był za oknem. /Teat: Linde/ (2)
4. Z okna mąż, w krześle senator, na koniu rycerz. /Rys./ /Prof. S. do rady, i do zwady./ (3)

(1) Natręt; używane mianowicie o żydach polskich. –
(2) t.j. Abym cię precz oknem wyrzucił. Groźące. Moskal mówi krótko: w iknom, dwery. –
(3) Ten utrzymuje paratus, i do pióra, i do szabli. –

Kontinuacya

Ogień

4. Znim ostrożnie, jak z ogniem. (L) (4)
5. Ognia każdemu i wody użycz, bo w tem niemasz szkody. (Kn) (5)
6. Ogień w momencie o ogień napadnie, Burze, a wziąwszy w perz obraca snadnie. (Kochw:) (6)
7. Uciekać od czego, albo od kogo, jak od ognia. (L. gn:)
8. Własne ognisko, równa się złotu. (Linde z Serb:) Par.
a Mile doma, niemasz jak doma. (Rys:)
b Wszędzie dobrze, w domu najlepiej. (Gn:)
9. Przekot na ognisku. (Rys) (7)
10. Nie szukaj w wodzie ognia, a w słomie sęku. (Linde)
11. Nie ~~igraj~~ igraj z ogniem. (Linde) Par. a Nie budź licha.
b Nie wywołuj wilka z lasu.
12. Biegnę, jak na ogień. (Rys) Par. Jak na gwałt.
13. Przyszedł jak po ogień. (Rys) (8)
14. Ogień budzi. (Kn) (9)
15. Ognia dać lub dawać (L.) (Linde) (16)
16 Ognie na niego bywają, cały jak w płomieniach. (S) 17.
17. Jak gdyby go ogniem (żarem) posypał. (S) (12)
18 Mniej w skałce ognia, ani pod krzemień znajdziesz (Biel) Par. Łacniej o krzemień jak o krzesiwo. (Linde)

[Kont: Pg: 34.]

(4) Człowiek prędki popędliwy.

(5) Res innoxiae utilitatis. (Cor: Jur: Just:)

(6) Perz: w perzy- nę, t. j. w proch, w popiół.

(7) Przekora roznie się tu zajdzie. Znaczy jeszcze rzecz, interes niegotowe.

(8) Spieszy się.

(9) Paradox; właściwie odbudowuje. —

(10) Strzelać z broni palnej. Lokucya najświeższa.

(11.) Miesza, mieni, ożywieni są z powodów umyślonych czasem też i zmyślonych.

(12) Nijako Paraf poprzedniego.

Adalberg Samuel.

Obiecać, obietnica, obiecanka

1. Wielkie obietnice, wielkie oszukanie. [Camp:]
2. Nie obiecuj nigdy skoro; Bo spełnić często niesporo. (Kn:)
3. Na obietnicę funtów nie kładą. (Mącz.) (1)
4. Czego nie masz nie obiecuj. (Rys:)
5. Mnie obiecano, drugiemu dano. (Kn:)
6. Obiecać jest pańska, a dzierżeć (dotrzymać) chłopska. (Lud z Staw.)
7. Nic za obietnicę w kramie nie kupisz. (Bud: Apf:)
8. Do objetnicę trzeba wsiadać na rączego. (Rys.) (Kn: Sim: Sul.) (2) Parf. Kuć żelazo póki gorące. ‡ —
9. Obiecał pan kożuch, ciepłe było słowo jego. (Gm:) (3)
10. Objetnice jego z wiatrem uleciały. (Gm:) (4)

(1) Łacińskie: Spem pretio non emo.

(2) Rączego, to: zamiesię konia

(3) T. j. obiecał, ale nie dał. —

‡ Parf: Do objetnicę na prędkim koniu jechać trzeba. (Kn: ad:)

(4) Spełzły na niczem, poszły na wiatr.

Osioł

1. Pana Jezusa konik. (1.)
2. Ani posła, ani osła. (2)
3. Postawiono osła przy żłobie, czemuż nie jadł. † J. m †
4. Jest on rozumu tak tępego, że mógłby mieć i osła stryja rodzonego. (Rys. Żyw.)
5. Próżna rzecz na ośle cnoty szukać. (Min.: Rys.)
6. Gdzie koń nie dołaą, tam czasem osieł pociągnie. (Linde z Słow.) (M. A. f.)

Obyczaj, obyczajność

1. Co kraj, to obyczaj. (Gm.) (1)
2. Odmiana dalekich krajów, Nie poprawi obyczajów. (Rys. †) (2) Parf.
6. Niebo, nie umysł tacy odmieniają, którzy za morze po rozum biegają. (tamże †)
c. Poszlij do Paryża osła głupiego, Jeżeli tu był osłem, nic będzie koń z niego. (Rys.)
d. I w Paryżu nie zrobią z owsa ryżu. (D.)
3. Do chlewa z takimi obyczajami. (Linde) (3)
4. Co się wielom godzi; Ta nie obyczaj wchodzi. (Kn.)
5. Nie z obyczajami, ale do obyczajów każdy jeździć musi. (Stryjk.) (4.)
6. Starych, i młodych obyczaj przeczenny. (Dot.: Sow.)
7. Szata wydaje, a teka obyczaje. (Linde z Słow.) (Parf. †)

(1.) Odnosi się do tradycyi ewangielicznej o tryumfalnym wjeździe Pana Jezusa do Jerozalem na osiołku. A więc gdy się kogo tak nazwie, to znaczy, że jest osioł.

(2) Gdy się sługę po kogo posłało, a ani ten nie przychodzi, ani posłaniec nie wraca. —

[Kontinnacya w Pag: 32.]

(1) Rozumie się: inny obyczaj. w Niemieckim języku: Ländlich, sittlich.

(2) Parf. Kto wyjechał głupi; I w Paryżu rozumu nie kupi.

(3) Do chlewa, t.j. między świnie.

(4) Si fueris Romae, Romano vivito more. —

(4) ~~Jednym stawem nieobyczajny.~~

† Jakie ich widzą, tak ich piszą.

Ostatek, ostatni, ostateczność.

1. Nie pierwszy i ja tam był, i nie ostatni. /J. M./(1)
2. Przyszedł nie statek zabrać ostatek. /Gm./
3. Ostatek, nie statek. /Kn./(2)
4. Ostatek siwénie wypryty. /Rys:/(3)
5. Oreszt, a ostatek już idzie. /Kn./ Pasf Na hak przywiedziony.
6. Ostatnia to rzecz, wymawiać miłość kobiecie, która przestaje kochać. /Zeat./
7. Będzie cię miał za ostatniego. /Boch: Rom:/(4)
8. Do ostatniej rady się udać. /Kn./(5)

(1) Mowa o kobietach miłosnych
(2) Szary koniec przy ucztach, biesiadach &
(3) Pasf popołudniowego.
(4) Zatchórza, zaszołdrę & jeśli się z inną bronią nie spotkasz — nierozpoznan wisz.
(5) T. j. do broni, odnośnie do łacińskiego apoftegmatu: Ultima ratio regum. —

Ostrożność, ostrożnie

1. Hej, ostrożnie koło ściany! Bo to fraczek pożyczany. /Zabł: Fircyk/
2. Ostrożny przed sobą, i za sobą widzi. /Kn: Ad:/

ii

69

Optywać, obfitość

1. Optywać wćo, jak pą-
czek (piróg) w maśle.
19m/

(1.) Mieszać się, raz bla-
dy, drugi raz czer-
wony, przeznawać się do
jakiej winy.

Obraz, wyobraźnia

1. Mieni się, jak obraz cu-
downy. f.I. m7 (1) Mon,

2. Był to obraz, ale obłęd

(1) Łacińskie:
Varietas delectat.
Francuzkie: L'ennui
naquit un jour d'u-
niformité.

Odmiana, odmienić

1. Odmiana, albo rozma-
itość stodzi rzeczy. (Kn: Ad:
(1)

766

przeplatać wolej

Orzech

1. Twardy to orzech do zgryzienia. (1) /Linde/
2. Kto chce orzech zjeść, musi wprzód zgryść łupinę. /Wurzb. p. 275/ Parf. Bez pracy nie będziesz jadł kołaczy. –
3. Nie dałbym za to i łupiny z orzecha. /Mącz (2)
4. Trzeba raz zgryźć ten orzech. /Linde/ 3/ z Słow:/
5. Jak przyjdzie na orzech, to ani dudu. /Mon: War/ 4/
6. Nie gryz zelżałem orzechów. /Rys: /5/
7. Łomi po orzechach gdy ich już zgryźć nie może. /Linde z Słow: /6/

(1) Rzecz, wielkimi trudnościami połączony.
(2) Łacińskie cassa nuce non emam. Parf. Nie dałbym, i złamanej babki. –
(3) Kto szczerze czego pragnie, nie odstraszy się trudnościami.
(4) Cofa się przed trudnościami. –
(5) Nie zaprzyjaźniaj się ze złemi, zabiorą orzechy, a tobie łupiny zostawią.
(6) Parf. Łomi po chlebie, gdy już zębów nie mam.

Okrasić, Krasić, upiększyć.

1. Kapusty, szlachectwo nie okrasi. (1)
2. Wesołe towarzystwo, biedę nawet okrasi. – /Wurzb./

(1) Nie okrasi, t. j. nie otłuści. Mowa o szlachcie zagonowej. –

Ogon. Ogónek

1. Schowawszy ogon pod siebie, poszedł jak zmyty. (1.) (Cym)

2. Aby choć ogónek położył, prosi liszka. (Linde) (2)

3. Długie szaty pan gani, przebóg! i cóż rzeką, Te, które dziś ogon na trzy łokcie wleką? (Pot: Wać:)

4. A miłe ogonatki, dekret to surowy; Też przyjmiecie w kompaniję z ogonami krowy. (Zgą: Zw:) (3)

5. Widzą ludzie, żeś sroce z pod ogona nie wypadł. (Pot: Kaz:) (4)

6. Łatwiej się wskóra lisim ogonem, niż wilczym pazurem. (Zab:) (5)

7. Kto w ogon wierzy, ten piórko z ogona znajdzie. (Rys:) Por. Kto chce psa uderzyć, kija znajdzie. (6)

8. Trudno ująć za ogon, jak się umknie głowa. (Pasz:)

9. Ogon komu przyszyć, albo przyczepić. (Kn:) Por. Łatkę przypiąć. (7)

10. Wolę się z głową, jak za ogon iść. (Stryjk:) Por. Wolę się trzymać wielkiego ołtarza, jak małych obrazów.

11. Sprawa ta za sobą długi ogon wlecze. (Pot: Arg:) (8)

12. Ogonem się lew, kiedy następuje zwada,
Do sił się budzi; ogonem lis się chartom składa:
ogonem myśl ptaka, ogar znaczy zwierza;
Ogonem wiewiór lata, choć ciaż nie ma pierza. (Pot: Wać)

(1) Jak zmyty, t. j. jak pies wodą oblany, odszedł ze wstydem.

(2) Frant, filut myśli tylko, jakby się mógł do jakiego domu wkręcić, wszrubować.

(3) Mowa o modzie elegantek noszenia sukni wierzchnych z długiemi ogonami. Jak nas historya uczy, lubiły kobiety zawsze długie ogony.

(4) Żeś nie tchórz, nie cymbałek, że nie dasz sobie w kaszę dmuchać. –

(5) Łatwiej podstępem, niż gwałtem, niż przemocą. –

(6) Jeśli kto o kim źle uprzedzony, łatwo znajdzie pretekst do nagany. –

(7) Śmiesznym kogo uczynić, zażartować z kogo. –

(8) Długie skutki za sobą pociągnie. –

Opinija

(1) Dobra opinija o osobie. –

1. W opinij coś, w rzeczy nic. /Pam:/

2. Dobra opinija połowa szczęścia. /Gm:/ (1)

Osoba, Osobistość

1. Co umysł wzrusza, i co oko pieści, w twojej osobie wszystko to się mieści. /Kras: W. Ch./

2. Osobom podejrzanym, nie ma być wolny do domu przystęp, jako są: dworzanie, nierządni pachołcy, żacy, baby, żydówki, które na ónatę białych głów czychają. /Petr: Ek:/

3. Niech się w osobie przybiera ozdoby, która nie ma z własnej zaszczytu osoby. /Nar: Dz:/

O. 15.

Ostrość, ostro, ostrze.

1. Gotować się na ostrze, albo gonić na ostrze. (L.) Słowa: 7. (1) Masz.
2. Osta, choć sama przez się nie niekraje; jednak żelazom tępym, ostrość daje. (Kn.) (2) Mets.
3. Ostro się konia stawić. (L.) Linde (3)
4. Gdzie radzi ostrem grają; śmierć tanie zawodzi. (Ampr.)
5. Ostrzkiem trzeba przełożyć. (Kn. L.) Parf Dożywego dojąć. (4)
6. Ostro widząc winszych proszek, a w sobie tramu nie baczą. (Sekl.) Parf Ludzie widzisz pod lasem, a swymi nie widzisz pod nosem. (Gn.) (5)

(1) Znaczy gotować się do boju, kopiją.
(2) Osta; kawałek muru, lub innego twardego kamienia, którego włośniacy do ostrzenia kós, i sierpów używają.
(3) Możniejszemu, lub przełożonemu sprzeciwić się śmiało.
(4) W Niemieckim: Man muß Kunst brauchen.
(5) Rozumie się wad. Ob. Art. Oko

Oszczędność, oszczędny, oszczędzać

1. Dopiero oszczędzamy, gdy mało mamy. (Kn.)
2. Niewczas oszczędzamy, gdy dna dobieramy. (D.)
3. Oszczędność, wielki dochód. (Kn.)
4. Późna oszczędność na dnie. (Pilch. Sen.) Parf Doż. 2.
4. Oszczędzaj, otłuży będziesz. (Kn.)
5. Oszczędzać gotowego lepiej niż szukać nowego. (D.) (1)

(1) Szukać nowego; t.j. ubiegać się za nowemi dochodami, aby je znowu wydać. –

(1) Metafora. Rozumiejąc między dobrym a złym gospodarzem.

(2) woła pastuch lub pasterka na ~~owce~~ i jagnięta; zaś wyr, wyr na owce, chcąc ich do siebie zwabić.

(Kont: Pag: 31.)

(1) Na jaki owoc łatwo zgadnąć.

(2) Sztupina. –

(3) Skorony: prędko dojrzewające. –

(1) Iściznа t.j. co rzeczywistość

(2) Dać nie do jednego obywatela polskiego zastosować. –

(3) własowie niesplodzi.

(4) Mawa o synie

(Kont: Pag 33.)

Owca, owczarz, owieczka.

1. Gospodarz podstrzega owce, wilk je ze skóry łupi. (ampr: (1)
2. Bazia, bazia. (L (2)
3. Jedna parszywa owca całą trzodę zarazić może. (ym) Metf:
4. Nie o owcę mu idzie, tylko o wełnę. (Linde)
5. Dziwuje naną bazamę, kiedy owcę strzygą. (mon: tarz:)

Owoc

1. Na owoc ten łapczywa, ręka, i przewysoki par kansę porywa. (Koch: (1)
2. Smaczny owoc ze sztuki nie łupiony. (Burl: (2)
3. Owoc skorozrzały, rzadko bez robaka. (Burl: Metf. (3)
4. Zły owoc, znak złego drzewa. Złości matki córki zalewa! (Zabł.)

Ojciec, Ojczyzna

1. Ja powiadam, że ta prawda jest iścizną; Jaki kto jest syn z ojcem, taki i z ojczyzną. (Dwór: (1)
2. Jeden ojciec dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca wychować nie mogą. (Rys:)
3. Zły mnie wyrok do mojej ojczyzny przykował, I chce, abym w niej biedzie nieszczęsnej wiekował. (Zabł: Tel: (2)
4. Po złym ojcu bywa gorszy syn. (Biał: Poss:)
5. Ojciec dobry złego syna nie rodzi. (Kn (3)
6. Niech rośnie ojcu na pociechę, a da Bóg doczekać, ojczyźnie na pożytek. (J. Dzierż:)

Opieka, opiekun,

1. Opieka, często wypieka. (1)
2. Często inwentarzem P. opiekun dobrze opiekł i oręgł, ubogie sieroty. (Sax: pr:)
3. Ostrożnie Murzy wychowańca swego,
Nie śmiały jeszcze wydać z opieku swojego. (Stan: Siel:)
4. Niech cię (Was) Bóg ma w swojej opiece. (Ośp: Str:) (2)
5. Opieka, wypieka, Opiekun, wypiekun (Opal: Sat:) Bandke (3) (J. Dz: 1.

(1) Ucinek, czyli przymówka do złych opiekunów

(2) Łokucja zwykła przy rozstaniu z krewnemi lub przyjaciołmi. – Niekiedy i ucinie używana. –

(3) Ucinek na opiekunów, krzywdzących, lub oszukujących, swoich pupillów. –

Osa

1. Zła, prawdziwa osa. (1.) (Ludzi) Żży jak osa. –
2. Gdybym ja był tak prędki, jak jest zwaśń osa; Byłby ktoś już bez ręki, bez uszu, bez nosa. (Zabł: Amf:)

(1) o kłótliwych kobietach.

Orzeł

1. Coleu u zwierząt, to orzeł nad ptaki, koroną, państwo, i rząd nawszelaki. /Sabt: Ez:/
2. Przypatrzmy się dwa, głowym Orłowiczom. /Pot: Arg:/ (1)
3. Tam się orłowie zlatują, gdzie ścierwo czują. /Gos: Myś:/
4. Przy orle żywiąc się krukowie /Lip/ Parf wczempanowie brakują; wtem ubodzy smakują. /Kn/
5. Orłem łowić. /Kn/ (2) (2)
6. Orłowi południe, nocą sowie przystoi. /mon: War:/ Metaf.
7. Przy orle żywią się i wróble. /Rys/ (7)
8. Uciekając przed orłem, wpadliśmy na sępy. /Pot: Arg:/ Parf trafiliś, wyszedszezu podrygną. —
9. Orłowie się tam zlatują, gdzie ścierw jaki czują. /Kn/ Metf: Parf Zlecieli się jak kruki do ścierwa. —
(3)

(1) t. j. Elektorowie Rzeszy niemiec, kiej. —

(2) Znaczy: Ujmować kogo darkiem pieniężnym; dlatego orłem, że na srebrnych i złotych polskich monetach, Orzeł biały, herb Królewstwa odbity znajdować się. —

(3) Parf: Poz 3^{e}.

Obcowanie, obcować

1. Obcowanie, snadno daje złe, i dobre obyczaje. (Kn.)
~~Dr.~~ Kto z kim przystaje, sam się takim staje. (Gm.)
2. Ustawiczne obcowanie, jedna przyczyna lekkie poważanie. (Kn.)

Obmowa, obmawiać

1. Obmawiać nieprzytomnego, równie jak bić umarłego. (Kn.)
2. Obmowcy stało twarz surową, wnet pojedzie precz z swą złą mową. (Cz.)
3. Obmowcy pokątnego, żmiji pisz podobnego. (Cz.)

113

Olej.

1. Mieć olej w głowie /Z. gm/ (1) /Rys:/ Pot: wac/ Szab: 1/
2. Lżej ci ma olej w głowie, niż w spiżarni. /B. J./ (2)
3. Mości Dobrodzieju, dobre kluski na oleju /Z. gm/
4. Ciężko z kamienia olej wytłoczyć. /Linde z Słow:/
5. Oleju do ognia nie przylewaj. /Eraz /4/ Met.
6. Własny olej pnie się ku górze. /Rys/ 74 / Par. Oliwa wychodzi na wierzch.

(1) T. j. co rozum.
(2) Mędrzy, uczony, lecz nie bogaty.
(3) Ucinek na tych, którzy mają śmieszny zwyczaj postawiać w ciągu dyskursu słowa: Mości Dobrodzieju.
(4) Z Niemieckiego: Öl ins Feuer gießen. Znaczy: namiętności, rozżarzać. —

Ogród. ogrodzie,

1. Kiedy chybią ogrody, więc do lasu na grzyb; Jeśli pola szwankują, do Dąbrowy na żer. /Klon (1)
2. Nie w każdym ogrodzie to ziółko się rodzi. /Rys:/ (2)
3. Mówimy bez ogródki. /Z. gm/ Par. Krótko, węzłowato, nie obwijając rzeczy w bawełnę. —
4. Umizga się, by ogrodny zając. /Rys/ Par. Wdzięczy się.
5. On nie był w Ogrójcu. /Mąz/ (3)
6. Ogród dobry za spiżarnią stoi. /Kn: ad:/

(1) Gier, Ziele, Olego, podium Linensza.
(2) Rzadka rzecz. —
(3) Dobroduszny prostak, nie zaprze się tego, co uczynił, jak S. Piotr Pana Jezusa w Ogrójcu.

Oblać, oblewać

1. Jakby go zimną wodą oblał, albo zlał. (Kn.) Parf. Jakby go ukropem oparzył. (C) (1)
2. Wstydem się oblać (L.) (Linde) (2)

(1) Nieprzyjemna niespodziana wiadomość, albo niemiłe zdarzenie. —
(2) Figura krasomówcza; znaczy zawstydzić się gwałtownie. W pospolitej mowie: Rakarpie.

Oblec (suknię wdziać)

1. Pierwej sto godzin uciecze, Nim się niewiasta oblecze. [Rys.] (1)
2. Nowszą suknią się oblec. (Sk. Kaz.) (2)

(1) Wyciecze; z klapsydry; zegara piaskowego. —
(2) Metaf. znaczy: Inne życie zacząć prowadzić. —

Oblig, obligacyja

1. Większy oblig nosi, kto bierze pierwej niźli prosi. (Pot. Arg.) (1)
2. Obligować kogo. (L) (Linde) (2)

(1) Oblig, t. j. co obowiązek. —
(2) Zobowiązać, zrobić sobie prawo do czyjej wdzięczności

O. 22.

Obłok, obłoki

1. wynosić kogo pod obłoki. /L./ Linde/ (1)

(1) Znaczy: chwalić czyje czyny, czy przymioty nadzwyczajnie. –

Obrot, obrotny

1. obrotna głowa; obrotny człowiek. /L/ Linde/ (1)
2. Obrotny, jak dwa razy żyje. /Am Fr.:/ 68
3. obracać kogo, na wszystkie strony; na wszystkie boki /L. gm./ (2)
4. Być łupasć, w Obertasy. /Zabł./ Trąb/ Linde/ L. gm./ (3)
5. w perzynę obrócić. /L/ Linde/ (4) Jf w trzaski, w popiół. –

(1) Człowiek czynny, wiedzący sobie w każdej rzeczy radzić. –
(2) Laską, kijem, batem
(3) Być w ciągłym interesach, w krytycznem położeniu.
(4) ogniem, pożogą zniszczyć, wieś, miasto, domostwo

Obóz, obozować

1. Zła to sprawa, kto naprzód w obozie wykroczy. /Rys.:/ (1)
2. Hetman stanął obozem pod miastem N. – (2)

(1) Naj ostrzej bywa karany. –
(2) Lokacyja wojenna; znaczy rozłożył swoje wojsko pod namioty, czarta ki d. d.

Obrywka, obrywać

1. Co urząd, to obrywka. (Kn.)
2. Strzeż się, abyś czego nie oberwał. (L. gm.) (1)

(1) Grożąc; abyś nie napytał guza, nie wziął kijem po grzbiecie.

Obżarstwo, obżarty

1. Nie bądź obżarliwy; będziesz długo żywy. — (Sak. Pr. 147) (Linde)
2. Kto nie jest obżartym, Opędzi brzuch żartem. (Dwór. C.3)
3. Brzydkim tym obżarstwem, jeśli się kto bawi, Juźnie tak z tego, co się w nim nie zjawi. 30 (Rej. Wiz.)

+ niemasz

Obłuda, Obłudnik } Oszczerca

1. Są źniste klepiepacierze; A dobro cudze gwałtem wnie bierze. (Zab.)
2. Oszczerca więcej ci pochwały nagali; Niż prawdziwy przyjaciel, który słusznie chwali. (Kor. Sat.) Kor. Mor. 22.

nakierować, nastrzezec

Ochota, ochotnie

1. Bez ochoty niespore roboty. (Kn.) (Żegl.)
2. Uczyń z ochotą, co masz czynić z musu. (Mis: Ryb:)
3. Co w ochotę, to też i miło. (Kn.)
4. Podochocić sobie (Z gr.) (1)

(1) Tosamo, co podpić: Ad hilaritatem, według technicznego klasztornego wyrazu. —

Bez namysłu.

Odpowiedź, Odpowiadać.

1. Bez odmachu odpowiedzieć. (Gór: Dw:) Darf
a Towarz. (1) Darf 6. Doraźnie.
2. Jakie pytanie, taka odpowiedź. (Gn.) Darf
Grzeczność za grzeczność, za niegrzeczność niegrzeczność. (D.)

Odprawa

1. Dobra sprawa, prędka odprawa. (Dwór)
2. Jaka sprawa, taka odprawa. (Kn) Porów. Jakie pytanie, taka odpowiedź.
3. Wziął li odprawę bez myta. (Mon. war.) Porów. Odeszli z kwitkiem. —

Odpust, odpuszczać.

1. Odpuśćmy sobie. (Kn) (1)
2. Panie Boże odpuść. (L) (Ziat: Linde) (2)
3. Odpustna, kiermaszowa, jarmarczna publika (Mon) (3).
4. Sto dni odpustu, kto głupiemu wybaczy. (Gm)

(1) Oba, albo wszyscy, tegośmy równo zawinili. —

(2) Gdy się o czem mówi z wzgardą. Zwykło się także mówić po każdym złorzeczeniu. Monczyński pisze w   mówiąc o jakiem przekleństwie, powinno się mówić wprzód Panie odpuść; a potem: Bodajeś djabła zjadł.

(3) Odnosi się do uroczystości kościelnych, i gminnych razem, na zwanych Odpustami, w Mazowieckiem kiermaszami, które zwykle wyprawiają się w każdą rocznicę poświęcenia kościoła, i jego szczególnego Patrona. Publika: kłótnia, bitka, skandal.

Okazya

1. Okazya ma odwrót trudny, gdy ubieży. (Min: Ryś:)
(1) Part. a Chwytaj okazyą z przodu, bo z tyłu łysa. (Teat:)
b Okazya jest jak koszałki; raz opuścisz, więcej nie zażyjesz. (amf.)
2. Okazya się trudno zdarza, łatwo ginie. (Min: Ryś:)
3. Bieda okazyi tylko do kto ni szuka; by palec kto zakrzywił. (Teat: Linde)
4. Okazya czyni złodzieja. (Mądr: Baz:) (2)

Odpocząć, Odpoczynek

1. Niech w Bogu odpoczywa. (Mon: Warsz:) Part.
a Panie świeć nad duszą jego. (1) b. Niech mu ziemia nie cięży (2) c Wieczny odpoczynek racz mu dać Panie. (3)
2 Miło, po pracy i znojach wypocząć. (B. S.)

(1) Rzadko wraca, rzadko się powtarza. Łacińskie: fronte capillata, et post est occasio calva. Jeśli ją z przodu nie schwycisz, nie schwycisz jej, gdy raz minie.
(2) T. s. w Niemieckim: Gelegenheit macht Diebe. —

(1) Mówi się zwykle o zmarłych
(2) Z Łacińskiego: Sit tibi terra levis.
(3) Zakończenie modlitwy za Umarłych. Wszystkie te zakończenia dowodzą powszechne uczucie, że życie nasze na ziemi, jest pełne goryczy, i utrapienia.

Ofiary, oferty, ofiarować

1. Ofiarny to Panu Bogu. (L. gm. / 1.)
2. Ofiarować się do jakiego cudownego obrazu, do jakiego Świętego. (L. gm) (2)
3. Palić oferty. (L. / Linde)
Parf. Palić cholewki. (3)

(1) Krzywdy, smutny jaki wypadek, zmartwienie.

(2) U pospólstwa polsko-ruskiego, ofiara ta pociąga za sobą: a podróż pieszą do Kościoła, w którym obraz cudowny się znajduje, b. spowiedź i komunię, c. Mszę czyli wotywę, d. leżenie krzyżem, e. jałmużny dla żebraków i babek kościelnych.

(3) Lokucya Staropolska, oznaczająca t. s. co zalecać się do kobiety. —

Ołtarz

1. Ołtarz zdobi Kościół, a człowieka miłosierdzie. (Linde z Star:)
2. Uciągłby i z ołtarza. (Kn:) (1)
3. Który się z ołtarzem bawią, z ołtarzem się dzielą. Parf. Kto kościołowi służy, ten z kościoła żyje.
4. Dalekoś jeszcze do wielkiego ołtarza. (Kn)
5. Łżyj się odważn przed wielki: ołtarz udadz. (Kn: de.) (2)
6. Ołtarzysta. (3)

(1) Człowiek takowy, bierze gdzie może, co się mu nawinie. —

4 (Budr:)

(2) Metaf. Znaczy: w jakim interesie, lub sprawie udadz się do najwyższego urzędnika: króla, Gubernatora, Prezydenta i t. d.

(3) Zowią się w altaryi kościelnej księdz, który ma obowiązek odprawić codziennie przed pewnym ołtarzem Mszę ś. pobierając za to dochody fundacyą do tego ołtarza przywiązane.

O. 28.

Kont: Oko, oczy.

(27) T. j. z oczu można wyczytać co myśli; lub co się w sercu zawiera.

(28) Zwyczaj ludzi ciu... kawych, i złośliwych, lubiących obmawiać, lub wyszydzać. –

(29) albo jest w konwent... tych, albo kona. –

(30) T. j. pragnę abyś był przy mnie, jak będę konał.

(31) Stać komu na zawadzie, być komu niemiłym, nieznośnym. –

(32) Pobłażać. – Udać żesię czego nie widzi.

(33) Kto ma złe samienie, nie rad się widzi w oświetle.

(34) Idź gdzie chcesz

(35) Zakazując komu przystęp do domu. I w Niemieckim toż samo: Zuallt... – mir nicht wieder ... Augen.

(36.) albo chory, albo się gniewa. –

(37) N. p. z nieprzyja... cielem. –

(38) Na pozór

(Kont: 29^{a})

47. Oko; do serca okno. / Kn / (27) /

48. Rzucać okiem po wszystkich kątach. / Lud. Linde: / 28 /

49. Oczy w słup mu poszły. / Syr: / 29 /

50. Tymi oczy zamrzesz. / Salt: Sel: / 30. /

51. Patrzył na jeden przedmiot, tłe dwie mu oczy nie mysko czynią nie wypadną. / Kn. / Part Nie może się dość (na to, lub owo) napatrzeć. –

52. Być komu solą w oku. / L. gm / 31 / Part kością w gardle. –

53. Oczy na co przymrużyć. / Sard: / Patrzeć na co przez szpary. (32)

54. Kto ma złe oczy, ten się słońca strzeże. / Sk: Kaz: / Mol / (33)

55. Idź, gdzie cię oczy poniosą. / Kn / 34 /

56. Nie pokazuj mi się na oczy. / Sal: Linde / 35 /

57. Od tąd oka do nas nie pokazał. / P / 36 /

58. Oko w oko miłości wódz jem / Gór: Dw: /

59. Przyjść komu na oko. / miały / L. / Linde / bo spotkać się z kim oko w oko. / Varg / Part Oko to w oko to. / 37 /

61. Czynić co tylko na oko. / Kn / 38 / Part Dla oka ludzkiego. –

O. 29b

Kont: Oko, oczy

78. Mieć oczy z tyłu, i z przodu. (Tw: Linde (46.)

79. W oczy pochlebstwy wabić, za oczy łżyć, szydzić, etc. (Lab: (47) Paraf

80. Nieszlachetna w oczy kogo chwalić, a poza oczy obmawiać. (Bud: Art:)

81 Za oczni świadkowie. (Ostr: pr: (48)

82. Zaoczny wyrok. (G) (49) Lt. Wyrok: in contumaciam. —

83. Nie ma mu czem oczu zapłusnąć. (Z/ Kn. (50)

~~84. Mieć kogo na oku. (Z. gm. (51.)~~

84. Mieć oko na wszystko. (L. gm: (53.

85. W okamgnieniu (G) (54)

86. Znaczy w oczy, inaczy po za oczy. (Gm) Paraf Ale kąbi, a za płotem, drabi. (Rys: (55.)

87 Oczy się wżdy dobrze miały, żeby od głodu szczekały. (Kn: ad: (56) Paraf Ważno, a głodno.

88. Cudze oko nie bystre, cudze ręce letkie. (G) (57)

89. Na wszystko się wyjawi, co się przed oczy stawi. (G) Paraf Niedowierzaj własnym oczom.

90. Oczy chcą, gęba nie chce. (58)

91. Oczy stoją czesem za uszy. (G) Paraf Patrząc sita, przymiesz choć nie słyszysz. (G)

92 Okoni nie przepoi gdy się myśl nie przyczyni. (G)

(46) Być przezornym, poglądać i przed siebie, i poza siebie. —

(47) W Niemieckim: Hinter dem Rücken.

(48) Świadkowie, którzy o wypadku słyszeli, ale go na własne oczy nie widzieli. Opp: Naoczni

(49) Kiedy strona obżałowana do odpowiedzi nie stanęła

(50) Nie ma mu co zarzucić, jakiej nieczystości wytknąć. Niemiec mówi: [illegible] allen [illegible] haben. —

(52) Detekcya policyjna, znaczy: śledzić czyje kroki, i czynności. —

(53. Oko znaczy tu, baczność.

(54) T. j. tak prędko, i w tak krótkim czasie ile potrzeba, aby kto oko zmrużył, i otworzył.

(55) Wtórnik fałszywy. Paraf: Poz: 79. i 80. tudzież 72, i 73. —

(56) Odnoszą do bałów wystawnych, bez wieczerzy.

(57) Znaczy nie spuszczaj się na obcych, pilnuj swych spraw sam. —

(58) Łakomy

(Kont: P. 30)

O, 22 c

Obelga, Obelżyć

1. Pomnę dawne obelgi, i
dawne niewoli;
Czy tak łatwo zapomnieć
gdy co kogo boli? /Gosz:
Sił:/

O. 29.a

(39) Rozumi się: nie masz. Opp: Poz. 51.

(40) Człowiek podstępny, nikczemny, bez czci i wiary.

(41) Lokucya odnosząca się mianowicie do stanu bezpieczeństwa publicznego, śledzących zbrodnie, i zbrodniarzy.

(42) Odnosi się do przesądu, niemal w całym świecie upowszechnionego; że są ludzie, którzy od natury obdarzeni oczami, szkodzącemi każdemu człowiekowi, na którego ich wzrok padnie. Plemiona Słowiańskie zowią skutki takiego oka: Uroki. Włosi zwą ludzi obdarzonych złym okiem: Gettatore, i lud pospolity mnóstwo ma przeciw onym czarom środki: Antidotes. (Gegenmittel.) —

(43) Mówi się, gdy kto będąc już bliski śmierci, jeszcze przyjdzie do zdrowia.

(44.) Trudno komu okazać, z błędu go wyprowadzić. —

(45) Człowiek fałszywy, oszczerca.

62. Gdzie oka nie masz tam i wstydu. (Kn.) (39)

63. Dwu oczy zaślepiać, a czartowi duszę. (Sałat: Ez:) (40)

64. Pogląda miłosiernym okiem, jak czapla sokoła. (Linde)

65. Złemu oku, źle się wszystko widzi. (Ampr:)

66. Mieć kogo na oku. (L.) (Linde) (41.)

67. Złe oko. (L.) (42)

68. Śmierć mi (albo) śmierć w oczy zajrzała. (Sałat: Tel.) (43)

69. Oczy komu otworzyć. (L.) (Linde) (44)

70. Z pod oka patrzeć na kogo. (Kn.) Par. Z oka poglądać. —

71. Oko w szpunkcie, pomrugliwe, z naszy serce bojaźliwe. (Lind: Comp: Mąd:)

72. W oczy tak, poza oczy inak; albo; W oczy inaczej, poza oczy inaczej. (Linde) Par.

73. W oczy i przychwala, poza oczy kąsa. (Sł: Wir:) (45)

74. Oko, wstydu rozsądnik. (Kn.)

75. Szalbierstwo mu z oczu patrzy. (Tr: Linde) Par. Wygląda na szachraja. —

76. Dosyć pięknych oczów tych; (wiedz, że to główne wabiki dziewicze. (Zab:) (Szym: Sil:)

77. Kto oczy wytrzyszczywszy patrza, jakoby się zapomniał, z postawy znać, tej bardzo głupi. (Gorn: Dw:)

(1) mającÿ dni 365, wopporzÿcÿj do przÿbÿ„ szowego, mającego dni 366. –

(2) Skromne, umiar„ kowane.

(3) Gatunek daniny Ko„ ścielnej, którą organis„ ta, wsiąÿta lwielkonocne od Parafian wybierać był zwÿkł.

Okrąg, okrągły

1. Kokokrągły. (Linde). (1)

2. Obiad, uczta z okrągłe. (P) (2),

3. Okrężne. (3)

(1) Nie tensam, jużem się zmienił. –

(2) Delikatne niby na zwiska gówna. Jak knapski się wyraża: Perifrasis obscenae, vel sordidae rej, ut stercoris podicis

On, ono, one

1. Jużem ci nie on. (Kn)
(1)

2. Ono, ano iste (Kn) (2)

3. Krzci się, jakono iste w przyrębli. (Rys:)

Kont: Oko

93. Pewniejsze oko, niż ucho, (Kn: ad:) Parf Pewniej mierzyć, niż wierzyć (P)

Opat, opatać

1. Mnich tak odpowiada jak mu Opat śpiewa. [Linde z Stow:]

2. Kiedyby opat kostek przy sobie nienosił, tedy by mnichi wnie niegrali. [Rys:] Parf Jaki pan, taki i kram. —

3. Opatać [Okładać] kogo kijem. [Linde] Parf Bić smolno. —

4. Opatać sztukę chleba. [Kn] (1)

(1) Znaczy: chciwiejsi chleb, nie krajęc. —

Kont Owca

6. Szkarada, kiedy owca mądrzejsza, niż pasterz. [Gór: Dwór:]

7. Owca, która z owczarni wychodzi, w paszczę wilczą zwykle wpada. [Sk: Żyw:] Metf

8. Owcę parszywą odtącz od stada, bo wnet we wszystkich ta będzie wada. [Kn] Parf: Poz 3. —

9. Chodzi, łazi, jak błędna owca. [Gn] Parf Oczarnik rozlazły. —

Kont: Osioł

7. Przesiądzie się z konia na osła. /Linde/3./ Mtf

8. Szczurkowie z jednej mąki; osłowie z jednej łąki. /Dwór/ Parf. Jednej mincy, jednej fary.

9. (4) Osioł w bogatym niechaj chodzi rzędzie; Przecięż on nigdy dzianetem nie będzie. /Min: Ryt:/ (5)

10. Niechce osioł połewki, chcie by ją cukrować; Będziemu lat daleko, byśmy z gonia dał. /Rej: Woż:/

Oszukać, oszust.

1. Świat chce bydz oszukiwanym, niech że się oszukuje. /Tet: Linde/ (1.)

2. Takto zawsze bywa; Jeden drugiego bliźni oszukiwa. /Zab:/

3. Oszukał go, pszczółka ~~sprz~~ udał. /Kn/

4. Mądrego trudno oszukać. /Ryś:/

5. Dwojaka jest powinność oszukać oszusta. /Zab:/

6. Jest to oszust, którego ja oszustam. /Tet:/ (2)

7. Oszwabić kogo. /Z. gm/ /Linde/ (3)

8. Oszukać dobrych ludzi nas tyż także kto utrudzi. /Jak: Boj/

9. Oszust, który zręcznie, i z myśla i mała; Nie oszust, ale tylko ktoś wielkiego świata. /Tet: Linde (4)

10. Słodkonuce piszczałka, ptaki w sidła zwabia; Słodką mową i oszust, pr. zostakże oszwabia. /Min: Ryt:/

(3) Przyjść do zdobyć sytuacyj namniej dobrą.–

(4) Podobni do siebie; w tym znaczeniu.

(5) Dzianet, Rumak, koń szlachetnego gniazda.

(1) T. j. chce bydz mamionym. Z łacińskiego: Mundus vult decipi, decipiatur ergo.

(2) Oszustam, ogram w karty, w pole wywiodę.–

(3) Znaczy to samo, co oszukać. Źródło zaś zdaje się mieć z tąd, albo ~~stąd~~ ~~tego~~, że Kupcy, kramarze wszyscy po większej części Niemcy, Szwaby, szlachtę polską dobroduszną, w handlach, i interesach pieniężnych oszukiwali; albo też od czasu uwolnienia Wiednia przez Sobieskiego, którego dwór Rakuski, odpłacił niewdzięcznością Mołdawii i Wołoszczyzny, której pozwolił się tam utwierdzić, i atoli nad Turkami pod Wiedniem na koszu osadził.–

(14) Warjanta: Nie oszust, lecz prawnie wielki dyplomata.

Otrzeć, ocierać, otrok

(1) Otrok zwał się w starej polszczyźnie i mężczyzna wogóle i podrostka, kto zaznaczyła kobietę

(2) z osobami godnemi poszanowania dla ich wieku.

1. Otrok od niewiasty lepszy jest. (Petr:) (1)
2. Ocierać się o niebezpieczeństwa i trudy. (L) (Linde) (byś:)
3. Nie otrzeć cisyło na sucho. (i) (Parf. Niejedzie cito płazem. –
4. Miłość miłuje się ocierać z godnemi poszanowania osobami. (Zeal. Linde) (2)

Kont: Ojciec, Ojczyzna.

(5) przeciwnych, z zagranicy sprowadzonych. –

7. Ojcowie nasi strzegli się zbytków przeciwnych. (Kras: Pod:) (5)
8. To, co skąpa ręka ojca zgarnie,
Syn marnotrawny straci, styra marnie. (Min: Ryt:)
9. Ojciec syna, pan sługę, nigdy niezelży. (Rys) (6)

(6) Syn niezhańbi go swemi złemi postępkami. –

10. Ojcze! jeżeli wczas nie złomiesz młodości,
Ujrzymi, iż zapłaczesz synad nią, ku starości. – (Rej: Wiz:)

(7) Mowa o wychowaniu dzieci płci obojga.

(7:)
11. Za ojców naszych nie zamiatały długiemi ogony
Z kupnych krwią kwiatków dam suto zbrony. (Nar: D.2.1.8)

(8) We wszystkich pismach K.B. Naruszewicza, przebija się człowiek postępowy, ousamowolnieniu chłopów marzący, filozofią Woltera, i Russoa przesiąknięty. –

12. Mądry ojciec syna mieć głupiego, a bogaty ubogiego) Kn: Ad: (Parf. Syn wrozumie nie dziedziczy, workityłko dobrze liczy) (8)

(Kont: P. 35)

O. 34.

Kont: ogień

19. Znać prędko, i potwarzy, jaki się w kim ogień żarzy. (Jag.) (Wyb.)

20. Ogień browarny ogrzewa jéżyj kutny pożerający. (Linde Ton:)

21. Strzeż się czego jak ognia. (Dzwonek) (Pars Poz. 7.)

22. Mniej zwykł palić, = ogień, gdy się go ponadkim jest użalić. (Ustrz.) (Mon.)

23. W ogień by skoczył za niego. (Linde) (13)

24. Kasztany dla kogo, swemi palcami z ognia wygrzebywać. (Gm) (14) (Pars Swemi plecami kogo zastaniać.

(13) Przyjaciel, albo sługa wierny. Francuz mówi: Il en mettroit la main au feu. (Pang: Fran:)

(14) Mozna by zastosować z Lokmanną do Polaków za francuzów trzykrotnie się bijących

Oskoma

1. Skoma ci? (Kn.) (1)

(1) Skoma, t. j. co oskoma. Znaczy: Zazdrościsz mi?

Oryginał

1. Człowiek oryginalny, i oryginał, jakich mało. (Gm.) (1)

2. Złe kopije dobrych oryginałów, zwykle zbytnią wytwornością przesadzają. — (Mon.)

(1) Dziwak, od ludzi zwyczajnych różniący się. —

O. 35.

82

Opończa

1. Skoro zmoknę, cóż mi po opończy? (Pot: Syl:) Part tyzka
a Musztarda po obiedzie,
b Lekarstwo po śmierci.
2. Kto się wybiera w drogę, a nie ma opończy, ten się na K. zaczyna, a na Ł się kończy. (B. S.) (1)

(1) T. j. kto jedzie w daleką drogę bez płaszcza, jest kiep. —

Oganiać

1. Wszystko Bogu podobno, jeno choć czekaniu nie zda się; wróbel proso ogania, wilk barany pasie. (Pot: wał)
2. Oganiają się woły, ogania się konie, Bo im nieczyjnie by im było po ogonie. (J. S. Sow:)

3b

Kont: Ojciec, Ojczyzna

13. Ojciec zły, dobrego syna
podczas spłodzi /D/
Parf. I czarna kura białe
jaja niesie. /S/

Litera P.

1. Litera P.

Skazówka

Dla P. P. Zecerów, i Drukarzy.

No. Poz:	Słowo główne:	Pagina	Uwagi:
1.	Packnąć.	87.	
2.	Pacierz.	1.	
3.	Pająk.	1.	
4.	Palec.	7^a 7^b	
5.	Palić.	3.	
6.	Pałac.	2.	
7.	Pałasz	67.	
8.	Pałka.	81.	
9.	Pamięć.	82.	
10.	Pan, pani panna.	24. 25. 27. 29. 30. 37^a, $79^{a, b, c}$ 29^a	
11.	Papier.	~~15~~. 68^b	
12.	Papka.	83.	
13.	Parada.	84.	
14.	Parafia.	83.	
15.	Paraliż	84.	
16.	Parzyć.	85.	
17.	Pas.	86.	
18.	Paść, Upaść.	4.	
19.	Pasz	13^a	
20	Paść, pasza	5.	
21.	Patrzać	57.	
22.	Patron.	6^b	
23.	Paw.	13^a	
24.	Pchać.	88.	

Numer porządkowy	Słowo główne	Pagina	Uwagi
25.	Pchła.	10.	
26.	Pęd, pędzić.	130.	
27.	Pękać.	6.	
28.	Pętno.	30. 54.[a]	
+29.	Pewność.	5.	
30.	Pjásek.	80.	
31.	Pjątek.	87.	
32.	Piec, piec	9. 19. 63. 64.	
33	Pić, Zapić.	9. 11. 12[a] 12[b] 12[c] 12[d] 119[a] 119[b]	Pjąk. Pjawka
34.	Pięć.	88.	
35.	Pjechota	91.	
36.	Pjeczęć.	19.	
37.	Piędź.	89.	Pjęść
38.	Pjekło.	23. 89.	
39	Pjękność.	18. 90.	
40	Pjelgrzym	92.	
41.	Pień, Pniak.	51[b]	
42.	Pjenić.	90.	
43	Pieniądze	17. 16[a] 16.	
44	Pieprz	80.	
+45.	Pjerś.	6[b]	
46	Pjerze.	7[a] 16[b]	
47.	Pjes.	32. 26. 33. 34. 35. 36[a] aż do 36[f]	
48	Pjeśń.	94.	
49.	Pjknąć	93.	
50.	Pilno.	93.	Pilność.
48½	Pjęta.	92.	

Numer porządkowy	Słowo główne	Pagina	Uwagi.
51.	Pjóro.	31.	
52	Pjorún.	18.	
53.	Pirogi.	94.	
54.+	Pismo.	49. 48. 51 b = 69.	
55.	Piszczek Piszczele.	95.	
56.	Piwo.	49. 87. 123.	
57.	Plac.	95.	
58.	Plecy.	98.	
59.	Pleny.	99.	
60.	Plotka.	31. 99.	Pleść.
61.	Pluć.	19.	
62.	Płacz.	6.a 109.	Płacić.
63.	Płacz.	34. 96.	
64.	Planeta.	96.	
65.	Płasko.	98.	
66.	Płatek.	97.	
67.	Płaszcz	97.	
68.	Płochość	100.	
69.	Płot.	100.	
70.	Płukać.	109.	
71.	Pływać.	101.	
72.	Pochwa	101.	
73.	Pochybel	78.	
74.	Pociecha	102.	
75.	Począć.	31. 102.	
76	Poczciwość.	45.	
+ 53½	Piskorz	94. –	

Numer porządku	Słowo główne	Pagina	Uwagi
77.	Podchlebstwo.	45.	
78.	Podejrzliwość.	103.	
79	Podeszwa.	103.	
80.	Podłość.	104.	
81.	Podobieństwo.	21.	
82	Podróż	37.ᵉ	
83.	Podszyć.	104.	
84.	Poglad.	105.	
85.	Pogoda.	105.	
86	Pogrzeb.	2.	
87.	Pojedynek	15.	
88.	Pokarm.	106.	
89.	Pokazać.	106.	
90.	Pokój.	15.	
91.	Pokrzywa	10.	
92.	Pokusa.	106.	
93.	Polewka.	107	
94.	Pole.	8.	
95.	Polityka.	46.	
96.	Pół.	107.	
97.	Połoźnie.	107.	
98.	Poły.	107.	Jedno z Por. 96.
99.	Pomoc.	68.ᵃ	
100.	Pomsta.	108.	
101	Póp.	23.ᵃ 23.ᵇ	
102.	Popiół.	24.	
103	Poprzek.	109.	

Numer porządkowy	Słowo główne	Pagina	Uwagi
104.	Poprawić.	110.	
105.	Porwać.	110.	
106.	Porządek.	37.	
107	Posag.	55.	
108.	Poseł.	111.	
109	Post~~a~~	~~54~~ b = 20.	
110.	Postać Postawa	54 b =	
111.	Postęp.	115.	
112.	Postrzec.	115.	
113.	Poszkapić.	116.	
114.	Pot, Pocić się.	116.	
115.	Potępić.	132.	
116.	Potkać, potykać się.	117.	Potknąć się
117.	Potrawa.	46. 47.	
118.	Potrzeba.	50. 118.	
119.	Póty.	105.	Póki
120.	Powaga.	119. a	
121.	Powieść.	14.	
122.	Powietrze.	111.	
123.	Powróz.	112	
124.	Powtórzyć.	112	
125.	Późno.	112.	
126.	Pozór.	113.	
127.	Pozwolić.	120.	
128.	Pożyć.	113.	
129.	Pożyczać.	114.	

Numer porządkowy	Słowo główne	Pagina	Uwagi
130.	Pożytek.	47.	
131.	Prać.	113.	
132.	Praca.	37c 37b	
133.	Pragnąć.	114.	
134.	Prawda	28a 38. 28b	
135.	Prawić. Prawo.	39a 39b 39c	
136.	Prędko.	39d	
137.	Pręt. –	120. ~~39b~~	Prężyć,
138.	Próba.	39b 39d	
139.	Proca.	121.	
140.	Proch.	13b	
141.	Próg.	122.	
142.	Promat.	122.	
143.	Pronok.	123.	
144.	Prosba prosić.	13. 124.	
145.	Prosię.	124.	
146	Proso.	125.	
147.	Prosto.	125.	
148.	Pruć.	121.	
149	Prowadzić	126.	
150.	Próżnować	126. 127.	
151.	Pruchno.	122.	
152.	Prząść.	127.	
153.	Przebrać.	20.	
154.	Przedarz.	128.	
155.	Przeklinać.	44.	
156.	Przekora.	128.	

7 Numer porządkowy

157. 158. 159. 160 161. 162 163. 164. 165. 166. 167 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182 183.

Numer porządkowy	Słowo główne	P-a-g-i-na	Uwagi
157.	Pszenica.	72.	
158.	Przepaść.	129	
159.	Przesada.	14.	
160	Przestać	129.	
161.	Przetak.	56.	
162	Przezorność.	57.	
163.	Przezwisko.	57.	
164.	Przód.	58.	
165.	Przytykać.	60.	
166.	Przy.	70.a 70b 70c	Konjunktiwum.
167	Przychód.	61.	
168.	Przyciąć.	62.	
169.	Przyczyna.	63.	
170.	Przydać.	64.	
171.	Przygoda	59. 56.	
172.	Przyjaśn.	38. 40. 41. 42. 43. 44. 131.	Przyjaciel.
173.	Przyjść.	46.	pójść.
174.	Przykład.	10.	
175.	Przykrość.	132.	
176.	Przym~~ować~~ieszać.	65	
177.	Przymiot.	60.	
178.	Przypadek	69.	
179.	Przypiąć.	38.	
180.	Przypowieść.	53.	
181.	Przysięga.	22.	
182	Przywara.	68.	
183.	Psuć. –	71.	

Numer porządkowy	Słowo główne	Pagina	Uwagi
184.	Przezota	71.	
185.	Ptaki.	50. 52. 53 a. 53 b.	
186.	Pudło.	22.	
187.	Pukać.	79 a.	
188.	Punkt.	72.	
189.	Puścić opuścić.	73. 74.	
190.	Pusto	75.	Pustoszyć.
191.	Pycha.	76.	
192	Pysk.	77.	
193.	Pytać.	66	Pytanie.
194.	Pytel.	77	
195.	Pytka.	78.	

Gniss, w Żywcu potudniowym, 18/3 871. Brozowski

~~196~~ ≠ 28½ Perta, perty. Pag: 14.

≠ 45½ Pierwy, pierwsze " 108.

Pacierz

1. Doczekam ja się jeszcze tego, że za ciebie pacierz zmówię. /Linde, z Serbskiego/ (1)
2. Za panią matką pacierz. (Gm) (2)
3. Łacińskiego pacierza psko rozgłód dokuczy; Po klasztorach choć długi nierozumi, uczy. /Dat: Jaw:/
4. Znałem takowego, co pacierzy gwałt mawiał, a ok pił każdego. /Opal: Sat:/
5. Klepać pacierz, doklepać pacierza. /Zgm/ (Linde) (3)
6. Umie pacierz ale z mankami. /Parf Poz: 2ᵉʲ/
7. Recytuje Alwara, jak pacierz. /Linde/ Mon: 141 ‡/
8. Dacz i powiedział komu pacierz. /Kn/ (5)

Pająk, pajęczyna

1. Pająk uczy prząść, snując z siebie włókno; Z niego pojął Knap osnowę na sukno. /Klon: Wór/ (1)
2. Bodajś wypił pająka. /Opal: Sat:/ (2)
3. Z pajęczyny płótno sobie. /Sk: Zw: Mutf/ (3)
4. Znać dorazu, co jedwab, a co pajęczyna. /Wad:/
5. Dość pająków! /Zgm/ (4)

---

(1) t.j. doczekam się tego, że ty wprzód umrzesz niż ja. —
(2) Gdy kto nieumiejąc, powtarza słowa, które ktoś inny podpowie; także o ludziach niemających własnego zdania.
(3) pacierz ustami mówić, a o czem innym ‡ myśleć. —
(4) Alwara gramatyka łacińska, według której OO. Jezuici, i Pijary szlachtę polską łaciny uczyli. —
(5) Wyliczył, wymówił mu wszystkie jego wady, przewiny.

‡ Parf Umieć co na pamięć, jak pacierz.

(1) Knap, albo tkacz.
(2) Rodzaj przekleństwa odnoszący się do powszechnej opinii, że w pająku trucizna się zawiera.
(3) Czas na darmo nie tracić,
(4.) Zastobliwie, t.s. co do stu diabłów, do sto par kruków &

18 2.

Pogrzeb, pogrzebać

1. Koń w prześcieradle, panna w bindzie, nie kształtny ~~ok~~ strój, okrom na pogrzeb. (Rys:)
2. Dostała kompanija była i ku chlebu; Samej [raz się] jak palcu zostać do pogrzebu. (Pot: Zać: s. 47) (1) [wyraz niełaski]
3. Pogrzeb kosztowny złemu nie pomoże. (Kn: Ad:)

(1) Mowa o stypach pogrzebowych, w całej Słowiańszczyźnie w zwyczaju będących.

Pałac

1. Wart Pac pałaca a pałac Paca. (1)
2. Próżno na pałacu zawieszać herby, kiedy we środku głucho o familii. (Mon: war:)

(1) Żartobliwie o każdej zamianie, gdzie wartość przedmiotów prawie jest równa. (Ob: Hist:) Ród Paców, znakomity na Litwie.

Palić, spalić, zapalić rozpalić, podpalić

1. Palić cholewki. (L.) (1) Parf

a Za koperczaki;
b Jak ogórek w lampie. porównanie

2. Spalić na franc liber. (L. gm.) (2)

3. Tu siecze, tu pali, przecież jedno obrać trzeba. (Lu. mfr.) Parf

a Między kowadłem, i młotem.
b Tu gorąco, tam boląco.

4 Zapalono cynamonem. (Ost.) (3)

5. mała iskierka całe miasto spalić może. (Ktok.) (4)

6. Nerki mu się palą. (L. gm.) (5)

7. W łeb komu wypalić. (Linde) (6)

8. Zapalić się do czego. (L. gm.) (7)

9. Odkup od podpału. (Linde) (8)

10. Na podatku warzyć, prażyć. (Pot. Arg.) (Linde) (9) (L.)

(1) Zalecać się do panny, lub wdowy;

(2) Borty, galony, lub inne tkaniny złote, lub srebrne. Skaleczone z Niemieckiego: fein silber u. w.

(3) Znaczy bardzo mało, np. czyna koniuszku

(4) Łacińskie: parva saepe scintilla magnum excitavit incendium.

(5) Żądza lubieżna, tyczące się zmysłowej miłości mężczyzny do kobiety.

(6) Zabić kogo na śmierć z broni palnej.

(7) Wziąć się namiętnie do gry, do koni, do nauk, do kobiet. &

(8) Odkup, t. j. kwota pieniężna ofiarowana niegdyś przyjacielowi, aby go miasta nie spalił, i nie plądrował.

(9) Znaczy: truchleć od strachu. –

Paść, upaść, przepaść, napaść, napadać.

1. Przepadł z kretesem. (1) Parf.
a Jak kamień w wodę wrzucił. &
2 Co przypadło na jednego, przypaść może na każdego / Ossol: Lenk / Parf
a Co mnie dziś, tobie jutro.—
3. Przypaść komu do gustu, do smaku, do serca. /L./ Linde / (2)
4. Nie przypadł mi do serca urząd, ni osoba;
Ten będzie mojim mężem który mi się podoba.
/ Num: P. P. /
5. Do upadłego / L. gm / (3)
6. Spaść z sił, z nóg. / Linde: Lesz: / (4)
7 Bodaj krew jego na twoją głowę spadła. / Stasz: Num: / (5)
8. Trupem paść. / Lz. / 6 /
9. Ni padło, ni siadło. / Falib / 7 /
10. Ni padłszy, ni jadłszy. / Wad: Poss: / 8 / Parf
Ni z tego, ni z owego.—
11. Powietrze na ludzi padło / Sk: Kaz: / 8 /
12. Serce mi się pada / Brajeł z odżału. / Kołacz: /
13. Upaść światem. /Z/ Pot: Syl: / 9 / Parf: Płaskiem,
14. Paść wznak, albo na wznak. /Z/ Linde / 10 /

(1) To samo, co ze wszystkimi
(2) Znaczy podobać się komu.
(3) Tańczyć, hulać, pić, bić się do tego stopnia, aby nie mógł już ani ręką ani nogą ruszyć.
(4) Osłabnąć, zesłabnąć.
(5) Rodzaj przekleństwa.
(6) Ob. Art. paść, popaść Pog. S. Ps. S.
(7). Nie widzieć z kąd się wzięło.
(8) Zaraza morowa.
(9) Upaść w całej długości
(10) t.j. w tył całej długości.—

(1) Iść w jakim kolwiek zawodzie tylko na pewne.
(2) Po Niemiecku: Es ist über allen Zweifel erhaben. Rzecz niewątpliwa.

Pewność, pewnie, pewne

1 To tak pewne, jak dwa razy dwa są cztery. (Lind.)
Parf.
a Jak Amen w pacierzu.
b Jak że słońce na niebie.
2. Pewniej mierzyć, niż wierzyć. (Kn.) Parf. Niewiernikomu nikt się nie zdradzi. —
3. Iść pewnikiem. (Gór: Dw.) (1)
4. Pewna to, nad wszystkie pewności. (Sk. Kz.) (2)
5. Jeden sposób do zysku pewnego, nie napierać się zysku zbytecznego. (Jabł: Tel.)

(1) Odnosi się mianowicie do sług, i officyalistów.
(2) T. j. nie paś koni, wołów, na cudzej łące.
(3) albo go zabiją, a może i powieszą. —
(4) O ucztach, balach, wystawnych, gdzie nie dają tylko herbatę, ciasteczka i cukry.
~~(5) Umrze gwałtownie, albo na wojnie albo apopleksyą, lub inną gwałtowną śmiercią. Należy właściwie pod Artykuł: paść, upaść. Pag. 4. —~~ w3
(5) Przeszkodzono, aby nie używał tak jak za [illegible] lat.

Pasza, popas, popaść

1. Nie popasie się tu długo. (L. gw.) (Kn.) (1)
2. Nie paś, nie zajmą ci. (Rys.) (2)
3. Będzie on wnet pasł kruki swym ciałem. (Tward. Wł.) (3)
4. Oczy tylko czem paść było. (Kn.) Parf. Oczyć się wszędy dobrze miały, [illegible]. (Pj.) (4)
~~5. Trupem paść. (L. gw.) (5)~~
6. Kto cudze stado pasie, swają za nim owieczkę miewa. (Linde)
6. Zaokoczono mu od spasie. (Rys.) (Jabł. Bnk.) (5)
Parf. Zdjęto przed nim obrus.
7 Będziesz pasł świnie na starość, jak się za młodu nie nauczysz. (Gw.)

27 6.a

Płacą, płacić, zapłacić, przepłacić

1. Zapłać, panie Hunie zwot! (pp.) (J. M.)
2. Czas, zdrowie, grosz, marnie stracić;
Czasem to przyjdzie z czasem przepłacić. (Rys.)
3. Wypłacać długi kapaniną. (L.) (gm.) (1)
4. Komu płaca słodka, praca taka bez kłopotu. (Chmiel.)
5. Płać, a nie płacz. (Kn.) Parf.
Płacić tu nie płakać trzeba.
6. Łakomy dwa razy płaci.
Parf. Skąpy dwa razy traci.
7. Sumkę zebrać, i dać ją w płat. (Star.) (2)
8. Kto pierwszy, ten płatny. (Set. Linde) (3.
9. Na płatne idzie. (J.) (4) Parf.
Na orzech przyszło —
[Kont.: Pag. 107.]

Pękać, pęk,

1. Pękać od śmiechu. (L.)
2 Bodajem pękł, jeśli kłamię. (Gm.) (1)
3. Z ciecka pęk. (Gm.) Parf.
a cieku wody brzegi rwą. (2)
4. Kiedy się zazdrości krzywi, niech zazdrość pęka. ~~Zab~~ (Zabł: Fir.)
5. Pękło 100. butelek. (Z.) (Teatr: Linde) (3)
6 Raca do góry wyniosła się pięknie;
Lecz jakiż koniec? Zabłyśnie i pęknie (Kniaź. Poez. Mett.)
7 Żebyś pękł to tego nie dokażesz. (Gm.) (Kn.)

(1) t.j. w małych ratach, słowo kapanina, od kapania.
(2) Dał ją na procent.
(3) Kto pierwszy, ten lepszy.
(4) Na prawdy nasięgając nie żartem, trzeba się dowiadywać.

+ Z złości;

(1) Zakląć się w gniewie. —
(2) Człowiek, który z wody wykryć umie. —
(3) Wina, miodu, szampana; na weselu, na uczcie, na balu. —

6c

92

Piers, piersi,

1. Uderz się w piersi. (L. gm)
(1)
2. Wolą niżeli na piersi wtoczyć kiryst twardy,
Tu mię, niech po nieznośnych tańcować Gallardy. (Pot: Arg:) (2)
3. Opjersi panyste. (L. gm)
(3)

(1) Przyznaj się do winy, żałuj tego coś uczynił.
(2) Wianek na on tó dziś (Warszawska) przy końcu 18°. stólecia — Gallard; właściwie Gaillard; taniec dość nieprzyzwoity, francuzki z epoki Ludwika XV.
(3) O piersiach kobiecych; kiedy równej formy.

Patron

1. Patron za umizgnienie z sobi, wzajemnie się odmienia. (Teat: Linde) (1)
2. Patrońskie uczeń; niby to brać niech się, ale ręką wyciąga po dukacinę. (Teat: Linde) (2)
3. Patron, szczekacz ohydny, z wyprawną pa szczęką; Komu krzywo przyrzeczono każdac idzie ręką. — (Nag: lit:) (3)

(1) Patron: Adwokat, Zastępca strony w sądzie. —
(2) Patrońskie uczeń, Dependent adwokaki.
(3) każdą ręką łatwo, gładko. —

Passyje

1. Kochać, lubić, co, lub kogo passyami. (Linde) (1)
2. Passye (albo wszystkie passye) mnie biorą, gdy to, (lub owo) widzę, lub o tem słyszę. (Teat) (Linde) (2)

(1) Namiętnie
(2) Gniewa mnie to nadzwyczajnie.

P. 7b

(5) Lokucya używana, gdy kto, o rzeczywistości jakiegoś faktu, lub twierdzenia powątpiewa. —

(6) Gardzą nim, dla jego złych obyczajów, lub przymiotów.

(7) Skłonność do kradzieży

(8) Rzecz, potrawa, smaczna; czasem w znaczeniu przeciwnym, t. j. cóś ta, pęli żując, niedostatek cierpić

(9) Palcem komu pogrozić. —

(10) Takich mała liczba —

(11) Umie dokładnie, gruntownie

(12) Po ramach, jeziorach, rzekach.

(13) ~~Paraf: Pazurycie.~~ — Ob: Poz 12.

(14) Za skrzętkim być pogardzonym od wszystkich. —

(15) t. j. ostrożnie, cichutko, aby kogo nie obudzić; aby nie być zdradzonym, schwytanym. —

25. Nie uwierzy, póki nie obaczy, dopóki się palcem nie dotknie. Paraf. Niewierny Tomasz. —

Palec

8. Palec na niego zakrzywił, krzyczy, kułakiem grozi, mało, co mordę, miłoży. (Kn: z Ros:)

9. Samtego z palca wyssał. (L. grn (5)

10. Z panami palca nie mięszaj; bo jeśli krótszy, naciągną, jeśli dłuższy, to wcale utną. (Teat: Linde)

11 Wszyscy go palcem wytykają. (Kn (6)

12. Palce (paznogcie) gryźć ze złości. (Teat (Linde)

13. Mieć długie palce (3 (7), Paraf. Smotne mieć na palcach. —

14. Palce lizać, oblizywać. (Kalib: (Linde (8)

15. Sam, jak palec. (Dsz: Lui:)

16. Palec na kogo zakrzywić. (Pilch: Sen: (Wrnsz:) (9)

17. Można by jego wnoty, i dobre przymioty, na palcach obliczyć. (Zab: (Linde) (10)

18. Umie na palcach n. p. prawo, Geografią, kod. tera d (11)

19. Liczony na palce są ospina. (Zab:)

20. Tylko od śmierci na dwa palce bywa kto, w to dziś płynie. (Koch:) (12)

~~21. Palce gryźć ze złości. Linde~~ (13)

22. Świat go sobie palcem u. kazuje. (Rej: Dosl: (Df: Poz 11 =

23. Palcami by mnie wszyscy wykazywali, gdyby my co podobnego uczynił. (Teat: Linde (14)

24. Na palcach chodzić. (L (15.

P. 7a

93

Pierze, pierzyna a pierzynka

1. Za pierzem się ugania, a poduszkę na wiatr puszcza. (J. M.) (1) Parf. a Zakłada bażantarnie, a stodoły się walą.
2. Tobie dobrze tylko pierze drzeć. (Ku) (2)
3. Cudzym, albo przodków pierzem się zdobić. (Sk: Kaz:) (3)
4. Znałem ja go w takim pierzu. (Fal: 6:) (4)
5. W pierze porosnąć. (Z) (Mon) (Pot: Arg:) (5)

(1) Ugania się za nieznanymi blaskami, a ważne zaniedbuje.
(2) Babiarz, zapiecek.
(3) Zaletami przodków się szczycić, nie mając własnych.
(4) Znałem go w ubóstwie.
(5) Przyjść do lepszego bytu, do majątku.

(Kon: 1: Pag: 16b)

Palec, paluszek

1. Z kąd to wiesz? Od: mój mały paluszek mi to powiedział. (J. M.)
2. Niedostało mi się z tego i na obwinienie palca. (Łęgm.)
3. Próżno jest palcem się kusić, czemu i pięść poradzić nie może. (Ramp: 7.) Parf: Porywać się z motyką na słońce (Knap.)
4. Patrzeć na co przez palce. (Linde) Parf
a Przez szpary;
b Oczy na co przymrużyć. (2)
5. Niechaj go palec, niech tak też zaboli; Zaraz go wnędzi, zaraz się mozoli. (Min: Ryt:) (3)
6. Kiedy się kogo nieszczęście imie, Wciera mu nos palec wyjmuje. (Wurz: p: 268.)
7. Ukąś się w palec raczej, niem masz co wygadać (Mącz) Parf: Ukąś się w język. (4)

(1) Z sukiennej, lub innego jakiego interesu, tyle co nic.
(2) Rozumie się na dobre, i wady, lub winy. Pobłażać komu.
(3) Chory z urojenia, z lżejszy ku francuzkim: Malade imaginaire.
(4) Wygadać: wyjawić jakąś tajemnicę. Łacińskie: Digito compescula, bellum; t.j. połóż palec na ustach.

(Kont: Pag: 7b)

~~15~~ 8.

(1) podejść kogo, oszukać.

(2) Dostatnych gospodarzy, bogactwo &c

(3) Człowiek nie ma innej stałej siedziby.

(4) Oprzeć się mu, wyzwać go do walki.

(5) Łowiecka myśliwska, odnosząca się do psów gończych, chartów lub ogarów; lecz używana zwykle także o ludziach, zleniwiałych w jakim bądź zawodzie.

(6) Znaczy: trawić na sitach, lub na wzięciu tości w towarzystwie, czy przez starość, czy z innych przyczyn. Łowieja ta należy z całości do łowiej myśliwskich, używa zwykle co do psów gończych, starzejących się. –

(7) Obraz wojen, i bitew.

(8) Bitwy stoczyć, bić się z nieprzyjacielem

(9) Daje ci czas do namysłu, albo też: myśl sobie co chcesz.

Pole, polny

1. w pole kogo wywieść. (1)
2 Masz pole otwarte. (2) Mon: War/
3. Świat w pole. (3)
4 Stawić nieprzyjacielowi pole. Lampr: 7 (4) Łok/
5. Otwierać komu, albo otwarte mieć pole. P/ Łok/
6. Nie wyjeżdżaj w pole przed świty; Nie będziesz mądry przed laty. P/ zalegać
7 Zaleźć pole. P/ (Łok) (5) Broch: / Jk. Koz/ Linde/
8. Schodzić z pola. /Z. Gm: / (6)
9. Któreż pola tak gładkie, by się nie zgarbiły, (wnabrzmiałe źdźbło, sami leżących, mogiły. /Zab: / (7)
10. Niedostać pola. /Opp: Doz: 4½ /Biel/ Dmóch/
11. Polem się potykać, /Linde/ Darf Polem się rozprawiać. (8)
12 Wolne twoim myślom zostawiam pole /Tr: Linde/ (9)
13. Tak ich wywiodę w pole, że do domu nie trafią. /Daf arg/ Kosz: / Bochm: /
14. Za nim w pole, a on przecież do lasu. /Rys/ Darf Natura ciągnie wilka do lasu.

Pijak, pijany, pijaństwo

Piec, zapiec, przypiec.

1. Przypić do kogo. [L] (1)
2 Achilles, Cezar, wielcy ludzie byli, Jednakże kawy z śmietanką nie pili. [Kras: Listy
3. Pijaństwo nie rodzi w człowieku złej natury, ale ją odkrywa. [Am: (2) Parf a
lepiej trzeźwego na myśli, to u pijanego na języku. –
4. Pijanego obietnica, ubogie gowęd[?], a ka pego hojność nie zawsze ucieszy. [Przys †
5. Azeby żaden w picie pełnej nie przewinił, Inaczej drugi kubek sam sobie przyczynił. [Stor Sat:
Pieczeń, piec, upiec, piec
1. Wole zraz pieczeni sporej Niżeli karafiory. [Pot: Lacy
2. Pieczeniarz. (1) Parf † a Patrzy, gdzie się z kominu kurzy.
3. Przy jednym ogniu dwie pieczenie upiec.
4. Raka upiec. [L] (2)
5. Ni dowarzone, ni dopieczone. (3) [L. P. L †
6. Któż pieczenią piecze, żeby musiał jej niedostatoj, a przynajmniej tłusto[ś]ci na chleb. [Rys] meta fora. (L.) [Wurz: p. 273]
7 Przypiekać komu, albo dopiekać [L. Linde] (4) Parf a Dopiec komu do żywego. [S.] Kor
8. Zapiecem dogrzewać. [L. gm] Parf. Zapiecek. (5)
9. Nie czekać, aż się dopiecze. [Kny (6)
10. Cosię upiecze, okrój. [Kn: 18]

(Połączone z artykułem piec
(Pag: 19.) –

(1) Znaczy: przymówić komu, zaczepić kogo.

(2) W Niemieckim: ...[?] ... w łacińskiem In vino veritas.

Uwaga.
Artykuł pić dwoim ma być połączonym z art: Uczty, biesiady & Lit: U. P. 11. 12 a i b

[Kont: w Luptenne. ...]

(1) Człowiek, lubiący żyć cudzym kosztem

(2) Zaczerwienić się. –

(3) Trawienie alu... dziach zbrzydło ... –

(4) narażać, dokuczać, domawiać, komu, sekować kogo.

(5) Niszczyć w beczyn... nocie, ogniu ... ci.

(6) Nie ... ... gorączka, gorącą kompany

(7) Stosujące się do wysokich zna... ... nazwisk połączonych urzędów. –

(8) Łacińskie: Ut ... permisso.

† Parf Jednym pociskiem, kilka wróbli ubić.

~~9~~ 10.

Przykład, przykładać, przykładać się.

1. Przykłada się, jak do hrzyi. (Z.) (1)
2. Dobrze ten jest słuchany, kto przykładem uczy. Dmoch: Szt. Rym: Paraf.
a Przykład lepszy niż nauka Czyń co mówisz, to mi sztuka (Petr: Ek:) +
3. Srogie rozterki między sobą mieli W krótkim czasie z gromady +

(1) O niezgrabnych, niezgrabnych zalotnikach, pannie zalecających się.

+ Paraf. Przykład wielki Orator. (3)
Trzy się musieli.
Rozchodząc się ten przykład pewny ludziom dali,
By się niegdy z nottami z złemi nie mieszali. (Papr: kol:)

Pokrzywy, pokrzywa

1. By nie mróz na złe pokrzywy,
Byłby ten chwast zawsze żywy. Flor. (Metaf.) (Ryc)
2 Znam cię ziółko, żeś pokrzywka. (S. M.) (1) Z. Kohn (Rys: Kr:)
3. Kędy panuje złotorodna wiosna,
Tam i pokrzywa bujno rośnie sprośna. (Zimor: Siel:)
4. Pokrzywa, czem najzieleńsza, tem najgorętsza. (Smotr: Apf.) (2) Metf
5. Pokrzywa z młodu parzy. (Linde) (3)

(1) Znam cię, wiem żeś złośliwy, dokuczliwy
(2) Stosuje się do młodzieży obojga płci.
(3) Paraf. Każdy za młodu się ostry.

Pętla

1. Mała pętla, więcej czasem dokuczy, niż wielka. (B. S.) (1)
2. Pętla od petania nazwana, bo gdy ukąsi, jak by ięty zapętnął. (Sein:)

(1) metafora, stosuje się do ludzi, mianowicie do kobiet.

28.6 11 Konti

Pić, przypić, Pijak, pijany, pijanica, upić się.

6. Miło szalić kiedy czas potemu; A tak bracia przypij każdy swemu. /J. Koch:/ (3)
7. Pijawka, gdzie się przypije, tam trwa póki nie zginie. /Linde/
8. Pijany, nawszystko przyzwala. /Kn/ (4)
9. Bawić się kieliszkiem, /Z/ Parf
a ciągnąć bańkę. /Z.gm/ (5.)
10. Sto Koztruchanów wypij u zdrowego; Dobrodzieju mój, przyjaciela twego. /Lib: Hor/
11. Kiedy dobrze zatnie Bacha, to go stawią za Kubacha. /Mon/
12. Tego chtopem dobrym być sądzimy, który porządnie wypija, a wszystkim dosiedzi. /Star: Ref:/
13. Daje się wino pić, ale zwali. /Kn/ Parf Ale znóg zwali.
14. Dzbanem leje w się, aż mu po uszach cieknie. /Rys: Zyw:/
15. Dobrze wytrząsa szkła, nie. /Kn/ (6)
16. Jak w szkle sekret, tak w pijaku wino zdradę rodzi. /Hor:/ Koch: Parf
a co u trzeźwego na myśli, to u pijanego na języku. /Gm/

(3) Z Horacyusza ody: Dulce est desipere in loco.
(4) Nie zawsze, chyba zesą spiti adnuunt.
(5) Znaczy: bawić, zażywać się, spijając miód, wino, i t. p. trunki.
(6) T. j. dobrze pije, duszkiem; Parf Leje w siebie jak w beczkę; pije jak cmura.

12a

(7) Piją potężnie,
Parf: Piją na potęgę, na zabój, do upadłego, t.j. dopóki pod stół nie padną.
+ na nadyniej tylko cytrynę [illegible] dobry [illegible] płynie. (BJ.)

(8) Zatacza się.

(9) Paradoxum Anacreon, Sto raciusz, nawet niemiecki Schyller, najlepsze pisali, podpiwszy.

+ Zalał pałkę, zamroczył mózgownicę, ululał się, zapiął sprinkę. —
Spił się jak Bestya, (Linde)

(10) Achtele: 8a części Oxhoftu.

(11) Znaczy: wypić trunek z których naczynia znajdujących się odrazu na jeden haust bez przerwy, aż do dna.

(12) Metf: znaczy, ta przymówka, albo ten zarzut Waćpana się tyczy, odpowiadaj!

(13) Rozumie się, wina.

+ (14) Pijacka przypowiastka.

+ 32) Zdziełł ma kieliszek. (L. gm.) pijak z profesyi.

33. Za w Pana piję, niech się djabeł kurczy. (Kat: Linde)
(14) +

34. Ululał się. (L. gm.) S.) upił się tak, że aż zasnął. (Kont: P. 12 b.)

17. Piją, jak na śledziową główkę. (Pot: Jow:) (7)

18. Spił się, i rozum wszelki; Zostawił na dnie butelki. (Pak: Boj:)

19 Zjadło się, zpiło się; już po wszystkiemu. (Kn.) Parf Już po weselu.

20. Trunek jeno dobry daj; O kubek srebrny mało dbaj. (Kn.) Parf Nieuważaj +

21. Spił się, że na nogach stać nie może. (Linde) Parf Jak Bela; jak Stok; Ad non sunt; +Kaczki zgania. (8)

22. Pijany wierszów nie składa. (Mad: Dar) (9)

23. Kufy z siebie robicie, i pijane Achtele, Cały dzień, i noc leją w bezdenne gardziele. (Linde) (10)

24. Co pijany obiecuje, trzeźwy często żałuje. (Kn.)

25. Od kieliszka do kieliszka, aż się upił. (Ossol: Wyj:)

26. Wydoić, wychylić (wyciągnąć) kielich (szklankę) (kufel) duszkiem. (L.) (11)

27 Do tego wypił, a ninnemu oddaje. (Brat:) Parf

27a Gdzie indziej nie zszył, gdzie indziej uderzył. —

28. Do Waćpana piję. (Zgm) (12)

29. Pij zło, dopijesz się lepszego. (Kn.) 13.

30. Co dobry kufel duszkiem może, to grzeczny pachołek. (Kat:)

31. Kto tam nie wypił nalany duszkiem; wziął według ustawy wytoczyć garnuszkiem. (Narusz:) +

Kont: Pić, pijaństwo
pijany, pijak.

35. Pijany człowiek we wszystkim jest we wszem podobny do świni. (15)
36. Kto wszystko wlewa, ten się wylewa. / Dost: Syl: / / Linde / (16)
37. Hojne napijanie, następuje wielkie żałowanie. / Angr: / 17 /
38. Psa od słoniny, pijaka od flaszy, Nic nie odstraszy. / Min: Ryt: /
39. Osztokować się. / Z / / Eraz / Linde / 18 /
40. Sprawa popijanem. / Zym / 19 /
41. Kto nie wypije od razu, dwiema ma być karany pełnemi. / Dwór: / Parf Poz: 5 /
42. Kto pije, ten żyje. / Jet Linde /
43. Kto pije, ten tyje. / Rys: /
44. Kto siła pije, rad się pobija. / Parf Albo pij, albo się bij. (20)
45. Albo pij, albo idź precz. / Kn / (21)
46. Pij, nie wyj, ojcze, a gdy się upijesz, pójdź spać. / Jabł: Ez: / (22)
47. Pij przedymając. / Kn / 23 /
48. Picie, wygania frasunki. / Petr: Hor: / Parf / Nafrasunek dobry trunek. — (24)
49. Twardy sen pijacki. Hor: Sat: 7
50. Różnica między pijakiem a pijanym, jak między bojaźliwym, a bojącym się. / Piłch: Sen: / 25 /

/ Kont: Pag: 12 c /

(15) facecye polskie, wydanie z r. 1650. —
(16) Dostatek wymiotów z przepicia.
(17) Facundi calices quem non fecere disertum.
18. Spić się jak sztok. —
19. Kłótnia, bitka.
(20) Ob: od: list:
(21) Aut bibe, aut abi. —
(22) Nie wyj, nie płacz, nie smuć, nie frasuj się. —
(23) T. j. zwolna, ostrożnie, abyś się nie upił.
(24) Towarzysz kaszub. stron: na frasunki, dobry trunek. —

† to zdrowie i wczasu zażyjesz.

(25) T. j. ten z nałogu zobrałowy, tamten przypadkowo. —

Pasz.

1. Postawa święta, sumie-nia pasz. (Opal: Sat:) (1)
2. Mina dziarska, bez rozumu pasz. (Ł. gm.)
3. Zpaszować; t. s. co: zmi-zernieć. (Linde) (L)

(1) Pasz: wyraz tech-niczny gry w kostki. Znaczy to samo co Ni-hil; Nic. —

Paw.

1. Pawiu pójrzyj na twe nogi, Gdy roztoczysz ogon swoji. (Kn) (1)
2. U pawia, strój anielski, chód złodziejski, głos djabelski; a mięso barania. (Ryś:)
3 Pióre ma pawie, szlachcic w złotej sławie. (Ryś: Żyw:)
4. On jak mucha z pawim ogonem. (Kn) (2) ~~Paw~~ Na piędź mąż, a na łokieć broda. (L)
5. Pawić, kokoszyć, czupu-rzyć się. (L.) (Linde) (3)
6. Siedzi na skrzyni, jako pa-wica na jaju. (Ryś: Żyw:) (4)

(1) Ucinek na pyszących się, hardych. Ponie-waż paw ma długi ogon a krótkie nogi, z naczy-więc ten ucinek: poz-znaj się na sobie, nie jesteś bez ale. —
(2) Mały, a hardy; czu-purny. —
(3) Pysznić, nadymać się. Lokucya ironicz-na. —
(4) Na skrzyni pełny pieniędz złota. Bo-gacz skąpy. —

Kont: Pić, upić się, pijaństwo.

51. Nie każdy pijak, co pije. (Mon: War) Por: poprzedniego. —
52. Pijak ćwiczony. (S.) Por: Nałogowy kapitalny.
53. U niego gęba, jak cholewa. (Kn) Por: Żłopie jak w kamiankę; Ob. kufel mu wygląda z oczu; tkwi mu z gęby. (Ł.)
54. Pije jak tęcza wodę. (Zbiór z Litw:)
55. Pije jak lechmistrz szewski. (Dwór:) Por: Do 52. także: Pije jak szewc. —
56. Dobrze w kanew i w butelkę trąbi. (Kn:)
57. Kręci się, jak chmiel po tyce. (Dwór) (26) Por: Kaczki zagania. —
58. Zawsze dla pijanicy mówienie nierozumne. (Kn)
59. Nie pamiętaj gościn zano, co się wczoraj rzekło pijano. (S.) Por: Zapomnij gościu porannu, co się działo po pijanu. (S.)
60. Przypitemu ladaco się mówi. (Linde)
61. Najporządniejszy człowiek po pijanemu uczyni, czego by najzłośliwszy nie odważył się, po trzeźwemu pomyśleć. (Mon: War)
62. Pijaństwo do niczego dobrego nie prowadzi. (Gm)
63. Pijaństwo do niezgody pobudka. (Kn)
64. Pijaństwem grzech wymawiać, próżno. (S.) (27)

(Kont: P. 12 d)

(26) Zatacza się, upiwszy się.

(27) Zbrodnię, lub inną jaką nieprawość. —

P. 12d

65. Upił się, że o świecie nie wiedział. (Kn.) Parf. Utanun sunt. (27.)

66. Pijanemu świat w koło chodzi. (P.)

67 W oczach się dwoi. (P.) Parf. Widzi dwie świece zamiast jednej. —

68. Pijany trzyma się płotu. (Rej: Lis.)

69. Pijany i bogaty, i rogaty. (Dwór:) (28) Parf. a Dzbanie! ty pijanemu przyprawujesz rogi. (J. Kochn:)

70. Kiedy się wino wzburzy, wszystko na wierzch wynurzy. (Kn.) (Linde)

71. Pijany a dziecię prawdę mówią. (Rys:) (29)

72 Semper pius, nunquam trzeźwy. (Ezm:),

73 Nigdy nabożniejszy Pijus, jak kiedy pijany. (Montwar:) (30)

74. Podpijany wieczór. (Krom) (31)

75. Kto pijane rzeczy wspomina, wszeteczne mu oko wykłuć. (Rys.) (32)

76. Po pijanemu sprawa; wszystko to furdy, burdy. (Lut: Linde) Parf: Poz 401.

77. Gdy dwaj rzekną żeś pijany: możesz iść spać bez nagany. (Rys:

78. Pijaństwa w rzadu się nie ima. (Kn.) Metf (33)

79. Kiedy pianemu w głowie szumi; nogi się plączą. (Os: Wyr:)

80. Nie pijany, tylko w podchmielu. (Zabł: Zab:)

81. Muszę sobie na niego podpić. (Linde) (34.)

82. Uraczyć, albo podraczyć kogo, lub siebie. (Linde) (35)

(27) Rozmysłu, przytomności stracić.

(28) Zdaje się mu że wielki pan.

(29) W Niemieckim: Kinder und Narren sagen die Wahrheit. —

(30) Pius, Synonima pijaka. —

(31) T. j. wieczór na bankiecie, na pijatyce spędzony. W Niemieckim: Ein Zechabend.

(32) Rzeczy, sprawy, kłótnie po pijanemu zaszłe. —

(33) Ludzie chciwi, szukają takich z których by znaczne zyski mieć mogli. —

(34) Na fantazyą, na odwagę, mając z kim jakie nieprzyjemne zajście. —

(35) T. s. co upoić. Z tąd uraczył się, że go potem było w kardymkacie. (Os: Wyr:)

(Kont: Pog: 119.)

Proch, proszek prószyć.

1. On prochu nie wynalazł. (1)
2. Dawać chać prochu. [L.]
(2). Darf Niengchat an jeszcze prochu. (3)
3. Jest czego jak prochu [Kn.] Darf Jak mąki, jak piasku. (4)
4. Zetrę cię na proch, na miazgę. [Linde] 4]
5. Prochesś, z prochuś wstał, i w proch się obrócisz. [Kaz: Got: [5]

(1) Z Niemieckiego: Er hat das Pulver nicht erfunden. Znaczy: Że głupi.
(2) Być wegnię wbić, więc, w czasie wojny.
(3) Nowo zaciężny żołnierz, Rekrut. wnaga liczba
(4) Grożąc.
(5) formułka popielcowa Kościoła łacińskiego: Pulvis es, et in pulverem reverteberis; mówi ksiądz, sypiąc popiół na głowy parafian, we wstępną środę

Prośba, prosić, nie prosić, przeprosić.

1. Ni prośbą, ni groźbą. (1)
2. Gdzie kogo nie proszą, Tego kijem wynoszą. (2)
3. Prosimy z powrotem [Lex Linde] 3]
4. Jeśli nie prośbą, tedy groźbą. [Kn.] O7.] Prośbą nie groźbą. – [7]
5. Proszony nie uczyni, nie proszony uczyni. [Kn.] St. Chcesz? Niechcę. Nie chcesz? Chcę [W.] 4]
6. Proś, ato, co jest słusznego, a nie z najdziesz mnie trudnego. [P.] 5]
[Kont: Pag: 124.]

(1) Uparty, nieużyty, nie zrobisz niewskórasz.
(2) Jeśli nieproszony, na jaką ucztę lub przyjdą bawią się wśliźnie
(3) Gdy sąsiad, do sąsiada, przyjaciel do przyjaciela wstąpił jadąc w dalszą drogę, tak go odjeżdżającego zwykle żegnano. Jest to dokumentem jednym, z wielu ~~innych~~ dowodów historycznej gościnności polskiej, które w obecnym zbiorze się znajdują. –
(4) Człowiek sprzeczny; Sprzyka.
(5) Nie odmówię

14.

Przesada, przesadzić

1. Przechałować, przegalopować. /L/ (1)
2. Przesadzić kogo przez kij. /Lgm/ (2)

(1) Przesady popsuł.
(2) Obić kogo kijem;

Powieść, powiedzieć, opowiedzieć, rozpowiedzieć.

1. Opowiada rzeczy nie stworzone; Df a mirabilia mundi. (1)

(1) rzeczy niepodobne do prawdy.

Perła, perły

1. Perła całego towarzystwa. /Gm/ (1)

(1) T. j. co ozdoba.

(1) W Polszcze był
zwyczaj po skończo-
nym pojedynku, na
znak zgody i pojedna-
nia, wypić parę bu-
telek wina, jeśli za-
dowalającego nie zagi-
nął; co przy pojedyn-
kach na cięcie rzadko
się wydarzało.

(1) Kiedy masz kącik
spokojny, siedźże cicho.
(2) Nie trap, nie nudź
mnie. –
(3) Zwykłe powitanie
duchownych wchodzą-
cych do mieszkania
jakiej familii. Zwy-
czaj sięgający najdaw-
niejszych czasów chrze-
ścijaństwa.
(4) O zmarłych. –
(5) Jeden pokój ob-
bity (warszawskie)
[illegible] zgoła. –
(6) Z księgi miast
stołecznych, w wyż-
szym towarzystwie.
Przez pokoje rozumie-
ją się Apartamenta,
Królów, Książąt pa-
nujących, Książąt
Krwi.

<u>Pojedynek</u>

1. Po skończonym poje-
dynku, udeczmy w kie-
liszki. (Gat.) (Linde) (1)
~~Por.~~ Zapić sprawę.

<u>Pokój, pokojowy.</u>

1. Kiedy masz pokój, dajże
pokój. (Gemma) (1)
2. Daj mi święty (czysty) pokój.
(2) (L. gr.)
3. Pokój temu domowi. (Zym)
(3)
4. Daj mu panie pokój wie-
czny, albowiek czysty. (Linde)
(4)
5. Pawiątki po pracach, na wiecz-
ny pokój odszedł. (Sk. Kaz.)
6. Nie wie co to pokój, kto
wojny nie kosztował.
(Rys)

~~Papier, papierowy~~
~~1. Papieru do wody, pió-~~
~~ra do ognia, nie przy-~~
~~kaj. (Żab.)~~
7. Dziś zyt teraz jeden pokój,
jak przed tym wioska.
(Żab) (5)
8. Być na pokojach;
Siedzieć w pokoju; (L) (6)

~~34~~ 16 Kontinuacyja **Pieniądze, ~~złoto~~, ~~srebro~~,**

12. Ukaż się z pieniędzmi a będziesz bić czołem. / Linde /
13. Złota powaby;
Czynią nad piękne młódki
droższe stare baby, / Teat: /
14. Złoto jest bożek, które mu się wszyscy kłaniają / Bolk: kom: /
15. Uroda, powaga, dwor-stwo, wszystko się zmie-ni; kiedy pieniędzy nemi. / Rys: /
16. Aż puszkę stłuczesz, dopiero pieniędzy do-staniesz. / Kn. / [illegible] (4)
17. Trzeba rozsiewać pie-niądze, żeby ich potem zbierać. / Pet: Linde / (5)
18. Pieniędzy, wrzekomo ugotą rękę brać miękką; ale domieszkaj daj przed się. / Rej: Post: / (6)
19. Nie dałbym za to zła-manego pieniążka / Kn. / Garf złamanej babki; feni-ka, szeląga.
20. Dziewięć pieniędzy, za każde półgroszka liczą. (7) / Herb: St: /
21. Niechmnie jak chcą lu-dzie piszą;
Gdy pieniążki w skrzyni dy-szą. / Kn: /
22. Za pieniądze kto czego od-mówi? / Fent: / Linde /
23. Znają go jak zły pieniądz. / Kn / 8 / Jak zły szeląg. —
24. Pieniędzy pilniej, niż cnoty. / Kn / 9 /
25. Pieniądze niczym nie trącą; wszystkim pachną. / P /
26. Pieniądze lica nie mają. / P / (10)

/ Kont. 16a /

(4) Puszka oszczędności. die Sparbüchse. —

(5) Pożyczać na procenta, albo w kłaść w handel &c

(6) wrzekomo: na pozór, także rzekomo, albo wrzkomo.

(7) Pieniądz, pieniążek, znaczyło jeszcze za ~~Jag pierwszych~~ Ja-giellonów najmniej-szą monetę w Polszcze; później dopiero nastę-pował szeląg, a potem grosz, i.t.d. 18. pienię-dzy koło szło na jeden grosz. Zdaje się pochodzić ta denominacya od nie-mieckiej: Pfennig / Czac /

(8) Mówiąc o kim z pogar-dą. Zły pieniądz, t.j. fałszy-wy.

(9) Z Łacińskiego: vir-tus post nummos.

(10) wydanych oraz trudno odszukać. —

Pieniądze

27. Pieniążki wszystko robią, i teścia, i zięcia. (Trzeb:) (11)
28. Bez pieniędzy umrzeć nawet trudno. (Gm:) (12)
29. Dobry, kto ma pieniążki. (Łak: Gr:)
30. A kto ma pieniążki, jedzie na komedyą; A ten, co ich nie ma, ma w domu tragedyą.
31. A kto ma pieniądze, zażywa spacerów; Tego, co ich nie ma, inny zastępuje. (13)
32. Pieniądze przychodzą po matu, a odchodzą piorunem. (Zet Linde)
33. Poszóstny panicz przyszedł do parokonnego szlachcica, pieniędzy pożyczać. (Mon: Nar:) (14)
34. Jest mu, towar jaki, w pieniądzach. (Z. Gm.) (15)
35. U mnie wszystko w pieniądzach, jak gdy patrzę na nie, I za dobrą mi suknią, i za objadł stanie. (Nar: Dz:) (16)

(11) U ciecka na małżeństwa dla majątku.

(12) t. j. Zmartwszy, pogrzebionym być trudno.

(13) Obie strofy są z operetki niemieckiej: Aktor milionowy.

(14) Poszóstny, t. j. szóstema końmi jeżdżący.

(15) Jest poszukiwany i popłaca.

(16) Człowiek chciwy, skąpy.

16b

Kont: Pierz, pierzyna, pióro

(6) Rozumie się, że dla dwojga w sam raz. —

(7) Przymówka do le-dziejszych, ospa-łych, którzy, gdyby pie-rzynka z kawy miała, nigdy by się z siebie nie zdjęli. —

(8) Porasta w pierze, przy-chodzi do majątku. Ob: Poz 5. —

6. Źle trzem w jednej pie-rzynie. /J. Kochn: / Fr: Low/ /6/

7 Święta pierzynka, by go kawy miała. /Rys: /7/

8. Jeden porasta w pierze, drugiego fortuna goli. /Pot: arg: /8/

Pieniądze, złoto, srebro, bogactwo.

1. Pieniędzy, jak lodu. [Łokt.]
2. Co mi po tytule, Kiedy nie mam w szkatule.
3. Wszyscy przed tobą czapkują; Gdy w kieszeni złotko czują. [Teatr]
4. Sprawiedliwość mieszka na dnie pełnego worka. (1.)
5. Dobry gospodarz? Pokaż pieniądze. [J.M]
6. Nie jestem dukat, abym się wszystkim podobał. [5]
7. Pieniądz krągły, toczy się. [5] (2)
8. Cuda, cuda, ośliczne cuda! Kto ma pieniążki, niechaj je tu da. [Linde] (3)
9. Nie jednej jesteśmy matki, i nie jednej żądzy; Ty wolisz przyjaciela, a drugi pieniędzy. [Simon:]
10. Jak psom, kość im rzucona, powadzi najprędzej; Tak rozrywa towarzystwo, Zły podział pieniędzy. [Pot: arg:]
11. Nie zaraz pieniądze liczyć, jak się skarb przyśni. [Pamfil] [Pap.]
a Nie zaraz jeść, lub ostów na Bryja. [5]
[Kotynnacya Pag 16.]

(1.) Wzięte z Sebińskiego. Rozumie się w worku z pieniędzmi.

(2) Łatwo go wydać; przechodzi z rąk do rąk.

(3) Przypowiastka szarlatanów, i farynarzy jarmarcznych.

P. ~~32~~ 18

Piękność, piękne

1. Nie to piękne, co piękne, ale to, co się podoba.
2. Cholera z gniotą piękności szkodzi. / J. M. /
3. W obrazach, posągach i budynkach istotną piękność jest takie wszystkich części umiarkowanie, że na pierwsze wejrzenie mitym w oczach każdego stają się widokiem. (Mon:) (Żegl
4. Piękne, z ana dobne. (Gm:) Parf[a] Uman pod idem, kobyta z żydem. (1)[b] Czapka zabiret.
5. Piękny miejsca przysztośi perspektiwą. (Linde (2)
6. Piękny, a dalej nic; pinie więcej. (Kn) Parf Piękny kwiatek, lecz nie pachnie. (Kulf

Pycha, pysznić się

Pismo, pisać

1. Jakiej widzę, takiej pisza. (1)
1. Pyszni się jak wesz na aksamicie. / J. M. / (1)

Piorun

1. Tego tylko zdziała zabiją, kogo piorun ma zabić. (Rys) Parf la ma wisieć, nie utonie.
2. Idź do pioruna. (L. gm) Parf Do tysiąca kroć djabłów.
3. Piorunem co robić. (L. gm (1)
4. Piorunować. (L. gm (2)
5. Dawno by Bogu piorunów nie stało, gdyby za każdym grzechem się ciskało. (Pol: Syl:)
6. Przyleciał piorunem; spadł jak piorun z nieba. (Linde)
7. Żeby cię jasne pioruny spaliły. (Zel: Linde (4) ‡.
7. Stanął jak piorunem przeszyty. (Bod (Ops:) Linde (5)

(1) Może także oznaczać: świat za świat. –
(2) widoki szczęścia, dobrego losu. –

(Kons: Pog X 70.)

(1.) Świat z powinszczenia wnosić o ludziach są dzi.

(1.) Znamy nie o ludziach hardych, zarozumiałych. Gmin mówi: jak wesz na kożuchu.

(1) Nadzwyczaj prędko, szybko.
(2) Łajać, kląć. Odnosi się do Poz: 2 L
(3) Szybko, niespodzianie
(4) Przeklinając.
(5) Na smutną, niespodziewaną wiadomość. I w Niemieckim tożsamo: wie vom Donner gerührt.

‡ Parf Zatłukli. (Lub.)

(1) To jest: pogorszył się

(2) Domator, co nigdzie nie był, tylko w domu za piecem siedział, leżał.

(3) Zwiek, niespodzianie.

4. Pomiemie o tych, co niby na wojaż się wybierają, tymczasem z domu się nie ruszają.

(5) Tak danego przywiązany.

(6) Cicho siedź, nie mieszaj się do spraw społecznych, którym nie sprostasz. –

(1) Ubiorek na niebędących szlacheckiego rodu, nie posiadających pieczęci herbowych. –

(1.) Gdy kto nieobecnych potwarza, lub bredni prawi.

(2) To jest: niedbaj o to, zaniechaj daremnych zabiegów.

(3) Niezważaj na tę nieprzyjemność, która cię spotkała. –

(4) Hardy, zarozumiały.

(5) Znaczy datkiem kogoś przekupić, pieniędzmi. N. p. sędziego, kobietę &

Piec, Piecyk, piec.

1. Poprawił się z pieca na łeb. (1)

2. Zapiecek. (2) Piecuch.

3. Słodka rozrywko wieczornym pokojów, Kochana fajko, tłocz się piecyka. f. Mont.

4. Wlazł pieczeni. (3)

5. Pojechał 4. mile za piec, a jedną od komina. (4)

6. Dałby się zań upiec. f. Kn.

7. Skoczyłby za nim w ogień.

(5.)

7. Kto robi, pójdzie do stołu, a kto próżnuje, za piec. f. Brow.

8. Za piecem siedzi, nie rządzi. f... 161 (Kont: Pag: 63.)

Pieczęć, pieczątka, pieczętować.

1. Pyt. A czem się pieczętuje? Odp. Łokciem. f. S. M. (1)

2. Przypieczętować co życiem. f. Lym. f. Parf. Przeplacić. –

Pluć, wypluć, napluć.

1. Wypluj to, coś powiedział. (2) f. S. M. (1)

2. Pluć na marę. f. Wojc. T. II (2)

3. Pluń na to wszystko, i zatrzyj nogą. f. Gm. (3)

4. Pluje w sufit. f. Ryś: (4) Parf. Nosa zadziera. f. Gm.

5. Napluwać komu w oczy. f. Z. gm. (5)

Post, pościć

1. Po zapustach, post. (1.)
2. Lepiej ten pości, który sztukę mięsa zje; niż ten co strawi całą misę rybkorzennych. /Sekl./
3. Większy zysk czynimy djabłu, trzy dni rozpustnie mięsopustując, aniżeli Panu Bogu 40. dni niechcąc pościć. /Zarn: Post:/
4. Jeżeli nie zapusty, to post przynajmniej. /Mon: War:/ (2)
5. Nam być zbyt syty, raczej się przeposzczę. /Ras: Mysz:/

(1) Kto nadużywał świata, musi na starość pościć.
(2) Opamiętach, chcący się za mąż wydać. – Francuzkie: Mieux vaut tard, que jamais.

Przebrać, przebierać

1. Przebiera, jak w ulężałkach. /J. M./ (1)
2. Kto przebiera, ten przymiera. /Ryś:/ (2)
3. Przebrała [przepełniła] się miarka. /L. gm./ (3)
4. Nie masz w czem przebierać; jedno złe, drugie gorsze. /Kn./
5. Przebrałeś miarkę, byś się dzban w ręku nie urwał. /Opal: Sat:/ (4)
6. Nie przebrał nauki. /Kn./ Darf. Za szkołą się uczył. (5)
7. Przebrany trunek. /Kn./ (6)
8. Nie masz takich dostatków, któreby się zczasem nie przebrały. /Kras: Pod:/ Darf. I studnia się zczasem wyczerpnie. /Linde/
9. Strach kogo przebiera. /Stas. Num:/ Darf: Mrowy go przechodzą. (7)

(1) Ulężałki gruszki, w wielkiej części już nadpsute. –
(2) Kto wymyśla w jedzeniu.
(3) Niegodziwości czyjej a cierpliwości naszej. Niemcy mówią: Das Maß seiner Schlechtigkeit ist voll. Cicero tę samą myśl wyraził, zwracając swą mowę do Catiliny: Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra.
(4) Allużya do przysłowia: Dopóty dzban wodę nosi, póki się mu ucho nie urwie.
(5) Niewiele nauki. –
(6) Wodą rozrobiony, rozpuszczony. –
(7) Drży ~~ze~~ ze strachu.

21

103

Podobieństwo, podobny.

1. Podobni do siebie, jakgdyby ich kto w jednej skrzyni urżnął. (S. m. Dar.)
a Jak dwie jaja; jak dwa listki jednego drzewa. —
b. Jakby jeden drugiego zjadł. (Kur. Kubek w kubek)
2. Podobny podobnego sobie smakuje. (Ant. [illegible])
3. To niepodobieństwo; rzecz niepodobna, niesłychana! (Kny)

(1) w Niemieckim: Gleiches mit Gleichem gesellt sich gern. —
4. Jak bliźniaki;

Opętać, opętanie, opętać.

1. Czy go opętało!? Dar.
a Czy go opanowało!? (1)
2. Opętanie. (Linde) (L.)
a Dar. Potwarzanie.
3. Krzyczy, wrzeszczy, jak opętany. (Linde)

(1.) Dziwić się nad czyjąś niedorzecznością

P. ~~VI~~ 22.

(1) Ateista, czyli
Bezbożnik

(2) Ślub małżeński;
dla tego zdaje się, że na kobiercu (że śluby szlacheckie musiały się na kobiercu całe odprawiać, aby państwu młodym wygodnie uklęknąć było. — Jeśli marszałek jakie go dworu, chciał ukarać dworzanina szlachcica, musiał go także na kobiercu rozciągnąć kazać, na podstawie zasady, że każdy szlachcic stworzon do korony. —

(1) Codzienbiorca;
czysto elegancko.

Przysiędz, przysięga.

1. On by przysiągł, albo by się nie założył. (P. m. 7
2. (1) Przysięgać, zaklinać się na czym świat stoi. (L. gm.)
Part. Na niczym (żywy) Bóg.
3. Przysiędz na kobiercu. (L. gm) 2)
4. Przysiędz na odwiedziny kurek. (L.) (Sł. Linde) (Lokucya wojskowa, właściwie strzelecka. —

Pudło, pudełko, pudełeczko.

1. Wystąpił jak z pudełeczka. (1) Part. (L. gm.)
a Jakby go przymusiągł,
b Jakubany. —

Pop, ~~Ksiądz~~

1. Popie oczy, wilcze gardło; co obaczy, to by żarło.
2. Pop swoje, czart swoje. [Z Ruskiego]
3. Kto ma księdza w rodzie, Temu bieda nie dobodzie.
4. Dziś Gwardyanem, jutro furtyanem. [S. M.] (1.)
5. Wieprza zabić, tydzień dobrze; ożenić się, miesiąc dobrze; księdzem zostać zawsze dobrze. [S]
6. Pierwszego roku mówi ksiądz gospodyni: to Dobrodzieja; (2) drugiego to nasze, trzeciego to moje. [S. M.]
7. Jednemu się pop podoba, drugiemu popadia. [Ryś.] (3.)

Piekło.

1. Chcesz li piekło zniszczyć, wypuść je w dzierżawę. [S. M.] (1)
2. Wstąpił do piekieł, po drodze mu było. (2)
3. Tłucze się jak mara po piekle. (3)
4. Pozgał [?], pokłócił, piekło w nic obrócił. [S. M.] (4)
5. Kto przed piekłem mieszka, musi djabła w kmotry prosić. [S. L.]

~~6. Chcesz piekło zniszczyć, wypuść go w dzierżawę [S. M.]~~

6. Kto się zna na piśmie, najprędzej się do piekła wciśnie. [S. L.] (5)

Kontynuacya pag: 89.

NB. Przysłowia, na słowo ksiądz, mają być z tego artykułu wyłączone, i pod art: ksiądz przeniesione. —

(1) Zmienność losów ludzkich. —

(2) mowa o sprzętach i innych ruchomościach plebańskich

(3) De gustibus non est disputandum

(Kont: 23[b])

(1.) Przymówka do dzierżawców (Possesorów) w Polszcze, którzy zwykle dobra niszczą.

(2) Epigram na jeden z 12u artykułów wiary katolickiej, który opiewa, że P. Jezus z martwych wstał, do piekła wstąpił.

(3) Niespokojny, hałaśliwy sąsiad. Lud mówi zamiast mara, marek. —

(4. Człowiek niespokojny, wichrzyciel. —

(5) Myśl odpowiadająca słowom Chrystusa Pana: Błogosławieni ubodzy na duchu, bo ich jest królestwo niebieskie. —

P. ~~1~~ 24. ~~a~~ a

Pan, 1. Poznać pana po cholewach. /Gn: /
Panna, Uwaga. 1. Dlatego zdaje się po cholewach,
Pani, że szlachcie tylko wolno było w Polszcze
żółte lub czerwone buty nosić. —

1. Jaki pan, taki kram. /D:/ to jest:
tacy i słudzy.

2. Pan z panów — pradziada, pradziada pan,
familiant. /, Pan całą gębą. /Gn./

3. Obiecał pan kożuch, ciepłe było tylko sło-
wo jego. /Gn./ To jest: obiecał, lecz nie dał.

4. Słuchać pana nie zawadzi, kiedy sługa do-
brze radzi. /J. M./

4/5 Łaska pańska na pstrym koniu jeździ na ły-
stym koniu jeździ. To jest, prędko mija. —

5. Oko pańskie konia tuczy.

6. Ta panna ma lata Jagiellońskie. /Fl. 14. 32./

7. ... osiadła na koszu. /...
szła za mąż. — /Używane także co do kawale-
8. Poczem znać pana? Odp. Po cugach, i długach. rów/
/J. M./ Epigram. —

9. aj tak, nie inaczej; Pan z panią dziwaczy.
/D./

10. Panna nie jak wino, ale jak masło, traci
z upływem czasu. /J. M./

11. Najlepiej dla panny, gdy o niej mało, albo
wcale nie mówią. /D./ (5)

12. Panna Naruszewiczówna. /A/ żartobliwie o pan-
nach na poczętych. /Kontynuacya: Pag. 25./

Popiół. 1. Kto w popiele lęga, ten drugiego ożogiem
siąga. /Gyn./
Porf. Kto jada flaki, rozumie, że i drugi
taki. /D./

2. Nie zasypiaj gruszek w popiele. /D./
Uw. pilnuj twoich interesów, w ogóle nie trać
czasu.

3. Gorące kasztany, cudzemi rękami, z popio-
łu wygrzebywać. Uw. cudzą pracą się zbo-
gacać, cudzemi plecami się zasłaniać. —
To samo w języku niemieckim. —

4. Próżno gniazdo ściele, Dist. arg.
myśl w niebie, a nogi w popiele. /~~D.~~/

Porf. 5. Lata myślami po niebie, a zadek
w popiele. /Opal: Sat:/ (Kont. Pag: 24 b)

23 6/9.

105

Kont: Pop, popadia

8 Masz być ladajakim popem; Raczej bądź dobrym chłopem. (Ryś:) Porf

9 Lepiej być dobrym chłopem, Jak złym popem. (Glicz:)

10. Niegrzeb popa ztupie, (Alb:)

Uwaga

Artykuł: Pop ma być wjedno z tąrao, nym z Artykułem Ksiądz.

J. 24 b.

Kons: Popiół, popielec

6. Post i trzeźwość to za-
bawa;
Popiół z chlebem, to po-
trawa. (Pieś: Kat:)

Kontynuacya

Pan, pani, panna państwo.

13. Na pana choruje. (S. M.) (6)
14. Panicz, goły jak bicz.
15. Pan, od morza do morza, tylko brzegi nie jego. (S. M.)
16. Co pan panu zrobi? (S.) Obadwa lepsi.
17. Mościę zowy, kiedy pan z pa, nów; powinna by się mowić pan z chłopów. (Leszcz.)
18. W koniu wiosna, a w panie ślub wady odkrywa. (Ob: Koń.)
19. Stało się, mościa Panna. (S. M.) (7)
20. Wolno panu, jako panu, + (8) (S.)
21. Toby nawet pannie w potoguie zaszkodzito. (S.) (9)
22 Posagi panien są teraz krótkie, to jest, z daleka huczą, a z bliska nie brzękają. (Dwór)
23. Pani stara, co uszyje to i wypara. (S. L.)
24. Trudno dwom panamstużyć. (S.)
25. Pański ton, a dziadowska intrata. (S.)
26 Na wielkim panie, i na starej porzeczy nie opieraj się. (B. S.) (10)

26½ Prozba pana, równa nakazowi. (Sabt: Wójt)

(Kontynuacya Supl: Pag 27)

(6) Zachciewa nam się grać rolę wielkiego pana, nie mając do tego ani funduszów, ani usposobienia.

+ a własciwie zasie.

(7) Skrucha zwodziciela.

(8) Zwykły Frazes Sługi i Officyalistów. Pewny dawniej mógł dodać: Najjesz się gorzkiego chrzanu.

(9) Gdy się kto wzbrania jeść co, albo pić z bojaźni, żeby mu to zaszkodzić mogło.

(10) nie spuszczaj się nie rachuj na ich pomoc, wsparcie.

Kontynuacya

Pies, psy:

13. Najgorszy ten pies, co kąsa milczkiem (S. M.) (5.)
14. Na nim wszystko przyschnie, jak na psie. (6)
15. Tak oto dba o, jak pies o pigtą nogę. —
16 Psie głosy nie idą pod niebiosy. (7)
17 Pójś psie, pójś ogonie.
Darf.
a wzięli djabli krowę, niech wezmą i ciele.
18. Ziadł pies z kot z sadło. (8)
19. Stary, popraw. (9)
20. Pies leży na barłogu, sam go nieje, i krowie go nie da. (S. L.) Metafora
21. Bitemu psu, dość kij pokazać. (S. M.) (10)
22. Kto z psami léga, z pchłami wstaje. (S.)
23. Pies szczeka, i ucieka a Pan drogą idzie. (Zabł: Dwoje) (11)
24. Ryś z psu nie będzie (Aform) (12)
25. Dlaczegoż ty śpisz w izbie, ja marznę na mrozie? Musiał mops z tłustemi kurtami na powrozie. Dla czego? Ja ci zaraz ten sekret wyjawię; Odpowiedział mops kuście, ty służysz, ja bawię. (Kras: Bajki)
26. Dobra psu mucha, szkoda mu białego chleba. (Linde)
27. I biedny pies śmielszy na swoich śmieciach. (Pl. Wal.)
Darf. a Na swojem podwórzu, i trzaski bije. (gm.) (Kontynuacya p. 33.)

(5. Najniebezpieczniejszy nieprzyjaciel skryty,

(6) rozumie się nawet kiji.

(7). Odnosi się do ludzi, złośliwych, obmowcy, i potwarzą bliźnich trudniących się

(8) Żartobliwie, o tych co się do takiej winy poczuwają.

(9) Wyraz myśliwski, o doświadczonych psach gończych; używany atoli także w sensie erotycznym.

(10) może być do ludzi ludzkich zastosowane.

(11) Znaczy: człowiek prosto drogą idący, niełaka się obmowy złych ludzi. —

(12) metf: Kto się dzikim urodził, nie da się oswoić. —

Kontynuacyja Pan, Pani, Panna, Panowie, panować.

27. Gdy panowie za łby chodzą, i poddanym włosy trzeszczą. /Linde/ Dapf

a Czego panowie nawarzą, tém się poddani poparzą. /C/ (11)

28. Pańska niegrzeczność za cnotę uchodzi. /Ampr/

29. Pani młoda jak źrebię bryka. /Rys/ /Wójc:/

30. Nie każdy pan co w bławatach. /Gorn: Dw:/ /Dapf/

a Nie każdy pan, co szafran wdzieje. /C/ (12)

31. Panna N. rutkę trutę sobie podsiała. /Wójc: I. H./ (13)

32. Pozwala wolność, i wielmożność złota;
Któż kiedy zdużał ciągnąć z panem kota! /Brat:/ (14.)

33. Dobrze mówią, iż łatwiej w te czasy
Obaczyć łąki, bez trawy bez paszy;
Bez liścia drzewa, ziół bez zieloności;
Niż w pięknej pannie serce bez miłości. /Past: Fid:/

34. Najłatwiej o takiego pana, co nie łaje, nie zfuka, bez nic nie jeda. /Ampr/

35. Liźki z ~~Kołatki~~ chłopa pan, a z klechy pleban. /C/ /Ob. Chłop/

36. Pyszny Nędzka, kiedy zpanoszeje. /C/ (15)

37. Niechętnie poddani na rozrzutności Panów, zarabiają pracują. /C/

(Kont: Pag: 29.)

(11) Obadwa przysłowia odnoszą się do królów i książąt panujących, pomiędzy sobą wojujących.–

(12) Szafran, znaczy tu: żółte buty, które tylko szlachcie nosić wolno było.

(13) Zestarzała się panna, osiadła na koszu. Anglik mówi: Nosi gałązki wierzbiny.

(14) Ciągnąć kota, t. j. co drzeć koty, kłócić, procesować się.–

(15) Nędzka = Dorobkiewicz, co się z niesze[illegible]nego + dobrego dorobił majątku.

D. 3/4 Suplement 2. 28.a

Kontynuacya
Prawda

7. Kto oprawdzie dzwoni. ten zaguzem goni. (Gm:)

a Parf Prawda woczy kole. (P.)

b ~~" jest gorzką potrawą, mierzaną na wielkim świecie. (Teat: (Bog:)~~

8 Prawda zawsze, choć pó. zno, odkrywa się. (Anfr:) Parf: Poz: 3.a

9. O prawdę, nie o swój prze. wód tu idzie. (Sk. Kaz:)

(3)
10. Najtrudniej raz ździera. gi prawdy spaść; po. tem, im dłużej ścia, ścia, tem dalej w las. (Smotr:)

(4)
11. Już prawda z pienią. żata. (Lub: Roz) (5.)

12. Nie wszystko prawda, co ludzie mówią. (Kn)

13. Jeśli was prawda nie miła dochodzi;
Mówcie, że zmyślać poe. tom się godzi. (Kras: Myszz:)

14. Nie znajdziesz w moich słowach, + ni pozłoty;
Lecz znajdziesz prawdę szcze. rą, honoru, i cnoty. (Wyb. Teatr:)

15. Prawdolubcami się, bogo. lubcami, i prawdostawca. mi ponazywali, ale prawie, dziwię się krzywostawcami. (Smotr: ap:) (6)

16. Przyjdzie na ostatek gardło to dadzą, lóż na tem! by tylko dla prawdy a sprawiedli. wości. (Herbst: Na:)

17. Kto siedzi wysoko, nie dojrzy prawdy, która ukryta głęboko. (J. K. Teatr:) (Kont: Pag 28. b)

(3) Przewód: dążności prze wodzenia, prowod. kowania nad dru. giemi (Linde)

(4) Tem dalej w las; t. j. tem głębiej wbrnie się w kłamstwie, i niegodziwościach

(5.) Już się za pienią. dze sprzedaje, albo też: poszła w cenę.

(6) Mowa o Heretykach 16.o stólecia.

+ pochwał

Kont: Prawda

18. Prawda namysłu nie potrzebuje. /Kn/

19. Prawda na światło wychodzi. /Kn:/ Paraf Nie zataj się wszystko w worku. /7/

20. Dawniej, ale prawdziwe uczy nas przysłowie; Że pijany, a dziecię małe, prawdę powie. /Pot: Paw:/

21. Prawda niegłaszcze; prawda w oczy kole. /Kn/

22. Prawdę mówić, a nie obrazić trudno. /P/ 8/

23. Bogiem a prawdą. /Z. gm/ (9)

24. A prawda? prawda; ale niewiem co. /Kn/ /10/

25. Prawda, jak Amen w pacierzu. /Tr: Linde/

26. Łżący często się prawdzą. /Łabt:/ Paraf W każdym żarcie półtora prawdy.

27. Trafi się to i prawdziwemu, że go ludzie za kłamcę mają. /Gór: Dw:/

28. Prawdę mówiąc, prawdę powiedziawszy; Paraf Bez obrazy. /Gm/ 11/

---

(7) Parafrazy Pozycyów: 5ej i 8ej

(8) objaśnia Poz: poprzednią

(9) Dawniej bywało inaczej, jak ~~i~~ jest rzeczywiście.

(10) Łacińskie: approbat, quae nescit.

(11) Lokucyje, w konwersacyi polskich często używane. — Wnosićby z tego wypadało, że szlachta polska nierada prawdę mawiała

P. 29a

Kont: Pan, pani, panna

111. Cztery rzeczy koniecz-
nie mamieć w sobie panna:
Żeby była wstydliwa, skrom-
na, i sudanna;
Przytym, żeby wszelakiej
przestrzegała cnoty;
Tasię zamąż wydaj, ma-
jąc te przymioty. (Mon:
War:)
112. Pannę w fejmosci prze-
wierzyngi, albo przedzierz-
gnąć. (L.) Linde (50) Porf
Zaczepieć. –
113. Często panie niegardzą pa-
robkiem, kiedy się dużym
uda danie zarobkiem.
(Zabł: Ez) Linde (51.)
114. Panna jak kozak, albo
istny kozak. (Gm:) (52)
115. Dzień, noc, słota, szaruga,
czy marznie, czy pali;
Skoro pan powie: naże,
noyi za pas, dalej. (Zabł:
Amf:)
116. Małoż to znajdziesz
pań, co są jak posągi,
Próżne, nadęte, wszczysa-
mej proste drągi. (Jak: Baj)
117. Otóż mi Pan cie tego świa-
ta wielowładny,
Który samemu sobie dadź
nie umie rady. (Nar: Dz:)
118. Pani markotna, ale Pan-
ie gani;
Gdy stu, ga będzie piękniejsza
oddani. (Min: Ryt:)
119. Bawi się w Pana (L)
Porf Lokacyji: Na Pana cho-
ruje. –
120. Jesliś pan, siadaj na
kobiercu. (Kn: Ad:)
121. Pan dobry, za ojca stoj. (J)
122. Wielki pan ubogiego gdy sza-
nuje, Przez pewnie co sobie ego czuje
(O) +

(50) Przystroyić, t. j.
wydać ją za mąż
Po Niemiecku: Ein-
schnuren. –
(51) Jesli rycerz woli,
lesnej sprawie. –
(52) Smiała, rozpustna,
odważna. –

+ 123. Panom wielkim
nie trzeba nauki. (J)
124. Panom się wszystko
zmiele, wszystko
zejdzie. (O)
125. Krótkie twoje pa-
nowanie. (J) (53)
(53) Napominając, albo
grożąc. –

/. Pan, pani, panna, państwo

38. Z Panem, a z dworem jak z ogniem; z bliska się sparzysz, z daleka się nie zagrzejesz. /S/

39 Gdy pan przyjedzie, rzeki dostatków się leją; U pana łyżkę wody dla chudyjek przyleją. /Dwór/ (16)

40. Ten był wczoraj nędznikiem, a dziś wielkim panem; Ów zaś z pana zacnego, małućko nie manem. /Falib/ (17) Past.

a Ten z pana zeszedł na gałgana, Ów z nędzy przyszedł do pieniędzy. /qu./

41 U drzwi twojich stoję Panie, Czekam na twe zmiłowanie. (18)

42. Pan bez sługi, ksiądz bez ziemi; ojciec bez dzieci; Ziemianin ~~b~~ bez kmieci, wszystko to jedno. /Ryst/

43. Bez miłosierdzia ma tytuł fałszywy; Pan miłościwy. /Groch/ (19)

44. Kto za rok pana nie zrozumi, a za dwa mu nie służy, ten się pewnie u dworu zasłuży. /Ryst/

45. Z panem w karty nie graj; w zawód się nie puszczaj; + do żony jego się nie zalecaj. /S/

+ z pieniędzy mu nie pożyczaj.

46. Pan, urząd, marszałek, mają być, jako Krzyształ. /Żab:/ (20) /Kont: Pag 30/

(16) Dla chudyjek, t.j. dla ubogiej szlachty. Łyżkę wody, do gotowego już barszczu, lub krupniku przyleją.

(17) Manem, t.j. co wazalem, hołdownikiem.

(18) Parodya pieśni nabożnej zastosowana do spraw światowych.

(19) Miłościwy Panie! Tytuł dawany w Polszcze Królom, i Książętom krwi.

(20) Czystych obyczajów, w niczym nie poszlakowani.

9. 4/5 30.

47. Jaki pan, taki bywa;
Takie sługi miewa. (Kn.)
Parf a jaki pan, taki kram.
48. Pańska łaska, pańska ofiara, prędko się radzi zmieniają. (Zab.)
49. Twarz Pani młodej, żółty kwef okrywa;
Oznakiem wstydliwości pod taki akt bywa.
(Bardz: Łuk:)
50. Ujrzycie tego pana oczy,
Łotrów karać, nadgradzać ochoczy. (Zab:)
51. Dać wszystko Pan, co mi bom władnie,
Gdy mi winności liść z liebie nie spadnie. (Zab:)

Kont: Pag 37a/b 36

Pełno, pełność, napełnić, przepełnić.

1. Pełno tam wszystkiego, jak w sahajdaku. (Rys:) (1)
2. Przepełniła się miarka. (L.) (Linde) Metf
Parf Już mi cierpliwości braknie. — (2)
3 Bierz z pełni jego, dostatek wszystkiego. (Gil.) (Kanc. kas: (3)
4. Co się źle obiecuje, gorzej się pełni. (Sk: Żyw)
5. Nie obiecuj nigdy skoro; Bo spełnić często nie sporo. (Kn.)
6. Spełniać czyje, lub za czyje zdrowie. (Linde) (4.)
7 Pełnić, niewielka chwała. (Kn.) (5)
8. Usta zwykle to mówią, czego w sercu pełno. (Sk: Kaz:) (6)
9. Wszędzie go pełno, by w spiżarni szczurów. (Kaj: Wyz.)
Parf Wszędzie, gdzie go nie posieją, to się urodzi. —

(Kont: 54a)

(1) Przysłowie jedno z najstarszych, sięga albowiem epoki, gdzie nie znano strzelby, więc 14go albo 15go stulecia. Sahajdak zwała się puszka na strzały do łuków, który na ten sam sposób noszono, jak teraz tornistry.
(2) Miarka złych spraw, zbrodni, głupstwa
(3) Z jego zbiorów.
(4) Znaczy, wypić, wychylić pełny kielich wina, lub miodu.
(5) Odnosi się do Poz: poprzedniej.
(6) To samo w Niemieckim: Wovon das Herz voll, davon überläuft der Mund.

(1.) Żartobliwie o dziwactwach lubiących hypothezy: gdyby nie to, toby to było: we francuzkim języku: Si le ciel tombait les alouettes seraient prises. —

(2) Obce dobre wszystkie sobie przywłaszczając odnosi się do bajki Ezopa o wronie, która pawie pióra przybrała.

(3) Do istyka; t.j. do ptaszka do gospodarstwa, nie do literatury. —

(4) Piórkowski, żartobliwe miano djabła.

(5) Odwagę stracić;

(6) Za żądaniem świadectwa autorów, dziejopisów.

(1) mówić głupstwa lub rzeczy niezwyczajne. w niemieckim języku: a Zotten reden; albo: [illegible]

+ Parf. a. Bredzić jak na mękach.

(Kont: Pag: 99.)

(1) Z niemieckiego: Aller Anfang ist schwer.

(2) Lokacya zwykła, przekupek i kupców żydowskich w Polszcze, zachęcająca kupujących do dobicia targu.

(3) Nie mogę sobie z nim dać rady. N.p. z krnąbrnym chłopcem, niedbałym sługą; i.t.p.

Pióra, piórka

1. Gdyby nie piórka, byłaby przepiórka. (Ł. m.) (1)
2 Stroić się w obce piórka (2)
3 Do istyka nie do pióra sposobny. (Chmiel.) (3)
4. Tak łatwo, jak piórko osmalić. (Ł. Linde)
5. Zwyczajnie, jak pan Piórkowski. (Ł.) (4)
6. Pięknie, barwno, i piórno, teraz [illegible] w błocie. (Worsz:)
7 Pióra opuścić. (Papr: Ryć:) Parf. Skrzydła opuścić. (5)
8. Iść za czyim piórem. (Nies:) (6) (Ł.)
9. Mieć piękne, zręczne pióro. (Ł.) (Linde) Piękny styl, łatwość pisania.
10. Z piór poznaje się ptaka. (Linde [illegible])

Plotka, pleść

1. Pleść piąte, przez dziewiąte. Parf.
2 koszałki opałki;
6 * Jedno drugiego się nie chwyta, nie trzyma;
c * Nonsens. Ni przypiąć ni przyłatać.
2. Pleść brednie. + (Ł.) (1)
3. Na plotki nie masz lekarstwa, jak milczenie. (Kampr:)

Począć, zacząć, początek.

1. Początek, dobry początek.
2 Wszystkie początki trudne. (1) (Ryś:)
3. Początki gorące dobre bywają; ale do końca rzadko wytrwają. (Kn:)
4. Dobry początek, połowa roboty. — (Pilch:) Parf
5. Kto dobrze pocznie, połowę ma wygranej. (Pot: arg:)
6. Na początek; (Ł. gm) (2)
7. Nie wiem, czem mam począć. (Ł.) (Linde) (3)

(Kont: Pag: 102)

P. ~~6 32~~ 32.

4 Parf Wolno krowie szczekać na Bożą mękę. (Kurta, zowią psa wiejskiego)

Pies, psy.

1 Wolno psu szczekać na P. Boga. Parf na Bożą mękę. To jest na figurę przedstawiającą mękę pańską. — +

2 Nieciąg psa za ogon, byś się nie ujadł. Parf

a. Niktad z paliami drzydrzwi, byś go nie przyskrzyniongi

b. Nie wywołuj wilka z lasu;

c. Nie budź licha, kiedy śpi. —

3. Dla psa za krótkie, dla kota za długie. (Do niczego)

4. Dobra psu mucha; a Matyaszowi ptaszka. (J. Mier.)

5. Tanie mięso psi (psy) jedzą. (Metafora) (Kn. Linde)

6 Pies kudłaty, ciepło mu; Pan bogaty, dobrze mu; a mnie nic z tego. (Gminne)

7 Świątkom psy kąsają. (J. m.)

8. Kocha go, jak psy dziada. (1)

9. Co po psie w kościele, kiedy pacierza nie mówi. (J. ~~kn~~)

10. Tfu! Na psa urok! (Gminne) (2)

11. Nie każdemu psu, Łys. (J. M.) (3)

12. Kto chce psa uderzyć, ten kija znajdzie. (4) ✕

(Kontynuacya ~~w Suplemencie~~ P. 26.)

(1) Znaczy, że nie nawidzi.

(2) Gdy się kogo nadto chwali, lub umyślnie za zazdrości. —

(3) Nie mogą być wszyscy szczęśliwi

(4.) Kto chce komu zaszkodzić, temu na okazyi nie zbędzie.

Pies, psy.

28. Bij psa, nie że zawinił, lecz że kij w ręku mają. (Linde)
29. Pies szczeka, a słońce jak świeci, tak świeci. (Ryś) Parf
a psie głosy nie idą pod niebiosy. (13)
30. Chronić (strzedz) się czego jak pies kija. (Kn) (L.)
31. Złe psa w cieśni drażnić. (Kn)
32. Leda kondys, gdy ma cynki, wyjdzie za wyżła. (Pos: Wać) (14)
33. Być swemu psu nogę uciąć, przecież on za tobą pójdzie. (Ryś)
34. Pies szczeka, a księżyc świeci. (Linde) (15)
35. Psie figle, psia sztuczka. (Linde) Parf
a Psikus. (16)
36. Psiego zakrawuje, pod nos kurzy. (Dzwon.) (17)
37. Psia strawa, psie jedzenie. (Linde)
38. Tatarowie, to psia strawa. (Pasz.)
39. Kto nie słucha ojca, matki, ten słucha psiej skóry. (19) (Linde) (Gn.)
40. Psiego skakać, psiego zbiec, psiego pływać. (Linde) (Pij.) (20)
41. Ukazać komu psi ząb, albo psie zęby. (Biel) (Kn) (Linde) (21.)

(Pz 34.)

(13) Ucinek, na potwarców targających się na dobrą sławę ludzi prawych.

(14) Metaf: cynki, czyli cętki. Sens tego sarkazmu jest: kto ma dziengi, ujdzie za mądrego.

(15) Parf: Poz: 29.

(16) Żartobliwie o młodzieży ~~fil~~ figlarnej.

(17) Nie potrzebuje objaśnienia.

(18) podle, niegodziwie. Ein Hundsfott, sein [illegible] Hunde [illegible]

(19) t.j. oddadzą go w kamasze, w rekruty, gdzie będzie musiał bęben nastukać, psią skórą obleczonego. —

(20) Znaczy jeszcze nie to wszystko mimowolnie, z przymusu.

(21) Znaczy skrycie, zdradziecko komu zaszkodzić. Heimtückisch beißen. —

42. Psie dni; psia grań, psiarnka. /Cresc:/ Linde/ (22)

43. Najpierwej na nogi psieje każdy stary. /Pol: Wac/ (23)

44. Gdy sokół z psieje, bije go i wrona. /Rys/ (24)

45. Nie bądź pstry, kiedyś nie wyżeł. /Pol: Jow:/ Porf à kiedyś nie grzyb, to się nie grzyb; itd.

46. Kiedy pies śpi, Żyd się przysięga, pijany się modli, kobieta płacze, nie ma co dowierzać. /Dzwonek:/ kont P. ~~10~~ 35.

Płacz, płakać

1. Kiedy płaczą, tam cieszyć, kiedy smutno, tam bawić. /Dzwon:/ Beksa.
2. Płaksa, /L/ (1)
3. Płaczącemu dziedzicowi po śmierci bogatego dobrodzieja, nie wierz. /Kn/
4. Łatwiej onemu wypłakać się, niż temu wyśmiać się. /J. M./
5. Opłakana łyżka barszczu. /Gm/ (2)
6. Płakać, jak bóbr.† /L. gm/
7. Nie ma co robić, tylko siąść, a płakać. /gm/ (3)
8. Napłakać się, jako taka [illegible]. /Kn/ Porf Dziecina gdy co boli, napłakać się do woli. /D/ 2 Płacz bolu ulżenie /D/
9. Ubiwszy, nie dadzą się napłakać. /Rys/ Porf Biją, i tają, i płakać nie dają. /Gm/
10. Napłaczesz ty się, lubo's chrzanu nie przekąsił. /Birk:/
10. Dopłaczu mi, nie do śmiechu. Porf Napłacz mi się zbiera. /Linde/

[Kont: Pag: 96.]

(22) kanikuła; kiedy słońce w znaku raka. dni t. j. gorące, saugn. t. j. epoka, w której najczęściej psy się wściekają, z powodu upałów, i braku wody.—

(23) psieje: fałszywe, upada.

(24) z psieje; zestarzeje się.

(1) Człowiek ustawicznie narzekający; tak, że dziecię płaczliwe.

(2) łyżka strawy, a wiekt liche.

(3) w nieszczęściu bez nadziei ratunku; w smutku bez pociechy.

† Porf Płakać krwawemi łzami /Gm/

47. Nie odmieni psiej żadna rzecz natury;
Baturchoć syty mięsem pogląda na rury. (Żegl: Ad:) (25)

48. Zepsuj wrzędnuś iąsć. (Rat: Lude) (26)

49. Bodajbyś skapał, jak pies na powrozie. (Lude) (27)

50. Nie pójdzie tam pies, gdzie drugi skowyczy. (Pot: Syl:) (~~26~~) 28.)

51. Ty psi skurtacie! (Pot: Arg:) (Dosł: Ty psia jucho! —

52. Domowe sobaki choć się kąsają; wilka ujrzawszy, nań się rzucają. (Kn:) (29)

53. Swardzista sobaka, wilkom strawa. (Birk: Choď:)

54. Psim swędem zbyć co, albo kogo. (Zm:) Dosł: Byle czym, Bagatelą, małym kosztem. —

55. Psim swędem wyszedł sąd jego. (Kn:) (~~25~~ 30)

56. Pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. (S:)

57. Kondel szczeka najwięcej, kiedy kto ucieka. (Gward:) (~~26~~ 31.)

58. Bojaźliwi psi, bardziej szczekają. (Mącz:)

59. Pies szczeka, a głos się po wiatru rozchodzi. (Ryś: Zw:) (Dosł: Doz: 16)

(25) Ucinek na ludzi chciwych, tak łakomych.

(26) Znaczy spić się ad nonsens, dlatego zdarza się że spity zwykle pod stół zlec.

(27) Przekleństwo gminne.

(28) Łacińskie: Alieno periculo cautus. —

(29) Spólne niebezpieczeństwo, godzi nieznaski domowe.

(~~29~~ 30) T.j. na niezamszy skończył. Corruptis judiciis, infami decreto absolutus.

(~~26~~ 31) Nabiera odwagi.

/ Paz: 36 /

36.a

32
(~~27~~) wszyscy go za
nie mają, od wszyst-
kich opuszczony.
Niemiec mówi: Kein
Mensch weiss ... b
Blyd ... —
33.
(~~28~~) Metaf.
34.
(~~29~~) podszczuwając
psy, na jakie zwie-
rzę, lub na człowieka.
(35) Szkalowanie,
wszystkim prawie
ludom stawianie,
skim właściwe.
Coś podobnego znaj-
duje się w języku wę-
gierskim; Basoma
teremtette.
(36) Zabobon, wcale
nienal Słowiańszczy-
znie upowszechnio-
ny.
(37.) Zwykło się mawiać
gdy winny do winy
się przyznaje. —
(38) Z Litewskiego:
Ne szum, ne kidaty.
(39) Niemieckie: Ein
Stumm ... ein ...
... ...
... ...
... ...
(~~35~~ 40) Metaf: znaczy: że te ...
nie ... —

bo, Lubo pies szczeka
ku słońcu jasnemu;
Słońce jest słońcem,
pies psem po staremu.
(Zegl: Ad: (Metaf: Parf
Poz 29^a) —
61. Psi już na niego nie
szczekają. (Rys:) (~~27~~) 32)
62. Nie trzeba kundlu tak
się bardzo srożyć,
Zdjąć z kundla obrożę, a na
charta włożyć. (Bratk)
(~~28~~) 33)
63. Kiedy psi trawę tapią,
będzie deszcz. (Kl..k)
64. Huzia, huzia, albo ks, ks.
(L. gm (~~29~~ 34.)
65. Psiakiś Mać, psia
krew! (gm) (35)
66. Psy wyją w obejściu,
lub we wsi; będzie jakieś
nieszczęście. (gm) (36)
67. Zdechł pies. (L. gm)
(37)
68. Ni to pies, ni stołek
z kąty. (Wurz:) (38) Parf
człowiek do niczego; nie
wiedzieć co. (~~33~~)
69. Pies darmo kłapa zębami
na muchy. (P. Kochn: (~~34~~
Dobra psu mucha. —
70. Chartom często przebą-
czają, a kundla kratują.
(Dos: Wać:) Parf
a Panie Maciejie, Nie gore
czapka na wielkim zło-
dzieju (Kras: Sat: (39)
71. Pies z kuchni ucieka, jak
co schwyci. (Pot: Zać:) (~~35~~ 40.)
72. Psa zbiegłego zajęczem
łacno pojmać. (Kn) (Metaf

(Kont: Pag 36^b.)

(~~36~~ 41) Jeśli czego żąda, to; odnosi się szczegół, nie do darów. —

(~~37~~ 42) Nie mogę odgadnąć co Rysiński przez to chciał powiedzieć.

(~~38~~ 43) Rodzaj gminnego szkalowania.

(~~39~~ 44) Nie kuś kusztem, nie dawaj drugi... okazyi do złego.

(45) Dziewięć; t. s. co prędzej; nalinie; nałeje.

(46) Jedno, i to samo

(47) Zmoże dlatego, że psy wiele szczekają, a ludzie wiele myślą. Stąd też gminne przysłowie: Głupia głowa (na tom względ) nie łysieje, nie siwieje. —

(48) dobry, znaczy tu czujny. —

(49) Porów. Poz: 33. —

73. Za psu na budę nie wystarczy. (B. F. (~~36~~ 41.)

74. Psia mać jeszcze nie zdechła. (Rys: (~~37~~ 42)

75. Psia wyga! (L.) Porów. Psia jucha. (S. (~~38~~ 43.)

76. Nie rzucaj sadła na psa. (Linde (~~39~~) 44)

77. Brzydzić się czem, lub kim, jak zgniłym psem. (Linde (L. gm.)

78. Nie odrzeka się pies pa- płynie; aż musi się w rzyci wody nalinie. (Rys: (45) Porów. Nie rada koza na targ, ale musi. —

79. Gdy pies śpi na pieńku, nie nastąpuj mu na nogę, by cię nie ukąsił. (Rej.) Porów. Nie budź licha, kiedy śpi. —

80. Kundyś wpatrzy obrazy, a swoim o magierię. (Pot: Pow: (46)

81. Psy od pyska, a ludzie siwieją od głowy. (Pot: Pow: (47)

82. Pies u psa pokat szuka. (Linde z Stat. (Porów. Kocioł garnkowi przygania.)

83. Lepszy dobry pies, niż zły człowiek. (Rys:)

84. Kto miłuje przyjaciela, miłuje i psa jego. (S.)

85. Pies dobry, stój za ka=duka. (Kn. (48)

86. Pies, najprzytulniejsze człowiekowi zwierzę. (Gm. (49)

87. Gdzie wielkie stado, psów wiele trzeba. (Kn: (t. j. stróżów

88. Uciekł, jak pies oparzony. (Biel:)

36ᶜ

(~~45~~ 50) W nieknatcho narosz który w lada jakiem niebezpieczeń-stwie, chorągiewkę zwijać zwykli. —
(~~46~~ 51) Metafora. Zawiera się w niej zasada Rządów despotycznych. —
(~~47~~ 52) Używane najczęściej, o niedobranych stadłach małżeńskich.
(~~48~~ 53) t. j. polowania, psiarnia licana, i kosztowna.
(~~49~~ 54) Oba leżają na barłogu. —
(55) Gdy się kogo na gorącym uczynku schwyta, tak że mu nic nie pomoże, jak prosię w przebaczenie. W Niemieckim: Zum Kuudzbrinfun.
(56) Junak fatszywy

Parę Poszedł, jak zmyty.
89. Pies, gdy się boi, ogon pod się tuli. (Ryj: wiz: 1~~45~~ 50)
90. Dobry człowiek i psa nie drażni. (D)
91. Nie drażnij psa. (Knap. Parę a Nie budź licha; to Nie wywołuj wilka z lasu.
92. Pies z dechł, więcej nie kąsa. (Monf ~~46~~ 51)
93. Ile go psa prędzej wilcy zjedzą. (Kar: Ch: D:)
94. Pies kłótliwy, zmazane, szepotargane uszy. (Linde z Staw: Metaf:)
95. Przyjdzie i na psa mróz. (D) Parę Przyjdzie kryska na matyska.
96. Kochają się, jak pies z kotem. (Pot: Syl: (~~47~~ 52)
97. Rozjadł się, jak pies wściekły. (G. Kochn:)
98. Głodny jestem jak pies. (L. g. m:)
99. Zmarszczył, (zafrasował) się, jak gdyby mu psi krupy zjadły. (Jabł: Buk:
100. Pana N. N. psy zjadły. (Kn: (Karp: (~~48~~ 53)
101. Nie zawsze dobrem psu, dobra kość się dostanie. (Linde z Staw:)
102. Staremu psu, i staremu stadzę jedna zapłata. (D) (~~49~~ 54)
103. Zdechł pies. (Zygm (55.)
104. Psy wyją, a miesiąc świeci (Kn: Linde (Parę Poz:
34. 29. i 60ᵗᵃ
105. Pies bojaźliwy więcej szczeka jak gryzie. (Linde z Staw: Parę Poz 58. — (56)
(Kont: Pag: 36ᵈ)

P. 36d

Pies

(57) Moż. Złego z gruntu ~~mąż~~ człowieka, nie poprawi najlepsze kazanie.

(58) Nie martw się tem, co masz na sercu.

(59) Ganić, albo mówić o kogo wszego nieużyteczności, po zaoczy. —

(60) Zniszczyć, zakopać, w niwecz poj dzie. —

(61) Lichota, nie warte torby sieczki.

(62) Gorliwy jest, który porze się na mole co go gryzie.

(63) U mnie sobie w każdym razie radzić. —

(64) Nic sobie z tak[illegible] karynie robi. —

(65) Zając, słowo: Jechać, zastępuje tu podobne słowo, nieobyczajne, sprośne tak, jak n. p. Rysiński słowo kurwa zamienił w murwa

(66) Słaby na nogi, albo kulejący. I niemiecmowa, gdy kto jest słaby i cierpiący: [illegible] auf dem Hund. —

106. Pies szczeka, wiatr wiatr (?) zamienia. (57) Stąd:

107. Brzeszesz (kłamiesz) jak pies. (L. gm.)

108. Jaki pies do kościoła, taki z kościoła. (Kn.) Parf. Lepo psi w kościele. (57)

109. Daj to psu, co masz na sercu. (Rys.) 58)

110. Psy na kim wieszać. (Lyn.) Parf. Nie dać komu dobrego słowa. — (59)

111. Pies psu brat. (Linde z Słow.)

112. Wszystko to na psy pójdzie. (Linde) ~~60~~ 60)

113. Za za psa nie stoi. (?) ~~56~~ (61)

114. Psy mu za uchem wyją. (J. Koch.) ~~57~~ 62)

115. U nie swego psa leczyć. (Rys.) ~~58~~ 63.)

116. Jemu taka kara, jak na psa tyko. (Mon.) Parf. a jakby go krzykną obił, b. jakby go mucha ciechtała. (~~59~~) 64.

117. Psa za lisa sprzedawać. (Kn.) Parf. Wszystajna, za pieprz. —

118. Nie pomoże piesko, co wilk pości. (Pol. Arg.) (Mtf

119. Jechał cię pies, jechał cię kot. (Opal. Sat.) (65) Parf. Jechał cię sęk. —

120. Pies na nogi. (Mączk.) (66)

P. 36.ᵉ

(67) leń, niedbały do roboty.

(68) Stadnik: ogier.

(69) Pies dobrego gniazda, rojak, z dobrego gatunku.

70.
(69) Litość, względy mieć dla płci białej (Kobiet)

71
(66) Lud pospolity używa tej toku, czyli na przeciwnego dziom (?) kłótliwym, niezgodnym. –

72
(67) Datarliska; t.j. Do błota, do kałuży, w której się tarzała.

(73)
(68) Chcieć oszukać. po Niemiecku: Pund in den Laugen (?) Strumpf (?)

74
(69) Złe wspomnienie, uczucie własnej winy.

Por 117

(75) Lżej człowiekowi jak się wygada ...

(76) T.j. Zniszczeć, podupaść, na zdrowiu, albo na majątku.

120. Pies na robotę. (Kochny (67) Parf

121. Stadnik musi złoty (złotego) łoż ... [illegible] pies do roboty. (67) (68)

122. Żołnierz uspokoje psieje od próżnowania.

123. Zawsze śmielszy piesek przy lewku. (Falib:)

124. Kto mnie miłuje, i pieska mego szanuje. (Kn) Parf Poz: 84ᵗᵉ – Parf:

125. Gdzie pana kochają, tam i jego pieska głaszczą. (Lub: Linde:)

126. Puść psa pod stół, a on liźnie na stół. (I. Dziurz:) Parf: Daj kurze grzędy, a ona: ja wyżej siędę. –

127. Pies dobrego pomiotu. (Jak. Baj:) (69)

128. Pies suki nie kąsa. (Rys:) (65) (70)

129. Tak mu to przystoi, jak psu w... przy...
Ked: Linde.)

130. A do budy! wołają na psa gospodarskiego, jeśli się rucana obcego człowieka. (66) (71)

131. Wraca się pies rad do swojej plwociny, a świnia do tarliska. (Eraz: Ob:) (67) 72.

132. Psa załisa udawać. (Kn) Pf: Gumanie. (68)73

133. Wie pies komu sadło zjadł. (Kn) (Metf.) (69) 74)

134. Pies umilknie, kiedy się wyszczeka. (Ryj: Wiz:) Metf (75)

135. Zepsieć, na psy zejść. (Linde) (76)

P. 367

(77) Metafora

Znaczy: każdy rad wraca do swej ojczyzny, do ojczystego ogniska. —

(78) Taka słota, burza, zawierucha. —

(79) T. j. Nikogo w domu niemasz.

Kont: **Pies**

136. Pies do zmiotu wraca, wilk do swej natury. (Pot: Zac:) (Parf)

137. Pies się wraca do smietiska swego. (Radz: Pros:) (77.) Parf Każdy rad tam ciągnie, gdzie się wylągnie. (Gm) (Parf: Poz. 131.)

138. Czuje pies, że zjadł sadło, a boją go się kija; Choć mu i chleb pokażesz, opodal cię mija. (Pot: Arg:) (Parf Zjadł pies sadło.)

139. Dziwna psu kość, na której mięsa nima. (Pot: Jow:)

140. Psa by dziś kijem nad wóz nie wygnał. (Gm) (78.)

141. Gdy pieska biją, lewek się mieć boj. (Kn: ad:) (Parf Baran drży, kiedy owcę strzygą.) (Gm)

142. Kryć się przed czem, jak pies przed muchami. (Kn: ad:)

143. Psa w domu niemaszi (79) Parf Żywej duszy. 179)

Kont: Pan, pani, panna,

52. Panowie lada pożytek swój więcej sobie ważą, niż wspólne dobro poddanych. (Biel: (21)
53. Pan szczodrobliwy, Sługa życzliwy. (Kn.)
54. Pańska prozba, niby grozba. (S) (22)
55. Pańskie niedojadki Dobre dla czeladki. (S)
56. Nie zawsze przy panach gody;
Bywają czasem i głody. (Kn.)
Parf ~~H~~ Hoczno, baczno, a wspięty zimno. –
57. Niechaj pan błaznuje; łacno mu durnować. (Kochn:)
58. Z panem żart niezwyczajny, a z panią szeptanie; Z panną w tańcu wywijać, bywają naganie. (Żabczyc)
59. Panna N. z Kozaczyła się. (Linde (L. gn.) (23)
60 Krasna panna połowica połowa posagu. (Linde z Flor:)
61. Nie gniewaj pana; stracisz barana. (24)
62 Skarb to znaczny, gdy pan baczny. (S)
63. Panów mnóstwo, czyni ubóstwo. (Rys:)
64. Nie mogą się na siebie napatrzyć; pan drzwiami, a pani oknem. (Rys: (25)
65. Po złym panie, bywa gorszy. (Linde [Kont: Pag: 79a]

(21) Przymówka do monarchów w ogólności, w szczególności zaś do P.P. Senatorów [kasztelanów, wojewodów &] polskich. –

(22) Parf: Poz: 26.

(23.) Znaczy puścić się na rozwięzłe życie. Lokucja ta, która w końcu 18go stólecia się pojawiła; jest dowodem, jak mocno złoty rosyjskie w Warszawie, do zepsucia obyczajów mianowicie płci żeńskiej się przyczyniały.

(24) Facecye polskie R. 1650.

(25) Ironia. Znaczy: nie radzi na siebie patrzą, nie lubią się.

P. ~~Hb~~ 37. b

Kont: Praca, pracować

(4) Da się dwojako tłómaczyć. Raz, że życie skraca; drugi raz, że czas skraca, nie dopuszczając nudów.

(5) Znaczy przyjąć, wziąć kogo, n. p. pierwsze dziecię na swój chleb, na utrzymanie.

(6) odnosi się do kobiet mających trudne, (ciężkie) połogi.—

(7) Trafna charakteristeka, oznaczająca, że chłop nierodzi się, jak tylko do pracy, szlachcic zaś tylko do próżnowania.

(8) Końca nie ma pracom. Właściwie: Praecipitant cura.—

7. Praca, lata skraca. (Mon.) (4)

8. Pracować wyraża; ciągłe natężenie władz umysłowych, lub siły ciała. (Dam: war) (Niem:)

9. Kto robi, ten się dorobi; praca ustawiczna wszystko przemoże.—

10. Za pracą i niebo kupisz (Ampr:)

11. Przyjąć kogo na swą pracę (Bibl: Leop:) (5)

12. Pracować ciągle jak wół, haru, haru. (Fr: Linde) (Parf Harować, bidować.

13 Pracować krwawo na kawałek chleba. (L. gm) Parf topacić ezota.—

14. Pracować się w połogu; przy porodzeniu. (Radz: gm) (6)

15. Pracowitemu mówi się, właściwie piszę się, do chłopa; Urodzonemu, do Szlachcica. (Kras: Pods:) (7)

16. Praca, pracę goni. (Mon) (8)

17. Zaprządz siebie, albo kogo do jakiej pracy ciężkiej, czy umysłowej, czy fizycznej.— (Sk: Kur:) (Karp:)

Płacz, płakać, wy-płakać.

1. Łatwiej onemu wypłakać się ~~niż~~ jak temu wyśmiać się. (Ld: M.)
2 Opłakana łyżka barszczu. (1.) lichy.
3. Płakać jak bóbr. (L)

(1) Brak rozumu, Logiki.
(2) T.j. sprzęty, meble, i inne rzeczy potrzebne w dobrym stanie będą-ce. Dlatego mówi się dom w porządki zamożny. (Gall: Cyw:)
(3) Upominał Marszałek sejmowy posła mówiącego, jeśli się od przedmiotu roz-prawy oddalał. We francuzkim à l'ordre du jour. —

(1.) Poeta bez talentu.
(2) Dwakroć to jest: drugie tyle.

(3) Darż szczegół, nie do chłopa na Rusi zastosować

Podróż, Podróżny

1. Podróżować po świecie jak tłumok. (znaczy: „mało co widział, a jeszcze mniej się nauczył.")
(1) 2. Wybierać się w podróż niebieską. (Ld: Linde) (Df) Gotować ciężka służba, a wiek się na śmierć. —

Porządek, Nieporządek

1. Gdzie wiele gospodyń, tam mało porządku. Darf Tam izba niezamie-ciona."
2 W głowie nieporządek. ~~Ro~~ (Boch: Kom: (1)
3. Porządki domowe. (Linde)
(2) 4. Do porządku! Do porządku! (3)

Praca, pracować

1. Jaka praca, taka płaca.
2 Po pracy miły odpoczynek; Tem milszy, gdy kto własny posiada kominek. (Rys.)
3 Ciężko on pracuje, gdy wiersze kuje. (Hor.) (1)
4. Bez pracy, nie będzie kołaczy. (gm) (Darf:
a Pieczone gołąbki, nie wlecą same do gąbki. (S)
5. Praca zawsze popłaca, i pilność nie traci; Dwakroć leniwy sobie, dwakroć skąpy płaci. (Dwór.) (2)
6. Woli drugi nędzne próżnowanie, niż pracą dostatnie (Lamfr:) (3)
(Kontinuacya Pag: 37b)

Prawda

1. Prawda jest gorzka potrawą, nieznana na wielkim świecie. (Bog: Teatr)
2. Tak to prawda, jak że wesz kaszle.
3. Co prawda, to nie grzech. (1.)
4. W każdym żarcie połowa prawdy.
6. Prawda wyjdzie zawsze jak oliwa na wierzch. – (2)
6. Minąć się z prawdą (Z/ skłamać:) (Kontinuacya Pag 28.)

(1) Egzkuzować, jeśli się komu niemiłą prawdę powiedziało

(2) W Niemieckim: Es ist nichts so fein gesponnen, was nicht kommen möchte an die Sonnen.—

Przyjaciel, Przyjaźń.

1. Z przyjaźnią tak ostrożnie jak ze szkłem. (1)
2. Co zapłacę, to mi przyjaciel (2)
3. Przyjaźń szczera, nieumiera. —
4. Przyjaciel w ogniu próbowany. (3)
5. O przyjaźń nie stoję, gniewu się nie boję. (P. L. 5. 13)
6. Pojednana przyjaźń jak marcowy lód. (Jabł: Woje) (4)

(Kontinuacya Pag ~~13~~ 40.)

(1) Aby się nie rozbiła, nie rozerwała.

(2) Przypowiastka głodnych, lub potrzebnych, którzy się tem kontentują, co się nadarzy.

(3) Szczery, na którego się we wszystkim spuścić można.

(4) Słaba, niepewna.

Przypiąć

1. Ni przypiąć, ni przyłatać. (1)
2. Przypiął bukiet do kożucha. (2)
3. Przypiąć (przyczepić) komu łatkę (3)
4. Przypiął, (przyczepił,) jak widłami do płota. (Dyk/) a. Jak garbatego do ściany. (4)

(1) Na nic się nie zda; do niczego. —

(2) Ironicznie o wszystkim, co się z sobą nie stosuje: n. p. stary mąż, młoda żona, i. t. p.

(3) Obmawiać kogo, wady czyje wyjawiać. —

(4) O mowcach, autorach, że odchodzą i cięto od zadania, od przedmiotu,

S. 39.

118

Kont: Prawo

(17) Wykształconym, 25. Drugi jest prawo nawo-
t.j. Adwokatów, i wszystkich łapaczów, a wszy-
patronów, którzy kształców sprawiedli-
za zaszczyt sobie mają w oczach ludzkiej, onego
jaj niesprawiedliwszej wskazana zawsze wo-
wej sprawie, wygra czy musi, ktoś mając a
ną odszkodowań, z tytułu, a nim płaje-
nać. (Rej: Żyw: /17/)

26. Dosięgnie prawem ka-
(18) Uważ się, przy ulasz
czyć sobie od gwałtu. Z aktu. (S. M. /18/)
tem Ab. Hist: Zajard.

Bismarkowskie: Macht
geht vor Recht. —

10) w tem samym kraju, w tem samym miejscu.–
(11) Łacińskie: Si fueris Romae, romano vivito more.–
(12.) Kto żąda sprawiedliwości u jakiej władzy publicznej (Trybunału) poddaje się tem samym pod jej Jurysdykcyą.–
(13) Rzetelny albo nierzetelny; fałszywy, podstępny.–
(14) Z nikczemnej mowy.
(15) Wierny, rzeczny pomocnik, przy jakiej bądź pracy, w jakimkolwiek zawodzie.–
(16) T.j. tak bohater jaki tchórz.–

(5) T.j. Doznasz rzecz.
(6) Jeśli nie potem.–

Kont: Prawo, prawny, prawy, prawa.
17. Mieszkać pod jednym prawem. (Linde (10 (Part
a Pod jednym dzwonem, t.j. w tej samej parafii.–
18. Do prawa as przyjechał, nie z prawem. (Ryś: (11.)
19. Gdzie, kto prawa żąda, tam też go nadadz.– (Szczerb: (12. (~~Żegota~~
20. Prawdu, bez nakładu, i u prawa nie dojdzie tu du. (Żeg: Gr: (
21. Prawo komu, krzywo komu. (Linde (13)
22. Pójrzewolenoj pójrzewo prawoj, nie ustawi się nikt taskawo. (Ryb: Ps: (14)
23. Samaja prawa ręka. (L. gm (15.)
24. Pod równym prawem parki złośliwy, Leworęgi, jaki i zając bojaźliwy. (Zab: (16) (Kont Dz: 39c)

Kont: Próba, próbować
7. Doznasz, gdy sprobujesz. (Kn: (5.)
8. Pierwej zprobuj, potem skosztuj. (Ryś: (Part
9. Sprobowaneszy psa, obwiesić. (s (6)

G. 39ᵈ =

Prędko, prędzej, prędki.

1. Prędszy ten co ucieka, niż ten co go goni. (Kn) (1)
2. Prędki jak siarka. (Tr: Linde) Par: Gorąco kompanji. —
3. Prędka robota z ręku wypada. (Rys) Par: Gdy się człowiek spieszy, to się djabeł cieszy.
4. Prędko! wziąwszy nogi za pas. (Kn) Par: Spiesz się, wracaj się na jednej nodze.
5. Im prędzej, tem lepiej. — (Zegl: Ad:) (2)
6. Dosyć prędko, gdy dobrze. (Hipp:)
7. Bój się prędkiej straty i prędko bogaty. (Klon: Fl:) (3)
8. Prędkie dowcipy niepewne (Kn)
9. Co się prędko wznieci, nie długo się świeci. (Cz) +

(1) Pierwszemu pilniej. —
(2) Jeśli co dobrego; jeśli złe, lepiej później. —
(3) T. j. coś się prędko zbogacił. —

+ 10. Prędkonogi, (Ł:) (Kn Ad:) Par: Bieguny; w Niem: Schnell laufen. —

Próba, próbować

1. Na małym ma probować, kto się boi szkodować! — (Linde)
2. Fortuna to probantka. (Tr: Linde) (1.)
3. Wino, ludzkich serc probierski kamień (Zab) (Zabł) (2)
4. Kto rad przed sprawą probuje, rzadko na placu szwankuje. (Kn) Par: Rzadko ten szwankuje, który wprzód probuje. (Cz)
5. Kto nie chce wierzyć, niech probuje. (Dast: Fid:) (3)
6. Spróbuj się, kiedy chcesz, ale na gołe łby. (Lud: Linde) (4)

(Konst: 39ᵇ)

(1) mówi kobieta doświadczona o jakim zawodzie. Probantką, jest miano klasztorne oznaczające panny Nowicjatu. —
(2) Probierski kamień, z Niemieckiego: der Probierstein; kamyk czarnego marmuru, na którym złotnicy złoto probują, jakiej jest dobroci: Ztąd: 1ᵃ 2ᵃ 3ᵃ próby. —
(3) Niech się przekona.
(4) T. j. na pałasze, bez czapek, lub innego nakrycia głowy.

Prawo, prawa, prawy.

1. Prawa wyszli w wielki Labyrint dla łapaczek Prokuratorskich. (Herbst (1)

2. Prawa jak pajęczyna; bąk ją przebije, mucha uwięźnie, tylko ubogiemu pisk. (Mf: 7)

3. Prawnik z mędrkowską miną, z nadętemi tony; Zdaje się stawać w prawie, gdy mówi do żony. (Przb: 7)

4. Doprawa jednego worka pieniędzmi, a dwa drugiego cierpliwością potrzeba. (Rys: (2)

5. Prawo nie pomoże, gdy lewo przemoże. (Kn) (3)

6 Prawem się z kim rozpierać. (L) (Falib: (4)

7 Prawo odwetu, albo wzajemności. (Czac) (5)

8. Prawnie lecz niesłusznie (Linde) Pasf

9 Sprawa sprawiedliwa lecz nieprawna. (Ostr: pr:)

10. Gdy leży prawny człowiek, nie wiem jeśli prawy. (Gaw: Sil: (6)

11. Nowemu prawu ustępuje dawne. (Linde z Stat:)

12. Gdzie idą prawa, tam nie pomogą pióra. (Zab:)

13. Prawić, rozprawiać o czem. (Lgn: (6)

14. Obojga prawa doktor. (Gn (7)

15. Pójść z kim do prawa. (L) (Linde (8)

16 Prawo nad kim przewieść (Linde (9)

(1.) Łapaczek, to samo co: wybiegów, kruczek.

(2) Doprawa, t. j. do procesowania się.

(3) Lewo: gwałt, przemoc, w łacin. (4) ~~procesować się~~ skim języku: Ubi pravalet vis, fas ratio et lex silent.

(4) Procesować, pieniać się.

(5) W prawie Rzymskiem znane pod tytułem: Jus talionis.

(6) Szeroko opowiadać rzeczy nie podobne, N. p. Ozłocznym wilku; O dębie osnowionym. (Ruskie) &

(7) Z Łacińskiego: Utriusque juris doktor. t. j. otrzymał universytecki doktorat, tak z prawa cywilnego, jako z prawa kościelnego, (Kanonicznego)

(8). Oddać rzecz (sprawę) sporną, pod rozstrzygnienie sądu (trybunału.)

(9) Proces wygrać. –

P. ~~13~~ ~~39~~ 40.

Przyczyna,
Przyczynie

1. Kto nie umie, nie może, przyczyna za pasem. Zamfr. / przyczyna t. s. ôceksknza.

Kontynuacyą: Przyjaźń, Przyjaciele

7. Przyjaciele kuchni, jak pastki spostrzegli;
W tym razie dobrodzieja swojego odbiegli. (Kras: Sat:/
~~(13)~~ Parf.
a Pieczeniarze, co patrzą, gdzie się z komina kurzy.
8. Jedno chcieć, jedno niechcieć to prawdziwa przyjaźń. Zamfr. /
9. Ten krewny, kto przyjaciel. /d./
10. Bogdaj nie mieć przyjaciela, z którym się zawsze jednać, a sługi, który zawsze przeprasza. /d/
11. Z przyjaźnią, jak z nowa suknią, często używając z powszechnieje, rzadko zyta dłużej dobra. /d/
12. W wiatru się chwyta, lub się trzcina podpiera, kto na zyciu opartach przyjaźń chce budować. /d/.
13. Dośmowing ten przyjaciel, który zas z kodzie może. /d/.

(Kont: P. 41./

D. ~~14.~~ a 41.

Przyjaźń, przyjaciel, Nieprzyjaciel

14. Chcesz li przyjaciela stracić, pieniędzy mu pożycz. (Ryt.)

15. Dla przyjaciela najlepiej kukiełkę kupić, bo jeśli mu się nie podoba, to ją sam zjesz. (P.)

(5') umieszczesz ścian

16 Gdzie złe przypadki, Przyjaciel rzadki. (P.) (5')

było

17 Przyjaciel nie ma być jako kwiatek, który póki świeży, póty miły, ale jak dobre wino, które czym starsze, tem lepsze, i droższe. (P.)

18. Stary zalotny, bogaty łakomy, ubogi pyszny; Boży, i ludzki nieprzyjaciel. (Żab.)

19. Przyjaciół wnet dość nabędziesz;
Jeśli nie brać, a wiele dawać będziesz. (Kn.)

20. Nie dbaj nie o skarbów wiele;
Gdy masz wierne przyjaciele. (P.)

\+ trzy

21. Dwaj wierni przyjaciele;
Jedna dusza w różnym ciele. (P.)

22. Przyjacielem bądź w miarę, bo gdy się wylejesz;
Możesz się raz ucieszyć, dziesięć przebolejesz. (Kn.)

23. Przyjaciel każdemu potrzebny, jak chleb, jak woda. (P.)

24. Przyjaciel dobry który dogodzi;
Nie dalej, jeno póki się godzi. — (P.)

25. Przyjaciel przytomny lepszy niż brat odległy. [O]

26. Przyjaciel stanie za dzieci, za krewnych, za powinowactwo. [O]

27. Przyjaciela jawnie chwal, tajemnie napomi~~na~~j. [O]

28. Przyjaciela napom~~ni~~j, gdy przystojności zapomni. [O]

29. Przyjaciel do przyjaciela idzie choć nieproszony. [O]

30. Jaja jednogodzinne, chleb jednodzienny, przyjaciel trzydziestoletni, są trzy dobre rzeczy. [Linde z Chrościńskiego]

31. Przyjaciela bacznie obieraj, obranego mocno trzymaj. [O]

32. Dla przyjaciela nowego, nie opuszczaj starego. [Rys:]

33. Przyjaciół mieć wiele nie zaszkodzi; jeśli nie ten, to drugi dogodzi. [Kn]

34. Przyjaciół wiele, bogactwo wiele. [O]

~~Opp~~ Przyjaźń wielkiej liczby nie lubi. [O]

35. Póki komu szczęście płuży, przyjaciół mu wiele służy. [O]

36. Szczęście ustało, przyjaciół mało. [O] (6)

37 Szczęśliwy człowiek, nie wie kto przyjaciel jego. [Bardz: Łuk:]

38 Idzie złe przypadki, tam przyjaciel rzadki. [Rys] [Kn] (7)

a ~~39~~ Kogo się noga powinie, tego i najmilszy pominie. [Kn] (Part)

[Kont: Pag: 43.] ./.

(6) Łacinskie: Tempore felici, Multi numerantur amici: Tempora si fuerunt nubila, solus eris.

(7) Part Poz: 36.

39. Przyjaciela chleb dostanie; leczta-ki prędko ustanie. (S) Parf.
a Przyjaciel do łyżki i do miski. (Grn)
40. Byle mieszek był blisko, był pełny, przyjaciel się znajdzie. (Jag: gr:)
41. Przyjaciel przyporowie dziany. (Linde) (8)
42. Przyjacielska posługa obejdzie się bez nagrody. (Kn)
43. Przyjacielski gniew krótki. (S) (9)
44. Przyjacielskie wady znaj, ale przebaczaj. (S)
45. Każda przyjaźń nie zawadzi (Rys:) Parf:
a Najmniejsza przyjaźń nie zawadzi (Kn) (10)
46. Przyjaźni są tam mocno stałe, gdzie podobne obyczaje. (S) (11)
47. Przyjaźń miejska jest rożen nad cudzą pieczenią. (Zab: Zabł) Teatr:)
48. Kochają przyjaciela jak żołnierz konia, żeby na nim jeździł, leczta-ka przyjaźń siedzi grzbiety przyjaciołom. (Samf)
49. Dawniej przyjaźń z sercem, z ręką w jednej sferze chodziła, teraźniejszy wszystko rozsforował. (Opal: Sat:)
50. Przyjacielem bądź wiernym, złoto tego pilnuje, mniej się wprawdzie cieszy, lecz mniej frasuje. (Rys) (12)
(Kost: Pag: 44.)

(8) Obrońca czyjej sprawy. w Niemieckim: einen Rechtsfreund.
(9) Paradox
(10) Paradox. Przyjaźń z łotrami, rabusiami, może bardzo zawadzić.
(11) Właściwie gdzie zgodne sposoby myślenia.
(12) Parf: Pag: 22 L

15 ~~6~~ 44.

(1) Złorzeczyć mu

(2) Przekleństwa po wszechnie między ludem pospolitym używane.—

Przeklinać, przekleństwo.

1. Przeklina, że aż drzewa schną. /Kn/

2. Przeklął kogo. /Z/1/

3. Bogdaj cię ciężka choroba spotkała. (2) /Z. gn/

4. Bogdajś zkamieniał /Z/

Kont: Przyjaźń, przyjaciel nieprzyjaciel

51. Przyjaciela zawsze trzeba, jak wody, soli, i chleba. /Kn:/

52. Przyjacielskie bezobrazy znaj, i przebaczaj urazy. /J/

53. Przyjaźń się tam mocna staje, gdzie podobne obyczaje. /J/13/

54. Z przyjacielem dojadać trzeba korca soli. /Dol: Arg:/

55. Ile talerzy, tyle przyjaciół. /Z mdezotkow:/ (14)

56. Gdy szczęście tłoczy, przyjaciel odskoczy. /Kuch: Zut/15/

57. Kiedy nieprzyjaciel popas w wodzę wpadnie, podaj mu rękę, ale jeśli tak, że musi uważy się bezpośrednio, nastąp mu na łeb, a pogrąż do ostatka. /Gord:/16/

58. Pojednani przyjaciele bardziej się mitają. /Kn/Opp:

59. Pojednana przyjaźń, jak marcowy lód. /Ryś:/17/

60. Jak księ komu noga powinie, już kwita z przyjaźni. /Fr: Linde (18)

† /Kont: Pag: 131./

(13) Niemieckie: Glücksrad zum Glücken gehört...

(14.) Pieczeniarzy.

(15) Właściwie: Gdy nieszczęście kogo tłoczy.—

(16) Wzięte z Żółtowskiego.

(17) Słaba niepewna

(18) Kwita z przyjaźni, lokucya gminna, a czasem i w Żarcie używana, znaczy: zrywam od tąd ziomkiem przyjaciel-skie stosunki.—

† 61. Sromota, kto odbieży w takim razie przyjaciela, i gdyby mu miał być wtenczas za poćwiczyciela. /Ryb; Gęśl:/

62. Niemców przyjacielowi, idź teraz, i przyjdź zaraz, a jutro dam, mogęć teraz że dać. /Leop: Prov:/

Podchlebiać, Podchlebca.

1. Podchlebca, ziadł pann sérek. (J. M.) Parf:
a Pasibrzuch, parazita, patrzy gdzie się z kominka kurzy.
2. Podchlebcy zbiegają się dotąd, gdzie czują co wziąść, jak kruki do ścierwa. (Kosz: Lor:)
3. Jako pies milczkiem gdy kąsa, nie szczeka; tak i podchlebca by co wytgał, czeka. (Rej: Zw.)
4. Pochlebnicy głęboko się kłaniają, ale głębiéj jeszcze w mieszek sięgają. (Falib:)
5. Pochlebiarze głodno kupni. (Kras: listy, 10)
6. Każdy sobie pochlebia, każdy mądry sobie. (Narz: 22.)
#

(1) Kupisz go za pieczeń, i kufel wina. —

7. Podchlebca, kiedy się najwięcéj uczasi, tedy go się najwięcéj strzedz trzeba. (Rej: Zyw.)

Poczciwość, poczciwy

1. Najpoczciwszy niedołęży. (J. m.) (1)
2. Poczciwski: (poczciwy z duszą, z ciałem, z flakami. (Lok:)
3. Poczciwiej, co ukąsi, to zje. (J. m.) (2)
4. Człowiek poczciwościami poczciwy. (3) Mon: war:
5. Najmniejsza poczciwość. (Ld Linde (4.) 9 / Wielkie słowo.
6. On niewart poczciwego słowa. (5)
7. Poczciwy grosz mieszka się trzyma. (Dwór) (6)
8. On sukni poczciwéj na sobie niema. (Linde) (7.)
9. Poczciwie, a mało. (Zym) Parf Dobrze, a mało. (8.)

(1.) Rozumie się: ze swego.
(2) Żartobliwiej Ironija.
(3) Parf Poz: 24
(4) Popierający jakie dictum. Parf Na honor.
(5.) Człowiek złéj reputacyi.
(6) T. j. uczciwie zarobiony, zyskany.
(7) Sukni całéj, chędogéj, przyzwoitéj.
(8) Zastrzyt na karę nałos, który gospodarzowi, niechże cierpi.

Polityka

1. Polityka, jak motyka. /J. M./ (1.)
2. Niepolityka, drwić z Łacinnika. (2)
3. Krętarz, mówią Polityk; ja go zwę oszustem. /Teat:/

(1.) To jest: niezgrabna.
(2) To jest z chrześcianina, łacińskiego obrządku.

Potrawa, Przyprawa

1. Droższa przyprawa, niż potrawa. (1) /B. J./
2. Jak mucha nieproszona leci do potrawy: Tak i natręt do każdej rad się miesza sprawy. /Min: Ryt:/
3. Przyprawić kogo o życie, o sławę, o zdrowie &/ Linde/ (2) /Kont: J. 48/

(1) Francuz mówi: Le jeu ne vaut pas la chandelle. —
(2) Znaczy t. j. co pozbawić kogo tych rzeczy.

Przyjść, Pójść, odejść.

1. Jak przyszło, tak poszło. Parf: lekko przyszło, lekko poszło. (1)
2. Aż mu to w pięty poszło. Parf:
a Przeniknęło go do żywego /L./
3. Jak pójdziesz na skargi, To dostaniesz na wargi. /J. M./
4. Nie pójdzie (ujdzie) mu to płazem (albo słowem) /Kromer/ Linde/ (2) Parf: Na sucho.
b Nie upiecze się, nie zmiele się
5. Poszedł na wnytki. /Linde/ (3)
6. Przyjść do majątku, do dobrego bytu. /L/ 3/ Parf: Do zdrowia; ktoby był chory. —

(1) w Niemieckim Języku: Wie gewonnen, so zerronnen. We Francuzkim: Ce qui vient par la flûte, s'en va par le tambour.
(2) Bezkarnie
(3) Lokucya ciesielska. Znaczy: poszedł do robienia klepek, balów, innego budulcu statkowego.
/3/ Dorobić się uczciwym sposobem. —

Pożytek, pożyteczny. pożytkować

1. Złoto, głośnie, siano w deszcz, zwada po pijanemu, rzadko z pożytkiem. (Rys:)
2. Wdowa z dziećmi bez pieniędzy, jako miech tatarzy bez igły, a gumno bez płotu; niewiele pożytku przyniosą. (2)
3. Świnia w ogrodzie, koza w sadzie, prostak w radzie, wielki niepożytek. (Żab:)
4. Siła puku, mało pożytku. (Rys) (1)
5. Pożytek, sprawy, lubszko dy sprawcę wydaje. (Kn)

(1) we francuzkim języku: Peu de fruits, beaucoup de bruits.

(2) Fauctus negotii prodit autorem.

Kont: Potrawa, Przyprawa

4. Daleko gęba od potrawy. (Rys:) (Pasf: Nie mów hop, aż przeskoczysz. –
5. Ryba, woda, kaszka proszka; chleb trawa; mięso tylko samo dobra potrawa. (Haur: Ek:)
6. Potrawy nie zużyte w sytości nie jedą. (Pilch Sen:)
6/ Nie to co jesz, ale to co trawisz, żyć. (Linde)
7. Niemu go to mieszka potrawa, tańsza u mnie gęba. (Kn: Ad:)

P. ~~39~~ 48

Kont: Pismo 2

10. Nie piszą na arkuszu, coś zmieścić na ~~[illegible]~~ ćwiartce. /Osp:/

11. Pięknieś się spisał. /Z. gm/ Parf. Spisał się, jak Grabski w tańcu. /Ob: Lis:/ (6)

12. Co przypisze, to maże, to kryśli;
A nic godnego przecie nie wymyśli. /Opal: Sat:/

13. Pisać, nie jest tak łatwo, to jest kompono-wać;
Nim zaczniesz, trzeba pilnie z sobą się rachować,
Czyli, co przed się bierzem wypełnić zdołamy. — /Kras: Woj:/

14. Pismo moje chcę mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innemi towarami, są też i rozmaite burki, większe i mniejsze. /Mon: War:/ (7)

15. Za jedno pismo dobre, mamy sto głupstw drukowanych. /Kras:/

16. Tak pisze, że nie widzieć czy kijem, czy piórem. /Haur: Linde/ (8)

17. Złotem by warto pisać jego słowa. /Kn/ (9)

18. Nie piszę się na to. /Z. gm/ (10)

19. Pisemne szermierstwo. /Linde/ (11)

20. Wierzę w to (lub owo) jak w pismo święte. /Mon/ Parf. Jak w Ewangelji.

21. Nie lada pismo, godne poczytania. /X. Pir:/ (12.)

22. Tak pisze, jakby kura nogami pogrzebała. /Haur/ Parf. a. Jakby kokosze pogrzebały. /Kn/ (13)

Parf. 6. Jakby wilk, gdy przez pole idzie. /Linde/

(6) Ironicznie znaczy właściwie: głupstwo zrobił, albo powiedział.

(7) burki: nagany, krytyki. —

(8) Parf: stawia: gryzmoli. —

(9) Tak mądre, tak moralne. —

(10) Nie zgadzam się, nie przystaję na to; nie podejmuję się tego. —

(11) Kłótnia, sprzeczka pisemna, piórna. W Niemieckim: Ein Federkrieg. —

(12) Głupie, niedorzeczy, warte aby go podtawię wrzocie. —

(13) Bazgrze, gryzmoli, jak kura.

/Kont; Pag: 57. b/

Pismo, pisać

1. Cobyło, a nie jest, nie piszę się w regestr. –
2 Pomiarkował pismo nosem. (1.)
3. Jakeię widzą, takcię piszą. (2)
4. Tu się maże, tam się pisze. (3)
5. Napisano u białego lwa, Niech czekają na jednego dwa. (4)
6. Szeroko o tem Dawid pisał. (5) Parf
a Jeszcze wiele wody upłynie, nim to się stanie.
7. Za jedno, czy kałamarz wyschnie, czy się wypisze. [J. M.]
8. Potrafi pisać, ale czytać nieumie. [P] [Ironia]
9 Jakcię widzą, takcię piszą: jesteś w Szambelanie, toś J. Miłościwy; masz pieniądzy wiele, toś już prawie Jaśnie Wielmożny. [Papr.]

Piwo, piwko.

1. Nawarzyłeś piwa, wypij że go sam. Parf
2. Narobiłeś bigosu, zjedz że go. (1) [
3. Pij piwko, czerwień się: Umizgaj się, nie żeń się. – [J. M.]
4. Młode piwko, niech się wyrobi [wyszumi] [(2)
5. Na dobre piwo, niepotrzeba wiechy. [Rys] [Kn] [Parf
a Dobre samo się chwali.
[Ad]
6. od piwa, głowa się kiwa. [B. J.]
7. Gdzie szewcy, a furmani piją, tam najlepsze piwo. [Rys:]
8. Warząc piwo, nie mień octu [Rys:] (3) [Kont: Pag 87]

(1.) Przewąchał, że się coś niedobrego dla niego święci. –
(2) Znaczy, że świat z powierzchowności o ludziach sądzi.
(3) O Ukraińszczakach, którzy zwykle dawne długi nowo zaciągniónemi spłacają.
(4) Rozumie się z obiadem, lub wieczerzą: Napisano w jadalni pod białym lwem.
(5.) Rzecz skutek jeszcze wątpliwy.

[Kont: Pag 48.]

(1). Znaczy: Znoś sam skutki głupstw, plotek lub nieprawości, któreś popełnił. –
[Parf Zrobiłeś pasztet, jedz go teraz.

(2) O młodych ludziach.
(3) Nie wspinaj octu, aby piwo nie skwaśniało. –

Potrzeba, trzeba.

1. Gdzie niemożna przeskoczyć, potrzeba podleźć.
2. Czego niepotrzeba, to i za szeląg drogie. {Gm}
3. Przyrodzeniu, i potrzebie, lada co połóż przy chlebie. {Kn} (1)
4. Potrzeba rzeczy droży; u głodnego najdroższy chléb. {Linde}
5. Nauczy potrzeba, czego do niej trzeba. {Kn}
6. Mądry doktór, przyjaciel, i grosz zachowany, Czasu potrzeby, staną za wieniec różany. {D}
7. Nie przebiera potrzebny, nigdy tem zmorzony; Zgoły taki jest kontent człowiek utrudzony. {Żabczyc}

Ptak, ptactwo

1. Podły to ptak, co własne gniazdo kala. {J. M.} (1.)
2. Jak orzeł, bije na wetarną krew. {D} (2)
3. Kto chce mieć ptaka musi mieć na niego klatkę. {J. M.} (3.)
4. Strój się Dorotko na wzór owych ptaszków, Którym powszechnie imię dają gaszków. {Żab: W. i Pr:}
5. Wypadł jak ptak wedał. {P. Z.} (4)
6. Kto chowa ptaki z piskiem, Ten miewa tajnowzyska. {Ryś} (5)
7. Ranny ptaszek. {Z} (6)
8. Piptaku, przybieży szty twego gdaku. {Żab. Trag:} (6)

[Kont: Pag. 52. 53.]

(1) Ladaczym, bagatelą ich nasycić i zaspokoić.

[Kont: Pag. 118.]

(1) Tyczy się o tych, co o swym kraju, a swym narodzie, rodzeństwie źle mówią. —
(2) Niejako parafraza poprzedniego.
(3) metafora odnosząca się do kawalerów, mających chęć żenienia się.
(4) O ludziach roztargnionych. —
(5) metaforaj znaczy: kto wychowuje się w rozkoszy, zwykle niedoznosić mnoho korzyści.
(5) O ludziach, co zwykli rano wstawać.
(6) mowa o obmowcach, plotkarzach.

Patrzać, spatrzyć, upatrzyć

1. Upatrzeć sobie co do kogo. (L. gm.) (1)
2. Spatrzać kogo (L. Linde) (2)
3. Spatrzać się z kim. (D.) (3)
4. Iść na upatrzonego. (gm.) (4)
5. Patrzać na czyje ręce albo komu na ręce. (L. Linde) (5)
6. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. (Past. Fid.) Opp. Patrzać na co przez szpary. (L. gm.) (pobłażać. —
7. Szczęście krzywo patrzy na wysokiego stanu osoby. (Forsm.) (Paradoks. —
8. Patrz każdy swego, nie kożuchanego. (Wols.) Porf. Patrz każdy swego: Jeśliś szewc patrz swego kopyta. (Linde)
9. Patrzaj czasu, a strzeż się nieszczęścia. (Radz. Bibl.)
10. Patrz swego nosa. (Linde) Porf. Nie wściubiaj nosa, gdzieś nie dał grosza. (Gm.)
11. Patrzyć, a nie zażyć, mała obrada. (6)

(1) Szukać z kim kłótni,
(2) Szpiegować kogo.
(3) Doświadczać kogo, dla lepszego poznania jego charakteru.
(4) Lokucya myśliwska; rozumie się na upatrzonego w legowisku zwierza; atoli ta lokucya używana jest także w mowie potocznej, chcąc oznaczyć skutek pewny jakiego przedsięwzięcia.
(5) Ma dwojakie znaczenie. Raz znaczy spuszczać się na obce datki, obcą pracę, drugi raz: patrzeć komu na ręce, aby czego nie schwycił, nie ukradł.
(6) Łacińskie: Quid juvat aspectus, si non conceditur usus. —

51 b

(1) Laz, także wczasie wojny, wojsko, albo mieszkańców jakiegoś miasta.

(2) Niemówi nam P. Jourzbach, z kąd te przysłowie wyczerpnął.

(3) Znaczy mieć do kogo urazę, której się pomścić zamyślamy.

(4) t.j. nieruszą się wcale. Ueinek na leniwych robotników. W Słowackim narzeczu: Chitrij jeko olowenij ptak.

(5) Ani mówi, ani się rusza. –

(6) Do kar szkolnych wdawnej Polszcze, należała także i ta, że kto pić, który co przez kabat musiał włożyć na cały prelekcyi, siedzieć na pieńku umyślnie na ten cel w izbie szkolnej umieszczonym. –

(14.) Ironicznie, gdy kto niezgrabny, lub jaką niedorzeczność zrobi, (Ob: Hist:)

(14) Żartobliwie, gdy kto coś twierdzi, lub twymaga, co się nam niezdaje. –

(15.) Trudne dozrozumienia.

(16) Znaczy: dorywczo, wdopadki, napozdeu. Także coinnego w ten sposób robić. –

Pień, pniak

1. Wycięto w pień, t.j. co do jednego. (Gm.) (1)
2. Nie trzeba około pnia długo chodzić, kiedy go można przeskoczyć. (Wurz.) (2)
3. Mamy z sobą na pieńku, albo mieć z kim na pieńku. (3) (Linde)
4. Rusza się, jak pień na ptaki. (L. Gm.) (4) Paroch.
4a Ochoczy, jak pniak na ptaki. (Linde) 4b Oszczany Marcin. psie Rzęd by pień na ptaki. (Rys.)
5. Stoi, jak pień, jak kloc. (Zab. Kn.) (5.) (Paroch.) Zapomniał języka w gębie. –
6. Zawsze skazany na pniaczek. (Zab:) (6.)

(Kont: Pisać, pismo, popis.

23. Ze swojim wyjeżdżają na popis, a z cudzym do kąta, choć dobre. (Pilch. Sen:)
24. Mężem kto przodkuje, tem się popisuje. (Kn.)
25. Spisał się, jak grabski w tańcu. (Gm.) (14.)
25b. Pisz do wyższych z uszanowaniem; do równych z względem; do niższych z uprzejmością. (Kras: Pod:)
26. A gdzie to napisano? (Gm.) (14.)
27. Zgubił pismo. (L.) (Dudz:) (Gor: Dw:) (15)
28. W zabki copisać. (L. Linde) (Pstary:) (Petr: Hor:) (16
(Kont: Pag: 69:)

~~41 b~~ 52

Prov:

Ptak, ptactwo

Ptasznik

9. Znać ptaka po pie-
rzu, znać ptaka po
głosie. /Rys/ ~~Metf~~ Daf

a Pana po cholewach.
10. Ptakiem do kogo lecieć.
/L/ Linde/ (7)
11. Takito wasz mości pta-
szek?! /Linde f Parf
a Śliczny mi ptaszek!
/S/ (8)
12. Ptak w klatce nie we-
soło śpiewa. /Kn/
13. Ptacy w polu, a on ro-
żenki na nich struże.
/Rys/ Parf
a Jeszcze skóra na bara-
nie, a już rzeźnik pije
na nię. /Gm/
14. Gdzie się dzień pięknie
świeci, tam każdy
ptak rad leci. /Czart:/
/Metf/
15. Prędki jak kotowiany
ptak. /Linde z Towackiego/
Parf;
a Jak pień na ptaki;
b Jak olszowy Piotr. (9)
16. Ptaszkiem słówko wy-
leci, nic go nie cofnie, ani
dogoni /Pos: Arg:/ Parf
a Czterma końmi go nie
cofniesz. /Gm/
17 Lada małym ptaszkiem
do księgi wleci, tego naj-
większym wołem niewy-
ciągniesz. /Rys:/

(7) Spieszyć się, aby
jak najprędzej ogląda-
dać osoby nam mi-
łe, za którymi się tę-
skniło. –

(8) Szydząc z kogo,
z naganą. –

(9) Ironicznie; z na-
ory zatem przeciwnie:
Powolny, leniwy,
lub niezgrabny.

(10) Mieszać się w cudze sprawy, na swego szkodę. Np. popsuć komu interes a u pany, o który jącką się stara. W Niemieckim języku: Jemand in's Gehege gehen. —

(11) Złapawszy kogo na gorącym uczynku.

(12) Chwaląc jaką ucztę, biesiadę &.

(13) Porf Poz: 3ci

18. W ptaki komu wpadać. /L/ Linde/ (10)

19. Rzadki ptak dobry urzędnik. /Skarg: Kaz:/

20. Znam ja cię ptaszku, ale mi kiedyś przecież wpadniesz w sidła. /Teatr/ Porf

a Znam cię ziółko, żeś pokrzywka. —

21. A tuś mi ptaszku, nie ubieżysz mi tak łatwo. /Linde/ (11)

22. Moda natury jest taka,
Że się nie odradzają ptaszęta od ptaka. /Pot: Wać:/ Porf

a Nie odtoczy ~~sz~~ się jabłko od jabłoni;

b Jaka ~~córka~~ matka taka córka;
Jaki świder taka dziurka. —

23. Ptasznik częstował zię, nim wróbla złapie. /Klug: Zw:/

24. Nic tam nie brakowało, tylko ptasiego mléka na wety. /Pot: Arg:/ (12)

25. Pierwej staraj się o klatkę, a potem łów ptaki. /Mon: W./ (13)

26. I ptaki teraz tak zmędrzały, że poznają co chłop a co snop. /Lub: Roz:/

27. Czy wszystkie zakończyła natura wesela,
Że wdzięczna ptasząt leśnych ustała kapella? /Zab:/

/Kont: Pag 53b/

53 = 6

Koń. Ptaki, ptactwo

28. Ryby na ląd, a ptaki na wędę łowić. /Linde z Słow:/ (14)
29. Mała rzecz ptaki ptaszą. / Pot: Syl: /(15)/
30. Zwyczajnie ptak nie pójdzie powtórnie w te sidła,
Z których już raz wyplątał, nie wikłane skrzydła. /Żegl/ Metf.
31. Ptaki na zobię, na ponętę ryby łowią. /Pot: Arg:/(16)/

(14) Inaczej: wszystko opacznie, po głupiemu uczynić. —
(15) F-f. Tchorzów.
(16) Pars. Poz: 28ej.

P. 54. a

(6) Kiedy sięgama dosyć
(7) Znaczy: mądry niewielomowny.
(8) wino, miód, piwo &c.
(9) t. j. pełny szklanki, lub kielicha z winem, takim pogardzam. —
(10.) Przyjaciela, od kufla i dzbanka
(11) Żart, facecya; albowiem skrzywdzić kogo w pełnej szklanicę wina, można by jedynie tem sposobem, jeśliby mu się pełno wina lało, albo też wody do wina nalało.
(12) Zawsze mowa o pełnej szklance wina, lub innego upajającego trunku. —

Pełno, pełność

10. Na cudze nie chciwy; Kiedy swoje spełna. (Psalm: (6)
11. Pełna beczka nie brzmi. (Pol: Jaw:) Metf (7)
12 Z pełnego stawu, woda się nazad wraca. (Pol: wać: Metf
13. Lepsze z pełny beczki. (Kn) (8) Darf z pełnego milej brać. —
14. Siebie samego pełen będzie, drugiemi gardzi. (Mon: war:)
15. Od niego bym i pełnej nieprzyjął. (9) (Gór: San:)
16 Pełnemi przyjaciół szukają. (J. Kochn:)
17. Kogo u pełnej nabędziesz, tego u pełnej postradasz, albo pozbędziesz. (J. Kochn) (10)
18. Kto u pełnej przyjaciela krzywdzi, krzywdzi i ~~wsze~~ wszem inszym. (Ryś:) (11)
19. Pełna, na człowieku próba pewna. (Kn) (12)

D. 54.b

(1) Wystawić kogo na sztych, na pu-, bliczny.—

(2) Dopomóc komu do dobrego bytu, do lepszej sytuacyi.

Postać
Postawa, postawić

1. Zwierzchu piękna postawa, wewnątrz też zbrukana;
Równie jako spowichniała ściana, malowana. (Rej: Wiz:)
2. Postawa bernardyńska, ale wilcze serce. (Linde)
Parf.
a. Zwierzchu biały, wewnątrz czarny;
b. Postać jak u proroka, sumienie hajduckie. (Kaz: Wuj: 7)
3. Z poważnemi poważny, Z wesołemi śmieszny; Każdą bratnią się postać, wszystkim był pocieszny. (Zabł: Zel:)
4. Postawić kogo na goli, i na jaśni. (Budn: Apf:) (1)
5. Zwierzchnia postać, ludzi oszukiwa. (Kchw: Jer:) Parf. Poz 14
6. Postawić kogo na nogi. (Z Słow: Linde (2)
7. Postawa, a dalej nic. (Kn) Parf. Urody dość, rozumu, (serca) mało.—
8. Nie patrz na postawę, ale na człeka sprawę. (ib:)
9. Niepozorny, ale wyborny. (Linde)
10. Postawy dość, wątku mało. (Ryś:) Parf: Poz 74
11. Uprządź sobie postawę. (Kn:) Ff. [illegible] na stroje; nabundziuczyć się.—

(1) Paradox, sprzeciwiający się Dox: 1¼

(2) Gdy się nie przez być t. j. [illegible] —

Przypowieść, przysłowie

1. Źle czyni ten, co gani przypowieść w gminie; Smaczny to owoc, choć w podłym tupinie. /Kras: Mysz:/
2. Przysłowia, chociaż niewinne, są mówiące to, co brodawki ciału. /Mon: W/ (1)
3. Jedna przypowieść nie czyni reguły. /Pot: Zac/
4. Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszemy, Że i Rozmaryn "zły", z tym towarzyszem. /Lab:/
5. Dobrze przypowieść przypomina stara; Nie odgrzebuj się, gdy się nie ugarać. /Rys:/ (2)

Posag

1. Jak stępowane sukno bywa na nadragi; Tak z razu huczą, potem kurczą się posagi. /Dwór:/ (1)
2. Musieli się tych tysięcy w ochocie naużyć; bo tam sz. za sto liczą, a toż i posagi są teraz huczne z daleka huczą, a z bliska nie brzękają. /Dwór:/
3. Nie myśli o posagu, gdy kto kocha szczerze. /Niem: D. P./
4. Córkę do rąk, posag pod poduszki. /Fr: Linde/ (2)
5. Prędkie śluby, posagu zguby. /Brat:/ (3)
6. Posag bardzo przy pannie, kny jest ono dobre wychowanie. /Kn/
7. Posagu teraz pytają, a o cnotę mało dbają. /Linde z Słow:/
8. Piękna panna połowa posagu. /P./ (4)
9. Posażna panna, mając w chleb do mięsa. /Linde/ —

(1) Nadragi, to samo; co spodnie, pludry szarawary.
(2) Odnosi do staropolskiego zwyczaju u drobnej szlachty, i klas średnich; według którego ojciec młodej powinien był umówiony posag zaraz przed pierwszą łożnicą, włożyć pod poduszki łóżka córki.
(3) Prędkie, nierozważne, nagłe.
(4) Od którego atoli nie mąż, ale ona sama procent pobiera. (m)

~~44~~. 56.

130

Przetak

(1) obmawiać, czynności czyjeś przetrząsać, nicować. –

(2) Czynić co bez zastanowienia; bez celu;

(3) Żak znaczy tu uczonego; lecz żaka. –

1. Na przetaki kogo wziąć. (L.) (Smotr: Ap.) (1)

2. Przetakiem ~~wodę~~ wodę czerpać. (Linde) ~~Mett~~ (2)

3. Wodę ten czerpa przetakiem, kto bez książek chce być żakiem. (Kn.) (3)

Konf: Przygoda, przygodzić.

(9) Jak się gość głodny, niespodzianie zjawi. –

(10) Przygody; nieszczęścia. –

17. Chleb, szpérka, sér na tęku, dobre dla przygody. (Biel: S. N.) (9)

18. Wspólne przygody, jednają zwykle zwaśnionych. (Kn: Ad:) (10)

~~45~~ 57.

(1) przewieszczają: przepowiadają; wróżą. –

Przezorność, przezorny

1. Przezorny wypytuje się o obłoki przewieszczające. (Pilch: Sen.) (1)

2 Przezorny patrzy przed, i za się. (Gm.) Darf Ogląda się na zadnie koła. –

(1) Przezwisko: w języku francuskim: sobriquet; w niemieckim: Spitznamen.

Przezwisko, przezywać

1. Przezwisko ani gorszym, ani lepszym nikogo nie uczyni. (Kn.) (1)

(1) t.j. ten co roz-
kazuje, powinien
najprzód dać sam
przykład posłu-
szeństwa prawom.

Przodek; przodkować; przód.

1. Sławne przodki zły potomek szpeci. (Kn.)
2. Dobrze drugim rozka-
zuje, kto rozkazawszy,
przodkuje. (Kn.) (Darf
a Rozkazuj a sam wska-
zuj. (Kn. de) (1)
3. Insza przodkować
w rozumie.
Insza w upornej, i wy-
niosłej dumie. (Pasz:
Fid:)
4. Co zostanie przod-
kują, skrzypkom od-
płacą. (Staw: Sk:) (Matf
5. Nierychło po nim al-
bo nigdy następca napra-
wi,
co w Królestwie niemądry
przodek przedziurawi.
(Pot: Arg:)
6. Przodkowie nasi nie
podpisywali się w listach,
jak tylko bratem, po-
tem powolnym sługą;
dzisiejsi zaś (u podłem)
najniższemi sługami się
piszą; (Montwar:)

Przygoda, przygodzić

1. Głupi, kto po szkodzie; Radzi o przygodzie /Gor: Dw:/ (1)
2. W przygodzie, myśl na swobodzie. /Ryś:/ Parf a Czasu szczęścia pomnij na złe przygody. /Radz:/
3. Schowaj to od przygody /Kn:/ (2)
4. Przygoda pewna przyjaciół próba. /J/ Parf a Nieszczęście pokaże kto prawdziwie miłuje /J/
5. Zły w przygodzie przyjaciela nie znajdzie. /Ryś:/
6 Przygody jednają niezgody, Przygody nanoszą zgody. /Kn:/
7 Powszechne przygody gaszą prywatne niezgody. /J/ (3)
8. Przygody po ludziach nie po drzewach chodzą. /J/ (4)
9. Przygoda z każdym chodzi. /Haur:/
10. Przygoda spotka cię na równej drodze. /Gm:/
11. Przygoda się gdy sama nie przychodzi. /Rej: Zw:/ Parf Jedna bieda nie dokuczy. /Gm/
12 By nie przygody, byłby świat jak gody /Kn:/ /Ryś:/
13. Pieszczone panięta, do żadnych się rzeczy nie przygadzają. /Birk/ (5)
14. Kto raz zaszkodzi, dziesięćkroć się przygodzi. [Kn:] (6)
15. Każda rzecz swego czasu, na coś się przygodzi. /J/ (7)
16. Przeszłe przygody bronią od szkody. /Kn:/ (8)

(1) Przygoda, nieumyślne, nieszczęśliwe zdarzenie, przypadek.
(2) Schowaj [pieniądz] to od złych czasów, na przypadek nieszczęścia.
(3) N. p. rozbiór Polski.
(4) Parafraza pod Art: Bieda.

(5) Do niczego, się nie zdadzą.
(6) Paradox.
(7) Może się z czasem na co przydać.
(8) Mit Schaden wird man klug.

/Rozt: Pag: 56./

(1) Nieudatnu się projekt, zamiar. Zdaje się że Wacław Potocki miał przytyk Lukrecyj myśl rozpustną. —

(2) poróżnić, poktłócić się z kim.

(3) połajać kogo grzecznie.

(4) Przymawiać komu, prześladować gosto-wamis.

Przytykać, przytykać, przytyki

1. Przytkło mu z panienki. (Pot: Jaw:) (Teatr) (1)
2. Poprztykać się z kim. (L) Teat: Linde) (2)
3. Poprztykać kogo. (J) (3)
4. Przytyczki komu dawać. (L) Linde) (4)

Przymiot

1. Skromność, jest przymiot człowieka znającego się na sobie, a szanującego innych, pochodzący z uwagi na własne niedoskonałości. (Kras: Zb:)

Przychód, Rozchód

i. wydatek nad przychód z cudzych jest pieniędzy. (Leatr.)

Przyciąć, przycinać, przycinki.

1. Nie zawsze się tylko okładać, trzeba i przyciąć." (amf.)
2. Przyciąć komu skrzydła (Linde) (L.) Parf a ująć komu obroku; (1)
3. Przycinać komu mową, słowy. (Kn.) (Tr.) Linde, Parf

Przycinki dawać; (2)

(1) Poskromić, uspokoić zarozumiałego; także ograniczyć czyją wolność.

(2) Inaczej krytykować czyje sprawy.

(1) Używane żartobliwie, gdy się komu co odmawia, odwośnie do anegdoty o pewnym burmistrzu, który usprawiedliwiając się przed podróżującym monarchą, dla czego z harmat na jego przybycie nie strzelano, rzekł, że tego z 18tu przyczyn uczynić nie mogła. 1o Że nie posiadamy ani harmat ani moździerzy; 2o: Dość, dość, przerwał mu monarcha, dość nie jest nawet jednej. —

(7) Ze strachu, albo ze wstydu.

(8) Nie był na świecie nigdzie nie był, nic nie widział.

(9) Bez pracy, bez zabiegów. Schiller mówi w swojej pieśni: das Glück: himmlisch; das Glück muss von oben, und aus dem Schoss der Götter fällt das Glück herab. —

(10) Przechodzić przez różne koleje życia.

(11) Znaczy: obić, wyćwiczyć kogo na leżąco.

(12) Starego autoramentu, starego sposobu myślenia. W Niemieckim: vom alten Schrot und Korn. —

(13) boczy, stroni.

Przyczyna, przyczynić

1. Znajmniejszej często przyczynki Sięgno do ubogiego skrzynki. [Pot: Arg:]
2. Dla ośmnastu przyczyn. [B. S. (1.)]
3. Nic się na świecie nie dzieje bez przyczyny. [Gm:]

(Kont:) Piec, pie, piecyk

9. Radby się za dziesięć pieców schować. [Os: Str:] [Parf] ta mysz z jamką. (7)
10. Za piecem wychowany. [Star: [Teatr] (8)]
11. Kiedy P. Bóg zechce, to i na piecu da. [Rys: (9)]
12. Komu śmierć obiecana, umrze i na piecu. [Pot: Arg:]
13. Z różnych pieców chleb jeść, nie zawadzi. [Żegl (10)]
14. Kto pieczenię piecze, stu znaby jej skosztować. [Erazm:]
15. Rożen ci trzymam, a kto inny pieczenię. [Pot: Arg:] Mntz
16. Sprawić komu dłuższą pieczeń. [Teatr: Lind: (11)]
17. Starego pieczywa człowiek. [Falib: (12)]
18. Tegoż samego pieczywa chlebem komu odpłacać. [Teatr: Linde: [Parf:] Za który mnie tak ja tobie; 6 Byka, za jin tyka. — i wet za wet.
19. Sława od pieczników boczy. (Pot: Syl:) 13.)

[Kont: Pag: 64.]

Przyg. St. 64.

Przydać, przydatek

1. Nie masz nic tak złego, żeby się na ~~dobre~~ nic przydało. (Anfr.) Parf.

a Nie ma nic tak złego żeby na dobre nie wyszło. (Gm.)

2. Czasem też słaby moc, nam się przyda. (Kras: Mysz:)

3. Zły to zamek, do którego każdy klucz się przyda. (Leat: (Ludw.) ~~Met.~~

Kont: Piec, piec, upiec

20. Lepiej za piecem siedzić, i Pana Boga chwalić, jak cudze kąty wycierać. (S. Dzierż.)

21. Poczekaj, aż się dopiecze, tymczasem język nie uciecze. (14.)

22 Nie upieczesz się to łatwo. (Ks.) Parf. Nie wyjdzie ci to płazem, albo na sucho. — Opp.

23 Uwiózł to, albo upiekło mu się — (Ludw.) uszło na sucho.

24. Dla niego perfumą pieczeń z cebulą; Potem koncepiwa, aż się oczy stulą. (Rej: Zw.) (15.)

25. Od Lemoniji nie lepsza podatku pogroszy 15. gdyż nie tak pieczeń z ogórki, albo z cebulą. (16.)

(14) Jest w związku z Pol. art. Fr. zyk. —

(15) Pasibrzuch, opój. —

(16) Prawo zbytkowe; f Lexicon cellny pls:

~~Pag 52~~ ~~6½~~ bis:

(1) Tosamo co nie przymawiając. — Stan Oręzgintu.

(2) Przyznanie się! — wady.

(3) Trakta, układ między dwoma monarchami, lub narodami, dawania sobie w każdym razie wzajemnej pomocy. —

Przymierzać, przymawiać.

1. Nie przymierzaj, bo złe onet przytrący. (Kn.)

2. Nie przymierzając. (Z. (Linde) (1.)

3. Na drugiego przymówka, a na siebie ani słówka. (Ryś.) (Daszt.)

a ludze widzisz pod lasem, a swoich nie widzisz pod nosem. (Pm.) (2)

4. Przymierze odporne, zaczepne. (Linde) 3.

Pytanie, pytać, przypytać.

1. Przypytać się do czego. /L. gm/ (1)
2. Czy nas się kpisz; czy o drogę pytasz? /Gm/ (2)
3. Jakie pytanie, taka odpowiedź. /D/ (3) Paraf
4. Jak pytają, tak odpowiadają. /Kn/
5. Nie pytaj mnie dwa razy /Linde/ Paraf
Razem ci już powiedział i basta. —
6. Nie pytaj o to coć wiedzieć zabroniono. /Hor/
7. Kto pyta, ten nie zbłądzi. /Rys/
8. Kto pyta, czy chcesz? nie ma szczerej chęci dać. /D/ Paraf
a. Nie pytają tylko dają. /D/
9. Chorego pytają, a zdrowemu dają. /Gm/
10. Pytam proszę?! /Z/ Linde/ (4) Paraf
a. Pytanie jest;
11. Ani pytaj; /L. gm/ (5.)
12. Między ludźmi obłudy pełno, prawdy ani pytaj. /Fabl:/
13. Głupie słysząc pytanie, nie odpowiadaj na nie. /Kn/

(1) osięgnąć, dostać to, co się życzyło.
(2) Przymówka dotycząca co radzi z drugich żarty sobie stroją.
(3) Na grzeczne grzeczna, na niegrzeczne, równie niegrzeczna, albo niedorzeczna.
(4) Figura krasomowcza, oznaczająca wzgardę, pewnie, lub zadziwienie. W języku łacińskim: Quid factum est, ecce?
(5) Nic z tego; nadaremnie; ~~wrę~~. brak tego zupełny

P. 83 67.

Pałasz, pałaszo-
wać, Szabla.

1. Z pałaszowawszy, bęgos,
kiptbaza (?) kaptona d. (L. gm) (Linde) (1)
2. A ześ mnie obraził wa-
sze; wychodź ze mną
na pałasze. (F. Kam.)
3. Przywiązał się do szabli
[do pałasza] (Mon.)
4. Szłożem, albo płazem
(2)
kołgo uderzyć (L.) (3)
Parf. Swini raz kom-
dać. (Kn.)
5. Pachoł z niego zawołany
dobrze pałaszuje – płe-
cenia. (Linde) Parf.
Zęch do kluch, a od kaszy
nie go nie odstraszy. –
6. Składać się pałaszem.
(L. gm.) (4)

(1) Ironicznie
o Junakach
jeść szybko, z wiel-
kim apetytem.
(2) Ironicznie, o Offi-
cerach, lub szerego-
wych niskiego wzro-
stu, z długą szablą po
ulicach brząkających,
się cięto. –
(3) T. j. płaską
stroną pałasza.
(4) Zastawiać się w fech-
tunku, lub pojedyn-
ku: tu franc. Parér le coup. –

Przywara

1. Przywara pod więzórą (Ryś) (C.) (1)
2. Patrzaj przez szpary; na cudze przywary. (Lud.)
(2) 3. Żaden nie jest tak doskonały, aby w nim już nie mniano poszlakować przywary. (Mon: Wars.) Parf. Nikt bez wady, pan i Michałek. –

(1) Może mało samo znaczenie, co: Świnnego, do poduszki, za zdrowie Kościuszki.
(2) Przez szpary patrzyć, t. j. co podsłuchać. –

Pomoc, pomagać

1. Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. (Kn.)
2. Święty Boże, nie pomoże. (Gm.) (1)
3. Wziąwszy P. Boga na pomoc, albo za pomocą Boską. (Kras: Pod.)
4. Wziąść nogi na pomoc. (Lin. de) (2)
5. Drugim często pomoże, kto samemu sobie nie może. (Zegl.)
6. Tak mi Panie Boże dopomóż, i Jego S. Ewangelija. (Wereszcz.) (3)
7. Tak mi Panie dopomóż, i wszyscy Święci. (4)
8. Pomaga Bóg, albo: pomagaj Bóg! (L. gm.) (5)
9. Nie dał by mu za to: pomagaj Bóg, albo, Bóg zapłać (Bielaw.) (6)
10. Ani pomoże, ani zawadzi. (Kn.) (7) Parf: Nie pomoże, nie zaszkodzi. (Lud.) (8)
11. Bez pomocy drugich, trudno żyć na świecie. (Gm.)

(1) Alluzya do powszechnie w Kościele katolickim znajomego hymnu: Święty Boże, Święty Mocny…
(2) Uciec, unikając jakiego niebezpieczeństwa
(3) Rota przysięgi sądowej w Polszcze
(4) Formuła, kończąca przysięgę małżeńską, według przepisów r. kościoła katolickiego.
(5) Zwykłe pozdrowienie wieśniaka w spotkaniu się przy jakiej bądź pracy gospodarskiej. –
(6) Rzecz małej wartości.
(7) Niewinne lekarstwo, rzecz obojętna.
(8) Lekarstwo, albo jaki bądź czyn ~~[illegible]~~ obojętne. –

~~57~~ 68.b

80

(1) Nieokrzesany, który nie żył tak na tak zwanym wielkim świecie

Prosto, prostota

1. Powiedzieć co prosto z mosta. (L. gm.) Parf

a Bez ogródki;

b Nie obwijając w bawełnę;

c verba veritatis. —

2. Człowiek prostak. (L.) Parf Gbur; Simplex servus Dei. — (1)

Papier

1. Papieru do wody, pióra do ognia nie przytykaj. (Zab. Metf. —

Przypadek, przypadki, przypadać

(1) Przyznane, t. s. co przewidziane.

1. Przypadki przyznane, Lepsze niż niespodziane. (Knap (1) Parf.)

2. Przypadki przyznane lepsze, niż niespodziewane. Parf. Nie tak się to bardzo cieszy, Naco się kto wczas gotuje. (Pf.)

3. Przeszłe przypadki, stanq za świadki. (Pf.) (2)

(2) Prejudikat

Kont.: Pisać, pismo

29. Słusznie teraz niestylem, lecz piórem, to co się pisze, zowiemy, albowiem już zaniechał świat piszącego stylu, a tylko pióra zażywa. (Lub.: Roz.)

30. Mały pismaku, ty w butnej minie
Mniemasz że cały Parnas w twej czuprynie. (Zab.)

~~56~~ 67 D. 70.a

Przeto

Prze Przy: [przyjinek]

(1) Znaczy przybłąkać się z obcych stron.

(2) Zapis męża żonie przedślubny, odpowiadający słowu wiano. w Niemieckim: die Morgengabe

(3) A więc już w starym testamencie znajdujemy maxymę dziś tak często powtarzaną: Używaj świata póki służą lata.

(4) N. p. do jakiej pracy, do jakiego sposobu życia, nareszcie nawet do kroków, i innych cierpień fizycznych. Niemiec mówi: Aller Anfang ist schwer. —

(5) Rozumiesz wady.

(6) Lepianką zwano po wsiach owczarnie miejscami.

(7) Już mi się to naprzykrzyło.

(8) Innym się okaże, jak jest w samej rzeczy. —

(9) Przekwinty: wymysły.

(10) U ludzi, t. j. u obcych, będąc gośćmi. —

(11) Chudek: Chudy panek, szlachetka. Przekwintuje: drwi, żartuje.

1. Przywąchrolić się, przywąbronić się. [L. (Linde)]
(1) Parf Przybysz.

2. Przy-wianek; [ost: pr:] [Linde] (2)

3. Przywinienmy się różą pierwej niż Szczędnie. [Leop: Bibl:] (3)

4. Byle się tylko przyzwyczaić. [Żegl.] Parf
a Byle się tylko wciągnąć. (4)

5. Przyznaj się, a potem się zaprzesz. [J. M.]

6. Ostrowidzu! zbytjaś krawie,
Przypatrujesz się cudzej sprawie. [Mor:] Parf ludzie widzisz pod lasem, swojej nie widzisz pod nosem. [Gm] (5)

7. Przybaczysz ty tego wlepianiu. [Teat: Linde] (6)

8. Przyszło mnie to do żywego. [Stasz: Num:]

9. Już mi się to przejadło. [Pilch: Sen] Gór: Dw:] (7)

10. Flukier się w końcu przeje. [Żegl: ad:]

11. Oszust jak chce, to się przymaży. [Klon Wor] (8)

12. I wrona na przekwinty, to ścierisk to żółwik;
Zjadłszy chleb bez serwetki, kracze ze mostowik. [Myś:] (9)

13. Doma lada co zje, u ludzi przekwintuje. [Kn] (10)

14. Gdy Chudek pana obdarzy się, Djabół z niego przekwintuje. [Rys:] (11)

[Kont: 70.b]

Kont: Prze, przy, przeto

(12) t. j. przebyć ja-
ką znaczną prze-
strzeń [odległość]
szybko, jak ptak.
(13) Odnosi się do prze-
chodu wojska. –
(14) Niestrawny kąsek,
nieprzyjemne zajście,
o zdarzenie.
(15) N. p. dziura, strzał,
rana. W Niemieckim:
Durchaus und durch.
(16) Na deszczu, lub ja-
kiego innego wypad-
ku.
(17) Znaczy: inaczej się
wystawić, jak jest
w samej rzeczy.
(18) Znaczy nieuważa-
nie, pogardzać nim.
W Niemieckim: Jemand
[illegible]
[illegible]
[illegible].
(19) Niszczy.
(20) Znieść, albo nie
znieść jakiej przykro-
ści, albo jakiego bólu.
(21) Gdy panna kochan-
kowi lub narzeczone-
mu da się wykraść.
(22) Wpadł w pułapkę, kto
się na drugiego zasta-
wiał. Captus sua fraude
Hannibal. W Niemieckim:
[illegible]
[illegible].
(23) Znaczy wybić, pokon-
ać kogo. –

15. Płakiem przebieć. (Gm)
(12)
16. Mucha, która tylko
przelatuje, gorzej gryzie.
(Linde z Kwandyjskiego) (13)
17. Przebaterz niestrawny
kąsek pawoli przełknąć
(14)
18. Na przelot (na wylot)
(Linde) (15) (L)
19. Przełożony ma mieć u-
szy na obie strony. (Ryś)
(20) Przemoknąć do nitki
do kości zmoknąć. (Cr. Linde) (16)
20. Przemieniać rzecz jaką,
albo sprawę. (L) (17)
20. Okiem kogo przeznać
się. (L) (J) (18)
21. Przenieść się na lepszy
żywot. (Sk. Kaz) (Parf
Damianowski)
22. I żelazo się przerobi
i stal się przenosi. (Muz)
Parf Cz. wszystko
przerabia (19)
23. Przenieść, albo nie prze-
nieść czego na sobie. (L)
(Linde) (20)
24. Przenosiny, przed wese-
lem. (Boch. Kom) (21)
25. Sam się przeradził.
(Linde).
26. Trudno przerobić, co się
z[...] uchowa;
Wszak się wsakata nieod-
sacki sowa. (Min: Ryś:)
27. Przeznać kogo prze-
naje, przez kij. (Stryjk) (Linde)
(23)

P. 70.

(24) Znaczy: Przejść z jednej partyi politycznej lub religijnej do innej. N. p. Przerzucił się od Polaków do Moskwy.

(25) Raz za wiele, drugi raz za mało, nigdy w miarę.

(26.) Rozsądny udaje że nie widzi.

(27) Prześlepiają; błądzą.

(28) o kobietach rozwiązłych.—

(29) Uczęszczać gościć do jakiegoś domu... jakiej familii, więcej jak zwykle. I tak n. p. Żebyś się tu więcej nie przesiuszał; /nie wijał, nie kręcił./

(30) Ztrwonić lat, Komyślnie, przez uczty zabawy &c.

(31) W Niemieckim: aufgeschoben ist nicht aufgehoben.

(32) Przeprosić, po cichu, między 4ma oczyma.—

(33) Zbyteczni są do czego, lub do kogo przywiązać.

27. Przerzucić się; /Z./Linde/ /Nar: hist: pol: /24/ Por. Pe- [illegible]

28. Albo przesięże, albo nie dosięże. /Hyp: /25/

29. Jak sześć przesięgło dziewiąta czterech, tak też niedosięga dziesiątego czterma. /Petr: Ek:/

30. Kiedy żona kokietka zawsze mąż prześlepi. /Mon/26/

31. I mądrzy prześlepiają; Gdy swemu rozumowi zanadto dufają. /Pilch. Sen: /27/

32. Na przestronny żywot puścić się. /Sk: Żyw/28/

33 Strugał, strugał, aż przestrugał. /Rys:/ Por. Chlustał, chlustał, aż w końcu ustał.—

34. Przesiuszać się na jakim miejscu. /Z/Swar: /Boch. Kom: /Linde/29/

35. Przeszastać zdrowie, majątek. /Linde/30/

36. Jeszcze to nie stracone, co jest przewleczone. /Niem:/ Por. Co się przewlekło, to nie uciekło. /Pilch. Sen: /31/ Opp. Co się przewlekło, to i uciekło. /Gm/

37. Przy drugich obraziwszy, cicho przejednać. /Kn/32/

38. Przyczepić się do czego, jak kleszcz do zadka. /Gm:/33.

Psuć, zepsuć, psota

1. Psuć sobie krew niepotrzebnie. (Linde) (1)
2 Psuć komu serce do kogo innego. (L/d) (2)

(1) gniewać się, złościć się.
(2) Przez plotki obmową różnić przyjaciele. —

Pszczoła

1. Niedbaj choć pszczoła kąsa, byleś miodu dostał. (Rataj:)
2. Pszczółka pracowna, co ssie kwiatów pożyj; Leci rojem przed wschodem słońca do roboty. (Zab:)
3. O durny ludzki rozum, o głupstwo zuchwałe! Jakże cię u korzeniu te przewiązki małe! (D:) (1.)

(1) Przewięź, albo przewięz zowię się w polskim języku każdy insekt; a jest w obecnym wierszu mowa o pszczołach.

60. ~~69~~ 72.

Pszenica
1. wysoka stająca dobrze pszenicę sprzedać. (Kn)
Parf
c. czapkę brożkiem na głowę wdziać, na bakier wsadzić, by jak wy się. (Linde)

Punkt
1. Przyszło (co) do tego punktu; (L) Parf
a. do tego stopnia, że
2. Punkt honoru. (L) (Linde)
3. (1) W tem punkcie. (L) tego punktu. (2)

(1) troskliwość o dobre imię, o dobrą sławę, kto się nie dopuszcza żadnej podłości. w niemieckim języku: Ehrenpunkt; we francuzkim: point d'honneur.
(2) natychmiast; w Ros: języku w tej czas.

(1) Mianowicie, jakie przewinie nie, uważ za to karać zważać.
(2) Dać Koniowi k... szą wolność, jaką już miał dotąd.
(3) odprawić kogo, nie dawszy mu, nie uczyniwszy nic dla niego.
(4) Odjąć konia swoją opiekę, zostawić go swemu losowi.
(5) Obmawiać, łżyć,
(6) Wywiadywać się o co, nadsłuchiwać, co ludzie o nas mówią.
† albo więźniów wojennych
(7.) W Niemieckim języku: ...
(8) Dom, lub całą jego posiadłość, podpaliwszy, zniszczyć.
(9) ważyć, hazardować co. — ...

Puścić, opuścić, upuścić, upust

1. Puścić co mimo /L/ Linde / Part
a Puścić co pernąwszy
b Opuścić co ptakiem.
(1)
c Oczynać o przymuszę
2. Puścić, popuścić wodze koniu. /Mącz:/ Linde/
(2)
3. Puścić kogo z kwitkiem. /Mon: 10:/ (3)
4. Puścić kogo na 4ry wiatry. /, Gm/ (4)
5. Puścić się na kogo stawę. /Kosz/ Szczerb/ Linde/L/
(5)
6. Puścić jako wieść w świat. /Stryjk/ Linde/L/
7. Puścić uszy między ludzie. /L/ Linde/ (6)
8. Puścić na miecz ludności jakiej włości, albo miasta. /Kochan:/ Linde/ Part
wpierw wyciąć; (7)
9. Puścić kogo z dymem. /L/ Min: Kys:/ (8)
10. Puścić na szwank; /L/ /Linde/ Gorn: Dw:/ (9)
11. Puścić los [zakład] o co. /L/ Linde/ Part
a Puścić na los szczęścia.
12. Puścić się w drogę, w las, w góry, na morze; w ptaki, w galopp, &/ /&/
13. Szturm do miasta, zamku, lub fortecy przypuścić. /P. Kochan/ Linde/

Cz. 711.

(10) Lokucya wojen, naj znaczytsze, lać z dział, lub ręcz, nej broni.
(11) Sekta, potażu, rudy żelaznej &c.
(12) Mówi się o płażach, loszach, Niedźwiad, kach, jaszczurkach &c.
(13) mówi się mianowi, cie o zwierzętach.
(14) Poczyna za, rastać.
(15) Dzieciom, krowie, stołom 4ronożnym
(16) folgują, ulegają sile, przemocy.
(17) Z śniegu, i lodu zrobiło się błoto.
(18) N.p. Z Albrala Sasa; Idź pij, i po, puszczaj pasa. —
(19) Z pogardą o kim lub o czym mówiąc.
(20) Interes sprawy &c na zwłokę. — Niemiec mówi: Etwas auf die lange Bank schieben.

14 Puszczać strzelbę, /L/ /Kochu:/ Linde/ (10)
15. Puszczać piechotą, rki. /Ossol: Wyr:/ (11)
16. Puszczać jad z siebie, /Otw:/ L/ (12)
17 Mocz puszczać, moczyć, szczać. /L./ Linde/ (13)
18. Puszcza się ktoś, liść, pączek, /L/ Linde/
19. Puszcza się wąs, broda, /L/ d/ Parf a Szpiczak, wąs mnsi się. /gm/ (14)
20. Zęby się puszczają, któ, ją, rzną się. /Linde/ (15)
21. Puszczają nity, rygle, zamki. /d/ (16)
22. Puszcza zima, lody, śniegi. /d/ Parf a Odwilż.
23. Puściło do gruntu. — /d/ (17)
24. Popuszczać pasa &c /L. gm/ (18)
25. Panie odpuść /L. gm/ (19)
26. Puścić co na zwłokę. /L. gm/ 20/ Parf Na odwłokę, albo na odwłokę. —

Pusto, pustki, pustoszyć.

1. Oni po tytule; Kiedy pustki w szkatule! (Grn.) (1)
2. Dom, pałac, zamek, pustkami stojący. (Z.) (Linde)
3. Pustki w głowie, pustki w brzuchu. (S.)
4. Pustak; (L.) (2)
5. Chodzić pustopas, samopas. (Rej. Zw.) (3)
6. Pusty śmiech mnie bierze, [albo weźmie?] (Teatr.) (Linde) (4)
7. Stary bardziej pragnie wina, niż łożnej pustoty. (Gorn. Dw.) (5)
8. Wiek młody pusty; średni zbyt tłusty; stary próżniaczki. (Zab.)
9. Naszyj na ostrych chustki; A w kieszeni same pustki. (S.)
10. I w komorze nie pusto; i w oknymi nie ostatnio. (Dzwonek) (6)
11. Gotów w samotrzeć na pustki uderzyć. (Linde) Garł. Paciejowski rycerz; (7)

(1) Po Niemiecku: Titel ohne Mittel.
(2) Człowiek wesoły, lubiący żarty.
(3) Samotnie, bez towarzysza, lub towarzyszki.
(4) Gdy się co nader śmiesznego spostrzegło.
(5) Łożny pustoty: Obcowania z kobietą. —
(6) Ma się dobrze.
(7) Ironia; w samotrzeć, t. j. we 3 osoby. Ob. Hist. warszaw.

Pycha, pyszny, pysznić się, puszyć

1. Pycha, jest fałszywy pozór wspaniałości. (Pilch: Sen:)
2. Wysokim stałkom pycha jest przywarą. (Pot: Syl:) (1)
3. Puszyć się, puchać się czym. (Linde) (2)
4. Pycha podszyty. (Sabt Cz:) Parf
a Nadęty
5. Pyszny, wyżej gęby, nie zeli nos trzyma. (Bies:)
6. Pyszny, nosa zadziera. (Linde)
7. Pyszny nie po ziemi, ale po ludziach depce. (Parf
a W sufit pluje. (g.m.)
8. Jest fortel na pysznego; Niedbać nic o niego. (Ampr)
9 Ubogi a pyszny, Boży nieprzyjaciel. (Ryś) (3)
10. Nie mów pyszno, byś nie na złe nie wyszło. (nie wyjszło.)
11. Masło pyszne. (Opal: Sat:) (4)
12. Pyszni się, jak wesz na aksamicie. (S. m.) (5) +
13 Odszedł jak nie pyszny, niemiększy ani słówka. Parf Jak zimną wodą zlany. (L. g.m.)
14. Blaskiem ni kiemnemy omamieni pychy, wydają sami kwiat wieku za stoletnie stryjchy. (Kor: Dz:) (6)
15. Pyszny jak zmokły wilk; jak goły na życie, chodzi nos powiesiwszy. (Pot: Arg:) (7) ‡

‡ 16. Pycha nie ktwo, jej głowy nie zamącą; Bo takich na tych własne głupstwo strąca. – (Zab:)
17. Nędzkowie, albo niedopankowie, nie czując się w powadze, pychą nadrabiają. (Ampr:)
18. Podczas [Czasem] gdzie szata podlejsza, tam (Kryje się) się pycha bucz niejsza. (Kr: Ad:) (Parf
Harda dusza w chudym ciele. (Gm.)
19 Pyszy się, jakby z papieżem gadał. (Kn: Ad:) (Kont s 78)

(1) Wysokim stałkom; osobom wysokie urzędy i godności piastującym.
(2) T. s. co pysznić się
(3) ?–
(4) T. j. masło bardzo dobre, czy na zdrowiu, czy na majątku.
(5) Ironicznie.
(6) Przymówka do familij szlacheckich uboższych, które wydawały córki młode panienki za starych lecz bogatych senatorów.
(7) Nadąsł, zabonda, czyt się. (g.m.)

+ Parf Podejmuje boki; Strój mizerny! Prędzej postarzeje. – (Linde)

Pysk, pyskać, pysio

1. Kto pyskiem grzeszy, karę odnosi na pysku. (Pot: Jow:) (1)
2. Tyle zysku, co w pysku (Kn) (2)
3. Prawa stulają pyski w czasie wojny. (Petr: Et:) (3)
4. Dobrze świni w błocie pyskać. (Pot: Jow:)
5. Niechcę się tobą pyskłać. (Kn) (4)
6. Ztul pysk! (Zgm) (5)

(1) dostaje zwykle popyszku, czyli wpysk.
(2) T.j. tyle tylko że dobrzezie.
(3.) Marte regnante, silent jura.
(4) T.j. niechcę się tobą plamić, obcując z tobą. Ich mag mich nicht mit dir abgeben. Ladulu.
(5) Znaczy to samo, co: Milcz

Pytel, pytlować

1. Gęba jak pytel; (L) (Linde) Parf
a Jak kołowrot. (5)
2. Pytluje, plecie, Bóg wie co. (gm) Parf
a Plapla. (1)

(1) w języku francuz. kim: Un blagueur.

~~60~~ B. 78.

(1) psie sztuki: łotrostwa, zbrodnie, na pytkach, pod kijami.

Pytka

1. Psie sztuki na pytkach się wydadzą. /Brud:/ (1)

2. Wziąść kogo na pytki. /Z/ Linde / Dasz

a Na Konfessaty, na egzamin. —

(8) Przymówka do tych, co się wstydzą pracować aby żyć.

Kost Pycha, pyszny

20. Złóż pychę z serca, powieś ją na kołku. /Kri: ad:/ 8/

(1) Pochybel, to samołóstwo zubienia.

(2) Przyjść na ostatnią nędzę.

Pochybel

1. Pochybel, święte drzewo na wieki nichaj nie powstaje; Przez które sprawiedliwość święta nam się dzieje. /Kochs:/ (1)

2. Zyjść na pochybel. /L. gm/ (2)

Kont: Pan, pani, panna, panować

80. Panu wszystko ujdzie, wszystko wolno. (Kn.) (Pot.) Bąk się przebije, mucha uwięźnie. (31)

81. Pan uboższego gdy szanuje, już pewnie coś u niego szuje. (Ps.) (32)

82. Nie dobrze jest z wielkiemi panami czereśnie jadać. (Linde z Stan.) (32)

83. Wielkich panów przyjaciele, liczmany. Kost., ki. (Ps.)

84. Pan każdy dobrą rada stoi. (Rys.)

85. Każdy pan w swoim domu. (Kn.) (Pot.) Wolno Tomkowi w swoim domku. — (Fr. Paw.)

86. Udawa sobie pan. (Rys.) (34)

87. Co panek, to dzbanek. (Rys.) (35.) (Pot.) Ta bilentu, maczy morda. —

88. Pani młodej śmiech, pani starej ni kąska. (Rys.) (36)

89. Coraz to wyżej kusy się wiedzie starą panią. (Nar. Dz.)

90. Niech djabeł całuje starą panią. (Dwór) (38)

91. Powolny, wstydliwy, jak panienka. (Rys. Zw.)

92. Miłość panieńska, szczęście w karty, łaska pańska, i krasa róży, nie stałe są rzeczy. (Rys.)

93. By pannom nie dzieci, żołnierzom nie straż, urzędnikom nie liczba. (P.) (39.)

94. Stara panna, na starego żołnierza czeka. (P.)

95. Wszystko to Boskie, a potem pańskie. (Gn.) (40.)

(31) To pasuje czyniąc któ- są Monteskiusz przy- znawał do praw karnych. —

(32) N. p. pieniądze do wypożyczenia; i t. p.

(33) Tołasiewicz z Niemieckiego: [illegible]

(34) Niewiasta, nikomu niepodległa, niezawisła.

(35) Wicinek na drobną szlachtę, która rada w kufel zaglądała.

(36) Nie [illegible]. Panią starą zwano po dworach wielkich panów ochmistrzynię nad fraucymerem. —

(37) Stara pani jest ~~de~~ delikatnie zmiana z(a)dka d... Ten wicinek z Warszawie z daje się odnosić do ubiorów francuzkich, i niemieckich, które już za Stanisława Augusta poczęli używać kontusze i kapoty. —

(38) A ja wolę młodą.

(39) To by sobie niejeden mógł pozwolić. —

+najprzód

(40) mawiał chłop polski przed usamowolnieniem, gdy go pytał, co czyje: konie, woły, zboże &c.

(Kont 79c)

Kont: Pan, panna, pani

95½. Panna śmietankę zli-
zała, a mu to dziwnie sa-
dło zjadł. (Linde)(Sak:)

96. Głupstwo panować dru-
gim, kto nie umie sobie.
(Min: Ryś:)

97. Pański to kąsek. (Kn)
(40)

98. Pańska gęba; żebracka
kaleta. (S) Porf wielki
rozchód, mały dochód.—

99. (41) Pańska rzecz, co upad-
nie nie zbierać. (S)(42)

100. Pańska choroba; ubo-
giego zdrowie. (S)

101. Pańskim stanem się
nieść. (Mącz:)(43.)

102. Modlitwa pańska.
(Kan: Kat:)(44.)

103. Lepiej pańskie szczenię
piastować, niż szla-
checkie dziecię. (Rys:)

104. Pańskiej" to jest zamyst-
łowej)
Dobrze czynić, choć złe
mowy. (Got: Linde)

105. Włóczy się za nim pań-
stwo, by za sarną ogon.
(Rys:)(45)

106. Panu rzyma, pani ~~[illegible]~~
sapka, a czeladzi pars-
kot. (S)(46)

107. Poddanemu każdy pan
ciężki. (Kn)(47) Porf Podda-
ny zawsze skwierczy.

108. Panna podmatnóskata.
(Mącz)(Linde)(48)

109. Poślubioną [zaręczoną]
pannę, każdy chce mieć
żoną. (Rys:)

110. To mój pan, i chlebodawca
(Zgm)(49.)

(Kont: P. 29a)

(40) T. j. co smaczny

(41) Pańska gęba; pańskie podniebienie, nie zadowolni się je kaszą, lub barszczem, trzeba im przysmaczków.

(42) Rzecz znaczy tu t. j. co zwyczaj.—

(43) Żyć, ubierać się po pańsku.

(44) Pacierz.—

(45) Ucinek na tych, którzy na panach wiszą, i nad stan żyją, albowiem sarna nie ma ogona, tylko krótki kosmyk.

(46) Parsk, parskot znaczy zołzy końskie. Jest więc jak się zdaje w tej przypowieści, mowa o właściwościach końskich.

(47) Ciężki: nieużyty.

(48) Podstarzała, więcej na matkę, niż na pannę wyglądająca.—

(49) Mówi poczciwy sługa, o swoim panie który go żywi.—

P. 79.a

Pukać

1. Pukajcie, a będzie wam otworzono. (1)
2. Zapukać do kogo o co. (L.) (Linde) (2)

(1) Słowa, wzięte z Pisma ś., używane atoli w mowie potocznej często, dając komu radę we względzie osiągnienia jakiego zamiaru.
(2) Nawiasem kogo o co zapytać, albo o co prosić; nie wprost. —

(Kont:) Pan, pani, panna

66. Stara panna, towar nieodbyty. (Teatr) (Linde) (26)
67. Odzywać się o rękę panny. (L.) (Linde) (27)
68. Niech go tam opanuje. (L.) (Teat: Linde) (28)
69. Jaka pani, taky i poddani. (Linde z Stow:)
70. Gdy się państwo wyśpi, i dwór wesoły. (Groch:)
71. Pan, który się sługi boi, ten za niewolnika stoi. (Kn)
72. Równyś panu, posłużysz sobie sam. (Linde z Stan.) (Porów. Kazał pan, musiał sam.) (Kn)
73. Pan szczodrobliwy, sługa życzliwy. (S)
74. Poddanym z panem, trudna być wojna. (Biel.)
75. Dali pan (L. gm) (Porów. Dalibóg.) (Linde) (29)
76. Jeśli pan chciwy, sługi, (Rys:)
77. Panowie, jako chcą, ubodzy jak mogą. (Kn)
78. Panowie się nie rozbiją, a dobrze się mają, Achtopkowie zaś sobią, i na nich wzdychają. (Kn) (30)
79. Wielkim panom, nie trzeba nauki. (Kn) (Porów: Bogatemu niepotrzebny rozum.

(26) Trudny do pozbycia. —
(27) Żądać jej za żonę. Teraz mówią: deklarować się. Już przedkłaracyi jest panna dała słowo. —
(28) T. j. co: niech go licho porwie. W Niemieckim: dass dich der Kuckuk hole. —
(29) Rodzaj pospolitego zaklinania się. Niemiecko mówią: Gott strafe mich, verdammt nicht ... —
(30) Ksiądz kapoki, (było) Societatis Jesu, Demokrata!! —

(Kont: Pag: 79 b)

Piasek

1. Jeszcze ja tobie piasku na oczy nasypię. /Zab:/ (1)
2. Na piasku budować, albo siać. /Past: Fid:/ (2)
3. Piaskiem komu oczy zasypać. /Linde/ [Por. Oczy komu zamydlić.] (3)
4. Rychlej mi piaski zasypią oczy, niżli zapomnę twej łaski. /Pot: Arg:/ (4)
5. Z piasku bicza nie ukręcisz. /Gm/
6. Piasek liczyć. /Linde/ Jf. wodę mierzyć. /5/ (5)

(1) t.j. umrzesz ty pierwej niż ja; pochowam cię. —
(2) Czynić coś, pracować na daremnie.
(3) Otumanić, oszukać kogo: w Niemieckim toż samo: Sand in die Augen streuen.
(4) t.j. prędzej umrę, i w grobie legnę. —
(5) Rzeczy niepotrzebnej, strata czasu. —

Pieprz, pieprzyć

1. Dobrze on to opieprzył, i osolił. /Z/ Linde/ (1)
2. U djabła ryby, a pieprz u dwu. /Rys:/
3. Łacniej korzec maku pogryźć, jak funt pieprzu. /Pot: Arg:/
4. Kto pieprzu wiele ma, i w jarzynę go sypie. /Rys:/
5. Ważyć wszyzy na ryby na pieprz nie ważyć, głupstwo. /O/
6. Natrzeć komu pieprzu w nos /J/ (2)
7. Znasz się na tem (lub ~~owsie~~ owem) jak koza [świnia] na pieprzu. /Kn/
8. Goni dziwno, pieprz nie mówi. /J:/
9. Mieć pieprzyki na twarzy, na piersiach &c. /Gm/ (3) /
10. Mieć pieprzyki w uczynkach. /Cn: Linde/ (4)
11. Zapędzę ja cię tam, gdzie pieprz nie rośnie. /J. Dziur:/ (5)

(1) Drogo kupił albo nabył, przepłacił.
(2) Sprawić komu wielką nieprzyjemność.
(3) Małe czarne znamię, podobne do ziarnka pieprzu. —
(4) Uczynki uszczypliwe, złośliwe.
(5) Bardzo odlegle, n.p. na Sybir. —

(1) Człowiek bez zdania, bez charakteru. Rzecz obojętna.
(2) Szpiegiem, Ucywanym, Francuzem, Moskalem &c.
(3) Grożąc. —
(4) Chciwy, łakomy na grosz. —

Pachnąć

1. Ni pachnie, ni śmierdzi (Kn: / Mon / 1 /
2. Pachnie na sto kroków. (Knf 2)
3. Pachnie żytem, prochem, t. j. staroświeczyzną. (Linde
4. A wiesz ty, czym to pachnie?! (L. gm) /
5. To pachnie kijem, kozą, szubienicą, stryczkiem &c (L. (Linde) / Kn: / 3 /
6. Złotko (zysk) mu pachnie. (Mącz / 4 /

(1) Na jedno to wychodzi. —
2 Upić się. Patka znaczy tu głowę.
(3) Wiadomość smutna, okropna. —

Patka

1. Nie kijem, to patką. (gm) (1)
2. Zalać patkę (L. gm) (2)
3. Jak patką w łeb. (L. gm) (3)

P. 82

Pamięć, pamiętać.

1. Odszedł na lepszy żywot, z tego świata, świętej pamięci Jan N. /Birk:/ (1)
2. Żyć na pamięć. /Z/ /Kn/ Darf Żyć z dnia na dzień. (2)
3. Za świeżej pamięci. /Z/ /Linde/ (3) Darf [illegible].
4. Zapamiętałe one dawne czasy. /4/
5. Popamiętasz ty mnie. /Z. gm/ Darf Dam ja ci się jeszcze we znaki. (5)
6. Pamięci nie ma, jak to, lub owo się stało. /Z gm/ (6)
7. Drugim daj a o sobie pamiętaj. /Kn/ a o sobie nie zapominaj. —
8. Pamiętnika nie ma. /Z/ (7) /Linde/
9. Dadz komu pamiętne. /Kn/ /8/
10. Niech ci Bóg tego nie pamięta. /Z. gm/ /9/
11. Będę ja to póki życia pamiętał. /Sel: Linde/ /10/
12. Dadz na przypominki, albo wypominki. /Smotr/ (11)
13. Popamięta mnie ten, kto mi w czym będzie krzywy, kto co przeskrobie. /Sel: Linde/
14. Oddaję [polecam] mnie łasce, pamięci, i przyjaźni W. P. D. (12)
15. Wiecznej prawda pamięci są pisarze godni, Lecz cóż sława po śmierci, gdy za życia głodni. /Kras: Wirs:/
16. Proszę mnie mieć w łaskawej pamięci. /Linde/ Darf Poz: 14te
17. Wspomnieć mi to, co przedtem to było. /Kn: ad: /13/ Odnosi się do minionych utrapień. —

(1) Zwykła formuła kamieni pogrzebowych.

(2) Bez planu, bez stałego zatrudnienia. Po Niemiecku: In den Tag hinein leben. —

(3) t.j. teraz, zaraz, co zrobić, aby się nie zapomniało. Polonizm [illegible]. —

(4) Stary, długo już żyje. —

(5) Groźba.

(6) Najstarsi ludzie nie pamiętają. — Seit Menschengedenken.

(7) Aby się co podobnego działo, albo jak to lub owo się stało.

(8) Obić kogo tak, aby długo pamiętał. —

(9) Rozumie się krzywd, któreś wyrządził. Lokucja czysto chrześciańska, wyrzekania się wszelkiej zemsty.

(10) t.j. do końca życia.

(11) t.j. zapłacić miejscowemu plebanowi, aby po zakończonym kazaniu w niedzielę lub święta przypominał parafianom zmarłego współmieszkańca, i polecił jego lub ich duszę ich modlitwom. Zwyczaj w Prowincyjach polskich dość upowszechniony.

(12) Żegnając się z kim /Wyż./ szym pisemnie, albo ustnie.

Papa, papka.

1. Mało papy, a wiele pompy. (Chmiel. N. A.) (1)
2. Papką, i czapką ujmuje się przyjaciół. (Zab.) [Paf.] Papką i czapką ludzie się niewolą. (2)
3. Papinkowe wszystko swa, ją myśl obrzuchnęło, pili. (Opal: Sat:) (3)
4. Papinecie; (L.) (4.)

(1) Było na co się patrzeć, ale nie było co jeść.
(2) W niemieckim: Mit Komplimenten, und Traktament.
(3) Papinkowe: fein schmeckend, oder gemets.–
(4) Mężczyzna, słaby, delikatny, wypieszczony

Parafia, Parafianin, Parafiańszczyzna

1. Prawda żem parafianin, jeżdżę co niedziela do kościoła na mszę, i na kazanie. (Teat.) (Linde:) (1)
2. Kochaćmy się za po parafiańsku. (Kras: Podst:) (2)
3. Parafiańszczyzna. (L. gen.) (3)
4. Dokładnego Fara nie odstąpi. (Min: Ryt:) (4)

(1) Parafianin, jest słowo wszystkim polskim pa- zaszczytne słowa: wieśniak, prostak, nieznający obyczajów, i obyczajów wielkiego świata. Jest zatem w tym artykule odnośnik, na ten ubliżający tytuł.
(2) T. j. szczerze, jak Bóg przykazał.
(3) Słowo, wynalezione przez mieszkańców miast stołecznych, na ludzi dotąd nieznających wielkiego świata dla odróżnienia, od szlachty wiejskiej, przyjeżdżającej zwykle na zimę do stolicy, dla zabaw, lub wydania córek.–
(4) Fara, znaczy tu Kościół parafialny. Dokładnej należytości od miejsca pobu kościelnego [Farze] opłacany być winna.

P. 84.

Parada, paradować.

1. Gołata parada. (L. gm.) (1)
2. Kurtka, i fornal, to cała parada. (Teat: (Linde)
3. Przy paradzie, pomału się wszystko przeparaduje. (Pr: Linde (2)

(1) Szumnie; zna-czy wiele czego; n.p. sukien, sług; &
(2) Przy paradzie: przy zbytkach.

Paraluż, paraliż.

1. Bodaj go 500 paraliżów naruszyło. (Teat: (Linde) (1)
2. Niech mnie paraluż naruszy, jeśli to nieprawda jeśli tyż. (D (2) Parsi Bodaj by mnie poraziło. (Os: Strach:)

(1) Przekleństwo, raczej żartobliwe, niż prawdziwe.
(2) Niemiecki mówi: Ich will nicht gesund von der Stelle gehen, wenn's nicht wahr ist. —

Parzyć, oparzyć

1. Lata, biega, jak oparzony. (L. gm.) Porf. Jakmucha na ukropie. —
2. Parzą: ogień, żelazo, mróz, i laska. (Kn.) (1)
3. By pokrzywę najbardziej kropił, żegnał, zawsze jednak parzy. (Rej: Post:)
4. Próżno oparzywszy się dmuchać. (Pot: Arg:) Porf Musztarda po obiedzie.
5. Sparzywszy się ukropem, zimnej nie dowierza wodzie. (Nar: Chod:) Porf Kto się na ukropie sparzył, ten i na zimną wodę dmucha. —
6. Sparzeć się na czém. (L. gm) Linde (2)

(1) Laska, albo kij, albo batóg, dlatego że niemi można komu skórę oparzyć, wybiwszy mocno.

(2) Zawieść się na jakiém przedsięwzięciu, i stratę ponieść. —

P. 86.

(1) t. j. bardzo blisko

(2) wzajemnego.

(3) orzdarciami.

(4) N. p. żywności brani, i t. p.

(5) walczyć o coś, o ten sam przedmiot, ten sam cel. W zapasy może dlatego; że dawniej polacy, naszego pasy, gdy z sobą pojedynczo walczyli, jeden drugiego za pas uchwycić, usiłował. —

(6) Metafora: odnoszącą się do kary dar, cia pasów, która w prawodawstwie karnym polskiem, na winki [Kapitalne] zbrodnie była ustanowioną. Łotrnija używana na teraz, o dziwnych ciemięzycieli, także wnuniesieniach gniewu. N. p. Pasy by im darł z tego łotra.

(7) Jak małe dzieci, które jeszcze chodzić nie umie.

(8) Mieć co w pogotowiu, n. p. jedzenie, trunki, i stąd, Zapasy, albo magazyny. —

(9) Zabłocić się, atoli używana ta Łotrnija także, gdy mowa o ludziach w długach pogrążonych

Pas

1. Zapasem. [L. gm.] (1) Pasf tuz, tuż. (9.) n. p.
2. Zima zapasem, noc zapasem. [Brod:] [Jabł:] śmierć zapasem. [Sk: kaz:
3. Popas czego. [L. gm.] (2)
4. Idź, pij, i popuszczaj pasa [Ob. Liss: Augustl.]
5. Spościł oczy u zapas. [Nar: Dz.] (3)
6. Robić, przysposabiać zapasy. [L. gm.] [Parf magazyny. —
7. Nogi za pas, i dalej w drogę. [Kr.] [Spiesz się.
8. Wziąwszy nogi za pas, daliśmy drapaka. [gm.
9. Chodzić z kim w zapasy [L.] [Linde] (5.) Parf Pasować się z kim. —
10. Pasy z kogo drzeć. [L. gm. (6)
11. wodzi go (ją) jak niemowlę na pasku. [Lud.] [Linde] Parf wodzi go za nos. (7)
12. Zapasem co mieć. [L.] [Kr.] (8)
13. Zaszargać się po sam pas. [L.] [Linde] (9)

(4) Petercyment; wina hiszpańskie. (Linde)
(5) Póki służe.
(6) W Niemieckim: Trinkgeld; we francuskim: Pourboire; we włoskim: Bonamano.
(7) Daleko: wszynku, w browarze; a wino w piwnicy.
(8) Nie koniecznie w nim wyszynkowane.—
(9) Złapać na gorącym uczynku.—
(10) Porf: Por 1sz. [Kont: Pag: 123]

(1) Dla postu; albowiem piątek w kościele łacińskim, i greckim jest dniem postu dlatego, że w piątek Jezusa Chrystusa ukrzyżowano.
(2) Wolę swoją nędzę niż cudzy dostatek.
(3) Niczyń się lepszym jak jesteś.
(4) Dlaczego, śniadanie? —
(5) Każdego czasu.
(6) Pęknę; t. z. co pęknę, okiel.
Przysłowie to wzięte z Fraszek Sakowicza wydanych najprzód w Krakowie w r. 1644tym następnie w Wilnie r. 1645tym charakteryzuje dostatecznie stosunki chłopów do panów w Polszcze, w 17tym stóleciu.

Kont: Piwo, piwko
9. Nic po petercymencie gdy wystało piwo. (Fez: Ek:) (4)
10. Póki piwo na kadzi: Pić go nie zawadzi. (Zet: Linde) (5.)
11. Dadz komu na piwo. (S.) (6)
12. Lepsze piwo daleko, a wino blisko. (Rys: (7.)
13. I swojim się piwem szynkarz upije. (Kn: (8)
14. Zastać kogo przy ciepłym piwku. (Z. gw.) (9)
15. I najlepszemu piwowarowi, piwo czasem się nie uda. (Linde)
16. Jakie z sobie, takiego na pijesz się piwa. (Dosł: Arg: (10)

Piątek
1. Piątek gości rozgania. (Rys: (1)
2. Wolę tu w piątek, niż tam w niedzielę. (Kn) (2)
3. Niczyń się piątku niedzielą. (Rys: (Wielk:) (3)
4. Lepiej się czasem najeść na piątku wyższych rybach, niż na niedzielnej zwierzynie. (Linde: Sekl:)
5. Piątkowe śpiewanie; niedzielne śniadanie rzadko na dobre wychodzą. (Kn) (4)
6. Czy w święto, czy w piątek; albo i w święto, i w piątek. (Lind: Dmoch) (5.)
7. To mużyka (Chłopie) piątek, to go pęknę; to Sobota, to go skubnę. (Sak: (6)

Pięć, pjątka

1. Ni w pięć, ni w dziewięć. /Linde/ (1) Porf. Piąte przez dziesiąte.
2. Przysięgam na pięć ran Jezusowych, że to prawda. /Gm/ Porf Że tak było a nie inaczej. –
3. Pjątka jeździe /Z./ (2)
4. Żyć z pięciu palców. /Gm/ (3)

Pchać, pchnąć.

1. Kto się pcha, bywa popychany. /Gm:/
2. Pchnąć się za czym, lub do czego. /Z/ Linde/ (1) Porf kopnąć się. –
3. Trudno pchać, kiedy nie chce stać. /Gm/ (2)

(1) Brednie, głupstwa, jednodrugiego się nie chwyta.

(2) t.j. Dwakanie wszystko, u trzy w Łojów. –

(3) Z pracy rąk, nie posiadając innych fundaszów.

(1) Wziąć się do jakiej pracy, jakiego interesu silnie, żwawo. –

(2) N. p. nitkę niewo-skończoną, wciąż nie uszkodzony.

Piędź, pięść.

1. Najlepiéj się swą piędzią mierzyć. (Rys:) Parf: a Według stanu niech będzie grobla. b Zgadzaj się z gębą z mieszkiem. – (1)
2. Ciągnie drugi na sążeń, a ledwie go na piędź. (Pol: Arg:) (2)
3. Piędzią nie odstąpi. (Kn) Parf: Ani na krok. –
4. Kogo sen zmorzy, i na pięści zaśnie. (Subt. Ez:)
5. Jak pięść do oka (dopasował) (3)
6. Pięścią komu gębę zatkać. (4)
7. Mało tam do pięści nie przyszło, i kija. (Subt: Ez:) (5)

Kont: **Piekło, piekielny**

7. Wolno do piekła, być chciał a późno ocz. (Rys:)
8. Bodajbyś z piekła nie wyjrzał. (Falib:) (6.)
9. Co tu w piekle tu djabła [I] sobie?! (Test Linde) Parf: Tu sam djabeł nie poradzi. –
10. Piekło mu równego nie ma. (S/7)
11. Jak w piekło, jak w wodę chlusnął wrzucił. (L) i Parf: Jak kamień w wodę. –
12. Kto się wszystkim śmieje, niech się piekła boi. (Herbst:)
13. Piekło mieć w domu. (L.) (Kn) (8) +
14. ~~Piekło mieć w domu. (Lym)~~ (9)
15. Do piekła droga pochodzista. (Kn 10.) Parf:
16. Zły postrzał z łuku; a w piekło droga szeroka. (Smotr: Ap:)
17. Z piekła rodem. (Kn 11.)

---

(1) W Niemieckiem: Man soll sich nicht weiter strecken, als man Decken hat. Gminnie mówią: Sich strecken, nach der Decke. –

(2) Sadzi się i żyje nad stan.

(3) Tak to przydatne do te, gołębowego.

(4) Dać komu pięścią w pysk.

(5) Do tuzów, zalebków, guzów.

(6) Przekleństwo gminne.

(7) Łotr, zły człowiek, gorszy djabła.

(8) Ustawiczne kłótnie, niepokoje, familijne.

(9) Niesnaski kłótnie familijne ustawiczne.

10. Spadzista, łatwa.

+ 14. Jest ci w prawdzie ogień w piekle, ale nie tak bardzo ongara, jak mówią. (Birk:) Sf. Nie taki djabeł straszny, jak go malują. –

(11.) Człowiek zły, złośliwy. Używane mianowicie o złych niewiastach. N.p. Baba z piekła rodem.

P. 90.

Kont: piękność, piękne

7. Pięknością się ztknie na-
że. (Lindez Stow: (3)
8. Piękna płeć. (Ł.gm. (4.)
9. Piękny, jak Kockodan-
sku. (5)
10. Piękność mienna długo
ptaci; Nagle pozorny
ozdob jéj krasę traci.

(3) Ściąga się mianowicie do pięknych panien na wydaniu, lecz bez posagu.

(4) Płeć żeńska, kobiety. Wzięte z francuzkiego: Le beau sexe.

(5) Żartobliwie, lub (mowz:) uszczypliwie.

Pieniać, Pieniak

1. Pieniacze żyją pozwami. (Dar: Lot:)
2. Pieniakowi idzie najwięcéj o to, aby na swojém postawił. (Kras: Pad:)

Piechota, piechoto.

1. Kto nie ma konia, wózka, więc piechoto. (Kn. Parf. Quis non habet scheppkam piechotare debet.

2. To nie piechota chodzi. (Boh: kom: (Linde. (1)

(1) Rzecz wielkiej wagi, lub wartości. N. p. 100 dukatów nie piechoto chodzi. —

Prawić, rozprawiać

1. Prawić ciele, piele. (Linde. Parf. Prawić koszałki, opałki. (1)

(1) Niedorzeczy, głupstwa. —

kont: Półtyppuki [?]

10. Pół, kres! Ani kroku dalej. (Kn: Ad. (8)

(8) Łacińskie: Non plus ultra. w. Niemieckie: bis hieher [Friedland] und nicht weiter.

Pielgrzym, pielgrzymka

1. Pielgrzymować, (do Rzymu, Jerusalem, lub do jakiego cudownego miejsca (1)
2. Pielgrzymka wiele nauczy. (Kn.) (2)

(1) Zwłaszcza, gdy kto wskutek ślubu, z ofiary, robi te podróże piechotą.

(2) Mianowicie nauczy znosić niedostatek, niewygody.

Pięta

1. Zbierać pięty. (L.) Linde 2 Słow: Porów. Drapnąć, drapaka dać; nogi za pas. (1)
2. Poszło mu to aż w pięty. (Kn.) (2).
3. Strach za piętami jego chodzi. (Ryś. Apt.) (3)
4. Piętą wiercić. (Sabt. Ez.) Porów. Wiercipięta. (4)
5. Piętami się w tył bić. (Wal.) Porów. Włóczyć się, bruk zbijać. (5)
6. Piętę podnieść na kogo, i nogi nadstawić. (Smot. Apt.)
7. Więcej u niego rozumu w pięcie, jak u ciebie w głowie. (Sct.) (Kn.)
8. Daleko pięta, od oka. (Ryś.) Porów. Daleko z tąd do owąd.
9. Na pięcie dnie przepędza. (Sct. Linde) Porów. Na bruku, lub wyciera posadzki. (6)
10. W piętę mierzył, w łeb (w nos) uderzył. (Kn.) (7)

(1) Umykać, uciekać ze strachu, przed niebezpieczeństwem lub grożącym niebezpieczeństwem.

(2) Nagana, albo nieprzyjemna wiadomość.

(3) Z Niemieckiego: Folgt ihm auf den Fersen.

(4) Człowiek lekkomyślny, niespokojny.

(5) Próżniackie życie prowadzić. — W języku niemieckim: Ein Pflaster treten.

(6) Porów. Poz: 4ty i 5ty

(7) Co innego chcieć, a co innego powiedzieć.

<u>Piknąć, pikować</u>

1. Piknęło mnie coś, albo jakby mnie co piknęło. (Z gór.) (Linde) (1)
2. Nikt ani <u>piknął</u>. (D) <u>Parf</u> ani pisnął.
3. Pikować się. (Z.) (Linde) (2)
4. Pikować kogo; (D) (3) <u>Parf</u> sekować. —

(1) Złowrogie prze- czucie
(2) wzięte z francuz- kiego: se piquer de quelque chose. Usadzić się na co, dla punkt honoru.
(3) Przyjmać, rzeczy nieprzyjemne komu mówić.

<u>Pilność</u>, <u>pilno</u>, <u>pilnować</u>

1. Pilniej temu, co ucieka. (Kn.) <u>Parf</u> Prędszy ten co u- cieka, niż ten co go goni.
2. Czego najpilniej, tego naj- rzadziej nie masz. (1) <u>Parf</u> wszystko jest, tylko najpo- trzebniejszego nie dostaje.
3. Każdy swego rzemiosła pilnuj. (Dabr: Ez.) <u>Parf</u>
4. Pilnuj każdy swego, nie nosa cudzego. (Kn.)
5. Pilnuj sam zawsze swego a nie spuszczaj się na drugie- go. (1) <u>Parf</u> a. Oko pańskie konia tuczy. b. Nie dołożysz okiem, to dołożysz workiem. —
6. Smaczno jada, i pije, a dłużnicy drzwi pilnu- ją. (Zab.) (1)
7. Pany w kłótni, w rowie leży, a psi mugę by pilnują. [Brat: Post:] 2)
8. Pilniejsze to, niż owo. (Kn.)
9.

(1) Rzeczy kredyto- wanie.
(2) Paskudnej, ab, żydliwe, Ob. Hist. Malinowski.

Pieśń, piosnka

1. Głuchemu piosnkę śpiewać. (Pot: Syl:) Dof. Groch o ścianę ciskać.—
2. Czyją piosnkę śpiewać.— (Dos: Arg:) Gór: Dw: (1) Dof.
3. Na czyim wózku jedzie, tego piosnkę śpiewaj. (Gm)
4. Zawsze jedną, i tęż samą piosnkę śpiewać. (Mącz) Dof. Jedną nutę. (2)

(1) Iść całkiem za czyim zdaniem.
(2) Jedno powtarzać ~~prawić~~, o jednej rzeczy zawsze prawić. Łacińskie: Eandem cantilenam cantare.—

Pirogi, pirożki

1. Zdrowemu pirogi nie wadzą. (Petr: Flor:)
2. Nie ułaczysz go, choćbyś mu ruskie smażył pirogi. (Staw: Ek:) (1)

(1) Niczem go nie ułaczysz

Piskorz

1. Kręci, zwija się, jak piskorz. (Pot: Zw:) Df. Jak mucha w ukropie.—
2. Wyślizgnął się, jak piskorz. (1) (Kn:) Df. Wykręcił się sianem. Ob: Fis:
3. W mętnej wodzie prędzej się piskorz łowi. (Lud:) Mcf (2)

(1) Z jakiegoś położenia krytycznego.
(2) Z zamieszań publicznych, lub politycznych użytkować. Im trüben fischen.

Piszczek, piszczele piszczałka

1. Na piszczałkę jest, a na świeczkę nie ma. /Rys. (1)
2. Dał konia za piszczałkę. /Linde z Kroad/ Parl. Zamienił stryjek za siekierkę kijek. /Lym./
3. Pomoże mu to tyle, ile łysemu grzebień, ślepemu zwierciadło, a głuchemu piszczek. /Birk/ Parl. Umarłemu kadzidło.
4. Przyjemny jak piszczek na stypie /Kn/
5. Mam się, jak piszczek na stypie. /d/ (2)
6. Piszczele w mieh schować. /Rys. (3) Parl.
7 Mistrz idzie, pan idzie, cyt. /d/

(1) Jest na zabawy tańce, a na rzeczy potrzebne nie masz.

(2) Znaczy: Mam się dobrze. Piszczek: Muzikant, skrzypek. –

(3) Zamilkł: Zwrot ten lubionego powodu. –

Plac

1. Dawać w boju nieprzyjacielowi plac. /Sobot. Birk./ (1) Opp. Być podać nieprzyjacielowi, nie dotrzymać placu. /Linde/
2. Dotrzymać, dostać komu placu, albo pola, albo boku. /d/ (2)
3. Kto się śmierci boi, placu nie dostoi. /Kn/
4. Na plac wystąpiwszy, próżno (nie czas) się sobą myślać. /d/ Parl. Wszantko wszedłszy, już bić się trzeba, nie radzić. /Linde/
5 Plac otrzymać, albo utrzymać (3)
6. Na placu, na miejscu zostać. /Lym. (4)
7. Na plac z czem wyjeżdżać. /Gor. Sen. (5)

(1) Znaczy: Okazać mu gotowość do bitwy.
(2) Czy w bitwie czy w pojedynku, czy na stopie, mężnie wałczyć. –
(3) W bitwie, znaczy zwyciężyć.
(4) Być od razu zabitym czy to w pojedynku czy w bitwie.
(5) Chwalić, popisywać się czem: n. p. zbogaceniem, dobrodziejstwy, i. t. p.

P. 96.

ǂ właściwie osądzić ostatecznym.

w Łacińskim:

ǂ(9) Si vis me flere, do lendum est primum ipsi tibi. [Horat

(4) Smutek, równy rozpaczy.

(5.) Zwykła formółka mówców po grzebowych, gdy jest mowa o naszym płaczu. ǂ

(6) Odnosi się do zwyczaju, ustawicznie po tudniowych, i wschodnich istniejącego, gdzie się ubogie kobiety, za pieniądze najmują, aby wczasie pogrzebu szły za trumną i zawodziły; t.j. płakały. Takie kobiety zowią się na Rusi: Płaczki

(7) Łacińskie flent. bus adflent, ridentibus adrident humana ocula. —

(8) Darmo nic nie da; nic nie zrobi.

(1) Zmienne powietrze, zmienna chwila. —

(2) Morowym powietrzem. —

X 19. Płacz, rzecz niewieścia [Kn: Ad:]

Parf Łzy, broń kobiet

Konst: Płacz, płakać

11. Był tam płacz, i zgrzytanie zębów [Gm: [4.]

12. Na tem padole płaczu. [nod. Gil: [5.]

13. ~~Łatwe~~ Płacze jak najęta. [Kn] (6)

14. Bije, a płaczy (albo) Płacze, a bije [7] Parf Świnia kwiczy, a wór drze; bFez kurczy się, a kole. —

15. Jeśli sam nie wydusz płaczu, nie pobudzisz go w słuchaczu. [Linde [7.]

16. Dziś, byś krwią płakał, żaden darmo, nic. [Gliez: Kn 8]

17. Płacz [beczy] byle co; byś palec na niego zagnył. [Kn] Parf Poz. 2^a^

18 Z płacz wyszedł, a z płaczem i ja nad twą bidą; Leczwiem że słowa z serca nadęte nic idą. [Dmóch: [Sz: Rym: [9] X ǂ

Planeta

1. Rozmaita płaneta się przechodzi. [L. gm] (1)

2. Planetą, plagą ruszon. [mącz [2]

Płaszcz, płaszczyk

1. Był ostawo, gotów na najmniejszym potkać się płaszczu. (Teat: Linde) (1)
2. Płaszczem się przedkim wić. (Przyb:) (Daj płaszczyć się; mostem się kłusi. (2)
3. Płaszcz na dwóch ramionach nosić. (B. I.) (3)
4. Przodki z sobolów u płaszczyka, a pod wszystkim nic nie; więc lepiej barana pod cały kupić, niżeli wytogami tylko świat grać, a swój grzbiet ziębić. (Linde: Lek)

(1) Gotów wyzwać na pojedynek i przez wązki płaszcz się strzelać. Odnosi się do istniejącego dawniej w Polsce pojedynkowego zwyczaju.
(2) Uniżyć, upokorzyć się przedkim.
(3) W Niemieckim: den Mantel nach dem Wind drehen. T. j. stosować się do okoliczności.

Płatek

1 Idzie wszystko jak z płatka. (Kr:) (1)

2. Płatek śniegu, zbyt kar[illegible], rzadkiej białości,
Spuścił się na ~~górs~~ pierś Stefanii,
Lecz widząc się brudnym na niej,
Rozpłynął się w łzę czystości. (2)

(1) Szczęśliwie, według życzenia.

(2) Tłómaczone z Niemieckiego

Płasko, płaz.

1. Wyszło mu to płazem; (Dat: Arg: (1) (L. gm.)
2. Wypłazować kogo. (L.) (Linde) (2)
3. Częstokroć dobrych oj-strzem; złych się bije płazem. (Dat: Arg: 1

(1) Wyszło mu bez karnie, bezkarnie uszło.
(2) płazem, t. j. płaską stroną pałasza okładać, bić kogo.

Plecy.

1. Mieć za sobą dobre plecy. (Linde) (1)
2 Nie patrzy się to plecach (L) Kn: (Dart. Ni twojej w tem głowy rozum. (2)
3. Do cudzych pleców być. (L) Linde (3)
4. Trzeba tu nadstawić pleców. (L. gm.) (4)
5. Śmierć stoi za plecami. (Lgn.) (5)

(1) Przyjaciół, krewnych, protektorów, który się za nami ujmą, ją, w tym razie bronią.
(2) Nie podołasz, nie dasz rady temu.
(3) Obstawać za kim, jego stronę trzymać.
(4) Trzeba się przygotować na zasłużoną karę. —
(5) Jest już blisko. —

P. 99.

(2) Obie lokucye, 4a i 5a są parafrazami, Poz: 1e —
(3) Z platek.
(4) Ty obmawiasz drugich, a ta mnie ciebie. —

Kont: Pleść, plotka

4. Pleść trzy po trzy. (Z/9.)
5. Pleść duby, albo dubla smalonego. (Teat: (Linde) Wyb: (2)
6. Wszystko się plecie na tym biednym świecie. (Zegl: Ad.)
7. Z plotliwości częsta zwada. (Ampr: (3.)
8. Kruk pierwej był biały, ale dla plotliwości czarno go zfarbowano. (Otw: Ow:)
9. Ty za plotki, plotki za cię. (Rys: 4.)
10. Plotkarz ma język długi. (Wan)
11. Pan N. najpierwszym jest woźnym bogini świegotki, Od niego są pieczęcią wszystkie babskie plotki. (Nar: Dz:)

Plewy, plewić

1. Głupi, kto sieje plewy, a chce pszenicę zbierać. (Burl: (Brutt.)
2. Precz plewy od ziarna, także od innych. (Pos: Arg:)
3. Ma pieniędzy jak plewy. (Teat: Linde) Dart Zakład...
4. Od złego dłużnika bierz i plewami. (c) Dart Bierz kozę bez mleka; (b) Bierz wreszcie i tyka.

G. 100.

(1) Zmienna, nie stała.

Płochość

1. Sąsiad najlepiej wie, kto płocho, przeprzennie siedzi. (Knap: ~~(1)~~) Parf. Świadczą sąsiedzi, jak kto siedzi.
2. Płocho pióra fortuna. (Dos: Arg: 1)
3. Młodość, płochość; (Fed: Linde)

(1) Tchórz;
(2) Być w biedzie, w pogardzie.
(3) Niechcieć się w jakim przedmiocie stanowczo wytłumaczyć.
(4). Jednego zdania, jednego sposobu myślenia. –

Płot

1. Za dziesiąty płot uciekać przed kim, lub przed czem. (Sal Linde) Parf. Za dziesiąte góry. –
2. Śmiały za płotem. (Kn: 1) Parf. Śmielsza, niż rycerz w polu, i baba za płotem. (Dos: Arg: 1)
3. Za płotem, lub pod płotem siedzieć. (Z/Linde 2)
4. Około płotu chodzić; (Z/Kn: 3)
5. Tegoż samego płotu kół. (Kn:) Parf. Tej samej mincy, tej samej faryny; (4) Parf. 6. Szewcowie jednym ma- ki, ostawie jednej tąki:
6. Płotem stał regiment. (Fed: Linde) Parf. Jak mur.

Płynąć, pływać, pluskać

1. Nie popłynie piesek, aż ogonek zamoczy. (Adal: Arg:) (Parf.) Aż mu się w krzyże naleje, albo w uszy. —
2. Trudno przeciw wodzie płynąć. (1)
3. Najlepszy pływacz najrychlej utonie. (Pol: Zw.) (2)
4. Stary pływacz w ładaczce utonie, a starego rycerza władakowie zabiją. — (Rys. Pol: Jaw.)
5. Z wodą miło płynąć, (pichać) (Knf.) — Opp. do 2go.
6. Pluskał, pluskał, a nie umuskał. (3)
7. Pan dobry, pieniądze płyną. (Zab. Linde) (4)
8. Płynął, płynął, a przy brzegu utonął. (Gm.) (5)

(1) P. s. w Niemieckim: Gegen den Strom schwimmen ist schwer. —

(2) Dlatego, że sobie ufa, że się naraża. —

(3) Kręcił się, zwijał się, a nic nie zrobił.

(4) Rozdaje, sypie pieniędzmi. —

(5) Dobrze zaczął, źle zakończył.

Pochwa

1. Pochwa nie czyni miecza dobrym, ani złym. (Bibl: Sen:) Mtf
2. Szpetna rzecz, gdy kto ze srebrnej pochwy ołowianego miecza dobywa. (Rej: Zw:)

P. 102.

(4) erotyczne.

(5) Licz pieniądze; Przysł. Por.: 6–1

(6) Mowa o patronach, adwokatach, Jurystach. —

(7) w Niemieckim: Jeder Anfang ist schwer.

Kont.: Poczęć, początek

8. Najcięższy zacząć, potem pójdzie jak po mydle. (Gm. (4)

9. Licz już dla początku, daj Boże szczęśliwie. (Alb. w. (5)

10. Tak ponie kryt, pomataraty, że ani początku, ani końca sprawy. (Fil.: Post.: (6)

11. Najcięższy poczęć. (L. Knap. (7)

12 Początek dobry, koniec mara podobny. (7)

13. Poczawszy trzeba dokonać (dokończyć. (7)

(1) Ubawiłem, albo zabawiłem się z nimi, t.j. człowiekiem wesołym, dowcipnym.

(2) albo dobra, albo śmieszna.

(3) t.j. niezmiernie gdy był pocieszony.

Pociecha, pocieszyć

1. Tysiąc (million pociech z nim zażyłem. (Kl. Linde (1)

2 Pocieszna nowina, wiadomość (Gm. (2)

3 Usmutku niepocieszony. (L. Gm. (3)

Podeszwa

1. Podeszwy nieprzyjacielowi pokazać. (Chmiel. Linde) (1)
2. Choćby mnie kto pod podeszwy piekł, nie powiem, nie wydam sekretu. (Teat: Linde) (2)
2. Szewcu, kiedy się na skórę zadłuży, podeszwami się wypłaca. (Ryś: Wiz:) Ob: art: Szewc.

(1) Znaczy uciec z placu boju.
(2) Odnosi się do gatunku tortury w dawnej Polszcze używanego, gdy się złoczyńca schwytany, do swego czynu przyznać nie chciał.

Podejrzliwość, podejrzenie.

1. Podejrzliwy, nieszczęśliwy. (Kn.)
2. W zmiedzonych dudków rzędzie, Podejrzliwy w kółcie będzie. (Teat: Linde)
3. Zbytnie przymilenia, podejrzane. (Zab.) Patrz Pocałowanie Judaszowe. —

Podłość, podłe, podły:

1. Nie pospolitują się z podłemi. (Boch: Kom:) Przys. Kto z kim przystaje, sam się takim staje.—
2 Podły czyn bezbronnego zabijać.—

Podszyć

1. Tchórzem podszyty. (Ludz/ (1)
2 Wiatrem podszyty. (d/ Przys. Wietrznik; wiator wpołu. (2)
3. Kłamstwem, dumną albo pychą podszyty. (3)
4. Podszyć (wać) się pod co, albo pod kogo. (d/4/
5. Podszywać kogo (d/5/ Przys. Dawać kominem.

(1) Człowiek bojaźliwy, trwożliwy, bez najmniejszej odwagi.—
(2) Człowiek lekkomyślny.
(3) Łgarz, ~~albo~~ człowiek hardy, dumny.
(4) Zastaniać się kim albo czym, szukać obcej protekcyi.
(5) Ćwiczyć, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ prażyć, ujmować do żywego.—

P. 105.

Póki, Póty (Adj:)

1. Póty koło niego dreptał, aż wydreptał. (Linde) (1)
2. Póty stało. (Z. gm.) (2)
3. Póki żyła, póty była. – (Papr: Rys:)
4. Póki chodzisz, póty się godzisz. (Kn:) (3)
5. Póki w mieszku twym co czyni, póty cię wszyscy szanują. (d:)
6. Póki dar, póty i pamięć. (Gor: Sen:) (4)
7. Dasz mu póty, a on chce póty. (5)
8. Póki, póty. (Z. Linde) (6)
9. A pókiż tego będzie! (Gm:) (7.)

Pogląd, poglądać (Pag. 91)

1. Pogląda miłosiernym okiem, jak czapla schwytana. (Linde: Math:)
2. Pogląda nań, by wół na sernika. (Rys:) (Kn:) (1.)
3. Poglądają na siebie, jak pawie. (Kn.) (2)

(1) dreptał, wyraz gminny, znaczy to samo, co łacińskie sollicitare. Wszędzie tak długo się około starał, aż otrzymał, co żądał.
(2) Znaczy: dosięga ni kroku dalej.
(3) Póty masz nijakie znaczenie, wzięcie. –
(4) Pamięć dobrodziejstwa.
(5) A on chce jeszcze dalej, jeszcze więcej. –
(6) Nijaki czas. [illegible]
(7) Grożący; [illegible]

(1) Nie tak miłosiernie, jak czapla.
(2) Mają dając się znaczyć z wzajemną rozgardą. –

Pogoda, wypogodzić

1. Nie zasypiaj pogody. (Pol. Arg: (Gór: d.w:) 1)
2. Wypogodzić czoło. (Z. gm.)

(1) Nie opuszczaj dobrej okazyi do czego. –
(2) czoło, w skutek zmartwień pomarszczone. Znaczy więc rozweselić się. –

P. 106.

Pokarm, karmić

(1) Sakrament Eucharystyi, czyli ciała Bożego, także wiatyk na wieczną podróż.

1. Pokarm zdrowie zachowuje,
Pamierny, zbytni psuje. (Kn.)
2. Pokarm duchowny, albo duchowy. (Karuk) (1)

Pokazać

(1) Zwykle mają z wielką urazą do kogo. I Niemcy mówią: Hund! ... nie nicht mehr kommen ... ugen.
(2) Wypierają się, za [illegible] złego uczynku.
(3) Nie mam przyzwoitej sukni, przyzwoitego ubioru. –

1. Śmierć pokaże, kto co ma. (Rys.)
2. Idź precz! nie pokazuj mi się na oczy. (1) (Ld. Linde)
3. To się nam nigdy nie pokaże. (Ld. Linde) (2)
4. Nie mam się w czem między ludźmi pokazać. (P.) (3)

Pokusa, pokusić

(1) Pod mianem pokusa, rozumie lud pospolity, złego ducha, djabła, szatana, który już Ewę wraju, do grzechu pierworodnego skusił.
(2) Nim przystąpisz do uczynku. –

1. Ta prawdziwa pokusa, nie człowiek. (Szat.) (Linde) (1.)
2. Pokusy nie wadzą, wygoda wadzą. (Rys.)
3. Pokuś pierwej, stawy, nim sięgniesz do głowy (Rys.) (2)

Pół, połowa, poły.

1. Z pełnej poły dzielić orzechy między przyjacioły. (Hor: Sat: (1.)
2. Uciekaj od niego, albo odwiń się poły, ucinaj. (K. Gór.) (2)
3. Siedzieć na półtłanku. (Z.) (Dodz: Linde (3)
4. Nadął się, jak półtora nieszczęścia. (Zigm. (4.)
5. Półgębkiem komu pytającemu odpowiadać. (Gr. F.) i. niechętnie. —

Polewka

1. Z tłustego mięsa, tłusta polewka. (Rys:)
2. Wielu jest takich, którzy za polewką idą. (Kosz: Lor.)
Par. Którzy patrzą, gdzie się z komina kurzy. — (1)
3. Znam ja dworską polewkę, potrafię z kija wypić, i kaptona w powietrzu rozebrać. (Gr. Linde (2)

(1) Poła, niby połowa sukni. W Niemieckim: Den Rockschoß. —
(2) Może jest w tej sentencyi Alluzya, do historyi Józefa z ~~Pu~~ Putifar, ~~ż~~ żoną Faraona, od której uciekając, płaszcz w jej ręku zostawił.
(3) Półtradkiem, tyi w ścieśnionym swojej siedziby. — (4) Obu dziełko Łardy 15. —

(1) Pieczeniarze.
(2) Sługi mało wielkich panów, ~~sło~~ po wielkich dworach.

Położenie, położyć.

1. Gardło swoje za kogo położyć. (Warg: (1)
2. Złe położenie dobrego psuje. (Rys. (2)
3. Być u kogo w dobrem położeniu. (K.) (Gr: Linde (3)
Par. Być w łaskach. (Zigm.)

(1) Życie swoje za kogo poświęcić.
(2) Położenie znaczy tu sposobność; w Łacińskim: occasio facit furem. W Niemieckim: Gelegenheit macht Diebe. —
(3) Odnosi się do stosunków niższych do wyższych.

Pomsta, zemsta.

1. Pomsta rzecz smaczna. [Knap. Parf.] Miło się pomścić. (1)
2. Idź do pomsty! [Zygm. Parf.] Idź do djaska [djabła]; do kata. [Zeat: Linde (2)]
3. Czy pomsta gotu przyniosła?! (3)

(1) Szczególny apoftegmat w ustach księdza Jezuity (Knapskiego), tak przeciwnego ewangelicznej, zalecającej kochać nawet swych nieprzyjaciół. — Francuzi mówią: La vengeance est douce prise dans le moment. —
(2) Idź precz! Wynoś się. —
(3) Gość nieprzyjemny.

Pierwej, pierwszy

1. Pierwej łuki, niż puki. [Kn.: Ad.] (1)
1. Pierwszego targu się trzymaj. (2) —
2. Pierwszy wójt, niż kmieć. [A.]

(1) Pierwej kłótnia, niż bitka.
(2) Odnosi się do wszelkiego gatunku handlu.

Kont: Płacą, płacić, płatne, zapłacić

10. Copopłacą, z tém na targ. /A.M.fr:/
11. Teraz i cnota nie popłaca bez złota. /Bork: Kom:/
12. Dziś worek, nie głowa popłaca. /J/5:/
13. Zapłać pierw, niżeś pozwał. /Prl:/

(5) głowa; t.j. rozum.

Płukać, popłukać

1. Gardło popłukać; /L. Gm/(1)
2. Płukać cudze brudy. /L/(2)

(1) Łakneją a pijaków; znaczy: popzu pitku, wódki, koniaku, i.t.p. napić się. —
(2) Metafora cudze wady, złe czynności usprawiedliwjać

Popręg

1. Dopiął nam nieprzyjaciel popręgów ciaśniéj. /Tward: W.T./(1)
2. Przyciągnąć, albo naciągnąć Konia popręgów. /L/ /Chrośc/Rak:/Lucie(2/ Parf
Podciąć Konia skrzydła.

(1) t.j. Otoczył fortecę, albo obóz jeszcze szczelniéj
(2) Znaczy ująć Konia wolności. Popręg, zowię się rzemień, albo taśma, którą jeździec siodło na koniu przymocowywa. —

P. 110.

Poprawić, poprawa.

1. Czego niemożesz poprawić, lepiéj cicho wsobie strawić. (Knf. Parf. Jedno minąć, drugie zwinąć. —

2. Stary popraw. (Zym. (1)

3. Niekada poprawa, koszulę wykupić, a suknię zastawić (Linde (2)

4. Gotówem tego iszka poprawić. (L) J. Koch.: (3)

5. Poprawinj zowią się u pijaków, kiedy upiwszy się jednego dnia, nadrugi jeszcze lepiéj piją. (Dud.: (oto?:)

(1) In materia lubrica.

(2) Ironia.

(3) Gotów jestem bić się oto.

Porwać, porwać się,

1. Od słów przyszło do porywania się. (Lach: Kaz.: (Parf. Da czubów, do załebków.

2. Nie porywaj się do tego, czego nieumiesz. (Amfr.: (Parf.

3. Nienaswoją rzecz się porwać. (Gm.

4. Żeby go febra (choroba) porwała. (Pot.: Linde) Parf. Żeby z kapat. (1)

5. Zła porywczość, zła i zbytnia żwłoka.[4] (Pot.: Arg.: (2)

(1) Łając, albo przeklinając kogo.

+ w każdéj sprawie

(2) Zwłoka, czyli opieszałość.

Poseł

1. Poseł, jak osieł, co na niego włożą, to niesie. (Rys.)
2. Ani posła, ani osła. (Z gm:) (1)
3. Posłować; na sejmie, na sejmiku, albo u obcego dworu. (Knia.) (Linde) (2)

Powietrze

1. Powietrze chłodzi, żywi, orzeźwia człowieka. (Rej Apf.)
2. Na powietrzu oku komu pokazać. (Gór: Wł:) (Parf. Gruszki komu na wierzbie pokazać.
3 Na powietrzu zamki stawiać. (Past. Fid.) (Parf. Na łodzie, na piasku budować. (1)
4. Na powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać. (Knap. Ław:) (2)
5. Od powietrza, głodu, wojny i ognia, zachowaj nas Panie. (3)
6. Brzydzić się czym, lub kim, jak złym powietrzem. (Kal.) Parf. Jak zgniłym psem. —
7 Uciekać prędkim, lub stronić od kogo, jak od zapowietrzonego. (Z gm.)
8. Powietrzem ruszony, albo rażony. (Biał.) (Past F.) (Wał. Pot.) (Parf. Paralizem tknięty. —

(1) Przypowieść gminna; gdy się kogo po co poszle, a ten się nie wraca prędko. —

(2) Znaczy: reprezentować, ten naród, tę prowincyą, korporacyą, tego monarchę, którzy nam udzielili pełnomocnictwa do tej reprezentacyi.

(1) Za urojonym szczęściem gonić. We Francuzkim: Batir des chateaux en Espagne. We Niemieckim: Luftschlösser bauen. —

(2) Działać wbrew naturalnemu rozsądkowi. Dem gesunden Menschenverstand zuwider handeln. —

(3) Strofa z powszechnie znanego Hymnu: Święty Boże! &

P. 112.

Powtórzyć

1. Powtórzyć się godzi, co się dobrego godzi. [Kn.]
2. Na powtórki. [Fálib.] (1) Parf. Porwać się do czego na powtórki.
3. Powtórzyć się i nau godzi, bowiem łatwo w pamięć wchodzi. [Kn.] (2)

(1) T. j. jeszcze raz. Z Łacińskiego: Bis repetita placent.
(2) Odnosi się do nauk.

Powróz

1. Nie kręć z nici powrozów. [Mon. War. (1.)]
2. Osądziła przypowieść stara do powroza; bo ni pies, ni koza. [W. Pot.]
3. Śmierć powrozowa. [L.] [Opal. Sat. (2)]

(1) Nie bierz się do środków ku dopięciu zamierzonego celu nie sposobnych. —
(2) Śmierć wisielca; czy osądzonego na szubienicę, czy samobójcy. —

Późno

1. Co późno, to próżno. [Rys.] Parf. Kto późno chodzi, sam sobie szkodzi. (1)
2. Już za późno, już zajęcza góra. [Linde: z Stow.] Parf. Już klamka zapadła. —
3. Późne drzewa czasem najlepsze przynoszą owoce. [Tr. Linde (2)] Mett.

(1) Łacińskie: Tarde venientibus ossa. —
(2) Tyczy się kobiet w dojrzałym wieku.

Pozór, pozorny.

1. Nie pozorny ale wyborny. (Kn)
2. Czynić co tylko na pozór. (L. gm) Porf Dla oka ludzkiego (1)
3. Pozory często mylą. (L. gm)

(1) t.j. dla opinii ludzkiej.—

Pożyć

1 Snadno pożyć, kto się nie spodziewa. (Wac: Pot: (C)
2. Pożyć sękn. (L) (Kn) (2) Porf Zgryźć orzech.—

(1) Pokonać nieprzygotowanego.
(2) Locucya na teraz mało używana [obsoleta] znaczy: Pokonać przeszkody, trudności

Prać, praczka

1 Kijem kogo wyprać (Dudz)
2. Pyski komu wyprać. (Zabł. Amf.) Porf Pyskować, paliczkować.—
3. Zarówno z żywnością po śmierci praczka siedzi, i plewiarka (Linde: Comp:)

P. 114.

Pożyczać, pożyczka

1. Pożyczek z przyjaciela, a czyni nieprzyjaciela. (Kn.) Parf.
2. Chceszli przyjaciela stracić, pieniędzy mu pożycz. (Rys.) Parf.
3. Nie pożyczaj, zły obyczaj; Nie oddają, jeszcze łają. (Cn.)
4. Nie pożycz tydzień gniewu, pożycz, a zły rok. (Rys.)
5. Pożyczek mały dłużnika, wielki jedna przeciwnika. – (J.)
6. Pożyczywszy cztéry złe, nie wyzyskasz, nie przyjdziesz ku swemu. (Kn. 1.)
7. Pożyczać, niewiedząc zkąd oddać, jest to samo, co ukraść. (Cot. Linde.)
8. Każdemu własnej sukni ładniej, niż pożyczanej. (Kn.)
9. Ma serce nie pożyczane. (Dwór (2)

(1) Nie przyjdziesz do swoich pieniędzy.
(2) t. j. ma serce na swojem miejscu, śmiały, odważny. W Niemieckim: Er hat das Herz auf dem rechten Fleck. –

Pragnąć

1. Kto czego nie pragnie, równo jak by miał. (Kn.)
2. Wszystko mam zapełna dość, kiedy nic nie pragnę. (Hor.) (Narusz.)

Postęp, postępek

1. Co po świeżo tureckim boiu, kiedy postępki cichną. (Mon: (1)

(1) Jest tu w stawie: postępki, dwór, marz nosi. Postępki-nogi, i postępki w sensie moral-nym, czynności. Zdaje się jednak, że mowa o nogach.—

Postrzegacze, postrzedz

1. Postrzygać kogo na mni-cha, lub mniszkę. (Stryj: Linde (1)
2. Postrzedz kogo na klery-ka. (Kam: (Parf Nadodka Kogo wystrzychnąć, kpem zrobić.—
3. Na błazna postrzyżony. (Past Fid: (2)
4. Znają się postrzegacze zna-ją cyrulicze (Barl: (Parf
a Znają się jak łyse konie
b Poznał swój swego. (3)

(1) Tokarya klasztor na. Znaczy u mnisz-czyzn, wystrzyżenie włosów wygolenie Tonzury, u zakonnic, ucięcie włosów.—
(2) Parf Poz: 24 / 1
(3) Postrzegacze: fry-zyery.—

Poszkapić się

1. Panna się poszkapiła, (Beat: / Linde / ...) Zkozaczyła. (1)
2. Trudno poprawić, kto się raz poszkapi. (Pot: Syl: ?)

(1) Niemniej wyraża się delikatniej: das Mädchen hat einen Fehltritt begangen.

Pot, pocić się.

1. Śmiertelne poty na mnie biją. (Kulig: Her: / Pasf:) Zimny [śmiertelny] pot mnie ogarnął. (Kr: Linde (1)
2. Wziąść na poty. (Gm (2)
3. Pracownik daje na poty. (Pilch: Sen: (3)
4. W pocie czoła zarabiać na kawałek chleba; [na sposób do życia]
5. Z gorącego potu stawa płynie. (Gor: Do: (4)

(1) Znaczy: pocić się albo z bojaźni, albo z wielkiej boleści.
(2) Znaczy właściwie: zażyć lekarstwo poty sprawujące; atoli używane także, gdy się kto znajduje w wielkiej izbie, albo w izbie mocno opalonej.
(3) Jest w związku z poprzednią. —
(4) Znaczenie [illegible].

Potykać, potknąć, potyczka

(1) Tyczesię żołnierzy albo żołdaków.—

(2) Zlękł się, przypadł od strachu.

(3) W polu, na placu bitwy

(4) Według inżynierów, niepodobna czasem nie zbłądzić.

(5) Łacińskie: Aliquando etiam bonus dormitat Homerus.—

1. Potykaj się w imię Boże Natoś to brał żołd ~~nie~~ niebożę. (Paraf: (1)

2. Wilka potkał. (Kn (2)

3. Niedba o wygranie tylko o mężne spotkanie. (Rys: (3)

4. Według drodze nie podobna nie ~~potkną~~ pot-knąć się. (Ankr: (Matf (4)

5. Trafia się i najmędrszemu potknąć. (Kn Paraf

6. I stary tkacz nieraz kiedy przędzę zmata. (Kn z Staw: (5)

(Kont: (Potrzeba, potrzeby)

8. Potrzeba nie czeka pogody, ni czasu. (Kn:) Parf Konnu pilno, temu czas.
9. Potrzeba wywodów nie słucha. (S)
10. Z potrzeby cnotę robić. – (Kras: Dos:) (2)
11. Iść na potrzebę; (L. gm.) (Linde) Parf a Na przechód, na dwór; b Iść tam gdzie król piechoto chodzi; c Na sekret, na prewet, na Retiradę. d Na matą potrzebę [na urynał] na wielką potrzebę, [na stolec.]
12. Potrzeba wojenna. (Star: Linde (3)
13. Potrzebny, jak cierń w pięcie. (Linde z Stan:) Parf a Jak djabeł w Częstochowej. b Jak Piłat w Kredo. c Jak piąte koło u wozu. –
14. Pan Potrzebnicki. (L. gm.) (4)
15. Wasza Wielmożność, chleba potrzebuje. (Linde z Vendyjskiego (5.) Parf Huczno buczno, a w pięty zimno.
16. Równie w żołnierzu potrzeba posłuszeństwa, jak męstwa. (Warg)
17. Uchylić trzeba się potrzebie. (Min: Ryt:) (6)
18 Potrzeba na człowieku co chce to wymoże. (Min Ryt:) (Pf) Wiele ten czyni, co musi. –
19. Potrzeba wielu błędów ochroną. (Kn: Ad:)

– (2) Jak n. p. lis w bajce Ezopa, względem gron winnych.
(3) Lokucya woj[s]kowa; znaczy: rozprawę, potyczkę z nieprzyjacielem.
(4) Człowiek, któremu z przyczyny złego gospodarstwa, zawsze pieniędzy brakuje; który nie umie wydatków z dochodami pogodzić. –
(5.) Vendyjskim: Wascha Gnada; Krucha strada.
(6) Prf: Poz: 14

P. 119 b

Kont: Pić, zapić, przepić. pijaństwo

91. Zapijać sprawę. (Z.) (Gm.) (39)
92. Przepijać się. (Z.) (Mączy.) (40)
93. Dobre piwo pij sam, a ty miód daj sam. (Rys.) (41)
94. Nie po jednej tańcy chodzi. (Linde) (Paszk. Kaczki zagadnienia.) (42)
95. Jegomość tęgo pije. (Kart. Linde) (43)
96. Upiłeś się, prześpij się. (Kn.)
97. Nie upijaj się, nie będzie głowa boleć. (Linde)
98. Wybij klin klinem, upiłeś się wczoraj miodem, upij się dziś winem. (B. P.)
99. Jam nie mam iż upitym, lepiej leżeć, niż zabitym.
100. Klin klinem bij, upiłeś się wczoraj, Jeśli głowa łupie, pij z nim do wieczora. (Bies:)
101. Pij zdrów, długo wnoś; niech frasunek na rany nie psuje ci głowy. (Pot. Hor.)
102. Niemy pierwsi obyczaj picia wprowadzili, Pili Grecy, Rzymianie, i Sarmaci pili. (Węg.) (44)
103. Woszak Leonidas mówiąc między nami: Djabelnie był podpity pod Termopilami. (Z.)

(39) Znaczy często się upijać. —
(40) Znaczyło wykupić swobodniejszy od jakiej ceremonji, częstując winem, miodem N.p. od imienin, urodzin, i.t.p. Starzy polacy zwali to przepijaniem.
(41) Słowo sam jest tu w dwojakim znaczeniu, co się najlepiej niemieckim językiem objaśnić da. W pierwszym przypadku znaczy allein; w drugim selbst. —
(42) Upił się. —
(43) Ten, co mnogo pić może, nie upiwszy się.

(44) My: t. j. Polacy.

104. Rzym za czasów Cy-
cerona wystawiał styl
czysty; Bo też wody nie
pijał, lecz Łakryma
Krysti. (P.) 45/

(45/ Anachronizm. Za czasów Cycerona niewiedziano jeszcze o Chrystusie.—

105. Hetman, czy król,
Senator, czyli dzielny
żołnierz;
wszyscy leją z kielicha
w gardło, nie za kołnierz.
(P.)

106. Ziemia pije z księżyca,
Księżyc z morza soki;
Morze pije z rzek wody,
Z mórz piją obłoki;
Roślina z ziemi pije,
Ziemia pije z nieba;
wszystko pije bracia
moji, a wina nam potrze-
ba. (P.)

107. Próżno grzech pijan-
stwem wymawiać
(Kn: ad.)

108. Pij przedy mając.
(P.)

109. Pijany obiecuje, a
trzeźwiawszy żałuje.
(P.)

110. Inak o rzeczach sądzimy
Gdy przy pełnej posiedzimy. (P.) 46/

(46) Rozumie się przy pełnej szklance wina lub miodu.

(36) T. j. co za zdrowie, albo czyje zdrowie pić – Zwyczaj picia winem czyje, lub za czyje zdrowie, jest u wszystkich cywilizowanych narodów upowszechniony. Słowo angielskie, Toast, oznaczające ten zwyczaj, przeszło we wszystkie języki europejskie. –

(37). Pić nadmiar, nad siły. (38) Pić więcej, i dłużej niż drugi, wiec pić więcej.

[Kont: 119b]

Kont: Pić, upić się, pijaństwo. –

83. Zwadliwa rzecz jest wino, a potwarzliwa pijaństwo. (Wad: Post.)

84. Pić zdrowie czyje pić. (Kn: (36)

85. Przepijać do kogo. (Z. Mon. Linde) Garf. Pić wczyje ręce.

86. Kto swego przyjaciela zowie, Niech przepije za jego zdrowie. (Petr: Hor.)

87. Źle czyni kto salutę przepija jeden. (Hor: Sat:)

88 Gniewasz się, gdy cię pełna bracie minie; A gdy się przepijesz kładziesz na mnie winę. (Bratk:)

89. Przepić się. (Linde (37)

90 Przepić kogo. (38).

Powaga, poważny

(1.) T. j. o tyle, o ile ważymy w towarzystwie urodzeniem, majątkiem lub rozumem, i nauką.
(2) Udawać poważnego
(3) Umieć się do każdego towarzystwa zastosować.

1. Tylko przez wagę, wchodzim w powagę. (Lub: Roz: (1.)

2. Powagę stroić. (Kn (2)
Garf. Z tłga pać jak z tabla, tany, jak z partesu.

3. Z poważnym, poważny, z wesołemi śmieszny. (Jabł: Tel: (3)

P. 120.

Pozwolić, pozwolenie

1. Pozwólmy ~~się~~ sobie. (Zent: Lud. I.)
2. Niepozwalam! (2)

(1) T. j. co pokonajmy. –

(2) Słowo sławne w Historyi Narodu polskiego.

Pręt, przyć się.

1. Stań się szczęściu prętem. (Chroś. Luk.) (1)
2. Uciekł, choć się wprzód nader przyżył. (Jabł. Buk.)

Przyć chcieć się burmuszyć, srożyć. –

(1) Bądź niezgięty tak w szczęściu, jak w nieszczęściu.

(1) Dobrze się wiedzie, pomyślnie wszystko [interesa] idą. –

(2) Źle orze, źle gospodaruje, źle się rządzi.

Pruć

1. Jeden szyje, drugi porze. /Kn/ Parf. Jeden buduje, drugi psuje. –
2. Poszwie się porze. /Ł/ Linde (1)
3. Kto kosztownie jada, a źle orze;
Temu się żadna rzecz poszwie nie porze. (2) /Falib/
4. Każdy w swoje porze /Kn/ Parf. Każdy na swoje koło wodę ciągnie, b. do siebie nie od siebie chleb kraje.

(1) Proca, rzemień do ciskania kamieni. Dawna broń u Żydów. Kamieniem z procy zabit Dawid Goliata. – wyleciał jak z procy, znaczy prędko, wyleciał z kąd gwałtownie, mimo wolnie, N. p. pękły osie u karocy, a on wyleciał jak z procy [Łabt: Fir:]

(2) Doraźnie, bez namysłu.

Proca

1. wyleciał jak z procy. /Ł/ /Linde/ (1)
2. Dadz odpowiedź komu, jak z procy. /Pass: Fir/ Min: Ryt:/ Parf: Jak z bicza, jak z rękawa (2)

Proch

1. Zetrzeć się na proch, na miazgę. /Ł/ Linde (1)
2. Jest tego jak prochu /Kn/ Parf Jak piasku, jak maku. (2)

(1) Grożąc/ (2) Mnóstwo tego

P. 122.

Próchno, zpróchnieć

1. Natura mierzi się, takim złączeniem, jak którym kwiat z spróchnem; młody z babą, brać się. — (Petr: (1)
2. Pamięć jego próchna nie uczuje. (Birk: (2) Mt
3. I próchnością świecą, ale nowey. — (Gm:)

(1) Nierówne co do wieku małżeństwo.

(2) Niezpróchnieje, niewygaśnie, będzie wiecznie świeża.

Promot, promocyja

1. Bez promotora łatwo ubogiego wypchnięto ze dworu. (Wad. Dam: (Żegl) (Kn) (1)
2 Bez jakiego promotora, i godny niewskóra u dworu. (Żegl)
3. Promot, a nauk (Kn) (3)

(1) Bez protektora, ze Dworu, rozumie się Króla, lub magnata.

(2) Promowowany przez jaki Fakult, tak akademicki, na bakałarza, lub Doktora, wstąpi.

Próg

1. Za wysokie progi, na moje nogi. (Ks: Lud (1) Paszk. Nie dla mojej to gęby kąsek;
2. Takich nie prosić, co tylko za próg mowy przyjaciół wynosić. (Nar: Pam:)

(1) Nie dla mnie ta godność, ta posażna panna, bo wysokie progi dla tego zdaje się że w pałacach, wojewodów, kasztelanów, zwykle były wysokie progi, na których drobna szlachta odwiedzająca dwory często utykała. —

Prorok, proroctwo

1. Co rok, to prorok. (Gm.) (1)
2. A prorokowi co? (Żegl. kn.) (2)
3. Bodajbym był fałszywym prorokiem. (Kras: Pod:) (Parf. Bodajby się nie sprawdziły słowa moje.) (3)
4. Zrób mnie prorokiem, zrobię cię bogatym. (Gm:)
5. Nie będziesz wieszczym w kraju prorokiem. (Gm.) (4)
6. Prorok, albo wymyślacz snów, zabit będzie. (Leop: Deut:) (5) Tak stoi w piśmie Św.; nowe prawodawstwa łagodniejsze w tej mierze.

Kont: Piwo, piwnica

17. Jaki kto uwarzy, złe czy dobre, takie piwo pije; a czasem jeszcze i brzeczką się sparzy. (Pot. Syl.) (Zab.) (11.) Parf.: a. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz. — b. Fij! coś uwarzył. (Linde)
18. Niech się te młode piwko wyburzy, a będzie z niego dobry trunek. (Linde) (12)
19. Znać piwo po zakwasie. (Rys:) (13)
20. Człowiecze, chcesz pocieszyć duszy swej? Niemów często piwa nalej; bo z piwa jest dziwny olej. (Gołęb: z Mans: z 15go wieku)

(1) O niewiastach płodnych.

(2) Temu prorokowi, rozumie się, co złe rzeczy przepowiada. Rusin mówi w takim razie: Na proroki, puki! t.j. kije, batogi.

(3) Przewidując, i przepowiadając jakie nieszczęśliwe zdarzenie.

(4) Z Łacińskiego: Nemo propheta in patria sua. Gruntuje się przysłowie, to, na codziennym doświadczeniu, że rzadko własny naród umie ocenić zalety, i zasługi swojego ziomka. —

(11) Parf: Poz: 1a i 10a — wszystkie przysłowia umieszczone pod Poz: 1. 10. 17. 17a 17b są metafory, których sens moralny jest: Znoś cierpliwie skutki twoich spraw, twych czynności. —

(12) Metafora, zastosowana do młodych ludzi.

(13) T.j. znać, jak już zkwaśnieje, czy dobre było. —

Kont: Prośba, prosić

7. Proś jak najwięcej, a bierz co dają. /D/

8. Pańska prośba, zarozkaz stoi. /D/

9 Chleba prosić /Z. Gm/ (6)

10. Przestańmy na tém, łomany, a nie prośmy się nikomu. /Pr: Linde/

11. Łatwo kochającego poprosić. /Kraś: Doś:/

12 Nie obrażaj, nie przepraszaj /Gm/ Par: Nie czyń, nie kajaj się. (7)

13. Z przeproszeniem, niech mi się będzie wolno zapytać. /Linde/ (8)

14. Przykrzejsze czasem przeproszeny, niż sama zwada. /Ampr:/

15. Nie bardzo nas wciągano, proszono. /Kn:/ Par: Nie muszono nas, nie urywano rękawa. (9)

16. Prośbą, nie groźbą. /D/ 10,/

Prosię

1. Małe prosiątko piękne. /Kr:/ 1/

2. Trudno ma być u chudej świni tłuste prosię. /Pot: Ław:/ Par: Jaki wieprz taka kiszka, jaka matka taka córka.

3. Kocha się w cudzym, jak Kuba w prosięciu. /Kr:/ 2/

4. Miejskie dzieci jak prosię, a szlacheckie jak szczenię. /Rys:/

(6) Żebrać, po żebranym chlebie chadzić.

(7) Ob: list: Janka, z imurz

(8) Z przeproszeniem: formułka konwersacyjna. Niemiec mówi: Wenn es beliebt ist; Francuz: Permettez de grace. Włoch: E per messo.

(9) Odnosi się do uczt, bankietów, jednym słowem do gościnności.

10. Rozśmieszaj, prędzej wskórasz.

(1) wszystko co młode, ładne.

(2) Przysłowie gminne.

P. 125.

(1) Ironja; znaczy że nader szpetny

(2) Lokucya przedawniona, obsaleta, znaczy: nachać się w swym zdaniu. —

(3) Cudzemi interesami się trudnić, a swoje zaniedbywać. —

(1) Dla prostego, wiejskiego ludu.

(2) Ironija.

(3) Z łacińskiego: ~~Brave~~ Linearicta, brevissima. —

(4) O drodze, albo ulicy, alleo ozpalone ogrodnym. —

Proso.

1. Mizny, możnaby go nad prosem postawić. (Kn/1/) Darf możnaby nim wróble straszyć.

2. Proso wiercić. (L/ Teb. Linde/2)

3. Cudze proso ograniać. (Gm/3/

Prosto, prostak, prostota

1. Dziś ten wielki prostak, co pieniędzy niema. (Hul. kow:/

2. Pijanica prosto idzie do karczmy, z karczmy krzywo wraca. (Dwór:/

3. Dla prostoty to tylko Mospanie,
Dla prostaty jest kazanie.
(Boch: Kom:/1)

4. Proste, jak motowidło, krzywe, jak wrzeciono. (Linde z Serb:/2/

5. Prosta droga najkrótsza. (Gm/3/

6. Prosto, prościusieńko, jak strzelit. (L. gm/4/

Prowadzić, odprowadzić,

1. Prowadzić kogo poczesnie. (Kn. (1)
2. Dalej z sztuka tak prowadził. (Kras: Pod: (L.) (2)
3. Prowadzić się. (L) (Kn.) (3)

(1) Znaczy, odprowadzać gościa przez uszanowanie. (W Niemieckim: Jemanden das Geleit geben.—
(2) Tak dalej mówił, rozprawiał, dowodził.—
(3) Stąpać wspaniale. W Niemieckim: Einher stolzieren.—

Próżniactwo, próżnować, próżno.

1. Żyć, jak szlachta, po próżniacku. (Jak: Baj:) (1)
2. Istny próżniak; kart, tytoniu, i kielicha (butelki) pilnuje. (Mon: War:)
3. Próżno (napróżno): (temu skrzypać, co nie chce wyskakać. (Kn:) (Parf Niepomoże głuchemu piszczek. (2)
4. Wielka doskonałość jest umieć pięknie próżnować. (Lub:)
5. Są, co niby ~~pracują~~ próżnują, najwięcej ~~próżnują~~ pracują; są, co na kształt czyniących, wybornie próżnują. (Amfi) (Mon: Ryt:)
6. Próżnowanie nie próżne, użyteczne. (Kn.) (3)
7. Próżnowanie przywódca do złego. (Kn) (4.)
8. Próżnowanie wszystkie złe przychodzi. (Rys: (Parf
9. Kto próżnuje, musi kraść. (Kn)
10. Próżnowanie nieuczy. (Amfi:)
11. Próżnowanie żywego człowieka grobem. (Knt (Hor)
12. Próżna bez kadzi wani. (Pol: Arg: (5) (Parf Brzmi głośno)

(1) Niegrzecznie, bez trafu.—
(2) Skrzypać, na skrzypcach przygrywać. tylko. Znaczenie tego przysłowia jest, że trudno smutnego rozerwać, nudzącego zabawić.—
(3) Odnosi się do treści 1go wiersza, Poezyi poprzedniej.
(4) W Niemieckim: Müssiggang ist aller Laster Anfang, und des Teufels Ruhebank.
(5) Głupiec zwykle najwięcej, i najgłośniej rozprawia.

ją próżna beczka, a wiatr
ją ~~pud~~ obala. /1/

13. Kłosy najwięcej sterczą-
ce, są zwykle najpróżniej-
sze. /Zab:/ Przys. Najwyżej sterczą
ją puste kłosy. (6)

14. Nie napijesz się z próżnego
naczynia. /Haur:/ Przys.

15. I Salomon z próżnego nie
naleje. — /Gm:/

16. Próżen poseł nic nie nada.
/Zab:/ (7.)

17. Próżen troski. /Z./ Linde/
(8)

18. Głuchemu próżne słowa.
/Sk: Kaz:/

19. Próżny gniew, bez siły.
/Smol: Wł:/ (9)

Przęść, przędza

1. Póty prządka nie ciągnie
póki ma przędziwo. /Zab:
Ant:/ Mat.

2. Ow nieborak, już cięńko
przędzie. /Falib:/ Przys. Cięńko
śpiewa; kuso, cięńko koło
niego; ostatkiem goni.

3. Uprzędzi sobie co wytrwie.
/Zab:/ Chod:/ Zab:/ Przys.
Uroje. (1) /Nagł:/

---

(6) objaśnienie w nocie 5ej stosuje się i do dwóch ostatnich pozycji. —

(7) Poseł, co z próżnemi rękami przybywa nic nie wskóra. —

(8) Człowiek zdrowy, wolnym mieniu, bez kłopotów. —

(9) Z Łacińskiego: Vana absque viribus ira. —

(1) Projekt jakiś, plan niewykonalny. —

P. 128
c 2

Przedarz, przedać

1. Nie przedawaj niedźwiedzia, aż będzie zabity. |Zak: Baj: I| Parf Nie pij naszynego niedźwiedzia skory. –
2. Za pieniądze przedałby i P. Boga. |Lutt: Ez: 2|
3. Ci Jehmościowie za Filozofów się przedają. |Monwar: (3)
4. Umie się sprzedać. |Z: gm| (4)
5. Przedajne dziś i niebo. |Zag: Gr:|
6. Przedajny, sędzia, urzędnik &c. |Jak ministrowskie szwajcar. |Gr: Linde| (5) Parf
   a 7 Przedarowanego. |Kn|
   b 8 Garetło mu srebrogrosz zasiadł,
   c Oniemiał od srebrnika. (6) |Krom:| Bil: |Warg: |Skarga| Linde 7|

(1) Ob: art Niedźwiedź
(2) Człowiek łakomy.
(3) Oku zafilozofów uchodził.
(4) Umie z swych talentów, zdolności, zrobić taki użytek że wszystkim wczas dopasć muszą. –
(5) Dający się pieniędzmi, lub podarkami ująć, przekupić.
(6) Przekupionego aby milczał, nie świadczył.

Przekora

1. Czynić komu co na przekór, albo na przekorę. |Z| Linde| Parf Nartość. (1)
2. Precz stąd przekoro! |Zab: Linde| Parf Precz stąd kłótnico, sekutnico &c.
3. Lepsza pokora, niż przekora. – |Gm|

(1) Czynić to, czego sobie kto nie życzy i czego nie chce.

Przepaść, przepadać

1. Przepadać za kim. (Z) (Tr. Linde) (1)
2. Bodajem przepadł, jeśli to nieprawda. (P) Par. Niech mnie ziemia pochłonie. (2)
3. Przepaść termin, albo rok. (Kn. Linde)

(1) Szalenie za kim, z miłości, z przywiązania.
(2) Twierdząc uporczywie rzecz niepodobną do prawdy.
(3) Zakończyć sprawę. Znaczy: z danym, osądzonym być, a nie stawić się. In contumaciam.

Przestać

1. Można przestać na małym mój księże plebanie, Dogodzić miernym chęciom na to zawsze stanie. (Kras: List:)
2. Na swym stanie żaden nie przestanie. (Zygł: Par.)
3. Tym rzecz najdziwniejsza, Żeby najwięcej miał, Jeszcze nie znam żadnego, żeby na tém przestał. (Rej: Wiz:)
4. Kto z łotry przestawa, Łotrem także bywa. (Klonowicz: (Par.) Kto z kim przystaje, sam się za kim staje.
5. Jak się wiele dorwie takiej, Kiedy przestać, nie wie sprawy. (Rys: (1))
6. Przestanie kto tego najmilszy. (Kn. (2))

(1) Zakonny, nie nasycony.
(2) Gdy to, co nas dołęga, mozolnie, czy przyjmie, ustąpi. —

P. 130

Pot, pocić się.

1. Aż wszystkie poty na mnie wystąpiły, (albo) uderzyły. (Zygm.) (1)
2. Śmiertelne na mnie biją poty. (Fed. Linde)
3. W pocie czoła pracować na kawałek chleba. (Zygm.: 121)

(1) Malujące ból, przestrach, fatygę.

(2) Mowa zmianowicie opracyjnikowej, aczkolwiek i przymysłowej, przyzmożna się pocić. —

Pęd, pędzić

1. Pędzić konnicą w cwał; (Fed. Linde) Pers. Galoppen. (1)

(1) we Francuzkim: ventre à terre.

P. 131.

Kont: Przyjaźń, przyjaciel

63. Mimo wszelką ostrożność, przecież się wydarzy, że między przyjaciołmi niechęć się zaskrwawi. (Flor: Sat:)

(19) L. j. Tak w złej, jak w dobrej doli. – 64. Jednakie przyjaźń mieć powinna gusty: Tak przy popiele kochać, jak w zapusty. – (Mor: War: (19))

65: Dla przyjaciela, dla dobrego gościa nie żałuj. (Kn: Ad:)

P. 132

(1) Człowiek pakośliwy, t. j. lubiący drugim przykrości robić. —

Przykrość, przykro, naprzykrzyć. —

1. Przykrości komu wyrządzać. (Z. gm.) (Tarf. Pakości.

2 Pakosnik. (Z.) (1)

(1) Tak zwie lud polski dusze samobójców lub dzieci bez chrztu zmarłych, które według legendy gminnej, po lasach się tułają. (Gołęb: Lud:)

Potępić

1. Nie potępiaj drugich, jeśliś sam nieczysty. — (B. I.)

2. Potępieniec. (Z. gm.) (1)

Literackie

Do sprawy

Lit. R

Skazówka

Dla P. P. Zecerów, i Drukarzy.

Nr. Pozycyi	Słowo główne	Pagina	Uwagi
1.	Rachować.	1.	
2.	Raiya.	5.	
3.	Rada.	2. 3. 43.	Radzić
4.	Radość.	4. 10. 8.	
5.	Rak.	3. 7.	
6.	Ranie.	9.	
7.	Rana.	11.	Ranić
8.	Ramy.	9.	Ramki
9.	Rano.	12.	
10.	Ratować	7.	Ratunek
11.	Ratusz.	8.	
12.	Raz.	6. 5.	
13.	Regestr.	16.	
14.	Reszt.	20.	
15.	Ręka	14. 15. 17. 18. 19a. 19b. 19c.	Ręczyć
16	Robak.	34.	
17	Robić	21. 25. 26. 27. 34.	Robota
18.	Rodzić.	4. 65.	Rodzinstwo.
19	Rog, Rogi	28. 29.	
20.	Rok.	35.	Rocznica
21.	Rola.	30.	Rolnik
22.	Romans.	65.	
23.	Ronić.	30.	
24.	Rość.	27.	Rosnąć

Nro Pozycji.	Słowo główne	Pagina.	Uwagi.
25.	Rosół.	31.	
26	Równość.	32. 33.	
27.	Roz.	37. 38.	Przyjmek
28.	Róża	13.	Różaniec
29.	Rożen.	36.	
30.	Rózga.	39.	
31.	Rozkaz.	40.	
32.	Rozkosz.	41.	
33	Różność	42.	Różnica
34.	Rozpacz.	42.	
35.	Rozpusta.	28.	
36.	Rozum.	13. 22. 23. 24. 31.	
37.	Rozwód.	43.	
38	Ruch.	45. 46.	Ruszać.
39.	Rumel.	44.	
40.	Runo.	44.	
41.	Ruta.	47.	
42.	Rwać.	48.	Urwać
43	Ryby.	53. 55. 59[a]	
44.	Rycerz.	47.	
45.	Rychło.	48	
46.	Rydel.	49.	
47.	Rydz.	66.	
48.	Ryk.	49.	Ryczeć
49.	Rym.	50.	

Nro. Pozycyi.	Słowo główne.	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
50.	Rynek.	50.	
51.	Rynna	51.	
52.	Ryś.	51.	
53.	Rysa.	51.	
54.	Rzadko.	53.	
55.	Rząd.	52.	Rządzić.
56.	Rzecz	54. 56. 57. 58.ª 58.ᵇ 59.ª	Rzecznictwo.
57.	Rzeka.	54.	
58.	Rzemień	59.	
59.	Rzemiosło.	61.	Rzemieślnik.
60.	Rzepa.	60.	
61.	Rzeszoto.	60.	
62	Rzeźnik.	62.	Rzeź
63.	Rzut.	63.	
64	Rzyć, Żyć.	64.	Zadek.

Griess. Typol potud: 26/3 871.

W. [illegible]
W. [illegible]

Pag 1. a

176

Rachować, Rachunek

1. Mało chować, wiele rachować, niewielki pożytek. /Goss:/
2. Można to na palcach porachować. /L/ Linde/ (1)
3. Maszli co zacząć w przód się rachuj z mieszkiem. /Bratk:/ (2)
4. Rachować się z własnym sumieniem. /Linde/ Pot
a Porachuj się z sumieniem. (3) b. Uderz się w piersi.
5. Głupców liczba bez rachuby. /Kras: bis:/
6. Zdasz ty z tego kiedyś P. Bogu rachunek. /Gm/ (4)

(1) Z taktego mało; albo też tak to pewne, niewątpliwe. P. Niemcy mówią Man kann's an den Fingern abzählen.
(2) T. j. oblicz się, czy masz tyle pieniędzy ile na Antrepryzę potrzeba.
(3) Upominając kogo aby się przyznał do winy.
(4) Grożąc, jeśli kto nie szanuje drugich krzywdzi, lub zły przykład daje

2. ~~6~~

Kont: Rada, radzić, porada

8. Łatwiej mądremu radzić. (Linde)
9. Cięższy winien, co źle radzi. (Rys:)
10. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. (S)
11. Niech P. Bóg radzi, o swojej czeladzi. (S) Parf
a Da Bóg dzieci, to da i nadzieci. (Sm:)
12. Mądrym się ten darmo zowie,
kto nie ma rady w swej głowie. (Kn.) (Sm)
13. Radź się inszego, a przecię patrz swego. (Rys:)
14. Radź się samego siebie, bo nad cię, nikt ci nie jest wierniejszy.
(Radz: Bibl:)
15. Zdrowa rada, gotowa majętność. (Kosz: Lor:)
16. Nie mócz sobie dać rady. (Linde) (4)
17. Ani do rady, ani do zwady. (Zegl: Ad:) Parf
a Ani do pióra, ani do szabli. +
18. Próżna rada poszkodzie (Sim: Siel) Parf:
a Lekarstwo po śmierci;
b Łyżka po musztardzie (po obiedzie) (5)
c Rychło w czas, (z Ironiją)
~~(2)~~
19. Radzić komu na zgubę. (Linde) (6)
20. Kto źle drugiemu radzi; sam to wprzód zawadzi. (Kn:)
(7) (Kont: Pag: 43.)

(4) W Niemieckim: Rathlos sein. – Rzecz godna uwagi, że słowo polskie: rada, pochodzi wielce nie od niemieckiego słowa Rath, rathen.

(5) Toż samo wyrazy. W francuzkim: Moutarde après le dinée. –

(6) Radzić komu źle, dla własnego zysku.

(7) Zawadzi = zaszkodzi. Jest to przysłowie Parf przysłowia: Kto pod kim dołki kopie, & &

+ Opp: I do rady, i do zwady. In utrumque paratus. t.j. i piórem i szablą.

R. 3

Rak

1. W ten czas jak Rak świśnie. [Darf]
a Nas[?] Nigdy.
2. Pokażę ja ci, gdzie raki zimują. [Ppp] grożąc komu.
3. Py: Dlaczego rak idzie wspak? Od Bożego ojca tak. [Dykt:]
4. Raczkiem chodzić. [Lob] (1) łazić. —
5. Tyle w tym smaku, co w pieczonym raku. [Tym]
6. Głodnemu napierwsze danie, raki. [J. M] [Prowincje].
7. Raka upiec. (L) (2)
8. Sięgnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. [Pol: arg]
9. Chcesz skarać raka, wsadź go w wodę. [Mon] (3)
10. Rakom świstać. (Linde) (4)
11. Na raku się wlecz. [Pol arg] (5)

[Kont: Pag: 7]

Rada, radzić, ~~...~~ poradzić.

1. Dowiedz się rady, a swój rozum miej. (1)
2. Gdy szukasz rady, strzeż się pilnie złej rady. [Kn]
3. Młoda rada, marcowa pogoda, a niewieścia łaska, jednako wszystko stateczne. [Amfr] (2)
4. Porady każdy da, ale pomoc rzadki. [?]
5. Przeciwiąc się, bardziej rozdrażnisz, niż poradzisz. [?]
6. Dziesięciu łysowatych, do jednego białokurawatego na poradę chodzą. [Ryś] (3)
7. Drugim wnet dobrze radzimy, a sami sobie często nie umiemy. [Kn]

[Kont: Pag 2]

(1) To jest narzekacie na nogach, jak małe dzieci. — Darf Raczkowa.

(2) Znaczy zarumienić, zaczerwienić się. Dlatego zdaje się, że rak po ugotowaniu staje się czerwonym.

(3) Żartobliwie: Chcąc kogo niby ukarać, właśnie dogodzić mu.

(4) Pf Groch o ściany ciskać.

(5) Darf: Żółwim krokiem; noga za nogą. —

(1) Z pomiędzy rad ci danych, wybierz najlepszą.

(2) To jest, niepewne.

(3) Wianek na ludzi rudych włosów.

~~[Darf]~~ Drugim mądry, sobie głupi. [Linde]

4 Sz

Radość, rad, rady.

1. Gdzie ci radzi, bywaj rzadko, a gdzie nie, nigdy. /J. M./
2. Co muszę, rad to czynię. /Birk/ /Żegl: Ad:/
3. Nie radby, ale musi. /Kn/ Paf Nie rada koza na targ, ale musi. /Rys/
4. Rad nie rad. /Linde/ Paf a chcący, niechcący.
5. Co ludzie radzi słyszą temu łatwo wierzą /Amfr/
6. Trzymają słowo radzi ale sami sobie. /Pasz: Dz:/
6 Tak temu rad, jak gdyby mu psi obiad zjedli. /Rys/ Paf ~~(46)~~

Rodzić, rodzice, rodzeństwo, ród

1. W czepku się rodził. (1)
2 A kto go, /albo ją/ rodził. (2)
3. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. /Pot: arg/ (3)
4. Drzewo nierodne, każdy rad do pieca niecie. /Kaśc: Gd:/ Mitt/
5. Rzadka miłość rodzeństwa. /Oss: Boj:/
6 Szturm ludzi nie rodzi. /Rys:/ Paf a wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. /Birk: kaz Pol: arg/
7. Tak cię urzęstuje, że nie będziesz wiedział zkąd jeś rodem. /Kn/ (4)
8. Wiersze sporo, acz podłe, rodzą się jak grzyby. /Hor: Sat:/ (5)
9 Gdzie go nie posieją, tam się urodzi /gm/ (6)
10. Rodzony rodzonego nie lubi, kiedy się ubogo ma na świecie. /Star: Z Ref:/

[Kont: Pag 65]

[Kont: Pag: 10]

(1) Znaczy: że szczęśliwy; odnosi się do gminnego przesądu, że dzieci, które przy urodzeniu mają gatunek siatki muskułowej na głowie, będą mieli do wszystkiego szczęście w swym życiu.
(2) Było zwyczajem pytanie w familii, jak szlachcic, gdy się kawaler o córkę starał, lub syn z panną chciał się żenić. Dowód szlachectwa musiał sięgać przynajmniej ~~sięga~~ Kroniki Niesieckiego. —
(3) Zawiść sąsiedzka.
(4) Tak cię obiję, tak ci skórę wyćwiczę
(5) Sypią, lęgą się, na papier.
(6) Wścibski, wszędzie go pełno.

Pag. ~~1 b.~~ 5. R.

178

Racya.

1. Nie wskrzesi racya zguby. (Ampr: (1)
2 Tysiąc racyj, szeląga dłużnie zapłaci. (P.)
3. od złego włodarza, bogato mnogo racyj. (P.) (2)
4. Racya fizyka, nie ma kaskabntów. (Gm.) (3)
5. Masz racyą. Part. Masz recht. (Linde) (4)
6. Racya, racyą, a szkoda szkodą. (Ampr:)
7. Racya mocniejszego lepsza. (Zab: Szk. 6.) Part. a Kto mocniejszy, ten lepszy. (5)
8

(1) Racya = dowód; przyczyna;
(2) włodarz = Rząd. cy dóbr, Ekonoma.
(3) Nie może iść do miasta, do kościoła, i.t.p. —
(4) Znaczy: prawdę mówisz
(5) Ironicznie: jure canonico. (Rums. u. m. z. n. Ht.)

+ Masz słuszność.

Kont: Raz

21. Raz a dobrze, albo Raz ale dobrze. (L.) (12)
22. Raz tylko człowiek umiera. (Kn: ad:)

(12) Dosłownie sie zastosować.

Rz. ~~2~~6.

Raz, razy

Trzy razy przenosić się, na to wyjdzie, co raz pogorzeć. (1) [B. 7]

2. Raz przegrasz, raz odżałujesz, wygrywajże ottugo, strata czasu, pracy i nakładu. [tamże:] (2)

3. Gdy się raz pierwszy co nie powodzi; Drugi się zaś raz powtórzyć godzi. [Kn.]

4 Do razu sztuka; (L) (3)

5. Świni raz komu dać. [Kn.] (4)

6. Zły raz, zła chwila, nieszczęście. [Kn.]

7. Ujść złego razu. [J.]

8. Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć [razy] pomoże. [Kn.] (5)

9. Nie dość raz wilka spłoszyć od obory. [Jabł. Buk:]

10. Raz, jak nie; } Kn.
Nic to, kiedy raz }

~~Pot.~~
a. Pierwsze potknienie miewa odpuszczenie. [Kn.]

11. Dwa razy na jednym się potknąć nierozum. [J.] Mat.

12. Leniwy dwa razy robi. [Kn.] (7)

13. Kto się mści, dwa razy bywa bity. [Jabł: Dz:]

14. Na świecie, jak na dworze, raz jasno, raz pochmurno. — [Knt.] [Linde]

15. Raz, wraz. [J.] (8)

16. Nie wszystko na raz. [Kn.] (9)

17. Raz bolzco, raz świnbieco. [L. ym:] (10.) ~~R~~ Pot. I tak źle, i tak nie dobrze

18. Raz na wierzchu, drugi raz na spodzie. [Kn.] (11) #

#19. Raz na zawsze. [Kn.] Pot. Na wieczne czasy; daje darujić &c.

20. Raz dość ~~być~~ na wojnie szwankować; Potem trudno wetować. [J.] [Kors: Pag 5]

(1) przenosić się, to samo co przeprowadzać się z jednego miejsca na drugie.

(2) Mowa o procesach w których się szlachta polska zawsze kochała.

(3) Nie uda ci się ten figiel drugi raz.

(4) t.j. Słozem, [płazem] szabli kogo uderzyć.

(5) Mowa o plagach, i o młodzieży szkolnej. Prawdziwie maksyma Jezuicka. Knapski był Jezuitą.

(6) Na jednym progu, kamieniu &c

(7) Bo robiąc źle, musi poprawić.

(8) t.j. ciągle, bez ustanku.

(9) Zjeść, wypić, wydać; zdać się jeszcze i na drugi raz, nie nadzieść tylko potrzeba.—

(10) Na obie strony źle.—

(11) Jak się trafi; raz na wozie, drugi raz pod wozem.—

R. 7

Ratować, Ratunek

1. Cotracimy na zbytkach, chcemy tego goszatka, lub browarem ratować. (Fal: b:) (1)
2. Nie żądaj owca od wilka ratunku. (Bratk.)
3. Na to niema ratunku. (L.(Gn.) (2)
4. Ratuj kto w Bogu wierzy! (L.) § 3) Głos rozpaczy w chwili niebezpieczeństwa.

(Kont:) Rak, raczyć

12. Wracać się, jak rak z drożdżami. (Wurz: p. 198.
13. Uraczyć kogo. (L. gr. 16.)
14. Pomykali się jeden za drugim, jak raki z kobieli. (Mon: War: 7)
15. Raki wyszeptane. (Z.) (Han: Ek: 8)

(1) Ratować ma tu znaczenie, wynadgrodzić. Książka Falibowskiego o marnotrawstwie i zbytku, drukowana w Krakowie R. 1626. A więc już na początku 17 wieku, zbytkowała szlachta polska kosztem demoralizacyi najliczniejszego, i najużyteczniejszego stanu, n. a. ~~[illegible]~~ rolników, t.j. chłopów, i rzemieślników.

(2) Rzecz skończona, nie masz ani sposobu ani nadziei zmiany.

(6) Zwyczaj: utraktować kogo jadłem i napojem, aby się jak rak zaczerwienił.

(7) Goście, lub członki jakiego zgromadzenia.

(8) Wygłodniałe, wychudłe; jeśli po ustawieniu nieprędko do wody są dane, i niedostatek pokarmu; n.p. po kropy mlika d.

(1) Niemieckie:
Herrendienst
vor Gottesdienst.

(2) Hultaj co za
złotówkę fałszywie
świadczyć gotów.

. . .

Ratusz

1. Do kościoła kiedy
chcesz; a na ratusz
musisz. /Rys/ Linde/
(1)

1. Ratuszowy świadek.
/Lent:/ Linde/ (2)

Kont: Radość

12. Radzi to ganimy,
czego dać nie chcemy. /Kn/

13. Rad puszczamy,
sprzęt źle nabyty. /Rys:/
Parf. a Źle nabyte, nie by-
wa dobrze pożyte; b Małe
party idą do czarta. (Gm)

14. Radaby dusza do nie-
ba, ale nie wie ~~ma~~, czego
trzeba. /Gm/ Parf

15. Radaby dusza do raju,
ale jej grzechy nie dają. /Rys/
Parf Ale nie jako przed
grzechami. /Kn:/

(1) W czyjem zastęp-stwie, z a plenipotencyą, w jakim interesie
(2) Obojętna ciekawa, próba, ćja jakiego czynu, lub jakiej mowy.

Ramię, ramiona
1. Działać w czyjejgo ramienia. (L) Linde (1)
2. Wziąść kogo na ramiona. (L)
3. Ruszać ramionami. (L) Parf On na to, ruszył tylko ramionami. (2)
4. Rzeczą ziarno kwiatek uprawnej roli, w orenzbo za przeciągniony; który jak szeffa silnie zdobi mu ramiony. (Tom. Pol.)

(1) Jeśli kto w czym nader zostrożnie sobie postąpił. Czasem żartobliwie, w rzeczy poręcznej. —

Ramy, ramki
1. Tylko w ramki go oprawić. (Linde) Żartobliwie) Parf
a Niewiniątko,
b Gagatek
2 Warto by go za to w złote ramki oprawić. (Gm.) (1)

Q ~~4~~ 6. 10.

Radość, rad, radować się.

~~7 Parf Jak gdyby mu kto nogę uciął. /Cz/~~

7. Rad pan gospodarz gościom, każe miodu nosić. /Bratk/

8. Tak mu był rad, że go odrazu odpoił. /Gor: Dw:/

9. Uraczyć kogo. /L/ Linde/ (1)

10. Zdrowa rada gotowa majętność. /Kosz: Lor./

11. Gdy szukasz rady, strzeż się pilnie zdrady. /Ryś/

12. Nie może sobie dać rady. /L/ Linde/ (2)

13. Ani do rady, ani do zwady. /Zegt: Ad: /Parf
a Ani do pióra, ani do szabli.
b Ani żak, ani dworak. (3)

14. Próżna rada po szkodzie. /Sim: Sil: /Parf
a Łyżka, albo musztarda po obiedzie./
b Lekarstwo po śmierci;
c Rychło wczas. /Ironicznie/

10. Obietnica, głupiemu radość. /Mon/ Parf
a Obiecanka, niedanka; głupiemu radość.

11. Setnie temu rad. /Nar: Dz:/ (4) /Kont: Pag 8./

(1) utraktować gościa obficie jedzeniem, i napojem.

(2) W Niemieckim: Rathlos seyn.

(3) Z Łacińskiego: Neque ad chorum neque ad for...

(4) N. p. Kochał cię twój braciszek, bo cię setnie skropił. /Nar: Dz/ Ucinek

Rana, ranie

1. Miejsć rozmaitych odmiany; Nie uleczą duszny rany. (Hint)
2. Wszystkie rany, mają swe plastry, swe maście. (Pot: wać: (z Krasickiego)
3. Rany, ~~za~~ zarany; A wróćmy sobie barany. (Rys:) (1)
4. Człowiek dobry, łagodny; można by go doraźny przytłoczyć. (Ezgs: ad:)
5. Zranki, często bywa ~~ranka~~ rana. (Haur) (Mets
6 Skrzepłe rany, na nowo rozkrwawiać. (Pilch: Sen:) (2)
7 Rana, za ranę; siny raz, za siny raz. (Radz Bib) Parf Wet za wet, niceś my sobie nie winni. –
8. Rana się zgoi, a złe sławo się nie zgoi. (Rys:)
9. Rany Boskie! (3) (L:)
10. Jeśli ani marmur serdeczney rany,
Ani ułżą jedwabiem obite sciany;
Przecz mam zajrzeć kosztownych pałaców komu?!
(Hor: Od: Tł: J. Kochn:) (4)
11. Rana jest trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całe być powinno. (Linde)
12. Tak rana boli w goleni, jak i w nytowie. (Rys:)
13. Dla rany się niebie, dla pochmielu nie pije. (Rys) (5)
14. Nie odnawiaj rany, albo wrzodu zgojonego. (Rz: Ad:) Parf Poz bij –

(1) T. j. tyś bili śmy, wyczubili śmy, jeszcze teraz zgoda. –
(2) Boleść serca, smutek, wszczęście już zapomni a wznowić. †
(3) Ta księga specyjalnie krakowska; tyś krzyknik, wyrażający nieprzyjemną niespodziankę.
(4. Zajrzeć: zazdrościć. –

† Infandum, regina, jubes renovare dolorem. (Virgl: Aneida:)

(5) Rzuć mię się: głupstwo. Dla pochmielu, t. j. dla podchmielenia, podpicia się ~~sobie~~

1a R. 12.

~~Równość, równy, równo, zarówno~~

~~1. Pijanemu, szalonemu zapalczywemu, wszystko, kosą równo zda. (Żab.)~~

Rano, ranek, poranek

1. Kto rano wstaje, Temu P. Bóg daje. (Gm. Part.)

a Nie rano's wstał, nie będziesz miał. (Rys.)

2 Raniej trzeba się było u radzić. (Pk.) (Part.)

a. Rano musi ten wstać Ktoby go chciał oszukać. (Pos. Fow.)

3. Rannego wstania, wczesnego zasiania, i młodego ożenienia, nikt nie żałował. (Rys.)

4. Wstawszy rano, rób co, boinaczej, jak gdybyś leżał. (Rys.)

R 8 13

(1) Z Ruskiego: Pryjbud szczastie, rozum bude.

(2) Przebiegły, doświadczony. —

(1) W Niemieckim: [illegible]

(2) Kierz: krzak.

Rozumieć, rozumny.

Rozum.

1. Przyjdź fortuno, przyjdzie i rozum. (J. M.) (1)
2. Lepszy łut szczęścia niż cetnar rozumu. (Rys.)
3. Rozum szlifowany. Parf
a Na alembik przepędzony. (Lok.) (2)
b Fain, fain;
4. Myśli, że wszystkie pojadł rozumy. (J. M.)
5. Młode jaje, a rozum stary. (P. L.)
6 Kto doje, dopije, ten rozum nie tyje. (B. J.) Parf
a Brzuch tłusty, łeb pusty. (J. M.) (Kontynuacya Pag 22.)

Róża, różaniec

1. Grzech wszystek zmazał; Zmówił cztery różańce, Na Gromnice dmuchał. (Bes:) Parf
a Nabożniś, świętoszek.
2. Piękna róża, ale ciernie. (Pot: Arg:) (Opp:)
3. Ciernie, a przecież piękną różę rodzi. (Ansz:)
4. W tenczas róże rwać, kiedy kwitną. (Pars Fid:) (C)
5. Wdowa jest jako kierz różany; póki róża kwitnie, póty go szanują; a jak prędko zginie, to już nikt nań nie dba. (Lind.) (2)
5. Stanie to za różany wianek. (Rys:) Parf
a Dobry czyn stanie za modlitwę. —

Ręka, ręczyć. rękaw.

1. Oddać komu co do wiernych rąk. [Lok.] (1)
2. Tego z rąk kuwaniewy, trzęsie. (2)
3. Mów co chcesz, tylko ręce przy sobie trzymaj.
4. Z rączki do rączki. Parf
   a. Ręka za woreczek, i za dwo-rek.
5. Smołę ma na rękach. (3) Parf [J. M.]
   a. Nadtłuście palcu,
   b. Jest się niebezpiecznego rzemiosła.
   c. Trzeba mu dobrze patrzeć na ręce.
6. Ciepłą ręką komu co dać, darować. (4) Parf
   a. Dając, darując.
7. Jak ręką odjął. [L.] (5)
8. Dobra ręka, dobra broń. [Amfrit]
9. Kto za kogo ręczy, ten i beczy. Parf
   a. Kto za kogo ręczy tego djabeł męczy. (6)
10. Ręka powinna być, u jeźdźca wyprawna, u panny cudna, u żołnie- rza prędka. [Żab.]
11. Pewniejsza z rączki do rączki. [Haur] Parf Por. 4.
12. Rzeczy zacinać. [L.] [Linde] (7)
13. Gdzie kogo co boli, tam rękę kładzie. [Petr: Hor.] Parf
   a. Gdzie boli, tam ręka.
   b. Czego człek żałuje, o tem rad mówi. [Erazm: Jez:]

[Kont: Pag: 15.]

(1) n. p. dobrą do kasę, bez kalkulacyi i rachunków.
(2) Niełatwe do dostania.
(3) Czegoś dotknie, to mu przylepnie, to i schowa, to jest, nawykł kraść.
(4) To jest, za życia, i bez żadnego pisma czyli donacyi. —
(5) Ból jakiś, wskutek użytych środków. —

(6) Beczy, t. j. płaci. Etym: beczeć [odpowiadać za kogo.] Beczeć mówi się zresztą o dzieciach, które się rozpłaczą.
(7) Umykać, uciekać, drapaka dać.

Kont: Ręka, rękaw, ręczyć.

14. Co, (albo) on, moja prawa ręka. /Ł. Gm./ (8)

15. Na ręku kogo nosić. /Ł/ Birk/ Linde/ (9)

16. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. /Kn./ Darf
a Módl się, a pracuj. (10)

17. Ręki tu trzeba przykładać; Nie wiele próżno gadać. /S/

18. Ten człowiek dobry na obie ręce. /Nagt:/ (11)

19. Co ręka zbudowała, ręka zepsowała. /Birk/ (12)

20. Cudze ręce lekkie, ale nieużyteczne; /Falib:/

21. Chodzić z założonemi rękami. /Mors/ (13)

22. Na ręce komu patrzeć. /Ł/ P. Kochn:/ Orl:/ (14)

23. Uchwycić się czego rękami i nogami. /Stryjk/ Darf
a Duszą, i ciałem; (15)

24. Ręka rozumu niema. /Ryś:/ Darf
a Co ręka zawini (zgrzeszy) za to głową karzą /S/

25. Upaść, dostać się w czyje ręce. /Sk:/ Birk:/ Leop/ (16)

26. Jak widzę, ptaszek sam leci do ręki. /Wadz: Dan:/ (17) /Kont: Pag: 17/

(8) t. j. Mój najzręczniejszy, najpilniejszy pomocnik, w jakim kolwiek zawodzie.

(9) Poważać, wielbić, kochać kogo nad miarę. N. p. Od Senatu wszystkiego, Skarga był niemal na ręku noszony.

(10) Łacińskie: Ora, et labora.

(11) I prawą, i lewą ręką zarówno wszystko robi.

(12) Da się do wszystkich dzieł ludzkich zastosowywać.

(13) Znaczy: próżnować, albo być obojętnym na wszystko, to, co się dzieje. —

(14) Lokucya ta, ma dwojakie znaczenie. Raz: oglądać się na obcą pomoc, obce wsparcie; drugi raz patrzeć, aby co nie ukradł, nie schwycił, nie zatachlował.

(15) Namiętnie.

(16) Rozumie się o nieprzychylnej, nieprzyjaznej. Uraczewał, nosie. —

(17) Dobrowolnie w sidła wpada. —

a. 16. b

Regestr

1. Coby to, a nie jest, nie pisać, albo nie pisze się w regestr. /Mosz. Dm/
2. Długim i szerokim wyliczać regestrem. – /Kron:/ Parf
2. Długa tego litanija
3. Sam dobra myśl nigdy nie postoi; Gdzie jak z regestru patrzą, co przystoi. /S. Kehn/ (1)
4. Robić co, jak z regestru. /Kn/ (2)
5. Nie z regestru trzeba Panu służyć. /Rys/ (3)
6. Kłamie jak z regestru; /Gn/ Parf kłamie, ani się zająknie.
7. W takieś sztuczne okienka regestru zmalować, Żebym się z tobą za sto lat nie dorachować. /Teatr:/
8. Wszystko jak z regestru, Każda rzecz w swym trybie, Że najsurowszy Zoil nic zgoła nie zdybie. /Zegl: Ad:/ (4)
9. Z regestru służyć. /Z/ /Linde/ (5)

(1) Dobra myśl, t.j. wesołość
(2) Porządnie; jedno po drugiem;
(3) T.j. nie ograniczać się tylko na ścisłą powinność,
(4) Zoil, ostry, i uszczypliwy krytyk ateński, zapanowania Peryklesa, i Alcybiadesa. –
(5) Znaczy: służyć tak, po to tylko czynić co się musi. –

Kont. Ręka, ręczyć, rękaw,

27. Mam cię w ręku, mam cię ptaszku. /Zł/ Lud/ Linde/ (18)

28. Boga mieć w ręku, a zbawienia nie uprosić. /Rys:/ (19)

29. To mi nie na rękę. /Linde/ (20)

30. Z ręku co wypuścić. /Linde/ (21) Porf. Wszystko mu szczęście z ręki wypadło. /Sk: kaz:/

31. Na rękę kogo wyzywać. /Linde/ Sk:/ (22)

32 Ręce od czego umywać. /Gm/ Linde/ (23)

33. Podać komu w nieszczęściu rękę. /Sk: kaz:/ /Lach: kaz/ Pilch: Sen/ (24)

34. Wziąć się z kim za ręce. /Z/ Gaz: Nar:/ (25)

35. Ręka rękę umywa, Noga wspiera nogi; Przy wiernym przyjacielu, nikt nie jest ubogi. /Sim: Sil:/

36. Szafować, rozdawać obiema rękami. /Sk: Żw:/ Porf Pełną ręką. (26)

37. Na swoją (na własną) rękę co czynić, lub przedsiębrać /Linde/ Porf a Na własne ryzyko. (27)

38. Nie idź do niego z próżną ręką. /Biel/ Linde/ (28)

(18) Złapawszy kogo na gorącym uczynku, mianowicie uczyniwszy na niego zasadzkę.—

(19) Opuścić dobrą okazyję w jakiej sprawie.

(20) Niedogodne. W Niemieckim: das kommt mir ungelegen.

(21) Mniejszy sposób nośi uczciwego zysku, przez nierozum nie zrobić z niej użytku

(22) Na pojedynek, na ręczną broń.—

(23) Nie chcieć należyć do jakiej sprawy, nie zgadzającej się z naszym przekonaniem. Odnosi się ta Lokucya do Ewangelij o męce pańskiej, mianowicie o sądzie Piłata.

(24) Dać komu pomoc, ratunek.

(25) Zawrzeć z kim przymierze, czy w złym, czy w dobrym celu.

(26) N.p. Jałmużnę. Toż samo w Niemieckim: Mit beiden, mit vollen Händen geben.—

(27) Bez towarzysza, i zastępcy.—

(28) Bez podarunku, lub pieniędzy nic u niego nie wskórasz.

(29) t. j. podanie ręki

(30) Zaręczyny przedślubne.

(31) Znaczy: pogódźmy się, zgoda.

(32) Interes, sprawa, &.

(33) Z łacińskiego <u>De male possesis vix non gaudet tertius haeres.</u> Nie sprawdziło się to Akcyoma, na Dynastyach, które <u>Polskę poszarpały</u> w R^u 771. szarpneli,

(34) Bezpośrednio od właściciela, bez interwencyi władz publicznych. Tosamo w Niemiec, Kom: Aus freier Hand, —

(35) Pozywać spadkobierców o dług zmarłego.

(36) Pokryjomu, w sekrecie. — W Niemiec, Kom: Unter der Hand,

(37) Szczęśliwie, pomyślnie

39. Bez niego [albo: bez tego] mi jak bez ręki. /Sk. Żyw:/ Parf: Poz: 14/

40. Przyjaciel prawy, jako trzecia ręka. /Rej: Zw:/

41. Ręka ręczy. /Sax:/ (29 Parf

a/ Duszę ci ręką dało. /L. Gm:/

42 Naści ręki, a ręka jest sercu zakładem /Jag: Wyb:/ (30)

43. Podajmy sobie ręce. — /Leop: Bib:/ (31)

44. Poszło to po rękach /Gór: Sen:/ /Linde/ (32) <u>Parf</u>

a Od Annasa do Kajfasa. —

45. Niegodziwy zbiór do 3^ej ręki nieposunie. /Mon:/ (33)

46. Kupić co z wolnej ręki. /Linde/ (34)

47. Po umarłej ręce, długu [pretensyi] dochodzić. /Stat. L./ (35)

48. Od ręki co robić. /Knap/

49. Pod ręką co czynić. /L./ /Linde/ (36)

50. Idzie co dobrą ręką. /W/ <u>Parf</u>:

a Po wodzie, jak po mydle. (37)

51. Lepiej stracić rękaw, niż całą suknię. /Rej: Wiz:/ <u>Parf</u>

a Lepsza szkódka, niż szkoda. /Knap/

/Kont: Pag: 19^a/

Kont: Ręka, ręczyć, Rękaw, Rękawiczka,

65. Ręczka go świerzbi, jak ją w cudzej kieszeni niegrzeje (Dwór: (47)

66. Ręce ma magnesem natarte. (Mon: War: (48) Porf Poz 5ᵗᵉʲ —

67. Ręka rękę myje, niastomiastem żyje. (Modrz: Boz:)

68. Oto w jednej ręce ma miecz, w drugiej gałęź oliwną. (Labt: (49)

69. Ręce umywasz, zmazawszy sumienie. (Groch) (50)

70. Rękę (łapę, łapy) komu smarować. (Zgm (51.)

71. Powabiać kogo na rękę. (Ostr: pr: (Stas: Lit (Linde (52) Porf Poz: 31. —

72. Cóż siedzisz ręce założywszy? (Gm (53) Kn: (†

73. Odmieniło się, była ręka przewróciła (Lok: (Linde (54)

74. Przylgnie mu wnet to do ręki. (Kn (55) Porf Poz: 66. —

75. Ręce załamywać; Porf do piersi się bić z żalu. n.p. Załamuje ręce nad nieszczęśliwością ojczyzny. (Karp)

76. Zaręczyny, zrękowiny (zmówiny.) (A. Zam: (Linde) (56)

77. Zrękować kawalerowi pannę. (Kn (Past: Żd: (Linde (57)

78. Żeby ci ręczka uschła, albo spuchła. (M. Wisz: (58)

79. Gore mu wszystko w ręku (Kn: ad: (59)

(47) Jak nie kradnie, albo nie odrwie. —

(48) Lepnie mu wszystko do palców, czego się dotknie. — Złodziej.

(49) Gotowi jesteśmy i do boju i do zgody. —

(50) Nabroiwszy, chcesz się uniewinnić! —

(51) Znaczy: pieniędzmi lub innym datkiem sędziego, albo innego urzędnika ujmować, przekupywać. —

(52) Znaczy wyzywać kogo na pojedynek. Lokucya staroświecka.

(53) Dlaczego nic nie robisz? dlaczego próżnujesz?

(54) Zmieniło się, albo z czego, na gorsze, albo na dobre. — W Niemieckim równie: Mit einmal hatte sich das Blatt gewendet. —

(55) Na skłonność do kradzieży. —

† Manibus compressis sedere. —

(56) Zowią się, gdy dwoje ludzi płci różnej przyrzekają sobie, złączyć się węzłem małżeńskim.

(57) Zeswatać, zaręczyć.

(58) Złorzeczenie żartobliwe.

(59) Zręczny, i pilny Robotnik, i Rzemieślnik

Kont: Ręka, ręka

80. Nie z każdej ręki przyjemna Bogu ofiara. (S)

81. Człowiek oburęczny. (S) (60)

82. Od głaskanej ręki nie tak boli. (S) (61)

Porf. Niech bije, kiedy daje. (S)

83. Cudzej ręki patrzeć ciężko, i głodno. (S) (62)

(60) Używane wedle jakiem znaczeniu: — Raz w fizycznym: jako człowiek obiema rękami zarówno władający; drugi raz w moralnym, t. j. człowiek dwustronny, czyli na dwóch stołkach siedzący. —

(61) Obraza lub kara.

(62) Żyć z obcej łaski tylko. —

~~Z6~~ 19.ª

(38) Nie dać sobie krzywdy wyrzą-dzić, albo; nie dać się ettryo[?] oczopsić.
(39) Powściągać, wstrzy-mywać kogo od ja-kiej czynności
(40) Niespodzianie, i tusznem.
(41) Nie da się tak to, i prędko zrobić, trzeba na to czasu, i pilności.
(42) Koszty, bezpośrednio wygotowych pienią-dzach zaciągniony.
(43) Poręka wiczne, zwał się, i zwie do tąd poda-runek, w pieniądzach, lub kosztownościach, przez kupującego jaką realność, sprze-dającemu, wtaściwie jego żonie, lub krew-nej, ofiarowany mia-nowicie przy oddawa-niu kluczów, od domu mieszkalnego. Oddatek go ten procent, czyli po-darunek zwięzą w nie-mieckim języku: Schlüsselgeld.
(44). t. j. dogodnej okazyj.
(45) Jatmożną hojnie szafować, pełną ręką.-
(46) Cofnąć, albo zmniej-szyć wsparcia któremu komu dawało.-

52. Co mogli ręką wem zaprawić, teraz i sakwą niewystarcza. (Nar: Hist:
53. Nie dadz sobie z ręki wy-rwać. (Gwar: (Rys: (Kr. (38)
54. Dzierżyć kogo z ręką. (Rej: Post. (39) Parf Trzymać kogo na wodzy.-
55. Wypaść, jak z ręką-wa. (Gwar: Wład: (Parf a Jak z bicza; (40)
56. To się nie da z rękawa wytrząść. (Biel: (41)
57. Ręko dajny ettryo[?]. (Dyar Gr: (42)
58. Dać komu poręka-wiczne. (Pam. Linde (43)
59. Dowycić się o ręką jaki; albo uszka. (Macr: Prov: (44)
60. Uchodzi w ręką jaki. (Ży (Rys. Parf:
a wy kręca, wywija się sianem. (Ob: hist: Stań-czyki (
61. Ręce na jatmożnice rozpuścić. (Sk. Kaz: (45)
62. Rękę skrócić. (Palmd: Linde (46)
63. Póki sił w rękach stanie; póki nogi duże;
Która by się wsparł później, la-skę sobie stróże. (Pol: arg: (
„64. Mam umysł zmieniony więc mu nie przeląkne; rękę niech mi niegrozi, bo są jej niezłękne. (Dmoch: (Kont: P. 19ᵇ)

Reszt, reszta

1. Przyjść nareszt, na ostatnią. /Pasz: Dz:/

Dost

a. Nahak

b. Resztą, ostatk im gonie. /Rys:/

2. Li co, nabyt hucznie, i hucznie żyje, prędko do resztu przychodzi. /Bud: Apt:/

Kontynuacya

Robić, Robota.

7 Gdzie nieochota;
Niespora robota. /Kn/

8. Mieć co innego do robo-
ty, jak piec placki wiel-
konocne. /Lampr./

9. Robić co jak za pań-
skie. /Za pańszczyznę./
/Wójc: T. II/ (6)

10 Robić z kim facyendy,
/facyendować/ /L/ (7)

~~11~~. Robić z kim konszach-
ty. /L./ (8) Part

11. Robić Szachermacher
/S/ (8) Part Poz: b4

12. Insza robić, insza dłu-
bać. /Lampr./

13. U złego robotnika, trzas-
ku siła, roboty mało.
/S/ (9)

14. Niezdatny robić bronią,
ani dźwigać zbroj,
Przed obiema ucieka, a
swojeh się boj. /Szym: Siel:/

15. Robić korowody, ce-
regele. /L/ Linde/ (10)

16. Robić, (wyrabiać)
Bawarye, albo Brewe-
rye. /L/ Linde/ (11)

17 Robić wstydzić się nie trze-
ba,
Ktokolwiek zażywa chleba.
/Kn/

18. Kto nie robi, niech
nie je. /Kn/

19. Jeden robi, a drugi za-
żywa, (używa) /S/

20. Czem robią, tym mięso,
co robią, tym gnaty. /Bart/
(12)

/Kons: ~~II~~. 25./

(6) T. j. nieszcze-
rze, leniwo, nie-
dbale

(7) Interes w który
chodzi więcej wcho-
dzi handel zamien-
ny.

~~(8) Umawiać się z kim
pokryjomu, miano-
wicie na cudzą szko-
dę. –~~

(8) Odnosi się miano-
wicie do interesów
z Żydami.

(9) multum clamo-
ris parum lanae.

(10) Ceremoniować się
także zwlekać co
bez potrzeby.

(11) Hałasy, kłótnie
gwałty.

(12) Ironija. Gnaty
t. j. kości. –

Gra 22.

Kontinuacya Rozum, rozumny

7. Lekki rozum y na powietrzu budując świat tez ich budowle rozwala. (Pamfr: 7

8. Jednemu więcej rozumu niż fortuny potrzeba, drudzy rozumu dosyć mają, lecz fortuny mało. (R7)

9 Rozum mężczyzny białogłowy afekt (serce) rządzi. (Linde 7

10. Klejnot rozumu, wszechsiedzi sklepie;
W tym wietrzny, choćiaż nie ma co mleć, trzepie. (Zab: (Part
a mądry milczy, i głupi paple.

11, Prosty rozum nie urodzi mądrej mowy. (Zab)

12 Komu Bóg rozumu nie dał, kowal mu go nie ukuje. (R7)
Part a kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. (R13)

13. Rozum za granicą bardzo drogi. (Kras: Pod:)

14. Złoty rozum. (Linde) (Part
a sam rozum gdzie złoto. (Zab: Zabł.) (4)

b Człowiek nie dzisiejszy, nierozumiejszy. (Linde)

15. Przedłaty rozum nie trwały. (Kn)

16. Pańskie dzieci z rozumem się rodzą. (Mon) (5)

17. Kiedy P. Bóg chce ludzi ukarać, to im rozum odbiera. (Gm)

18. wielki rozum! (6)

19. Jest rozum nad rozumy. (Kn)

20 Ten ma więcej rozumu w tytym palcu, niż twaś w głowie
(Zab: Linde: [Kont: 9.23 ~~9.6~~]

(3) Łacińskie: Bona mens non emitur

(4) Gdzie doświadczenie. –

(5) Paradoks ten da się w ten sposób wyjaśnić, że pańskie dzieci będąc od ~~[illegible]~~ pierwszych chwil życia otoczone osobami przyzwoitemi, i rozsądnemi, ~~[illegible]~~ przywłaszczają sobie wcześnie ich przyzwoitości i rozsądek; gdy dzieci ludzi ubogich, dzieje się zaś, nie opacznie. –

(6) Exklamacya, gdy ktoś unika głupstwa lub straty, nie dając się zapszczepionym cudzym. –

† ~~[illegible]~~ Part w małym palcu, niż tym w całej głowie. (Gm)

(7) Zacząć rozpoznawać prawdę od błędów.
(8) Z powodu jakiejś namiętności, lub wielkich fizycznych cierpień, tracić przytomność umysłu.
(9) poradzić sobie wcześnie, aby uniknąć straty, lub jakiejś nieprzyjemności.
(10) W opposycyi z rozumem naturalnym, wrodzonym. —
(11) Gdy kto z jakim głupstwem się odezwie, lub co głupiego zrobi.
(12) Parafraza Poz: 17-ej
(13) Grożąc?
(14) W Niemieckim:
Mit Schaden wird man klug. —
(15) Tylko natura go dać może, i doświadczenie.
(16) użyć nadzwyczajnych środków. —
(17) Na uwagę, dobre, gruntownie co pojąć. —
(18) Rzecz niezrozumiała, niepojęta
(19) Z Łacińskiego:
Quot capita, tot sensus

21. Do rozumu przychodzić. (L. gm.) (7)
22. Od rozumu odchodzić. (L. gm.) (8)
23. Pójść (skoczyć) do głowy po rozum. (L. gm.) (9)
24. Do księżki po rozum skoczyć. (Oss: Str:)
25. Rozum z książek. (B. S.) Parf Uczony, a głupi. (10)
26. Ruszyć rozumem, jak martwe ciało ogonem. (Gm.) (11)
27. Póki rozum, póty szczęście. (Linde z Krasickiego) (12)
28. Naucz ja cię (albo wasz) rozumu. (L.) (Sat: Linde) (13)
29. Bieda uczy rozumu. (Bardz: Luk:) (13)
30. Nigdy się rozumu nie można nauczyć. (Sat: Linde) (15)
31. Trzeba się tu wziąść na rozum. (c/ Parf na sposoby. (16.)
32. Wziąść sobie co do rozumu. (c/) (17)
33. To trudnych głów rozum. (Rej: Post:) (18)
34. Ile głów, tyle rozumów. (Opal: Sat:) (19) Parf
Co głowa to rozum. —
35. Kto mówi, że wszystko rozumie, błądzi; a nie dokładnie rozumie. (Jabł. Ez:)
36. ~~Kto~~ niechce być zrozumianym;
Ten nie ma być czytanym. (Linde)

37. Pan pełen pieniędzy,
Nie rozumi nędzy.
(Groch: ~~ttt~~.)

38. Rozumiałem, nierozumiałem; spodziewałem, niespodziewałem się, jest przyzwoita głupich wymówka. (~~Kn. Adw.~~ Ant:)

39. Wysokie o sobie rozumienie, pewna zguba. (Ł. Fab:)

40. I rozumni czasem błądzą. (Przysł: Linde) (20)

41. Nie może być z tego rozumny, mądry. (X)
(21)

42. Pysk jako takowy idzie, ale rozumu pasz. (B. I.)

43. Nie ma za szeląg rozumu. (X) (22)

44. Rozum subtelny, dowcip przenikliwy. (Linde)

45. Niech co chcą rozumieją pełne pustej dumy,
Mózgownice Dystaiw, i mocne rozumy. (Kn. Ryl:) (23)

46. Rozum wszystek wzięty więzy perypatu;
Głupią mądrość przedawał, w dzikich stowach świata. (Jnäck: Szt. Rym 7) (24)

47. Największy rozum, kto poznał sam siebie;
A zbujną myślą nie lata po niebie. (Ryś:)

48. Strzeż się grzechu, i złej kompanii;
To jest roztropność, to rozum prawdziwy. (Chroś:)
(25) (Kont: Pag 31.)

(20) [illegible] ohne [illegible] gewiß [illegible] Leute schlafen auch. (Wieland)
Aliquando etiam bonus dormitat Homerus.

(21) T. s. w Niemieckim: Ich kann daraus nicht klug werden.

(22) Jak kto wielkie głupstwo zrobi. — T. s. w Niemieckim: Nicht ein Quentchen gesunden Menschenverstand.

(23) Mocne rozumy: z Francuzkiego: Des esprits forts. —

(24.) Uczniowie sekty filozofów, Perypatetykami zwanych, którzy za czasu Stracego, wszyscy mieli główną siedzibę. —

(25) Złej kompanii; złego towarzystwa.

Robić, robota, ro-
botnik

20. Kto robi, pójdź do stołu; a kto próżnu-
je, za piec. (Brzow:) (13)

21. Jak kto robi, tak mu płacą (Bardz:) (Parf

a Jaka praca, taka pła-
ca. (S)

22. Kto robi, ten się do-
robi. (S)

23. Kto nie rad robi, te-
mu zawsze niedziela.
(Lind:)

24. Robiąc uciębnie, je-
dząc ~~sie~~ spoci. (Kr) (14)

25. Każdy na się pilniej
robi, niż na drugiego.
(Sk: Kaz:)

26. Ręka niejedno sama
robi. (Rej: Post:)

27. Człowiek musi sobie
robić, bo ręka chce jeść.
(Bad: Prav:)

28. Żarty sobie z kogo ro-
bić. (Zab:) (Linde) (15)

29. Talentem robić trzeba,
gdyż mało różności;
Zakopany depozyt, od
skrytej mądrości. (J.
Kochan:) (Leop:)

30. Robota nikomu
nie sromota. (Kr)

./.

(13) Ozy: poprzed
niego.

(14) Leniwie, robi
mało. Powrniak,
Leń —

(15) W Niemiec,
Kim: Scherz
mit jemand
treiben.

31. Do roboty Bóg ręce człekowi sposobił;
Niech nie je, kto próżnuje, kto nie nie robi.
(Pot: wał:)

32. Roboty dość, a pożytku mało. (Kn)

33. Nie ma się do niczego, smiardzi mu robota. (Kłonwor:) (16)

34. Djabelnie się będzie w robocie. (Teat: (Linde) (17)

35. Dwie roboty razem, (na raz) robić trudno. (Kn) (18)

36. Zła robota złe się płaci. (Ryś:) (Parf: Poz: 21 1/2;

37. Jeśli dobra robota, dobra i zapłata. (Herbst)

38. To zdradzi ręka robotu. (Teatr (Linde)

39. Już po całej robocie. Parf:
a Już po wszystkiemu, już się skończyło.

40. Jaki robotnik, taka i robota. (Leop:)

41. Robotny człowiek nie choruje. (Kn)

42. Potrafić z siebie zrobić kozła, i barana. (Gm) (19)

43. Pójdź robić! Oh nie mogę chodzić; A pójdź jeść! No, to muszę leść. (Kn) (20) Parf Darmojad.

44. Dobra robota, złą materyę często zaleci. (P)

(Kont: Pag 34.)

(16) Nie ma się t. j. co nie bierze się do niczego. próżniak, leń,

(17) Grożąc kom... biciem.

(18) Jednakże; n. p. w karty grać, i cygaro, lub fajkę palić. —

(19) Umieć się zastosować do okoliczności, w języku francuskim: Faire del'homme, et de zaves. —

(20) U niektórych są leniwych, i próżniaków

190

~~X~~ Ꝫ R. 27.

Robić, Robota

1. Narobić bigosu. (1) Parf

a Nawarzyć piwa.
2. Lepiéj bliźniego zrobić niż bliźniego zabić. [Gm.]
3. Pan Dorobkiewicz, wskoczył za własną karetę. [Gm.] (2)
4. Przerobić kogo na swoje kopyto. [Lob.] (3)
5. Robić z czego wielką okryję. [J. M.] Parf
a Z muchy wielbłąda, słonia. (4)
6. Robić z kim konszachty. [L] (5) [Kontynuacya Pag: 21]

Róść, rosnąć

1. Wiara, gdzie pieprz rośnie. [J. M.] Parf
a Wie, jak trawa rośnie. (1)
2. Rośnie, jak na drożdżach. (2) Parf
a Jak kawał chleba w gębie. —
3. Na ścieżce trawa nierośnie. (3)
4. Piotr rośnie, Jan urósł, a Jan nierośnie. [Pras: Sal.]
5. Rosła [rosną] pieniądze, prasunku przybywa. [Lib: Hor.]
6. Serce rośnie z radości. [Zat kinder] Parf
a Aż serce rośnie [Gm.] (4)
7. Przesadzona płonka niesporo rośnie. [Kn.] (5)
8. Urósł wielki z małego [J] (6)
9. Odrosty wilczkom zęby. [J]
[J] Metafora —

To jest: zamieszania w jakiéj sprawie, familij, lub w domu.

(2) Dorobkiewicz, który niedawno dopiéro doszedł do dostatków, a nie przywykł do nich, jak ten o którym w anegdocie, a niezawodnie ministrze, który będąc w przodzie lokajem, gdy kareta jego zajechała, w zamyśleniu wskoczył za karetę.

(3) Skłonić kogo na swoją stronę, do swego zdania.

(4) O lada co, wielki hałas.

(5.) Zmawiać się z kim potajemnie, na czyją szkodę. Także o ukrytych miłostkach.

(1.) człowiek doświadczony, mądry.

(2) O ludziach próżnych, gdy im kto pochlebia, lub ich chwali. —

(3) Mówią na kobiéty rozwiązłe, które zwykle są nie płodne.

(4) N. p. patrząc, słysząc to lub owo.

(5) Met: Stosuje się do ludzi z granic, do ich swojéj ojczyzny żyjących.

(6) Zbogacił, albo dostąpił się znakomitych urzędów, godności.

(7) Dzieci u ludzi takowych, lub złośliwych, którzy raz już karani, lub upokorzeni byli, i do swych nałogów wracają.

Rozpusta, Rozpustnik
Rozpuścić się.

1. Rozpuścił się, jak bicz dziadowski; Parf
a. Jak panda Cyganka.
2. Rewetes; pijatyka, hulanka; Rozlij, nalej. (Knf) (1)
3. Dostatki, biesiady, lij! nalej; aż wioski lecą. (Fatib:)
4. Rozpustna nie jest wino. (Leop: Prov:)

Róg, rogi

1. Rogi komu przyprawić. (Łok) (1) albo przypiąć.
2. Przytrzeć komu rogów. (2) (Kmaz: (k.)
3. Ciemny, głupi, jak taba[ka] w rogu. (3)
4. Nikt jeszcze z tego nie umarł, że nosił na głowie rogi. (J. M.) (4)
5. Jeleniowi rogi nie ciężą. (5)
6. Jak w rogu; Chwała Bogu! Parf Poz 3. —
7. Rączyma, nie rogami przekonuj. (Wojc. T III) (6)
8. Na rogi Belzebuba! (Sent: Linde) (7)
9. Nie podnoście wysoko rogów waszych. Bibl: 9d:

Rura, rury Parf

1. Rura do Barszczu. (1.)
2. Kiep Barszcz bez rury. —
a. Nie sadzierajpie nosa. (8)
10. Pięty podnosi, a rogi nadstawia. (Smotr: Apt:)

(1) Ucieramus, edamus, bibamus. Po Niemiecku: Schwelgung. — Po francuzku, une orgie. —

(1) Znaczy: żonę, lub kochankę komu uwieść. O pochodzeniu tej Łokney obszerniej w oddziale dykteryjek erotycznych.
(2) Upokorzyć hardego, zarozumiałego. +
(3) Jak w tabakierce z rogu; pospólstwo mówi skracając: głupi jak w rogu.
(4) Paradoxami; albowiem nie mało ludzi z tego powodu wpojeci, a kochanki nęto.
(5) Rzeczy przyrodzone nie są uciążliwe.
(6) Rogami, t.s. co kułakami, przemocą.
(7) Żartobliwie zaklęcie się.

(1.) Żartobliwie o ludziach głupich, nie doteżnych. —
(8) Niewynosić się nad innych.

+ Parf Przykróć ću rogów. —

R. 12. 29 191

Róg, rogi, rogaty

11. Dobrze że świnia rogów nie ma, boby wszystkich kłuła. [Gm] (9)
12. Spuścić rogi. [Z] [Kosz: Gr: [Pasz] [Parf]
a Opuścić skrzydła;
b Spuścić nos na kwintę; (10)
13. Albo rogi na mnie wi- dzą?! [Kn] [Parf]
a Patrzą na mnie jak na raroga. ~~(11)~~
14. Pełnym rogiem leje swe dary dostatek. [P. Kochan] [Parf]
a Róg obfitości. [11.]
15. Nie wiem jak w rogu. [Gm] [Parf Paz: 3 4]
16. Moja [sprawa] jak Rożkowa. [Rys:] [Kn] (12)
17. Tak chardość natbierostą [trosna] [rogi;
Że w niebie szukasz miej- sca między Bogi. [Bes: Fid:]
18. Rogiem nastać. [Z. gm] [Rys] [Linde] (13)
19. Rogi, a bo zęby komu pokazać. [Gm] [Paraf: Do- rożim potrząsać. [Rys:] (14)
20. Rogata w nim dusza. [Kn] 15.

(9) Gdy kto grozi, bezsilny. —
(10) Stracić odwagę i animusz.
(11) Według mythologij greckorzymskiej oznaczał róg sporyś otworem ku górze obrócony i owocami lub kwiatami napełniony dostatek, i szczęście. Róg ten był pierwiastkowo, rogiem kozy mitycznej Amalthy.
(12) t. j. Źle koło mnie, przyparto mnie wciasny kąt, w kozi rożek.
(13) znaczy: zchadzieć.
(14) Opierać się komu; bronić się. —
(15) Człowiek stały, niezgięty.

Rz: 30.

Rola, Rolnik

1. Jaka rola, takie też są i nasiona. (Bud: Bibl. Dorf)
a Nie odtoczy się jabłko od jabłoni.
2. Skowronek rolnik. (Linde) (1)
3. Rolnik skowronek. (id) (2)
4. Rolnika tworzą; rzemieślnika przerabiaczem, kupca rozwoźnikiem nazwać by można. (Mon: W.)
5. Niejeden biedny rolnik tam się długo pocił, By pan gnuśny z tez jego, zgubił szkapi ozłocił. (Kar: Dz:) (3)
6. Nie rodzi rola, ale Boża wola. (Jun) (4)

(1) Dlatego, że zwykle po oranych polach, kuranty swe wycina
(2) Dlatego, że tak rano musi iść do pracy, jak skowronek do śpiewu.
(3) Rząd na konia złoty sprawił.
(4) Ulubione przysłowie staropolskich ekonomów, i podstarościch, którzy pilną i kosztowną uprawę roli, za zbyteczną uważali.

Ronić

1. Łzy ronić. (L/ Linde) (1)
2. Ptak roni, (pierzy się), koń roni (zęby zmienia) jeleń roni, (rogi mu opadają); wąż roni (skórę zrzuca, leni się.) Linde)
3. Uronić co (L) (2)

(1) Tosamo co płakać
(2) Tosamo, co upuścić, zgubić.

12. d 31

192

Rosół

1. Bez łyżki, rosołu jeść nie można. [Pot: Linde]
2. Rozebrać się jak do rosołu. [Gm] (1)
3. Bydź w rosole, albo siedzieć w rosole (2) [Past]

a lepsze więc, jak w maź. —

Rozum, rozumieć [Kont.]

49. Nie wyrozumie zdrowy choremu; bogacz ubogiemu; łacnemu syty; trzeźwy pijanemu. [Zabczyc] (26)
50. Jan też łyżką rozumu nie jadał. [Gm] (27)
51. Rozum na rozum, i głowa na głowę. [Past:]
52. Djabli porozumie, gdy kto sobą rządzić nie umie. [Pot: Linde]
53. Rozum często uprzedza lata. [Ant:]
54. Wyprowadzić kogo z rozumu. [Pot: Linde] (28)
55. Więcej po rozum podówczas trzeba za granicę; Niegdyś bywał owszędy, dziś ma dwie stolice. [Kras: List:] (29) +

(1) Zdjąć z siebie wierzchnią suknię, długą aż lub fantazyi. Przysłowie to jest jedno z nowszych; albowiem zwyczaj zdejmowania siadając do obiadu, wierzchniej sukni; [fraka, czy surduta] wprowadzony został do Polski, dopiero przez Niemców, a wtedy po podziale jej. —

(2) Bydź w kłopocie, w ambarasie. Z niemieckiego: In der Brühe [illegible] sitzen. —

(26) Łacnemu: łakomemu; głodnemu. —

(27) Toż samo w języku niemieckim.

(28) Jak kogo przesładzać drażnić, że ale rozum tracić będzie; także wzbudzać w kim jakiekolwiek namiętności, n.p. miłość.

(29) Paryż niezawodnie, a druga może Heidelberg, albo Gettinga.

+ 56. Czas mieć rozum. [Gm] (30) Upominając młodego człowieka, źle się prowadzącego. —

57. Rozumem dopiąć, gdzie siły niestaje. [Kn: ad:]

Kont: Równo, równość

14. Równego pana gniew, gotowe nieszczęście. – (Rys:) (2)

15. Równy równego szuka. (Kn) Parf
a Równy z równym się weseli. (Rys:)

16. Swój swego zawsze znajdzie,
i Każda Marta znajdzie swego Gotarta (S)
d Starą mamy przypowieść, iż równy równego, Zawsze bardzo radniej dzi dospatku swojego. (Ryswiz:) Gaw: Siel: (7)

16. Nierówni, niezgodni. (Rys:) Opp: poprzedniego.

17. O nierówną się nie kuś. (S) (8)

18. Pomoc nierówna, niepewna. (S) (9)

19. Kuś się o nierówną, równa cię zawsze potkać może. (S) opp Doz: 17ej

20. Kto chce co rychło rozsprzedać, na równy zysk godzi. (Alb:) (10) –

21. Grać grę równą. (Ead: Linde) (11)

22. Równo się rządźmy, i pospólstwo i my,
Jednako niech aj cierpi, kto jest krzywy. (Zab:) (12)

23. Równy z równym nakłada. (Linde i Parf: Doz: 15ej)

24. Równemu nie zrównasz a o większego się kusisz. (Kn) (13)

25. Równe oba występki, pana nikt nie łaska,
A pachołek przykrocić opiorą hajduka. (Nar: Dz) (14)

(7) Dospatku, t.j. dospołeczeństwa, po Łacińsku: Caseus Caseum diceit, (albo) Similis simili gaudet. Po Niemiecku: Gleich und Gleich gesellt sich gern.

(8) N. p. o żonę młodszą bogatszą, lepiej urodzoną. –

(9) mianowicie moc wyższego stanowiska. N.p. Francyj Polakom.

(10) Równy, znaczy tu mierny.

(11.) Nie hazardowną tylko taką, w której losy (szanse) dla wszystkich są równe: Jeux de commerce

12. Wyż: Magnaci, Senatorowie. Krzywy, t.s. winny.

(13) Porachuj się z swoją siłą.

(14) Hajduka, t.j. sługę rozżonego pana. – Parf Prawa, jak pajęczyna, muchantki i a bąk się przebije –

Równość, równy, równo, Rówiennik

1. Pijanemu, szalonemu, zapalczywemu, wszystko się równo zda. (Żab.)
2. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie, jako rówiennik. (Linde: Wad:)
3. Równać różne persony, obraza jednej strony. (Kn.) (1)
4. Równanie rzeczy wszelkiej czyni małe, albo wielkie. (P.) Parf.
a Szale pokażą, co rzeczy ważą. —
5. Kto na równi padnie, nie bardzo poczuje, i wstanie snadnie. (P.) Parf.
a Niskie rzeczy bezpieczniejsze, i dlatego lepsze.
(2)
6. A to się śmierci równa. (Z.) (3)
7. Nie równia mnie z tobą, albo tobie ze mną. (Kn.) Parf. Z daleka, nie za pan brat.
8. Nie równia nasza. (Linde) (4)
9. Niemasz mu równia. (Z.) (Linde) (5)
10. Równo za równo oddać. (Petr: Et.) Parf. Wet za wet.
11. Równo ze dniem, postać, jechać &c (Linde) Parf. Skoro świt; ze świtem. (6)
12. Równiśmy sobie. (Kn.) Parf. Taki ja pan, jak i ty.
13. Równyś pan, postrzyżysz sobie sam. (P.)

[Kont: Pag: 32.]

(1) Łacińskie: Omnis comparatio odiosa.

(2) Qui sedit in humili, non habet ubi cadat.

(3) Żartobliwie, gdy co niemiłego wyniknie.

(4) w bitwie, lub w potrzebie, nierówne siły, przemoc na stronie przeciwnej.

(5) T.j. niemasz mu równego, nikt mu nie zrówna. (w sile, urodzeniu, w cnotach, zbytkach &c)

(6) w Niemieckim: Mit [illegible].

R 34.

Robak, robaczek

1. Każde drzewo, musi mieć go robaka. (Kras: Lis) metf. Parf

a Każdy musi swego mola co go gryzie (Gm)

2. Mój ty miły mały robaczku. (Nieni: (Linde) (1)

3. Zły robak co ściany psuje, ale nie lepszy który winnie. (Kosz:)

4. I robak się wijy, gdy go depcze. (Gm) (2)

(1) Pieszczący się z dziećmi

(2) Odnosi się do ludzi opierających się tyranii z tych ludzi. –

Kont: Robić, robota

45. Robić co, na cudzy grosz i szkodę. (Linde) (L.)

46. Niemożna tego ani odrobić, ani przerobić. (Linde) Parf Stałość mówia panno! (gm)

47. Za trzech robi, a za dziesięciu zje. (Kr) (21)

48. Zroby. (L) (Linde) (22)

49 Wielki mark z czego robić. (L) Do Oszlka! Krak: r 822. (23)

50. Drugi robił, a on się dobrze ma. (Kr: ad:)

51. Nie żal robić, gdy jest dla czego, lub dla kogo. (?)

52. Roboty, klopoty. (?) (24)

(21) Drugi za robotnik. –

(22) Zowią się wgór. nictowie sladyzawa, łonych, lubzanicha, nych kopała kraszców wych. –

(23) Lokucyja staropolska: znaczyła odszczególniać się, albo kogo. Opis scenicznego u Mikołaja Chrabowskiego, (Miesz: Krak: przez Przonkę, dworzanina Jana Tarnowskiego. W. Het. Koron:)

(24) Człowiek przeciwnościami i klęskami zrobiony t. j. co zgnębiony. Venite ad me qui laboratis estis; słowa Chrystusa według Ewa: S. Jana. Słowa te wyryte są złotem nad Ołtarzem Śᵗᵒ antoniego w Padwy.

Rz. 35.

194

Rok, roczek, ro-
cznica:

1. Umarł nie roczek ten. /Brud:/ (1)
2. Raz w rok, około święty nocy. /gm/ (2)
3. Najlatwiej o tem rokować, co już przeminęło. /amfr/ (3)
4. Rokować z kim o co. /Ostr: pr:/ Linde/ (4)
5. Rokować kogo. /L/
6. Lekko mi było, o tem rad rokuję /kr/ Prf albo na sercu, to i na języku.
7. Rokowiny czyli wypominki. /L/ (5)
8. Nowy rok, po starym idzie.
Wszystkie jak wbiedzie tak wbiedzie. /Zabł: /(6)
9. Rok zaprzeszły. /L/ Nar: Hist/ (7)
10. Nowy rok, nie patrz w bok; tylko prosto w oczy nasze; pogodzim się wzajem wasze. /Kat: wild:/
11. Na rok nowy, każdy życzy; o pieniądze swoje krzyczy. /id/ (8)
12. Nowy rok, nowa nadzieja; bo z nato, co zaczęło się dzieja. /id/ (?)
13. Przeddzień nowego roku, niedowspoczęcia roku; śpiewania, muzyki, i różne praktyki. /id/
14. Wdobry rok, lada ziemia żyzna. Prf Żyzne ziemi czas dobry czyni /kn: dd:/

(1) Bardzo dawno.
(2) Rzeczą rzadką.
(3) Rokować to samo co wróżyć. –
(4) Rokować, znaczyło wszędzie niegdyś polskim, procesować, prawować się dlatego że kondensowane Trybunałów miały raz tylko w rok miejsce, w pewnych miastach, jak n.p. w Lublinie i w Piotrkowie etc –
(5) Zowią się wspomnienia plebana miejscowego w Galicyi zachodniej, zakonny, poskończonym kazaniu, o jednym, lub kilku zmarłych obywateli miejscowych, z zaleceniem zmawiania pacierza za ich dusze: Ponieważ te rokowiny czynią się tylko za małą remuneracyą pieniężną; stanowią przeto małą intratę dla plebana.
(6) T.j. wszystkie ci, ci byli wbiedzie. –
(7) T.j. Rok, który przeszły rok poprzedził. –
(8) Kalen... ki kupieckie i rzemieślnicze.

Rożen

1. Rożnem patrzyć. (Z. Gm) (1)
Parf. Świdrem, szydłem
2. Niech on rożen trzyma, a ja pieczenię. (Pot: Syl:)
Parf.
a On za rożen, ja za pieczeń. (Rys:)
3. Wyzwali się na parę ostrych rożenków. (Teat: Linde:) (2)
4. Pieczyste z rożna. (3)
5. Rożenki. (Linde) 4.

(1) T. s. co zyzem.

(2) Na szpady.

(3) Lokucyja kulinarna. Znaczy na rożnie pieczone, nie w bratwannię. —

(4) Staropolska konfitura. Śliwki ugotowane, ze skórki obłupione, na cienką trzcinkę, jak na rożen nawleczone; kminkiem, lub massą z tłucz. migdałów posypane i zaszone. Ob. Hist: Zygmunt stary.

Roz

1. Rozpościerać proporce. /Z/ /Kn/. (1)
2 Rozprawić pastyr. /Z/ /Linde/ (2)
3. Nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają. /Pilchowski/ (3)
Parf
a wodzą się za łby;
4. Co on zeszyt, to jaroz* porze. /Kn/ (4) Parf
a Co jeden szyje, to zaś drugi rozpara. /O/
5. Rozparać z kim przyjaźń. /Linde/ Parf
a Rozbrat z nim czynić. –
6. Łacno rozproszyć, ale nie łacno zebrać. /Kn/ Parf a Łacniej rozproszyć niż zebrać. /J/
6 Rychlej się wybierze niż zbierze. /O/
7 Rozpuścić wodze /Linde/
Parf Wyjść z klubów, wypaść z karbów (5)
8. Rozstać się z tym światem. /Gm/ (6)
9 Rozstanie z miłym śmierci się równa. /Kn/
10 Co się już stało, rozstać się nie może. /Biel. /Mrszt:/
11. Co się prędko rozświeci, prędko zgaśnie. /Dal: wać:/ Parf
a Co się prędko wznieci, nie długo poświeci /Linde/

(1) Znaczy chełpić, wynosić się. W Niemieckim: Aufschneiden, ma- chen.
(2) Lokucya dyplomatyczna; znaczyt. co odprawić; dać im stanowczą odpowiedź.
(3) Biją się.
(4.) przerobić, zniszczyć
(5) Melf Znaczy moralnie się zepsuć.
(6) Umrzeć. Tożsamość z ty... Niemieckim: Von hinnen scheiden.

12. Pójść w rozsypkę. /L/ (7) /Linde/
13. Rozgadać, rozszczebiotać się, jak sroka. /Zet: Linde/ Parf Gęba jak pytel, jak kołowrot. (5)
14. Naźle się rozudał. /Petr: Et:/ (8) Metf
15. Wojsko, albo część takowego rozpuścić. /L/ /Linde/ Parf Zwingé. –
16. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę ktemu; Że się miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. /Pasz: Dz:/
17. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, By się lepiej do pracy mógł z nowu sposobić. /B. F./
18. Rozbiegałych mło, dzieńców wziąść trzeba na Munsztuk. /Zet: Linde/ (9)
19. Zbytnie się rozkomosić. /Zab: (10)
20. Nadobny-ć będzie kasztan, albo orzech włoski; A kiedy go rozłupiesz, ~~a~~ ali w nim ni trośki. /Rej: wiz: (11)
21. Rozniemógł się na śmierć. /Biel: /Linde/ L (12)
22 Złoto zwykło nawszę" Tkie zbrodnie rozpościerać ręki. /Hor: Nar:/"
23. Rozgardyasz, Rewetes; Kto tylko w dom wpadnie, Kradnie. /Zab: /Trzeb: (13)

(7) Lokucya używana mianowicie względem wojny: Nieprzyjacielskie wojsko poszło w rozsypkę, t. j. rozprószyło, rozbiegło się w największym nieporządku. – En debandade. –
(8) Rozpuścić się, t. j. uzdy, cugle z siebie zrzucić
(9) Rozbiegałych, rozpuszczonych
(10) Rozkomosić: rozhulać, rozweselić. –
(11) Ni trośki; próżny, nie ma jądra. –
(12) Śmiertelnie się rozchorować.
(13) Rewetes, słowo staropolskie, znaczy to samo, co szarpanina. W Niemiecki: Reißaus, Raufe.

R. 39

Rózga, rószczka

1. Nie kocha ten dziecię-cia, kto różgi oszczędza; Rózga bowiem przywary złe z dzieci wypędza. — /Min: Ryt:/
2. Niejedna rózga w lesie rośnie. /Sim: Sil:/ Parf
a Powetujże drugi raz. /Smid!
b Pamiętaj, że u kija są dwa końce. /Bm/ (1)
3. Kogo rodzice rózgą nie karzą, tego kat mieczem karze. /Ryś:/
4. Będzie rózga w robocie. /Kr./ Parf Dyscyplina. (2)
5. Sam na się rózgę dał. /D/ Parf Bicz splótł. (3)
6. Wyrósł z rózgi. /D/ (4) /Kr./ motif
7. Dobry żołnierz bywa, jać przez rózgi, nato tylko się żali, że mu fajfer piszczy nad uchem. /Boch: Djab:/
8

(1) odgrażając.
(2) Dozwolić rozpust-ny w młodzieży szkolnej.
(3) Podać sposób, rzecz (pretekst) do wymówienia mu kary.
(4) Przestać być dzieckiem, ‡ die Kinderschuhe ablegen.

‡ Mieć już swoje zdanie.
‡ albo związał;

Rozkaz, rozkazać, zakazać, rozkazywać

1. Łatwiej jest rozkazać niż zakazać. (Lub: Roz.)
2. Łatwiej rozkazywać, niż wykonywać. (B. S.)
3. Nie rozkazuj drugiemu, coć czynić ciężko samemu. (Ru:)
4. Rozkazuj u siebie — (każde z osobna) zapowiadaj doma. (1)

(1) T. j. Rozkazuj w swoim u siebie domu.

Rozkosz, rozkosznik, Rozkoszować

1. Biada gładkim roz-koszniczom, paniom duszkom, upstrzonym. (Bud:) (1)
2. Patrzyć rozkosze dobre-go nam czynią; Ledwie zaczęgo, nierzy-nią swinią. (Kn:)
3. Rozkosz nęta, pongta do złego. (Kn)
4. Przyjdzie rozkosz, nastą-pi sytość ponużycia. (Bas: Wór: (2)
5. Rozkosz balu naba-wija. (Kn: Ad:)
6. Rozkoszy skromnie uży-waj, nie dobieraj do dna. (S)
7. Rozkosznik. (S) Porf Roz-pustnik. (3)

(1) Ob: art: Dusza, duszka. –

(2) Sytość: nier-ządka. –

(3) W niemieckim: Ein Wüstling

Różność, różnica, różny.

1. Wszystkie na świecie różności ztąd pochodzą: moje prawi jeden; drugi nie twoje ale moje; tak to było, nie tak to było. (Gors. Dz:)
2. Pić bez pragnienia, ~~kocha~~ kochać bez pory, to jest czem się od innych różnimy zwierząt. (Let. Linde) (1)

(1) Kochać bez pory, t.j. obcować z kobietą bez względu na porę roku. — Możnaby jeszcze dodać: „kłamać bezczelnie"

Rozpacz, rozpaczać

1. Nie zaraz to rozpaczać choć kość padnie lichem. (Pot. Arg.)
2. Rozpacz, smutek nas pożera. (Sk. Kaz.)
3. Nie rozpaczaj, prześpij się, jutro będzie lepiej. (B. J.) (1)

(1) Francuzkie: La nuit porte conseil. A Niemiec mówi: Man muß die Sache beschlafen.

Rozwód, rozwieść, rozwodzić

1. Co się źle złącza, dobrze się rozwodzi. (Jag:)
2. Zmieszane ziarnka trudno rozwieść. (rozłączyć. (Moszcz:) (metf
3. Miłość z małżeństwem dawno rozwód wzięła.
4. Rozwódka. (Z) gm) (1)

Kont. Rada, Radzić

21. Słuchaj ludzi mądrych rady;
Możesz ujść, nie szukaj zwady. (Kn:)
22. Choć rada dobra, żywa, zaś kto ją daje. (Żabczyc)
23. Użyć porady, bez zdrady. (Kn)
24. Głowa do porady. (Z gm, 8)
25. Porada nieztałtowa, ale uskutecznić trudna. (Lud. Linde,
26. Już temu i sam djabeł nie poradzi. (Gm) (Parf
Już na to nie ma sposobu.
27. Zła porada, gotowe nieszczęście. (AMfr:) Opp: Dor 15ej.
28. Niech tylko razem czterech pięciu radzą,
I nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. (Kras: Mysz:)
29. Od porady go chować. (Kn: Ad: 9)
30. Porady użyć bez zdrady. (d) 10)
31. Nie da on sobie rady. (Z gm 11)

(1) Kobieta od męża rozwiedziona, której mąż jeszcze żyje. —

(8) Używane często ironicznie. N.p. Piękna, albo, jakaż mi głowa do porady?

(9) Ironija; gdy kto głupie, złe rady daje. —

(10) T. j. nie wydawać tego co radził. —

(11) w kłopocie, w gospodarstwie i w niejedzie straty. —

Rumel, Rumrycht

1. W Rumel Kommotra fie. /Rys:/ Pasł wróć tę Kommotrafie. /Pos: Arg:/ (1)
2. Rumel, orumel. /Zeitr. Linde/ Pasł kubek w kubek. /2/
3. Był oten wielki rumricht w mieście. /Leop: Bib:/ (3)

(1) T. s. co dogodzić komu. W Niemieckim: Er hat's getroffen, er hat die Kunst verstanden auf seinen Wünsche.
(2) Słowo: Rumel, pochodzi od gryfrańskiej Pikettaj, ponieważ miała szumelzituł. /Mon: 10./
(3) Ein großes Gedränge, der Rumor.

Runo

1. Niego pod złotym runem wilczaszersię chowa. /Błaż/ (1)

(1) Złote runo jest najdawniejszy i najznakomitszy order europejski; odnoszący się jeszcze do wyprawy Jazona do Kolchis, po skórę złotego barana, najstrzeżonego przez zytawego psa; która skóra dostała właściwą nazwę: w języku franc: Toison d'or; w Niemieckim das goldene Vließ; w Hiszpańskim a w polskim złote runo. Jest ten order erekcyi hiszpańskiej z r.

a kawalerowie jego są najprzedniejszymi chr: monarchami, następnie Magnaci /Grands/ hiszpańscy i austryaccy, pierwszego rzędu.—

Sz. 45.

Ruch, ruszyć, nie ruszyć

199

1. Ruszyć kogo wsedno. (Linde) Parf Ruszyć dzwonka. (1)
2 Nie ruszy, gdzie nie masz nic. Parf Gdzie nie masz nic, tam i djabeł nic nie weźmie. (Kn) (2)
3. Kobiety z ołtaszcza młodej, i pięknej, bez pieniędzy ani rusz. (Lud: Linde)
4. Do figlów pierwszy, do interessów ani rusz. – (P)
5. Najlepsza rusznica, nie uczyni strzelca. (Pol: Sar) Mcz)
6. Nie ruszajcie umarłych, każdy z nas musi dojść kwanku nam. (P) (3)
7. Nie ruszać złego, gdy dobrze leży (spi.) (Pol. Arg:) Parf Nie budź licha (djabła) kiedy śpi. –
8. Najcięższy się z miejsca ruszyć. (Kn) Parf z Dom. (4)
9. Dobry jest kaznodzieja, i porusza zgoła; Jak późnie kazać, zaraz lud rusza z kościoła. – (J. Kochn: Fr:) (5)
10. Ruszył rozumem, jak kozła ogonem. (Por: Kaz) Parf a Ruszył koncieptem, jak martwe ciele ogonem. (Gn:) (+
11. Ramionami na co ruszać. (Z) Linde) 6.)
12. Kogosz pieniądze nie ruszają? (Kosz: Cyt:)

(1) Dotknąć kogo mową, lub uczynkiem, o poprzedniej rzeczy, który go mocno obchodzi.
Sednosz ową się rana którą na grzbiecie konia wierzchowego, wskutek długiej, lub gwałtownej jazdy, i nierozsiodłania, powstała.
(2) [illegible]
(3) De mortuis non nisi bene. –
(4) Jadąc walką jaką drogą.
(5) Uwinek [Epigram] na leniwych kaznodziej.
(6) Okazać przez to litość, lub wzgardę nad jaką rzeczą lub osobą. –

+ 6. Jak koza ogonem

13. Powietrzem ruszony; (L.) Linde, Parf Paraliżem tęknięty, porażony.
14. Ruszyć wszystkie, wszelkie sprężyny, aby na swojém postawić. (Teat: Linde)
15. Złe, kiedy się uciszy nie poruszaj. (Am.fr.) Parf: Poz: 7¹. —
16. Nieporuszaj, by bardziej nie smierdziało. (Kn.) Mett: (7)

(7) Jakiéj nieuczciwéj, albo niezwyczajnéj sprawy.

R. ~~10~~. 47.

(1,) Mówi się o starych pannach, dlatego, że napróżno ją pielęgnowały, ślubnego z niej wieńca nie złożywszy. — Ponieważ ta przypowieść sięga najdawniejszych czasów, wnosi z tąd Gołębiowski [Gołębiowski: Lud polski, p. 236.], że przed upowszechnieniem rozmarynu w Polszcze, ruty używano na ślubne wieńce.

Ruta, Rutka.:

1, Rutkę siać. (1.) Podsiała sobie rutkę. —

Rycerz, rycerski

1. Taki korzyść ma rycerska sztuka;
Ten się napłacze, a ta się szuka. [Kras: Mysz:]
2. Co mi za rycerz, choć kto wojsko gromi;
Kiedy go łada dziewczyńsko uskromi. [Zab.]
3. Niezwyciężony Bachusa rycerz. [Mon. Parf. Pijak koronny.] —
4. Najmężniejszy rycerz ten, co spory kufel duszkiem zmoże. [Zabł.]
5. Nic to mi rycerz co wino usiecze,
A przed nieprzyjacielem ojczyzny ucieczе [Pilch: Sen:] [Parf. Zuch jak do kufla, i do dzbana. [B.J.]

obrywać

Rwać, porwać,

1. Gdzie cienko, tam się rwie. (1) Porf
a. Drze się, jak wór dziurawy. [J. m.]
2. Boki sobie rwać — ze śmiechu. [L] Linde. Porf Pękać. — (2)
3. Zrzego pospólstwo boki rwie, mądry człowiek takowym gardzi widokiem. [Dmóch] (3)
4. Ów co się teraz rwie dźwigać byka, krowa potem nie uniesie. [Min: Ryś.] Porf Ohlustać, ohlustać; w końcu ustać. — [Gm]
5. Oberwać co; [L. gm] (4)
6. Co wrząd, to obrywka. [Ryś:] (5)

(1) Gdzie niedostatek, tam i bieda.

(2) Lokucya: Boki rwać, stąd zdaje się wzięła początek, że człowiek gwałtownie, i długo się śmiejący zwykle za brzuch się trzyma.

(3) Am besten [illegible] Wenn's [illegible] unterhaltend für edlere Triebe [illegible] [Schiller, Jungfrau von Orleans; [illegible]]

(4) N. p. kije, baty, szturchańce; i. t. p.

(5) Obrywka: kubancy, sikorka. —

Rychło, rychlej

1. Nierychło sędziwy, myśli być cnotliwy. [Kn]
2. Rychło w czas! (Gm) (1)
3. Kto się rychło źle zbogaci, wszystko rychło źle utraci. [Kn] Porf Źle nabycie, prędkie pozbycie. [S]
4. Rychlej, niż się gola z plecie. [Kn] (2) Porf Żydowskie zaraz. [Gm] 6. Jeszcze wiele wody upłynie [S]
5. Rychlej by wydarł broń najnędzniejszemu, niż grosz skąpemu. [Grock]
6. Nierychło umieszek u tego, który sprawiedliwie żyje. [Kn]
7. Nie rychło ten utyje, co z cudzej ręki żyje. [Kn] (3)

(1) T. j. co: za późno, albo, już nie czas.

(2) Gola, znaczy tu tyją. Znaczenie tego przysłowia jest te, że rzecz o której mowa nieprędko nastąpi.

(3) Z cudzej ręki: z cudzej łaski. —

"(1) Odnosi się do pa-
wieści gminnej /
o chłopie, który wołu
sprzedał, i pieniądze
za niego wzięte ztrwo-
nił; żonie zaś, na py-
tanie: dlaczego ryk
wołu niesłychać, od-
powiedział: bo go już
niema. Z Rossyi-
skiego: Proto szemne
ryczył, a no go niet.
/Linde/

(1) Odnosi się do
ruskiej piosnki
weselnej, którą
kobiety odprawa-
dzając z młodą
od ślubu śpiewają
a która się następ-
nym dystychem
kończy: Wżè nikto
ne roztruczyt, ani
pip, ni władyka;
~~tylko~~ jeno rydel, ta ma-
tyka.

Ryk, ryczeć

1. Przetoć nie ryczy.[2] /Kny/
(1)
2 Ryczyć, beczyć. /Zyg/
t. j. coś płakać głośno-
3. Więcej ryka, niż mléka
/Gm/ Nota z Łacińskie:
Multum clamoris par-
vum lanae.—

Rydel

1. Choć grabarz rydlem
zawadzi, to trupiej
głowie nie wadzi. /Linde/
2. Małżeńskie więzy, tyl-
ko rydel rozcinać powi-
nien. /Pot: Arg:/ (1)
3 Częstokroć własnym
sobie rydlem, grób ko-
piemy. /Pot: Arg:/ Parf
Sami na siebie bicz
kręciemy. /Gm:/

~~Rząd, rządzić, z porządzić, rządność~~

~~1. Gdzie głowy nie masz, tam rządu nie pytaj. (Linde) Parf Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi.~~

Rym, rymowanie

1. Prawdę, choćiaż nie rym. (Opal: Sat:) (1)
2. Trudno każdemu w rym trafić. (Petr: Et:) Parf Jeszcze się ten nie urodził, który by wszystkim dogodził. (rym)
3. Nie rym ci, ale stoi za nasze. (Rys:) (2)
4. Gdy rymopis sobie podleje, natenczas wiersze najlepsze leje. (Rys)
5. Rymuje się co do czego. (L) (Linde) (2)
6. Rymujesz lada jako, rym ci się źle składa; Rymopisem być nie możesz, wyjdziesz za rymarza. (Min: Rys:) (3)

Rynek

1. Nie po wszystko na rynek z groszem, moja rada. (Sim: Sel:)
2. Ja z tobą w rynek, a ty przecięż w uliczkę. (Rys) (1)

(1) Choćiaż prozą, nie wierszami.

(2) Przygadza, stosuje się, pasuje.

(3) Uciecha na lichich wierszokletów.

(1) Ja z tobą postępuję otwarcie, prosto drogą, a ty kryjomo.

R, 51.

202

Rynna

1. Siedzieć, jak pod rynną. /Rys:/ (1)
2. Trafił z deszczu pod rynnę. /Kuś/ (2)

(1) Być w krytycznym, niepomyślnym położeniu.
(2) Ze złego na gorsze. –

Ryś

1. Ryś za psa nie będzie. /Kuś Dorf Niwrodzi sowa sokoła, tylko takie jak i ona. (Gm)

Rysa, rysy

1. W rozwalinach niegimie, kto się rysy boi. /Rys:/ Dorf Strzeżonego, P. Bóg strzeże. (Gm:) (1)

(1) Strzeżonego: t.j. ostrożnego

Rząd, rządzić

1. Gdzie ~~rządu~~ głowy nie masz, tam rządu nie pytaj. /Linde/ Parf. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi.
2. Ze psy w rząd, z kotkami wstanie. /Ryś/ (1)
3. I w nogach błąd, kiedy w głowie nie rząd. (2)
4. Z rządu przyrodzonego zawżdy to pochodzi; Iż orzeł gołębicia mdłego nie urodzi. /Warg./
5. Nie dojdziesz z nim rządu. /Linde/ Parf. Ładu, i sprawy.
a 6. Nie trafisz z nim do końca. /Kn./ (3)
6. Nowy pan, nowy rząd. /Kn./
7 Rząd nie wiesić nie czyni [illegible]. /Rys:/
8. Rzadki przykład u nas dobrego rządu. /Kras: Pods:/
9. Sam błądzisz, a drugich rządzisz. /Kn./ (4)
10 Urządzenie boskie. /Linde/ (5)

(1) Linde tłomaczy to przysłowie: Szukaj w stanowystwie sobie równych; ja zaś mniemam, że ta stara przypowieść, jest parafrazą przysłowia: wlazłszy między wrony, krakaj jak i ony.
(2) Stosuje się do pijanych.—
(3) Niemiec mówi: [illegible]
(4) Rządzisz: napominasz, krytykujesz
(5) rzecz nieodmienna, przeznaczenie, fatum.

Ryby

1. Przed niewodem ryb nie łapaj. (1) (Ryś: / Pot: /
2. Ryba fisz, geld auf den tisz. (Dykt / Parf
Cyzanworek, ja za dworek. —
3. Tak jak rybie oko. Parf
a Jak kukiełka za grosz. (2)
4. Kogo stać na ryby, tego stanie i na pieprz. (Ł. Z. /
5. Ryby w łóżku towie. (Z / (3)
6. Pod nowy gęsty wody pływa rybie;
Ty w kobiecie nie urośniesz grzybie. (Brat: / ~~Kob.~~ Kont: — Pag: 55. /

Rydz

~~1. Lepszy rydz, niż nic. (19m~~
~~2. Zdrów czerstwy, jak rydz. (Kr /~~

(1) Niewód, to samo co włok, czyli wielka sieć do łapania ryb; we Wołszczie: Nywock. —
(2) Ani droższy, ani tańszy.
(3) Gdy kto wcześnie wstaje, kusi wsika.

~~+ suplemencie Lit R~~

Rzadko, rzadki

1. Jest to bohatyr pomiędzy rzadki;
Pokaże w błocie ustępować z kładki. (Kniaź: / (1)
2. Czem co rzadsze, tem droższe. (Pos: arg: /
3. Rzadko, ale dobrze. (19m /
4. Liche mięso rzadki rosół. (Ludz. Stan: /
5. Rzadka, (kiepska) śmiana (?) Parf Nos na kwintę

Oka
(1) Charakterystyka miast polskich, gdzie poulicach trzeba było dla wielkiego błota kładek. —

16 54.

Rzecz, Rzeczy.

1. Ani łyżki, ani miski, ani żadnej rzeczy, które jego są. Pars

a Cztery kąty, a piec piąty. Przeszto nimanie f

2. Mała rzecz, a wstyd; (1)

3. Każdy skrzeczy, o swe rzeczy. (2) | 14. m. |

4. Sześć rzeczy do pożytku i wygody na wsi potrzeba: powietrza zdrowego, miejsca wysokiego, miasta bliskiego, domu wygodnego, sąsiada szczerego, przyjaciela słownego. | Haur: Ek: |

5. Sześć rzeczy przeciwnych to przyrodzeniu: Młodzian bez wesołości; lichwiarz bez pieniędzy; targ bez złodziejów, spichlerz bez myszy; cap bez brody; stary, | | Opaty, aby miał być mądry z jakiej mia- ry. | 5 | (kontynuacyja pag(56.) Suplemento.)

(1) Gdy n. p. czego w domu zabraknie, lub gdy się kogo na kłamstwie, choć niewinnym, podchwyci. —

(2) każdy się o swoje upomina.

Rzeka

1. Strumyk do strumyka a będzie rzeka. (1) Pars

a Ziarnko do ziarnka d

b Grosz do grosza, d

2. Nie pchaj rzeki, sama płynie. | B. 9. |

3. Wielkie rzeki cicho płyną; małe strumyki z szumem są po kamieniach włoką, choć w nich nie wiele wody | amfr. |

Pars

a Krowa co wiele ryczy d d (2)

4. W małej rzece zawsze ryba drobna. | Pot: Pars (2) |

5. Wpław rzekę przebyć. | Ł. / z | Linde | 3. |

(1) Z francuzkiego: Les petits ruisseaux font des grands fleuves.

(2) Multum clamoris, parum lanae.

(2) Metf

(3) t. j. płyną z szumem, bez łodzi, lub prania.

Supplement do 53.

(4) Rozumie się: Żyć nie mogę.
(5) Dochód z ryb, niepewny.
(6) mawia oksiężach. —

(7) I Niemiec mówi: Wie ein Fisch.
(8) Robić wszystko opacznie, po głupiemu.
(9) Ś. t. śmierdzić zaczyna. I Niemiec mówi; Der Fisch stinkt vom Kopfe. używa tego przysłowia natenczas, gdy chce wyrazić, że pierwsza wina wszystkiego złego w kraju, na ten, co na czele rządu stoi.
(10) Parodya Sentencyi łacińskiej: Est modus in rebus, sunt certi denique fines do Allezyi do Dyktergiji, że orzydzie, co chciał sędziego w swej sprawie prezentem z ryb ująć.
(11) Rzetelności zapłacił cóbył winien. —

Ryby, Kontynuacya

7. Kommsię ryby niedostanie;
ten na potéwce przestanie. (Rysz.) (Kn.)
8. Jak ryba bez wody, tak ja bez ciebie. (Kn: Ad:) (4)
9 Tamsię ryby, gdzie się ich najmniej spodziewa się. (Rys:)
10. Ryby, chyby. (Kn.) Parf. A kto ma ryby, ma chyby. (5)
11. Chleb trawa, ryby woda, mięso potrawa. (Rys:)
12 Lepiéj się mają na pięt, kowych rybach, niż na niedzielnej zwierzynie. (Linde: S. Kl.) (6)
13. Droższa zaprawa, niż ryba. (Zab) Parf. Droższa przyprawa, niż potrawa.
14. U djabła ryby, a pieprz u dwóch. (Rys:)
15. Ryba rybą, ptak ptakiem a człowiek człowiekiem żyją. (7)
16. Siedzi, jak niema ryba. (Linde z Słow.) (7)
17. Wielkie ryby małe zrą. (?)
18 To powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać. (?) (8)
19. Zdrów jak ryba (Z. gm) Parf: Jak koń, jak świat. (Lud)
20. Od głowy ryba śmierdzi. (z Kroać: Linde) (9)
21. Est modus in rybis. (10)
22. Dukat w dukat, jak rybie oko. (Oss: Str:) (Ob. Poz: 3.) (11.)
23. Trzeba się zmaczać, kto chce ryby łowić. (Rys) Metf.
24. Jadłby kot ryby, ale nie chce ogona zmaczać. (Conr: p. 211.)

(Kont: P. 59 a)

Rzecz, rzeczy

6. Sześć rzeczy ludziom
się rzadko darzą:
Ranny deszcz; babie tań-
ce, piątkowe spierania,
Sen, trunek poobiedni,
niedzielne śniadanie.
(S) (3)

7. Rzecz jaką nadziewszy
półmiskoiu rozkładać.
(4)

8. Nie o Dawidzie rzecz
idzie. (5)

9. Wiele, ale nie do rze-
czy. (6)

10. Jakoto jest rzecz spro-
śna, gdy kto traci marnie,
Także i to nie lepsza gdy
wszystko w kąt garnie.
(Rej: Wiz:)

11. Kupujesz rzeczy zbytko-
we (zbyteczne) będziesz
przedawał potrzebne,
(użyteczne) (B. J.)

12. Lepiej niechędogą rzecz za-
trzymać, niż chędogą stra-
cić. (Kn.)

13. Nie trzeba się żadnej rze-
czy odrzekać, chyba kraść,
a nosa sobie ukąsić. (Ryś.)

14. Pospołu te rzeczy chodzą;
z tym zapłonieniem,
grzech, z lubieżnym
spojrzeniem. (Kn.) (7)

15. Chleb, fakiye, złoto, wiel-
ką dziurę w rzeczach czynią.
(Żab.)

16. Często rzecz osądzona,
narafie u wojnie. (Modrz:
Bez:) (8)

(Kont: Pag: 57.)

(3) Może raczej nie
dzielne kazanie?

(4) Rozwlekle co bez
potrzeby opowiadać.

(5) Nie o to tu chodzi,
o co się zdaje.

(6) Z Łucińskiego:
Multum, sed nihil
ad rem.

(7) Jeszcze prawniej
z dotknieniem

(8) W Ekszekucyi.

(9) Lokucya, używana w obradach sejmowych, jeśli przez marszałka sejmowego, gdy poseł w swojej mowie od przedmiotu rozprawy nadto się oddalał. Po francuzku: à l'ordre! Po niemiecku: zur Ordnung!

(10) Ironicznie da się tłómaczyć: Nie sobie z tego nie robić.

(11). Jeden [illegible] [illegible] [illegible].

(12) Obcować z kobietą, lub vice versa

(13) Taką rzeczą jest lokucya łączącą polskiemu właściwa. Francuzkowi: De telle manière, de telle sorte. Niemcu równie: [illegible] [illegible].—

(14) Też po niemiecku: [illegible] [illegible] [illegible].

15. Rzecz znaczy tu albo wiązek, powinność, n.p. Nasza rzecz słuchać, jego rozkazywać.

17. Do rzeczy, do rzeczy! (Linde) (9) Syn. Do porządku!

18. Mówić od rzeczy (L) albo nie do rzeczy; Par. Pleść piąte, przez dziesiąte.—

19. Wszystko to nie do rzeczy na tém naszym świecie; Bogaty ubogiego nieci… gniecie. (Węg. [illegible].)

20. Wielkie rzeczy! (L) (Teatr: Linde) (10)

21. W samej rzeczy (L) (Linde) Par. Istotnie, rzeczywiście. (11.)

22. Musisz! i cała rzecz! (L) Par. musisz, i basta, i na tym koniec.—

23. A to djabelska rzecz! (L) Par. Djabelska sprawa.

24. Mieć z kobietą rzecz cielesną. (L) (Linde) (12)

25. Sława nie zawsze jest ozdobą poczciwości; taką rzeczą i szynka westfalska byłaby zacną. (Zab.) (13)

26. To nie moja, nie nasza rzecz; tem [illegible] się trudnić, kto powie! [?] (14)

27. Kobiet rzeczą kądziel i wrzeciono. (Otw.) (15)

28. Czynić co na rzecz czyją. (L) (Linde) Par. Na czyj karb, na czyj rachunek, w czyjém imieniu,

./.

(16) Prokuratorya; Patronostwo; także krasomostwo, sztuka mówienia. ‡

(17) Rzecz bardzo wielka, niesłychana, niewidziana. N. p. Ogórki srodze wielkie &c. /Haur./

(18) Rzecz jaką puścić płazem. t. j. nie trudnić się nią, puścić w niepamięć.

(19) Przebrało się; t. j. co zabrakło.

‡ Rzecznik: patron, (Adwokat) obrońca prawny.—

29. Rzecznictwo. (Linde) (16) N. p. (Szczerb: Sax:)

30. Rzeczniczka, i przyczynicielka do Pana, N. S. Panna. (Bzw:)

31. Sroga rzecz! (Kn.) (17)

32. Na trzech rzeczach najpotrzebniejszych ludzie najczęściej się mylą: na żonie, przyjacielu, i doktorze. (Petr:)

33. Najlepiej też dla mnie wypadło tem razem,
Zamknąć oczy, nie szperać, i rzecz puścić płazem.
(L.) Zabł. amf: (18)

34. Ciężka rzecz dostać poddanych życzliwych;
Już się przebrało na sługach poczciwych. (Kras: mysz) (19)

35. Rzecz (sprawa) nasza zawieszona jak na ostrzu stali;
Ta chwila albo zgubi, albo nas ocali. (Dmoch: Il:)

36. Próżne rzeczy, i niepożyteczne: gadać z głupim człowiekiem; mrugać na ślepego; pić z próżnego naczynia; w piecu suszyć lody; grunt niepłodny uprawiać; w lesie łowić ryby; w morzu nasienie rzucać; liczyć deszczu krople; wodę gasić słonecznym promieniem; kozła doić; łysego golić; cegłę myć; bielić murzyna; wielbłąda przez igielne przewlec ucho; w skrzyni wiatr chować; babę staruchę namawiać do tańca; uczyć niepojętnego prostaka mądrości. (Haur: Ek:) (58.b)

58.b.

206

Kont: Rzeczy

37. Trudna rzecz, głupim rządzić, wilkiem orać, I uporczywym człowiekiem do wskórać. (P.)

38. Dalekie rzeczy upatrujemy, a bliższych niewidziemy. (Kn.)

39. Dopiero rzeczy smakować zaczynają, Gdy już prawie ustawają. (P.) Parf

40a. Wino najlepsze w ten czas, kiedy go już mało w beczce. (P.)

40. Szalę pokazać, co rzeczy ważą. (P.) Mitf:

41. Miłość, odwaga, wino, a ni podobne rzeczy się krószą. (Żabcz:)

42. Ksiądz, doktór, prawnik, (praktyk) pani duszka, rzeczy nienasycone. (P.) (20)

43. Dworzanin, obyczajnie bezpieczny, Białogłowa grzeczna, Koń dzielny, są trzy piękne rzeczy. (P.)

44. Dziwna rzecz mieć mąkę z kąkolu. (Min: Ryś:)

45. Miatko rzeczy brać. (L.) (Linde) (21)

46. Ogłosu sita, rzeczy mało. (Amgr:) (22)

47. Rzecz jaka na urząd zrobiona. (Z gm.) (23)

48. To rzecz niepraktikowana. (Gr: Linde) (24)

49. Równanie rzeczy wszelkie, Czyni małe, albo wielkie. (Kn.) (25)

50. Sprzedawać rzeczy za byle co; Parf zabczeń; zakłócada (Z) (Linde)

(20) Pani duszka; metressa, kochanka.

(21) W sensie moralnym; znaczy nie zgłębiać, powierzchownie o rzeczach sądzić. –

(22) Mattum clamorsis parum lana. –

(23) t. j. porządnie, że nie mający co zarzucić. –

(24) Lokucya gminna znaczy; rzecz wypadek rzadki.

(25) Wszystko w świecie, co do wielkości (obfitości) jest stosunkowe

(Kont: 59 a.)

R. 57/a talbo węgorze

(12) Wodnięcie, t. j. zatonięty w wodzie t. j. w Niemieckim: Zu Tauben fischen. #

(13) Płocie, czyli płotki, najmniejsza z ryb krajowych.

(14) Opacznie wszystko czynić. —

Toż samo w języku francuzkim: Pêcher en eau trouble. —

(126) nie letko, gładko, ale z zamieszany napotyka trudności

Kont: / Ryba, ryby

25. Wodnięcie ryby tonie. / Ryt / Kn / Linde / (12)

26. Płocie wam, ja mnie szczupak. / Pol: Sow: / (13)

27. Ryba woda, rybki, grzybki, kaszka fraszka chleb trawa, mięso tylko samo, dobra potrawa. / Han: Ek: / Parf. Poz: 11 1/4

28. Ryby na lep, a ptaki na wędkę łapać. / Linde / z Flor: / Parf. Szparagi z grubego końca jadać. (14.)

29. Wziąwszy na ryby, nie żałuj i na pieprz. / Kn: ad: / Parf. Kogo stać na jaszczki, stać i na pietruszkę. / Gn /

/ Kont: 59a Rzecz, Rzeczni-two.

51. Bardziej te rzeczy smakują, których bardziej zakazują. / Kn: Ad: / Parf. Co się niegodzi, to bardziej słodzi. / 1 /

52. Pospołu te rzeczy chodzą: dym z płomieniem, grzech z ubóstwem, spoj ozeniem. / Lb /

52 Skrzypiące rzeczy idą. / Ry / 126 /

53. Dla rzeczy podlejszej, nie opuszczaj godniejszej. / 1 / Parf. Dla ścieżki nie porzucaj gościńca / Gn /

54. Dopiero wartość rzeczy znamy, kiedy je utracimy; / Kn: ad: /

207

Sz. 59 / 6.

Rzemień, rzemienny, rzemyczek

1. Tak trzeba rzemień ciągnąć, aby się nie urwał. — (Rys.) Motf

2. Nie gryź rzemienia. (Burl.) (Rys.) Parf. a Nie ostrz nie psuj sobie darem nie zębów;

b Nie dla twojej to gęby kąsek.

3. Ma w rzemieniu. (Linde) Parf Ma się dobrze. (1)

4. Rzemiennym dyszlem podróż odprawiać. (B. 2) (2)

5. Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a od konika na stryczek (Rys.) (3)

6. Rzemienny brat. (Linde) (4) Off: Brat po rzemieniu. (4)

7. Nie idzie tu o rzemień, ale o całą skórę. (Rys.)

(1) Ma pieniądze w trzosie rzemiennym.

(2) t. j. jadąc, wstępować tu i owdzie po drodze.

(3) Bijografija złodzieja; kozik, czyli grypik, jest ordynaryjny kieszonkowy nożyk w drewnianych okładkach.

(4) To samo co powinowaty ze strony ojcowskiej, zaś brat powinowaty ze strony macierzyńskiej.

Rzepa

1. Zając gona rzepie. /Ryk:/ (1)
2. Tak mało łatwo przyszło, jak rzepę zgryść, albo ostrugać. /Boch: Kon:/ Part: Jak chleb z masłem.
3. Rzepa po pracy lepiej smakuje, niż bez niej kuropatwa Podlaska. /Kras: Pod:/ (2)

(1) t.j. Niepotrzebnie mu zrobił nieprzyjemność, czym więcej liścia albowiem z rzepy się obrywa, tem więcej ona rośnie /Urzęd:/

(2) Kuropatwy podlaskie uchodziły u smakoszów polskich za najtłuściejsze, i najsmaczniejsze. –

Rzeszoto

1. Nie ostoi się woda w rzeszocie. /Ryk:/ (1)
2. Przypuszczać czynności obu na rzeszoto. /Mon:/ Part: przez przetak; (2)
3. Ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi. /Lin: de Zboai:/

(1) Znaczy według Lindego: Krzywny plotka nie zatrzyma tajemnicy.

(2) Sprawy czyje rozważać, krytykować. einen Jemanden durchhecheln.

Rzemieślnik, Rzemiosło.

1. Dobry rzemieślnik mało ucinków, i okrawków czyni. (Kn.)
2. Rzemieślnik mianownikiem tego, co robi. (Rys:)
3 Rzemieślnik dobry na swym zdaniu przestaje
4. Rzemieślnikami miasta stoją. (S.)
5. Czem lepszy rzemieślnik, tem większy pijanica. (Pst. Jow:) (Paradoks.–
6 Wszyscy rzemieślnicy sobie nieprzyjaciele. (Pod: Zacz.)
7. Niech każdy swego pilnuje rzemiosła. (Żab: (Trzeb.) (1)
8. Każdemu swojego rzemiosła więcej trzeba. (Kn.)
9 Siedm rzemiosł, czternaście nieszczęścia. (Rys.)
10. Kto siła rzemiosł umie mało robi. (Pst: Jow:) (2)
11. Jednegośmy rzemiosła ludzie. (Żab (Parf. Jednej miary.) (3)
12. Dobry rzemieślnik lada czego, uczyni co dobrego. (Kn:)
13, Dobremu rzemieślnikowi każde naczynie dobre. (S.)
14. Rzemiosło, stoi za folwark. (Rn: Lwów)
15: Dobry rzemieślnik, dobrego potrzebuje naczynia. (Kn.) (4)
16. Poznać rzemieślnika poznać. (Rys: (5)

(1) Niech się nie wdaje w to, co do jego powołania nienależy. Łacińskie: Ne sutor ultra crepidas.
(2) Objaśnia porzekę poprzednią.
(3) Jednej klasy, godności, urodzenia, charakteru.
(4) Sprzeczne z Poz: 13.
(5) Snadź: naczynie rzemieślnicze. Z Łacińskiego: Instrumenta declarant artificium.–

Rzeź, rznąć, rzeźnik

1. Wydać kogo na rzeź. /L/ /Rys:/ Past. Na sztych. (1)
2. Patrzy na niego, /na mnie/ jak krowa na rzeźnika. /Moni/
3. Chociaż ten się bawić zielnikiem, będąc z natury rzeźnikiem. /Zab: Trzeb:/ (2)
4. Rznąć, na skrzypcach, albo na basetli. /L/ Linde/ (3)
5. Urznąć /uciąć/ kuranta. /L. gm/ (4)

(1) Na niebezpieczeństwo.

(2) Chybiona karriera.

(3) Znaczy grać na tych instrumentach z zapałem, choć nie zawsze czysto.

(4) Głupstwo zrobić, lub powiedzieć. -

(1) Aby cokolwiek uzyskać, trzeba coś ważnego poświęcić. –

(2) w Niemieckim: Gleich auf den ersten Blick. –

(3) Lokucya odnosząca się mianowicie do kobiet kokietek; znaczy: ustawicznie na wszystkie strony poglądać.

(4) Bluzni

Rzut, rzucić.

1. Rzuć za się, a przed sobą znajdziesz. (Jag: 47:) (1)
2 Choroba, a też ko rzucony. (Lindel) Parf Choroba nim rzuciła, a też (?)
3. Rzut oka, na pierwszy rzut oka. (K.) (2)
4. Oczami rzucać. (?) (3) Parf Strzelać (L)
5. Rzuca się i na słońce i na gwiazdy. (Sk. Kaz) (4) Parf

a Niema dla niego nic świętego. –

6. Im bardziej się zwierz rzuca, tem bardziej się w sieć wikła. (Dot arg) Met
7 Dasz się winopić, ale rzuć. (?Kn) Parf Wino chłopa obali.
8. Nie wyrzucaj nic choć podłego; Nic zatyś dać gdzie trzeba, i drogiego. (?)

Rzyć, zadek.

1. Dosyć sarnie ogona po rzyć. /Rys:/ Mett
2. Myśl w niebie, a rzyć w popiele. /D/
3. Chceszli sławnym być, Daj nieumowie w rzyć. /Rej: Zw:/ (1)
4. Nie dziewiéj pies po płynie; Aż musi wody w rzyć na linie. /Rys:/ (2)
5. ~~Cały~~ Całuj mnie w ~~rzyć~~ rzyć I jutro jeszcze pozyć. /(
/pozyć/
6. Piękny, jak rzyć na opak. /Linde z Stow:/ (3)
7. Pozytyw, starapani, sempiterna, sedes, sendesik; Tył, Dupa. (4)

(1) t.j. pozbyć się wad, i błędów.
(2) Dziewiéj t.s. co, prędzej na linie, t.s. co należy. Sens: każdy to czyni co musi; choć nie rad.
(3) Na opak, t.j. na poprzek; a więc tyczy się tych, co mają tłuste pyski.
(4. wszystkie to są pa-rafrazy słowa Rzyć.

+ Chałupa, Zadek.

R. 65.

210

Kont: Ród, rodzić, Rodzeństwo

(7) Kawaler z Industryą: Chevalier d'industrie.
(8) Babskie plotki.

11. Ten Jegomość nie sieje, nie orze, a wszystko mu się rodzi. (Bohd: Kom: 7)
12. Tygrys nie kury, lecz tygrysy rodzi. (Zbit:)
13. Co się nie urodzi, tego nie trzeba. (Linde: Pim: Metf.)
14. Jeszcze się nie urodzi, a już chodzi. (Gm: 8)

(1) P. Doświadczyński i P. Podstoli; dwa Romanse obyczajowe polskie, przez X. B. Krasickiego napisane, i pierwszy w r. 1776. drugi w r. 1778. w Warszawie wydane.

Romans, romanse.
1. O fatalne romanse, romanse niestety! Wyście nam pokaziły młodzież i kobiety. (Zabł: Fir:)
2 Dobre są i romanse, które bawiąc, nauczają; lecz niewiele mamy Doświadczyńskich, i Podstolich. (Gol: Wym: 1.)

R. 66.

Rydz

1. Czerwony [człowiek] jak rydz. /Szat. Linde/ Parf. Jak upior. (1.)

(1) Legenda ludowa o upiorach twierdzi, że są twarzy czerwonej.

2. Zdrów jak rydz. /C/

3. Lepszy rydz niż nic. /Ln./

Litera S.

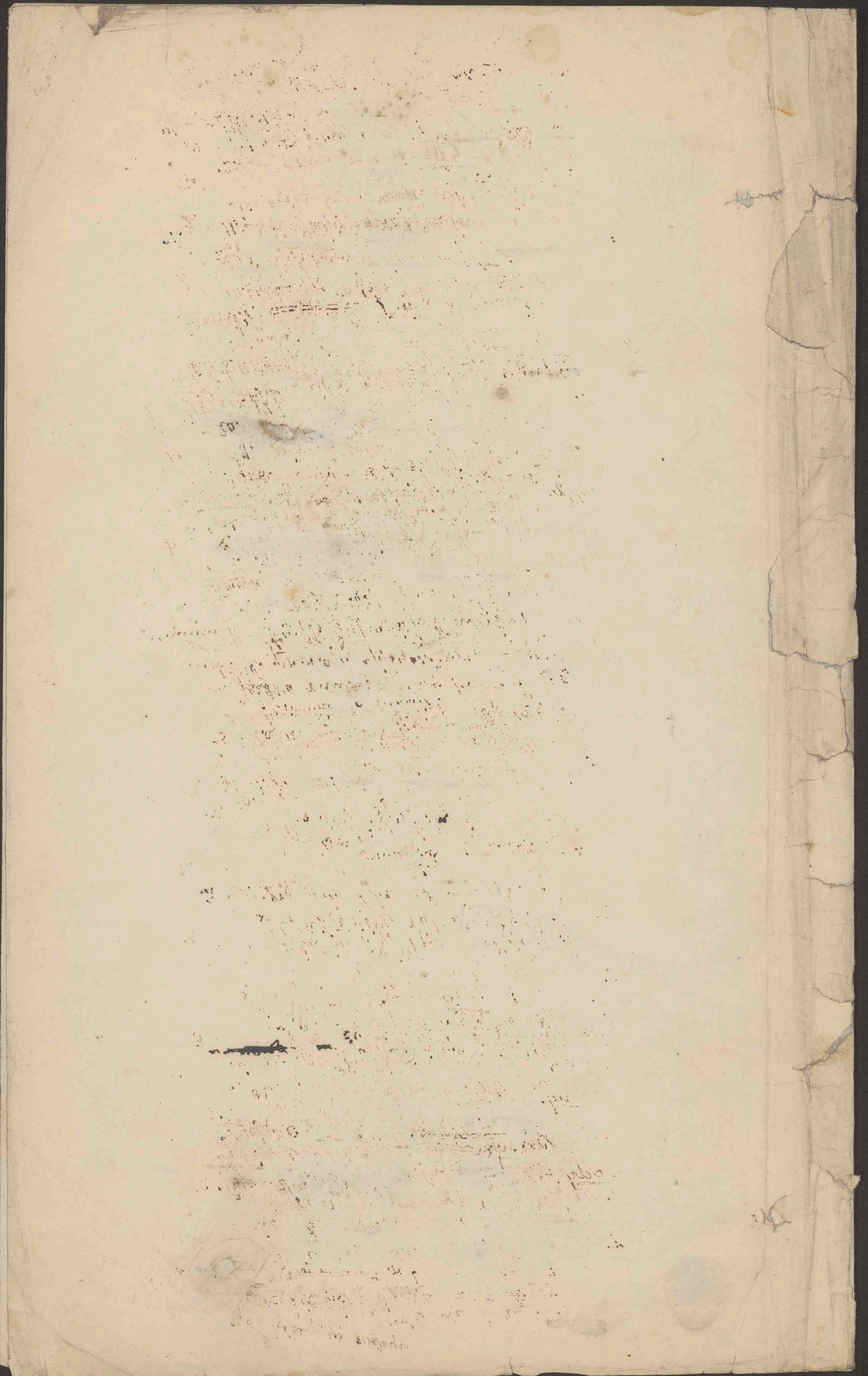
75. ark 8vo jak lepsze
egzem. Bibliografii

1000 egz. z tych [illegible] na welinie
a 500 zwykłych
druk papier i koszta korrekty

po 3 rdle od ark.

na 700 egz. z tych 300 na welinie
a 400 zwykłych

Lit. S.

Skazówka.

Dla P. P. Zecerów, i Drukarny.

Nr po rzędzie	Słowo główne.	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
1.	Sadło.	6. 87.	
2.	Sadzić	1.	
3.	Sak.	5.	
4.	Sam.	12. 16.	
5.	Sanie.	5.	Sanna.
6.	Sapać.	8.	
7.	Sarna.	8.	
8.	Sączyć.	1.	
9.	Sąd.	4. 12. 5.	Sędzia.
10.	Sąsiad.	2. 3.	
11.	Scena.	7.	
12.	Schować.	25.	
13	Schylić się.	25.	
14.	Sciana.	10.	
15.	Scierka.	10.	
16.	Scieg.	11.	
17.	Scieszka.	11.	
18.	Scinać.	26.	Sięgć.
19.	Sciskać	27.	ucisk
20.	Sedno.	7.	
21.	Sekret.	28.	
22	Sekwens.	28.	Sekwella.
23.	Sen.	9. 13. 188.	Spać.
24.	Senator.	189.	Spać.
25.	Sens.	29.	
26.	Sęk.	27.	

2

Nr. Porz. 71	Słowo główne	Pagina	Uwagi
27.	Sęp.	29.	
28.	Ser.	20.	
29.	Serce.	13. 22. 23. 24. 24^{a}	
30.	Sjać.	30.	
31.	Sjano.	31.	
32.	Sieć, Siatka	15.^{a}	
33.	Sjedm.	15.^{a}	
34.	Sjedzieć.	13. 50. 189.	
35.	Siekiera	13. 14.	
36.	Sjeń.	33.	
37.	Sjerdzić się	33.	
38.	Sjerota.	57.^{b}	
39	Sjerść.	33.	
40.	Sikora	34.	Sikorka
41.	Siła, silny	32.^{a} 32^{b}	
42.	Sjostra.	57.^{b}	
43.	Skakać.	35.	
44.	Skarb.	15.^{b}	
45.	Skąpiec.	76. 77. 77^{a}	Skąpstwo.
46	Skóra.	17. 18. 19. 49.	
47	Skorupa.	76.	
48	Skowronek.	36.	
49.	Skrzeić.	36.	
50.$^{1/a}$	Skropić.	37	
50.	Skryć.	37.	
51.	Skrzydła.	38.	
52.	Skrzypce.	57.^{b}	
53	Skwierk.	46.	
54.	Ślad.	40.	

4/

Nr Pozycyi	Słowo główne	Pagina.	Uwagi
83.	Smutek.	80.a	
84.	Sobie.	72. 73.	
85.	Sól.	81. 82.	
86	Sos.	1½	
87.	{Sowa. / Sokół}	64. 65. 94.	
88.	Specyał.	83.	
89.	Spieszyć się.	81.	
90.	Śpiewać.	184. 151. 155½	
91.	Spód.	66.	
92.	Spodziewać się	84.	
93.	Spółka.	87.	
94.	Sporo.	66.	
95.	Sposób.	85.	
96.	Spowiedź.	85.	
97.	Sprawa.	121. 122. 123.	
98	Sprawiedliwość.	67.	
99	Sprostać	122.	
100.	Spuścić.	86	Upuścić, opuścić.
101.	Sprzątnąć.	86.	Sprzątać.
101½	Sprzączka.	1½	
102.	Sprzeczka.	1.	Sprzeczać się.
103.	Sroka.	74. 75. 78.	
104.	Sromota	71.c	Srom.
105.	Stać	88. 89. 90.	
106	Stal.	90.	
107	Stan.	98.	
108	Starość	130. 131. 132.a b c 133.	
109.	Starosta.	100.	

Nro Pozycyi.	Słowo główne	Pagina.	Uwagi.
110.	Statek.	91.	
111.	Staw.	98.	
112.	Stó.	96.	
113.	Stodoła.	91.	
114.	Stół.	100. 101.	Stołek.
115.	Stopa	97	Stąpać.
116	Stosunek.	96.	Stos.
117	Strach.	94. 95.	
118.	Strawa.	103	Strawne
119.	Straż.	104.	Stróż.
120.	Strój.	105.	
121.	Strona.	93.	Stronić.
122.	Strugać	106.	
123.	Strumień.	106.	
124.	Stryj.	107.	
125.	Strzecha	107.	Stryjek.
126.	Strzelec.	109.	Strzał
127.	Strzemię.	108.	
128.	Strzyc.	102.	
129.	Studeniec.	99.	
130.	Studnia.	88.	
131.	Stworzenie.	108.	Stworzyć
132.	Stykać się ~~[illegible]~~.	113.	
133.	Sucho.	113. 114.	
134.	Sudomnie.	114.	
135.	Suknia	111	Sukno.
136.	Sumienie	110.	

Nro Pozycyi.	Słowo główne	P-a-g-i-n-a	Uwagi.
137.	Swarka.	112.	Swarzyć
138	Swat.	116.	
139.	Swawola.	115.	
140.	Swęd, Swędzić.	92.	
141.	Świat.	134. 135. 136 a, b, c 137.	
142.	~~Swęd~~ Świegotać.	117.	
143.	Świerzb.	118.	
144.	Świeżość	117.	
145.	Świt.	127.	Świta
146.	Święty.	137. 146a 146b 146c	Święcić.
147.	Świ~~nia~~ca.	137. 145.	
148.	Świnia.	128. 129	
149.	Swoboda.	120.	
150.	Swój, Swego.	124. 125. 126.	
151.	Swora.	119.	
152.	Syn.	147.	
153.	Sy~~t~~pać.	148.	
154.	Syty.	149.	
155.	Szabla.	150.	
156.	Szacher.	156.	
157.	Szacunek	185.	Szacować.
158.	Szale.	162.	
159.	Szał.	159.	Szaleć.
160.	Szafować	158.	
161	Szafran.	158.	
162.	Szałwija	162.	
163.	Szańc	162.	
164.	Szanować.	160.	

Nr Pozycji	Słowo główne	P-a-g-i-n-a	Uwagi
165.	Szarańcza	163.	
166.	Szarpać.	163.	
167.	Szary.	161.	
168.	Szaszor.	164.	Sza-szek
169.	Szata.	164.	Szatny
170.	Szczebiotać.	165.	
171.	Szczekać.	165.	
172.	Szczenię.	165.	
173.	Szczep.	171.	Szczepić.
174.	Szczerość.	156.	
175.	Szczęście.	138. 141. 144. 155.	Nieszczęście
176.	Szczkawka.	171.	
177.	Szczodrość.	170.	
178.	Szczupak.	168.	
179.	Szczupły	169.	Szczupło.
180.	Szczur.	169.	
181.	Szczwać.	168.	
182.	Szczypać	167.	Szczypta.
183.	Szeląg.	156. 166.	
184.	Szelma.	166.	
185.	Szeplenić.	166.	
186.	Szeptać	174.	
187.	Szeroko.	172	
188.	Szew, Szyć.	172	
189.	Szkatuła.	173.	
190.	Szkło.	142.	
191.	Szkoda.	138. 139. 140.	Szkodzić.

Nr. Porządku	8. Słowo główne.	P-a-g-i-n-a.	Uwagi
192.	Szkoła.	143.	
193.	Szkrupuł.	177.	
194.	Szlachcic.	157.a 157.b	
195.	Sznur.	175.	Sznurować.
196.	Szostak.	175.	
197.	Szpak.	151.	
198.	Szpara.	182.	
199.	Szpetne.	153.	Szpecić.
200.	Szpieg.	83.	
201	Szpilka.	152.	
202.	Szpital.	152.	
203.	Szruba.	155.	
204.	Sztuka	176. 183.	
205.	Szturm.	176.	
206	Sztych.	178.	Sztylet.
207.	Szuba.	179.	
208.	Szubienica	179.	
209.	Szum.	180.	Szumieć
210.	Szwajcar.	181.	
211.	Szwank.	180.	
212	Szydło.	181. 182.	Połączyć z nr: 188.
213.	Szydzić.	186.	
214.	Szyja.	184. 185. 185.a	
215	Szyk	187.	
216.	Szynk.	187.	

Nr. Porządkowy	Słowo główne	Pagina	Uwagi
217.	Szyszka	187	
218.	Szrank.	154.	
219	Szrot.	154	
220.	Szewc.	157. 173.	Należy pomiędzy Pozycyę 188. i 189. –
~~22~~ 102½	Środek –	20. –	

Greiss, Tyrol południowy,

27/3 877. Brzozowski

S. 1.

Sączyć, sączyć się

1. Mały ta... zysk, lub strata, gdzie się tylko sączy. (Pilch. Sen:)

Sprzężka, Sprzęczać się

1. Nie ołoić jest prza. (Gil Poss:) (1)

(1) Prz., z króceniem słowa sprzężka.

Sadzić

1. Sadzić się na co. (Zym.)
(Linde) (1)
2. On samemi sentencyja-
mi sadzi. (Linde)
3. Sadzić gardło na sza-
niec. (Salib) (Budr:) (2)
4. Usadzić się na co. (Z. gm.)
(3)

(1) Chcieć wszem
przed drugiemi
przodkować. N. p.
w koniach, powozach
sprzętach. —
(2) Ważyć życie a co. —
(3) Starać się wszel-
kiemi sposobami,
dopiąć zamierzonego
celu. —

L. Pag 1½

Sprzączka, sprzężka

1. ~~Wy~~ Wszystko po przez-kie (sprzążkę) /Kn/ 1 / Parf
We wszystkich rzeczach zachować miarę, a zbrze-gów nie wylewać. /Rosz: Cyt:/

2. Prawda to, ale po ~~sprz~~ sprzążkę. /Petr: Pol:/ 1 /

(1) Prawda, ale nie ze wszystkim, skąpo.

(1) Czemu nie podołasz, nie dasz rady

Sprostać

Nie napierajsię, czemu nie sprostasz. /Petr: Hor:/ 1 / Parf
Nie porywaj się nie na swoją rzecz. /Gm/

Sedno

1. Ruszyć, trafić kogo w sedno. /Kn/ Metf (1)
2 I osioł z sedném wystęka. /Zab/ 2 / Metf
3. Ostrożnie tykaj koniowi nie zgojone sedno. /Ziegl: Ad:/ 3 /
4. Cyt! Prawda tyka w sedno. /Kr/ 4 /

(1) Dotknąć kogo mocną w ranę, kto" na go boli, w sensie moralnym. Sedno, zwie się rana na grzbie-cie konia wierzcho-wego, przez siodło, i długą jazdę uczyniona.
(2) T. j. że i osioł, chociaż nawykły do pracy, stęka rzy się gdy go nadużywają. —
(3) Metafora w tem sa" mym sensie, jak się w Nocie 1ej rzekło. —
(4) Cyt: Ciche bądź, nie mów prawdy, bo ta obraża. —

Sos. (Sauce)

1. Być w tym sosie /Zubt: Fr:/
Parf W tym humorze. /Z/

Sąsiad, Sąsiedztwo

1. Zawsze rola u sąsiada bujniejsza, krowa lepsza. /Pot: Wac:/ (1)
2. Winny towarzysz mysł bezpieczna, samsiad /sąsiad/ życzliwy, bankiet doskonały. /Rys:/.
3. Sąsiedzka trwoga, twoja przestroga. /Kn:/ (2)
4. Sąsiad dobry za brata stoi. /Rys:/ /Parf: Lepszy jest sąsiad bliski niż brat daleki. /Radz: Bibl:/
5. Niekupuj majętności, kup sąsiada. /Zegl: ad:/
6. Sąsiada złego albo zkup, albo uchodź. /Kn:/
7. Sąsiada gdy masz pełnego a złego, odbież wszystkiego. /id/
8. Zły głód, wojna, powietrze, gorsi źli sąsiedzi. /Kras: Bej:/
9. Ciężki sąsiad we wsi, wdowie i nawozie, ale najcięższy w łóżku. /Rys/
10. Zawsze sąsiada sąsiad wołczy koło. /Pot: Syl:/ Parf: Sąsiedzkie wszystko lepsze. /id/ (3)
11. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. /Bach: Kon:/ (4)
12. Sam się chwaliszz, znać że masz niedobre sąsiady. /Sim: Siel:/
13. Masz doma, a u sąsiada prosisz. /Kn:/
14. Nie po wszystko brać, chodzić do sąsiada. /Rym: Siel:/
15. Niepożyczam u sąsiada rozumu. /Kn:/ (5)

(1) Zawiść sąsiedzka.
(2) Alieno periculo cauti.
(3) Parafraza Poz: /id/
(4) wiedzą wszystko, co się u sąsiada dzieje.
(5) Mam mój własny. –

/Kont: Pag. 3./

S. 3.

<u>Sowa, puhacz. Kont:</u>

9. Niech się najbardziej wysmutnie sowa, przecież niedojdzie sokoła. (Ampr:) Opp: Poz: 6ᵗᵃ.

16. Ten kto nie gasi ognia u sąsiada; Jego się ściana prędko zajmie rada. (Kochan: Metf:

17. W swojem smak jeden; a w sąsiedzkim dwa. (Burl:) Parf ludzie smaczniejsze.

18. Zazdrość, sąsiedzka wada. (Kn)

19. Sąsiedzka zgoda rzadka. (D)

20. To mniej boli, jak z łys sąsiad. (Rudz.) (6.)

21. Mój smutny przyjacielu; mój dawny sąsiedzie, Nadumałeś się dosyć, o domowej biedzie. (Prz. 6. s. M.)

22. Szczęśliwy kto z równemi o granicę siedzi; Zły mór, ogień, powietrze, gorsi źli sąsiedzi. (Kras:) (7)

23. Czego ci niedostaje, szukaj u sąsiada. (Kn:)

24. Starodawne przysłowie, zimiędzy sąsiady, Najpierwsza okazya, granice do zwady. (Pol: Arg:)

25. Zawsze obfitsze żniwo bywa u sąsiada. (Pol: Arg:) (8)

(6) Ob: list: Sarinsz Zamojski: —

(7) Parf Poz 7ᵗᵃ.

(8) Parf Poz: 7ᵐᵃ

Kont:

(5) Z twojej mowy, t.j. jej treści sądzą o twoim charakterze. — Jest w związku z przysłowiem, jakoż widzą, takoż piszą.

(6) Wykręty, wybiegi jurysterskie, któremi chytrzy patronowie swoich przeciwników w processach w pole wywodzą. —

(7) Ironia.

(8.) Przymówka do krytików, Recenzentów &

(9) Innym sposobem trafić do celu.

(10) Dla obóch stron.

(11.) Lokucya sądowa, bardzo stara, może jeszcze z czasów, kiedy się sądy pod gołym niebem, w ciemnie dożerw odbywały; inaczej: zło„żyć sąd, otworzyć po„siedzenie.

(12) Nieogarnionej, niepojęte. —

~~20. Sędzia otwornyt ostrygę, każdemu z spierających się z sobą, dał po skorupie, a sam treść zjadł. (Mon.) (23)~~

(13) Wzięte z bajek Ezopa.

~~21 Łacniej z dołu sądzić, Niż na górze sądzić. (13 J.)~~

7. Takieć sądzą, jakie ciłyszą. (Mon:) (5)

8. Samotówki sądowe, albo kruczki. (Linde) (6).

9. Żaden w swej sprawie sędzią być nie może. (Ryś) (Mon) (Sax: pr:) (Dost.) (Daz.) (7)

10. Niewinniuchna, jak stary sędzia. (Teat: Linde) (7)

11. Sędzię zarobić, więcej wygrać niż strona, czystą kata dekret; — to sędziaowski sekret. (Kras: Wier:) (9)

12. Każdy na się łaskawy sędzia. (Kn)

13. Przyznaje się do winy, kto od sądu ucieka. (Min: Ryś:) (

14. Wstań, a rozciągnij Twój sąd sprawiedliwy Niech wiedzą, kto z nas prawy jest, a kto krzywy. — (J. Kochan: Ps:) (

15. On się ludzkich spraw sędzią powszechnym stanowi, A na tem mądrość kładzie, że wszystko obmówi. (Dmoch: Sz: Rym:) (8)

16. Nieporywaj się do sądu; gdy możesz inak dojść na„dal. (Kn) (9)

17. Sędzia wszelaki, ~~dla obu~~ obóch ma być jednaki. (Zabczyc) (10)

18. Dać sąd, trzymać sąd, wa„rować pod winą. (Kn:) (21.)

19. Nieogarnione ~~niezbadane~~ są sądy Boże i niepoścignione drogi Jego. (Linde) (Kochan) (22) +

(Kont: Pag 5)

Sak

1. Wpadł jak w sak. (Paszk.) (Rehm.) (Dot: Wać.) (Parf.)
Jak w zastawione sidła. (1)
2. Głupi jak sak. (Zl.) (Szal. Lude.) (Parf.) Jak bat, jak wiązka siana, jak sadło &c &c

(1) ~~St~~ Sak, gatunek sieci na ryby, która się kończy gatunkiem wora, a która się w takiem miejscu zastawia, lub rzeki zastawia, gdzie ryby zwykle przeciągają. Na Rusi zowią te sieci: wiercioł (wiercierz).

Sanie, Sanna

1. Skrzypiąca się jak sanie. (Dot: Zał.)
2. Sanna się ściele. (Z. gm.) (1)

(1) Gdy w zimie śnieg obfity pada.

Konl: Sąd, sędzia, sądzić

21. Łacniej z dołu sądzić, niż u góry radzić. (B. J.)
22. Nie sądź, aż skosztujesz, doznasz, jak z próbą jesz. (Kn: ad:)
23. Sądzić nieobecnego, rzecz niesłuszna. (S.) (14)
24. Sąd skwapliwy, rzadko sprawiedliwy. (S.)

(14) Nie zawsze: N. p. Gdy oskarżony przed sądem stanąć nie chce. Prawodawstwo ma jąć na ten wypadek: Sąd, czyli dekret zaoczny. –

Kont. Sadło

5. Czuje pies że zjadł sadło; a boi się kija; Choć mu i chleb pokażesz, z daleka cię mija. (Pot: arg:) (4)

6. Panna śmietankę ~~zja~~dła; zlizała; a młodzieniec sadło zjadł. (Jak.) (5)

7. Tyle w nim nauki, jak w komarze sadła. (Kn.) (6)

8. Jak sadła w raku, tyle w nim statku. (Pot: Jaw:) (7)

9. ~~Kto~~ Kto ma sadło, temu idzie snadno. (Linde / z Klonow.) (Paraf. Kto smaruje, ten jedzie. 19 n.) (8)

10. Tyle tego jak w szczygle sadła. (Opal: Sat:)

11. Ruszyć kogo w sadło; (może w sedno) (Rys: Paraf. Dopiec komu do żywego.) (9)

(4) Parafraza Poz. poprzedniej, 4.

(5) Oboje równo winni.

(6) Tyle co nic.

(7) Bardzo mało.

(8) snadno: jak po mydle.

(9) u Łazińskiego: Wenstangere

Sedno, odsednie

1. Ostrożnie tykaj koniowi, niezgojone sedno. (Zgl: Ad:) Metf

2. Ruszyć, (trafić) komu w sedno. (Kn) (1)

3. Zsedniony (odsedniony) osieł stęka. (Zab:) (2) Metf

4. Cyt! prawda tyka w sedno. (Kochw:) Parf Prawda jest gorzką potrawą. (3)

5. Tknij go w sedno, poznasz co jest. (Kn: Ad:) Parf Uderz w garniec, dźwięk go wyda. (4)

(1.) Dotknąć mową, lub pismem przedmiotu, który kogo smuci, i boli †

(2) Odnosi się do ludzi, przeładowanych pracą, lub ciężarami.

(3) Licho! bo niekt sadnie słyszy niemiłej prawdy.

† ~~(4)~~ Sedno, zwie się rana na grzbiecie konia, [illegible], otarta przez siodło, z powodu jazdy i długiego nierozsiodłania, uczyniona.

Scena, Sceny

Sceny wyprawiać. (L:) (Zt: Linde) (1)

(1) Krzyki, kłótnie, hałasy, do tego stopnia, że aż sąsiedzka spokojność jest zagrożona.

Sapać

1. Sapka albo niczyt. (Spiz: Linde) (1)
2. Zasapać się. (L.) (Linde)
(2)
3. Sapie, jak pruski Landwehr. (Ob. hist.)

(1) T. s. co katthar.
(2) Szybki oddech mieć, w skutek, biegu, lub prędkiego chodu, tańca etc.

Sarna

1. Wyśilił się w rozum, by sarna wagón. (Ryś)
(1)
2. Ktoży się za nim państwo, by z sarnego agón---pi (2)

(1) Sarna ma ogon, nekrnader krótki.
(2) T. j. krótkie państwo.

Kont: Sen, spać, śnić

4 Jakowe sprawy, tako-we i sny bywają. (Bud: ap:)
5. Parf: a co na jawie, to i we śnie;
b Co kto miłuje, to we śnie czuje;
c Co we dnie kto w głowie waży, o tem mu się w no-cy marzy. (Kn:)
5. Kto snom wierzy, oszu-kuje się. (Rys:)
6 Bodajby się nam o tem ani śniło. (Linde) Parf: Ani mi się śniło coś podobnego uczynić, powiedzieć. b Ani mi to do głowy nie przyszło.

(2) Zdechła
(3) umrzeć.

7. Ryba usnęła. (Ist: Linde) (2)
8 Usnąć na wieki. (d) (3)
9. Idź spać, kiedy ziewasz. (Ist: Linde)
10. Spanie, jest nierobot-nych płonnych (marne kochanie. (Kn)
11. Spać po obiedzie rzadko się powiedzie (d)

(4) Nie turbuj, nie troszcz się tem.

12 Tam śpij, gdzie się upi-jesz. (Rys:)
13. Nie budź psa śpiącego. (Linde z Flor.) Parf: Nie budź licha, kiedy śpi.
14. Śpij na to spokojnie (Kn) (4)
15. Spać na obie u-szy bezpiecznie. (P. Koch:)
16. Nie za to ją bito, że chodziła w żyto, ale że doma nie sypiała. (Rys:)
17. Rychlej mknie w dom słomą kryty, Sen, niż na pałac obity. (Petr: Hor:)
18. Śpi, jak zabity. (Z. ym: (Parf: Choć by śmu z harmat strzelał nad uszami.
(Kont: Pag: 188.)

Ściana

1. Dziś i ścian strzedz się trzeba, i własnego cienia. (Pot: Arg:) (1)
2. I ściany mają uszy. (2)
3. Mówił ścianie. (Rys: Parfa) Sobie zust, a jemu mimo uszu, szasta.
6. Jakby groch o ścianę ciskał. (3)
4. Miód ten takby był słodki, jakbyś ścianę lizał. (Dwór) (4)
5. Bliższa swoja ściana niż cudza. (Sabł: Buk: Parf) Bliższa koszula ciała niż kaftan. —
6. Maca po gołej ścianie, widząc, że nie nie dostanie. (Lub: Sen:)
7. Saskie, Japońskie, Chińskie porcelany, w dzbanach, i wazach piękne zdobią ściany. (Zab:)

(1) G. j. pod strażą, szpiegów.

(2) Z Niemieckiego: Auch die Wände haben Ohren. Jest w związku z Pot. 1°.

(3) Jakbyś do ściany gadał; na nic się nie przyda.

(4) G. j. był bez żadnego smaku.

Ścierka

Dać komu ścierkię po łaźni. (Nar: Hist:) (1)

(1) Znaczy: obiwszy kogo, dać mu na basa, runek. Ob: Przys: hist: 1. Art: Bolesław chrobry. —

11.

Ścieszka

1. Dla ścieszki, gościńca nieopuszczaj. / Rys: / Trzeb: /
2. Na ścieszce trawa nie rośnie. / B. S. / (1)
3. Odstąpili ścieszkę / drogi / prawdy. / Psalmo: /
4. Gdy panowie idą, ścieszka pośród nich próżna. (2)

(1) Nie inaczej, kto bity rozwięzłe, nieplodne. –

(2) Z Ruskiego: Obidy panyidut, tam steszka porożna. T. j. ceremonifujęsię. –

Ścig, Ścigać

1. Sobotnym ściegem na niedzielny targ. / Gm / (1)
2. Kto wiele ściga, mało dogoni. / Łoch: kaz / Mat /
3. Uciekaj ęż, niechcij żony ścigać. / Pol: Syst: / (2)

(1) Śpieszna robota, ale nie potem, byle zbyć.

(2) Przeciwnie, otwórz jej drzwi, i wrota.

S. 12

224

Sam, Sama

1. Kto pod kim dołki kopie, ten zwykle sam w nie wpada. Parf

2. Kto z drugich szydzi, sam się potem wstydzi. (Knf Rys: 7)

3 Sam ze zjadł pieczeń, a mnie dał rożen oblizać. (Pf M) (1)

(1) Zła spółka w jakim interesie.

(2) Egoista, Samolub

4. Samo nie przyjdzie, samo się nie zrobi. Parf

a Bez pracy nie będzie kołaczy.

b Pieczone gołąbki nie wlecą same do gębki. —

5. Sam zebrał śmietanę, a mnie serwatkę zostawił. Parf Poz: 3.

6. Samemu sobie nie wierzy.

7. Sam sobie rad. (2) D.7

a Samoluб.

8 Sam sobie walen, inszym niechotołupię, Dwi i pataców pańskich nie pilnuje. (Zaw: Gosp: 7)

(Kontynuacya Pag: 16.)

Sędzia, sąd, są-dzić

1. Dz: Czyja sprawa? Od: Wójtowa. Dz: A kto sędzia? Od: Wójt. (1)

(1) Zwyczaj: Sam sędzia w swojej sprawie.

(2) Racya: argument prawny.

(3) Łacińskie: Audiatur et altera pars.

(4) Obrachowywać się z własnym sumieniem; roztrząsać własne czynności. —

2. Ni tyorator, ni sędzia z up(r)etry, właśnie jak z kozła, ni mleka, ni wełny. (Zegl. 7)

3 Lepszy sędziego fawor, niż racya. (Ampfr.) (2)

4. Wprzód obu stron wysłuchają, a dopiero sąd sprawie dłużny wydają. (Kn) (3)

5. Sądy Boskie ciały, zwykli ludzie mówić, jeśli nie wiedzą przyczyny, dla czego się co stało. (Otw: Orw.)

6. Sąd czynić z sobą. (Gract) (Linde L.) (4)

(Kont: ~~dal~~ Pag 4)

Sen, spanie

1. Nie każdy ten śpi, co chrapi.
2. Sen mara, Bóg wiara. (1.)
3. Czego kto pragnie na jawie, To mu sen przed oczy stawi. (Rys.)

[Kont: Pag: 9.]

Serce

1. Serce nie chłopię, nie wie co to pany; Nie da się okuć, by w złote kajdany. (1.)
2. Serce na talerzu, affekt na półmisku. (J. M.) (2)
3. Równie pod kontuszem, jak pod frakiem, znajdują się serca wspaniałe. (Teatr)
4. Co w sercu, to i w uściech. (3)
5. Uporne serce równo z djabłem chodzi; Bo ten z swej chuci z nikim się nie zgodzi. (Rys.) (Kontynuacya

Siedzieć, siedzenie

1. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. —
2. Siedzi pod figurą, a ma djabła za skórą. (Ślipowit)
3. Kto na dwóch stołkach siedzi, ten pod sobą tłucze. (1.) (J. M.)
4. Kto nie ma srebra, ani miedzi, płaci tym, na czem siedzi. (P.) (2)
5. Nie wie zadek, na czem ma siedzieć. (P.) (3)
6. Jeśli ci się spieszy, usiądź sobie. (P.) (4) (Kontynuacya Pag: 50.)

Siekiera, Siekierka.

1. Zamieniał stryjek siekierkę na kijek. Parf: Guzik za pentelkę. (1.)
2. Siekiera płynna, toporzysko utonęło. (Krasickiego) (2)

[Kont: Pag 14.]

---

(1) Sny o psie, znaczą plotki, o słońcu, lub o pszczołach, ogień, o rybach, chorobę, o umarłych dzieciach, kłopoty, zmartwienia, o koniach, zysk, jamy dziury, stratę, woda czysta pomyślność, mętna, niemiłe zajścia z znamiennymi. (Tomasza Wolickiego nauka dla włościan. Poznań 1829.)

(1.) Trudno go przymusić aby kochało.

(2) Człowiek szczery, otwarty.

(3) Człowiek otwarty.

(Serce: Pag: 22.)

(1.) Odnosi się do osób, które w publicznym czy prywatnym życiu dwóm stronom dogodzić usiłują.

(2) To jest skórą, kozą. Mowa o bankrutach.

(3) Lepiej, na czem będzie siedział. — Przyszłość niepewna.

(4) Żartobliwie do niecierpliwych.

(1) Gdy kto nic korzystnego zamianą zrobi.

(2) Gdy wszystko opacznie się dzieje.

Kont: Siekira Siekirka.

3. Tępą siekirą niewiele narąbiesz. /Sak:/ Mat.
4. Zła siekira nigdy nie zginie. /K:/ Parf: Złe nie zginie. /L/ (3)
5. Najgorsza siekira u kowala. /Kn/ Parf: Szewc zwykle w złych butach chodzi. /L/
6. Siekierze sęk umknie, a kamień kosie. /Dot: Syl:/ (4)
7. Już nieprzyjaciel stoi z siekierą nad głową. /Rej: ap:/ Parf: Jest już tuż tuż, za nami. (5)
8. Między dwoma siekirka zginęła. /B. J./ (6)
9. Siekiry mi dajcie! (L. gm) (7)
10. Rąbie jak siekierą. /L/ Parf: Rznie prawdę bez ogródki. –
11. Siekiera nie chce sęka i sęku. /Dot: Sow:/
12. Własną siekierą się uciąć. /Rej: Wiz/ Parf: Bicz na siebie ukręcić. –

(3) U Niemców: Unkraut verdirbt nicht.

(4) Umknie, znaczy tu to samo, co nie da się zbić. –

(5) Francuz mówi: L'ennemi nous poursuivoit l'épée dans les reins. –

(6) Trudno dojść prawdziwego złodzieja, albowiem na dwie osoby pada podejrzenie o kradzież.

(7) Eksklamacya żartobliwa, gdy kto udaje, że jest czem rozgniewany.

S. 15. a

Sieć, siatka

1. Zburzycie sieci, boć już ptaszę nie leci. (Ryś:) (1)
2. Był wilk w sieci, i przed siecią. (1) Parf: a Szczwany lis; b Były się i na wozie i pod wozem.
3. Wpadnie kto w sieć, togo przygarnuje, Jeszcze kto lepiej, ani poratuje. (Jabł: Ez:)
4. Świat sieciami, albo siecią. (Zel: Linde (2))

(1) Już niema tu co robić.
(2) Na kogo innego zastawionych.

Siedem, albo siedm

1. Siedm święceń kapłańskich; siedm Sakramentów; siedm grzechów głównych; siedm godzin kanonicznych; siedm psalmów pokutnych; siedm braci śpiących; siedm kolorów, siedm tonów głównych; siedm dni w tygodniu; W Apocalipsis Ś. Jana, o siedmiu trąbach, siedmiu pieczeciach, siedmiu banach gniewu bożego. (Pam: War:) (Rej: Apf:) (1)

(1.) Ważność kabalistyczna liczby siedm.

S. Pag 15 b

Skarb, skarbiec

1. Zaskarbić sobie, czyją łaskę; czyją przyjaźń. [L. gr.] (1)
2. Skarbiec. [Linde] Part. Zwierzyna. (2)
3. Prawdziwy skarb u tem słudze [(Offrzyckiego?)] znalazłem. [Gm.]
4. Nie dałbym tego za wszystkie skarby świata. [?] (3)

(1) pozyskać, zasłużyć;

(2) Budynek, albo część onego, sklepiony, najwięcej kraty i drzwi żelazne opatrzona, do przechowania pieniędzy i innych kosztownych rzeczy przeznaczona.

(3) Krzyż nam nade wszystko miła. Pra[e]tium affectionis.

Kont. Sam, samotny

25. Żaden się nie pozna,
Póki sam siebie nie
dozna. (Kn)

26. Sam się ozwie niepy-
tany,
Gdy kto słyszy swe nagany.
(Opal: Sat:) Parf Uderz w stół,
a nożyce się odezwą. –

27. Sam nie wie, czego chce
(albo) czego mu się zachcie-
wa. (L) Kn: Ad:)

Kontynuacya

Sam, sama, samotność.

9. Sam (samotny) (jak kołek) (jak palec.) — (Z) (Kn)
10 Kazał pan, musiał sam. (F. L.) (3)
11. Sam się chwalisz? musisz mieć z tych sąsiadów. (F. L.) (4)
12 Być z kim sam na sam. (Lok:) Parf
a między czterma oczami.
13. Liber, baro; (5) (L) Parf Poz: 8ej. —
14. Jestem sam, bez nie samotny. (Ed: Linde)
15. Nigdy jedno złe nie przyjdzie samo. (D) Parf
a Jedna bieda nie dokuczy. (Rej: Zyw:)
16. Sam sobie pan. (Gm) (6)
17. Samym odzieniem filozof; samą brodą prorok. (Kn: Tl:) Ironia.
18. Sam nie używa, i drugich nie dopuszcza (Kn) (7)
19. Co drugiemu myślił, to samego potkało. (D) Parf Kto pod kim dołki kopie, często sam w nie wpada
20. Sam sobie gędę, sam wesół będę. (D) (8)
21. Samopas kogo puścić. (Sal? Linde) (9)
22 Samopaska. (D) (10)
23. Wszystkiego pomoże, z kuszy, i z samostrzału. (Ryś:) (11)
24. Taki sam, takuteńki (Linde) (12) Parf Kubek w kubek. (Gm)

(Kont: Pag: 16b)

(3) Nie było sług, albo nie usłuchali.
(4) Sąsiadów, którzy cię nie chwalą.
(5) Sam sobie pan, od nikogo niezawisły
(6) Parf: Poz: 8ej i 13ej
(7) Skąpiec, zawistny
(8) Gędę: zaśpiewam
(9) Dać komu wolność działania bez najmniejszego dozoru. —
(10) Dziewczyna wałęsająca się.
(11) Pomoże, t. j. co: dokaże bronią.
(12) Podobny, do siebie. Używa się tak o istotach żyjących, jak i o martwych.

Kontyn: Skóra, skórka

9. Skórę komu wytłoić,
Dot:
a wygrzmocić, wychędożyć;
b wygarbować, wytrzepać
c wytatarować, oznąć;
d Boki komu wytłaczać;
(5)
e Dać komu cięgi. (L.)
10. Skóra na nim drży. (L)
(6.)
11. Choćbyś obłupił szal-
bierza ze skóry;
Tobyś nie znalazł wykrę-
tarstwa dziury. (Kn)
12. Mieć kogo do dzie-
siątej skóry. (Zabł: (Linde)
(7.)
13. Jednego skóra ta kości.
(Kn) Parf: albo chudy jak
trzaska, jak szczypa;
b Przyjść go na obie stro-
ny.
14. Nie ma tylko kość, i
skórę, nie zda się na
konfiturę. (8)
15. Dopiec komu do skóry.
Parf Do żywego. (Kn)
(Linde)
16. Dość wełnę z trzydz, a
skóra cała;
Będzie co rok wełnę da-
wała. (Kn) Metf
17. Złupić kogo ze skóry.
(L) (9)
18. Nie trzeba skóry łupić,
bo insza nie zrośnie;
Ale wełnę strzydz, bo in-
sza urośnie. (Falib:) (10)
19. Wymiatać pod skórą
tedy dobyć musi. (Rej:
wiz:)
20. Nalać komu nogo-
rzięgo sadła za skórę.
Parf Por 15ty

(Konst: Pag: 18.)

+ wytaśmować
(Linde)

(5.) Co za bogactwo
skrzyka w Lokney",
ach, o tokarceiles-
nych odnoszących
się!
(6) Poczuwaj się do winy,
i bój się kary.
(7) Badać kogo o ścis-
le, w celu dojścia
prawdy.
(8) Z komedyi Gaweł
w piekle.
(9) obrać go z ma-
jątku.
(10) Parf: Por 16ty

Skóra, skórka

21. Znać człowieka po skórze. (Rys.) Parf. a po sierści. b Poznać pana po cholewach.

22. Czułem ich, ją, jego, przez skórę. (Tr. Linde.)

23. Poczciwi ludzie przez skórę się znają. — (Knap.)

24. Krewkość to ludzkiej przynosi natury, Dobliżności wyskoczyć ze skóry. (Burl.)

25. Dostaniesz, oberwiesz po skórze. (Linde.)

26. Odpowiesz mi za to skórą. (t.j. Groźba.) —

27. Gdy język nieuważnie gada; Skóra za niego często odpowiada. (Żab.)

28. Niechciałbym być w jego skórze. (Linde z Słowac.)

29. Łżej o cudzej skórze wojować. (Tward. Wł.) (11) Parf. Cudzą skórą się zasłaniać.

30. Ma on twardą skórę. (Linde z Słow.) (12)

31. Święci pod figurą, A ma djabła za skórą. (Linde.) Parf. a Obłudnik, Lico mienia, b Wilk w owczej skórze.

32. Po śmierci z osła skórę na bęben obrócą. (Linde.)

33. Kto nie słucha matki, ojca; ten słucha psiej skóry. (Gm.) (13)

(11) t.j. w jego krytycznym, albo niebezpiecznym położeniu.

(12) Był już nie raz bity, karany.

(13) Tego do wojska oddadzą, gdzie bębna będzie musiał słuchać.

34. Trudno z jednego wołu dwie skórze zedrzeć. (Ryś.) Por. Dwóch skór łupić. (Pot. Zab.)

35. Nie pij na żywego niedźwiedzia skórę. (Jabł. Ez.)

36. (14) Jeszcze skóra na baranie, a już kuśmierz (rzeźnik) pije na nią. Por. poprzedniego; tudzież następującego: b. Ptacy w polu, a on już na nie rożenki struże. (Lind.)

37. Skórą skórę wyprawia; trzeba skóry z drzewa, żeby z bydlęcej była do buta cholewa. (Pot. Wac.) (15)

38. Płacić długi skórzaną monetą. (Mon.) (16)

39. Nie będą z psiej skóry, jako towarzysze buty. (Ryś.)

40. Wrzeszczy (krzyczy) jak gdyby go kto ze skóry odzierał. (Lel. Linde)

41. Gdyby mógł, obdarłby brata ze skóry. (Kn.) (17)

42. Tak się ucieszył, że mało ze skóry nie wyskoczył. (Linde)

43. Skóry mu z chleba szkoda; nie karmnego wołu. (Falib.) (18)

(14) Odnosi się do prawdziwej anegdoty o myśliwym, który pił naprzód na skórę tego niedźwiedzia, na którego nazajutrz miał polować, a który strzelcowi głowę ukręcił. To samo przysłowie znajduje się w niemieckim języku.

(15) t. j. kory dębowej, do wyprawy skór bydlęcych garbarzom potrzebnej.

(16) t. j. własną skórą.

(17) Człowiek chciwy, łakomy.

(18) nie wart dobrego wiktu.

Ser.

Zdaje się odnosić do bajki Ezopa o kruku, i lisie. —

1. Kto ser jada, pies go nie ukąsi; złodziej go nie okradnie; i nie stańczy się. (Rys.)

2. Sól na ser, a sery na sól. (Rys.) Dorf ręka rękę myje.

3. Głupiście, naci sera. (Gm.)

Srodek, średni

Srodka się trzymaj. (Kr. Ad.) (1)

(1) Rusinmówi: Na przede ne wyprawlaj sia; pozadi nezostawaj sia; Sredyni trymaj sia.
Łacińskie: in medio virtus; albo moderata durant. —

Śmiałość, śmiały.

1. Śmiały, co się z dwoma bije, ale śmielszy, co się żeni, a nie ma nic. /Rys/
2. Śmiałków psy kąsają. /Gm/ + /Żegl/ Pot: Zać: 5/
3. Śmielszy kur na swojem śmieciu, niż na cudzych wrotach. /Rys/ Parf
a Na swojem podwórzu i trzaski biją.
4. Bojaźliwy, pierzchając[n], przecież żyw zostaje; A śmiały raz zabity, więcej już nie wstaje. /Kn/ Parf
a Kto raz z placu ustąpi wrócić się nań może; Lecz kto na nim polęże, wrócić nań nie może. /K/ (1)
5. Śmiałek przed czasem wykrzyka; a w rzeczy samej truchleje. /Amf/ (2)
6. Nie nadaje się Piotrze śmiałkowanie. /Pot: Zać/ (3)
7 Śmiałemu szczęście dopomaga. /Kn/ Parf Śmiałym szczęście sprzyja. /Os:/ (4)
8. Śmiało, choć sił mało. /Kinde/
9. Śmiałemu się najprędzej w łeb dostanie. /K/ (5)
10. Śmiały, bez przeciwnika. /Kn/ Parf Samotrzeć na pustki uderzy. /K/ Junak.
11. Śmiały na bruku, śmiały za płotem. /K/ Parf I baba za murem bije. /K/
12. I śmie, i nie śmie. /Żegl:/ (6)
13. Tylko chciej, a śmiej. /K/ (7)
14. Łatwo stawać śmiałkowi, ale nie o szkodzie. /Kras: Wdh:/
15. Nie śmie uczciwym ludziom w oczy spojrzeć. /Ryb: Ps:/ 8/

+ Parf Śmiałków wszędzie biją. /Rys:/

(1) Zasady prawdziwie chrześcijańskie.
(2) Śmiałek: Junak, umyka w przykrym razie.
(3) Dostałeś po uszach.
(4) Audaces fortuna juvat, timidosque repellit. –
(5) Parf: Poz: 2ei
(6) Rusin mówi: I śpiu, i dywlusia; I dałabym, i bojusia.
(7) A pewnie w oko sadź. –
(8) Wstydzi się, czując się winnym.

Kontynuacyja: Serce, serdeczny

(4) Zpiosnki Krakowskiej, który ostatni wiersz: ~~Pewna jestem~~ pewna jestem, że mnie Jasiek szuka. Znamiana wiosny.

(5) Człowiek szczery, otwarty.

~~+~~ od żaby

(6) Napłacz, narzędzie ludzkie.

(7) Człowiek nieczuły, złośliwy, niedzięczny

(8) Sprzyjać mu lubnie.

(9) zpiosnki gminny.

(10) Z Niemieckiego: Er hat ein Herz wie Stein, ... kommt aus dem Munde.

(11) Niemieckie: Aus dem Auge, aus dem Sinn.

+ Od żaby, w Niemieckim: Es bricht mir das Herz.

6 Stuku tuczka kuka, serce we mnie puka. (4)

~~7 Co w sercu, to i na języku~~
~~Przys.~~

7 serce na końcu języka. Przys. Poz: 4 1/2 (5)

8. Nie jest to banialuka, wezem ma udział serce. + Krasi +

9 Lepiej bezpiecznie, niż serdecznie. / Linde / Przys.

a Nie wiesz nikomu, nikt cię nie zdradzi.

10. Gdzie serce w strachu, tam na twarzy blado. / Pot: woc/ Przys.

a Wygląda, jak trup, jak chustka, jak płótno.

11. Serce mi się krajało, patrząc na to. / L / Groch / (6) / Linde / Przys: Spada, rozpada.

12. Serce złe. / Linde / (7) Opp. Dobre serce, dobra dusza.

13. Serce mieć, lub nie mieć do kogo. / L / Linde /

14. Do kogo serce rozstrąciemy, ten cokolwiek czyni, wszystko źle czyni. / Knap /

15. Dla ciebie oddycham, dla cię tylko żyję, dla ciebie jednego serce moje bije. (9)

16. Z serca pełnego, dusza wypływa. / Sirr: Sül: / (10)

17. Pókiś w oczach, pókiś w sercu. / Brod: / (11)

Przys. Co z oczów, to z myśli. / Gm /

1.

Sława, sławny, sławić.

1. Dorzasnuś się stosowyże, tam kukngę niewadzi; kiedy dostanwycdobrą okazya radzi. [Pot: Jow:]
18. Brać co do serca. [L] [Linde] (12)
19. Nie wypadłomu to do serca. [Dmóch] (13) Dosł: Dosmaku.
20. Z serca, od serca, całym sercem, z duszy serca. [L] [Linde] (14)
21. Przyjaciel od serca. [Kn] (15)
22. Z pod serca wziąść, a dadzą. [Kosz:] (16)
23. Kto ma mieć kiedy serce, ma go zaraz zmłodu. [Moszcz:] (17)
24. Kto wsercu ubogi; Magtowę na skrupnty na wcieszkę nogi. [S] [S]
25. Takżeś to małego serca? [Dosł: Fido] Dosł. Takiś to ty, tchórz?
26. Tak małe serce ma, że zając go nastraszy. [S] Dosł. a. serce zajęcze; b. Boi się swego cienia. —
27. Serca komu dodować. [L] [Kn] (18)
28. Moje serce, moje życie, moja duszo! [Klon: Wór:] (19)
29. Gdzie skarb, tam i serce. [Pot: Jow:] (20)
30 Szczednią się drogo brzydzi czułe serce; lub kocha, lub nienawidzi. [Moszcz:]

[Kont: Pag 24.]

(12) Uczuć co mocno, głęboko, jaki smutny wypadek: także zająć się czem namiętnie.
(13) mowa, albo pismo jakie.
(14) wszystkie te lokucyje oznaczą, że się chętnie czyni, lub że się nań przyzwala
(15) fr. intime Freund.
(16) Hoćby ostatni kawałek.
(17) Serce, znaczy w tem miejscu odwagę.
(18) Odwagi.
(19) pieszczą się z kim miłym.
(20) Uwiek na tych, który dla posagu się żenią.

Serce

(25) Przeźnacie. W Niemieckim: Ochrony.

40. Coraz przywiązało do serca, skrob jak chcesz trzyma się. —

41. Nie dba serce o zalotni- we, na głosy złośliwe. (Kn.) Porf Przegłosy niej do pod niebiosy. —

~~4?. Strzeż się czego jak ognia. (Dziwa.) Porf Poz: 1~~

(26) Porf Poz: 39ty

42. Gdy się w sercu ucisk zwiąże, zwykle on bliskiemu nieszczęściu przodkuje. (Zeb: Linde) (25)

43. Serce za kwiata z radości. (L.) Grock: (26)

44. Zdudkowało, zdurniało mu serce z trwogi. (L.) Linde) Złakomył się przestra- chu. —

(27) Zwykły dawniej był napis, na pierścionkach ślubnych. —

45. Serce moje, i twoje, Połącz Boże oboje. (Gołęb: Ludy) (27)

46. Złe serce prawie wszyst- ko na nice wywraca: Kiedy złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. (Żebr.)

47. Nikomu, co masz w sercu nie otwieraj wcale. Porzucaj a potem się spra- wuj w Trybunale. (Kal. Gosp.)

48. Nie masz teraz praw- dziwej szczerości na świe- cie, Każdy ma swój kir w ustach, A jad w sercu gmieście (P)

49. Co się raz z serca wyrzuci; Tego strata nie zasmuci (Kn. ad.)

Kont: Serce, serdeczny/

31. Żałośnie mi serce zbolałe krajała,
Kiedym łzę z miłą ojczyzną żegnała. (J. D. Lekc:: Serc: Uwol:)
32. Trzeba, żeby serce zakrzemieniał;
Ten, coby się na twe pojrzenie nie zmienił. (Pot: Arg:)
33. Oto święty ten płacz i łzy moje;
Niech skrzemieniałe wzruszą serce twoje. (Kochow:)
34. Gładkie to są łąteczki jak z kamienia ryte;
Cóż, kiedy myśl kamienna, serce nieużyte. (Nar: Dz: (21)
35. W nim wszystko się mieści,
Co umysł zachwyca, i co serce pieści. (Dmoch: Il:)
36. Wykorzenić trzeba
Te żądze serca, którym przeczą nieba. – (Past: Fid:)
37. Kity z zaponami, a serce zajęcze. (Star: Ryc: (22)
38. Zawsze do zdrowia dobrego, trzeba serca wesołego. (23)
39. Serce mi pogrywa dobrego, albo kuszenia. (Rej/Linde/ Parf Serce mi skacze. (Gen/124.)

(21) Łąteczki; t. s. co Łateczki.

(22) Wianek na tak zwanych junaków, fanfaronów śmiałych, których już za czasów Starowolskiego w 16 stóleciu nie brakowało.

(23) Facecye polskie R. 1650.

(24) Pragnie czego bardzo.

rozpływa z radości

Schować

1. Schować nieszkodzi, cósię nagodzi. [Kn] Parf. Co Bóg da do kabiatki. [Ryś]
2. Schowaj na potém. [Kn] Schować có nigdy nienadzi. [3]
4. Rachuje pieniądze, nie żeby wydał, ale żeby je schował. [Kras. Pod.]
5. Schowaj się, schowaj się w kąt. [Gm] (1)
6. Kto umie kraść, umie i schować. [Pol. Arg.]
7. Schować có, nigdy nie-wadzi; nie dla się, to dla czeladzi. [Kn] (2)
8. W dobrym schowaniu, w starej skrzyni pod ławą. [Gm] (3)

(1) N. p. z twoją radą; z twoim domem, twemi końmi, psami i t. d. ztamten ma lepszej, także z twoją wodą, rozumem i t. d.

(2) Parf. Poz. 17.

(3) Ironia; znaczy rzecz źle schowana.

Schylić

1. Musi się złamać, kto się nie chce schylić. [Pol. Arg.] [Wielk.] Parf. Gdzie nie można przeleść, trzeba podleść. —
2. Nie było się poco schylić. [Z. Gm] (1)
3. Schyliłam się ja do wieczora, już ja nie ten, com był wczoraj. [Fr. Karp.]

(1) Jak tego mało, lub tak mały wart, to i ci to było.

Ścinać, Ściąć (Z)

1. Ścinać się z kim. /Linde/ (1)
2. Ościętą szyję, ostatnia na szyję. /Mącz/ Linde/ (2)
3. Jakby go ktoś z nóg ściął. /Obal: T. Jen. 8/ Woyb:/ (3)
4. Kiełbi gładko ścinać /Tr: Linde/ (4)
5. Żeby z gniewu ścinać. /Pot: Syl:/
6 Milczenie im usta ścina, albo ścięło. /Dmoch: Il:/
7. Żeby ściął. /Linde/ (5)
8. Krew mi się w żyłach ścina. /Niemc:/ (5)

(1) Znaczy bić się z kim na szpady, lub na pałasze; tak że w sensie moralnym: językiem.
(2) O życie, lub o śmierć rzecz idzie.
(3) Jak raptem osłabł; także w sensie moralnym: jakby języka w gębie zapomniał.
(4) T. j. ~~gła~~ duszkiem, czyli od razu. —
(5) Umarł, skonał. W Niemieckim: Er hat ins Gras gebissen.
(5) Z przestrachu lub z grozy. —

S. 27.

!! (Cz.: Uciska ciemię-
zy.

Ściskać, ścisły, ścisk

1. Możniej szyn ubogiego ściska. (Biel) (1)

2. Ścisły, nieszczodry. (Linde) Porf: Liczykrupa, Sknera.

3. Nie każdy co ściska prawdziwie lubi. (Zab: Linde)

Sęk

1. To sęk; na tem sęk. (Z) (Linde) (1)

2. Jechał ci (wasz) sęk. (Z) (Teat:) (man) Porf Nich się kaci wezmą. —

3. Kto w sieci sęku szuka niechaj go obwiesza. (Pol: Tow:)

4. Najdą stary i w sieci sęki. (Pol: arg) ~~Linde~~ (2)

(1) to tem cała trud, moc sprawy, lub ja-kiego interesu.

(2) Stary; Andrzia-ne, Gdy raz zżyną, – dla w każdej sprawie trudności chwiązłich niemasz.

Sekret, sekretny

1. Sekret zwierzony, zamykaj pieczęcią. (Zab.)
2. Pojść na sekret. (Linde)
Pars. Na przechód, na stronę, na potrzebę.
3. Miej to w sekrecie. (Z. Gr.)
Pars. Zatrzymaj to przy sobie. (1.)

(1.) Nie rozgłaszaj tego, coś właśnie usłyszał.

Sekwens, Sekwella

1. Teraz na mnie sekwens. (Mon.) (1)
2 Każdzie to w sekwellę. (Kn.) (Linde) (2)

(1) Tosamo: co kolej, czy to w grze, czy w tańcu, czy przy kieliszku.
(2) Lokucya prawnicza, znaczy to samo, co Prejudicat; prawo zwyczajowe. –

S. 29.

234

Sens

1. Sensu niema. (War.) (Linde) Parf
a Nonsens; głupstwo.

Sęp

1. Sępa pokazać; Zasępić się; (Przyb:) (Linde) Parf Zachmurzyć się; ko-statna szale postawić. (Linde)

2 Z ciernistego wyleciawszy siadła,
Bystrym pędem sęp głodny pospiesza do jadła.
(Zab:) (1)

+ Marsa

(1) Siadła, t. j. z gniazda.

Siać

1. Próżna rzecz, siać na rzecę. /Min: Ryt:/
2. Sam siał, a drugi żnie. /zbiera/ /Kn:/ (1)
3. Biesami, diabłami siać. /L. 9m/ Parf. Sadzić. (2)
4. Gdzie go nie posieją, tam zejdzie. /Gm:/ Parf. Wścibski, natręt, wszędzie go pełno.—
5. Nie zawsze to wznijdzie co zasiejesz. /Kn:/ Mots.
6 Jaki zasiew taki plon. /B. 9./

(1) Łacińskie: Sic vos non vobis fertis aratra boves. — +

(2) Kląć w gniewie.—

+ Parf: Sam robił, a drugi z tego owoce zbiera. /Kn:/

Siano.

1. Ej siano, siano, mogliby go księża jeść. (Rys.) (1)

2. Daj siana wołowi, a cukru papudze. (Wor.) (2)

3. Daremnie siano młócić. (Pot: Arg.) (Parf. Siać na rzekę, na piasku. —) (3)

4. Wypieś na sienie, samgo nieje, i krowie go nie da. (Rys.)

(1) T. j. słodkie, na sucho zebrane siano. Aluzya dodatkowo go przystawia, kiedy wino dobre: Vatet pro clero. —

(2) Ko komu signalczy: suum cuique. —

(3) Niemieckie: Leeres Stroh dreschen.

Siła, silny, siłować.

1. Gdzie siła, tam i moc. (Ryś:)
2 Siła bez rozumu szaleje, a rozum bez siły mdleje. (Kn:)
3. Nic nad siłę. (Amf:)
Parf a Łobarki z niosą
6 I. Koń nad siłę nie podźwignie. (Ryś) (1)
4. Bez siły, próżny gniew.
Parf Próżny gniew bez siły. (Iward: Tet:) (2)
5. Siły na kogo bij się. (Sabt: (Linde) (3)
6. Kęs, do kęsa, siła się zrobi. (Amf:) (4)
7. Gdzie siła główne do rady, i siła ręki do wykonania, tam sprawy oporem idą. (Ktok)
8. Kto siła pragnie temu niedostaje. (Lib: Hor:)
9. Kto może siłą, i wielom rozkazać, tego chce, czego nie może dokazać. (Pot: Syl:) (5)
10. Siła złego, dwóch na jednego. (Bach: Kom) (6)
11. Nic dobrego nie zrobiemy, gdy talenta siłujemy. (Jak: Baj:)
12. Źle gdy na jednego dzie się z pikną siły. (Gaw: Sul:) (7)
13. Pomierz się z nim się porowiesz. (Linde) (8)
14. Obóz ~~rzad~~ kinężki, i zbyt rzadki wśtył;
Lecz same bohatyry, pod na miotem były. (Przyb: Luiz:)

(1) Łacińskie: Quod valeant humeri. Ultra posse nemo obligatur.
(2) Z Łacińskiego: Vana absque viribus ira. W Rossyjskim: Serdyt, a ne duż.
(3) T. j. co potęzy n. p. nachorego.
(4) Siła, mnogo czego.
(5) Tego ma się za, chcieniu.
(6) W Niemieckim: Viele Hunde, des Hasen Tod.
(7) Parf Por: 10 z
(8) Obliż się wprzód z twojemi siłami, czy fizycznemi, czy umysłowemi.

Kont. Siła, silny.

15. Dzieciom przemocy po-,
trzebna jest siła,
A siła nic innego, jeno
gdzie jest siła. (J. Kochan.
Fr. 19)
16. Bydźto może, żem pod-,
żyły,
Leczmam jeszcze dosyć si-,
ły. (Leśtr.) (10)

(9) Słowo siła
jest tu wzięte
w dwojakim zna-,
czeniu; siła: moc,
i siła: wiele. —
(10) Na dobrej chęci
mu nie braknie

Sień

1. Pierwej trzeba przed swo-
ją sienią śmiecie umieść.
/Rys./ (1) Met.

(1.) Nim sąsiada o niechlujstwo, obwi-
niać będziesz, Odnosi się do czynności nie moralnych. —

Sierść

1. Znamy się po sierści. —
/Rys./ Parf.: Poznali się
jak łyse konie; b. Poznał
swój swego. /Kn:/

Sierdzić się, sierdzisty.

1. Sierdzista sobaka, wot
kom strawa. / Birk:
z Ruskiego / (1)
2. Porwał się, ale zginął,
serdyt, a nieduży. /Dos:
Arg:/
3. Gotowy fryd, gdy tra-
fi na serdyta, serdyt.
/S. Rehr: Zr:/ (2)

(1) Sierdzić się, [gnie-
wać się, zżymać
się] słowo wzięte
z narzeczy ~~[illegible]~~ rossyj-
skiego, i ruskiego.

(2) Gdy złośnik, albo
junak trafi na
swego.

Sikora, Sikorka

1. Sikora, dworny ptak. /Rys:/ (1)

2 Sikorki brać, chwytać. /Linde/ Lub:/ Trzeb:/ Part a Łapowe, kubany. /Gwar/ (2) b Rewachem /Żydowska Łokszya./

(1) Może dlatego że ustawicznie szczebiocze

(2) Prezenta, podarunki, któremi są urzędnicy, mianowicie sędziowie ujmować /przekupywać/ dają.

Skakać, skoczyć
Skok

1. Jak grają, tak skakać. (Kn.) Por. Skacz jak ci grają. (1)

2. Skoczyć przez kij. (L.) (Linde) (2)

3. Skoczyła jak osa, Gdy ją kto dotknął, choć jej nosa. (Linde. Comp.)

4. Skoczyć do głowy po rozum (L. Gm.)

5. Serce (ręka) od radości skacze. (Boch. Kom.)

6. Latorośl, od swej matki odstrychniona, Skoczy w górę tem ~~bardziej~~ bujniej, gdy jest przesadzona. (Twardo: Wł.)

7. Skoki konia przypiekać. (Z.) (Linde) (3)

8. Nie już ten przeskoczył, co sobie: hop powie. (Pot. Arg.) (Por. Nie mów hop (hop!) aż przeskoczysz.) (4)

9. Gdzie nie można przeskoczyć, podleźć trzeba. (Gm.)

10. Tura skakać. (Ampr.) (Woj. T. II.) (5)

(1) W Narzeczu Ruskim: Skaczy wraże jak pan każe. — Sorach: chłopiec u tody, u tokos.

(2) Kijem po grzbiecie dostać.

(3) Dokuczać, doskwierać. Skoki, zowią się w terminologii myśliwskiej łapy ~~z~~ czyli nogi zajęcze.

(4) Nie tryumfuj zawcześnie.

(5) Lokucya staropolska przedawniona, znaczyła przedsiębrać rzecz jakąś hazardowną, z niebezpieczeństwem życia połączoną. Wzięta zdaje się od niebezpiecznego polowania na Tura czyli Żubra.

Skręcić

1. Skręcić co komu; (1) /L/ Linde/
2. Skręcić się. /s/ /s/ (2) Parf Skręcisz tysiąc nałe życie, jak to (3)
3. Krętarz, Szachraj, człowiek niesłowny, nierzetelny. –

(1) Znaczy zręcznie komu co schwycić, ukraść.
(2) Być, z powodu jakiegoś niemiłego zdarzenia, w ambarasie.
(3) Jak się o tem dowiesz, lub jak to, albo owo nastąpi.

Skowronek

1. Skowroneczku, ku niebu w górę polatujesz
I garteczkiem krzykliwym wdzięcznie przepierujesz.
/Sim: Sił:/ (1)

(1) Przepierujesz, t. s. co przyspiewujesz.

Skropić

1. Nie skropi tego, i tysiącem. (1) Past.

a Nie skropisz tego, i święconą wodą. (Ryś) (Budny)

2. Skropić kogo kijem, laską, batem &c (2)

(1) Interes, sprawa, rzecz do której więcej jak 1000 fl kosztować może.

(2) Uderzyć kogo znienacka temi instrumentami.

Skryć, ukryć

Skryty, a,

1. Skryta rana, nieuleczona. (Kn.) Past

a Tajemny ból cięższy. (P)

2. Zawsze tak bywa, Że się wszelka skrytość nakoniec odkrywa (Ryś)

Past Nie masz nic tak skrytego, żeby się nie wykryło. (1)

3. Trudno skryć co na wierzchu. (Pot. Jan.) (2)

4.

(1) Pospólstwo w Niemczech mówi: Es ist nichts so fein gesponnen, [illegible] an die Sonnen.

(2) Co każdy widzi, na co wszyscy patrzą.

Skrzydła
Skrzydlaty

1. Nie wylatuj, jeszcze ci skrzydła nie urosły. [Kn.] (1) Parf: Jeszcze mleko pod nosem. —
2. Wyżej latu, niż skrzydła wyniosą mogą [Linde z Stais:] (2)
3. Bez skrzydeł latać nie snadno jest (3).
4. Opadły mu skrzydła. [Linde] (4) Przy: Ogorzały;
5. Pędzi, jakgdyby mu kto skrzydła przyprawił. [P. Kochan:]
6. Uciekać, chronić się pod czyje skrzydła. [Sk: Kaz] (5) [Madr]
7. Wszystey sobie dziś na swe skrzydła gałąź, Acz wszystko złe przecięż sobie chwalą. [Rej: Zw:] (6)

(1) Jeszcześ za młody, abyś się puszczał w świat.
(2) Przy: Przyjść się, wynosić się nad siły.
(3) Rzecz jest niepodobna, niemożebna. —
(4) Stracił odwagę, ochotę i nadzieję dobrego skutku.
(5) Pod czyją opiekę, protekcyą, obronę. Łacińskie: Sub umbra alarum tuarum. Jak młode ptaszęta chronią się pod skrzydła matek.
(6) Gałąź ciągną, wodę na swój młyn.

Słup

1. Stanął jak słup wryty. (Przyb: Milt.) Darf
a. Języka w gębie zapomniał;
b. Stanął, jak wryty.
2. Do niego mówić, jak do słupa. (Zeit: Linde) Darf Jak do ściany; jak groch o ścianę ciskać.
3. Oczy w słup poszły kyr.: (Rej) (1)
4. Ostąpić, kołem stanąć. (Darf: Poz ???)

(1) Konając na konwentyzje.

40.

Ślad

1. Śladem kogo szukać, (Z. (Linde) Parf Śledzić, tropić.
2. Żeby śladu nie było. (P.) (1) Parf Do szczętu.
3. Ani śladu. (2) Parf Ani słychu, ani dychu, ani dudu, — +
4. Na śladku się posadzić, (Mącz.) (3)
5. Po śladzie iść za kim — (Kn.) Parf Krok w krok.

(1) Zniszczyć, wygładzić, wytępić.
(2) Nie mogąc co albo kogo od-szukać.
(3) Zasadzić się na kogo.
Ponere in insidiis.
Im Hinterhalt lauern.

+ Parf Zniknął jak kamfora. —

Ślepy, Ślepota, oślepnąć, zaślepić

1. Kulawy ślepego prowadzi. (J. M.) (1)
2. Możesz to ślepo, albo na ślepo podpisać. (Teatr: Linde) (2)
3. Ślepo się kocha. (P.) (3) Porów. Wszystkiem ciała zaślepiony, Nie widzi błędów swojej ulubionej. (B. J.)
4. Kupować co na ślepo. (4) Porów. Kota w worze. –
5. Ślepy nikomu drogi nie pokaże. (Budn: Ap:) Porów. Ślepy wódz nie dobry. (Kn.)
6. Sądzi, jak ślepy o kolorach. (Morsz:) (5)
7. Iść na ślepo; na oślep. (L.) (Linde)
8. Nie ślepym po zwierciedle. (Mącz:)
9. Ślepy, jak ściana (Linde w Lucid:)
10. Ślepy czasem dalej ujrzy. (Kn.) Paradoxum.
11. Taić i ślepemu jawne. (Modrz.) Porów. Jawne jak słońce.
12. Ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi. (Kn: z Stan:)
13. I ślepej kokoszy ziarnko się nadarzy. (Ryś:) (Kn.) (Pot. Arg:) (Teat: Linde) Porów. Trafi to się komu co dobrego, jak ślepej kurze ziarnko. (Gn.)
14. Ślepa miłość; (L.) Porów. Poz: 3-4; (6) Porów. Altpor.
15. Ślepe szczęście. (Kr: Linde)
16. Iść na oślep. (L. gm.) (8)
17. Ślepy ślepego daleko nie zaprowadzi. (Nar: Hist:)

(1) Niedołęgi wspierają się nawzajem.

(2) Nieczytając, na moje słowo. W Niemieckim: blindlings.

(3) Namiętnie, zapamiętale.

(4) Niewidząc, nieoglądnąwszy rzeczy kupionej.

(5) Poczyna się rozprawiać, sądzić o rzeczy której nie rozumie, albo o przedmiocie którego nie widział.

(6) Dlatego, że Grecy i Rzymianie Kupidyna, bożka miłości, z zawiązanemi oczami przedstawiali.

(7) Także szczęście ślepe, z tych samych przyczyn, jak się pod Notą 6. o miłości rzekło. –

(8) Na ślepo, bez zastanowienia. N. p. wczasie bitwy, napierać na nieprzyjaciela

Ślimak, ślimaczyć się.

1. Petra jak ślimak. (Z. gm.) (1)
2. Ślimaczyć się. (Lud.) (Z.) (2)

(1) idzie, lezie powoli, ledwie się rusza.—

(2) Nieśmiało, rozlazło, w jakiej sprawie, w jakim przedmiocie postępować.

Ślina, ślinka, ślinić

1. Ślinkę połykać. (Z.) (Pot: Arg:) (1) Por. Oskomę mieć.
2. On się umizga, a ja ślinkę połykam.—
3. Niech ślinkę połyka, kto zaspał, a kto odniósł, niech ma, i wykrzyka. (Sim: Sil:)
4. Plecie, gwarzy, co mu ślina na język przyniesie. (Kn.)

(1) Zazdrościć komu jakiej rozkoszy, mate'ryalnej.

Śliwa, śliwka

1. Ni zaś śliwa, gdy ją trzęsą ośliny. (Bratk:) (1)
~~2.~~ Parf. Poty się znają, póki z sobie korzyść mają. (Linde)
2. Gładziuteńko, jak śliwka połknął. (Rej: Post:)
Parf.ª Jak piórko osmalił.
ᵇ Jakby orzech zgryzł.
(2)
3. Pytają go o śliwki, a on odpowiada o brzytkach. (Linde z Stow:)

(1) Ni zaś "t. j. ani nawet.
(2) N. p. zełgał, skłamał &c.

Ślizgać się, ślizko

1. I najostrożniejszy czasem się uśliźnie. /Pot: arg:/ (1)

2. Śliska to rzecz. /L/ Linde/ (2)

(1) Saltem etiam bonus dormitat Homerus. – Kein Mensch ohne Fehler! Geschickte Leute fehlen auch.

(2) Niepewna, niebezpieczna.

(1) Ułatwić mu interesa, pomagać mu do osiągnięcia czego.

(2) Śnieg pada, będzie można sankami jeździć. —

(3) Łaknuje staro~~staro~~polskiej grzeczności.

(4) Zabijać, mordować, niszczyć.

(5) Kiedy ci się dobrze powodzi, pamiętaj o twoich przyjaciołach. —

(6) ~~Zniknął, niewiadomo gdzie się podział.~~

Słać, usłać, ~~ślad~~

1. Słać komu drogę do czego. (L) (Linde) (1)
2. Sanna się ściele. (P.) (2)
3. Ściele mi się pod nogi, Jaśnie d. Pana. Parf. ~~et~~ Upadam do nóg, ściskam nóżki Jejmości &. (3)
4. Nieprzyjacielowi twartym ~~polem~~ boju mostem ściele. (Stryjk.) (4)
5. Gdzie się szczerość nie ściele, Niewadzi iść przez fortele. (Jag.)
6. Ściele się komu; (Linde) Parf. a. Idzie mu wszystko jak z płatka; b. Jak po mydle; c. poszwiemu się porze.
7. Kiedy się ściele, znaj przyjaciele. (Rys.) (5).
8. ~~Ani śladu. (6) Parf. a. Jak kamień w wodzie; b. Zniknął jak kamfora.~~

Skwirk, skwierczyć

1. Ukrzywdzony skwierczy. /Kur/ (1) Parf. Bieda, nędza, milczeć nie umie.

2. Skwirkliwemu nigdy niedogodzi. /Fr. Sowy/ Parf

3. Nudziarz, gawęda, Zmęd. –

(1) Skarży się, utyskuje.

S. 47.

Słodycz, słodko, słodzić.

1. Słodko groźna mina. /Sr: Linde/
2. Słodkie karteczki, słodkie bileciki /P/ (1)
3. Kto używa nadto słodyczy, temu dają lekarstwa z goryczy. /B. P./
4. Słodki, jak lukrecya. /Gm/ (2)

(1) wzięte z Francuzkiego: Des billets doux, t. j. korrespondencyja między kochankami.

(2) Od dzieci przesadnie grzecznych, aż do omdlenia.

Słoma, słomiany

1. Słomą chcieć ogień gasić. /Mon:/ /Pot: Syl:/ Porówn: Oleju do ognia dolewać. (1)
2. Słomę młócić. /Linde/ Porówn: Siano młócić. (2)
3. Miłość mężczyzn, słomianym ogniem wszech świeci. /Fr. Linde/ (3)
4. Słomiane racye. /Sak:/ (4)
5. Słomka w oku cudzym zawadza. /Linde! Evang:/ Porówn: Widzisz źdźbło w oku twego sąsiada, a w swojém belki nie widzisz. /Leop:/
6. Nie kładź słomy blisko ognia. /Sk: Zys:/ (5)
7. I pod słomianym dachem często cnota mieszka. /B. I./

(1) Toż samo w języku Niemieckim: Oel ins Feuer gießen.
(2) Leeres Stroh dreschen. Znaczy: mozolić się ale na daremnie.
(3) t. j. słabo nie trwała.
(4) Słabe argumenta n. p. Obrońców starego kalendarza, /Juliuszowego/
(5) tworzy okazyę do złego. —

Słoń

1. ~~Chrapie, jak słoń.~~ /Fr Linde/
2. Z muchy słonia robić. /Min: Ryś: /Jabł:/ Birk:/ (1)

(1) Z Niemieckiego: Aus Mücken Elefanten machen; Rzecz jaką albo niebezpieczeństwo większym czynić, wystawiać, jak jest w samej rzeczy. —

Skóra, skórka

1. Naciągać, jak szewc skórę. (1.)
2. Skórka na buty, Jęzik na podeszwy. + (p.p.)
3. Mało co ze skóry mi nie wyskoczył. (Lok:) (2) Bost. Frd/
4. Skóra go świerzbi. /J/ (3)
5. Weźmiesz po skórze. /J/ tgroząc/
6. Dziesiątej ciężkiej pracy dodzierając skóry. Ubogi kmieć ostatni dług płaci natury. (Pot: Paw:)
7. Tegoby i na wołowej skórze nie spisał. –
8. Drzeć, albo zedrzeć kogo ze skóry. (L.) (4).

(Kontynuacya Pag 17 –)

(1) n. p. patron przewody obrony sprawy nie najlepszej.

+ Zęby na cwiczki. Żartobliwe potajanie.

(2) Zradości, albo też ze złości

(3) Broj, aż go przyjdzie ukarać. –

(4) Metaf: znaczy obrać kogo z majątku, z pieniędzy, niesłusznie

Słowo, słówko.

1. Papier cierpliwy, słowa kończone. J. M/
2. A słowo stało się sianem! (p.p.) + Parodya ustępu Ewangelii S. Jana: A Słowo, stało się ciałem. Używane w społeczności żartobliwie, w razie zadziwienia, lub przestrachu. J. M/
3. Wielkie słowo: Takim Katolik. Pasf.
a Jakim soldatis f. Ma rianus. (2)
4. Powiedzieć komu Verba veritatis. (3) D./
a Natrzeć komu uszów. –
5. Słowo w słowo (L) (4)
6. Dobre słowo lepiej gasi niż wiadro wody. (Rys.) (5)

(Kont: Pag 51.)

+ Nota 1.

2. Twierdząc co o niezrywątpliwie.

(3) To jest: słowa prawdy.

(4) Powtarzając czyją mowę, lub pismo.

(5) Rozumie się gniew, lub inne afekta gwałtowne.

(5.) Słówka mięsze mówi w towarzystwie.

(6) W Łacińskim: Qui sedit in humi, non habet ubi cadat.

(7) Zająć się pilnie jaką umysłową pracą.

(8) Z ambarasu, z nudów, z niecierpliwości.

(9) Mieć takie zatrudnienie, przy którym siedzieć trzeba. —

(10.) Zestarzał się. —

(11) Znaczy, wziąść komu pierwsze miejsce, miejsce honorowe, przy jakiejś uczcie, lub innym posiedzeniu. —

(12) Człowiek niespokojny. —

(13) Nie być panem wybuchu, pomienionych uczuć. — W Niemieckim: Außer sich seyn. —

(14) Znaczy dręczyć, przykrości komu wyrządzić

(15) Nie wyjdzie to na dobre. Pożałujesz tytego.

+ Wypoczywa po pracy. Z Łacińskiego: Mutavit equum sedili. —

(16) W sensie moralnym, górę wziąść nad kim, także karcić, łajać kogo. (Linde)

× Kontynuacya

Siedzieć, usiąść, siedzenie

7. Siedzi, jak malowany. (5)

8. Kto nisko siedzi, kupra sobie nie stłucze. (P. J. M.) (6)

9. Przysiedzieć fałdów. (L.) (7)

10. Siedzieć, jak na szpilkach. (L.) (8)

11. Kurcza z srogich niedźwiedzi, w którym P. Podczaszy siedzi. (Niem: D. D.)

12. Sedentarya się bawić. (Ostr: Myśl:) (9)

13. Siedzieć jak na niemieckim kazaniu. (Ob. Hist:)

14. Przesiadł się z konia na krzesło; Na leciech mu bardzo zesztor (Pis: Kat:) (10)

15. Na miedzy siedzieć. (Kn.) Parf. między dwoma stołkami, albo na dwóch stołkach.

16. Jak mól w książkach siedzieć. (Jabł:)

17. Siedzi, jak głucha na sejmie opona. (Rej) Parf. Jak malowany. ~~(11)~~

18. Podsiedzieć kogo. (Z.) (Linde) (11)

19. Momentu na miejscu nie posiedzi. (Z. I.: Linde) (12)

20. Nie posiadać się z radości, albo z złości. (Z. gm.) (13)

20. Przesiadł się z konia na osła. (Linde) Parf. Zamienił stryjek, za siekierkę kijek. —

20 Przesiadać komu fałdów. (Linde) (14)

21. Przesiędziesz tytego. (Kn.) (15)

22. Wsiąść na kogo. ‡ (Z. gm.) (Sk: Kaz:) (Jed:) (16.) (Kont: P. 189.)

‡ Parf. Osiodłać kogo. (Kn. ad:)

S. 51.

Słowo, słówko, słowny

7. Ot... ani słówka. (Pot: Linde 7) (6)
8. Słówkiem, słówko zyszczesz. (Sikl:) (7)
9. Słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem: (Kn.) Parf:
a wyleci słówko ptaszkiem, trudno mu się wrócić (Bach: Ep:)
b. Słówko raz wyrzeczone, nigdy nieprzywrócone. (Kn.)
10. Z przyjacielem słówkiem rzadko, a z ręka nigdy. (Rys:) (Rej: Zw:) (8)
11. Słodkie słówka, ale gorzki piołun pod językiem. (Rej: Post:)
12. Proszę na słówko. (K.) (Linde) (9)
13. Po słówku nie rozbierać. (Biał: Post:) (10)
14. Słowa przez zęby cedzić. (Z. ...) (11)
15. Wielomowny, rzadko słowny. (Kn.) (12)
16. Słów dosyć, a rozumu nie wiele. (P.)
17. Między słowem, a uczynkiem, góra jest pośrodku. (P.) (Linde) (13) Parf
a Od słowa do czynienia, Jak od liścia do korzenia. (14)
18. Mądrej głowie, dość dwie słowie. (Mon) Parf: dość na słowie.
19. Słowa do rady, ręce do

/.

(6) Żadnej wzmianki.
(7) Jak się trafi.
(8) Nie spieraj / nie sprzeczaj się / nie obrażaj go.

(9) Na stronę / na bok; dlatego mówienia się między 4ª oczyma.
(10) Każde słowo jakiej mowy, lub jakiego pisma, osobno rozważać
11. Niedokładnie, albo ostrożnie kim rozmawiać. –
12. Kto wiele obiecuje, rzadko dotrzymuje
(13) Włoch mówi: Del' detto, al fatto, vi e un gran tratto.
(14) Znaczy Kagorzańsko=dalekiego.

(15) Grzeczność, z grzeczności nic nie kosztuje. –

(16) Parf: Poz: 9ᵃ

(17) Do pojedynku.

(18) Jak tylko można najkrócéj.

(19) Plotka, albo oszczerca. Po francuzk..: Un blageur.

(20) Targując się, około jakiéj rzeczy. Znaczy: to jest ostatnia cena, od któréj na krok nie odstąpię.

(21) Tak jest powszechnie wzgardzony, lub znienawidzony.

(22) Pismo S. tak Starego, jak nowego Zakonu. Również i w Niemieckim języku: Gottes Wort.

– zwady. (Kn:)

20. Mówdowali, Słowo nie boli. (P.) Parf: mów co chcesz, tylko ręce przy sobie trzymaj; b. Słowo nię ukąsi. (Linde)

21. Słowa, zasłowa; toszak nie droga mowa. (Kn: 15)

22. Konia munsztukiem zatrzymasz; lecz słowo gdy się wymknie, już go nie łza nakierować. (Bud: Ap:) (16)

23. Poczciwego człowieka i złe słowo boli. (Pet: Linde:)

24. Od słowa przyszło do mieczów. (Kn:) (17) Parf: a od słowa do słowa, aż boli głowa; aż wziątby pozli. (Linde)

b. Od żartów przyszło do prawdy.

25. Opowiedz mi tę rzecz w dwóch słowach. (Pet: Linde) (18)

26. Usłyszy słowo, przyłoży [przydaj] dziesięć, i zrobi z muchy wielbłąda. (Mon) (19)

27. Jednym słowem, krótko mówiąc. (Z) (Linde)

28. Ostatniem słowem, (albo) Ostatnie słowo. (P.) (20)

29. Dobre słowo stoi za datek. (Kn:)

30. Nikt mu dobrego słowa nie rzeknie. (P.) (21)

31. Słowo Boże. (22)

(Pag: 53)

Kont: <u>Słowo</u>

31.ʸ Dadz komu słowo na co. (L / Linde / <u>Parf</u>
<u>a</u> Ma na to moje słowo. (23)
32. Zaręczam słowem honoru. (Gaz: Nar: / Teatr: Linde (24) <u>Parf</u>
<u>a</u>. Jakiem poczciw;
<u>b</u> Na honor;
33. A słowo kędy? (Szyl: Ad: / (25)
34. Słowo szlacheckie święte. (Gm: (26)
35. Słowo wiatr, karta grunt. (Ad: Linde (27)
36. Ja poczciwemu na słowo wierzę, a złemu i na kartę nie wierzę. (Boh: Kon/
37. Ta przyjaciel, co na słowo pożycza, na zastaw i użycza dostanie. (Dwór:)
38. Stawić się, albo wyjść w słowie. (Ustrz:)
39. Słówko pieszczone, ożywia chęci i pragnienie. (Teat: Linde)
40. Nie te słowa mają być uważane, które rozliczonemi przysmaczkami albo ozdobnemi krasomównościami by mają zafarbowane, ale one, co idą z ust jako piorun trzaskać, a znać z nich wieczną szczerość. (Rej Żw:)
41. Niezbyt się przywiązuj do słów w tłumaczeniu; Pocze się w trudnych społem myśli pomieszczeniu. (Hor: Sz: Rym:)

(Kont: Pag 57a)

(23) T.j. przyrzeczenie. Używa się a tak dokonywaniano więcej w przedmiocie małżeństwa. N.p. Otrzymał słowo panny; Dała mu Panna swoje słowo: Przyrzekła pójść za niego.

(24) Że się rzecz tak ma a nie inaczej. Lokucya używana specyalnie przez officerów, i młodzież szlachecką. Stara Szlachta, i mieszczaństwo, zwykły były się zaklinać: Jakiem Sodalis; t.j. Sodalis marianus, czyli towarzysz szkaplirzny. Niemcy również mówią: Auf Ehre!

(25) T.j. Słowo dane, a nie dotrzymane.

(26) Verbum nobile, debet esse stabile. We francuzkim: Noblesse oblige.—

(27) Z łacińskiego: Verba volant, scripta manent.

s. 54.

Słuch, słuchać

1. Otóż nakładem słucha,
Powiedz prawdę do ucha.
(Petr: Stor:)
2. Patrzyć, a nie widzieć;
słuchać a nie słyszeć.
(Tet: Linde) (1)
3 Dać komu ucho, albo
posłuchanie. (Linde) (2)
4. Kto słucha pochlebcy,
Mędrym być nie chce. –
(Rys:) (3)
5. Wszystkich się radź; a
jednego słuchaj. (S)
6. Jak źle nigdy, tak źle
zawsze słuchać żony.
(Pot: Zač:)
7. Mądry rozumu słucha,
jak musu. (Kn)
8. Ni słychu, ni dychu,
ni widu. (Kn) Parf
a Zaginął, jak kamień
w wodzie.
9 Tego ucho ludzkie nie słychało. (Past: Fid:) Parf
a Rzecz niesłychana (4)
10. Dobre daleko słychać,
a złe jeszcze dalej. (Rys:)
11. Jakiem słyszał, tak powiadam. (Kn) Parf a Jakiem
kupił, tak sprzedaję, b Nie
wyssałem to sobie z palca.
(5)
12. Nic nie wie kto nic nie
słyszał. (Ossi: wyr:)
13. Słyszałem to na własne
uszy. (Gn) (6)
14. Słuchaj gotowy. Nie
potrzebuje przedmowy. (Kn)
(6)
15. Słuchaj nigdy nie wadzi,
kto co dobrego radzi; choć
by też poeta z czeladzi. (S)
16. Słuchać sługi nie zawadzi,
jeśli sługa dobrze radzi. (S. m)
(Kont: Pag 56 b 7)

(1) Zastosowanie żartobliwe słów, wyjętych z pisma Ś.
(2) Audyencya.
(3) Dał by się zastosować do wielu książąt panujących. –
(4) Unerhört!
(5) Relata, ~~refe~~ refero.
(5) T. j. nie z mego opowiadania
(6) Gotowy, t. j. ochętny.

S. 55.

Kont: Sługa, służba, służyć.

6

248

11. Robotę, jarmark, bitwę, najlepiéj przez sługi odprawiać. (Ryś.)

Smołą, smolić, osmolić.

1. Ciągnie się jak smoła. (L. (Linde) (1)
2. Smołę ma w ręku (w palcach) (L. Gm.) (2) Paraf. ma cłongie palce, lgnie mu wszystko do palców. (2)
3. Przylgnął do niej (lub do niego) jak smoła. (Ad. Linde)
4. Wybić kogo smolno. (Erazm) (3)
5. Trudno, tknąwszy się smoły, nie umieścić się. (Prad. Dan.: (4)

(1) Sprawa, proces, idą oporem,
(2) Złodziej, chwyta co nadybie.
(3) Tęgo, kijem.
(4) Nieumieść, t. j. czarnie umazać, nie zbrudzić się. –

S. 56.[a] Kont: Słońce, słoneczny.

(3) T. j. bez względu czy się na świecie, źle czy dobrze dzieje.
(4) Pod słońcem; rozumi się wszystkim świecie.
(5) Upatrywać w kim wady, i błędy, których w rzeczywistości nie ma.
(6) Rzeczy zbyteczne czynić. –
(7) Za krzem, za krzakiem. Znaczenie tego wierszu jest; że kłamstwo głupota unikają światła prawdy, i kryją się przed nim.
(8) T. j. Na słońce wystawione, na południe, lub wschód.
(9) Karp: Poz: 12.[a]

7. Słońce tak na dobre, jak na złe wschodzi. (Linde:) (3)
8. Nic podobnego pod słońcem nie znajdziesz. (Zł. Pot: Linde) (4)
9. Jedno słońce dość na niebie (Kn.)
10. Plamy w słońcu szukać. (Linde z Stow:) (5)
11. Rzecz tak pewna, jak że słońce na niebie. (Pot: Linde, Karp: Jak Amen w pacierzu.
12. Mniej dba o gwiazdy, komu słońce świeci. Pot: Wał:)
12½ Słońcu przydawać pochodni. (Linde Karp.
a Morzu wody; (Chmiel.)
b Drwa do lasa nosić;
c Tłusty polec smarować.
(6)
13. Słońca i ognia używać nie żałuj. (Sim: Siel:)
14. Puchacz nierad w słońce patrzy; woli za krzem siedzieć. (Ry: Wiz:) (7)
15. Miejsce, albo mieszkanie nasłoneczne. (Linde)
(8)
16. Już ptaki pierwszy promień słońca przewitały;
Już wierzchołki czynnym światłem zajaśniały. (Karp:)
17. Słoneczko śliczne, dnia oko pięknego. (Sim: Siel:)
18. Kiedy nam słońce świeci swoją twarzą jasną;
Niechaj się zaćmi księżyc, niechaj gwiazdy gasną. (Pot: arg:) (9)
(Kont: Pag 56.[b])

Kontinuacyja, Słońce

19. Biegłym wyśledzaj okiem słońca kołowrotý
I nastąpnie porządkiem chybkich gwiazd obroty. (Pilch: Sen: List:)

20. Słoneczny promień odgnoju się nie maże. (Sk: Żyw:) Metf

Kont: Słuch, słuchać, słyszeć

16. Iść po posłuch iść. (Z) (Gor: Dw:) Parf: Baczne ucho znaleść. (S) (7)

17. Nie czyń wyroku, aż obadwu stron przesłuchasz. (Rosz: Lor:) (8)

18. Nieprzesłuchany gwara, słuchu nie stoje, aby go wysłuchać do końca. (Hor: Sas:) (9)

19. Przesłuchać kogo. (L) (Linde) (10)

20. Słysząc nie usłyszeć, a nie wyrozumieć; i widząc nie widzieć, a nie upatrzyć. (Budn Bib:)

21. Służ Bogu, a Czarta nie gniewaj. (Kr: Ad:)
Parf: I P. Boga chwalić i djabła nie obrażać. (11)

(7) Mieć posłuchanie [audyencyą] u monarchy, lub wysokiego urzędnika.
(8) Z Rzymskich Pandektów: Audiatur et altera pars.
(9) Gwara: Gaduła.
(10) Nieuważać na to, co kto mówi, albo udawać, że się nie uważa. –
(11) Ob: historyczny Kazmierz Wielki –

57a S.

Słowo. (Kont.)

42. Komu rozumu nie staje, słowy dokłada. (Kn.)

43. Powiedz ostatnim słowem, wiele (albo co) chcesz. (9m) (28)

44. Słowo wiatr, karta papier. (Min. Ryt.) Do (29)

45. Gdy się trunkiem zagrzeje głowa; wtenczas najlepiej płyną słowa. (Kn.)

46. Łagodnemi słowy, przyjiesz twardej głowy. (Kn.) Parf. Łagodna mowa, pewna namowa. (p.) (30)

47. Nie zaraz do twardej głowy słów; pierwej [illegible], niż pałki. (Kn.) Parf. Napominanie pierwsze ma być, niż karanie. (p.)

48. Kto gardzi słowy prostemi; tego trzeba do gbowomi. (p.)

49. Słów wiele, wątku mało. (Linde) Parf. więcej ryku, niż mlika. (31)

50. Słowa połykać. (L. Linde) (32)

51. Słówko po słówku, aż przyszło do tuzów. (9m) (33)

~~52. Przysłużyć się komu (L. 9m) Parf. Słotka komu przystawić. (34.)~~

52. Słowo jego stanie za kontrakt. (Bach. kom.) (34)

53. Ani słówka o tem. (L. Linde) (35) Było to pod Poz. 72

54. Wypsnęło się nieodrzecznie słówko. (Zab.) (Wyb.) (36)

(28) Targując się o co. — Parf Poz. 28

(29) Parf. Poz. 35 a

(30) Przyjiesz twardej głowy: t. j. przekonasz upartego.

(31) Multum clamoris, parum lanae. —

(32) Lamowanie, słowa wypuszczać niewyraźnie mówić. —

(33) Aż przyszło do bitki. ✝ —

~~(34) Słowa.~~ —

(34) Człowiek prawy, rzetelny.

(35) Nie mówmy więcej o tym. t. j. o Niemcu [illegible] —

(36) Wypsnęło się: nie uważnie, niechcący wymówiło się. —

✝ Aż się sprawa wytoczyła na dziedziniec. (Man. war.) (Kont. Pag. 57c)

Kont: Słowo.

(37) Słowa przedawnione, obecnie już nie używane, w jakim bądź języku. Dodanie: Verba obsoleta.-

(38) Umykająca mowa.

55: Słowa zapleśniałe. (Mon: Wasz: (37.)

56. Słowo wyrzeczone, dzieciństwo stracone, i czas który minie, z wodą co upłynie, nigdy się nie zwracają. (Linde)

57. Jedwabne słówka. (L.)

(Kon: Ad: (38)

Sierota

1. Sierota ia, sierota; siero-tą się rządzę;
Do kościoła drogi nie wiem; do karczmy nie zbłądzę. (1)
2. Sierotą zatykają dziury. [illegible]
3. Największemi tyż sieroty, [illegible] żebrzący, [illegible] pozór nieprawny, [illegible]

(1) Przymówka dotych żebraków, którzy żebrząc mawiać zwykli: jabiedna sierota.

Sęk

1. Natym sęk. (Z.) (1)
2. To sęk! [illegible] dodat: a w sęku dziura. (2)

(1) Sęk = trudność, o którą się interes, sprawa rozbić może.
(2) Jeden sposób z wał. ozenia zachodzącej trudności. –

Siostra

1. Z jedną siostrą dwóch szwagrów dostać. (Linde z Stow: (Perf. Przy jednym ogniu, dwie pieczenie upiec.

Skrzypce, Skrzypek

1. Wszyscy tańcowali, tyś skrzypka zapłacił. (1)
2. Sęk ko Boga, a skrzypce. (Rys) (2)
3. Próżno temu skrzypać, kto niechce wykrzykać. (Knap.) Perf. Próżno temu skrzypiać, kto niechce tańcować.
4. Kto wytrwa, kiedy stół, drzwi skrzypią, wytrwa kiedy łóżko będzie skrzypiało. (Rys) (3)
5. Skrzypce idą szczury. (Linde) (4)
6. Wszystko skrzypi temu, kto zatyje pieniędzy. (Pol. kaz.) (Opp. Kto smaruje, ten jedzie. –

(1) Wszyscy zarówno brojali, a tyś zawszystkich pokutował. Fr. C'est payé les pôts cassés. –
(2) Muzyk zapamiętały, mając skrzypce, oniczem więcej niedba. Dało by się zastosować, do muzykantów Cyganów.
(3) Rozpóstne.
(4) Krzywo, opacznie, sprawa projekta.

Kontinuacya **Sługa, służba, służyć,**

(3) Człowiek, wszystkim swoje usługi ofiarujący, do wszystkich usług zdolny.

(4) Pogi jest co jeść i pić; —

(5) Tojest: jeśli nie pijak, to złodziej. Jaka demoralizacya była ludu prostego w Warszawie za panowania Sta: Augusta.

(1) Sprawa, proces. &

(6) T.j. którego doziérać trzeba, czy robi, i czy dobrze. —

5. Wszystkim świętym służyć. (Parf a D. Sotumfaiki. (Linde)

6. (3) Proszony zatmierz i sługa, póty dobry, póki tłusto, (Jabł: Ezop:) (4)

7. Jeśli będziesz miał sługę co w kuflu językanie moczy, tedy na ten czas będzie miał rzeczy magnesem natarte. (Mon: War:) (5)

8. Kto złego sługę zbędzie, jakby najlepszego pozyskał. (Pam fr:)

9. Kto w karczmie służy, w browarze nie wypłaca. (Linde) Parf a Jaka praca, taka płaca.

10. Uzda stara, czółno przebrane, rożen drewniany, nie długo służą. (Rys:)

(Kont: Pag.)

Smoła, smolić, osmolić: włoże

1. Lgnie się jak smoła. (L.)

10. (1) Skarb rzadki, dobry, zdolny, i przywiązany sługa. (Kras: Pod:)

11. Kto nie ma sługi, niech sobie sam służy. (Rys)

12. Sługa nad którym stać trzeba, nie ~~wart~~ (wart) płacy godzien, ani chleba. (Kn) (6)

13. Jaki pan, taki sługa (Boch: Kom:) Parf Jaki pan, taki kram. — (Gn)

14. Słuchaj sługi nie zawadzi, jeśli sługa dobrze radzi. (J. M.)

15. Słudzy gorzej jedli, więcej panów słudzy, niż psi pojedli. (Kn) Parf

[Kont: Pag 59.] //.

Kont: Sługa, służyć służba

(7) Nie gardzić, t.j. nie odprawiać.

(8) Ks. proboszcz, Pastor, Rabin, popi Derwisz.

(9) Lokucyę zwykle witając, lub żegnając kogo, tak że kończąc listy. Po Niemiecku: Ihr Diener, Gehorsamer, Gehorsamster, Ergebenster Diener.

(10) Msza Ś=Summa, wotywa, &

(11) Nakrycie, i usługa przy obiedzie, zwiadanie & Serwis.

(12) wojskowo, w wojsku.

(13) Do stołu, do ogrodu, na spacer, & podając szkadanie, zwyczaj istniejący u wszystkich cywilizowanych narodów pomiędzy osobami, jak mówią dobrze wychowanemi, i lepszego, t.j. wyższego towarzystwa.

14. Lokucya używana zwykle, gdy się komu jakąś rzecz darmo, który sam nam się podobała, którą chwalił.

(15) T.j. umie siedzieć na tylnych łapkach, trzymając przednie w powietrzu.

(16) Póki byłem młody, i zdrów. —

a kto often dodz wielką ochotą u zubożeje.

16. Starego sługę z jedną winą nie gardzić, aby nowotnego z drugą nie dostać. (Haur:) (7)

17. Sługa Boży. (Rim: Kaz:) (8)

18 Sługa uniżony, uniżony prawdziwie, najniższy sługa. (Linde) (9)

19. Służba Boża. (d) (10)

20 D= stołowa. (d) (11)

21. Służba jednego pana dziś więcej ~~~~ waży, niż srebro 30= kościołów kanonicznych. (Star: Ref:) (Star: Ryc:)

22 Wojnę służyć. (Star: Ref:) (12)

23. Służyć piechotę, konną usarską. (Dadz:) (Kn) (Linde)

24. Służę panu, służę pani. (Linde) (13)

25: Niech panu pani służy. (d) (14)

26. Piesek umie służyć. (mon) (15)

26. Nie wszystkim jedno służy. (Kn)

27. Zdrowie mi to nie służy. (Kn) (Darf)

a Dowcipne, wiek, szczęście. &

28. Zażywać świata, póki służą lata (Kn: Linde) (Balsmorsz:)

29. Póki mi służyły lata, miałem wygody, i łaskę u świata. (Jabł: Oz:) (16)

30. Każ nosić wino, póki beczka leje;
Póki wiek służy, a śmierć nie przyspieje. /Hor:/ Paraf
a Dojtyka, póki się dają;
b Kuj żelazo, póki ciepło.

31. Skarby, oręże, wszystko to rzecz płocha;
Tą grunt, gdy sługa pana swego kocha. /Kras: Mysz:/

32. Sługa, co z rejestru czyni, Zły, choć nic nie przewini. /Kn:/

33. Snadniej o kawkę białą, niż o poczciwego sługę. /Lzat: Linde 7

34 Bezpieczniej sługom kozła ukazywać na czele, jak drogie kamienie. /Petr: Et:/

35. Częsta służba, rzadka sukmia. /Z. z Słow:/17/

36. Służyć panu pilnie, nie tylko na oczu, ale i krom oczu. /Gil: Post:/18/

37. Oddać komu ostatnie posługi. /~~Groch:~~/19/

38. U pana patrz przełożeńskiej; u sługi posłuszeńskiej dobroci. /Petr: Pol:/

39. Perekińczyka zawsze wystrzegaj się sługi;
Kto raz potrafił zdradzić, potrafi i drugi. /Zegl: A°: 120/

40. Przysłużyć się komu. /Z gm 121/ Paraf Stołka komu przystawić,

41. Do usług pańskich. /Teat: Linde/22/ Paraf Do usługi. /Z1

42. Jakie ta kie posługi, chcaswej wysługi. /Dwór/23/

(Kont: 60ª)

(17) T. j. sługa, który ~~kto~~ służbę często zmieniał, nic nie wysłuży.

(18) Mowa o służbie Bożej. Przymówka do Faryzeuszów.

(19) Znaczy odprowadzić zwłoki zmarłego na cmentarz aż do grobu. —

(20) Perekińczyki wzięte z Rossyjskiego. Znaczy to samo co zmiennik. —

(21) Lokucya ironiczna znaczy: przykrość komu wyrządzić.

(22) Komplement, lokucya powszechna w towarzyskim życiu. T. j. w Niemieckim: Zu ihrem Diensten; zu danken; Zu Diensten. —

(23) Wymagają nagrody.

43. Bodaj to w takiej służbie trawić lata;
Gdzie pewna zasług nie chybia zapłata. (Zab: Nar:)

44. Zmniejsza swoją zasługę, kto się chwali sam siebie. (Chod: Gosn:)

45. Damie służyć. (24.)

46. Chwalisz sługę z obrotu, wierz temu snadnie;
Musi ten rześko służyć, kto rześko kradnie. — (Nar: Dz:)

46. Ten, co ~~sam~~ gdy sam był sługą, dobre miewał pany;
Pozbywszy niedawno podłe pasamany;
Co się niegdyś pokornie nazywał Maciejem;
Dziś jest Jaśnie Wielmożnym, Mości Dobrodziejem. (Kras: Sat:) (25)

47. Skarżemy się na sługi, iże się pożarli;
Trzeźwi słudzy, z trzeźwemi pany, już pomarli. — (Petr: Et:) (26)

48. Nieszczęśliwy to sługa, lecz i Pan nieporzedni,
Gdzie trzeba z odprawie odpuścić sachedni. (Pol: Arg:) (27)

49. Co sługa zje, tego nie szkoda. (Kn: Ad:)

50. Jaki taki urząd lepszy niż prosta służba. (Cy.)

(24) Zalecać się nadskakiwać, t. j. swojej damie od serca. We wszystkich cavaliere servente, cicisbeo. Zwyczaj pochodzący z zasad rycerstwa francuskiego. [Du temps de la chevalerie]

(25) P. Dorobkiewicz z podłe pasamany: barty od liberyi.

(26) pożarli, t. j. co popili.

(27) Sachedni zwał się pewny dodatek do zasług, który słudzy w Polszcze, oprócz rocznej kwoty, co kwartał pobierać byli zwykli. (Knap.)

60

Kont: Sława, sławy

(3) Tout est perdu hors l'honneur; pisał Franciszek II. Król francuzki do żony, po przegranéj bitwie pod Pawiją, wzięty przez Hiszpanów w niewolę. — Tego Napoleon III nie mógł powiedzić po przegranéj bitwie pod Sedan; wyrzekłszy do Króla Pruskiego hańbiąc Orz i ~~to~~ armiją francuzką słowa: Je mes mon epée aux pieds de Votre majesté!

11. Wszystko straciwszy, sławy dochowaj. Jk. ad: (3)

(2) N. p. Tatarzyn kiedy żonę nahajką sma-ruje; Rozum do głowy żenie przystępuje. /Brat:/
(3) Zawsze niewdzięczny.

4. Wysmarować kogo; – kijem, batem &. /L. gm/ (2)
5. Smaruj chłopa miodem on zawsze śmierdzi dziegciem. /Gm/ (3.)

(1) Stęczyć, męczyć się nad jaką uciążliwą pracą.

Smażyć, Smażyć się

1. Smażyć się nad czem. /L/ Linde/ (1) Parf Łamać sobie głowę. /L. gm/

(2) Z bogatego mądry. [mój dodatek.
(3) Można na głos się śmiać.

(4) Szydzić, urągać się z kogo.

Śmiech, Śmiać się,

8. Jak ten głupi, który się zawżdy śmieje, tak i ten niemądry, który nigdy. /Kras: listy/
9. Z mądrego śmieje się bogaty. /Kras: W./ (2)
10. Niech się śmieją do woli, wszak to los dzieli. Przyjdzie czas, gdy się z nich ludzie będą śmieli. /D. Sat:/
11. Parskać od śmiechu /L/ Mon/ (3) Parf Chichotać się. /gm/
12. Śmiechu było do rozdziechu. /Linde/ Parf Do upadłego.
13. Tobie do śmiechu, a mnie nie do śmiechu. /K./ Parf. a mnie do płaczu.
14. Śmiech sobie z kogo stroić, albo sobie /Linde/ Parf Żarty stroić. (4)

15. Dla swojej uciechy; Gontów i z przyjaciela stroić sobie śmiechy. /Zab:/
16. To nie śmiech. /Linde/ Parf
a To nie żarty;
b To nie chichi; (5)
17. Młodego rada, a starego wojna, śmiechowisko. – /Falib:/ (6)
18. W śmiech, w żart co obrócić. /Z./ Linde
19. Kłaść się od śmiechu. /Z/ /Linde/ Parf Poz 4ty
Zab:
20. Śmiech do zdechu. /Z/ Linde/ Parf: Do rozpuku. –
20. Ot, ja się z tego śmieję; Bo mi się widzi śmiesznym wszystko co się dzieje. /Min. Rys:/ (8)
21. Wyśmiewając innych, spodzie- wać się być wyśmianym na wzajem. /Teat: Linde/ (9)

Śmiecie

1. Gdy pies śpi na śmieciu, nie nastąpuj mu na ogon, by cię nie ukąsił. /Rej: Zw:/
2. Ja jeden, i on nie dwóch, on zdrów, ja niechory;
Dom tuż, na swojem śmieciu bywa czasem wiory. /Zab:/ Parf
Na swojem podwórzu, i trzaski bywa.
3. Co w swojich śmieciach jest, to nie zginie. /Kn/
4. Wrócić się na dawne, na stare śmiecie. /Z/ (1)

(5) Nie o mało rzecz idzie.

(6) śmiechu godne.

(7) Jako największy śmiesz.

trolegać

(8) Demokryt. /~~Rys: Pag 71~~/

było pod Poz 12.

(9) Parf Poz: 10ty

/Kont: Pag: 71ta/

(1) Na dawne legowisko; albo też do dawnych nałogów, których był jakiś czas zaniechał.

Sława, sławny

1. Do czasu się stosują, tam kuknęś nie wadzi; Kiedy dostaną dobrej okazyi radzi. (Pot: Jauy
2. Dobra sława, dobre imię; (Linde (Parf: Reputacya
3. Większa sława, niż krawa. (Linde z Wand: (Parf Więcej huku, niż puku.
4. Dla kęsa sławki, jak o zawki, ...niez zdrowie życie waży. (Rys:)
5. Tak musi się zda, że wszystko za pieniądze znajdzie; Sławę i cnotę kupić, co nie bywa wprawdzie A też kupna nie dobra lepsza przyrodzona; Bo więc ta krasna była fałszem przesadzona. (Rej: Wiz:)
6. Na górze mieszka sława, a szczęście jeszcze wyżej, Lecz gdy człowiek ustawa, tenci się z oboje do nich zbliży. (Bagt. Krak:)
7. Niech lata kiedy chce sława; Kiedy nas nie dostanie, już wtedy psu trawa. (Rej: Wiz:) (1)
8. A! to sławne! (L (2)
9. Pieniądze, skarby, dobre uczenie minie, Sława pocziwa stanu wieki słynie. (Rys:)
10. Sława, prawdy przestanka. (Żebr:)

(Konst. Pag: 60.)

(1) t.j. naniéś się nieprzydatną na pośmiewisko.
(2) Gdy się co szczególnego, niespodzianie stanie.

S. 64.

Kont: Sowa Sokół

9. Niech się najbardziej wysmuknie sowa, przecież nie dojdzie sokoła. /anafr:/ Opp: Poz 6ᵒˡ. –

10. Nienawidzi każka sokoła. /J. Koch:/

11. Sowy z Sokołem w jeden rząd nie ustożysz. /Wad: Dar:/ Parf

12. Sowa chciałby podnieć, kiedy latała sokołem nie będzie. /Linde/

13. Sowa nie wylęgnie sokoła. /Linde z Ttaw:/ (7) Parf

14. Sokół kiedy zepsieje, biedna płada/ wrona mu dogrzeje. /Kn./ (8)

15. Ten, który chciał sto się źri bujać nad sokołem, potknął się, i wszkaradnym błocie ryje czołem. /Zab/ Mot

16. Sowa gdzie śpiewa, tam źle się dzieje. /Petr: Flor:/

17. Chroni się jak sowa światła. /Biel: Kr:/

18. I sowa na słońce patrzy, a jednak nic nie widzi. /Linde z Ttaw:/

18. Poznasz się, każdy pozna, żeś sowa, choć się sokolisz. /Pim: Koz:/

19. Rzecz doświadczona, że nie urodzi sowa sokoła, sikora stu wnika, Jastrząb gołębia. /Zarn: Post/ Parf Poz 3ᵒ i 13ᵒ/

/Kont: Pag 65/

(7) Parf Poz: 3ᵒ

(8) Zepsieje, zestarzeje się. –

256

S. bz:

Kont: Sowa, Sokoł

20. Sowa nieodrodzi się w sokoła. (Ampr:) (9)

21. Z sowiego gniazda, chać sokoł wyleci, sroki nań krekotać będą. (Linde z Stow:) (10)

22. Pokaż przed światem, że nie sowy płodzisz w gniazdzie. (Zab: Linde)

23. Sowie oczy. (Pot: Arg:) (11.)

24. Sowim dniem wszystko robić. (Linde: Zabr) (12)

25. Sowizdrzałowe żarty śmierdzą. (Dwór) (13)

26. Trudno przerobić, co się z tym wychowa; wszak się w sokoła nie odrodzi sowa. (Min: Ryt:) (14)

27. Słońca nigdy nie dolecí sowa. (Rej:)

28. Z pustej klatki sowa wyleci. (Pot: Sow:) (15)

29. Puhacz orła, a sowanie łęże sokoła; i pusta, samych wróbli ojczyzna, stodoła. (Min: Ryt:) (16)

30. Sowa woła pójć, pójć! (Kn:) ~~Parf Poz: 7.~~ (17.)

(9) Naturam furca expellis, tamen cito redibit.

(10) na człowieka z geniuszem, lecz niskiego urodzenia, zawiść wysoko urodzonych.

(11) zielone, niemile, lub złe wedrnie widząc. –

(12) Ponocacku, ukradkiem: Łacińskie: Luce nihil gestum. –

(13) Nieprzyzwoite, obrażające. –

(14) Parf: Poz: 20.

(15) Parf: Poz: 14; klecie, albo klatki, budynek, komora, spichlerz, z chrustu splecionego.

(16) Parf Poz: 14.

(17) t.j. pójć na łono Abrahama, umrzesz wkrótce. Ob: Poz: 7 i nota 11 i 5. –

Spód, spodem

1. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodzie. /Bies:/
2. Często to bywa spodem, co było na wierzchu. /Wad: Dn:/
3. Było się i na wierzchu, i na spodzie. /Gm/ Darf Na wozie, i pod wozem. (1)

(1) Sedebamus in puppis, et clavem tenebamus; nunc tamen vix est in Antliis locus. /Cyc: Lit:/

Sporo, niesporo

1. Nie sporo mi, nie śpieszy mi się. /Lgm/
2. U takiego nigdy nic niesporo. /Falib:/ (1)
3. Niespora pracą, gdy kto chapta. /Kn/
4. Nie zawsze sporo, co bywa skoro. /D/ Darf Co nagle, to po djable. —

(1) Nigdy dosyć.

Sprawiedliwość, Sprawiedliwy

1. Przepadła dzisiaj sprawiedliwość wszędzie; Jśli za sobą kordą mieć nie będzie. (Dal: arg:) (1)
2. Sprawiedliwość mieszka na spodzie spornego worka. (2)
3. Rozbójnicy niesprawiedliwie wydzierają, bez sprawiedliwie się dzielą. (Kn)
4. ~~Prawnie~~, lecz niesprawiedliwie. (ostr: pr:) (3

(1) Taki to był stan obyczajów w Polszcze w drugiej połowie 18go stulecia.

(2) T.j. przedajna; z Chińskiego

(3) Pierwsze odnosi się do formy, drugie do istoty rzeczy.

~~Supl:~~ 68.

Kontynuacya — Śmierć, umrzeć

7. Śmierć nie zna złota, ni drogiej purpury; Wkrótce pojednemu, niby z kojca kury. (J. Kochr:)

8. Po śmierci nie czas wędrować. (gm) (3)

9. Kto się śmierci nie boi, ten pola dostoi. (Ryz: / twoje?)

10. Gdzie radzi ostrzem grają, śmierć tanie zawodzi. (Ampr:)

11. U niepewnego doktora, najpewniejsza na śmierć ~~[illegible]~~ recepta. (Ampr:)

Parf

a. Doktor, jego, kogo leczy, tego nie ... (Ob: list:)

12. Nie uchodzi z śmiercią dwa razy poigrać. (J.)

13. Trzy ćwierci do śmierci. (gm) Parf

a. Niewiele musi już nabicy.

b. Ledwie nogi za sobą włoczy. (wlecze)

14. Śmierci życzyć dla spadku, Nazbyt radzić dla datku, Krzywdzić drugich dla dostatku; żadnemu z pociechą do końca nie przyjdzie. (Dz: Dom) (4)

15. Śmierć i królom nie przepuści. (Linde)

16. ~~Czekać na kogo, a nie przyjdzie; Widzieć, a nie uciszyć się; położyć się na łóżku a nie spać; śmierci się równa. (Zab.) (5)~~

17. Śmierć co lepsze bierze, śmierć z tego nie chce. (Knap) Parf Złe nie zaginie. (6)

(Kont Pag 69.)

(3) Post mortem nulla voluptas

(4) t.j. nikomu na dobre nie wyjdzie.

(5) Złotoskiego: Aspettare, e non venire, Star in letto e non dormire, è un male a morire.

(6) Vertraut kann [illegible] nicht; der Tod nimmt immer das [illegible].-

S. 69.

kont: Śmierć, śmiertelny

(7) Bez mowy, t.j. morowego powietrza; Epidemij.
(8) Za Łaśińskiego: Dum mors a tergo Bibamus ergo.
(9) Paraf. Poz: 13 4/
(10) Zdarzenie, wypadek, niezwyczajny.
(11) Tożsamo w Niemieckim: [illegible] Tods.
(12) Jaki był charakter zmarłego.
(13) Bez klucza, t.j. lekarzy, i takimi spadkobiercy nie czekają, aż się klucze znajdą, otwierają skrzynie siekierą.
(14) Tożsamo w Niemieckim: Wie gelebt, so gestorben. Używane mianowicie w tym znaczeniu, t.j. o osobach z tego życia.
(15) Gdy kogo pocó poszła, a ten długo się bawi.
(16) Tożsamo w Niemieckim: Viele Hunde sind des Hasen Tod. Znaczy, że licznym nieprzyjaciołom, trudno jednemu człowiekowi stawić czoło.
(17) Na utratę życia przez gwałt, za karę, za popełnione zbrodnie.

18. Śmierć najprędszego dogoni. [Kn]
19. Komu Bóg śmierć naznaczył, bez wojny, i moru zginie. [D] (7) Paraf. Kto ma umrzeć, i w ciebrze wody utonie.
20. Śmierci nie wzywaj, niech sama przyjdzie. [D]
21. Gdy śmierć za pasem, pijmy tem czasem. [B. J.] (8)
22. Kto się śmierci boi, temu ona zawsze w oczach stoi. [Pozn: Fd:]
23. Śmierć już przed drzwiami. [Linde] (9) Paraf. Za pasem.
24. Bać się czego bardziej, niż śmierci. [Lgn]
25. Tosz śmierci równa. [Z] (10)
26. Nieczyście, nienawidzę T [kogo, ją] gorzej śmierci. [Zeat: Linde] (11)
27. Śmierć otwiera, kto co zawiera. [Kn] (12)
28. Śmierć gębę, oczy zawiera; skrzynie bez klucza otwiera. [D] (13)
29. Jakie życie, taka śmierć. [Linde] (14)
30. Śmierć z kosą swoją, tam nie idzie gdzie proszą, idzie gdzie się boją. [Pos: arg:]
31. Poszedł, jak po śmierć. [Kn] (15)
32. Wiele psów zająca śmierć. [Linde] metaf. (16) Paraf. Wiele z tego, dwóch [trzech] na jednego. [Kn:]
33. Na śmierć skazany. [Ln] (17)
34. Komu się umrzeć nie chce, żadna śmierć, nie będzie mu do smaku. [Kn]

(18) T. j. nie naturalnej, ale gwałtownej, lub ~~nagłej~~ przypadkowej.
(19) Od zawieszenia, sznurkiem.
(20) Od miecza, szabli, lub strzelby.
(21) Być już bez nadziei życia,
(22) Albo od strachu, albo przez słabość.
(23) Nieznośnie długo.
(24) Puszczące się z śmiercią. W Niem: das Leben todt, [illegible] W Franc: Blanc. — /Kond: Pag: 11/

(1) O ludziach bez najmniejszej energii, bezcharakternych.
(2) Toż samo wszystkim niemieckim, Znaczenie tego przysłowia jest, że z tego rodu są ci winni, którzy na jego czele stoją.
(3) Niechcemu się robić, uczyć, służyć &.
(4) Śmierdziuchą prostą zwie lud pospolity, w Polszcze i na Rusi, gorzałkę najpodlejszego gatunku, jaką Żydzi po wsiach szynkują. —
(5) Jednem z słów szkalujących, na których językowi polskiemu niezbywa. Używane albo o małych młodych chłopcach, albo o ludziach cieleśnie lub moralnie brudnych.

35. Nie swoją śmiercią zejść z tego świata. /Linde/ (18)
36 Śmierć postronkowa. /Haur/ (19)
37. Śmierć zabita. /L/ (20)
38. Nie znajdziesz ziela przeciw śmierci. /Linde z Kraś:/ Parf Poz: 4o. —
39. Leżeć na śmiertelnej pościeli. /Szczerb: Sax:/ (21)
40 Śmiertelne na mnie uderzyły poty. /Teat: Linde/ (22)
41. Musiałem czekać 3–4 śmiertelne kwadranse /L/ (23)
42. Śmiertuszka. /Pot: Wac/ Linde (24)
43. Acz musiał tak powodzić i rady, Jednak przeciwko śmierci nie znalazł porady. /Grach:/

Smród, śmierdzieć

1. Nie chcesz śmierdzieć, nie tykaj się smoły. /Pot: Wyg:/
2. Taki smród, [tak gęste powietrze] że mógłbyś siekierę zawiesić. /Pot: Sow/
3. Istnie zajęcze łajno, ni śmierdzi, ni pachnie. /Dyk:/ (1)
4. Żarty śmierdzące, i bałamucie nie dobre. /Boch: Kom:/
5. Ryba od głowy śmierdzieć zaczyna. /Linde z Kraś:/ (2)
6. Śmierdzi mu robota, /Szkoła/ /służba/, Linde/ (3)
7. Napijmy się śmierdziuchy. /Gm/ (4)
8. Śmierdziuch. /Lt Linde/ (5)

S. 71 a

(31) Dzieło literac-
kie po śmierci au-
tora drukowane.

(32) Puszcza, nucą
kościéj gra.—

(33) Żelazna: nie
czuła, bez serca.

(34) T. j. umrzeć /
Porf. Zejść z tego świa-
ta.—

(35) T. j. nie zapłacę.
Łacińskie: Ad Kalen-
das Graecas.—

(36) Mówi pospólstwo,
gdy kto niespodzianie się
wstrząśnie.

(37.) Mówił mąż umie-
rającej do żony.

Kont: Śmierć

53. Stój śmierć za tobą żdu-
zą pacierz. (Sk. Kaz:)

54. Dzieło pośmiertne.
(Linde: (31)

55. Tak święty, jak Pre-
łacie; wszystkim śmierć
równo płacić (Karl:
Gd:)

56. Gdy się ohnada z kosą
śmierć przydybie,
Idź mówi, z kędyś wyjść
w świat, stary grzybie. (Mon: War)

57. Śmierć nie oczapkę
puszcza, ani osukną,
ale o twedzie. (Ryś: Żyw:)
(32.)

58. Nie żyję; przyjdzie
śmierć sama. (Pot: Syl:)
Porf. Poz: 204

59. Śmierć, jak zbór kosą
trawę; młodych starych
wali. (Stryjk:)

60. Śmierć się żelazna z na-
szycko zatówo śmieje. (Ryś)
(33)

61. Ten godzien od śmierci
chłosty, który wielom
znajom wierzy,
Sobie nieznajom umiera.
(Bardz: Tra:)

62. Dług naturze (śmierci) wy-
płacić. (Lym (34)

63. Zapłacę we trzy dni po
śmierci. (Linde z Ruskiego (35)

64. Śmierć w oczy zajrzała.
(Lym (36)

65. Zbladnąć jak śmierć, jak
trup. (Lym)

66. Śmierć pewna, tylko godzi-
na niepewna. (Linde z Rys:)

67. A po mojej śmierci, Niech
tam kto chce wierci. (Gm)
(37) (Kont: 71 b)

S. 71 6.

Kont: Śmiech, śmiać się

22. Wszystkim się śmiać, głupiec; nikomu się nie śmiać, z durniatych. (Przy: Kot: 10)

(10) Rozumie się, jest zwyczajem.

23. Śmiać mi się chce. (Ł. g. 11)

(11) Z pogardą oczem albo okiem mówię.

24. Śmiej się zawsze a nie czyń ni kropli wesela. (Kol: Gosp: 12)

(12) Wyjęte z pisma pod tyt: Rady z Zepsutego. –

25. Uśmiechnęła się, znak że zezwala. (Kn: Ad:)

Kont: Śmierć, śmiertelny

68 Śmierć a śmierć, mało na tym, gdzie, lub jako cię pogrzebią. (Kn: Ad:)

69. Śmierci w kłopotach wzywamy; gdy przyjdzie drzwi zamykamy. (38)

(38) Myśl wzięta z bajki Ezopa, o ubogim niosącym ciężki pęk drew, wzywającym śmierci, a gdy ta przyszła, i zapytała: czego chce; prosił ją, aby mu pomogła drewka nieść.

Srom, sromota

1. Za lada dyamencik srom drogą przeda. (Gor: Dw:) (1)

(1) Srom; wstyd, cnotę. –

Kont: Śmierć, śmiertelny.

44. Śmierci nieuleczna czarna grobów pani, twiemy, żeśmy twym wyrokom od Boga poddani. (Kar: 22:)

45. Czekać kogo nie przyjdzie widzieć, bez uciechy; Śmierć, u kto się zyna łóżku, a nie mieć pocie. Ay. (Żaborgi) (25)

46. Niech sobie o śmiertnik głowy nie szuszy. łomabyć krukom, ryba ani ruszy. (Żegl:) Parf ła ma wisieć, nie utonie.

47. Śmierć lęć w ksiunie; Nie wyk tchy ba szalenie. (Pot: Ary:)

48. Śmierć, pogrzebowi, (L. (Sabt: Sel:) 26)

49. Śmierć dziatki, czy dziad tin m knie, jak się nawinął. (Brath: Ol:) 27)

50. Wrok śmiertelny go ugarnął. (L. (Linde) 28)

51. Krzykne śmierć: Wzyteś się, wychodź dziadu! (Sabt: 82:)

52. Ni prozbą, ni okupem, ni okupem śmierci nie odprawisz. (Linde:) 29) Parf Śmierci się nikt nie odżegna. (Zegl) 30.) (Kont: 71a)

(25) Parf Poz: 16: 17

(26) wystarać się na ozyjorstem nie bezpieczeństwo. Także: za śmiercią gonić.

(27) Dziatki, dzieci, dziadki, dziady, starcie. –

(28) Juz niewidzi, nie rozróżnia przedmiotów, już kona. –

(29) Nie odprawiszy nie zbędziesz. –

(30) Odżegnać się; Z tej przyczyny gminna, albowiem lud pospolity, polski i Ruski, znakiem krzyża maro każdym niebezpieczeństwie wyraża całkie zaufanie, i tak n. p. stangret jadący w dalszą drogę, nim wsiądzie na kozioł, wprzód bicz szykiem przed końmi znak krzyża na ziemi robi. –

S. 72.

(8) Samolubny; Egoiści.

(9) Parf: Poz 5te

(10) Na poparcie jakiego twierdzenia

(11.) Taką końcową formułą przysięgi, niemal wszystkich wyznań.

(12) Sekret, w sekrecie

(13) totasieńsie przezorny.

(14) Znaczy: przychodzić do zimnej rozwagi, opamiętać się; Poznać swoje wady, albo winy

(15) T. j. do zodzennych, stawać odchodzić.

Sobie

15. Sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry. (8)

16. Bądź sobie wprzód dobry, potem komu szczodry. (Fr[illegible] pol: / Parf Poz: 3ci i 14te –

17. Sobkowie, sobie tylko dobry. (Kn (8)

18. Sobiedobrski, małodobrski. (L. (Linde (9)

19. Jak sobie dusznego zbawienia życzę. (L. gm: (10) Parf Niech mi tak Bóg miłościw będzie. (Mon: war: (11.)

20. Przed sobą mówiąc. (L.) (Kn (12) Parf Niech to zostanie między nami. –

21. Ostrożny przed sobą, i za sobą wielki. (Kn (13)

22. W siebie wchodzić. (L) Linde (14) Opp.

23. Od siebie odchodzić. (L. Gm: (15.) Gf Tracić przytomność. –

Sobie

1 Sam sobie rad. (Egoista)
2 Ksobie od siebie. (Gołęb:)
(1)
3. Każdy naprzód sobie do-
brze życzy. Pasf
a Pierwsza miłość od sie-
bie. (½)
b Najprzód Sobkowi, po-
tem Dobkowi. (Rys)
c Nikt nie kraje chleba
od siebie, tylko do sie-
bie. (J. m.)
d Pierwej sobie, potem
tobie. (Fr: Jow:)
4. P. Sobek, P. Sobierdzki
(2) (Linde)
5 Sobek przyjaźni nie ma
będzie. (Pamfr:)
5. Nie mógł tem tobie, ledwie
sobie. (Rys:) (3)
6. Sobą mierz drugich. (Kn.)
(4) Opf
7. Sobą nie mierz drugich.
(5)
8. Trzeba to o sobie pomy-
śleć. (Zet: Linde) (6)
9. Sobiepan; hetman
łakomstwa, i zazdrości
(Rys:)
10 Sobiepaństwo; wolność
swoboda. (Rys: Lw:)
11. Otej do bie, każdy
sobie. (Żegl: ad:)
12. Odchodzić od siebie.
(K/Linde) t. s. od zdrowych
tów.
13. Myśl jak gdybyś u
siebie był. (Zet: Linde) (7)
14. Rad dam drugiemu, do-
godziwszy sobie samemu
(Kn)

(1.) Farmański, znaczy: wprawo, wlewo. Połowski: hettia, wista.

(½) Primus amor ab ego.

(2) (Egoista)

(3) Ob: list: Król Stanisław II. u, gust. –
(4) Znając swoje wady, bądź pobłażający na obie.
(5) Chociaż przeciwne poprzedniemu, sens moralny jednak jest jeden i ten sam. t. j. nie żądaj od drugich tych cnót, tych wiadomości, których sam posiadasz; a więc: ~~pobłażaj~~ pobłażaj.
(6) kiedy nikt o nas a nasze dobro się nie troszczy.
(7) Z Niemieckiego: Thun Sie, als wäre man Sie zu Hause. Nie żenuj się wcale – Sans façones. –

S. 74.

Sroka

6. Dwie muchi jednym zamachem ubić. (1)

3. Jedna sroka z krzu, a dziesięć w krzu. (P. L.)

(2) (Kn) (Rys: 1

4 Wszędzie sroka pstra. (P) (3)

5 Sroka skrzeczy na płocie, będą goście. (Kn) (Uwaje T. III)

6 Sroka bije na jastrzębia, i skrzeczy przecięż sroka sroką, a jastrząb jastrzębiem. (Zam. fr.)

Wett

Ślepy, Ślepota.

1. Kulawy ślepego prowadzi. (P. M.) (1.)

7. Sroka zawsze pstrą zostaje, w którekolwiek leci kraje. (Kn) (Parf Poz 4ty)

Parf Kto głupi, i w Paryżu rozumu nie kupi

8 Sroki za sarną latają, nakrzektawszy się darmo, nic za to nie mają. (Rej: Wiz: [Kont: Pag: 78]

Sługa, Służba

1. Jak sługa pana, tak Pan sługę. (P. M.) (1)

Parf

a Kto pacierz mówi liżący, tego P. Bóg słucha śpiący.

2. Niech sługą nie będzie, kto sobie panem być może. (P. M.)

3. Pan N. płaci słudze 30. dni na miesiąc. (2)

4. Sam pan, sam sługa.

Parf

a Ktudafara fara, sam pleban dzwoni. –

(Kontinuacya) Pag: 58.

(1.) Z Niemieckiego: Zwei Fliegen auf einen Streich.

(2) Znaczy: Jednego narenta się pozbędziesz, a dziesięciu innych cię najdą.

(3) Wszędzie ludzie mają te same błędy. –

Kont Pag 78. [Kont: Pag]

(1.) Niedołęgi nawzajem się wspierają.

(1) Przez Pana rozumie się tu P. Bóg.

(2) To jest: nie na miesiąc.

Śmiech, śmiać się, śmieszność.

1. Kto się w piątek śmieje, ten w niedzielę będzie płakał. (pp.)
2. Po czem głupiego poznać? po śmiechu.
3. Takieśmy się śmieli, takieśmy się śmieli; Któż tam był? Ja i ciele. (Dart poprzedniego)

(1.) Mała szkoda; albo nie wielkie nieszczęście.

4. Pękać od śmiechu. (Zoł.) Dart "Boki zrywać. — od śmiechu"
b Śmiać się do rozpuku; (do rozpuku.) —
5. Czem krzywiej, tem śmieszniej. (D. L.)
6. Śmiać się z tego. (Z.)(1)
7 Oczy mu się śmieją. (Linde)

(Kont: Pag: 61.)

Śmierć, śmiertelny ~~umrzeć~~

1. Pójść do Abrahama na kwaśne piwo. (Dykt.)(1.)
2. Uciekać, śmierci nie uciekać. (Lok.) (2)
3. Zapomnieć o czym, na śmierć. (Lok.)
4. Na śmierć nie ma lekarstwa. (Linde)(2½)
5. Śmierć, i żona od Boga przeznaczona. (Cz. Linde)
6. Nie masz śmierci bez przyczyny. (D. L.)

(Kontynuacya w ~~...~~ Pag: 68.)

(1.) Znaczy: umrzeć, pożegnać z tym światem.
(2) Lokucya tekonów weszła się bitwy, lub bitki.
(2½) Z Czeskiego ~~Słowackiego~~: Proti věku není léku, a proti moření není koření. (Jungmann)

Sroka

1. I jam też nie wyleciał sroce z pod ogona. (1.)
2. Dwie sroki za ogon trzymać. Dart
a Dwie pieczenie przy jednym ogniu piec.

(Kont: Pag. 74)

)1 (I ja też tak dobry, jak i drugi.)

Skąpiec, Skąpy, skąpstwo.

1. Skąpy dwa razy traci: raz jest: raz, że sam nie użyje; drugi raz, że drugim nie jest użytecznym. †

2. U skąpego zawsze po obiedzie. (9m)

3. ~~Sypia na talarach. (9. m.)~~ (1)

4. Skąpiec, i wieprz użyteczni dopiero po śmierci. (Rys:) (2)

5. Szczodry ma gołe biodry; a skąpy, ma pełne kąty. (Kn.)

6. P. Skąpo żyjąc, kilka kwadragezym na rok odprawować, a pieniądze do kabzy zbijać. (Mon: War:) (3) Part

a P. ~~Liczy krupy, łokcie kiszek kaszanek~~ Linde

† Part: Skąpy dwa razy traci, dwa razy płaci. (Kn.) (Rys:)

(1) Skąpiec bojaźliwy.

(2) Pierwszy dlatego, że ktoś jego zbiory dziedziczy; 2gie dlatego, że go jedzą.

(3) kwadragezyma — post 40dniowy.

(Kontinuacija Pag: 77.)

Skorupa, Skorupka

1. Czem skorupka za młodu nawre, tym i na starość trąci. (Rys) (Kn) Linde) (1) Part

a Czego się skorupka z razu napije, To się i niej potém długo nie wymyje. — (Kn)

(1) Z łacińskiego: Quosemel imbuta recens, servabit odorem testa diu. —

Słońce

1. Nim słońce zejdzie, rosa oczy wyje.

2. Wiedzę, i przed mojemi oknami słońce zejdzie. (1) (Żeg.) ‡

3. I słońce ma swoje plamy. Part

a Nikt bez ale. †

4 Porwać się, na coś jak z motyką na słońce. (2) (Rys: Pol: War:)

5. To tak jasne, że przysięgnąć jak słońce. (L.)

6. Jednoż słońce dobrym oczom widoku dodaje, chorym boleść sprawuje. (Amfr:)

(1) (Nadzieja.

(2) Porwać się nie na swoją rzecz. 6, † albo wratami

‡ I w Kapiey wetna.

‡ Part. Będzie dobrze, jak złe minie.

(Kontinuacija Pag: 56.a 56b)

S. 77 [a]

Kont: Skąpiec, Skąp-stwo

18. Na słomie śpi sknera 80letni, a w skrzyni zalegają pastwą molów, butwiejące bławaty. (Zab: (Język. Hor:)

19 Do skąpca pijesz za zdrowie Jejmości, A skąpiec myśli, djabół nadał gości. — (Bratk:)

20. U skąpca, czasu wszystkiego żywota, Na bardzo cienkiej wisi nit-cę cnota. (Rej: Wiz: (7)

21. Chciał się skąpy powiesić, że talara stracił, Żeby jednak za powróz dwóch groszy nie płacił, Ukradł go u sąsiada. — (Kras: Sat:)

(7) czasu wszystkiego żywota; t. j. póki żyje. —

S. 77.

Kont: Skąpstwo, skąpiec, / Sknera / Skąpić.

(4) Parf: Poz: 4 l

(5) n. p. o groszu o zbożu, i t. d.

4 Łakomy,

† albo, czego.

7. Skąpiec, st a świnia, po śmierci z wieprzyna. (Kn. / (4) / Ryś /)

8. Skąpiec jest jak na skale jagody; ludziom nic po nich, tylko wronom gody. (Rej: Żyw:)

~~9. Skąpić co. † (L) Linde)~~

(5)

10. Skąpy bogacz, jak skrzynia; choć w niej złoto, przecież w kącie leży. (Amfr:)

11. Skąpy służy pieniądzom; pieniądze służą grzecznemu. (D)

(6) Gdy już mało co jest w kieszeni, albo w worku.

12. Tego humoru są sknerowie chciwi; sam nie użyje, gościa nie pożywi. (Żegl: Ad:)

13. Sknerstwo jest córką starszą łakomstwa. (Zab:)

14. Na skąpych wszystcy djabli kraczą. (Dwor:)

15. U skąpego nic nie sporo; ukradną mu tyle co woro. (Pauc. / Parf / Skąpy dwa razy traci. —

16. Nie pójdzie to nigdy snadnie, kiedy czas skąpić, gdy już na dnie. (6)

17. Skąpcy tak mają bogactwa, jak my febrę; która nas raczej ma, nie my ją. (Pilch: Sen:)

S. 78

Sroka

(4) Parafrazа
Poz: 4ᵗᵃ

ważne

7. Sroka zawsze pstra zostaje, w którekolwiek lecie kraje. [Kn] (4)
9. Sroczka skrzeczy na płocie, będą goście nowi; Sroczka ~~często~~ czasem omyli, często prawdę powie. [Sim: Siel:] [Parf Poz: 5ᵗᵃ]
10. Gwarzy, trzepie, jak sroka. [Mon:] [Pot: war:]
11. Nie wypadł ja sroce z pod ogona. [Rys:] (4) Parf Nie dam sobie w kaszę dmuchać, albo napluwać. –
12. Sroczka panna z krakowa; kochaneczka moja kowa. [Gm] (5)
~~13 Sroka zawsze pstra zostaje, w którekolwiek lecie kraje. [Kn] Parf: Poz 4ᵗᵃ~~
13. Hasa, jak sroka spętana. [Żegl] (6)
14. Sroka pstra wszędzie, choćby za morze leciała. [Opal: Sat:] [Metf]
15. Sroczka z dobrą nowiną do nas przyleciała; Bodajbyś i u sąsiad także zakrzeczała. [Sim: Siel:] (8)

(4) Odgrażając;
Parf Poz: 1ᵗᵃ
(5) Gdy jeszcze było niejakomodą w domach szlacheckich mieć ptaki gadające, można było słyszeć niejedną srokę, te dwa wierszyki 20 razy na dzień wykrzykującą.
(6) Hasaj skacze. –

Było, pod porzyczą 7ᵃ

(7) Parf: Poz: 4ᵗᵃ i 7ᵗᵃ O ludziach głupich wajających. Łacińskie: coelum non animum mutant.
(8) Odnosi się do tradycyi gminnej, że sroka krzecząc na płocie przed domem wiejskim, gości zapowiada. ob. Poz 9ᵃ. –

Smalić

1. Zupiecze, tam smali. (Teat: Linde:) Parf Stak źle, i tak niedobrze. (1)
2 Smalić cholewki. Parf Stroić koperczaki. (2)
3 Dojszły mnie nowinki; Że Iwasiu smalisz cholewki do Panny Reginki. (Zab: Zabł:)

(1) Inter Scyllam et Charybdym.
(2) Umizgać się do panny lub mężatki.

Smarkać

1. Utrzyj nos, boś się zasmarkał. (gm) (1) Parf a. Smarkacz; b. Mleko pod nosem; c. Smarkala; d Śmierdzinek, e Śmiardzinszek. (2)

(1) Szumnie, do chłopców mało dycko, gdy się mieszają do spraw obcych. —
(2) Rotzbub; Rotzmädel.

Smarować, Smarowidło

1. Kto smaruje, ten jedzie. (gm)
2. Oś smaruja, by suche koło nie skrzypiało; Patronowi ottoż smaruj, by nie mówił mało. (Min: Rys:) Parf
a. Smaruj rękę prawnika, aby mówił śmiało (Mon)
3. Idzie wszystko smarownie. (Z. (Kom: (Pos: arg:) Parf Jak po mydle, jak po szkle. (1)
[Konf: Pag: 61.]

(1) wedle życzenia, gładko, bez trudności.

S. 80. b. Kont: Smak, Smakować

8. Co nam łatwiej przyeko-
dzi; To prędzej niesmak
w nas rodzi. /Teat: Linde/

9. ~~Smakosz. /L/ (2)~~

10. Co smakuje, to kosz-
tuje. /Zegl: ad:/

11. Nie wszystkim jedno
smakuje. /Bies:/ (3)

12. Nędznemu nic nie sma-
kuje,
Samą gorycz wszędzie czu-
je. /Zab:/ (4)

13. Nie tam w smak niepszy-
bywa,
Gdzie się bez towarzystwa
używa. /Kn:/

(2) Ten co w jedzeniu przebiera, wymaśla. We francuzkim języku: Gourmet; w Niemieckim: feinschmecker.

(3) De gustibus non est disputandum; Die Gusto's sind verschieden; A chacun son goût.

(4) Nędznemu, t. j. nieszczęśliwemu.

Smutek, smutny, smucić się.

1. W smutku nic nie smakuje. (Rys:)
2. Stara przypowieść, że po smutku wesele, a po wielkim zaburzeniu radość bywa. (Ryj: Post:) Parf: Po chwili smutny, pogoda. (Zab) (1)
3. Smutek, gdy się użali, ciężkości pozbywa. (Mau war:) (2)

Smak, smaczne, smakować.

1. Jaki kto smaki, myśli, że każdy taki. (Rys) (Kn)
Parf:
a. Kto jada flaki, rozumi że i drugi taki.
b. Kto w popiele lega, drugiego ożogiem sięga.
2. Tyle w tym smaku, co w pieczonym raku (Gm)
3. Smak zdrowia nieprzyjaciel. (Kn) Parf: Nie wszystko zdrowe, co smaczne. (Ż)
4. Smaczne kradzione (Burk) Parf: Cudzy chléb smaczniejszy.
5. Niesmaczna mina. (Petr: Linde) (1)
6. Z smakiem umiera, kogo swoj płacze. (Mars Zt:)
7. Nie w smak mu to poszło, albo było. (Petr: Linde) Parf: Z krzywił się, jakby się chował na glisty.

(1) Łacińskie: Post nubila Febus.
(2) Łzy serca.

(1) kwaśna, ponura, u Jejmości, albo Jegomości.

Spieszyć się, pospiech

1. Spieszy się, jak na katomyszkę: (1)
2. spiesz się, lecz powoli. (2) albo: zwolna;
3. Spieszność, [pospiech] rzadko kiedy na dobre wychodzi. /Kras: Pod:/ Parf Co nagle to po djable. /Cyn:/

(1) Jak do dużego dobrego, przyjemnego. / Z Ruskiego /
(2) Z Niemieckiego: eile, mit Weile. Parf Pospieszaj, ale zwolna /Dmoch: Sz: R./ w Łacińskim: festina lente. —

Sól, solić, przesolić, słono

1. Zjesz beczkę soli; Nim poznasz do woli. — /Łysz:/ (1)
2 ~~Być komu solą w oku. /lgm/ (2)~~
3. Nie przysypuj soli, nie pokosztowawszy. /Ampf:/
4 Zła potrawa bez soli; zła i przesolona. /Pol: Jaw/ (3)
5. Bez towarzystwa, jak by mięso bez soli używać myślistwa. /Pol: Arg:/
6 Zjeść z kim korzec soli. /Birk:/ Linde / Parf Pol: 1sze
(4)
7 ~~Zby~~ Zdybiem się u soli. /Rys:/ (5)
8. Bez pieniędzy do targu, bez soli do domu. /Linde z Stow: (6)
9. Za sól przyszło, za sól wyjdzie. /Kosz:/ Parf/.

(1) Parf: przypowiastki: Nim kogo dobrego poznasz, trzeba z nim beczkę soli zjeść. —
(2) Niemiła osoba.
(3) Przez sól, rozumie się tu dowcip, żarty.
(4) Przysłowie to znajduje się w wierszach Kroackim, i Raguzańskim raczej Dalmatyńskim
(5) t.j. u stołu, przy objedzie, lub śniadaniu.
(6) Sens moralny: Bez pieniędzy nie masz po co jechać na targ.

Kont: Sól, solić, przesolić, słone

a Nacieprzyszło, na nycie odjedzie;
b Jak przyszło, tak poszło;
c Maciek zrobił, maciek zjadł;
d Jak nabyte, tak odbyte. (7)
10. Młoda rozsypała sól, a stara ją ze solniczki wyjada. [Linde z Słowar:] Parf. Czem się skorupa, [garnek] za młodu napije tem tchnie i na starość. (8)
11. Miły jak sól w oku. [Knap: Rys:] (9)
12. Sól, a prawda oczy kole. [Rys.]
13. Mierzi się jak pisklę solą posypane. [Linde]
14. Dopiekła gościniec jak solarzom doszczka. [Pol: Wać:] (10)
15. Dobrze temu żyje, komu się błyszczy na skromnym stole ojcowska solniczka. [Mon:] (11)
16 Chroń Boże, aby się solniczka na stole nie wywróciła. [S] (12)
17. Przesolony towar. [Z Linde] (13)
18. Prawdy i żartów używać jak soli, kto nie ma miary w tym prędko przesoli. [Min: Rys.]

(7) Francuz mówi: Ce qui vient par la flûte s'en va par le tambour.
(8) Quo semel est imbuta recens
(9) Francuzie.
Parf Poz 2^{gi}
(10) Ob: Hist: Art: Szląsk
(11) Rozumie się: srebrna, rodzicielska.
12. U wszystkich prawie szczepów słowiańskich istnieje tradycyjny przesąd, że gdy się solniczka na stole przy obiedzie lub wieczerzy przewróci będzie kłótnia lub nieszczęście zajście w domu. —
(13) Przeputany nad wartość. —

83.

Specyał, specyalik

1. Strzeż się, byłeś specyały,
Byś razem się śmiercią nie
ostały. (Lib. Hor.) (1)
2. Niewielki specyał, nie
pośledna uczta. (Knap. Linde)
3 Jaki mi specyalik? (S.)
(2)

(1) Specyały, przysmaczki
(2) Żartując, uragając się z człowieka
zarozumiałego lub hardego. —

Szpieg, szpiegować

1. Wysłać kogo na szpiegi. (Linde) (Pasz. Narzniady.)
(1)
2. Szpiega zawsze miecz oko-
ło szyi swędzi. (Gn.) (2)
3 Muchami zowią szpie-
gów, którzy ludzi śledzą;
Co u cudzych stołów
nieproszeni siedzą;
Muchami także mienią
dworskich podstołków
czółen. (Jak. Boj.)

(1) Lokucya specyał
nie wojskowa. N.p.
wysłać kogo, aby się
ostrożnie o ile, i po-
zycyi nieprzyjaciela
dowiedział.
(2) Jak go złapią i
poznają, to go pa-
wieszą.

Spodziewać się

1. Czego sobie kto życzy, tego się spodziewa. (Pot: Linde) (1)

2. Spodziewaj się śmiele, póki dusza w ciele. Parf. Póki jeno człowiek żywa, wszystkiego niech się spodziewa. (Kn.) (2)

3. Przychodzi złe niespodzianie. (Karp:)

4. Niespodzianka. (L.) (3)

5. Nadspodziewanie (L.) Linde. (4) Parf. Nadpodziew.

(1) Homines quid volunt, credunt.

(2) t. j. Nie trzeba tracić nadziei, póki człowiek żyw.

(3) W Niemieckim: Eine Überraschung. We Francuzkim: Une surprise. Każde zdarzenie nieprzewidziane, czy przyjemne, czy nieprzyjemne. —

(4) Nadspodziewaniej, lepiej, więcej, jak się powszechnie spodziewano. — W Niemieckim: Über die Erwartung.

85

Sposób, sposobność, sposobić

(1) Używać fortelów, t.j. środków niekoniecznie moralnych, aby dopięć zamierzonego celu.
(2) fundusze, albo środki potrzebne do utrzymania życia.
(3) Tobyć nie mogę odmawiając co kategorycznie.

1. Brać się na sposoby. /Linde:/ (1)
2. Na wszystko znajdzie się sposób. /Teat: Linde/ Parf Na każdą chorobę znajdzie się lekarstwo. /d/.
3. Mieć sposób do życia. /d=/ (2)
4. Żadnym sposobem. /d/ Parf Żadną miarą. /d/ (3)

Spowiedź, Spowiadać się

(1) Przyznać się do winy, wyznać prawdę.

1. Jaka spowiedź, takie rozgrzeszenie. /Ryś:/ Parf Jakie pytanie taka odpowiedź.
2. Wyznać wszystko jak na spowiedzi. /Linde/ (1) Parf Wyspowiadać się przed kim. z swojej winy z swoich zamiarów. — /Teat: Linde/

(1) Zgrzmi ukraść.
Także potrawy z pół, miśków.
(2) Znaczy: pokryjomu kogo z głady zieć, zamordować.

Sprzątnąć

1. Sprzątnąć co. (L) (Kn) (Par) Smyknąć, schwycić. (1)
2. Sprzątnąć kogo ze świata. (Linde) (2)

(1) Stracić odwagę. —
(2) Znaczy, śledzić każdy ruch, każde stąpnięcie tej osoby.
(3) Zgromadźmy. — Znaczy: sprowadzić w jedno miejsce dwoch nieprzyjaciół, nienawidzących się, albo mężczyznę z kobietą, którą kocha. —
(4) Zaufajmy mu, że to lubownośtaktu.
(5) Dać towar kupującemu taniej. —

+ lub klapki

Spuścić, opuścić, upuścić

1. Spuścić, albo opuścić uszy. (Linde z Czes:) (Par)
a Spuścić z Basu na kwintę
b opuścić skrzydła;
c Opuścić świat i portki. (1)
2. Nie spuszczać oczu z kogo. (L) (Lut: Linde) (Par) mieć kogo na oku. (2)
3. Dla nyj sam zawsze swego, Nie spuszczaj się na drugiego. (Kn) (Par) Kto niedołożył okiem, ten dołoży workiem.
4. Spuścić kogo z kim. (L. gr.) (3)
5. Spuść się na mnie. (L gr) (4)
6. Spuszczać przemięg do Gdańska.+ (Ob. hist: Wista)
7. Spuścić ceny. (5)
8. Na jedną się broń nie spuszczaj. (Kn.)

S. 87.

270

Sadło

1. Nalać komu gorącego sadła za kołnierz. (1)
2. Głupi, jak sadło; jak but, jak wiązka siana, jak gęś. Parf a konik Pana Jezusa. bosiat. —
3. Nie mieć sadła na psa, boje się. [Rys:] (2)
4. Wie pies, czyje sadło zjadł. [Rys.] (3) [Kort: Pag: 6.]

(1) Wyrządzić komu wielką przykrość, lub złość.
(2) Nie mieć: — nie ktoś, nie rzecz. Sens moralny: Okazuje, co zrobi złodziej.
(3) Zgryzoty własnego sumienia; uczucie winy.

Spółka

1. Najlepsza spółka z własną kieszenią. —
2. I djabeł spółki nie chciał.
3. U przyjaciół wszystkie rzeczy wspólne. [Pilch: Sen. Pol: Jaw:]
4. ~~Spółkować z kobietą. [Linde]~~ (1)
5. Miejsce społeczne, nie bywa bezpieczne. [Kn.] (2)
6. ~~Kochany współkollego mój, szczęścia! (3)~~

(1) obcować cieleśnie
(2) Miejsce publiczne
(3) Socius doloris.

Śledź

1. ~~Wymokły, jak śledź. [L.]~~
2. Leżeli jak śledzie, (1)
3. Bywaj zdrów kolen- droki śledzia. (2) Parf a Nie masz już poco schylić.
4. Za miasto strzygi popradziadowskie śledziki. [Fr: Linde]

(1) Za ścisły; wielu razem, ciasno, nie wygodnie
(2) Znaczy: przepadło wszystko, n.p. stanowisko, kaznaczna, w grze kart.

Stać, niestać, do„stać, niedostać, od„stać.

1. Dość raz stało, już się nie odstanie. —
2. Łatwiej dołeżć, niż do„stać. (1.)
3. Postawisz go, to stoj, posadzisz go, to siedzi. [J. M. f. Parf.
a. Aciepło? ciepło, A zimno? zimno;
b. Ciepłe kluski. (2)
4. Trzebaby rano wstać, aby go podejść; trzeba wywiesić (3)
5. Stój bratku! Parf.
a. A pókiż tego?
b. Ani kroku dalej.
6. Stoj na dobrych nogach. [Lude] (4)
7. Kogo nogi niebolą, bodaj zdrów stał. [Lude]
8. Stanął, jak wryty. [Lg.] Parf. Ostapiatt. —
9. I woda stojąca gnije. [Op: Baj.] (5) [Kont: Pag. 89.]

(1) Dowcip wykładnie.

(2) Człowiek bez własnego zdania, bez energii.

(3) Człowiek roztropny, przezorny.

(4) Masz się dobrze, jest w dobrym pewnym położeniu.

(5) Metafora, dotycząca ludzi, którzy mało chodzą, mało ruchu robią. —

Studnia

1. Choć ze studni, to się nareszcie wyczerpie. [J. M. f. Parf. Lude z Słow.]
a. wydając często, w końcu zabraknie.
2. Nie spuszczaj się w studnię, aż wprzód opatrzysz jak z niej wyleść. [Parf.] [M. f.]

S. 89.

Kont: Stać, niestać, ustać dostać, stanie.

(6.) Nie opłaci się moja fatyga.

(7) Nie ma kredytu.

(8) Będę kochał, nienawidził, prześladował &c.

(9) Ekzklamacja, używana zwykle, gdy do już istniejących nieszczęść, lub nieprzyjemności, nowe się przytrafią.

(10) Nie jestem tak bogatym, abym sobie mógł to sprawić.

(11) Wszystko francuzkim: Dites moi ce que tu hantes, je te dirai ce que tu es. –

(12) Używane żartobliwie, czyli paro-dyjnie, gdy co nie spodzianego wyniknie.

(13) Lokucya techniczna, odnosząca się mianowicie do hut żelaznych, znaczy: zagasić piec, w którym się ruda wypala;

(14) Po Niemiecku: Das Stuft dir Zu...

(15) Odpowiadać wszędzie, albo przyznać.

(16) Wbić się, albo spojedynku.

10. Nie stój, albo niestanie za moje. (Kn:) (6)

11. Serce, męstwo, uroda, dzielność, obyczaje, wszystko to u niedostatku, niestoj za jaje. (Przst: Linde)

11. Kto o pieniądze niestoj, za pieniądze niestoj. (Zag: Gr:) (7)

12. Nie stoję (niedbam) o niczyją łaskę. (Kn)

13. Póki mi tchu stanie. (n) (8) Parf Póki m żyw.

14. Krzyży (wrzeszczy) co mu gardła staje. (Sim: Siel:) Parf Na całe gardło.

15. Tego jeszcze nie stawało! (Linde) (9) Parf brakowało?

16. Niestać mnie na to. (?) (10)

17. Niema tu upominek daje; Kto daje co ma, inna co go staje. (P. Kochn:)

18. Z jakim kto przystaje, takim się sam staje. (Boch: Kom.) (11)

19. A to wam stało się ciałem! (L. gm) (12)

20. Stanąć piecem. (Op: togr) (13)

21. Na tym stanęło; albo na tem rzecz stoj. (Kn) (14)

22. Stanąć u prawa. (?) (15)

23. Placu dostać, (dotrzymać) (?) (16)

24. Z rymi noszach stoją;

/.

ǂ 33. Stój co zaco. /L/ Kn/
(23) rzeczy jednej wartości.

(17) Robić co stojący, nie siedzący, ani leżący.

(18) Wystąpić z urzędu, ze służby, z jakiegokolwiek obowiązku. – Lokucya wzięta z narzeczarossyjskiego

(19) Zmieszał się.

(20) Niedotrzymał placu, umknie.

(20) Nieruszać się z miejsca.

(21) Być na nogach i na rękach, równocześnie.

(22) Niestać go było, nato, tak na tyle. Obsoletum

(1) Sam wybor, sam kwiat.

(2) In malam partem: znaczy: Stek łotrów, szujów.

: Stój mi co ciągle na myśli, albo przed oczami. /L/ Linde/

25. Na stojączki. /L. gm./
(17)

26. Pójść w odstawkę. /L. gm./ /Linde/ (18)

27. Stój jak gdyby go kto zimną wodą oblał. /L/ Kn/ (19) Part

28. Stali, jak powarzeni /poparzeni/ Żegl: ad:/ Pol: Arg:/ pomieszani.

29. Niedostoj, choć byś go owrókiem przybił. /Jabł: Buk/
(20) Opr:

30. Stoj, jak przykuty. /Linde/
(20)

31. Capkiem, albo capka stanąć. /L gm./ (21)

32. Niestać go było, zło. /Linde/
(22) ǂ

Stal, stalowy

1. Stal wojska. /L/ Kom/
(1)

2. Wszystko to stal. /Kn/
(2)

3. Nie wiele w tym stali, co pospólstwo chwali. /Linde/

Statek, niestatek. Statysta, stateczny niestateczny.

1. Przyszedł niestatek, zabrał ostatek. (gr.) (1)
2. Stateczny, do niczego się nie ruszy. (Ł.Mn.fr.) (2)
3. Stateczny, jak masło na stole. (Mącz.)
4. Rozumu aż nadto, lecz statku za mało. (Sel. Lindeg.)
5. Statek, czyni dostatek. (Rys.) Parf. Statkuj, przyjdziesz do chleba.
6. ~~Nogi mi nie statkują. (Ossoł.) (3)~~
7. Wydrze, skrzywdzi, statutem się broni. (Bies.)
8. Niemasz w tym niestatku, Postrzegłszy się, wrócić do statku. (Kn.)
9. Wielki z niej on niestatek. (Ł. gr.) (4)
10. Ustatkuj, upamiętaj się. (Ł. gr.) (5).

Stodoła.

~~Barzi~~ tarnie zakładu, a stodoły się walą. (Lindeg.) (1) (Bras. Dod.)
2. Wielka stodoła, a zboża pusto. (Kn.) Metf. Parf: Wielka klatka, ptaków mało. (2)
3. Z pustej stodoły, odeleci sowy; Prosty rozum nie wrodzi mądrej mowy. (A.M.fr.) Parf. Z pustej stodoły nie wyleci, tylko wróbel albo sowa. (Rys.)

(1) Gdy kto zostas- ny, winy z nieba, żeje. —
(2) Parf 1. Ochoczy, by pies na ptaki; Parf 2. Olszowy Marcin.
(3) Nie mogą prosto stąpać, albo chodzić, czy dla starości, lub słabości; czy z powodu zapicia się. —
(4) Człowiek złych obyczajów, lekkomyślny
(5) Napominając.

(1) Mądry gospodarz.
(2) Wiele na ludzi przyjemnie silnych, lecz umysłowo słabych.

<u>Swędzi, swęd, swęd</u>

1. Jeśli cię zawsze swędzi, lepiej raz sobie ciężko uczynić, a pozbyć się, niż zawsze się skrobać. [Amfi.; <u>Metf</u>]

2. Niech się ten skrobie, kogo swędzi. [Gm. f (1)]

(1) Kto się do winy poczuwa.

Strona, stronić

1. Co strona, to żona. (1)
2. Pójść na stronę. (L. 9m) Porów. Na dwór, na potrzebę.
3. Stronić od kogo. (L) (2)

(1) Z Niemieckiego: Für andermanns Töchter, nie andermanns Mädchen. Dewiza wojskowa.
(2) Unikać czyjegoto towarzystwa, spotkania się z kim.

Sucho. Suszyć, wysuszyć, osuszyć, wyschnąć.

1. Jak się wysuszy, to się wykruszy. (J. M.) (1)
2. Nie wyjdzie mu to na sucho. (L) (2)

(1) O plamach pewnego rodzaju. —
(2) T. j. bez karnie. —

Sowa Sokół

1. Z pustej stodoły, nie wyleci tylko wróbel, albo sowa. [Ł. M. amf] (1)
2. Sowizdrzał; [Człowiek lekkomyślny, roztrzepany.] (2)
3. Nie urodzi sowa sokoła, tylko takie jak ona.
4. Puszczyka, sprzedał za słowika; Parf Zakukuł ke;
5. Nie każdemu dał P. Bóg rodzić się pachnącemu. [Kras: Sat: 7] (3)
6. Kiedy sowa z jastrzębia, wyżej lata niż sokoł. [Rys (4) amfr:]
7. Sowa na dachu kwili, Umrze ktoś w tej chwili. [Kn: (5)]
8. Zadał na sowę. [Linde Woj: T. III (6)] kontinuacja Pag: 64.

Strach, straszny, straszyć

1. Strach ma wielkie oczy. (1) [Fot: Linde Kras: Mysz]
2. Piotra komu napędzić. [Fot: Linde] (2)
3. Przestraszyłem się, aż mi koszula płótnem stała. (3)
4. Kto ze strachu umiera, temu wpierw w uszy dzwonią. [P. L.] [Parf:
a Temu w kobyli łeb dzwonią; Gm]
b Temu brzdzinami kadzą. [Osst]
5. Skóra na mnie drży ze strachu. [Zym] (4)
6. Będzie skóra we strachu. [Linde] (5)
7. Strach wielooki. [Kal: Her:] [Parf: Poz: 1ei] [kont: Pag 95.]

(1) Metafora; znaczy, że z pustej głowy, nic mędrzego nie wyjdzie.

(2) Po Niemiecku: fühlen Schwingel; a więc dosłownie na polski język przełożony.

(3) Żartobliwie o tych, którzy niewłaściwie swą rodowitością się chwalą.

(4) Przymówka do z pan[o]szonych Dorobkiewiczów.

(5) Powszechny zabobon prawie u całej słowiańszczyzny u pospolitego ludu.

(6) Zadąsać, zasmucić się; w Ruskim narzeczu: Osowocić się.

† Parf Pan sędzia kaczątki.

(1) Z Ruskiego; znaczy: że ten co się boi, widzi często więcej niebezpieczeństwa, jak jest w samej rzeczy.

(2) Znaczy: nastraszyć kogo. Ob: Hist:

(3) Żartobliwie, znaczy: Nieprzestraszyłem się wcale.

(4) W Niemieckim: [illegible] [illegible]. —

(5) Grożąc: Będziesz bit, dostaniesz w skórę. —

Strach, straszyć, straszydło.

8. Strach wspomnieć, strach mówić o tem. (Kn.) Parf. Boże! racz być z nami. (Paszk: Dz:) (6)
9. Tyle tam tego było, aż strach! (Lgm:) (7)
10. Strach Boży! co się dzieje! Będzie koniec świata. (Lit. Linde)
11. Brzydka (Brzydkiś) możnaby nim wróble straszyć. (Kn.) Parf. Straszydło. (8)
12. Sen straszliwy, czegoż dowiedzie? (8/9) Istawę straci, i gwizda do jedzie. (Rej Zyw:)
13. Strasza go, by kozy wilka. (J.)
14. Straszy, na Lachy. (ob: Hist:) (9)
15. Możnaby nim dzieci straszyć. (Linde) (10) Parf: a można by go nad prosem postawić; b można by go w podarku postać; c złaby się z nim w drodze spotkać; d szpetny jak straszydło. (L. gm:)
16. Nastraszyłbyś go machaszyną. (gm) (11.) Parf. Item, lisim ogonem.
17. Psiuty zamki, uity, od strachu (Kn.) (12)
18. Straszny wielom, strachaj się wielu. (S.) (13) Parf. Lęsię ich i ciebie boją, tylcie ich o żywot stoj. (S.) —

(6) Rzecz okropna, okrutny wypadek, zdarzenie.

(7) Niezmiernie wiele.

(8) Ojczymstwo; mówi nim księży Szturmer.

(8/9) Straszliwe, t. j. bojaźliwe.

(9) Lachy: Szlachta polska.

(10) Parf: Poz: 11

(11) Machinę na pęcherz.

(12) Popuścił ze strachu.

(13) Odnosi się do panujących tyranów.

1) Zwyczaj ten był to dawniej życzyć temu, co kichnął. Zwyczaj od Rzymian do wszystkich Europejskich narodów przeszczepiony, bierze swój początek od choroby morderczej, która Rzym decymowała. Znakiem polepszenia, wstanie chorego, i wyjścia z niebezpieczeństwa, było kichanie; dla tego Rzymianie mówili: Sit salutis; Francuzi mówią: à vos souhaits; albo: Dieu vous bénisse! Niemcy: Zur Gesundheit, albo Helf Gott! Polacy: Sto lat zdrowia; inne szczepy słowiańskie: na zdrowie! Zwyczaj ten patryarchalny, zachowany w warstwach wyższych ustał zupełnie, utrzymuje się jeszcze w klassach średnich, i niższych.

(2) Stokłosa: Triticum repens; chwast zbożu tem szkodliwszy, że go od prawdziwego żyta poodróżnić, odłączyć trudno. —

Sto

1. Sto lat zdrowia! (1)
2. Że kiedy stokłosa żyto przysiędzie. (Pol: Paw:) (2)

Stos. stosunek, stosować

1. Pierwszy stos najcięższy. (Przys: Każdy początek trudny. (Niem: Anfang ist schwer.
2. Być skazanym na stos. (Linde) t.j. na spalenie żywcem. —
3. Na stosie życie zakończyć. (B)

Stopa, stąpać, stopka

1. Sam niewie, na którą nogę nastąpać. (Mon) (1)
2. Wysoko stąpaj (Mącz) Parf wysoko się nie sie (Nosu zadziera.
(2)
3. Kto nie stąpa, nie zajdzie. (Ampr:)
4. Zmierzyć kogo od stop do głów. (Zgm) (3)
5. Ściskam, całuję stopy; rzucam mnie pod stopy (Pana, Pani Dobr. &
(4) Parf Ścielę mnie pod stopy &
6. Trzymać się wielkich panów stopy. (Linde) Parf potyklamki.
7. Stopka, Melampus. (Kn) (5)
8. Na ostatnim stopniu. (Z (Linde) Ex Insuperlativo. (6)
9. Stopniami, nie jednym skokiem. (Kn) (7)
10. Nie ma gdzie stopy postawić. (Kn) Parf Głowy położyć (przytulić. (8)
11. Stopa z partesu, na kształt karmnego prosięta. (Zab.)
12. Stopa, jako z partesów, jak z trójnoga gada. (Kr. Dz.) (9)
13. Z [illegible] z Kobierca. (Dz Zab:) Parf Zobaczcza pod rynną.—

(1) Żrycky zza rozumiałości.

(2) Łacińskie: Sublime ferri

(3) Wlasienie do głowy, z mierzyć okiem.

(4) Staroświeckie komplementa szlachty polskiej, w mowie i piśmie.

(5) Piesek, o czarnych łapkach.

(6) Próżniak, łotr, lampart &. Lokucya zwykle używana, na tylko w złym, naganym znaczeniu.

(7) ~~Być na~~ Iść w górę, albo piąć się na wierszch. Po łacinie summa petuntur.

(8) Nie na własnego domu, ani schronienia.

(9) Jak z partesów, t.j. jak z partytury, jak w takt, gada z trój noga; t.j. jak wyrazenia, rostawach [illegible] [illegible] wykładnych.—

S. 98

Stan

1. ~~Stan odmienić.~~ /Z. 1 Prut. Lind./ (1)
2. Mniejsze stany pieką krepelej większe torty. /Rej: Wiz:/ (2) Parf. wedtug stawu grobla; Jak kogo stać. –

(1) Ożenić się; za mąż wyjść; księdzem, żołnierzem, zostać.
(2) Kreple: bułki, kukiełki.

Stan, stawić, postawić.

1. Chleb, stawinoga. /Pr./ (1)
2. Ziemiański stan, a lossarskie ryby. /Rys./ (2)
3. Wedtug stawu grobla. /P./ Parf. a Pędzią się mierzi b. Tak krawiec kraje d.
4. ~~Na szanę co stawić.~~ /Z./ Lindes (3)
5. Czoło komu stawić. /P./ (4)
6. Mieszczanin żyje z rąk pracej (pracy) Tak pan stawić chce pałacu. /Tak: Boj:/
7. Ostro się komu stawić. /Z. Linde/ Parf. ktoś się z kim, ząb za ząb. –
8. Sami na obie nodze chramią, a drugim w podparcie się stawią. /Smotr: Ap:/
9. Postawić kogo na nogi. /Szlub./ (5)
10. Jeśliś chudy pachołek, nie staw że się panem. /Klon: Wor:/ (6)
11. ~~Stawić się w stawie. /Ustr./ Linde/~~ (7)

(1) W Łacińskim: Stabilimentum ventris. t.j. nieodbita kondycya życia ludzkiego.
(2) Ziemiański: Obywatelski.
(3) Zdrowie, życie, majątek stawić na ryzyko; narazić na utratę.
(4) Sprzeciwiać, opierać się komu.
(5) Dopomódz komu do życia niepodległego, i wygodnego. T.j. że o własnej sile chodzić, który będzie mógł.
(6) Nie udawaj pana.
(7) Dotrzymać, wyjść, co się przyrzekło.

(9) Było zasadą edukacyj Jezuic-kiej: bić złego chłopca, aby się poprawił, bić dobrego, aby się niepopsuł.

(10) Jest w związku z pozycyją poprzednią; albowiem zwykle wszystkie karyście lne, wciągnięty godnia dla winnych studentów zanotowane, w Sobotę się wykonywały.

(11.) Dykteryj każdno-szczęsny do gry stu-denckij. –

(12) Śpiewano panie żami w szkołach wyższych, [humaniorach] którzy siedząc zwykle w pierwszej ławce, za nieuctwo lub złe sprawowanie, przechodzili za karę do tamy przypiecu, scamnum asinorum zwanej.

(13) Za lenistwo w naukach, lub za złe sprawowanie się. –

(14.) Miesiąc Sierpień czas wakacyj szkolnych. – Kanikuła, czas upałów, i posuchy, dlatego tego zwany, że dla braku wody po wsiach, psy wiejskie wściekać się zwykły. –

15. Przedtat 70. liczne plagi, za istotną część edukacyj kładziono. /Nar: Pam: /9/

16. Przyjdzie sobota, będzie koło d.. sobota. /10/

17. Patrzaj mysię, nieśmiej mysię; a kto gęby poruszy, tego za łeb, i za uszy. /Gołęb: gry: /11./

18 Asinus asinorum, in saecula saeculorum. – /Gołęb: Lud: /12./

19. N. dostał kryskę; t.j. malam notam /Ku: ad: /13/

20. Kanikuła, szkoły zamyka. /Ku: Ad: /14/

Studenci, Żaki.
Szkoły

1. Żeby ci pieczono, smażono, nawsmolej; Nie powiadaj co się dzieje w szkole.
2 Próba pióra, kałamarza, Atramentu, i pisarza. — (1.)
3. A, B, C, Chleba chce, I piroga nie poznie (2) Bo się dobrze uczę. —
4. Paluszek, główka, ~~szkol~~ Szkolna wymówka. (S. M.) (2)
5. Marchewkę strugać (Lot) (3)
6. Kto tę książkę ukradnie Temu ręka odpadnie. (4)
7. Jak pójdziesz na skargę, To dostaniesz na wargę.
8 Valete scholae, Valete mures; Niechaj was zjedzą myszy, i szczury. (5)
9. Zaglądać często studentom do starej pani. (6)
10. Jedna to bursa. (L) a Jeden [Jart] kram, b Na jedno kopyto.
11. Ubożna bursa, że bez obrusa. (Rys) (7)
12. Pragnąć czego, jak żak Czwartku. (Oss) (8)
13. Wodę ten czerpa przetakiem kto bez książ chce zostać żakiem. (Rys.)
14. Któż to zgadnie, i kto to obliczy, Ile chłopców na kwartał bakałarz oćwiczy? (Nar: Dz:)

(1.) Przypowiastka, dająca się często czytać na skryptusach studenckich.

(2) Tu jest: wymawia się od szkoły tym, że go głowa, albo palec boli. —

(3) Palcami wydrzyźniać złość ciekogo; z wyczajmto dzieży szkolnej.

(4.) Zwykła była młodzież szkolna pisać na Elementarzach, Gramatykach, i katechizmach.

(5) Zwykli kiedyś pisać gymnazyaliści, kredą, lub węglem na ścianach szkoły, odjeżdżając na wakacye.

(6) Znaczy często i cielesnie karać. Stara pani, zową się wszystkim studenckim, tył. —

(7) Bursy, były to gatunek pensyi, czyli konwiktów przy Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, dla ubogiej, naukom oddającej się młodzieży, fundowane częścią przez Królów Pol: częścią przez osoby prywatne.

(8) Dlatego, że dawniej w szkołach we czwartek po południu były rekreacye. —

Starosta

1. Albo starosta, albo kapucyn. (1)
2. Naszemu staroście, nie patrz w oczy śmiele; U niego zawsze chmura, a koziołn na czele. [Plin: Siel:=/(2)
3. Czemu to waszmość, mospanie starosto; Obmijasz pany, a nie idziesz prosto? [Strotk:/
4. Słomiany starosta dęboweg o ziemianina zwalczy. [Rys:/ 06. Kiss:/
5. Starościc z chlewka, wojewodzic z piekarni. [Rys:/3.)

(1) W łacińskim: Aut Caesar, aut nihil. Ryzykując. —
(2) Koziołn na czele; zmarszczki w samym środku czoła, w formie kozła z drzewa.
(3) Prezenta wielkomości, ne. —

Stół, stołek, stoliczek.

1. Stoliczek, na małym baliczek,
2. Uderz w stół, wnet się nożyce odezwą. (1)
3. Na dwóch stołkach siedzieć; [Lok=/ Porf
a Dwom stronom służyć.
b Obracać się z wiatrem, jak chorągiewka na dachu. (2)
4. O. tylko patrzy, a wietrzy, gdzie zażyć gratysa; I póty z tobą, póki jest na stole misa. [Koch =/ Porf
a Patrzy gdzie się z komina kurzy.
b Pieczeniarz, i Pasibrzuch:
5. Co szampańskim, Węgierskim pyszne stoły krasił, Wiadrem potem u studni pragnienie ugasił. [Kras: Sat:/ (3)

[Kontinuacya Pag 101./.

(1) Odezwie się, kto się poczuwa.
(2) W Niemieckim: Den Mantel nach dem Wind drehen. We francuzkim; faire une girouette.
(3) Rozrzutnik, Utracjusz.

Stół, stołek kontynuacya.

6. Stółka komu przystawić. /L/ (4)
7. Kto wytrwa kiedy stół, i drzwi skrzypią, wytrwa kiedy i stołko będzie skrzypiało. /Rys: 7/ (5)
8. Gładko, jak po stole. /Birk/ Linde/ (6)
9. Już idzie sprawa na stół. /Zab: Linde/ (7)
10. Stół otwarty trzymać. /Bad: Kon:/ (8)
11. Przykro, choć smaczne u stołu potrawy, Gdy nie masz rozmów rozumnych zabawy. /Zab:/
12. Niech dadzą do stołu; już na stole; czas iść do stołu. /L/ Linde/ (9)
13. Stół pański; stół marszałkowski. (10)
14. Kto robi, pójdź do stołu kto próżnuje, za piec. /Bzowo/
15. Wolę gryź na stole niż bażanta w polu. /Zab:/ Parf
a Lepszy wróbel w ręku niż dziesięć na sęku. b Lepszy wróbel w izbie, niż stowik na wierzbie.
16. Nie wszyscy za stół, drudzy przed stół. /Kn/ Parf: Nie wszystko się każdemu szydzie. (11)
17. Być rozłączonym z małżonkiem od stołu, i łoża. /Linde/ (12)
18. Mieć dobry stół. /Zab:/ Parf Dobry wikt.
19. Miły własny stół, choć ubogi. /Bach: Ep:/ (13)
20. Być przypuszczonym do stołu Bożego. /Pańskiego/ /Rys/ Karn: Kaz:/ (14)
21. Wygodne stołki, dla ludzi prawnych; tabóret dla pisarza. /Linde: Tr:/ 15./

(4) Oskarżyć kogo, o kto pot go wprowadzić. Stółka dla tego, że chłopów zakaz chłostano jąc, kładziono ~~ich~~ na stołek.
(5) W zbiorze Rysińskie go można znaleźć więcej podobnych dwórny kładnych wypadków.
(6) N. p. gościniec, droga.—
(7) Już idzie pod sąd; już będzie rozstrzygnięta.—
(8) Wikt nawet dla gości przypadkowych nieproszonych. T. s. w języku Niemieckim: Offene Tafel halten. Francuz mówi: Diner à la fortune du pôt.
(9) Francuski Kamerdiner mówi: Il est servi, albo: Vous êtes servi. Niemiecki: Es ist schon aufgetragen, co znaczy: że zupa już stoi na stole.
(10) Do pierwszego siadają: Panowie, i panie; do drugiego wyższa służba; Marszałek, Koniuszy, Kamerdyner, Panna Garderobiana.
(11) Co komu przynależy: Suum cuique.
(12) W terminologii prawnej: Separatio a thoro et mensa.—
(13) Własna kuchnia, własny wikt.
(14) Do Sakramentu ołtarza.—
(15) Tyczy się, urzędów dawnych Trybunałów polskich.

Kontinuacya: Skąpiec, skąpy, skąpie, skąpstwo

7. Skąpy bogacz, jak skrzynia, choć ma w niej złoto, przecież w kącie leży. (Ampr: 7

8. Skąpy służy pieniądzom, pieniądze służą grzesznemu. (Ks

9 Skąpiec a świnia, po śmierci świeżyzna. (Kny)

(4) Parafraza Dz 4 cz.

Strzyc.

1. Strzyże mówią, nie skubie, dobry pasterz owce. (Pol: Jaw: (Mets

2 Raz goli, drugi raz strzyże. (Z.gm.) Parf Raz głaszcze, drugi raz drapie. (1)

3. Dość wełnę strzydz, a skóra cała, co rok ci będzie wełnę dawała. (Kn: (Parf strzyż nie odzieraj. (2)

4. Miła żona, gdy jarzęknę golona, niemów że strzyżona. (Papr: (3)

5 A golono? golono. Strzyżono? strzyżono. (Rys)

6. Zazdrość prosto nie pastrzy, zżyżem tylko strzyże. (Kar: Dz:)

(1) Człowiek nie stały, kapryśnik. –

(2) Parf Dz: 1 cz. Powinnoby rządy przy nakładaniu podatków mieć to przysłowie przed oczyma

(3) Odnosi do anegdoty, o chłopie, i jego żonie, z którą idąc przez most, jakiejś rzeki, począł się sprzeczać, twierdząc że czarna owca jest cześnie strzyżona. Baba utrzymywała że przeciwnie. Sprzeczka tak się stała namiętną; że chłop rozzłoszczony, porwał babę, i z mostu ją do wody wrzucił. Atoli baba tonąc, podniosła ręce z wody, i palcami dawała znaki strzyżenia.

S. 103.

Strawa, strawić, strawne

1. Dostanie się go cudzej strawie. /Rys:/ (1)

2. Strawa bez ~~płacy~~ roboty, więźniom sługę czyni; praca bez strawy ostem. /Petr: Ek:/

3. Psia strawa, psi obiad. /Kn:/ (2)

4. Licha, kruczna strawa! /Linde/ Darf 6

a Psu brat; szubienik, z twisielec &c (3)

5. Strawne Niebieskie. /Kwar:/ Darf: Olej S-ty wijatyk dany umierającym.

6. U niego żołądek strusi mógłby żelazo strawić. /Linde/ (4)

7 Podróżnemu trzeba w trzos pieniędzy nakłaść, aby miał czym strawować się na drodze. /Lind. w Dost:/

8. Trudna rzecz do strawienia. /L. Gn/ (5)

(1) cudzym kosztem

(2) t.j. niegodziwy, nie do zjedzenia.

(3) Łajać, szkalować kogo.

(4) Odnosi się do twierdzenia Naturalistów, że Struś żelazo trawi.

(5) W sensie moralnym; n.p. Ucinek, Obraza.

Straż, Strażnik
Stróż, Strzedz

1 Sam strażnik bywa wytykacz. /Kn/ Parf Sami stróże często kradną. (1)

(1) wytykacz; w kajdankach.

2. Stróż nad stróża, a oba kradną. /Rys:/

3. Pies, stróż domowy; kur, stróż grzebieniasty. /Groch:/ Kr:/

4. Strzedz czego jak oka w głowie. /Lit. Śnid./ Parf
a Jak źrenicy w oku;
b Jak Bożego grobu. /s/

5. Złem strzeżeniem, złodzieje okradać uczą. /Pot: Syl:/ (2)

(2) Gelegenheit macht Diebe.

6. Pijanego, i dziecięcia Bóg strzeże. /Rys/

7. Strzeżonego P. Bóg strzeże. /Sax/ Pot: Arg:/ (3)

(3) Strzegącego się.

8. Choć się czego pilnie strzeże; Przecięż nie zawsze ustrzeże. /Kn/

9. Strzedz /bać/ się czego jako ognia. /mon/ Parf
Jak morowej zarazy.

10. I w mowie, i w milczeniu, zawsze strzeż pomiaru. /Min: Ryt:/ (4)

(4) Pomiaru: umiarkowania.

11. Nie masz takiej straży, by upilnować miała, gdy kto na co waży. /J. Koch: Fr:/

Strój, stroje, strojno

1. Luboś się zgarbił mój, i pani twojcie; Przecię, jak mówią, fukcyj nie strójcie. (Bratk:) (1)
2. Stroić fussioły, cherchele, fochy. (Jt: Linde) (2)
3. Stroić fryjce, koperczaki, umizgi. (D) (3)
4. Stroić kortezy, komplementa. (D) (4)
5. Stroić drwinki, żarty z kogo. (Sk: Żyw:) (5)
6. Miny (kwaśne, ponure, poważne, miłe, dzikie &) stroić. (Linde) (6)
7. Maszkary stroić. (Kry) (7)
8. Szalony strój szalona głowa. (Gor: Dw:) (8)
9. Niedbam o ~~stroj~~ strój; Tylko o pożytek mój. (Rys)
10. Strojno, a głodno, świetno, a chłodno. (Kn) Parł: Huczno, buczno, a w pięty zimno. (Linde)
11. Nie każdy co się po doktorsku stroi, placu dostoi. (Ru: Ad:) (9)

(1) fukcyj: intrygi, plotek. &

(2) Lokucye odnoszące się ~~at~~ mianowicie do kobiet kapryśnych, grymaśnych.

(3) Zalecać się do kobiet;

(4) Podchlebiać, nadskakiwać komu, celu przypodobania się.

(5) Czynić kogo śmiesznym.

(6) Po niemiecku: Gesichter schneiden.

(7) Znaczy: Na oko, powierzchownie co czynić, a prawdę wewnątrz ukrywać.

(8) Dziwaczny.

(9) powinna by być właściwie: po żołniersku stroi.

Strugać, Struga

1. Strugał, strugał, aż przestrugał. /K./ Part
a Chłustał, chłustał, aż ~~wreszcie~~ w końcu ustał. /Gm./
2. Iść na śmiertelną strugę /Chroś./ Part a Iść do Charonta. b Przeniść się do wieczności. –

Strumień

1. Strumieniem cóż lać, przelewać. /Tward/ Leat: Linde/ (1)

(1) N.p. krew, trzy wino d. T. s. w Niemieckim: In Strömen.

Stryj, Stryjek

1. Niebądź mi stryjem. (Petr: Stor:) (1)
2. Kiedy wiatr ~~ongo~~ wieje, stryjem go flis wita. (Klon: Fl:) (2)
3. Zamieniał stryjek za siekierkę kijek. (Gm.) Pars. Lepszka facyenda, (?) Zły frymark. —

(1) Nie tak jak nie każe, nie stryj ja mnie. (Knap.)

(2) Flisami zwą się majtki nad Wisłą, którzy szkuty ze zbożem, do Gdańska lub Warszawy prowadzą.

Stryk, strychować i strzecha

1. Mierzyć zboże pod stryk. (Herb: Stat:) (1)
2. Nikt pod własną strzechą nie nabył doświadczenia. (Ossol:) (2)
3. ~~Najmilsza ludziom ojczysta strzecha. (Gm.)~~

(1) T. j. bez żadnego wierzchu, lub czubka w naczyniu do miary użytym.

(2) Kto siedział za piecem, nie był w świecie. —

Strzemię, Strzemiona

1. Wstępować w strzemiona po srodku ów swoich. (Biel.) Porf. Wsiady, wstępy.
2. Do strzemienia. (1)

Stworzenie, stworzyć

1. Prawi rzeczy niestworzone. (Z. go.) (1)
2. Pomsta wielka krzywdziciego; Pogardził niestworą jego. (Kn.) (2)
3. Odrzeczenia, dostworzenia, tak daleko, jak od liścia do korzenia. (Lud. Ry.) (3) Porf. Daleko stąd do owąd.
4. Wybiegł, trantiejs jak go P. Bóg stworzył, ~~jak~~ Porf. Jak go matka zrodziła. (4)

(1) Zawsze na od jeżdżym. (06: Wrzy) W Francuzów: at'étriver, toż samo u Niemców Ein glas zum Steig bügel. Zwyczaj się zaczął najdawniej szych czasów Rycer stwa, pola Chevalerie.

(1) Łże, kłamie. Un blagueur.

(2) Niestwora: nie godziwość. –

(3) Od obietnicy do skutku. Włoskiego: Dal detto al fatto vi é un gran tratto. –

(4) T. j. goły, bez koszuli

~~(1) Pomieżnie~~

~~Szczęście, nieszczęście szczęśliwy &~~

~~1. W szczęściu pogardło on ~~ptycia~~, brodzi; Z mu siedm kłosów, jedno ziarno rodzi. (Zab: W. D) (1)~~

Strzelec, strzelać, strzał.

1. Strzelają, jak na jaką Rezurekcyą. (Woj: T. III) (1)
2. Gdy strzela, celu Kupido nie mija. (Lude) (2)
3. Mówić bez myśli, jest to strzelać bez ładunku. (Zab:)
4. Bąki strzelać. (Glis: Wyp:) (L) (3) Parf Bąki zbijać. (Linde)
5. Prosto, jak strzelił. (Gwr) (4)
6. Jak strzelił. (L) (Linde) (5) Parf a. Jak z bicza trzasnął. b. W mgnieniu oka. c. Piorunem.
7. W obozie zwykle więcej ognia piekielnego, niż strzelanego. (Bals:)
8. Modlitwami do nieba strzelać. (Birk: Kaz:) Parf Akty, Affekta, strzeliste.
9. Strzelać oczami. (L) (Sk: Zw:) (6)
10. Na strzelczą rękę przyjść. (L) Parf Zbliżyć się na strzał. (7)
11. Płać ostrzelać [Lige..] (8)

(1) Odnosi się do zwyczaju, w całej niemal Polszcze dotąd istniejącego strzelania podczas Rezurekcyj ~~w~~ po kościołach z [illegible], z moździerzów, lub sztućców.

(2) Kupido, bożek miłości.

(3) Znaczy próżnować, niczym użytecznym nie trudnić się. Używane mianowicie o młodzieży szkolnej.

(4) Droga, ulica, szpaler.

(5) Tak prędko, raptownie.

(6) Poglądać ciekawie na tą i na ową stronę, wielce nieobyczajnym.

(7) Do fortecy, albo do nieprzyjaciela, albo do zwierza. Biß auf Schußweite nähern.

(8) Lokucya pojedynkowa, używana, gdy wyzwany na pojedynek, nie stanął na umówionym miejscu, i oznaczonej godzinie, w którym to razie strona, która na placu przybyła, ma prawo zwyczajowe broń palną w powietrze wystrzelać, co się ostrzelać na placu zowie. —

S. 110.

~~Suknia, Sukno, Sukmana.~~
~~1. Gdzie suknia nie dochodzi kupra, jak katanka Góralska; tam niedostatek wiezawiony.~~ ~~/Mon: 1 var: 7~~

Sumienie

1. Sumienie: sądmienie /Linde/ (1)
2. Czy masz sumienie? /P/ (2)
3. Swiadczę się mojem sumieniem /Bat: Kom: / Parf Na moje sumienie. (3)
4. Biorę to na moje sumienie. /Ks/ (4)
5. Pod sumieniem kogo obwiązać. /P/ (5) Parf Pod słowem honoru. Na uczciwość.
6. Sumienie z twarzy poznać. /P/ (5) Parf Patrzy dobrze mu z oczu patrzyć.
7. Sumienie go rusza. /P/ (6)
8. Rachować się z sumieniem. /Zab/ (7).
~~Sumienie~~
9. Pobożna minka, hajduckie sumienie. /4/ (8) Parf: Poz: Cera 3.
10. A czy masz sumienie? /Z/ (9) było pod Poz: 2a
11. Sumienie przestronne, jak wrota wjezdne. /Linde/ (10.)
12. Targować się z sumieniem. /P/ (11)
13. Sumienie gryzie, gdy na owocie brudno. /Rys:/
14. Mawiłki sumienie w małych rzeczach. /Gr/ (12)
15. Złe sumienie, wielki Instygator. /Zegl: / Parf Straszny sędzia.
16. Uszczone (delikatne) sumienie. /Linde/ (13)
17. Sumienie, świadek nieomylny za wiele świadków stoi. /Kr[illegible]/

(1) uczucie wewnętrzne, tak dobrych jak złych uczynków.
(2) czynnie komuwy nuty.
(3) Twierdzące to stanowczo.
(4) Na moją odpowiedzialność.
(5) Z twarzy można poznać, czy kto poczciwy czy oszust.
(6) Poczyna żałować tego co uczynił.
(7) Roztrząsać własne sprawy, i postępki + /Opal: Sat: /
(8) hajduckie, tosamo co hultajskie.
(9) Zrobić, lub zgodzić to, lub owo?
(10.) Uczynek, u ludzi nierzetelnych, i niebyczajnych.
(11) Szukać sposobów zaspokojenia, uspienia go
(12) Niedowierzający nigdzie swiętka przez chodzi.
(13) Opp: Poz: 11.

S. 111.

Sukno, suknia sukienka, sukmana

1. Podczas (czasem) poprostej sukmanie,
Znajdzie się pańskie zdanie. (Kn.)
2. Sukienkę komu uszyć. (Pot: Syl:) Part a. Buty uszyć, b. Stołka przystawić.
3. Mając dobrą sukmanę, łacniej domówić się swego. (Alb: Wyp:)
4. Częstokroć suknię bardziej niż człowieka szanują. (Mon.) Part a Jak cię widzą, tak cię piszą. b Suknia gromi. —
5. Nie trzeba z tego sukna rozwijać, z brzegu poznać, jakie jest we całym postawie. (Zebr.) (Mitt.)
6. Gdzie suknia nie dochodzi kopra, jak katanka góralska, tam niedostatek niezmierny. (Mon: war:)

Swarzyć, swarka

1. Swarnym wieku, gdy dobrana parka, Żyją szczęśliwie nie znając co swarka. (Pol. Linde).
2. Żona swarliwa nie mało domu licho. (Pol. Linde.)
3. Swarliwy, jak przekupka. (Kn.)
4. Przyjechała nędza do Swarzędza. (Rys.) (1)
5. O majętność prokuratorowie się swarzą, a ciało doktorowie. (Gor. Dw.) (2)
6. Swarzcie się wy, a oba my będziemy jeść. (Kn. Pasf.)
a. Gdzie się dwóch kłócą, tam trzeci użytkuje.
7. Nigodziwieś, abym się z tobą swarzył. — (?) Pasf. Abym się z tobą pyskał.

(1) Swarzędz, t. s. co kłótnik, zrzęda, człowiek swarliwy.

(2) Rozumie się pośmiertnym bogaczu.

S. 113 284

Stykać się

1. Stykasię ze złym dobrej graniczy z przykrością nygoda. (Ofi: str.)

Sucho, suszyć, suchoty

1. Nie ujdzie ci to na sucho. (Boch: Komp) Part a płazem; 6 nie zmiele ci się. (Pilch) (1)
2. Nie suchoci się to przypiecze. (Chrość) Part poprzedniego.
3. Szkatuła na suchoty stka. (Dol: Arg:) Part Dno się przeziera. (2)
4. Przy suchym drzewku, i mokre gorzje. (Rys:) (Brat)
5. Daremna rzecz, z suchej studni chcieć wody czerpać. (Min: Rys:)
6. Drzy tyka, kiedy masz, z drzewa suchego. (Rej: Post:)
7. Upokojni wielkie kryminały, sucha wanna zmywa. (Lind: Linde) (3)
8. Zażyć suchej wanny. (Lind: Linde) (4)
9. Sucha msza. (Linde) (5)

(1) Nie ujdzie ci twoja sprawka bezkarnie, grozę.

(2) Pustki w worku, i w kieszeni.

(3) Domowa kara, między 4ma ścianami. –

(4) Suchych razów, być bity, ale bez rozlania krwi.

(5) Zowie się w liturgij r. k. msza s. bez pożywania ciała i krwi P. Chrystusa, miła sieła. Tak n.p. w 1o święto Bożego Narodzenia. –

(6) to Zowie się druga niedziela Wiel: kopostna; także: reminiscere

(7) Znajduje się już na bezpiecznym miejscu. W Niemieckim: [illegible]

(8) Znaczy u pijaków nie mieć co pić.

(9) Nalewki: przedmieście warszawskie z tej reputacyi.

10. Dwuznaczne.

(1) Zżymająca wymowa. —

(2) Sudamnie, t. s. cóż pięknie.

10. Sucha niedziela. /Herbst/ (6)

11. Na suszy płynie. /Rys:/ Df
Na suchym kota ciągnie. (7)

12. Siedzi na suszy. /Z/ Bus/ (8)

13. Piątek suszył o grzankach, pił jak byk w niedzielę; w sierczoś był na Nalewkach a za nowo kościele. /Wor: Dz/ (9)

14. Jak się wysuszy, to się wykruszy. /J. m./ (10)

Sudamnie

1. Sudamnie co mówić. /Petr: pol:/ (1)

2 Cztery rzeczy koniecznie mamieć w sobie panna;
Żeby była wstydliwa,
skłonna i sudamna:
Przy tym żeby wszelaki przestrzegała cnoty;
Jak się za mąż wydaj,
mając te przymioty.
/Pron:/ Zygl: (2)

Swawola, Swawolić

1. Swawola każdego zepsuje. (Rys.) (1)

2. Kto swawolnie żyje, ten swawolnie ginie. (P.) (2)

3. Swawolnemu zdrowiu natyczka zawiśnięta, taszten choroby przypadną, a jeszcze cudzoziemskie. (Birk. Kaz.) (3)

(1) Swawola znaczy w tem miejscu: Samowolność.

(2) Qui sine lege vivit sine lege perit.
Wein gelebt, [illegible] sterben

(3) Łaszt, miara zbożowa, obejmująca korcy; choroby cudzoziemskie, t.j. weneryczne. —

S. 116

Swat, swatać, szwa-
szki

1. Swadzibna piosnka. (Mącz.) (1)
2. Kiedy młodzianku za starą swatają, Za starym szwaszki do-bre słowo dają. (Brat.)
3. Jechać w swaty. (Kn.) (2) (Part.) Starać się o pannę, lub wdowę, o jéj rękę.
4. Niewyprzedzaj przed swaty; Nie bądź mądry przed laty. (Rysiński.) Part.
a Nie mów hop, (hop) aż przeskoczysz.
b Niewylatuj pókiś skrzydła nie wyrosły;
c Nie wyrywaj się z mową przed starszemi;
d Pędzią się mierz. (Petr. Ek.)
5. Ani mi on brat, ani mi on swat. (Kn.) (3)
6. Ze swatać, rzdziwości bić kogo z kim. (Linde) (L.) (4)
7. A gdy swach przyjedzie, ja za piecem siędę; Niby płakać zacznę, a prawdzie rada będę. (9.) (Gołęb. Lud.) (5)

(1) Wiersze weselne, Epithalamium. —
(2) Na zaloty.
(3) Nie mam z nim żadnych bliskich stosunków.
(4) t. j. mieć czynny udział w kojarzeniu jakiegokolwiek małżeństwa.
(5) Z piosnki gminnej w Lubelskim.

Świegotać, świergotać

1. Nie przestawaj z świegotami. (Mon. Dz. z Flot. Kazami.)
2. Człowiek świegotliwy woli stracić przyjaźń, niż słowo. (Erazm.) Świegotać: po francuzku, po niemiecku, szwargotać. (Mon.) (1)

(1) Mówić temi językami, ale źle. —

Świeżość, świeży

1. Świeży kwiat lepiej pachnie;
2. Świeże kwiatki: żywej miłości zadatki. (Zob. Linde)

Swierzb, Swierzbić

1. Mieć swierzbiączkę do czego. (L.) (Linde) (1)
2. Swierzbiączka pisania niebezpieczna choroba (Zab.)
3. Dłoń prawa mnie swierzbi będę się z kim witał; lewa, będę pieniądze liczył. —
4. Nos mnie swierzbi, będę się gniewał;
5. Oko mnie świerzbi prawe, będę płakał; lewe, ujrzę coś miłego. (Op: Strach:) (2)
6. Rzęć pałcy go świerzbią. (Birk: (Parf Smotę na wpaliach. (3)
7. Skóra go swierzbi (L. gr.) (4) Parf Grzbiet, (Kn: ad:)
8. Swierzbiał cię spokój. (Kuł Parf: Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię, albo ciele. —

(1) Słonność niepohamowaną, n. p. do kart, do kobiet, do butelki.

(2) Przesądy upowszechnione w Słowiańszczyźnie. —

(3) Ma skłonność do kradzieży.

(4) Broj; będzie bity. Szuka guza. —

Swora, sfora

1. Idzie co (sprawa, miłość) po sforze. (Onuch. Past. Pszczw.) (1)

2. Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół, ciągnie dobrze, sasa, a drugi młody dolasa. (Gil. Post.)

(2) 3. Niesforność, wojskarzy-ba. (Gm. 13.)

(1) Zgodnie, po myślnie.

(2) Niesforne, niedobrane, mał-żeństwo. —

(3) Nieposłuszeństwo, brak subordinacyi w Niemieckim: [illegible]

S. 120.

Swobodą, Swobodzić.

1. W małżeństwie bę-
dziesz gronem dziatek
otoczony;
W zupełniejszej swobo-
dzie będziesz żył bez żony.
/Zab/
2. Gdyś na swobodzie, myśl
o przygodzie. /Żegl/ Rys/
(1)
3. Swobodne miasto; Swo-
bodny pan. /Linde/ (2)
4. Siedm sztuk swobod-
nych. /Kosz: Lor:/ (3)
5. Siebie zawodzi, kto
drugiego/rzeczą/ swo-
bodzi. /Kn/ Part
kto za kogo ręczy, tego
kłopot męczy. /C/
6. Sobie szkodzi, kto złe-
go swobodzi. /Rys:/

(1) przygoda: nieszczęście, kłopot.
(2) Wolny od wszelkich danin, i podatków.
(3) Wolnych, czyli wyzwolonych. Toż samo w Niemieckim: die freyen taкże die schönen Künste. — Francuz mówi tylko des beaux arts.

S. 121.

(2) Odprawa: sąd, dekret, zakończenie.
(3) Krętacz, albo dziwak.
(4) Rozumie się: sprawa, interes.
(5) Bezstronnie, bez względu na osoby. –
(6.) Sąd, dekret parcialny, niesprawiedliwy.
(7) obcować z kobietą cieleśnie.
(8) Ortel, z Niemieckiego: Urtheil; Dekret. Podobny germanizmy były skutkiem organizacyi municipalnej Miast polskich które za panowania Jagiellonów rządziły się, prawem Magdeburgskim. –
(9) Według sprawiedliwości powinno by być tak, a nie inaczej.
(10) Musi sobie czasu żądać. W Niemieckim: Gut Ding will Weil' haben. –

Kont. Sprawa, sprawka sprawić

7. Snadniej dojść sprawy z jednym, aniżeli z dwoma. (Ktok:)
8. Dobra sprawa; krótka odprawa. (Dwór 7 (2)
9. Trudno z nim dojść sprawy. (Gm:) Parf Kończ. (3)
10. Dobra nasza. (L gm:) (4)
11. Sprawy, nie osoby sądzić się mają. (Ampfr:) (5)
12. Któż w swej sprawie sędzią? (Kras: Wolk:)
13. Czyja sprawa? Od: Wójtowa. A kto sądzi? Od: Wójt. (Gm:) (6)
14. Jaka sprawa; taka odprawa. (Kn) Parf Poz: 8go (
15. Sprawę mieć z kobietą. (7) Petr: (Linde) (7)
16. Sprawa, jak w Osieku; Słuszan zgrzeszył, kowala powieszono. (Ob: Hist: Parf Obiedwszy dopiero po ortel. (8)
17. Na dobrą sprawę. (L gm) (9)
18. Sprawić się, sprawę dać czego. (L) (Linde) Parf a Rachunek, liczbę. –
19. Kto chce dobrze sprawić Trzeba się zabawić. (Cent: Linde 7 (10) Obr Co nagle to po djable. –
20. Jak się kto sprawuje, Takie szczęście czuje. (Kn) Parf Jak sobie kto pościele tak się wyśpi. –

/.

(11) Pierwsze odnosi się do formy; drugie do istoty rzeczy.
(12) Kto zręczniej szy. –
(13) tolerzesz poroz. majtych Instancyach Trybunałach.
(14.) Przyspieszać się w kończeniu. –
(15) Godzien szubienicy.
(16) Odsądzić kogo od ...
(17.) Zła, niebezpieczna
30. Udeptać, albo rozdeptać jaką sprawę. (Linde)
(18) t. j. pilnie około niej chodząc (solicytując) do prowadzić ją do dobrego skutku. –
+ Por. Zdesperowana na. (Sward:)
(19) albo zaprzepaścić.
~~(1) Czemu niepodołasz, czemu rady dać niemożesz.~~
(1) T. j. Czemu rady dać nie możesz.

21. Rozbójnicy niesprawiedliwie wydzierają, lecz sprawiedliwie się dzielą. – (Knap)
22. Prawnie, a nie sprawiedliwie. (Ostr: pr:) (11)
23. Swój a to sprawka. (Boch. Kom:) Por. Swój to figiel, psikus. –
6 Sprawny z wąsów (z wąszczu) ptaszek. (Zgm:)
24. Kto sprawniejszy ten lepszy. (Węg:) (12)
25. Sprawa [proces] dobrze oddana naszą, dokaż fałsza. (Gm:) (13)
26. Dociérać sprawy, interesu. (L. gm.) (14.)
27. Za ten uczynek, tę sprawę godzien psy napaść, i kruki. (Pot. arg:) (15)
28. Wielka to sprawa, odsądzić kogo dziedzicznego prawa. (Sward:) (16)
29. Sprawa podjable, albo djabelska sprawa. (Pot: Linde) (17)
#
~~Sprostać~~
~~Nie napieraj się, czemu nie sprostasz. (Petr: Hor:) (1)~~
31. Prawnik na tem zasadza całą swoję sławę, Gdy najniesprawiedliwszą chytrze wygra sprawę. (Linde)
32. Zamatwać sprawę. (L. gm:) Por. Zamącić. (19)
Sprostać
Nie napieraj się, czemu nie sprostasz. (Petr: Hor:) Por. Nie porywaj się nie na swoją rzecz. (1)

Szukać

1. Szuka, czego nie zgubił. (1) Parf Okularów szuka na nosie.
2. Wczorajszego dnia szukać (Kny)
3. Ognia w wodzie szukać. (Smotr:)
~~4. Szukajcie, a znajdziecie. (Budn:)~~
5. Słońca z świeczką szukać. (Pol: Zać:) (2)
~~6. Nie najdziesz go, żebyś go z pochodnią szukał. (Gor: Lot:) (3)~~
7. Na to mamy rozum, abyśmy prawdy szukali. (mon)
~~8. Zdrowia czyjego szukać. (Radz: Bibl:) (4)~~

Szyja +

1. Utnij szyję, nie użyje. Parf
a Ani ruszysz, darmo sobie głowy nie suszysz. (1)

Sprawa, sprawić, rozprawiać. — Sprawiedliwość.

~~1. Sprawić komu bankiet. (1) Parf Łaźnię~~ +
2. Ostrowidzu! zbytś jaskrawie; Przypatrujesz się cudzej sprawie. (Mon: lo:) Parf a ludzie widzisz pod lasem swoich (Rad:) nie widzisz pod nosem. —
3. Jeszcze przed sprawą, a ty tryumfujesz? Jeszcze zboże nieżęte, ty wozy gotujesz? (Brat) Parf a Jeszcze skóra na baranie.
4. Rana się zagoi, zła sprawa nigdy. (Adal: Wojc:)
5. Rozbój nie sprawa, gdzie się wszystko godzi. (Pamfr:)
6. Gdzie gromada mniejsza, tam sprawa łatwiejsza. (Kont: Pieśń I)

(1) Udaje, że szuka.
(2) Głupstwa robić.
(3) N. p. szczerego przyjaciela; kobiety zawsze prawdę mówiącej.
(4) Nastawać na czyje życie. —

+ 9. Gdzie nie szukamy, tam najprędzej znajdziemy.

(1) Rzecz niepodobna do wykonania.

(1) Żartobliwie znaczy: wyrządzić komu większą nieprzyjemność. — Także obić kogo porządnie.

+ Pocześne

Swój, swego, swoje

1 Poznał, albo znalazł swój swego. Darf.

1a Poznali się, jak łyse konie; (1)

2. Każdy ma swego mola, co go gryzie. (2)

3. Trafił swój na swego. Df Trafiła kosa na kamień. —

4. Ja swoje, a on swoje. /Fr: Pow:/ Darf

a W Ruskim narzeczu: Pip swoje, a czort swoje.

5. Znajdzie zawsze swój swego. Darf (3)

a Każda Marta, znajdzie Gotarta. /Rys/ /Fr: Pow:/

6. Potrzebniejsza z swojm się pojednać, niż z obcym poswatać. /Ampfr:/ (4)

7 Poznał swój swego, wuje, [illegible] [illegible]. /Rys/ Darf Poz 1. (5)

8. Krzywda od swojego, jest kość nieznośnego. /Kn/

9. Która rzecz nie swego czasu bywa, nie trwa długo. /Ezop:/

10. Nikt rzeczy swych swata, swych nie kupuje. /Gor: Sen:/

Szkuta

~~1. Szkuta się z [illegible] rozbita. /L. / S. / m./ (1)~~

11. Bierz jak swoje. /Lat: Linde/ (5)

12. Dawna przypowieść: trzy maj swoje. /Groch. 15./ (6)

/Kont: Pag 125/

(1) W niemieckim języku: Gleiches mit Gleichem zu vergelten.

(2) W Niemieckim: Ein jeder weiß am besten den Schuh, der ihn drückt.

(3) Znajdzie podobnego z charakteru do siebie. ‡

(4) Z swojim; t.j. z swojim krewnym lub powinowatym; także z ziomkiem.

(5) Żartobliwie.

‡ Darf 6 Znalazła Marta swego Gotarta /Linde/ w języku francuzkim: Chacun trouve sa chacune. W Łacińskim: Similis simili gaudet. —

(1) Używane zwykle, jeśli do szlachcica na wsi, wiele gości naraz się zjedzie.

(5) Bierz, jak gdyby twoją własnością było; dobrym prawem, dobrym sumieniem

(6) A po cudze nie sięgaj.

Swój, swoje, swego

13. Każdemu swoje miłe, choćby na pół zgniłe. (Ryś.)

14. Każdemu swoje najpiękniejsze. (Kn.) Porów. Każda liszka swój ogon chwali.

15. Cięższa krzywda od swojego. (Ryś.) Porów: Poz 82. (7) Porów. Bardziej boli od swojego. (Zegl: Ad:)

16. Trafił swój na swego, i ontli był żołnierzem. (Ofs: Str:) Porów: Trafił djabeł na poganina. (Ryś:)

17. Swój do swego, lgnie. (Kn.) Porów. Równy rad do równemu. (K) (8)

18. Jestem dziś nie swój, (albo) jak nie swój. (Zent: Linde) Porów. Nie w swojm sosie. (9)

19. Chodzi jak nie swój. (L, K)

20. Nie mogę jeszcze przyjść do siebie. (L) Linde. (10) Porów. Nie mogę się jeszcze opamiętać.

21. Sam swój. (Kn.) Porów. Sam sobie pan. (11)

22. Każdy rad na swoje koło, (swój młyn) wodę ciągnie. (Linde.) Porów. Na swoje motowidło zwija. Prywatą się rządzi. (12)

23. Dokazać swego. (Zent: Linde) Porów. Na swojm postawić. –

(7) Od swojego, t. j. od krewnego.

(8) Porów. Poz 1ą i 5ą.

~~(8) W Niemieckim: Gleich und Gleich gesellt sich gern.~~

(9) W złej dyspozycyi ciała, l. humoru.

(10) Z gniewu, z zadziwienia, z przestrachu, i. t. d.

(11) Nikomu nie podległy; od nikogo niezawisły.

(12.) T. j. ku wszystkim od swego zysku, bez względu na drugich upatruje. Niemieckie: Das ist Wasser auf seine Mühle różni się znaczeniem od Polskiego.

(Kont: Pag: 126)

(13) Dobrze ci tak, żeś odebrał zasłużoną karę.
(14) Chciałbym się zemścić za krzywdę, którą mi wyrządził.
(15.) Znaczy: nie stracić nie na jakim handlu, interesie, lub antrepryzie.
(16) Odnosi się ta przypowieść mianowicie do gospodarzy wiejskich. Do nowego znaczy więc: do nowego żniwa.—
(17) Cokolwiek utracone być może.—
(18) W uniesieniu jakiej namiętności.—

† Parf Co nadto masz z daru cudzego, lub Bożego. [?]
(19) Nim drugimi rządzić będziesz.
(20) Przymówka do Łakomych. Myśl wzięta z bajki Ezopa, o psie z mięsem w pysku przez wodę płynącym.—

24. Masz za swoje. (Zab: Linde) Parf Masz czego [?] któregoś szukał. (13)
25. Chciałbym oddać za swoje, bo mam nań chrapkę. (T. s. Linde) (14)
26. Wyjść na swoje. (Z. / Linde) (15)
27 Gdy masz swego do nowego, Nie ruszaj że już cudzego. (Zwięzy, pols. (16)
28. Nie za swoje [?] Swojm własnym tego, cokolwiek masz odbytego. (Knf) (17) †
29. Odchodzić od siebie. (Z. / Linde) Parf Odzmysłowić, (18)
30. Potrafię ja w tym, że na swoim postawię. (Linde) Parf Poz 23—
30. Od siebie rządpoczynaj. (Kn. at.) (19)
31. Swojego postradał cudzego nie dostał. (S) (20)

Świt, Świtać

1. Świta w mieszku. (Linde) Parf. Pustki w worku, albo w kieszeni.
2. Jak ostygnie w ogniszku, w mieszku pocznie świtać; Żaden się z twych przyjaciół nie zechce świtać. (Jag: Gr:) (1)
3. Skoro świt. (L. gr.) (2)
4. Od świtu do wieczora (P.)
5. Poczyna mu w głowie świtać. (L.) (3)

(1) Jak w kominie ogień wygaśnie.
(2) t. j. Nim pierwsze słońce zejdzie.
(3) zaczyna rzecz pojmować

Kont: Starość, stary

76. Stara to piosnka. (Kn: ad: Parf. 1. Stara facecya; 2 [illegible] na dachu swojego czasu. —
77. Staremu folguj, kto-[illegible] karmy. (P.) 37.)
78 Starszy godniejszy (P.) (38)
79. Starość z grzebiąta. (P.) (39)
8. Stary gospodarz P. Bog. (P.)

(37) Stosuje się tak do ludzi, jako i do zwierząt roboczych. —
(38) Rozumie się: uszanowania.
(39) Bardzo wiekowy, jedną nogą już w grobie —

S 128.

Kont: Swinia, poswin.

(9) Tak wzięty, tak chętnie widziany.

(10.) Dlatego zdaje się że świnie nadeszcz, i wdeszcz radeś kwiczą.–

(11) Jest rzecz doświadczona, że trzoda świń napędzięta w pole lub lesie przez wilka formuje kółko, obrócone ryłami naprzód, składanie nieprzyjacielowi odporu.

(12) nie mato sprawa. (kwiczy:)

(13) twoprawina, wymaga aby jeśli szyję, szklankę wina ponizej wypić.

14. Znaczy: Przeszyn Kowalsk. [przekreślone]

(15) Swinia, dlatego że kwiczy, iże przydatna do kuchni.

(16, Mtłf Znaczy: kto się miesza z podtemi, źle na tem wyjdzie.

17, Linde nazywa to przystowie gburskiej, i sprawiedliwie.

16. wzięty, jak świnia w żydowskim domu. (Linde: z Staw:) (9)

17 Wesoły, jak świnia w deszcz. (Kn) (10)

18. Godzą się, jak świnie na ~~wilka~~ wilka (Pot: Arg) (11)

19. Iszli świnia nie dla ucha. (Pot: Wać:) (12)

20. Swinia świni nam rzyć nie może. (Gbur: tagł:)

21 Swinia potrzebuje wina. (Zegl: Ad:) (13)

Parf Ryby, grzyby, wieprzowina, potrzebują ~~z~~ szklanki wina. (Gm)

22. Szynkarzu! świnie z czopem uciekła. (Linde, Groch) (14).

23. Kto żył po świńsku, niech ma grób u świni w zadku. (Pot: Jaw:)

24. Szczeciasty kwiczot. (Mon) (15)

25. Kto się między otręby miesza, świnie go pożrą. (Linde) 16)

26. Kocha się w niej, jak w parszywej świni. (Linde) (Czuk) 17.)

Świnia

1. Czego nadto, to i świnie nie chcą, najtém, jak świń,,
2. Zna się ~~Świnia kwiczy, a wór drze~~. (1) niby na pieprzu.
3 Uczy Piotr Marcina, a sam głupi jak świnia (2)
4. Nie dał P. Bóg świni rogów, aby wszystkich nie bodła. (3) [Linde]
5. Świnia kwiczy, a wór drze. [J. M–] Parf.
a Jak żyd, co obije, a gwałtu woła. (1) b Kwiczy, jak koło.
6 Łotrzy, jak świnia w szkodzie. [P.]
7 Świnia, rada w błocie gmyrze. [Amfr:] (4)
8. Nie mieci pereł przed świnie. [Knf] (5)
9. ~~Głupcze! ty świnia głowo. [Linde] (6)~~
10. ~~Świni szkoma dać.~~ Parf. Słozem, ptazem, udeczyć. [Knf] (7)
11. Świnia mija się często, wiecha krzaku nie. [Rys:] (8)
12. Dobrze tobie świnie pasć i to daleko od zboża. [P.]
13. Mamli świnie pasć, wolę całą trzodę. — Parf
14. a Ma być kwaśna mięk będzie, jak ociec; b Mam za jedną nogę wisieć, wolę za obie. —
14. Świnia umyta wróci do kałuży. [Radz: Bibl:] Parf: Świnia wieś nie świnią będzie.
15. Ponura świnka, głęboko w ziemi ryje. [Rys:] Parf
a Ciche wody brzegi rwą.
b Milczy, a złe broi. [Knf]

(1) O ludziach, któ[rzy] wyskarżą się na krzywdy, a sami drugich krzywdzą.
(2) Gdy kto drugich chce uczyć tego, czego sam nie rozumie. —
(3) Przymówka do ludzi, którzy by radzi drugim szkodzili, ale nie mogą.
(4) Metafora, zastosowana do ludzi.
(5) Metafora. Znaczy nie mów z głupcami o rzeczach p[o]mądrych, na których się nie znają.
(6) Łajączkogo. (Niem: Du Schafskopf, (albo) Ochsenkopf.
(7) Łakomca wzięta od dzika, który kłami bokiem rażyć daje. (Niem: Einem einen [illegible] / [illegible]
(8) Przymówka zdaje się do ludu wiejskiego, który nie rad przed obcym czapki uchyla.

S. 130.

Starzec, Starość, stary

1. Starość, nie radość, a
śmierć nie pociecha /Linde/
2. Przyszedł Marzec, umarł
starzec. Opp
Nie baj bajn, umrzesz w
maju. — (1)
3. Każdy stary ma swoje
przywary, a każdy mło
dy trzyma się mody. /B9/
4. Po starszemu na gałęź.
/F.m/ (2)
5. Wychodzić na stare chod,
niki. [Łuk:] (3)
6. Biedna starości, wszystki
ci żądamy;
A gdy nadejdziesz, to zaś
narzekamy. [Rys:]
7. Jak alkermesy, tak i Be,
zoary;
Nie poratują, kiedy człowiek
stary. [Żegl.] (4)
8. Choć stary, ale jeszcze,
jary. (5)
9. Stary nie nabożny, młody
nieswawolny, oba licha
warci. [Rys:]
10. Nieboraczek starzek;
Doczekał się zaszedł. [F.m
/ gminne] (6)
11. Cóż ci dogłowy przy
szło mój Drogonie?
Stary, a młodej miał
byś myśleć żonie?!
[Moeg:]
12. Jak starzy śpiewają, tak
młodzi tańczą. [D. L.]
[Kontynuacya Pag: 133]

(1.) w Niemieckim: treib den März nicht will, lab nimmt den Grimm. —
(2) Wszyscy zarówno winni, kara po starszyźnie na następić.
(3) Wracać do dawnych z starych to znałogów.
(4) Alkermesy, Bezoary, balsamy, utrzymujące swoich ożycie,lekarstwa, ry. —
(5) Jary: zdrów, żwawy.
(6) Lepszy rym, i lepszy sens byłby:
Nieboraczek starzek;
Dziewczyny się zarzekł.

S. 131.

7. Starość, Starzec

24. Ranne wstanie, ranne ożenienie, zgodne z żoną mieszkanie, gotują starości wczas. [S.] (11)

25. Poznać tatwo z starości, Jaki kto był w młodości. [Kn.]

26. Nie nowina Siwcowi, Starcom swojna. [Rys.]

27. Starzy, gdy siwieją, szaleją. [Zeat. Lind.] (12)

28. Siwizna nie mądrości znak jest, lecz starości. [Kn.]

29. Nie wszyscy ludzie mądrzy, chociaż starzy; Ani się rozum wsiwym włosie dany. [Chroś. Job.]

30. Stara głowa, rozum młody. [Zeat. Linde] [Parf. Siwy a głupi.]

31. Stary skąpieje. [Ossol.]

32. Miłość nie jest zrobiona dla ludzi, siwym obrosniętych włosem. [Zeat. Linde] (13)

33. Starości pragniemy, a gdy przyjdzie, tęsknimy. [Kn.] [Parf. Poz. 6.]

34. Starość nie sama przychodzi, kupę z sobą chorób wodzi. [S.] (14)

35. Każdy na starość żałuje, że się za młodu nie użył. [Rys.]

36. Ja starość widziszne sprawił sobie Francuzczyznę. [Brat.] (15)

(11) gotują swobodną starość.

(12) Alter schützt vor Thorheit nicht.

(13) Raczej ani nie są mlodziej.–

(14) Łacińskie: Senectus ipsa est morbus. [Eraz.]

(15) Sprzedał pas, kupił frak.

† za młodu, za młodości

37. Zawsze drżący starnszek, i wątpliwy stoji; Łatwo wszystkiem wierzy, wszystkiego się boi. (Brodz:)

38. Już w tem roku bez wiosny lato będziem mieli; Gdy młodzi statecznieją, a starzy weseli. – (J. Koch: Fr:)

39. Starość stek chorób i przykrości. (Kn: (16) Parf Poz: 34ᵗᵃ. –

40. Stary jak świat. (Sebt: Sel:) (17)

41. Stare szpargały. (Szt: Lude:) (18)

42. Szpetnie staremu być żołnierzem. (Birk: Kor:)

43. Starca nie szpeci szuba w czasie kanikuły. (Pot: Arg:)

44. Moja rada, gdyś stary, daj że pokój żenie, lepiej tak wstanie wdowim, albo młodzieńskim, zakończyć lata zgrzebiałe i wwianeczku umrzeć. (Opal: Sat: 5ᵃ) (19)

45. Starcy stare pamiętają. Gdy młodzi nastają. (Kn)

46. Nie rychło sędziwy, ✝ Myśli być cnotliwy. (Kn (20) Parf. Nie zastuga niegrzeszeć, jak nas grzechi opuszczą. (B. Ł.)

47. Metressa na starość dewotka. (Żab:)

48. Na starość dwa garby. (Rys:) (20)

49. Igrania starego Bartłomieja. (Kras) (21.) (Kont: Pag 132 b)

(16.) i smutnych doświadczeń, rozmarzeń. –

(17) Bardzo stary.

(18) Stare pisma dokumenta, pergaminy &c. oraz starsze.

(19) Przymówka do starych kawalerów.

(20) Łacińskie: (sine senectutem, non enim venit sola.

(21.) Stary rad gdyrze.

✝ Parf Nie rychło w starości chcieć poprzestać złości. (Kn:, ad:)

Kont: Starzec, Starość

50. Stary kwika, a młody do dołu umyka. (Falib:) Porf. Skrzypliwe koło dalej często zajdzie jak zdrowe. (22)

51. Na starego i ta pnie łażą. (Ryś: (23)

52. Opleśniały siwalec. (Linde) Porf. Zwinięty, obwiędły starzec. —

53. Zastarzałe plugastwo nie zaraz wychędożysz. (Kn) (Mcz)

54. Po staremu, po obyczaju, tatłoku. (Kn:) (Linde (24.)

55. Z laty ubywa pod starość zdrowia. (Zub:)

56. Starym płaszczem pomiatają. (Kn) (Mcz) Opp: Nawet sitko na kołku.

57. Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. (1)

58. Przemierzła starość i sobie, i innym ciężarem. (Petr: Hor:) Porf

59. Starość sama przez się uprzykrzona. (Gilh: Sal.) (25)

60. Ciągnie starego ziemia k sobie. (Kotak:) (26)

61. Śmierć tuż za starością. (Linde) Porf Stąd w stąd za nim chodzi. (9m)

62. Wystarzał się z rozumu. (L) (Kn) Falib: (Pot: (Wac: (27)

63. Stary zapamiętały, wywietrzał mu rozum. (Kn) (28)

64. Starzy nie dogodni się. (/)

(22) kwika, t.j. co kwęka

(23) Na pochyłe drzewo i kozy skaczą. —

(24) Sokiczyaj znaczy to samo, co starym zwyczajem. W Niemieckim: Nach altem Brauch, nach alten Sitten.

(25) Sama przez się, t.j. nawet bez cierpień cielesnych, zwykle z nią połączonych. —

(26) ciągnie go ku sobie. —

(27) Zużywać swój rozum; zdziecinnieć przez starość.

(28) Zapamiętały, zapomina się.

S. 132e

(29) Niedogodni dla krewnych, i domowników, tak jak są chorych rekonwalescenty. —

(30.) Niezdarny, nie udaje się. (Licentia poetica)

(31.) Niemiec mówi: Was der März nicht will, das nimmt der April. —

(32) Według starego, (dawnego) świata, nie według mody żyjący. Ztąd także słowo: Staroświetczyzna.

(33) Nie samych nas Polaków, ale prawie wszystkie narody. — Upadek czystej nauki Chrystusowej ztąd się tej ogólnej demoralizacyi powodem —

(34) T. j. bliską śmierci. Ob: Llist: Polska. —

(35) Erotyczne. —

(36) Łotr, łajdak, pijanica, niepoprawiony —

(Kont: Pag: 127)

i nakształt chorych uznających się. (Pilch: Sen.)

(29) Parf. ~~przy~~: Starość przecię jest chorobą. —

65. Siwe włosy malujesz, lecz ci się nie zdarzy Zamalować starości i zmarszczków na twarzy. (Min: Ryt:) (30)

66. Panno! moja niegotowa Szubożałem już nastarość wstawa. (Miask: Ryt:)

67. Zwiędła starość. Nikt z nas nie jest tym uzwiędtej starości, czem był w kwiecie młodości. (Pilch: Sen:)

68. Stary, młodych poprawiacz, wszystkiemu przygania;
Czego użyć nie może, młodzieży zabrania. (Hor:) (Dmoch: Sz: Rym:)

~~69. Przyszedł Marzec, Umarł starzec.~~ Było pod: Poz: 2a
~~Nie bój się, Umrzesz i w maju. (Gm) (31)~~

70. Często chodzi przywilejem, być rozumniejszej głowie?
Głupiem często, gdy siwiejem, Wybaczcie mi Staruszkowie. (Zabł: Bal:)

71. Człowiek starświecki. (32 (Linde)

72. Odeszła nas starożytna szczerość, prawda, i stałość. (Staś:) (33)

73. Już w trzecim wieku, starość okazuje. (Wojc: t. III) (34)

74. Stary poparus. (Gm) (35)
Parf. Chociaż stary, ale jary.

75. Postarzeniu Bartosz. (Kn: Ad:) (36)

Kont:

Starzec, Starość

13. Dla młodych pusci żar, a na starość siwizna. (P. L.)

14. Żołądek, co staremu strusi służył z dawna, teraz mu kleik, rosół, ptyzanna niestrawna. —

15. Stara księga, stara prawda, i stare wino, zawsze dobre. (Sobt: Wojc.)

16. Trudno stare słomisko zapalić, ale jeszcze trudniej raz zapalone ugasić. (Wf) (7)

17. I stary odmłodnieje, jak sobie troche podleje. (Fr: Sow: Kn:)

18. Kiedy się stary z młodą ożeni, to właśnie tak, jak gdyby w stary wóz szalone konie założył. (Rys: Wojc.)

19. Stary wyjadacz. (L.)

Paf. a Bywalec; niejednego pieca już chleb jadał.

20. Nie starzeją lata, ale tarapata. (Gm) (8)

21. Stary ze starymi, młody rad się bawi z młodymi. (Linde) (9)

21. Biedna starości, nosząc cię, bolą kości. (W)

22. Narzekamy się, a dziwnym sposobem się dzieje, że wzrost ludzki w starości z kościami mniejszeje. (Zab.)

23. Starzy radzi sobie lat przyczyniają, a młodzi ujmują. (Rys) (10)

(Kont: Pag: 131.)

(7) Metaf: odnosząc się do zakochanych staruchów, bab, i mężczyzn.

(8) Tarapata, kłopoty, zmartwienia.

(9) Similis simili gaudet.

(10) Paradoks: Bardzo młodzi przyczyniają, bardzo starzy ujmują.

Świat, kontinuacya

8. A, tu już koniec świata. Pars

„ Tu już świat deszczkami zabity. (3) /L./

9. By nie złe przygody, Byłby ten świat jak gody. /Rys./

10. Wszystko na świecie się mieni; Łazarz w izbie, bogacz w sieni. /Kochi: / (4)

11. Pójść w świat za oczy. /L./ (5) /Kn./ /S./ Gdzie oczy poniosą.

12. Świat kominem zawiązać. /L./ (6)

13. Kiep świat; i my na nim. /B. 7./

14. W zepsowanym świecie najlepszy warunek, kto drugich za łeb, albo za mieszek trzyma. /Samp:/

15. Wszystko się dziwnie plecie; Na tem tu biednym świecie. /J. Koch./ Zegl: ad:/

16. Ptak w klatce, ryba w sadzawce, człowiek bez żony, mają świat zmierżony. /Łab./

17. Świat tego. /L. 9./ (7)

18. Póki świat światem, nie będzie wilk owcy bratem. /Kn./ (9) Pars

19. Świetna zgoda, ogień woda. /Linde/

20. Pokresić świat. /L./ Kn/ Zjeździć go wszerz i wzdłuż. (10)

21. Tato rozum, w świecie drugiego szukać. /Rys: Linde/ Pars Jakiego świat nie widział.

/Kont: Pag: 135./

(3) Kiedy, n. p. w górach już dalej żadnej drogi nie masz. Cała sama lokucya znajduje się i w niemieckim języku. —

(4) Odnosi się do legendy p. s. o Łazarzu.

(5) Daleko, nie wiedzieć gdzie.

(6) Widokiem, wszelkich nadziei go pozbawić. Używane mianowicie przy nie dobranych stadłach małżeńskich.

(7) t. j. mnogo, niezmiernie wiele.

(8) Pod dostatkiem, albo mnóstwo tego, lub owego. —

(9) ob. Hist: art Polacy.

(10) Zwiedzać obce kraje. —

s. 135.

Kont. Swiat, świecki światowy 296

(11) Dziwne, nie podobne do prawdy.
(12) Z zadumienia, albo z przestrachu.
(13) Zapomnieć o wszystkim.
(14) Zyotanie nie wie; albo udaje niewinnego.
(15) Wszystko to znaczy: umarł.

22. Wiadomości tej, jako by z innego swiata. (Warg:) (Rad:) (11.)
23. Niewiem na którym świecie jestem; na którym świecie żyję. (Lind:) (12)
24. Zapomnieć o świecie (Zy, gm) (13)
25. Jak gdyby dopiero na świat przyszedł. (J) (14)
26 Spić się, ze o świecie zapomniał; (mniej dział.) (gm)
27. Zszedł z tego świata na lepszy żywot. (Birk, Parf.
a Przeniósł się do wieczności;
b Pożegnał się z tym światem;
c Poszedł do Ojców;
d Do Abrahama na kwaśne piwo. (Linde) (Lind) (15.)
28. Słuszniej tym pomrzeć, co już mają lata; Młody na świat dopiero, a staremu z świata. (S. Kchs. Fr.)
29 Kto pierwszy na świat, pierwszy ze świata (Zab:) (Parf: Pierwej zacząłeś, pierwej skończysz.
30. Nie dzisiejszy ja, ani wczorajszy: żyję dość długo aby mi wiedziałcoś, co się w świecie dzieje. (Linde)

31. Świata zażyć, potem w niebie być. (Kras) (16)

32. Tobie na twe lata, Trzeba poprzestać świata. (13. Kuk.) (17)

33. Na świecie, jak kłochu. (Rzet: Linde) (18)

34. Żyć w wielkim, albo w wielkim świecie. (Kras: Pod:) (19)

35. Oszust, dziś człowiek wielkiego świata. (Wyb:) (20)

36 Opuścić świat wielki dla małego świata. (Linde) (21)

37. Jak inszy świat teraz. (Zegl: ad:) Pasz. Zmienił-ty się czasy. (22)

38. Zmurka na świecie gramy, i ślep idziemy. (Orzech: Ro:) (23)

39. Niech cię P. Bóg chowa, nam na długie lata; Własną swą, wszystkiej siłę, i w wadzę u świata. (Groch:) (24)

40. Pełno w świecie obłudy, wkrada się i w fraszki, Wewnątrz skryta osoba, z wierzchu same maszki. (Kras: Wiersze)

41. I myśmy na świat niewyszli z obory, Wartej jednak pisma, czytamy doktory. (Chrość: Job:)

42 Prędzej się na świecie wszystko opak stanie, Niżliby miał mój umysł podlegać odmianie. — (Min: Ryt:)

(Kont: P. 136 b.)

(16) Niemiecki: Lustig gelebt, selig gestorben, heißt dem Teufel das Konzept verdorben. —

(17) Trzeba poprzestać odwiedzać koncerta, bale, theatra, proszone objady, &c.

(18) Paradoks. Nie jak kto chce, ale jak kto może.

(19) W stolicy państwa, w wysokim wyborowym towarzystwie.

(20) Rozumie się rzeczny oszust, którego do turmy zamknąć niemożna, do którego następujący ustęp z Sat: Hor: zastosować można: Aude aliquid carcere, aut parvis gyaris dignum, si vis esse aliquid.

(21) Udać się ze stolicy na wieś, na samotne ustronie.

(22) Wszystkie lokacye ludzi starych, chwalących te czasy, te stosunki towarzyskie, jakie za ich młodych lat istniały.

(23) Zmurek, t. j. co ślepa babka, czyli ciuciubabka, gra towarzyska. w Niemieckim: Blinde Maus.

(24) Wwadzę, w poważanie.

S. 136
b.

Kont: Świat

(25) Pański syn, t. s. co psubrat według szkalowania. Przez brata rozumie się tu brat szlachcic, albo wolny mularz.

43. Ów płochym pogardza światem;
I cały mędrszym pachnie Sokratem. (Hor: Tł. Nar
44. Pański syn, zawego już brata.)
Jakato taka odmiana jest świata. (Bratk.
125)
45. Niechaj ten raczej na świecie nie żyje;
Kto tylko na nim je darmo i pije. (Narusz:)
46. Wielkie bezprawie i krzywda na świecie;
Dopiero prawo pisać przy dekrecie. (Zab:)
47. Cokolwiek w sobie ma ten świat odmienny,
wszystko przemija (jakby jednodzienny)
kwiat, który pięknie się rozwinie,
Rano, a w południe zginie. (Zim: Siel:)
48. Na kończeniu świata;
Nie tylko przyjaciela,
Nie znajdziesz i brata.
(Dot: Kwaś:)
49. Klnie, przeklina się, na czem świat stoi. (L. gn.) ~~(Poraj~~
Na wszystko, co na świecie jest, tego.
50. Większego sam Bóg tylko mógł świat stworzyć.
(Gn:)
51. Wiatrem, i dymem nadzianym
Musi świat lekkim być zwany. (Dar: Łot:)

(Kont: 136c)

S. 136

Świat

52. Świat łatwo sobie z tym przykry, który począł sobie z nim przykrzyć. (Zab:)

~~53. Nie śmiesz się na świat ukazać (Kn) Darf nie śmie nosa za drzwi wychylić. lib. 10 (26)~~

54. Co gorsza, im piesz-ciej, im tu kto żył wcześniej; (Tym z świata iść na marzy, przychodzi boleśniej. (Pot: Wać 427.)

55. Żeby psiał świat, trzeba go poprawić. (Dzwon: Stat:)

56. Świat na końcu wszystek tak się psuje, że trzeba sądnego dnia będzie. (Opal: Sat: (28)

~~57. Żebyś cały świat zjeździł, coś podobnego nie znajdziesz. (Kn (29)~~

58. Tyrany niestość, zawiść, duma, takomstwo, rozpusty, Te czynią świat często kroć ~~takomy~~ obdarty, i pusty. (Zab T (30)

~~59. Jeśli są jakie, wszystkie będą sprzyjać świat,~~

Karm tylko psów, odziewaj, a dawaj do katy:
A gdy się w ten kawie,
Każdy co ci sprzyjał,
Będzie twój dom choć sucho, z daleka omijał.
(Kal: Gosp:)

60. Świat, od światła nazwany. (Dor: Lat:)

61. Pół świata skacze, a drugie pół płacze. (B. J.)

~~62. Wątrzai się posiwieci (Kn. ad. (31.) (32)~~

(26) Unikatama nystwa ludzkiego przez wstyd, lub z innego powodu. —

(27) wcześniej mato t. s. znaczenie, co wygodniej. —

(28) Oj trzeba, trzeba; 1/3 871.

(29) Tyczy się tak rzeczy, jak i ludzi.

(30) Myśl wzięta z Niemieckiego: Weidspruch, und Pracht und Pracht, und Butter; Gehenund Geldverdienst, und Pfand genug. —

(31) Da się szczególnie zastosować do wojen, gdzie jedna strona zwycięża, druga zwyciężona. —

(32) Nie mieć stałego zamieszkania, ani obywatelstwa.

(Kont: Pag: 177.)

Świat

1. A czy to ja bocian, abym świat czyścił?! — (S. M.)
2. Na świecie, jak na dworze; raz ciepło, drugi raz chłodno. (Gm:)
3. Lepsze sto druchów niż rubli w kalecie; Lecz to gorsza nie(t) druchów, bez rublów na świecie. (Jagodz: — (1.)
4. Takto na świecie; ieden szczka, drugi gniecie. (S. M.)
5. Na świecie, jak na dworze inny zbiera, inny orze. (L.)
6. Opuścił świat, i — portki: (2)
7. Używaj świata, póki służą lata. (Kont: Pag 134)

(1) Druch = przyjaciel, kaleta = worek, lub sakiewka.

(2) wyrzekł się towarzystwa, i elegancyi.

Świeca, świecić

1. Tyle świecy, i wosku (1)
2. Łysą prędko rozeznieć; Niedługo świeci. (S. L.)
3. ~~Bakić komu świecić.~~ (Gm.) (2)
4. Nie znajdziesz lepszego, byś go ze świecą szukał. (Kn. Pot: Syl.) (Kont: Pag. 145.)

(1) O ludziach lubo złych, mających niektóre dobre przymioty.

(2) Pochlebiać, nadskakiwać komu, dla interessu.

+ Święty, Święcić, Świętości

1. Przez Świętych do P[a] Boga. (1)
2. ~~Świętoszek. Paszk. Faryzeusz.~~ (2)
3. Święty Wincenty! Na cóż te wykręty?! (Gmin:)
4. Święty, tylko go w ramki oprawić. (3)
5. ~~Co się tu święci?~~ (L.) (4)
6. Zielone Świątki. Święto duszki. (Lind.) (5)
7. Oddam ci na zielone świątki. (Ryś:) (Pasz. a Na Ś. adam;
8. Tak mi włosy na dłoni wyrosną; i tak rak świstnie; kiedy kije zakwitną; i tak świat na opak pójdzie. (Na Ś. Nigdy. (Kont: Pag: 146.) (5½)

(1) Rozumi się: przez dworzan, ministrów, do monarchy udawać się —

(2.) Udającego nabożnego, i obyczajnego. —

(3) Ironicznie

(4) Oco rzecz idzie? naco się zanosi?

(5) Święto zesłania ducha S., przypadające zwykle na wiosnę. Zielone, dla tego; że prawie u wszystkich szczepów słowiańskich istnie dotąd zwyczaj przystrajania (t. j. ubierania kościołów i pomieszkań) gałęzie drzew rozmaitych, i kwiatów

<u>Szkoda, szkodzić.</u>

1. Mała szkoda, ~~krótki~~ krótki żal. /Gm/
2. Lepsza szkódka, niż ~~jak~~ szkoda. /C/
3. Nie tak szkoda, jak niewygoda. (1.), /C/
4. ~~Szkoda mówić /Lok/ Paraf Pożal się Boże!~~ –
5. Kto na kogo godzi, często sobie szkodzi. /Sz.m/. Paraf Kto pod kim dołki kopie, często sam w nie wpada.
6. Racya, racyą; a szkoda szkodą. /Lam/
7. Szkoda balsamu do kapusty, i drogiego olejku na buty. /Kn:/
8. Czyja szkoda, tego i grzech. /Kn/ (2)
9. Przed panem pieniędzy nie licz; przed ubogim skóry nie kraj; przed mieszczaninem nie kupuj, bo się bez prozby, i szkody, nie obejdzie. /Rys:/
10. Szkoda, przygoda, do mądrości droga. /Kn/ (3) +

(1.) Gdy się straci rzecz małej wartości, lecz potrzebną.
(2) w Niemieckim: Wer den Schaden hat, hat auch den Spott. –
(3) Paraf: historycznego: Mądry Polak po szkodzie
+ Paraf Co zaszkodziło, to nauczyło. w Niemieckim: Mit Schaden wird man klug. –

/Kont: Pag: 139/

<u>Szczęście, Nieszczęście, szczęśliwość, szczęśliwy</u>

1. Szczęśliwi ci, co posiadają. Paraf.
   a. Powiedział S. Benet, Beatus qui tenet. (1)
   b Lepszy wróbel w ręku, niż dzięcioł na sęku. (2)
2. ~~Psi~~, albo czy nie co na los szczęścia. /Lok/
3. Nieszczęście upadło na prześcieradło, dziura się zrobiła. (3.),
4. Jak szczęście dogrzeje, to i kapłon zapieje. /Fr: Sow:/
5. Dobra opinija połowa szczęścia. /gm:/ (4)

(1) Z Łacińskiego: Beati possidentes.
(2) Niemiec mówi: Besser was ich hab' als ich hätt'!
(3) Żartobliwie o tych, którzy małe przykrości życia nieszczęściem zowią.
(4) Dobra opinija o sobie samym.

+ Kontynuacya ~~w dopl:~~ Pag 141 +

S. 139) Kont: Szkoda, szkodzić 299

Zaszkodzić

11. Postradzy się popisał. (Klon: Fl:) (4)
12 Szkoda krasy, gdzie ro-zumu nie masz. (Kn: Parf:
a Szata świetna nie ozdabi złego; skromna, nie oszpeci dobrego. (S.)
13. Każdy rad z cudzej szkody ciągnąć zysku. (Pilch: Sen:)
14. Cudza szkoda, tego grzech. (Żegl: Pot: Arg:) (5) bis Dos 8
15. Ten szkodą gani, kto co czyni nagle. (Błaż:) Parf: Co nagle, to po djable. (6.)
16. Próżne to ludzkie wywody, żeby szkodą nie zwać szkody. (J. Koch: Fr.)
17. Przy jednym szczęściu, dwie szkodzie Bóg daje. (S. Rys:) (7)
18. Frasowny każdy ma pewnie dwie szkodzie; jedną z frasunku, a drugą w przygodzie. (Ry: Żyw:) (8)
19. Szczęśliwy, kogo ostrożnym czynią cudze szkody. (Pot: Syl:) (9.)
20. Głupi, kto po szkodzie radzi o przygodzie. (Dwor.
~~21.~~ Parf: Próżny żal po szkodzie. (Kras: Sat:)
21. Wielki swar gasić szkodami małemi. (Sim: Sil:)
Parf a Lepsza szkodka, niż szkoda. b Lepiej rękaw zatkać, niż suknią. (10)
c Lepiej połę uciąć, niż cała kapotę postradać.

(Kont: S. 140.)

(4) Postradzy, t. j. postracić, poszkodzie. —

(5) Immundum Pferdemist, fest nicht den Vgott.

(6) nie potem, nie niewarto

(7) Szkodzie: Dualizm. Sens moralny: więcej jest złego, niż dobrego na świecie.

(8) w przygodzie: po złym, nieumiętym zdarzeniu. —

(9) Alieno periculo docti. — albo cauti.

(10) Odnosi się do wielkich, kosztownych procesów.

Szkuta

1. Szkuta się zmieni w oz-
lita. /Z/ S. M/ Part. Zje-
chała się cała Archandry-
ja. /P/ (1)

Kont: Szkoda, szkodzić

22. Nie oszkodzę zająca
gonią. /Kn/ (11) Part. Niewo-
dą idzie wilkowi, ale o ba-
rana. /Gm/
23. Szkoda takiego rozumu
w kącie. /Kn/ (12)
24. Szkoda żeś nie rozumny
z tą gębą. /P/ (13)
25. Szkoda papieru. /Zegl/
(14)
26. Szkoda zachowywać, co
się nie ma gotować. /Kn/
27. Szkoda psu białego chle-
ba. /P/ (15)
28. Szkoda zwać człowiekiem
kto by dla co żyje. /Linde/
Sim:/
29. Prędki zysk, zazwyczaj
szkodny. /Linde/
30. Szkodniejszy trzewika, niż
nogi; mówi skąpy, i ubogi.
/Kn/
31. Kto zaszkodzić może,
boją się go choć nie szkodzi.
/Min: Ryt:/
32. Kto komu szkodzi, niech
się sam na szkodę gotuje. /Sim:
Sil:/ (16)
33. Kto nie w czas przycho-
dzi, sam sobie szkodzi.
/Linde/ Gm:/ (17)
34. Pies wściekły, człek wsze-
tecznej gęby, i szalony jedna-
ko szkodliwi. /Żabczyc/
35. Szkoda wielom, pożytek
kilkom. /Gost:/ Gor:/ (18)
36. Czyja szkoda, tego i grzech
/Kn: Ad:/ (19)

(1) Zjechali się goś-
cie, sąsiedzi, krewni,
więcej niż się spodzie-
wano, i zgadano.
(11) Nie oszkodzę wozi-
mniej ale dla piecze-
ni.
(12) w ukryciu.
(13) Gdy kto nader
głośno rozprawia,
krzyczy. —
(14) Rozumi się na tytu-
le pisma. Ob: Hist:
Stan: August. —
(15) Można go czem
tańszym zbyć. —
(16) Prawo odwetu.
(17) W Łacińskim
Sardi venientibus
ossa. —
(18.) Zły interes i głupia
sprawa. —

(19) W Niemieckim
Wer den Schaden
hat, hat auch den
Spott.

Szczęście d. d.

6. W szczęściu pogardło bro- dzi; Jeno siedm kłosów jedno ziarno rodzi. [Zab:] (5)
7. Cieszy się z cudzego nie- szczęścia, jak djabeł z upa- dku dobrej duszy. [Woyc: T. II]
8. Kiedy się kogo raz nieszczę- ście imie, Zawiraj że sobie nos palcem uczynie. [Ryst]
9. Do sierba przyjaźni, sąsiedz- ka życzliwość, a chłop- ska wierność; szczęśliwy kto je ma [S]
10. Ślepe szczęście. [L] Linde (6)
11. Bodajby cię nieszczęście pocz- wało (spotkało). [L] Linde (7)
12. Czy gotu nieszczęście przy- niosło?! [S] (8)
13. Idźże do nieszczęścia! [S] Parf a Do licha; b Do kroćset djabłów. —
14. Nadął się, jak półtora nieszczęścia. [Mon] Parf: Jak Bies.
15. Mieć szczęście do czego. [Linde] Parf W czem musi, w tem, lub owem. (9)
16. Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. [Kn] Parf Łyżcy szczęścia, niż rozumu. (10)
17. Szczęście w testament nie idzie [S] (11)
18. Wszyscyśmy szczęścia na- szego kowale. [Pot: Syl:]
19. Szczęścia w świętą szukać. [Kn] Parf próbować. (12.)
20. Gdzie szczęście, tam i lu- dzie. [Pot: Arg:] (13)
21. Na los szczęścia. [Lgn] Parf a Kto bił trafił b. Na ryzyko.

[Kont: Pag: 144. I]

(5) ironicznie.

(6) Ślepe zdaje się dlatego że Rzymia- nie, Greczy szczęście, t. j. Boginią fortuny z zawiązanemi oczami przedstawiali.
(7) Łajać kogo.
(8) Nimit, gość.

(9) N. p. mieć szczęś- cie do kobiet, do koni, w karty
(10) Wenfu Glück oder Kunst und
(11) Szczęścia syn po ojcu nie dziedziczy.
(12) Odnosi się do prze- sądu złodziejom, i myśliwym właści- wego: próbować szczę- ścia, n. p. w wilią Bo- żego Narodzenia, al- bo n. roku. Dictum furis.
(13) Tempore felici, multi numerantur amici; tempora si fuerint nubila solus eris.

~~Siła, mnogo, wiele~~

~~1. Kęs do kęsa, siła się zrobi. (Pamfr: 7 Past)~~
~~a ziarnko do ziarnka, a będzie miarka;~~

Szkło, szklanka, szklanne

1. Znam co szkło, a co szkiełka;
Za mojeb czasów były
światła, nie światełka.
(Kras: list:)
2 Zimne szkło, choć wnie gorzałki nalejesz. (Pot: Jow:) (1)
3. Gładko, ślisko jak po szkle. (Linde)
4. Im więcej kto szkła szanuje, tym je więcéj rychlej zepsuje. (Kr. & Past) Bojaźliwe ochranianie, stąd zbytne szanowanie. (S)

(1) Zimna dusza, zostanie zimną, choć choć głowę trunek zagrzeje. —

Szkoła

1. Musisz sam wprzód być w szkole, niż ją będziesz uczyt. /Pot: arg:/
2. Szkołą dzieci straszyć, głupstwo. /Zegl: ad:/
3. Ej chłopcze, pójdź do szkoły, będziesz tam ćwiczony. /Mon/ (1)
4. Za szkołą się uczyt. /Kn/ (2)
5. Samiuśki ma szkoła. /Linde: z Stow/ (3)
6. Bez książek do szkoły, bez pieniędzy na targ. /St/ (4)
7 Znać, żeś nie wiele płacił w szkole. /Mon/ Parf. a Niedość cię bito. (5) b Nie często pieniek wycierał. /Mon/
8. Dobre księgi, za najlepszą szkołę staną. /Zab:/
9 Szkoła każdemu otwarta. /Kn/
10. Musisz jeszcze do mnie albo do mnie ego chodzić do szkoły. /Gat: Linde/ (6)
11. Szkolna choroba. /Opal: Sat:/ Parf Główka, paluszek. (7)
12 Szkolne gospodarstwo, a z księgą Hetmaństwo nie wiele warte. /Kn/
13. Szczęśliwa potomności, Zrzucisz z ramion maszkie, Nie będą twoją szkołą, głupstwa, mądre fraszki. /Zab:/
14. Rzućmy szkolne przynuki, Pędźmy sobie krótkie chwile, Używajmy życia, trwajmy mile. /Bras: Lis:/ ≠

(1) Jest w związku z Poz 2ą
(2) Zamiast pójść do szkoły, poszedł gdzie indziej. —
(3) Niechce się uczyć.
(4) Najpierw wychodzi.
(5) Nie umiesz, głupiś. —
(6) t.j. postać jesteś w porównaniu ze mną w jakimkolwiek zawodzie. —
(7) Gdy kto nie mając ochoty iść do szkoły udaje chorego.
Parf. Paluszek, główka, szkolna wymówka.

≠ 15. Zwyczaj to szkolny samemu sobie zagadywać, i odgadywać. /Baz: Hist:/

S. 144

(14) Frazesa zwyczajne ~~przy~~ żeg-nające się z odjeżdża-jącemi przyjacio-łami. –

(15) Przysłowie ma-torańskie, nader trafne.

(16) Przebywa, t. j. co przestaje.

(17) Paraf: Poz: 20.

(18) Rodzaj prze-kleństwa. –

(19) Łacińskie: Tempore felici multi numerantur amici; tempora si fuerint nubila, solus eris.

Kont: Szczęście, nieszczęście.

22. Szczęśliwe powodzenie rodzi szkodliwe ubezpieczenie. (Kn.)

23. Szczęśliwej drogi; szczęśliwej podróży. (Linde) (14)

24. Nie rodzi się krasny, ale szczasny. – (15)

25. Byłem szczęśliwy, lecz niebo nie chciało, długo
By mnie tak ~~długo~~ szczęście piastowało. (Przyb: Fed:)

26. Wszystko mi szło szczęśliwie, wszystko jako z płatka;
Była bogata chata, poczciwa czeladka. (Zab:)

27 Szczęśliwy, kto na małym udziale przebywa,
Spokojny siadł przy stole wiejskiego warzywa. (Karp.) (16)

28. Wszystcy się tam garną przy kim szczęście jest. (Petr: (17))

29. Niech go trzysta nieszczęść ogarnie. (Zab) (Zabł. (18)

30. Szczęście jednych nadyma, drugich zmiękcza. (Kn. Linde)

31. Póki ci szczęście służy,
Póty przyjaciel płuży;
A gdy ci szczęście chyłem,
To i przyjaciel tyłem.
(Kal: Gosp: (19))

32. Nieszczęścia, nędza, przygody; często k'dobremu powody. (Kn: ad.)

33. Nieszczęśliwemu najlepiej doma siedzieć. (…)

34. Nieszczęśliwy, podejrzliwy. (…)

(Kont: Pag: 155.)

S. 145

Kont: Świeca, świecić.

5. Świecę na kogo rzucać. /L./ Linde/ (3)
6. Lepsza jedna świeca przed tobą, niżli sto za tobą. /Sk. Kaz/ Metf
7. Śpi tak, że nie ocknąłby się, byś go snadź świecami palił /piekł./ Gor: Dw:/
8. Świecić oczetem, oczyma. (4) n.p.
9. Śmierć moja, u sądu świeci oczyma. /Psalm D:/
10. Świecić łokciami. /L./ /Kat: Linde/ Parf Bokami/ (5)
11. A twoiaż mość czemu Mospanie pisarzu, Świeciesz się właśnie, jak Pałat w Liktarzu /Brat/ (6)
12. To tak pewne, jak że słońce we dnie świeci. /Men/ Parf Jak słońce na niebie. /Gm/
13. Wieczny odpoczynek, i światłość wiekuista, niechaj świeci nad duszą jego. /Ofs: Stra:/ (7)
14. Świecić zębami. /Bach: Ep:/ Parf Zęby szczerzyć. (8)
15. Słońca z świeczką szuka. /Pol: Zac:/ (9)
16. Ni tego Zacharku, ni Bogu świeczki, ni ludziom ogarka. /Zim: Sel/ Parf
a Ni Bogu świeczki, ni djabłu ożoga,
b Ani do Boga, ani do ludzi. (10)

(3) Znaczy: potępiać kogo. Odnosi się do zwyczaju w kościele r. k. istniejącego, że gdy Ksiądz rzucający klątwę na parafianina, rzuca zarazem na niego świecę albo nią.
(4) Wstydzić się swoich czynności, które na jaw wyszły.
(5) Znaczy: mieć suknię rozdartą na łokciach albo na bokach.
(6) Wieniec, nakładnik autorów, poetów.
(7) formułka, kończąca zwykle modlitwę za Umarłych.
(8.) Uśmiechać się do byle kogo.
(9) Nie widzi, lub nie chce ~~…~~ widzieć prawdy, rzeczywistości.
(10) Człowiek do niczego. –

146.a

Kont: Święty, święto, święcić.

(5½) Niewtasciwe, albowiem Zielone Święta ki cyrystujące
(6) Przysłowie Ruskie.
(7) Uroczyście ob-chodzić, imieniny, rodziny, rocznicę ja-kiego ważnego zdarze-nia.
(8.) Parf: Nieboszczyk. Na cóż tu się zanosi?
(9). Nie rozmyślił tak łatwo planowy ka-by. —
(10) Allusya do powszech-nie znanego hymnu ko-ścielnego: Święty Boże, święty Mocny etc. Używa-ne żartobliwie, gdy na-jaką nieprzyjemność, na coś tego nie ma spo-sobu (lekarstwa).
(11) Przypowiastka gminna.
(12) Udał się na piętę gzygu-ką do 17go miejsca, do u-dawnego miejsca.
(13) W Niemieckim: Lass mich in Ruh! —
(14.) Sempomion: t.j. żonom.
(15) W takim się znaj-duje któś pocie.
(16) Tak tam źle, zimno, niespokojnie etc.
(17) Szczególne poza-dorum wustach ks: Jezuity. —

8. Święcić, a nie nie robić, pańska to jest rzecz. (Zwag: (6)
9. Dzień jaki święcić. (L, (Linde) (7)
10. Świętej pamięci, Pan N.N. (albo) (8)
10½ A czy wiesz coto tu się święci? (Łat: Linde) Parf: Co tu się warzy? Co tu się gotuje?
~~(8)~~
11. Nie skropisz tego święco-ną wodą. (Rys: (Budn: Apf: (9) Mt.)
12. Święty Boże, nie pomo-że. (Jm)
13. Świętym, świeczki sta-wiają. (Rej: Ap:)
14. Sᵗ Antoni Padewski, co się z tym człekiem dzieje?! (Pol: Linde (11))
15. Udał się na święte drogi. (Lin-de:) (12)
16. Kto święcie żyje, święcie um-rze. (Linde z Stow:)
17. Daj mi święty spokój! (S) Parf Odczep się odemnie. (13)
18. Święta to rzecz, gdy dzie-ci pomagają sobie. (Alb:)
19. O święty kiju, będzie namka-mieniej; A nie rzecz tem pa-niom nad nami przemowy. (Papr: (14)
20. Nie wie, do którego świę-tego ma się modlić (Linde z Stow:) (15)
21. I święty tam się nie osie-dzi. (Rej: Wiz:) (16)
22. Święto do zbytku po-wód. (Knf (17)
23. Głupstwo malarskie, gdy Sᵗ Magdalenę, ubraną i strojną, pod krzyżem malują. (Sk: Kaz:) (Kont: 146.b)

Kont: Święty, święto, święcić

(18) Chodzić po żebractwo.

24. Dominik święty, że bractwem żył. (Bink: Kaz. 118)
25. Święty Jan de Matta, jest patronem od febry, i powietrza, w głodzie, i na morzu. (Linde:)
26. Święta Małgorzata, patronka kobiet brzemiennych. (ib.)
27 Święta Apolonija patronka od bolu zębów,
28. Święty Floryan, i Święta Tekla, patronowie od pożarów, (gm:)
29. Święty Jan Nepomucen, patron dobrej sławy; (gm.)
30. Święty Antoni Padewski, patron od szkody przez kradzież popełnionej, także panien pragnących za. (gm.)
31. Odświętnie się przystroić. (Dzyb:) L (19)
32. Mało dziś świętości znają, jeszcze się z nich pośmiewają. (Rej: Zw: (20)
33. Dla niegonimanie Świętego. (L. gm (21.)
34. I święci ludzkie mają swe niedoskonałości. (Sk: Żw:)
35. O Święty Sokratesie! tak cię Erazm mienił, Niebyłbyś nigdy Świętym, byś się był nie żenił. (Kras: kier: (22)

(19) Znaczy: ubrać się w sukniie świąteczne, t. j. najlepsze, najpiękniejsze. — Sein Sonntags-kleid anziehen. —
(20) A więc już w połowie 16go stólecia utyskiwano na bezbożność w Polszcze. — (m)
(21.) Bezbożnik; Łotr, Drapichrust. —
(22) Erazm: Erazmus Rotterdamus, klasyczny Autor z 16. stólecia

S, 146c

(23) Umikać spot-
kania niemiłej,
albo niebezpiecz-
nej osoby. –

(24) Zwyczaj tłoknięcia
wyznaczonéj w kościo-
ła o. k. mowinę
ozmantycts. –

(25) Odnosi się do zwy-
czaju ludu pospolitego
polskiego puszczania
krwi w dzień Ś. Wa-
lentego, 14. Lutego,
patrona powalania
czyli padaczki, t. j. wiel-
kiéj choroby epilep-
tycznej.

(26) T. j. co sobie krwi
puszczać nie dali.

(27) Odnosi się do
zwyczaju w koście-
le Kat: istniejącego,
że w dzień Ś. Józefa
t. j. 19/3 ~~st~~ zwykle w
w Poście przypadają-
cego, śluby małżeń-
skie są dozwolone.

(28) Kalendarz gospodar-
ski Wilda, z którego
ta przypowieść wzięta,
wychodził we Lwowie,
Stolicy czerwonej Ru-
si; Gdzie, jak u wszy-
stkich Słowian, do
Kościoła greckiego, czy-
li wschodniego należą-
cych, Ś. Mikołaj, któ-
rego Ś. przypada 6/12. r. ka-
lendarza, w wysokiem
jest poważaniu.
Ruś zowie Ś. Mikołaja; we-
likim Cudotworcą:
+ choroby,

36. Umyka przed nim,
jak szatan (żyd) przed
święconą wodą. (Zet:
(Linde: (Park: Jak zając
przed ogary. (23)

37 Świętéj pamięci, Nie-
boszczyk, Pan N. N.
Panie świeć nad duszą
jego. (Anon: (24.)

38. Co Świętych w pierwo-
rodnym liczono kości-
le!
Teraz niemasz żadnego,
Osobliwych niewiele.
(Pot: Zać:)

39. Hej, Święty Walenty;
Wypuszczaj z krwi trzęty.
(Kal: Gosp: (25)

40. Ś. Walek tych powa-
li, co patronem go nie
znali. (Id (26.)

41. Święty Józef oblubie-
niec, która panna przy-
pnij wieniec. (Id (27.)

42. Święty Mikołaju!
Wprowadź nas do raju;
Daj nam tyle złota,
Ile mamy błota. (Kal: Gosp:
(28)

43. Ojcze Ś. Mikołaju!!
Wyrwij z toni, sławna
kraju (t. j. nałędzia, na
miejscu bezpiecznym. –
(Linde z stary: Pieś: kośc: (

44. Świętego Antoniego ognie,
moc. (Linde (29) Tak zwie
lud pospolity w Polszcze;
róże, czyli piekielny ogień;
po Niemiecku: Rothlauf.

45. Nabożny, jak Ś. Jerzego
koń. (Jabł: (Wojc: (T. II. (29)

(29) Ironia; znaczy: wcale
nienabożny. –

(Kont: Pag 148)

Syn, Synowa

1. Powstanie świekra przeciwko synowej, a synowa przeciwko świekrze swojej. (Uwagi: / Sikl: Łuk:)

2. Ojciec ånottliwy, często na synach bywa nieszczęśliwy. (Jabł: Ez:)

3. Syn w dom, dziewka z domu. (Ryś:) (1)

4. Pospolicie po złym ojcu, gorszy syn. (Biał:)

5. Milszy mu syn kobyli, aniżeli Boski. (Sk: Kazy) (2)

6. Syn nieprawości ojcowskich, ani Ojciec synowskich nie nosi. (Szczerb: Sax:) (3)

7. Syn, zbywszy się rodziców straży, Swojim się polem ganie poważy. (Zward: Wł:) (4)

8. Syn mój, a rozum u niego swój. [Wuz: p. 301] z Słowackiego. —

9. Synaczek tak kruczki jak ojciec. (Stipp: / Parf a tuy kapany; jak z oka wypadł; z jednego stępla; od karb w karb; kubek w kubek.

10. Syna ale, byle im się tylko wąs zasiał, rozumieją zaraz, że ojcowie tylko dla nich żyć powinni. (Cat: Linde:)

11. Syn zwolony. (Kn:th (5)

12. Jaki drzewo, taki klin; Jaki ojciec, taki syn. (Bym

(1) Znaczenie tego przysłowia jest, że utrzymanie imienia i znaczenia familii jego na synach, nie na córkach się zasadza, które wychodzące za mąż, z domu i z imienia wychodzą. —

(2) Karcił X. Skarga zabawy szlachty polskiej, więcej polowaniem i końmi, jak nabożeństwem się trudniącej.

(3) Nie odpowiada za nie, ani majątkiem, ani dobrą sławą.

(4) Swojim polem, albo swojim dworem, na własne ryzyko. —

(5) Przysposobiony, adoptowany. Dlatego w Pieśni: Bogarodzico; stoi: U Twego syna, gospodyna, matko zwolona, Maryo!

Sypać

1. Sypie czas góry, kiedy był grunt płaski. (Zab:)
2. Nie jeden milionem sypie, a serca się dokupie nie może. (Zeat: Linde)
3. Djabłami sypać. (1)
(1) Perf Sadzić
4. Sypie się co, jak z pytla, jak z wora. (2) (Pilch: Sow:)
5. Sypie się lud: (L) (Linde)
(3) Perf Wali się kupami
Ł Sypie się jak mrówki z mrowiska.
6. Wąs się ołtopem sypie. N. p. Tak się z nią całka jak gdyby mu się wąs dopiero sypał. (Kart: Linde)
(4)

(1) Klnę; n. p.: Do 100. domilion djabłów
(2) N. p. stara, dowcipne koncepta.
(3) Z kościoła, z miasta, albo do kościoła, na jakie widowisko.
(4) Tyczy się starych mężów, albo umizgusów.

(29) Łacińskie: Kont: Święty, Święcić

46 Święty m miejscom, i osobom, daj pokój. (Kn: ad:) (29)

47. Święty Jacku z pirogami! Perf Astowo stato się sianem! (30)

(29) Non commiscentur sacra profanis.
(30) Dykterysjki gminne żartobliwe, używa, na chęć okazania pozór zadziwienie.—

S. 149.

Syty, sytość

1. Przyjdzie rozkosz, nastąpi sytość pożycia. (Kras: W. Ch.) Parf mierdziączka.
2. Wydarte rzeczy w sytość nie idą. (Am. Fr.) (1) Parf Indziej niegrzeje
3. Sytemu nic nie smakuje. (Kn.) Opp. Głodnemu chleb na myśli. (2)
4. Wiatrem syt. (D.) Parf Bożą manną żyje.
5. Łaską pańską syt sługa nie będzie. (D.) Parf Łaska bez datku, nie broni od niedostatku. (D.)
6. Na gładką żonę patrząc, syt nie będziesz. (Ryś.) (3) Parf Zła miłość a głodzie.
7 Nie wyrozumie głodniałemu syty. (Pos. Syl.)
8. Na tym sztuka, aby wilk był syty, a owca cała. (Zdrowa) (Pos. ang.)

(1) wydarte, t. j. co źle nabyte rzeczy nie obracają się w pożytek, nie trwa.

(2) Sytemu, przesyconemu rozkoszami świata. Wołfrancuskim: à l'homme blasé. –

(3) Gładką, t. j. co piękną. –

Szabla

1. W szabeltas się groszy mało. /Bieś:/ Darf Żołnierz nie pieniężny.
2. Szabla szablę budzi. Darf Wojna a wojnę rodzi. /Kanc:/ Warg:/ (1)
3. Na szablach go rozniesli. /Birk:/ (2)
4. Kord do boju; szabla do stroju. /Rys:/ (3)
5. Przyjdzie czas, i na nasz szabeltas. (4)
6. Gdy ręka nie szermuje, szabla sama nie bije. /Amfr:/
7. Wyzwać kogo, na szable i drzewa. /L./ P. Koch:/ (5)
8. Porównać może szabla, chociaż nierównych. /Bardz. Tr:/ (6)
9. U niego zawsze szabla na temblaku. /Linde/ (7.)
10. Szabla mu w pochwie zamarzła. /Linde:/ (8)

(1) Łacińskie: Arma armis irritantur.
(2) Rozsiekli go w kawałki.
(3) Szlachcica oznaczało noszenie szabli, lub szpady. /Czac: pr:/
(4) Przyjdzie kolej i na nas ponoszenia szkody, lub coś podobnego. Szabeltas; z Niemieckiego Säbeltasche, które dawniej kawalerya węgierska nosiła.
(5) Drzewa; Lancę.
(6) Nierównych wiekiem, wzrostem, fortuną, urodzeniem.
(7) Junak, rębacz, Zawadya; zawżdy gotów do pojedynku.
(8) Tchórz; zniesie każdą obelgę. —

(6) łatwo,
bez wielkiej fatygi.

(7) Wołałby płakać.

(8) t. j. kto chuchu pta-
kantowie.

(9) Metę znaczy let,
konyślności. —

(10) Będziesz miał dość
czasu ubawić się za ten
raz się wez. —

17. ~~Wyśpiewać co.~~
/L./ Linde/ (11)

(11) Wygadać się, wyjawić
tajemnicę, także przyz-
nać się do winy, n. p. na
torturach

[Kont: Pag: 155½]

(1) pleść bredni,
gawędzić, żar-
tować

(2) Zaczyna świecić;

(3) frant, filut

(4) Drzespać się trochę
po objedzie.

Kont: Śpiewać, śpiew,
śpiewka

9. Ta śpiewającej da się zro-
bić. /Kn/ (6)

10. Śpiewa po niewoli, choć
go serce boli. /Rf/ (7)

11. Na czyim wózku je-
dziesz tego piosnkę śpiewaj.
/J./

12. Pięknie śpiewa, kto pta-
kitowi. /Sk. Kaz:/ (8)
Parf Jedwabne słówka.

13. Niży teraz śpiewa. /Kn/
Parf a. Cienko śpiewa
b. Spuścił nos na kwintę.
c. Stracił fantazyą.

14. Ludzie nie wszyscy
śpiewacy, pijacy. /Chmiel:/

15. Śpiewa sikora na przyszłą
niewczesną porę. /Chod: Ges:/ (9)

16. Młodyś jeszcze, wyśpiewasz
sobie. /Rys:/ (10) #

~~Kont~~: Szpak

1. ~~2~~ Szpaczkować. /Nar: Linde/
(1)

2 ~~X~~ Ten Jegomość już tro-
chę poszpakowaciał.
/Sak: Boj/ Pot: Jaw:/ (2)

3. Szpakami karmony.
Parf Wronami /Zet:/ Linde/
(3)

4. Szpaka, albo szpaczka
uciąć. /Gn/ (4) Parf Do me-
rydyankę zrobić.

Szpilka

1. Podarek na szpilki. /Nov.:/ (1)
2. Nie wzięła osoby, ani jednej szpilki. /Lent.: Linde:/ (2)
3. O szpilkę był by utonął. /Lent.:/ Parf. O włos, o mały włos.
4. Siedzieć jak na szpilkach. /Lgm.:/ (3)
5. Chodzić jak po szpilkach, albo brzytwach. /Zab.:/ (4) Parf. Jak po lodzie.

(1) T. jest: kwota pieniężna, lub dobra nieruchome, ofiarowane żonie, lub kochance, na opędzenie kosztów ubioru (toalety).

(2) T. j. nic a nic.

(3) Niecierpliwie się z jakiej bądź przyczyny a nie módz wyjść z tego niemiłego położenia.

(4) Znaczy: ostrożnie bojaźliwie

Szpital.

1. Wiedzą o tem już baby w szpitalu. /Kn./ Parf. a Baby na targu; b Wróble na dachu; c Stara fama. –

S. 153

307

Szpecić, szpocić, szpetność

(1) Szpocić: kalać, plugawić. Metafora odnosi się do ludzi, którzy własnych krewnych obmawiają, ganią.

(2) N.p. żonę mu uwieść.

1. Podły to ptak, co własne gniazdo szpoci. (Gaz. Lindy (1))

2. Zrazu się słowy szpocą, a potem zaś tłuką. (Jabł. Ez.)

3. Szpetna twarz z wierzcha, ale nie lubi. (Knaf)

4. Szpetne przy pięknym szpetniejsze; piękne przy szpetnym, piękniejsze. (P.)

5. Posażek, sumka, wzrost, nieszpetne. (Gaz. Linde) Dz. niczego, nie do odrzucenia.

6 Szpetnego figla komu spłatać. (P.) (2)

7 Szpetny jak straszydło. 1 (P.) Pozwól mi nabyć im dzieci, albo wróble straszyć; 2 w podarku go postać; 3 Jak by mu na twarzy djabli groch młócili. (P.) (3.)

(3) Porz. 3-cia odnosi się do osób, ospą oszpeconych czyli dziobatych. –

~~+~~ Niemieckie:
Gottesgericht.

(1) Do porządku; do porządnego życia przyniewolić.

(2) Znaczy bić kogo. Szrank, słowo wzięte z języka Niemieckiego: Ein Schrank.

(3) Gdy jeden drugiego wyzwie na rękę /pojedynek/ dla okazania sprawiedliwości swojej sprawy. +

(1) Znaczy: kogo na niebezpieczeństwo wystawić.

(2) Rozpuścić się, pozbyć się wstydu, sumienia &

Szrank, Szranki.

1. W szranki kogo wyprowadzić. /Włod:/ (1)

2. Szrankowemi słowy kogo nagabać. /L/ Szczer: Sax:/ (2)

3. W szranki ~~kogo~~ równego sobie wyzwać, albo w szranki z kim wchodzić. /Linde/ Szczerb/3/

Szrot

1. Na szrot kogo wydać. /Rys: ad:/ Par: Na szaniec, na sztych. (1)

2. Puścić się na szrot. /d/

3. Puścić cnotę, sumienie, wstyd na szrot. /Groch: w./ (2)

4. Nie ubliżyć prawdzie ani jednym szrotem. /Chrość:/ Par: Ani na włos.

S. 155.

Szruba, szrubować

1. Siedzieć jak na szrobie, (szrubie) Pot: Low: (Pos. a Jak na szpilkach b Jak na brzytwach.
2. Trzymać co, albo kogo w szrubach. (Nar: Horr (Pos. a w ryzie, b. Krótko. c w Kleszczach. (Linde) (1)
3. Wszrubować się gdzie, albo w co. (Linde) (2)

(1) Jemand im Zaume halten.

(2) Wcisnąć się gwałtem, lub sztuką, do jakiego domu, familij, albo wszerz w przyjaźń czyją.

Kont: Szczęście, nieszczęście, szczęśliwy

35. Czego szczęście mi nie dało, tego mi nie będzie brato. (P)
36. Szczęście czasem sprawi, czego rozum nie dokaże. (P)
37. Ze szczęściem się udawaj, za powodem, z wiatrem, z wodą nie to płyniesz, i sporo. - (P)
38. Niewinny podczas / czasem / łowimy, i swego szczęścia nie znamy. (P)

S. 155 ½

Kont: Śpiewać, śpiewak
wyśpiewać, zaśpiewać

(12) Ironicznie, albo żartobliwie. Obaczysz co on ci zacni, albo jakie ciężkie warunki położy.

(13) Oboje znaczą: zubożeć, stracić cały majątek. Tadeusza śpiewać, dlatego, że dziady po odpustach przy drodze i przy kościołach siedzą, zwykle pieśń o Św. Tadeuszu beczą. —

(14) Sprzedający jaki przedmiot, zażądał nader wysoką cenę. —

18. Obaczysz co on ci zaśpiewa. (Tent.) (Linde) (12)

19. Nie źle podśpiewać sobie czasem gwoli, w pracy, w ucisku, lub kiedy co boli. (Zab:)

20. Tadeusza śpiewać; (Tent: Linde) Darf z torbą pójść na dziady. (13)

21. Cudnie kiedy śpiewa, (Tyw) cudniej kiedy przestanie. (Kn: Ad.; Ironja.)

22. Zaśpiewał mu jak za rodoną matkę. (Kn: Ad.) (14)

Szachrować

1. Nie umie dać, a wziąść, to jest Szachermacher. [Kniaź: Por:] (1)
2. Szachraj; Parf. Oszust. (2) 2. Szalbierz; Machlarz; Cygan; Żyd. — [Knia: ad:]

(1) Szachermacher, starożydowskie, znaczy oszukiwać w handlu. [Linde]
(2) Człowiek nierzetelny, tyarz, oszukujący wszystkich których może.

Szczerość, Nieszczerość

1. Gdzie wiele ceremonij, tam mało szczerości.
2. Prawdziwie, nie masz teraz szczerości na świecie; Każdy ma cukier w uściech, a jad w sercu gniecie. [Nar: Dz:
3. Szczerość ma ość na końcu, często ottawia. [Bud:]
4. Przy niewinności często szczerość błądzi; gdzie przemoc prawa pisze, a łotr sądzi. [Zab:]
5. Szczere płotki, babie baśnie. [Wys:] (1)
6. Niejeden się w uściech za szczerego udał, w oczach jednak nieszczerość, a w sercu obłuda. [Min: Ryt:]

(1) Wyraz szczery znaczy tu prawdziwy, istny. I tak n.p. mówi się o złej soli: to szczery piasek, albo sapy; także to szczere kłamstwo.

Szeląg.

1. Nie warto złamanego szeląga, [złamanej babki] Parf (1)
a Nie warto torby sieczki.
2. Przyłożywszy szeląg, będzie zemla. [Kn:] [Kłoda. —] (2)
3. Znają go wszyscy, jak zły szeląg. — [P.] (3) +
4. I po szelągu wiele się nabierze, [uzbiera] [Bratk.]
5. Nie wziął od nikogo, ani szeląga złamanego. Parf: ani złamanej babki. (4) [Kont: P. 1866.] Jagiellonis.

+ Parf Jak fałszywy kwartnik. [Rej Post:]

(1) Przysłowie bardzo dawne, sięgające epoki piastów, albowiem przed 15tym stuleciem dla braku zdawkowej monety w Polszcze, szelągi na półowę łamano. [M. W:] t. I p. 235.
(2) Bułkę [Ku Kiełkę] = zwie lud pospolity w W. Polszcze Zemlą, z Niemieckiego: Semmel
(3) znają go ze złej strony, jak złyj, t. j. fałszywy szeląg.
(4) Człowiek prawy. Babka: moneta miedziana za

Szewc

1. Rzemieślnicy kłamać bar-
dzo radzi;
Lecz szewc swojemi kłam-
stwy ich wszystkich prze-
sadzi. (Zab: Wi i P.)

2 Inszy szewiec, inszy kuś-
nierz, choć oba ze skóry;
Ten rzemieniem, tamten
futrem stare łata dziury.
(Pot: Arg:)

3. Bierz, jak szewc na targ
z butami. (Knap: Dar:) (Rys:)
a macha, (bierz) co tchu. (Z.)

4. Szewc, kiedy się na skóry
zadłuży, podeszwami wypła-
ca. (Rej: Żyw:)

5. Nie chwalą szewca, który
wielki but na małą nogę
robi. (Erazm) (Wett)
(Kont: Pag. 173.)

Szlachcic, szlachetny. szlachetność.

1. Klaczka, pszczotka,
prenica;
Wyprowadzą z nędzy
szlachcica. (D. L. T. 13.)

2 Kapusty szlachectwo
nico krasi. (1)

3. Sześć rzeczy powinien
mieć szlachcic w domu
dla gościa: kapłuna
tłustego, piwo dobre,
chleb chędogi, owies mocny,
świece jasne, i gorzałkę
przednią. (Rys: Ad:)

4. Szewczyk, kuśmierczyk, ry-
marczyk, gdy się ubierze w
bławaty, porzuciwszy szydło,
igłę, dratwę, a przywiąże się do
szabli, rozumie, że szlachcic.
(Mon: Wur:)

(1) Przymówka
do drobnej, ubo-
giej szlachty

157. 6

Kont: Szlachcic, szlachectwo. —

5. Znaś wszystkie rzeki na herb; jeśliś lada szmira, Oktopes, gbur, gęś, niej- dziesz, wierz mi za szlachcica. (Dot: wać: (2)

(2) wszystkie rzeki; Alluzya do herbu Lubomirskich, Stadnickich w którym figuruje rzeka Szreniawa, rzeczywiście istniejąca, w obwodzie Bocheńskim w dolinie Łapanowskiej, gdzie się także wioska Lubomir znajduje.

Szafować

1. Szafować zboże. /Z/ /Łęde/ Klon: Fl:/ (1)
2. Niech kto co chce plecie; Pieniędz wszystko szafuje, i rządzi na świecie. /Rzgb: S. M./
3. Skromny szafunek, jest wielki dochód. /Modrz: Baz:/

(1) Znaczy u Flisów zboże ze szkuty do spichlerza zsypować.

Szafran

1. Na głowie szafran, tyś jij kuternoga; Jeśli w nim krzyna cnoty, cud to jest od Boga. /S. kuchn: Fr:/ Parf. Ryż, ryż, kuternoga; Jeżeli co dobrego, wielka łaska P. Boga. /Gm:/ (1)
2. Lepszy funt szafranu, niż furasiana. /Kn/ Parf. Lepszy funt złota, niż cetnar ołowiu.
3. Smaczny, jak flaki z szafranem. /Bratk/ (2)
4. Szafran, wino, i złoto tyle mają siły; Że się na jasną prawdę nie poraz rzucity. /Pot: arg:/ (3)
5. Szafranu nie potrzesz, kobiety nie przeprzesz. /S. m./

(1) Szafran na głowie, albo ryż, to samo co rudy. Dowodem dawności tego przysłowia jest, że go Jan Kochanowski w swoich fraszkach umieścił.
(2) flaki z szafranem należeli do specyałów Staropolskiej kuchni. /Gołęb: Dw:/
(3) „nie poraz" = „nieraz już".

Szał, szaleć, szaleństwo

~~1. Szał zawrócił mu głowę. (Gał: Linde) (1)~~

2. Kto szalony, rozumie, że szaleją drudzy. (Min: Ryk:)

3. Źle szaleć młodemu, ale kiedy się przyda szaleć staremu, tam już miary nie pytaj. (Lim: Siel:)

4. Gdzie młody wystąpi, tam szaleje stary. (J. Koh. Fr:) Parf: W starym piecu djabeł pali.

5. Szaleć trochę, nie zaszkodzi. (Min: Ryk:) (2)

6. Ej, kiedy szaleć to szaleć. (Nar: Horac:) Parf. Mam za jedną nogę wisieć to wolę za obie.

~~7. Szaleć kogo. (L. Linde) (3)~~

~~8. Szalona pałka! (Tr. Linde) (4)~~

9. Szaleństwo, w szańc szklanny dufać. (Mon.) Parf. Obrona, forteca z piasku.

~~10. Przyjdzie oszaleć. (L. Gm.) (5)~~

1) Urojenie, fiksacya.

(2) Horacego dulce est desipere in loco.

(3) Lokucya wobec, nie mniej używana, znaczy: mamić, zwodzić, tumanić kogo.

(4) Żartobliwie; swawolna, rozpustna kobieta.

(5) Sytuacya desperacka, z której się wydobyć trudno.

Szanować, uszanować
uszanować

1. Szanuj się. /L./ Linde/ (1)

2. Szanuj się, mów sobie: Mości Dobrodzieju. /J. In/ (2)

3. Szanuj się. /L/ (3)

4 Jeśli chcesz być szanowanym, szanuj drugich. /Zab:/

5. Szanuj mnie doma, będę cię szanowała u ludzi. /Rys:/ (4)

6. Szanuj szczęścia. /Kn/ (5)

7. Szanowanemu o wszystko łatwiej. /Gor: Dw:/

8. Póki włoży w mieszku co czują, póty cię wszyscy szanują. /Kn: Ad:/ Panu wszyscy przed tobą czapkują, gdy w kieszeni złotko czują. /Geatr/

(1) t. j. nie śpiesz się przedwcześnie, jeszcze daleko do końca.

(2) facecya.

(3) Nie wychodź z domu, abyś się nie zaziębił, miej troskliwość o twoje zdrowie.

(4) Żona do męża.

(5) t. j. używaj go miernie.

Szary, szara, szarga

1. Posuń się szaraczy; siądź ty pozłocisty. /Rej: Zwi: / Parf. Ustąp się szarku.
(1)
2. Milcz szarku! mówi pani szatny. /Rys: / Parf poprzedniego. —
3. Szary koniec. (2)
4. Dzień noc, stoła, szarugaj czy marznie, czy pali; Skoro pan powie: nuże! nogi za pas, dalej. /Zabł: Amf: /
5. Zaszargać się. /Z/ Linde /31
6. Rządzi się, jak szara gęś po niebie. /Mon/ (4)
7. Szara godzina /Linde/ Parf: Szara poświata. (5)

(1) Szarek, szaraczyk, człowiek ubogo ~~ubogą~~ ubrany, w szarej sukni; w szarej kapocie. Ob: Hist: Art: Szara szlachta!
(2) U stołu, przy jakiej uczcie; zwał się koniec zastawionego stołu, na którym oficialistów, i uboga, szaro ubrana szlachte sadzano. —
(3) Znaczy właściwie zabłocić suknie z tyłu i spodu; lecz używa się równie metaforyjnie o tych, który majątek nieruchomy zadłużyli.
(4) Szara, t. j. co dzika; po niebie, dlatego zdaje się, że dzikie gęsi przylatują na wiosnę, i odlatując w jesieni, wysoko lecą. —
(5) Czas, między zachodem słońca, a nocą. wieczór; w Niemieckim: Abenddämmerung, die Dämmerung; we francuzkim le Crepuscule; we włoskim: Primasera.

S. 162. 313

Szale (waga)

~~1. Ważyć co na szali rozumu. (Kras: Sat:)~~ (1)
2. Szale okażą, co rzeczy ważą. (Kn. (Monf.
~~3. Szala się na jego stronę przeważyła. (Gaz/2)~~
4. Ludzkie rozsądki nie liczmanami rachują, ale ważą szalami. (Kn: Ad.)

(1) Rozważać rzecz z uwagą. —
(2) Wygrać proces, który grę. Szala przedstawia tu los. —

Szalwija

1. Po szalwiją pokrywy odmieniać (Rej: Zw:) Parf: Z czarnego białe sobie. (1)
2. może pochlebca pańską pokrywkę, szalwiją nazwać, włożywszy pokrywkę. (D)

(1) Przekręcać, przeistaczać fakta.

Szańc

1. Na szańc stawić, życie, majątek; (L) Linde (1)
2. Przyjść na szańc. (Chroś) (2)
3. Szańc wysoki stawić. (L (Papr: Ryt:) (3)
4. Do szańca kogo uprzedzić. (Dot. Arg:) (4)
5. Szańcu swego powetować. (L. (Wys:) (5)
6. Na szańcu komu co dać. (Pasz. Dz.) (6)
7. Dyskurs ma to prawo, że wolny ma szańc na wszystko. (Kalib:) (7)
~~8. Szańcuje się komu co. (Kuch: Bibl)~~ (8) Szczęści mu się. (8)

/.

(1) Narażać na niebezpieczeństwo, na utratę.
(2) wpaść w niebezpieczeństwo.
(3) wysoką wstawkę, wygrę, w zakładzie. Równie w języku Niemieckim: Jedin [illegible] zu schlagen — (abdeckung)
(4) Do celu, do mety, do kresu szczęścia. W Niemieckim: Jemand den Rang ablaufen. —
(5) Stratę poniesioną odzyskać.
(6) odwdzięczać się. W Niemieckim: [illegible]
7. (7) [illegible]

163.

Szanć

(8) N. p. Dziwowano się szanćowaniu Skanderbeka. (Baż:) Przytoczony ten przez Lindego ad vocem Szanć, przykład, sprowadza mnie na tę myśl, że słowo szanć jest wzięte z francuskiego la chance, które właśnie znaczy los niepewny. Bonne chance: szczęścia, mon vaise chance, nieszczęście"

Szarańcza

1. Spadł na szlachcica Kulig, jak szarańcza. – (B. J.) (1)
2. Szarańcza czego. (L/ku/ Parf Chmura czego. (2)

(1) Ob: Hist: Art: Szlachta. Jak szarańcza dlatego, że zjedli, wypili co było, i polecieli dalej.
(2) Mnóstwo, niezliczona ilość, czego.

Szarpać, szarpać się

1. Szarpnąć się na co. (Nar: Kuź/ Parf Porwać się na nie swoją rzecz. (1)
2. Honor czyj szarpać (Bach: Kom:) (2)

(1) Brać (rwać) się do czego, co nasze sił, przechodzi.
(2) Obmawiać, potwarzać.

Szaszor, Szaszek, Szastać się, Szust

1. Pięknie się otworzyło; za nim powlekło się wszystko z tem szaszorem. (Gwar: Litt:) (1)

(1) Szaszor, staropolski wyraz, znaczy: wielki ruch, z szelestem. (Linde)

2. Coza szaszek, wracać się na swe legowisko. (Rys:) (2)

(2) Szaszek, gatunek psów gończych.

3. Niepodejmuj się szaszku legawego pola. (Sabt: Ez:) (Par:) Niepodejmuj się czego nie umiesz. (Rys)

4. Szasta się; szast, prast bez ustanku. (Linde) (3)

(3) ~~Chodzić, uwijać~~ chodzi, biega, z szelestem, czyli z szaszorem, bez zastanowienia.

Szata, szatno

1. Szata często wydaje człeka obyczaje. (Kn:) (Par: Jakie widzą, takie piszą; znać ptaka po pierzu.)

2. Jakie odzienie, takie uczenie. (P)

3. Szatno, i strojno. (Linde) (1)

(1) Wdowa, młoda, bogata, szatna, (mnogo sukien)

4. Szata świetna, nie ozdobi złego; skromna nie oszpeci dobrego. (Kn:)

5. Porozdzierajcie szaty wasze a obleczcie wory. (Bud: Bib) (2)

(2) t. j. Przyodziejcie żałobę; smućcie się.

6. Biała szata, snażności świadectwo. (Bzow:) (3)

(3) Snażność, staropolskie słowo, znaczy to samo, co czystość.

7. Szata dodaje smiałości, wiary, urody, godności. (Kn: Ad:)

Szczebiotać, Szczebiotliwość.

1. Nie może być szczebiotliwy; By zawszeby miał być prawdziwy: bo jako korzeń nic niełej; Nie przestanie doniekiele. (Ry: Żyw:)
2. Kto rad szczebiocze; Wszystko wymiele (Rys: (1)

(1) Wszystko wypla plecz.

Szczekać, odszczekać

1. Szczekać na co, lub kim. (L) Linde (1)
2. Odszczekać. (d) (2)

(1) Czernić, obmawiać.
(2) Odwołać potwarz, rzuconą na kogo. Odnosi się do dawnego zwyczaju w prawodawstwie polskim ugruntowanego; że przekonany o potwarz, musiał, siedząc w izbie pod stołem, głośno szczekać i odwołać potwarz.

Szczenię, Szczenięta

1. Najsroższe bestye, nigdy nigdy śmiałe;
Takoż wetozysko i szczenięta małe. (Zwar: Tot:)
2. Pierwsze szczenięta za płot. (Gn) Past. Pierwsze koty za płoty. (d) (1)

(1) Używane mianowicie w grach hazardownych, gdy kto na początku wygrywa; odnosi się atoli do upowszechnionego u ludu pospolitego przesądu, że pierwszy pomiot psów i kotów niedany się, że go więc zniszczyć trzeba.

166. 315

Kont. Szeląg

6. Dałby się za szeląg ob,
wiesić /akrzyżować/
/Glicz: wyek/ (5)
7. Podła rzez, przyłożyme
szy szeląg będzie zemla.
/Kn/ Part: Poz; 2ᵈ/ —
8. Dziura szeląga przy duszy.
/Leat: Linde/ Porf Goły jak
ś/ Turecki/
9. On wszystko potyra, i
marnie przetrawi,
Ze nawet i szeląga w kie,
sce nie zostawi. /Pilch: Sen:/

Szelma, Szelmować

1. Im większy szelma,
tem większe szczęście
miewa. /Linde z Flor: /
2. Karanie jednego szel,
my, poprawia dziesią,
tego /Kn/
3. Oszelmować kogo. /Gr/
(1)

Szeplenić, Szepiotka

1 Szepiotka bywa zdradli,
wy. (Haur) (1)
2. Nie szepleni, ot, nie
szepleni. /Kn/ (2)

(5) Człowiek na pie,
niądz łakomy, al,
bo skąpy. —

(1) Znaczyło dawn,
niej nieczemność
inszy; a to dlate,
go że tym sposobem
w dawnej Polszcze,
złoczyńców /Szelmów/
mianowicie złodziej
karano. Obecnie uz,
żywa się ta lokucya
ironicznie, jeśli fryzy
er komu za krótko
spuści włosy.
(1) Szepiotka, człowiek
który szepleni, t. j.
który z sylaby sz; cz,
nie wymawia, tylko literę
s. N. p. miasto Szelma:
Selma. —
(2) Gdy kto w ten sam
moment, jak się cze,
go wypiera, do tego
się przyznaje.

S. 167

Szczypać, szczypta
szczypeć

(1) odnosi się do czystej mowy; w któréj nap. wymieniany raz miód, drugi raz jad płynie
(2) t. j. hojnie.
(3) Szczypta zawiera tyle, ile trzema palcami ująć można. [Kop: [Po łacinie: pugillus.

1. Szczypie, igłaszcze razem. [Lex: Linde[Past. Szczypie, igłaszcze. (1)
2. Żart dowcipną przyprawiony sztuką, Zbawienny, kiedy szczypie a nie kąsa. [Kras: Mon:]
3. Rozdawać, nie szczyptą, ale całą garścią. [Gr: Dis:] (2)
4. Tyśindsego szczyptą, a ełżabet twego garścią. [Rys: [Ry. Fost:]
5 Szczyptę do szczypty rzkazawsze niech przykładu, A tak z małéj gromadki, zrobi się gromada. [Min: Ryt: (3) Past.
a Ziarnko do ziarnka, a będzie miarka;
b Grosz do grosza, a będzie kokosza;

S. 168.

316

Szczwać, szczwany.

1. Kto szczwania nie świadom, próżno z nim na pole. (Sim: Sil:) Metf (1)

2. Szczuć (szczwać) kim kogo, albo podszczuwać. (Kn:) (2)

3. Szczwany to lis, albo wilk. (Ryś:) Parf Oszust dobrze szczwany; wszytek kunszt filut zawołany. (Jak. Bej:) (3)

(1) Szczwać, wyraz myśliwski; znaczy: zachęcać psy gończe, lub charty głosem, aby zwierza gonili. N. p. Ohajże go!

(2) Którzy, względnie dwie osoby, mianowicie takie, które już do siebie urazy mają.

(3) Człowiek obrotny, doświadczony, wszem się niemoralnym.

Szczupak, szczunka.

1. Szczupak wilk wodny. (Klug: Zool:) (1)

2. Najwięksi szczupaki zowią się głowacze, średni półmiskowe, mali tarcaniki. (5)

3. Rybitw goni szczunkę, szczunka okonia. (Ryś: Post) (Papr: W. Fr:) Metf (2)

4. Szczunka zechciała, aż zęby zostały. (Ryś:) (3) Metf

(1) Zwany tak przez naturalistów dla swej gwałtowności.

(2) Znaczy: mocniejszy gnębi słabszego. Rybitwy, ptaki żyjące rybami, i dlatego ciągle ponad rzeki i jeziora latające. Szczunka, t. j. co szczupak.

(3) Wiek szczupaka poznaje się po zębach; ile zębów, tyle lat.

Szczupłe, szczupły, szczupło

1. Nie szczupłe to, co mniejszej jest od największego. /Kmin: Ryś:/
2. Szczupło czego. /L. gm/ (1) Parf: kuso. — (1)
3. Szczupły, cienki, jak kotuwek. /gm/ (2)

(1) mało
(2) Człowiek chudy wysechły.

Szczur

1. Kocha go, jak szczur kota. /Kr. Linde/ Parf Jak psy dziadów. /gm/
2. Wpadł, jak szczur w łapkę. /J/ Parf: na gorącym uczynku schwytany. —
3 Szczurkowi z jednej mąki; Człowiek z jednej takki: /Dwor:/ Parf Jedny farysy, jedny mincy. (1)
4 Patrzy [wygląda] jak szczurek z mietka z mąz; Parf Jak szczur z mąki. /gm/ Ryś:/
5. Spi jak szczur. /Kn/ Parf Jak zabity, jak zarznięty. (2)

(1) Podobni do siebie, z czyty strony:
(2) W Niemieckim: Er schläft, wie ein Ratte.

Szczodrość, szczodrobliwość.

1. Nieszczodrość daje; ale mniej niż przystoi, i kiedy nie przystoi. (Petr: Et:)
2. Szczodrobliwości miara mieszek. (Kn) Parf. Drugim daj, a na siebie pamiętaj. (P)
3 Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mieszaj z oszczędnością. (P)
Parf. Nie wyrzucaj nic (1) choć podłego, nie żałuj dadz gdzie trzeba, i drogiego. (P)
4. Szczodremu P. Bóg daje, Skąpemu każdy łaje. (Jez. Ek.)
5. Szczodry nie żebrze; kto daje, ten też i bierze. (Kn)
6. Na szczodrych miara; Na skąpych kara. (Broth)
7. Ręką swojego w biciu, nie w dawaniu szczodra. (Zeat: Linde)
8. Kto szczodrzej szczy wygrywa. (Kłok:) Parf. Kto smaruje ten jedzie. (Gm) (2)
9. Łatwo być szczodrym, gdy jest z czego. (Kn)
10. Szczodrym być z cudzego, Nie ma nic chwalebnego. (Kn)

(1) Nie zawsze.

(2) Rozumie się ręce sędziów złotem, lub Bank notami. Kto szczodrzejszy, t.j. kto dawiącej.

S. 171

Szczep, szczepić

(1) Odsadzony, t. j. od przesadzony.

(2) Szczepka sosnowa do podpalania w piecach.

(3) Jest w związku z ~~po~~ Poz: 2ą. —

1. Szczep dobry, czasem złe daje owoce. /Anczyc:/ Metaf
2 Jaki szczep taki owoc. /Zalib:/ Żegl/ Opp: pop nied-niego. —
3. Szczep odsadzony, lepiej się pleni. /Jabł. Ez:/ (1) meta-taf:
4. ~~Wyschł jak szczep, jak szczepka. /Z/ Linde/2/~~
3. Jaki szczep, taki owoc; przezroczyste źródło, mętnych z siebie potoków nigdy nie wywiodło. /Zab/3/

Szczkawka

(1) Przesąd powszechny w Polszcze.

1 Szczkniesz; /masz szczkawkę/ ktoś cię wspomina. /Pol: Paw:/ (1)
2. Nierada by szyja puszczała; jeno że się ka szczkawkę ~~obostała~~ zadała. /Rys Paf/ Córka zgrzeszy, głowę oto karzą. —

Szeroko, Szerokość

1. Do piekła szeroki do- stęp. (Przyb: Mitt:) Porf Szerokie wrota do piekła. (Pr:)
2. Krótkie słowu, ale z szerokiego serca wypuszczone. (Rej: Post:) (1)
3. Otem szerokie historye są napisane. (Sf Porf Szeroko otem Dawid pisał. (Gm:) (2)
4. Szeroka gęba. (Lin de) Porf Gęba niewyparzona, wielomowna, bez zastanowienia.
5. Moja duszko, dobrze byś zrobiła, gdybyś trochę szerokich ustęczek stuliła. (Fr. 6:)

(1) Słowa serdeczne, z głębi serca wyrzeczone. —
(2) Znaczy: rzecz jeszcze nieupewniona, rozmaitym trudnościom podległa.

Szew, szyć.

1. Gdy szew na środku przerwiesz, już się sam wszystek porze aż do końca. (Sk: Żyw:) (1)
2. Nie poszwie musi się porze. (Kn: Rys:) (2)
3. Kto kosztownie jada, chodzi; a ziemię orze. Takiemu się żadna rzecz już poszwie nie porze. (Falib:)

(1) Frazes ten alegoryczny, przez X. Skargę w jego Żywotach przytoczony, dowodzi niewinność obyczajów Autora, który nie myślał o rozpustnej dwoznaczności, która się w nim zawiera, bajęj nie pojmował.
(2) Nie gładko nie pomyślnie idą interessa.

(1) Łacińskie: Ne sutor ultra crepidam.

(2.) Parf: Poz: 2½

(3) Satyra, która się tak zaczyna, konczy się następującym dystychem: Bydź to wszystko może; jednak ja to między bajki włożę. Że co do szewca rzeczywiście była bajka, dowodzi następujące gminne przysłowie Poz 11ᵒ

(4) ob: Hist:

(5) Gdy kto pozornemi, wyszukanemi argumentami, rzecz wistocie niesłuszną usiłuje usprawiedliwić. Niemcy mówią: Mit einem aus gehöltem Gründen.

(6) Facecya.

(1) Titel eines Wältzel. –

Szewc Kontinuacya

6. Niech szewc skóry akrawiec igły pilnuje. /Herb/ Parf Każdy niech swego zapatrzy, a wobec sprawy go niewścibia. /(1)

7 Cobyto był zaszewc, coby najednym kopycie wszystkim ludziom buty robił? /Lude 7

8. Jeżeliś szewiec patrz swego kopyta. /Kn/ (2)

9. Najgorsze zwykle buty u szewca. /Kn/ Parf Szewc chodzi wnajgorszych butach. /Poz: wać:/

10. Był szewc, który nie pijał, strzelec co nie kłamał &. /Bras: Sas:/ (3)

11. Śpi jak szewc; /Gm/ Parf: Jak Stock, jak Bela. (4)

12. Naciąga jak szewc skórę. /Gm/ (5)

13. Mówiąc oszewcu, powinno się mówić wpośród Najsłodsze imię Jezus! apotem: szewc. /Mon/ (6)

14. Szewcze! nie wyżyj kopyta. /Kn: Lude/ Parf Poz: 8ᵒ

15. Szewcu po napiętku dosyć /Zegl: ad:/

Szkatuła

1. Nic potytule, gdy pusto wszkatule. /Zegl/ (1)

2. Nie trzeba szkoły, mogą być zszkatuły wszystkie natury, i szczęścia tytuły. /=Pol: Sow:/

S. 174.

319

Szeptać, szepty

1. Złotam słucha, gdzie szepcą do ucha. (Ryś. Dasf. Międzysobcy: sza, sza, sza. (Zdz. Linde)
2. Kiedy miłość szepce, ~~mi~~ rozum tość milczyć musi. (Zd. Linde)
3. Kto nasię ćwiczuje, mnie ma, aby o nim wszyscy szeptali. (Rej: Zw:) (1)

(1) t. j. Gdy wszędzie o bie mowie poicichu mowią. —

Ślub, ślubować

1. Ślubować komuś wiarę. (Lpn) (1)
2 Śluby dziś wiarołomnym dziją się sposobem;
A dzień poślubie jest miłości grobem. — (Zab:)

(1) Związ małżeński przy ołtarzu wobec świadków.

175.

Sznur, sznurować

1. Wszystkich na jeden sznurek. /Opul: Sat:/ Parf Na jedną gatęź: (1)
2. Sznury z piasku kręcić. /Smotr:/ Parf: Bicze z piasku kręcić. (2)
3. Pod sznur. /Kn/ Parf Prosto, jak strzelił.
4. Iść za sznurem, a nie za sznur ciągnąć. /Pam: N:/ (3)
5. Po sznurze czego dochodzić. /Linde/ Parf Po nitce kłębka.
6. Idzie wszystko jak po sznurze. /Biel:/ Linde/ Parf a Jak po mydle, b Jak po szwiecy, Jak z płatka. (4)
7 Zebrać co na jeden sznurek. /Gliz: wych:/ Parf Na jedną nitkę. /Knot/ (5)
8. Złe przygody sznurem się po powietrzu zbiegają. /Bals: kaz:/ Parf Bieda nigdy sama jedna przychodzi.
9. Gębę sznurować. /L./ Kn. /Linde/ (6) Parf Słowa z przez zęby cedzić
10 Gębę komu zasznurować. /L./ Linde/ (7)

(1) Wszyscy jeden jak drugi, tacy.
(2) robić, czynić co bez celu.
(3) Prawa się trzymać, przez co ją naciągać: przekręcać.
(4) Gładko, pomyślnie.
(5) N. p. dowody w jakiej sprawie. Akta w rozprawach naukowych.
(6) Kryć się, niechętnie odpowiadać.
(7) Zapobiedz, aby czego nie wyplaplał, albo że bredni nie gadał.

Szóstak

1. Co rozum, to nauka, w tem się wszystko mieści; Szóstak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści. /Ras: Sat:/

Kont: Sztuka, Sztuczka

Parf: Jak cię z nogi, jeśli nie siłą, to przez nogę. (Kn)

17. Przy mnie stój a przeciw mnie sztukę stroj. (Kn) Parf: Tu stój a gdzie indziej ste broj. (12)

18. Sztuczka za sztuczkę. (Kn) Parf: Figiel za figiel. b. Kwita byka za indyka. c. Trafiła kosa na kamień. d. Trafił swój na swego.

19. Sztuczki płatać. (Sent. Linde) Parf: Figle płatać.

20. Często pływasz najlepszy na dnie się ochynie; Ikar kto nie sztuk ma, stoy i ów skończe patinie. (Knia: Ryt:)

21. Głupiego zwieść, to fraszka; mądrego to sztuka; twojej miłość za przebiegłe niej, nie zamieńka. (Zab:) (13)

(12) Człowiek fałszywy, podstępny.

(13) twojej t.j. w tej sztuce oszukiwania. —

Szturm, Szturmować

1. Szturmować do kogo o co. (Linde) (1)

2 Szturmuj do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził. (Zab: S. m.)

3. Szturm przypuścić. (Zn) (2)

(1) Nalegać, prosić natrętnie o co.

(2) Do fortecy, do miasta, do szańców: takie figury są w znaczeniu Poz 1ej i 2ej

S, 177.

(1) Tosamo: co mieć sumienie, albo go nie mieć, w jakiej sprawie, lub zamiarze. Einen Skrupel haben. —

Szkrupuł

1. Mieć szkrupuł, albo nie mieć szkrupułu. (Skrzyw.) (Boch: Kom: (1)

2. Co za szkrupułat, wszystko są u niego niegodzi. (Exod: Linde)

(33) Odnosi się do jakiego miejsca, albo kraju.

Kont: Swiat

63. Tamci swiat, tamci by się starzeć. (Kn: ad:) Tasz Tamtytko żyć i umierać. (Gr. 33.)

S. 178.

Sztych

1. Grotu złotego, sztych nie odbity. (Piltk: Sen:) Parf

a Nieodbity sztych szwajcy złoty. (Jag: Gr:) 6 Złoto mury przebija, i złoty oręż wszędzie dołoci. (1)

2. Na sztych bicie. (Linde) (2)

3. Na sztych kogo, lub co wystawić, wydać. (J) (3)

4. Łatwiej cudzą skórę na sztych wydać, niż swojej nadstawić. (Jt. Linde) Parf Zastawić się cudzą skórą. —

5. Pójść z kim na sztych. (J) Parf: Pójść z kim w zapasy. (4)

6. Sztychować co, albo kogo. (J) (5)

7. Sobotnim sztychem naniedzielny tary. (Jm) (6)

8. Szyszkadlniy sztych paginatowy,

Nieodbity, zrusznicy, śmiertelny, spadowy. (Żabczyc)

Sztylet, Sztyg

1. Wąsik w sztyliczek u. brodzie. (Mon) (1)

2. Sztyg, sztyg; albo sztyku, Sztyknt. (Linde) (Jak: Baj:) (2)

---

(1) wszystkie te 4ry przysłowia mają jedno znaczenie, t. j. że złotem, przekupstwem, można wszystkiego dopiąć. Już Egipcyanie i żydzi, czyli Izraelici, którzy jakiś czas złotemu cielcowi czołem bili, przywiązywali do złota wielką wartość. Toż samo ponieś. Rzymianie i Grecy. Dowodzi to Horacyo: Auri sacra fames.

(2) Łokucya flisaków krakowskich; znaczy: płasko iść na wodę.

(3) wydać kogo, lub co na widoczne niebezpieczeństwo.

(4) Spierać się, walczyć.

(5) Znaczy wyprzedzić, przechodzić kogo w jakim zawodzie.

(6) Odnosi się mianowicie do krawców, kuśnierzów, szwaczek & i znaczy ich partacką robotę.

(1) Spiczasto w górę.

(2) Pierwsze oznaczają panie człowieka zdrowego; drugiego kulejącego.

Szuba

1. Nie każdemu w szubce przystoi. /Ryś/ Darf. Dotwary.
2. Nie sukniemi, nie gunie, ale skóry szubią; A sami się z nich wrysie i sobole szubią. /Pot: wac/ (1)

(1) odnosi się do chłopów i panów polskich, 18go stulecia.

Szubienica, Szubienik, Szyja

1. Nie miło złodziejowi na szubienicę patrzyć. /Ryś:/ Opp.
2. Dobry człowiek nie pasuje się, gdy szubienicę widzi. (1)
3 Człek ten nie tonie, go dzień szubienicy. /Pot: arg/
4. Będziesz miał, złotu-eczeli kłódkę; Szubienicę pewną ciotkę. /Rej: Zw:/
5. Na trzech dziewien wszedł go pasują. /Gliw: wych/ (2) Darf. Szubienik. b
6. Z szubienicy się urwał. /Mącz/ Darf. Smard, Nagiel.
7 Sprawka to lada szyj, lada kłódy; /Pot: Syl:/

(1) odnosi się do przysłowia: Co ma wisieć nie utonie.

(2) pasują go na rycerza trzech drzewien, t.j. szubienicy.

S. 180.

(1) Wymówki
Leniwego.
(2) Mit dem Strome
schwimmen.
(3) Bezwłasnego
zdania.
(4) Tysze są tyczh, co
na zewnątrz okazale
żyją, a wewnątrz
domu tapą liżą;
wełtoń obnechają.
(5) Mieć szum, albo
szumik wytowić,
znaczy także podpić
sobie trochę: Niemiec
mówi: einen Schnips,
oder Schnüpschen haben.

(1) Cierpieć szkodę,
albo uszkodzenie.
Słowo wzięte z Nie-
mieckiego: Schwank,
Schwanken: wahać
się, wątpić.

322

Szum, szumić.

1. Dla szumu nie iść do
lasu; /Kn:/ Parf: Dla
grzmotu nie iść do tuty-
na. (1)
2. Za szumem iść. /Linde/
Parf: Z wodą, z falą pły-
nąć. (2)
3. Najwięcej ludzi za szu-
mem idzie, jak ptak
za stadem. /Dos: Arg/ (3)
4. Mieć szum w uszach.
/Linde/
5. Póki kto szumi, póki
kto jest panem, póty
szczęśliwość, póty pełno
obłuby. /Kniaź: Parf/
6. Szumnemi słowy;
~~Ochędą zastąpić~~ ochędą zastą-
pić ubóstwo, skąpej w
myśli mowy. /Dmoch: Sz:
Rym:/
7. Szumno, a wpięty zimno.
/Rys/ (4)
8. Szumno, dumno. /Piłch:
Sen:/ Parf: Nie przystępuj
do niego bez kija. /9m/
9. Szum wytowić, szum
w uszach. /L. Linde/ (5)

~~Szwank~~
~~Szwankować na zdro-~~
~~wiu, na nogi, na oczy~~
~~/Linde/ (1)~~

Szwajca, gatu-nek szydła szew-skiego.

Szwajca

1. Złota szwajca mury przebija. (Zygl: ad:) (1)
2. Złota szwajca wszystko przeniknie. (Anfr)
3. Nawet królę przez samo serce złota szwajca kole. (Pot: Zar:)

(1) Człowiek lot-komyślny, niestały. w Niemieckim: ein windbeutel.
(2) Zmawiać się z kim w sekrecie w tym zamiarze.
(3) Znaczy: wad przysadzonych ukryć trudno. Wcześniej czy później, wyjdą one na wierzch.
(4) Tracić cierpliwość, patrząc na co, albo słuchając czego nieprzyjemnego. I kiedy mówią. Ein auf Nadeln sitzen.
(5) Ostrożnie, z wielką uwagą.
(6) Za tą mia. Znaczy aktualnie, że się wcale nie zgadzają.

Szyć, Szydło

1. Wiatrem podszyty. (Linde) Parf wietrznik, wiater polu, trzpiot. (1)
2. Szyć co z kiego. (Nar: Dz:) (Dilek: Sen:) Parf knuć, knować. (2)
3. Tak się wyjadł, jak gdyby go kto szydłem ukłół. (Zab:)
4. Nie zataj się szydło w worze. (Rej: Wiz:) (Boh: Kom:) (Rys:) (Pot: arg) (Pot: Syl:) (3) Parf: wyjdzie to, jak oliwa na wierzch.
5. Siedzieć, jak na szydłach. (Linde) (Gliz:) Parf: "a także na szpilkach, jak na igłach, jak na brzytwach. (4)
6. Stąpać jak po szydłach. (Knf) (5)
7. Zgadzają się, jak szydła w worze. (Knf) (6) Parf Jak dwaj koci w jednym worze.
8. Złotem szydłem wrót przekolesz. (Knf) Parf Poz: 1ę Art: Sztych.

(Konst: Pag 182)

Szydło

9. Aha, wyjszło szydło z worka! (Fr: Ivio) Parf a wyjszła prawda jak oliwa na wierszch. –
10. Szydłem albo swi-drem patrzeć. (7)
11. Szydłem mu w głowie układano. (Falib: Rys:) Parf Igłą, widłami. (8)
12 Szydłem jechać. (Gm) (9)
13. Dwa otrzech koniach szydłem, karawany; Pewnie księża kwestarze jadą po barany. (Żabł: Fr:)

(7) T. s: co Zyzem.
(8) Człowiek nie pojętny, beztalentu.
(9) T. j. dwa konie wedyszłu, a jeden w lieu.

Szpara

1. Patrzeć na co przez szparę. (Kn) Parf Przez palce. (1)
2. Palce komu przez szparę pokazać. (Lind) Parf a figę pokazać; b. Marchewkę skrobać; c. Nasześ kocik. –
3. ~~Nieprzyjaciel~~ Trzymać kogo na sparze. (Pol: Arg:) (Linde) (2)
4. Nieprzyjaciel na sparze im siedzi. (Vol: Leg:) (3) Parf Dogrzewa im. –
5. Wykręcić się z czego, jak ptaszek ze szpary. (Żabł: Tel:) (4)

(1) Udawać, że się czyjejś z tych sprawek nie widzi; pobłażać. – T. s. w Niemieckim: Auf Einen durch die Fingern schauen.
(2) T. s. co na wodzy;
(3) T. s. co na karku; Francuz mówi: Lépée dans les reins.
(4) Spar, klatka w ważnicza u ptaszni, Kóło.

Sztuka, Sztuczka

1. Do razu sztuka! (1) (Linde)
2. Wielka sztuka! (2)
3. A to sztuczka, i ka-watek! (3) Parf
a Filut. – (b) Szczwany lis.
4. Sztuka pochlebcę odzia-ła złotym szlafrokiem. (Zab) (4)
5. Kto kogo oszuka, Na tem cała sztuka. (Gn)
6. Pomódz komu do sztu-ki chleba. (Haur) Parf Do kawałka chleba. (5)
7 To sztuczka od mostku. (Rys) Parf Od piersi. (6)
8. Po dobrej sztuce mięsa, i klarownym winie, Łatwiej w nas zapalczywość zapewne przeminie. (Węg: Org:)
9. To sztuka (Kawał) łotra, hultaja. (Kn: Sł:) (7)
10. Sztuka w sztukę. (Linde) Parf Głowa na głowę. (8)
11. Sztuka mistrzowska. (Kn: Sł:) (9)
12 Sztuk w biedzie niesta-wa. (Bardz: Tr:) (10)
13. O sztukę z kim iść. (Węg) (Papr) (Linde) (11) Parf w za-wódz z kim iść.
14. Sztuka wielka, mały pożytek. (Kn)
15. (Sztuk co dobrze nie umiesz, nigdy nie pokazuj. (Jabł: Ez:)
16. Sztuką kogo zajść. (Linde)

(Kont: Prz: 176.)

(1) Nie dali się drugi raz mnie w pole wy-prowadzić, oszukać.
(2) Ironicznie, gdy się z swojej zręczności fizycz-nej, lub moralnej chełpi.
(3) Człowiek w intere-sach przebiegły.
(4) Łakoty ptaszczykiem
(5) Dać komu sposób do życia.
(6) Znaczy coś bardzo smacznego.
(7) Parf: Poz: 3.
(8) W handlu: Znaczy bez wyboru, lub braku. Ein Stück ins andere †
(9) Dzieło rzemieślni-cze, które czeladnicy wystawić muszą, chcąc majstrami zostać. Ein Meisterstück.
(10) Dobrych konceptów.
(11) Walczyć z kim o prym w jakiej sztuce.

† albo: in Bausch und Bogen. –

Śpiewać, (gędzie) śpiewka

1. Źle śpiewać, ogłodzie (: J. M.)
2. Boli gardło, śpiewać darmo.
3. Będzie śpiewał próżny Przed zbójcą podróżny (Ryp.) (1)
4. Będzie on (w krótce) inaczéj śpiewał. (L.) (2)
5. Nie śpiewaj przy stole, (przy jedzeniu) bo będziesz miał głupią żonę. (Przyp.) (3)
6. Sam sobie gędzie, sam weseł będzie. (Ryp.)
7. Która czyta, śpiewa, gędzie, Złą rzadko nie otliwa będzie. (Sz.) (4)
8. Słowik tylko po świt śpiewa. (Kn.) (5)
Por.: Noc świt; słowiki Cyt. (Gm.) (Swita 13/6.) (Kont: Pag 151.)

Szpak

1. Szpakami karmiony (1)
Por.: wronami. (Lat. Lisie)
2. Szpaka (Szpaczka) uciąć. Por.
a Drzymkę; Pomeryciankę po jedzeniu zrobić. (Gm.)

Szyja

1. Jak zaczął kręcić, mataj, wił, i dowił się postronka na szyję. (Latosz) (1.)
2. Na szyi ma cztery chustki, a w kieszeni same pustki. (Lab. fir.)
3. Idź na złamanie szyi. (2)
4. Śpieszy się na łeb, na szyję. (Lok.)
5. Utnij szyję, nie użyje
Por. (.)

(1.) Próżny może goły: złoby na ten czas znaczyło to samo, co: Goły rozbojnik się nie boi. —
(2) [illegible]
(3) Znana wersya tej przypowiastki, opiewa: Nie śpiewaj przy stole, bo twoja przyszła żona będzie miała głupiego męża.
(4) O kobietach, a mianowicie pannach. — Przystowie tchnące wiekiem 15tym.
(5) Każda uciecha, krótko trwała.
(1) Człowiek przebiegły, filut, frant.

(1.) o szachrajach, mataczach, ukaranych.
(2) Rodzaj przekleństwa. Por. Na odważną szyję. (Linde)

185.

(3) Krzyż niepodobna do wykonania.
(4) w wodę, w błoto, w długi, głęboko.
(5) N.p. wiary, religii, życie swoje ważyć.
(6) Quis urget? Czy mnie kto na karku stoi?
(7) Za łeb go, jeśli się sposobność zdarza.

[Kon: w Suplemencie 185.]

(1) Żart, czyli facecya.

1. Szacować kogo. [L]
(1) Dwuznaczne. Raz znaczy: poważać, wysoko cenić; drugi raz odnosi się do jego mienia. N.p. Pana N. można śmiało szacować na 2 miliony, nie licząc tego co ma w kassie.
(2) Szacują znaczy tu: krytykują, obmawiają.
(3) formułki epistolarne. W Niemieckim Mein Verehrtester Herr

a Ani oszczędzaj darmo głowy sobie nie dawszy. — (3)
6. Zabrnąć w co, po szyję. [Rchw.] (4)
7. Krzyczeć, wrzeszczeć na całą szyję. [Pot. Arg.] [Part. na cały gardło]
8. Ocięta szyja, niechcieć czego odstąpić. [Mącz.] (5)
9. Będzie dobrze, jak ztą szyje stanie. [Rys.] Part. a Jak ztą minie.
10. Czy mnie kto za szyję bije. [Kn.] (6) Kont: w Suplemencie
11. Za szyję go, gdy masz czas. [D] (7)

Szacunek, szacować, szanować.

1. ~~Szanuj się, a mów sobie waszeć. [L. m. f (1)]~~
2. Komu czego trzeba, to drogo szacuje. [Kn]
3. Drogo to sobie będzie szacujący, co więc pokorną prośbą kupuje. [D]
4. Lekko sobie szacujemy, czego lekko dostajemy. [D]
5. Często kilku łotrów szacuje nas wszystkich. [Klonow.] (2)
6. ~~Bosarunek;~~ jest oszacowanie szkody, przez uderzenie lub skaleczenie człowiekowi zrządzonej. [Szczerb: Sax.]
7. Mój nie szacowniejszy nie oszacowany. [Przysł. Ciuł. Knap. Lin.] (3)
8.

S. 186.

(1) Tak się uśmiechać, jakby się z kogo szydziło.

(2) Nie dam z siebie żartować

Szydzić, szyderstwo

1. Kto z dobrych szydzi, tym się Bóg brzydzi. /Rys:/

~~2 Szyderski uśmiech (2) /Linde/ (1)~~

3. Niedam z siebie szydzić. /Knap Linde/ (2) Pasz. Nie dam sobie podnos, albo w kaszę dmuchać.

S. 187.

(1) Nie darzy mi się, nie idzie według myśli. Słowo szykuj się wzięte z Niemieckiego: Es schickt sich nicht; atoli ma w języku polskim inne znaczenie jak w Niemieckim.

(2) Znaczy ustawiać w szyk, przed paradą lub przed bitwą

(3) Zniweczyć czyje plany i projekta.

(4) To nie przystoi. Z Niemieckiego: das schickt sich nicht. –

Szyk, szykować

1. Nie szykuje mi się. (Pilch: Sen:) (Linde) (1)
2. Wojsko szykować. (Warg.) Linde (2) Parf. Sprawiać.
3. Połamać komu szyki. (Beat:) (Linde) (3)
4. To się nie szykuje. (Z. gm.) (4)

Szynk, szynkarz, szynkować

1. Szynkarskiej łaski to: daj, daj, nie traci;
Ale się tam słodko pije, gorzko płaci. (Pag: Gr:)
2. Wina, innszych trunków by nie szynkowano;
Kto by je śmiał szynkować, by mu je zabrano. (Biel: Sj: Nie:)
3. Karczmarz stojąc za szynkwasem;
Gdy się goście popiją, miesza piwo z kwasem. (Pos: Zaw:)

Szyszka

1. Szyszki do boru wozić. (Kn.) (Klon. Fl.) Parf. Drwa do lasu. Wodę do morza; i tłusty połeć smarować. (1)
2. To nie stoi za borową szyszkę (Kn.) Parf. To nie warto torby sieczki. (2)
3. Mędrzec bez pieniędzy nie stoi za borową szyszkę. (Burl:)

(1) Bogatego zbogacać.
(2) Nie warto, do niczego.

~~P. 81.~~
S. 188.

Kont: Sen, spać.

~~Zapić~~, ~~przepić~~

19. Nie kochaj się w ospalstwie, byś zaś nie zubożał. (Radz: Bibl:)
20. Śpią tęgo, jak by ich kto porzezał. (Ku) Parf Poz: 18. — (Hasz Num:)
23. Przesypiać, albo zasypiać sprawy. (Mącz) Parf Gruszki w popiele. (5)
24. Prześpij się, zapomnisz frasunku. (Ku) (6) †
25. Idź spać! Bądź zdrów. (Zgm) (7)
26. Sen cię mroczy, przetrzyj oczy. (Zet: Linde)
27. Nie wszystko się wyjawi, co sen przed oczy stawi. (Ku) (8)
28. Ani mi się śniło. (Zgm) (Linde) (9)
29. Nie dospać, [niedopiść niedopić] Z (d) (10)
30. Jak sobie pościelesz, tak się i wyśpisz. (Zegl)

Metafora. (11)

31. Spanie nawznak ciężkie, i niezdrowe. (Haur:)
32. Zaśnij, przyśnij ci się o miłego. (Ku)
33. Zasnąć w Bogu. (Rej) (Zab) Linde (12) Parf Panu Bogu ducha oddać. —
34. Spasi się śnie luby na oczy moje, Zawieś na moment one niepokoje. (Zab: Linde)
35. Niech śpi jak suseł w ziemi. (Mon:) (13)
36. Miętko spał, kto na tawie całą noc przespał. (Kn: Ad:)

(Kont: Pag 189.)

(5) Przez zaniedbanie przegrać proces.

(6) Francuzkie: La nuit porte conseil. —

(7) t.j. Idź, nie masz tu co robić, nie tu niewskórasz; Ironija — Nie twojej w tem głowy rozum.

(8) Wyspać się: sprawdzić, ujść. —

(9) Negując, zapierając się czego. N. p. Ani mi się śniło to lub owo, powiedzieć albo uczynić. Parf Poz: 61

(10) Rozmaite fatygi, znosić, i niedostatek cierpieć. —

(11) Toż samo znajduje się w narzeczu mazowieckim. —

(12) Umrzeć jak dobry katolik

(13) Wszystko pospolstwo mówi, gdy spotka leżącego człowieka w konwulsyach wskutek choroby Ś. Walentego zwanej. —

† Parf Sen, folga frasunku. (d)

S. 189

Kont: Siedzić, siedlisko, Zasiadać

(17) Sejm polski.

23. Te liźnym zasiadaczem obciążone ławy; Nieprzyczyniwszy dobra, przyczynity wrzawy. (Niemd. P.) (17)

(14) Czujny.

Kont: Sen, spać.

37. Śpi, nie śpię. (S) 14)

(1) Senatorem zostać;

(2) Pysznić się godnością Senatora

Senat, Senator

1. Zsenatorzyć. (L) Linde (1)

2 Senatorzyć się. (S) (2)

37

47

3	17	4
3	3	5
3	4	7
14	15	3
14	3	9
[illegible]	2	2
3	3	17
4	4	47
8	7	78
[illegible]	6	125
[illegible]	5	
15	3	
4	2	
2	4	
145	78	

polkii Ruo 754 vel 1090

754 + 2 = 756

1090 + 2 = 1092

13

753 +
37
145
29
125
1089

2088-91
Vigantt Lobs
2197 Ruo ... vel

Litera T.

Index

Dolitery I. —

Lit: T

Skazówka

Dla P.P. Zecerów, i Drukarzy

No Pozycyi	Słowo główne	Pagina	Uwagi
1.	Tabaka	1.	
2.	Tablica	1.	Tablatura
3.	Taczki.	9.	Toczyć.
4.	Taić, tajemnica	11.	
5.	Tak, Nietak.	5. 4.	
6.	Takt.	10.	
7	Talar.	2.	
8	Talerz.	3.	
9.	Tama.	4.	
10.	Tandeta	8.	
11.	Taniec	6. 7.	
12	Taniość.	8.	
13.	Tarapata	9.	
14.	Tarcica.	9.	
15.	Tarcz.	9.	
16.	Targ;	16. 17. 18. 19.	Targować
17.	Targać	19.	
18.	Tarń.	20.	
19.	Tatar.	13.c	
20.	Tato.	13.c	Tatunio
21.	Tchórz.	16. 21.	
22.	Teka.	13.a	
23.	Ten, ta, to	5. 12. 13.a 13.b	Tamten

No Pozycyi

24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38 39 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47.

Nr Poryczyi	Słowo główne	Pagina	Uwagi
24.	Telet.	14.	
25.	Tknąć.	22.	Dotknąć.
26.	Tłuc.	22.	
27.	Tłum	23.	
28.	Tłustość	23.	
29.	Tok.	24.	
30.	Ton.	24.	
31.	Tonąć	16. 40.	
32.	Torba.	15.	
33.	Towar.	25.	~~Tow~~arzystwo.
34.	Traf, trafić	6	
35.	Tram.	26.	~~Towarzystwo.~~
36.	Trawa.	26	Trawić.
37.	Trąbaj	26. 39.	Trąbić
38	Trefić	27.	
39	Trocha.	27.	Troszka.
40.	Trudność.	28.	
41.	Trunek.	28.	
42.	Trup	31.	
43.	Trwać.	35.	
44.	Tryb.	39.	
45.	Trybunał.	38.	
46.	Trzask.	32.	
47.	Trząść.	31.	

Nr Porządku	Słowo główne	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
48.	Tros.	30.	
49.	Trzepać.	32.	
50.	Trzewik.	30.	
51.	Trzy.	27. 29.	Troje.
52.	Trzymać.	15. 30.	
53.	Tuczny.	33.	
54.	Turkot	20.	
55.	Turma.	31.	
56.	Turnieje	34.	
57.	Tuz.	33.	
58.	Tuzin.	33.	
59.	Twardo.	37.	
60	Twarz.	36.	
61.	Twoje.	34.	Moje.
62.	Tył.	37.	
63.	Tytuł.	38.	

Griss: Tyrol potąd: 28/3 871.

Brzozowski

Tabaka

Tabakiera

1. Tyle warto szczypty tabaki. (gm) Parf
a Złamanego szeląga;
b Torby sieczki;
2. Tabakiera bez tabaki, to samo, co głowa bez rozumu, a wesele bez pieniędzy. (B7-7)
3. Biedak, nie ma za co tabaki kupić. (Linde (1)
4. Kto tabaki zażywa nie obejdzie się bez chustki. (P)
5. Nie każdy nos jedną tabakę lubi. (3)
6. Nie nos dla tabakiery lecz ona dla nosa. (Kras: Baj:)
6. Tabakierka bez tabaki, głowa bez obejścia. (Linde) (4)

Tablica, Tablatura

1. Łgnąc jak z tablatury. (Budn: Ap: (Rochw: (Lub: Roz) Parf Jak z partesu. (1)
2 Wszystko o sobie jak z tablatury. (Ampr: (Parf Jak z regestru.
3. Mógłbyś jeszcze chodzić z tablicą. (Wall: Dun:) (2)
4. Jeszcześ się na tablicy abecadła uczył, kiedy ja już byłem człowiekiem. (Ops: wypr: Parf Jeszcześ był smarkaczem.
5. Z tabliczką mu za nim chodzić. (P) ~~(3) Partacz, fuszer~~
6. Będziesz ty jeszcze stał z tablicą. (Linde) (4)
7. Na jakiej to tablicy napisano? (P) Parf: Gdzie stoi napisano? (5)
8. Spaść z tablicy. (Ops: wypr:) Parf: Spaść z regestru. (6)

---

(1) Chudka bieda.
(2) Znaczy: jedna ekspens ~~ciągnie~~ zbytkowna ciągnie zwykle za sobą drugą.
(3) Nie wszystkim jedna i ta sama rzecz przypada do smaku. Ob: Ad: hist: art: Zygmunt III.
(4) Parf Poz: 2°

(1) poważnie, jak w takt.
(2) Rozumie się: do szkoły. Znaczy: Tak jesteś, nie umiesz wiele.
(3) Partacz, fuszer w porównaniu z innym, w jakim bądź zawodzie.
(4) Rozumie się: pod pręgierzem. Znaczy nie będzie z ciebie nic dobrego.
(5) Z kąd prawo? Gdy kto rzeczy niesłusznych żąda.
(6) N. p. w krydzie jakiego majątku, albo propozycyi na jaki urząd. —

T, 2

Talar, talary

1. Cóż mi to szkodzi, że koszkodan stary; Alboż ją biorę? Broń Boże! Talary. (B. F.)

2. Kto swe talary wszystkie kupki składa; Ten mądre wiersze składa, świat posiada. (Boat; (?)

3. Ile talarów, tyle przyjaciół. (Ludwe z Ław.) (1)

4. Nażty talar grać. (Ku. Pauf: a Naztej szkapie bradu próbuj; 6. Hałastrę do szturmu puszczają (Linde)

(1) Przyjaciół do pieczeni, i butelki.

Trzepać, wytrzepać, roztrzepać.

1. Wytrzepać komu skórę, boki. (L.) (1)

2. Roztrzepaniec. (L.) Pauf a Człowiek postrzelony (2) b Trzpiot.

(1) Znaczy: obić kogo.

(2) Niespełna rozumu.

5. Kto nie szanuje krajcara, ten nie godzien talara. (B. F.)

(1) Niedawno, był lokajem, dostatu usługiwał.
(2) Znaczy tem być, co pokim na talerzu zostanie, jakiczym służba podworach.
(3) Parf. Post I. —
(4) Lakonicznie jeść;
(5) Człowiek nie przezorny, nie by z tego pojęcia.
(6) Jak lokaje zwykle czynią przy obiadach, gdy się gość zagada, lub nie uważa. —
(7) Znaczy także wszcie moralnym; wziąść komu, jaki zysk, jakie szczęście, kto czego już był bliskim.
(8) W znaczeniu właśnie wzmiankowanym.
(9) Z Francuzkiego: N'être pas dans son assiette.
(10) T. j. liczbę potraw. Nie jedz tak wiele.

Talerz

1. Niedawno z talerzem stawał: teraz pan całą gębą. (Opis: wyp:) (1)
2. Z talerza żyć. (L. g.) (2)
3. Niedawno z talerza żył; a teraz sam często je i raczy. (Opis. wyp.) (3)
4. Z żadnego talerza żyje. (P) Parf. Patrzy gdzie się z komina kurzy; pieczeniarz, Pasożyt. —
5. Talerze wylizywać. (P) (4) Parf. Palce oblizywać. —
6. Talerza przed nosem nie widzi. (P) met. (5) Parf. Na dwa kroki przed sobą nie widzi.
7. Zrywać przedkim farfunki [talerze] (P) (6) Parf. wziąść komu talerz z przed nosa. (P) (7)
8. Odstawić, odsunąć komu talerz. (P) (8)
9. Być nie w swoim talerzu. (Lud) Parf. Niewswoim humorze; Niewswoim sosie. (9)
10. Dołtugiej często stęka żołądek wieczerzy; Chcesz li lekkim być na noc, zmniejsz liczbę talerzy. (Min: Ryt:) (10)
11. Widno wszystko, jak na talerzu. (L. g.)

Tama

1. Tamę jakiej rzeczy położyć. (L. gm.) (1)
2. Śmierć dalszym jego zapędom, tamę położyła. (Nieś: Kor: Pol:)

(1) przeszkodzić się szerzeniu czego; drogę zaskoczyć.

Konč: Tak, taki, taka,

9. Tak mile poziewał, że damy patrząc na to, aż się rozpływały. (Boh: Kom:)
10. Taki świat u mię, osobliwie dzisia,
Wilki chwali wilka, a ryś chwali rysia. (Bratk:)
11. Tak, nie dla siebie w jarzmie robią woły; (4)
Tak nie dla siebie miód zbierają pszczoły; (Stryjk.)
12 Tak Tomasz obłysiał, jako i Pan Michał. (Bies.) (5)
13. Potakiwać. (L. (Linde) (6)
14. Taki dobry kusy, jak i bezogona. – (P.m.) Idź unum per idem, kobyła z żydem.
15. Taki się urzęduje, że nie będziesz wiedział zkądeś rodem. (Kn: ad:) (7)
16 Takci dudki towią (J) (8)

(4) Wirgeliusz owe: Sic vos non vobis fertis aratra boves, Sic vos non vobis mellificatis apes;
(5) Każdy musi ulegdz czasowi. –
(6) Na wszystko się zgadzać, na wszystko zezwalać. –
(7) Rozumiesz kijem, albo kańczugiem.
(8) Szydząc z tego, co się dał zwieść, albo w pole wywieść.

Tak, taki, taka

1. Nie bądź taki, daj, tabaki. f I. M. f
2. Tak z tym, jak bez tego. /9my
(1) 3. Podchlebca nigdy inaczej, tylko jak kaczki: tak tak mościwy panie. /Budn: Ap:/
3. Wróbel dziw, dziw, dziwi; Tak, tak, kwaczą kaczory, bę„dziem nieszczęśliwi. /Mon/
4. Mów: Tak, albo nie? /Linde/
5: Jak się masz? (albo) Jak ci się to podoba? Odp: Tak, tak. /J/ 6 Nazwał mnie taki, owaki: /J/ (2)
7 Takiemu, takie. /Kn/ (3)
8. Taki hetman, taki żoł„nierz. /Pilch: Sen:/

Ten, tamten, ta, to, tamta, tendy, tamtendy, Tam.

1. Temu, Tobie
Ten o Gawle, tamten o Pawle. f I. m f (1)
2 Niech się ten skrobie, kogo swierzbi. (2)
3 To nie warto zamokte„go naboju. Parf (3)
a Torby sieczki;
b Złamanego szeląga; +
4. Pełno tam wszystkiego, jak w sachajdaku, /Wójc: T. II/ (4)
5. Ten młody, kto zdrów; ten bogaty, co mu nie„wiem; ten wesoł, co mienna„ża, a Bogiem się cieszy. f Ampr: f
6. Tu byt, tego nie masz. /L/
Parf
a Wiater w polu;
b Miejsca nigdzie neza„grzeje;
c Wołoka
7. Czemuś nie jest, tém się nie pokazuj. /Linde/

/Kontinuacya Pag 12./

(1) Rzecz zupełnie obojętna.
(2) Szkalowat mnie.
(3) Parf: Jaka praca, taka płaca.

/Kont: Pag: 4/

(1) każdy, owem innym prawi, nierozumiejąc się. Ego de alio, ille vero de te capis. /Rys:/
(2) Niech się ten frasuje, co się do winy poczuwa.
(3) Z Niemieckiego: [illegible]
(4) Sahajdak, sprzętwo, w którym dawniej strzały, i inne narzędzia zbrojne przechowywano. – Przysłowie to liczy do najstarszych, sięga albowiem epoki przed wynalezieniem broni palnej.

+ Zadjabła warto, /Tr: / Linde/

Traf, trafić, utrafić.

1. Utrafić w samo sedno. (1)
2. Trafić jak kulą w płot. /Teat:/ Linde/ Parf: Sążeń od celu. /Kn:/ (2)
3. Chybił, trafił. /Z/ o/ Parf: Na los szczęścia; Jak się uda. —
4. Na ojca, ni na matkę się trafił. /Mącz:/ Parf: Wdał się w ojca, albo w matkę. (3)
5. Trafi się najmędrszemu potknąć. /Kn:/ Parf: I roztropnemu głupi żart się trafi w mowie. /Min: Ryt:/ 6. koń o czterech nogach, a potknie się. /Gm:/
6. Trafunek czasem lepszy niż rozum. /Kn:/ Parf: Szczęście podczas rozum przechodzi. /C/
6 ~~7~~ Więcej szczęścia niż rozumu. (4)
7. Trafić na przask. /Z/ Dudz: Teat; Linde /S./ Parf: Jak na zawołanie.
8. I ślepy nawet, gdy ciska na wiasem) cały dzień, nie masz dziwy, że trafi w cel czasem. /Pot: Arg:/ ‡

(1) W Niemieckim: Den Nagel auf den Kopf treffen. Znaleźć właściwy środek prowadzący do celu.
(2) Niezgadnąć, nie do przymyśleć się czego.
(3) Podobny z twarzy, albo z charakteru.
(4) Z Niemieckiego: Mehr Glück als Verstand.
(5) Lokucya staropolska, znaczy to samo, co przyjść w samczas. W Niemieckim: Gerade zu recht kommen.

‡ 9 Trafił swój na swojego, jednooki na ślepego. /Gm:/

Taniec, Tańczyć

1. Złej tanecznicy i fartuch zawadzi. (1)
2 Zaprosił go w taniec. /I. M./ (Z) (2)
3. Nauczę ja cię tańcować! (albo) Potańcujemy z sobą. /Jabł: Wojeł/ (3)
4. Musisz tak tańczyć, jak ci zagrają. /Zab:/ Linde/ (4)
5. O ojca nie pytaj, matka z tym tańcowała, z kim jej luba było. /Linde/
6. Jak się wzięli za łby, tańcowali z sobą po całej izbie. /Op: Wyr:/ (4) /Kont: Pag: 7./

(1) Pomówić, gdy kto szuka błahich wymówek, aby pokryć swoją niezręczność. —
(2) Wyzwał go albo na pałasze, albo na walkę pisemną.
(3) grożąc. (4) musisz słuchać, i robić czego rozkażą. W Ruskim narzeczu: Skaczy wraże, jak pan każe. —
(4) Bili się. —

Kont: Pamięć tańcować

7. Trudno tego do tańca ciągnąć, który nie rad skacze. (Ryś: Zw:)

8. On nie do tańca. (5)

9 On ani do tańca, ani do różańca. (Rys:) Parf a Ani do Boga, ani do ludzi; b Ani do rady, ani do zwady; c Ni Bogu świeczki ni djabłu ożoga. d Ani do pióra, ani do szabli. (6)

10. On na to, jak na taniec. (Linde) Parf On na to, jak na lato.

11 Śmiertelny taniec. (Linde) (7)

12. Uciąć tańca. (L) (Linde) Parf Zwano, z góry, od ucha zagrać. (8)

13. Niespętnego mu tańca zagrał. (Linde) (9) Parf a Zadał mu grańko; b. Skroił mu kurtkę c Pomieszał muszyki; d Zbił go z jednej nady.

14. Ustygotańca, dwakańca. (Rys) t.j. dwa końce. Parf Na dwoje babka wróżyła. (10)

15 Zatoczyć taniec. (Hor: Od:) (11) N. p.

16 Radosny taniec; Za taczapiętą skoczny winabraniec. (5)

(5) Niezgrabny, niezgrabny.

(6) Jednym stanem: do niczego.

(7) Salto mortale właściwie: śmiertelny skok.

(8) n. p. Mazura, albo Krakowiaka.

(9) Sromicznie

(10) Rzecz wątpliwa, koniec niepewny.

(11) t.j. otworzyć, rozpocząć. [illegible]

T. 8.

Tandeta

1. Tandety są względem sukni, co cmentarze względem ludzi. (Zab: (Linde) (1)
2. Puścić wstyd, honor, cnotę na tandetę. (Wad: Dan: (Pilch: Sen: (Pot: arg:) (2)
3. Człowiek z tandety. (Linde) (3)
4. Robota tandetna. (4)
(v) Opp Robota na urząd.

(1) Niewłaściwa komparacya. Przedaż możnaby jéj nazwać legatem bogatego, dla uboższego.
(2) Zaprzedać, temu kto da więcéj. —
(3) Niewiele warty, zhańbiony.
(4) Licha, podła.

Tanio, taniość

1. Nie da taniéj, jeno jak utargu. (Rys: (Metf
2. Da on taniéj. (L) (1)
3. Jeden drugiemu nie chciał dać taniéj, zatem wyjechali na pojedynek. (Warg: (2)
4. Wszystko wszędzie tanio, a grosz wszędzie drogi. (Jag: gr.)
5. Dobre przy lepszym tanie. (Kn:)
6

(1) Żartobliwie; gdy się kto z czym droży; używane także w sensie moralnym.
(2) Żaden nie chciał drugiemu ustąpić.

Taczki, toczyć

1. Ej pojedziesz do taczek. (1)
2. Fortuna kołem się toczy. /Gm:/

(1) Grożąc komu kryminalną sprawą.

Tarapata

1. Wielka tarapata; Dziu~~dzia~~rawa w deszcze chata. /Prz./
2. Nie starzą lata, ale tarapata. /Gm/ (1)

(1) Ale kłopoty, zmartwienia.

Tarcica

1. Nie pojedynczej tarcicy chodzi. (2) (1) Parf kaczki zagania.
2. Nie pojedynczej tarcicy chodzi. /S/ (2) /Linde/ Parf a Na dwóch stołkach siedzi; b. Burzy się, i k sobie, i od siebie; c. Ciepło, i zimno z ust mu płynie.

(1) Pijany zatacza się.

(2) W sensie moralnym; krzywemi drogami, nie prostą drogą, chodzi.

Tarcz

1. Dawni ludzie z sobą nie za tarczą żyli. /J. Kochan./ (1)
2. O jak tarcz słaba, z samej poczciwości. /Pas. Lid:/ (2)

(1) Szczerzy, otwarcie z wzajemnym zaufaniem.
(2) Z samej cnoty.

Takt

1. Znów się uśmiecha, w takt słowa mieszy. /Zab./ Darf. Dębę sznuruje. /Op: wyr:/ (1)
2. Zbić kogo z taktu. /Ziele/ Darf. Zbić go z jednochody!
b. Pomieszać muszyki.
3. Zmylić takt. /S/ Darf a. Podrwić z towarzy/ b. Pokpić sprawę. (2)
4. Trafić komu w takt. /S/ Darf. o Jednej w Rzumet. (3)
5. Wielkiego taktu człowiek.(4) /S/ Opp: Bez najmniejszego taktu.

(1) Człowiek pełny przesąd, affektowny.

(2) Zawieruszyć, zamieszać jakiś interes. –

(3) Wmyślczyja.

(4) Człowiek doświadczony, obeznajomy z formami towarzyskiemi, przenikliwy.

Kont: Tak, taki, taka

(4) Rozumiesz kijem, albo kańczukiem.

9. Tak się urzęstuje, że nie będziesz wiedział z kądeś rodem. /Kn: ad: (3)/

Taić, zataić, tajemny, tajemnica

1. Wielkie bogactwo, wiara na miłości, ciężka choroba, zranione sumienie, niemogą być zatajone. (Rys:) Parf

a. Szydło w worze, i wielka miłość.

2. Tajemnic cudzych nie chciej przyjmować; Przyjęte, pomnij wiernie zachować. (Kn)

3. Tajemnic się nie łatwo komu zwierzaj. (Kn)

4. Swego się zrazu stawił, lecz potem ztajał. (Oss: wyr:)
Parf: Zfolgował, zmiękł.

5. Niemasz nic tak tajemnego, coby się czasem nie wyjawiło. (Rej: Post: Lyop:)
Parf. Coby nie wyszło jak oliwa na wierzch. (1)

6. Tajemny ból cięższy. (Kn)
Parf. Skryta rana trudna do uleczenia. (Linde)

7. Co chcesz mieć tajnego, miej u siebie samego. (Kn) (2)

8. Tajemnicę wydać, przez nogę kogo przerznieć, na poczciwość (dobre imię) czyje się targnąć, nieprzejednane rzeczy. (Rys:) (3)

(1) Es ist nichts so fein gesponnen, was nicht kommen möchte an den Sonnen. (Gm)

(2) Parf: Poz: 3 L

(3) Rzeczy nie do przebaczenia.

T. 12.

Kontinuacyja Ten, ta, tego, to, tendy, tam, tendy, tam, tem, tu.

8. Czem, tem, byle zbyć. /L/ /Linde/

9. Bez tego, ci, to niedaleko. /Linde/ (5)

10. Coszpetnego, to i złego, a co cudnego, to i dobrego. /Zegl/

11. To szczęścia nie przelewki. /L/ (6)

12. Gdzie Bóg, tam zwycięstwo. /Sk: kaz:/

13. Tam myśl, gdzie serce. /Opal: Sat:/

14. Tamci świat, tamby się starzeć. /Knf/ Tam żyć i umierać. (7.)

15. A co tam przodkowie! dzisiaj wszystko inaczej /Zeit/ Linde/

16. Kata tam. /L./ Zeit: Linde/ Parf. Skąd data, gdzie tam. (8)

17. Tam do licha! Tam do djabła! /L/ J/ (9)

18. Tam mierzy, a tam uderzy. /Knf/ Linde/ Parf. W pięte mierzył, w łeb uderzył. /Mcz/

19. Szli (albo jadą) tam i sam. /J/ (10

20. Jeśli nie tędy, tedy owędy /Knf/ (11.

21. Ten tem pan, kto kogo okpi. / Zeit: Linde/ (12)

22. To moje, co zjem, co wypiję. /Knf/ Parf. Tyle zysku, co w pysku. /Gm/

23. To ma w czem chodzi. /J/ (13)

24. Plecie, gwany, to i owo. /J/ (14) /Kont: Pag 13-/

(5) Rozumie się: Zajdziesz, albo zajdziesz.

(6) To nie żarty, nie chichi, a ważna rzecz idzie.

(7) Tak tam dobrze.

(8) Nie tak się rzecz ma. —

(9) Gdy niespodzianie co nadermiernie przykrego zajdzie.

(10) W różne strony.

(11) Jeśli się tak rzecz jakanieuda, to trzeba szukać innych sposobów.

(12) Okpi: oszuka, w pole wyprowadzi.

(13) Rozumie się, to tylko ma w czem chodzi, Omnia secum portat.

(14) W Narzeczu Ruskim: "Hawo" rit duba smolonoho. —

T. 13.a

337

Kost: Ten, ta, to, tobie, zawdy, owendy, tam, tu, tego.

(15) Nie będzie z tego nic, na nic się nie przyda.

(16) Niedogodnie, co do czasu lub miejsca.

(17) Już co na to, to niezrywałam; albo, już tego nanadto.

(18) Ostrożny, przezorny. —

(19) Tym to, wszystko nadrabiasz, tołytko umiesz, i nic więcej. N. p. na skrzypcach grać, tańczyć, kłamać &c &c

(20) eine alte Leyer.

(21.) Później pomówimy o tem przedmiocie, lub interesie. Spieszę się.

(22) Nie ujdzie ci to bezkarnie. —

(23) Na wszystkie strony, na wszystkie sposoby, aby się mógł z przykrego położenia wykręcić. —

(24) Nie pierwszy to jego figiel, błąd, sprawka.

(25) Nie wie co ma począć. —

25. Ni z tego, ni z owego, Pałnął wpysk jeden drugiego. (Wn.)

26. Nie będzie z tej mąki. (Linde) (Parf.) Nie będzie z tej mąki chleba. (P.) (15)

27. Nie potem tyło. (Linde) (16)

28. A co to, to przepraszam. (Z. gm.) (Linde) (17)

29. Nie jego to w polewy wiesz. (Lit. Linde) (18)

30. Tymci wszędy zatkać. (Knp.) (19)

31. Tegoć jeszcze niedostawało. (P.) Parf: Poz 28. —

32. Stara to piosnka (Linde) Parf. Zawsze jednać to samo. (20)

33. Ten, który świat stosał, źli latać nad sokołem; Dotknął się, i w szkaradnym błocie ryje czołem. (Kch.)

34. Potem, o tem. (Z. gm.) (21.)

35. Nie odejdzie ci się to sucho; (Knp.) Parf. a ~~[illegible]~~ Nie ujdzie ci to płazem, b. Nie upiecze ci; nie zmieleci się. (Linde) (22)

36. Uwijał się tędy, i owędy. (Z.) (Linde) (23)

37. To mu nie pierwszyzna. (Z.) (Lit.) (Linde) (24)

38. Ten najmocniej przekona, który sobie jest przekonanym najmocniej. (Gol. Flwym.) (Linde.)

39. Ani mi tam, ani mi sam. (Mącz.) (Lf.) ani wprzód ani wtył. (25)

T. 13^b

(26) Francuzki przy-
stawie tegoż znacze-
nia, śpiewa: De quelle
côtée que je tourne,
Je vois la ville de
Livourne. Łaciń-
skie: Inter Scyllam
et Charybdim

(27) Samodział, płót-
no, albo sukno ordy-
naryjne, domowej
roboty; bławatyj ma-
terye jedwabne. —

(28) Nie cierpliwość
się naszą, jej te spraw-
ki. Łacińskie: Quous-
quam Catelina abute-
tera patientia nostra.

(29) znaczy: Ja temu za-
radzę. —

(30) Kaszczę młodego: n. p.
polować, w karty grać
łamać &c

(31) Czego ja już nie chcę
albo czemi się już
na mnie nie przyda.

(32) I mało, i nie dorzucy.

(33) Jeden jak drugi, jest podob-
ni do siebie. —

(34) Maksyma zwykła
klassy służącej. —

40. I tam wre, i sam wre.
[Rys:] Parf I tak źle
i tak nie dobre. [26]

41. Tatam, to sam, się
kręci. [J. Kochn:]

42. Ten do lemiesza, ów
do berła zdatny;
Temu samodział, a ów
Pan bławatny. [Mon:]
(27)

43 A dopokiż tego będzie?
[L. gm.] [28]

44. Tandem tedy. [Z] Mon
[Linde] Cóż zatem? cóż
dalej? 6 Koniec końcem
albo na koniec. —

45. Ja wtem. [L. gm.] [29]

46 Tylko też to umiesz,
i nie więcej. [Z] Linde [30]

47. Temu tylko biedz zato-
wać. [Z]

48. Na Tobie nie boże; co mi
już nie może. [Kn: ad:] (31)
Parf sobie ogryzki. —

49. I to trocha, i to ptocha.
[Rys] [Kn: ad:] [32]

50. Tego to płotu kół. [Z]
Parf Jedni mniej, i jedni
bardziej. [Z] [33]

50. Ta mosie, albo tyle me-
go, co jem, i wypiję. [Z]
(34)

51. Tu, albo na tem sęk.
[Z. L.] Parf Twardy orzech,
albo twarda kostka do
zgryzienia.

Tatary, Tatary

1. Mało by ci to złego, na tatary z nim. /Rys:/ (1)
Porf. Kiedy idzie na mary na 4 wiatry
2. Głodny, nic nie dostał z wieczerza, Tatary mu się przyśnią. – /Dyk:/

(1) N. p. o młodzi z wrodzonemi złemi skłonnościami.

Tato, tatunio

1. Dobra rada tatuniowa. /Papr: Kot:/ (1)
2. Podtatusiały. /Zent: Linde:/ (2)

(1) Słuchaj rad ojcowskich
(2) T. j. co podstarzały, ale jeszcze nie stary.

Teka:

1. Jeszcze mu za nim z teką do szkoły chodził. /Zent: Linde/ (1)
2. Jeszcze mu z teką do szkoły chodzić. /Linde/
Porf. Smarkacz, młodzik, Niedouk. —

(1) Mniej wie, mniej umie od tamtego.

Telet, była w 16^{tym} stoleciu, materya jedwabna, złotem przerabiana, zatem kosztowna. (Linde)

Telet, Telety

1. Panny nie zaleca tele,
ty drogie;
kiedy lice niechędogie.
(Kochow.) (1)

2. Nie śpi się smaczno na telecie;
Gdy niemasz złota pie"
niędzy w kalecie. (Brat.)

Torba

1. To nie warto torby sznurki. Parf. a złamanego fenika; b złamanej babki. —
2. Pójść z torbami. (zubożeć, żyjąc na żebraka. Linde)
3. Ta wór, to torba. (Leatr.) Parf.ª Funt fig, fig funt; b Ni kijem to pałką; c Unum per idem, i kobyła z żydem. (1)

(1) Jedno i to samo.

(trzymać, otrzymać, nietrzymać, wytrzymać.)

1. Nie wytrzymasz, to cię potrzymają. (J. M.) (1)
2. Trzymać się czego, (lub kogo) jak pijany płotu.
3. Trzymajmy się, nie dajmy się. — (gminne)
4. Gdy cztery chcesz otrzymać, proś o dziesięć. (Lampr.)
5. Trzymaj, coś złapał. (Kn.) (2)
6. Z boku się trzymać od śmiechu. (Kras.) Parf. Boki zrywać. —
7. Trzymać co za ogon. (Kn.) (3)
8. Lichego tu jeszcze trzyma. (Leat. Linde) Parf. Zły duch &c (4)
9. Żarty się go trzymają. (J.) (5) (Kont. Pag. 30.)

(1) Mowa o karze cielesnej. Zwrot marszałków powiatowych dworacki.
(2) T. j. złą żonę.
(3) T. j. słabo co trzymać, tak że co moment wyśliznąć się może. Melf.
(4) Nie miły gość.
(5) Rad ze wszystkiego żartuje.

T. 16.

Targ, Jarmark, Targowica, targować,

1. Kupić, nie kupić, potargować wolno. –
2. Zły targ po jarmarku. [Pat: targ:] +
3. Cztery gęsi, dwie nie, wiesiéć jarmark w mieście. [Dykt: 7] (1)
4. Co nowego z jarmarku? Odp. Niewiele; Poznano jednego, że Niemiec, i powieszono go. – [J. M.] 5.
5. Sobotnym sztychem, na niedzielny targ. [Woje: III] (2)
6. Bezpiecznie dzyń na targ, bez soli do domu. [Zegl] [Pyt] (3)

+ Parf. Niewielki święto, po ostatkach niedziela. [Linde] Ostatki: ostatnie 3. dni karnawału.

(1) Liche Jarmark.

(2) Licha partacka robota. ~~tworzyli~~ Parf. Byle jak, aby zbyć.
(3) Wefrunem kuminszyki; Point d'argent, point de Suisses. Pag: 17.
[Kont: ~~wfupknim~~]

Tchórz, tchórzyć

1. Ztchórzyć; przestraszyć się i uciec z placu. Parf. Umieć wielkiego boja. –
2. Tchórz. (1)
3. Jeśliś tchórz, czapkę włóż. [J. M.] (2).
4. Doma lew, na wojnie tchórz. [Knf] (3)
5. Tchórz go obleciał. [Psalm] (4)
6. Tchórzem podszyty. [Zegl] [Pratl] Parf. Człowiek zajęczego serca; 6. Zestraszył by go machanyną. (5) [Kont: ~~Pag. 21~~]

(1) Poniżenie albo dziecko bojaźliwych, bez najmniejszej odwagi. –
(2) Rozumie się aż po uszy; albyś głosu harmat, i sieczny broni niesłyszał.
(3) Gębą, językiem gromi nieprzyjaciół.
(4) Bojaźń go opadła.
(5) Machanyna: twicha wiatrak.

Tonąć, tonia, utonąć

1. Co (kto) ma wisieć, nie utonie. –
2. Tonący brzytwy się chwyta. (1)
3. Płynął, płynął, a przy brzegu utonął. (2) Parf. a Przepłynął morze, a przy brzegu utonął. [Rys] [Knf]
4. Wybrnąć z złej toni. [Linde] (3)

[Kont: Pag: 40]

(1.) Gdy, chcąc się z jakiej przykrej sytuacyi ratować, ostatecznych środków się używa.

(2) Dobrze zaczął, lecz źle zakończył. –

(3) Wydobyć się z jakiej złej, niebezpiecznej sytuacyi.

17.

Suplement do ~~At~~ arkusza №

(4) Ogalugnnafnit manufetlinba.

(5) Wyczyści się miana. wieś ludu wiejskiego. trwała który pod chmielony, śpiewa, że nie ustępuje z drogi. —

(6) Chełpi się czem, jakim czynem, albo jaką rzeczą, która po chwały niegodna.

(7) Poddać jaką sprawę, jaką kwestyą pod rozstrzygnienie, pod decyzyą.

(8) Nie masz się czem popisywać. Nużkę dziesz tego nawet na jarmarku.

(9) Już za późno. już po wszystkiem.

(10) Gdy wtenczas wszystkie prywatnym wszyscy na raz chcą mówić, i mówią.

(11. Pstro pomieszano, nieporządnie. Idea confusa.

targ, targować, targowica.

7 Bez książek do szkoły, Bez pieniędzy na targ. (D)

8 Jak na targu, z wszystkiemi się brata. (Birk:)

9 Z najtreściwszych pieniędzy czasem z targu wraca. (Ossol: wyr:) Parf O karczmarzyni złotej. (4)

10. Wraca jak z targu. (Z) Linde (5)

11. Wyjeżdża z czem, jak ślepą kobyłą na targ. (Linde) (6)

12. Wyjechać z czem na targ. (Z) Linde (7) Parf Rzucić kość niezgody.

13. Nie masz z czem na targ. (D) (8) Parf w kąt z tem.

14. Już po targu. (Z) (D) (9) Parf: a. Już klamka zapadła, b. Szperka po barszczu, c. Stało się, już rozstać się nie może, d. Musztarda po obiedzie, e. Chrzan po sztuce mięsa, f. Lekarstwo po śmierci. g. Po mszy do kościoła, świecę gasić. —

15. Targ wszy kupować. (Linde)

16. Jak na targu. (Z) (D) (10)

17 Wygłosić jak na targu (Z) (D) (11.) Parf Groch z kapustą.

18. Pierwszego targu się

/.

(12) Zasada prawie powszechna stanu handlującego polskiego, po największej części z Żydów składającego się, że kto mniej targował się, trzeba mniemać że był oszukanym.
(13) Znaczy za połowę ceny kupić, lub sprzedać. Przysłowie to niezawodnie urosło na Kazimierzu, przedmieściu krakowskiem, przez Żydów zamieszkałym.
(14.) znaczy ukończyć umowę o cenę. Dobijać mówi się dlatego, że zwykle sprzedający swoją ręką w rękę kupującego ~~zwykle~~ uderza, co czyni ugodę tak ważną, jak gdyby na piśmie zawarta była.
(15) Litkup znaczy u trudniących się handlem, traktament trunkiem, po ukończonej umowie, kosztem kupującego.
(16) Ante victoriam ne canas triumphos.
(17. Zwada, kłótnia.
(18) Pierwszy może być jeszcze cofnięty.
(19) Znaczy dobrze albo źle swój towar zbyć.
(20) Letko co nabyć, tak że ukraść. —
(21) Podsłuchiwać, co ludzie o kim mówią.

trzymaj. /Rys: /Kn: / (12)
19 Krakowskim targiem ~~targiem~~. /Ob: k.i.t/ (13)
20. Ostatnim targiem. /Linde/ Parf Ostatnią ceną, ostatnim słowem./
21. Dobijać /dociskać/ targu. /Linde/ Parf: Ręką w rękę uderzyć. (14)
22. Odskoczyć od targu. /J/ Opp: poprzedniego.
23 Targ jeszcze nie litkup. /J/ Parf a Jeszcze to nie ślub, b myśl jeszcze nie uczynek, c może być jeszcze i tak, i siak. (15.)
24. Nie wykrzykuj, póki targ. /Kn/ Linde/ Parf a Nie mów hop, aż przeskoczysz; b. Nie śpiewaj alleluja, aż po wielkiej nocy. /J/ (16)
25. Wielki targ po między nimi powstał. /Ofs: kayr/ (17)
26. Targ targiem, a słowo słowo. /Linde/ (18)
27 Dobry, albo zły targ mieć. (19) /Kn/
28. Zły targ mieć, znaczy także czasem być na targu wytarganym, t. j. pobitym. —
29. Targ cygański. /Linde/ (20
30. Paść uszy na targ. /Z/ (21)
31. Nie ~~tk~~ tylko patrz na gładkość białogłowy, ale też, i uszy posyłaj na targ, co o niej mówią. /Budn. Ap:/

Targ, targować

(22) Drożyć się, po szelągu ceny spuszczać.

(23) Popełniwszy niegodziwość, usiłować przed własnym sumieniem się usprawiedliwić. W języku francuskim: Entrer en composition avec sa conscience.

(24) Miej się na ostrożności, o złodzieja nietrudno.

(25) Targowe, zowie się opłata miejska, którą municipalność od przedmiotów do sprzedania przyniesionych, pobierać ma prawo. — Takie akcydensa sługi pokojowej, zowią się: łapowe, poczesne, barszczne, trynkgeld; na szpilki &.

(1) Gwałcić: n.p. prawa, przepisy; porwać się czynnie lub słownie na jaką osobę.

(2) Bić, mocować się.

32. Targować się o co, jak o rodzoną matkę. (Gm.) (22)

33. Targuj się, chcesz li kupić tanio. (Alb:)

34. Targuje się, jak żyd o konia. (Linde) (Darf Dor. 32 r.)

35. Targować się z swoim sumieniem. (Linde) (23)

36. Niejeden z targowiska szedł na szubienicę. (Dot: Zać:)

37. Dzień targowy, pilnuj każdy swego. (Ryb.) (24)

38. Kiedy Pani serce przedaje, służąca [pokojowa] powinna brać targowe (Lud. Linde) (25)

Targać, targać się na co

1. Targnąć się na co, lub na kogo. (L/Linde) (1)

2. Chodzić z kim targańca. (p) Za łby się wodzić. (Darf) (2)

3. Oberwać targańca. id. Darf wziąść po uszach. —

Tarkot, turkot

1. Wiele tarkocze, mało ujeżdża. /Linde/ Past.
a Więcej puku, niż huku;
b Więcej dymu, niż ognia.
c Więcej ryku, niż mli-ka. (1)

Tarń, tarnek

1. Tarnek się z młodu ostrzy. /Rys/ (1)
2. Tarnek ostry, z młodu zaraz kole. /Sin: Sił: / Glin: twych: / Past.
a Wcześnie poczyna żgać /się/ co ma pokrzywą zostać.
b Widno już w młodości, czem kto będzie w starości.
3. Siedzi jak na tarkach, /Linde/ Past. Jak na szpilkach, na szydłach, na brzytwach. (2)
4. Tak potrzebny, jak tarń w pięcie. /Linde z Wendyjskiego/ (3)
5. Ztarnieć. /L./ Linde/ (4

(1) Więcej wrzawy, hałasu, niż skutku. Multum clamoris parum lanae.

(1) Wzięte z Słowiańskiego: Mladi sa tŕn ostri.
(2) Niecierpliwi, nudzi się. —
(3) Ironia. Znaczy: wcale niepotrzebny.
(4) To samo co ztrętwieć.

21. Suplement 6 do Arku-
sza. № 16.

(6) Popuszcza ze
strachu, w portki.

(7) Tosamo co o wia-
try puszczać, dla
tego zdaje się, że ~~to~~
tchórz z natury swo-
jej także mocny fetor rozpóści-
ra, że obecność jego
na kilkanaście kro-
ków czuć się daje.

(8) Obraz człowieka
bojaźliwego

(9) Rozumie się po śmier-
ci.

Tchórz, tchórzyć.

7. Często tchórz tchórza
straszy. (Cz: Wyr: (Part
Zając straszy żaby.

8. Tchórzem trącić. (Lude (6)
Part Tchórze dymki pusz-
cza

9. Tchórzyć. (L. gm. (7)

10. Serce zajęcze, czy tch. ó-
rzowej nogi jelenie. (Star:
Ryś: (8)

11. Tchórzom bzdzin ani
kadzą. (W.T: (9)

Tknąć, dotknąć, tykać

1. Tknij go jeno, poznasz co jest. (Kn. Parf. Uderz wygarnieć, dźwięk go wyda.
2. Lubi się wszystkiego do tknąć. (1) Parf. Łyżnie wszystko do palców. (1)
3. Tknąć kogo w sedno. (Lis. (2)
4. Tknij się jeno nieboraczu, ku tknij, a obacz coś jest. (sam) (Ryj. Post. (3)

(1) Lubi sobie wielce rzeczy przywłaszczać; kraść. –
(2) ob. Art. Sedno
(3) Nim drugich zaczniesz sądzić, poznaj wprzód sam siebie

Tłuc

1 Orzech, osieł, dzwon, dzieci, w jeden rząd się sadzą, Jeżeli ich nie tłuczesz, na nic się nie zdadzą. (Mon.
2. Gdybyś z tłukł głupiego w moździerzu, jako grucę, bijąc świerszczem pistalem, nie będzie odjęte od niego głupstwo jego. (Leop. B. (
3. Tłucze się, jak mara po piekle. (9m. (Ryś (Zabł. (
4 Nieurośnie dzieci, które się nie tłucze. (Ryś (1)
5. Tłuc w naczyniach sporządzone kufle doniczky;
trzeba rzecz! Przezwyczajenie barbarzyńskiej ochoty! (Nar.
Hor. (

(1) Które nie puda, i nie tłucą głowa o stołki. –

T. 23.

343

Tłum, Tłumok.
Tłómaczek

1. Tłómoczek, albo tłomoczki sznurować. (Pot: Syl:) (1)

2. Jeździł, podróżował jak tłómok za kolasą. (B. J.) (2)

(1) Wybierać się w drogę. Ki: Sein Bündel schnüren.
(2) Bezpożytku, niewiele widząc, ajeszcze mniej zważając. —

Tłusty, tłósto, tłustość

1. Sława dobra tłuściejsza. (Budn: Przy:)

2. Sędziom często tłuściej. (Rej: Zw:) (1) Por. kto smaruje, ten jedzie.

3. W bardzo tłustym ciele, Nauki nie wiele. (Kn:) Por. a Brzuch tłusty, Łeb pusty. (Gm.) b Kto doje, dopije, Sen wrozum nie tyje. (2)

4. Tłusty palec mazać, smarować. (L.) (Linde) Por. Dawa do lasa, wo(?) do ma kanosić.

5. Wierszyki, żarciki tłuste. (Pot: Linde) (3)

6. Dobry zając z przystaniem, i tłuszczu skopowym. (Baranim) (Bielaw:)

7. Łajdacza tłuszcza! (Zabł: Linde) Por. Zgraja łotrów, motłoch towarzystwa.

8. Nim tłusty schudnie, chudego djabli wezmą. (Gm.)

9. Wygra się, jeżeli któremu z możniejszych garść zatłuścisz. (Pot: Sow:) (4)

(1) Smarować, ujmować ich pieniędzmi, lub innym datkiem.
(2) Z Łacińskiego: Plenus venter non studet libenter.
(3) Sprośne, nieprzyzwoite. —
(4) Por: Poz: 2 I.

Tok, toczyć, toczyć się

1. Wtem się chuda mądrość; spasłe głupstwo toczy. (Kras: Sat:)
2. Pieniądz krągły, więc się toczy. (Kn:) (1)
3. Toczy się konno. (L) (2)
4. Fortuna kołem się toczy. (gm)
5. Ilekroć się panu najlepiej toczy; tylekroć się poddanym najgorzej dzieje (Kosz:)

(1) Przenosi się szybko z jednej ręki do drugiej.
(2) Wiedzie się, powodzi się. –

Ton

1. Śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. (Kras: Pod:) –
2. Ludzie dobrego tonu. (Zed: Linde:) (1)
3. Dawać ton. (L/ gm) (2) Perf. Przewodzić.
4. Spuścić z tonu. (L) Zob. Linde. Perf. Spuścić z basu na kwintę, t.j. z basu na kwintę (3)"

(1) Do mody żywi, oswojeni w towarzyskich stosunkach.
(2) Przewodzić w jakim towarzystwie, lub stawianym zdaniu.
(3) Z folgować w swoich wymaganiach z zarozumiałych.

25 344

Towar, Towarzystwo

Towarzysz.

1. Jaka płaca, taki towar
† Linde z Słow: / Parf Same
mięso przyjedzą.

2 Towarzyskość zbytnia,
sługę psuje, I wzgardę pa-
na u niego gotuje. / Kn / (1)

3. Towarzystwo z mądremi
mądrym czyni; towarzy-
stwo z głupiemi, mądrego
głupim czyni. / S / Parf
Z jakim kto przystaje,
Sam się takim staje. / S /

4. Złe towarzystwo na
złe wychodzi. / Rys: /

5. Lwie towarzystwo
/ Szczerb: Sax: / (2)

6. Czystość, ubóstwo, wza-
konie towarzysz wierny.
/ ~~Zab~~ / ~~Koss~~ / Birk: /

7. Wierny towarzysz
pies, wedmie, i wnocy.
/ Zab: Koss: /

8. Z jakim się kto towa-
rzyszem bracie;
Tego obyczajów nabędzie
postaci. / Kochw / Parf:
Poz: 3.

9. Nie tam wsmak niebу-
wa, Gdzie się bez towarzy-
sza użyiwa. / Kn /

10. Potęgamy biedy nasze,
nie wiem kto to pisze;
Ale i wisieć miły, mając
towarzysze. / Zab / Zabł: /
(3)

(1) Towarzyskość
z nazbyt u poufałości.

(2) T. j. z towarzysze-
nie się w jakiej Antre-
pryzie, lub interesie,
z Możnemi, którzy przy
podziale zdobyczy, czyli
zysku, sobie pod rozne-
mi pozorami, największą
część zatrzymują, nieod-
dając innym towarzy-
szom, tylko bardzo małą.
We francuzkim języku:
Partage de lion. ~~Odno~~-
~~szą~~ W Niemieckim:
der Löwenantheil. Od-
nosi się zresztą to, nie-
mal u wszystkich naro-
dów Europejskich ist-
niejące przysłowie, do jed-
nej z bajek Ezopa.

(3) Dulce est socios
habuisse doloris.
Francuz jeden rzekł
słysząc tę sentencyę:
Voilà une consola-
tion de diabl.

Trąba, Trąbka

Trąbić

1. Nos jak trąba. (1)
2. Trąbić w kufel. (Lud) (2)
3. Wytrąbić co. (L.) (D.) (3)
4. Trąbić na trwogę. (Lud) (4) Opp. Obłudna trwoga. (Nagt.) (5)
5. Szkoda trąbić tryumfu przed bitwą. (Pol: Zać.) [Kont: T. 39.]

Tram

~~Traf, trafić~~

1. Piszcie, co chcesz na tram, a już Bóg wie, kiedy dam. (Ryj: Zw.) (1)

Trawa trawić.

1. O pierwszej trawie. (L.) (Wazg.) (1)
2. Nie wszystko trawa, co się zieleni. (Ryj: (viz: Parf: Nie wszystko złoto co się świeci; Bije blask nie od szczerych nici (Krasic.)
3. Trawi jak kaczka; jak struś. (Kn.) Parf. Strawne go żołądka. (Gm.) (2)
4. Słońce drugim ustąpić, sama się trawi. (Ryj.) (Mon.) (Mett.)
5. Jeden zrobi, drugi trawi. (Kn.) (3)
6. Zazdrość, i pijaństwo, niewczas trawią ciało. (Kar. Pod.) (4)
7. Kwaśne z błota trawsko. (Prestr.) (Mett.)
8. Trawić kogo. (L.) (Kn.) (5)
9. Trawniki. (Klug Zeit.) (6)
10. Omnie jak trawa wyrośnie.
(7) Z Niemieckiego: ...

---

(1) Żartobliwie, gdy kto ma nos wielki, niekształtny.
(2) Pić potężnie. Używane o pijakach na [illegible].
(3) Wygadać, wypaplać rozniesć, jaką powinna być tajemnicę.
(4) Wyraz bluźn. Lokucja wojskowa. (5) bliższe Lamme.-

(1) Mawia o szynkarzach, którzy trunki chłopom na borg dane, na tramach, (belkach szynkowni) karbują; najczęściej jak wiadomo, dubeltową kredką.-

(1) W samym początku wiosny.
(2) Odnosi się do tradycji, że struś żelazo trawi. Używa się często to przysłowie w sensie ironicznym, gdy kto obelgi cierpliwie znosi.
(3) N.p. Chłop, i Pan, czyli szlachcic.
(4) Niewczas, t.j. przed czasem.
(5) Dręczyć, trapić, prześladować.
(6) Słowo mające dwa znaczenia. Raz znaczy matkę, młodego szczupaka; drugi raz, te części parku, lub ogrodu, które są trawą (darniem) tylko są przyozdobione.
(7) Mądry, doświadczony, przezorny.-

<u>Trefić, Trefność</u>

1. W trefności jak nauki, taki mistrza nie masz, bo się z tym człowiek urodzić musi. /Gor: Dw:/ (1)
2. Trefniś /Linde/ <u>Parf</u> Elegant, także Umizgus. (2)

(1) Trefność, grzeczność, uprzejmość.
(2) W Niemieckim Kummerhans.

<u>Trocha, troszkie</u>

1. I to trocha, i to ptłocha kus (1)
2. O trochę /L/ Linde /Ł/ <u>Parf</u> <u>a</u> O włos; <u>b</u> o kęs.

(1) I mało tego, i w tym gatunku.
(2) O mało, że to lub owo nie nastąpiło, nie stało się.

<u>Trzy</u>, <u>Troje</u>, Trójca,

1. Troje niewidy pleść.+ /Lent: Linde/ <u>Parf</u> a Krzczyniesłychane. ~~b~~ b Ni w pięć, ni w dziewięć; c Koszatki, opatki. –
2. Skacze, filuje z troj; Gdy mu się łeb zagrzeje świeca w oczach troj. /Mon/
3. Bóg trójcę lubi. /Rys/ (1)
4. Wszystkie szczęście w trzy rzeczy kto się zawierać: Dobrze się rodzić, dobrze żyć, i dobrze umierać. /J. Kochan/
5. Źle nabytego ledwie się trzeci dziedzic radować będzie. /Kosz:/ (2)
6. Nie trzeciodniowy to szatan, ale dawny, i zastarzały. – /Zar: Post:/ (3) Pag. 29. /Kont: w[illegible]nie/

+ przedpotopowe,

(1) Numero impari gaudet. – Aller guten Dinge sind drey.
(2) Trzecia generacya. Łacińskie: De male quaesitis non gaudet tertius haeres, wyraz: mi, rzecz [myśl] oddaje.
(3) Parf: Dlaczego dziad mądry? <u>Odp</u>: Bo stary.

Kałbospiewać,

Trudny, trudność, trudnić się

1. Trudno się śmiać, kiedy co ~~ob~~ dolega. /Kn:/
2 Trudno co dochować cało; Naco ich godzi nie mało. /Kn/
3 Trudno na wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasą; a drugi młody dolasa. /Gil: Post:/
4. Trudny, ciężki człowiek /Mącz/ (1)
5. Trudno przeciwo ~~kol~~ ko- sturowi wierzgać. /Żegl:/ D. a trudno przeciw wodzie pły- nąć. /Gn/ (2)

(1) Durus, et ferens homo. Ciężka zimna sprawa, trudny interes.
(2) Tożsamo w Niemiec- kim: Bringen den Brunnen schwimmen, ist schwer zu.

Trunek

1. Na frasunek, dobry tru- nek. /Gn/
2. Nie zły przy żalu trunek, Nie taki który obrzydle, Przemienia człowieka w bydle: Taki jednak co ochoczy, Wzmaga, cieszy, a nie mroczy. /Pras: List:/
3. Trunek tylko dobry daj, o kubek srebrny mało dbaj. /Kn/ (1)
4. Przy obiedzie pierw jeden albo dwa trunki piwa wypić, potem zaś winem przyłożyć. /Sak/ (2)
5. Człowiek trunkowy. /Linde/ Parf opój, moczymorda (3)
6 Ożłopać się jakiego trunku. /L./ Linde (4)

(1) Rozumie się gościom, których zaprosiłeś.
(2) Trunki dwa zna- czy tu szklanki; winem przyłożyć wzięte jest od Niem- ców: Wein auf Bier, das rath' ich dir, Bier auf Wein, laß gut seyn t.j. /Zamie- chaj/
(3) Człowiek lubiący mocne trunki.
(4) T.j. wypić wielką ilość jakiego trunku, wody nie wytrzymując. —

 Kont. trzy, troje, trojka

(4) w mieście szlacheckiem, t. j. nie mającym własnej jurysdykcyi, tylko pod jurysdykcyą dworu będącym. –
(5) termina sądowe, na 3. Króli, 6. Stycznia przypadające.
(6) czynsz, z domu, lub gruntu, na 3. Króli przypadający.
(7) mówić nie słowa, czyj jednado drugiego się nie trzyma.
(8) złoczyńca, u a szubienicę.
(9) Tak mówią lud, deszcz, który 3. dni, i 3 nocy bez ustanku bije. –
(10) miejsce, gdzie się trzy drogi schodzą, i rozchodzą.
(11) Kopija, t. j. co Lanca, pika.
(12) wić się, jak wąż, z bólu, lub moralnych cierpień.

7. Trzej a jednym oszczepie. (Kn.) Parf. Trzechna jednym zagonie. –
8. Trzy rzeczy w szlacheckim mieście naganne: dwór wyższy niżli kościół; karczma okazalsza niżeli ratusz; psiarnia obszerniej sza niżli szpital. (Ryś.) (4)
9. Trzech Królów rokie roki. (Vol. Leg.) (5)
10. Trzech Królów ska rata. (J.) (6)
11. Dziesięć trzy po trzy. (Lud. Linde.) Parf.: Koszałki, opałki. (J.) (7)
12. Trzech złączyć nie umie. (Kn.) Parf. Głupi, jak wiąż kasiana.
13. Otóż powiem w trzech słowach. (Teat. Linde.) Parf. u krótko wyjeżdżać; o jednym słowem.
14. Osądzony na trzy drewna. (Kl. Zbr.) (8)
15. Trzydniówka. (Lud.) (9)
16. Trzydroże. (Linde.) (10) Parf. Rozstajne drogi. (J.)
17. Troje czynią kopiją: drzewce, grot, tulejá: Drzewce wiára, grot miłość, tulejá nadzieja. (Pot. Woj.) (11)
18. Trzy rzeczy pokazywać w okno, z tego się zdarza; To jest: żony, krzesiwa, tudzież kałamarza: Żonę kto upodoba, krzesiwo z miększej, Kałamarz z surowego powie, trza zbledniej. (Haur.)
19. We trzy drwana się zwijać. (Lud. Linde.) (12)

Trzewik

1. Nie wart panu, szewcy" kan trzewika rozwią" zać. (Biał: Post:) (Parf. Nie wart mu buty ściądo" żyć. (Kn.) (1)
2. Wielka noga ciasny trzewik poczuje. (b)
3. Trzewik na nodze więk" szy, krok myli; a zaś ciasny gniecie. (Mon.)
4. Darmo, że ci świat sze" roki, kiedy ci trzewik ciasny. (Linde z Kras.) (2)
5. Nie zedrzesz ty u mnie papiero" wych trzewików. (Rys.) (3)
6. Niegodzień eś mu, i trzewi" ka zzuć. (Kn.) (Parf. Poz. 1.) (+)

Trzos

1. Więcej niż złota ręka dokazują trzosy. (Pot. Arg.) (1)
2. Nie masz równości, kie" dy nierówny trzos, z trzo" sem. (Pag. Gr.)

(Kont.) Trzymać

10. Boje, jedna wraz drugiej się nie trzyma. (Kras.) (Parf. Palec, pięć te przez dziesią" te. (Jm.)
11. Zbyt wiele o sobie trzy" mać, nie jest znać ludzi i siebie samego. (Mon.)
12. Krótko kogo trzymać. (L. gm.)

(1) Niemiec mówi: Er nimmt ihm nicht 's Wasser [illegible]. —

(2) Na nic rozkosze świata, kiedy cię wszerz dolega, kiedy w sercu smutek. W Niemieckim: Jeder Mensch weiß, wo ihn der Schuh drückt.

(3) Nie zabawisz, przepraszam, wszystkiego u mnie długo.

† 7. Piękny trzewik widzisz, ale nie wiesz, gdzie mnie gniecie. (5)

(1) Więcej niż rozum, niż waleczność, do" każe dziś pieniądz, złoto.

(6) N. p. młodego chłopięcia; nie po" błażać jego wadom, i złym skłonnościom.

Trup.

1. Żebym trupem padł, jeśli to nie prawda, jeśli kłamię. (Fed: Linde) (1)
2. Trupem kogo położyć. (L) (2)
3. Pobladł, albo blady jak trup. (Przyb:) Parf Blady jak Piotrowin. (Ob: Lis:)

(1) Zwyczajne zaklęcie się, ludu pospolitego.
(2) Zabić kogo; czy w wojnie, czy w pojedynku; czy inaczej.

Trząść

1. Trząść nowiny, jak z rękawa. (Linde)
2. Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. (Kn) (1)
3. Bodajcię febra trzęsła. (2) —
4. Tego mnie przetrzęśli na komorze. (L. gm) (3)
5. Trząść się na co. (L. gm) (4.)

(1) (Plotą,) paplą. —
(2) Zwykłe łajanie ludu pospolitego
(3) Ściśle przeglądali rzeczy podróżnego. —
(4) Z chciwości, łakomstwa; chciwie czego pragnąć.

Turma

1. Idź że do turmy, kiedyś inszych wpychał. (Zab) (1) Parf Wet za wet. —

(1) Do turmy; do więzi, do aresztu, kiedyś innych niewinnie tam wsadzał.

Trzask, trzaska

1. Trzask, prask, Panu Bogu ducha oddał. /Gm/ (1)
2. Lichego robotnika, siła trzasku, roboty mało. /Alm:/ Por. Krowa co wiele ryczy, mało mleka daje. —
3. Przed trzaskiem /szumem/ do lasa nie jść. /Rys:/
4. Jak kto bieża trzas. /Gm/ (2)
5. Bodajś był na tysiąc drobnych trzasek nogę złamał. /Ojc: Wyr:/ (3
6. Niech cię piorun trzaśnie /Linde/ Por. poprzedniego. —
7. Wpupę kogo trzasnąć. /W/ Por. Zamalować. (4)
8. Pod prałatem krzesło trzeszczy. Psalm:/ (5)
9. Śmiechaj ze mnie, wszak ci mi nie trzeszczał w tłumi: /Rys/ (6)

(1) Gwałtowną śmiercią, skonać.
(2) Tak szybko, i nie spodziewanie.
(3) Przekleństwo gminne.
(4) Dać komu tęgo wypoliczek. —
(5) Zapewne dla wagi ciała, a nie serca, i rozumu.
(6). ?

Trzepać

1. Skórę komu wytrzepać, przetrzepać /Zygm/ Por. wytłoić, wygarbować, wygrzmocić &c (1)
2. Młyn wietrzny chociaż nie ma co mleć, trzepie. /Zab:/ (2)
3. Panna trzepatkowska. Por. Gęba się jej nie zamyka. /Gm/
4. Kiedy złej żony muchy nie rychło ominą; Zażyj trzepaczki na nie, od tej muchy giną. /Zegl: ad. (3)
5. Roztrzepaniec. /Zyg/ Por. Trzpiot, wietrznik (4)

(1) Wybić kogo kijem, lub płaską.
(2) Metafora, odnoszącą się do ludzi głupich, wielomownych.
(3) Trzepaczka: narzędzie skórzane, do bicia much. —
(4) Człowiek młody, lekkomyślny, źle wychowany. —

Tuz, tuzy

1. Wpatruje się w kogo jak w tuza. /L/P.L/ (1)
2. To tak pewne jak dwik na cztery tuzy. (2)
3. Nagò ruszać tuza, gdy można szóstką zabić. /Amfr:/ (3)
4. Cogtowa, to rozum, sto wa wyjść tez z tuza czerwienego. /Zat: Linde/
5. Pusć z kim w tuzy. Porf w Natebki. /Kn./ /Kont niżej/

Tuczność, tuczny

1. Zty miesiąc nazbyt tuczny, gdy po nim rok pośny. /Kras: Lit:/ (1)
2. Nadzieja karmi, ale nadzieja nie tuczy. /Min: Ryt:/
3. Panna jak panna, ale rzepa w samym tuku. /Rys:/ (2)

Kont: Tuz

6. Był też miał leniwy, i trzy tuzy, pewnie wygra nagrzbiet ~~tuzy~~. /Ryj: Zw:/
7. Ma tuza, i dzwonki na tbie. /Zat: Linde/ (4)
8. Tuzem jezdzić; /Linde/ (5)

Tuzin

1. Tego tam na tuzziny dostanie. /9m/ Porf Byle tako co Zinnego I
2. Tuzinkowa sobota; (1)
3. Tuzinkowa rzecz. (2)

(1) Tuz w polskich czyli w niemieckich kartach, to samo co As we francuzkich.
(2) Dwik, stara gra polska, w karty. —
(3) odnosi się do polskiej gry w karty, maryasz zwanej. Jest to zreszto metafora.

(1) Przymówka do ludzi rozrzutnych, lekkomyślnych. —
(2) facecya. Tuk, t. j. co ttustość.

(4) maguzy, i dzwony.
(5) parokonno.

(1) Lichy, partacka, mina urzęd.
(2) Rzeczpospolita, małej wartości. —

T. 34

(1) Niebezpieczna spółka.

Twoje, twoja, moje
moja

1. Co twoje to i moje, a co moje, tobie nic do tego. (S. Mic:) (1)

(1) T. j. co w mniejszym kłótnie spory, odnośnie do ćwiczeń rycerskich, od 12go do 16go stólecia w zachodniej Europie istniejących, turniejami zwanych, przy których często krew płynęła.—

Turnieje

1. Mieć z kim turnieje. (L.) (twoje: T. II.) (1.)

Trwać, wytrwać, Trwałość, trwałe nietrwałe

1. Miłość panieńska, szczęście w karty, łaska pańska, i krasa róży nietrwałe. (Ryś.) (Pos.)
a młoda rada, panieńska łaska, marcowa pogoda skutku nie mają. (L.)

2. Nie wytrwa bez wody ryba. (Kn.)

3. Żyd chrzczony, wilk chowany, przyjaciel jednany, tak trwają jako babki taniec, i deszcz ranny. (Pos. Arg.)

4. Nie trwam (dbam) o jedzę (o jedzenie) kiedy dobrze siedzę. (Ryś.) (1)
Opp. Gdzie siadł to siadł, byle dobrze zjadł.

5. Na wytrwanę z kim iść. (L.) (Kn. Th.) (2)

(1) Gut gesessen, halb gegessen.

(2) Kto kogo przetrzyma, t.j. dłużéj wytrzyma; w wojnie, w procesie, w grze, przy kieliszku &c.

Twarz, twarzyczka

1. Twarz umysłu zwierciadło;
wyda wnet, co tam pod tło. –
[Knap.]
2 W twarz się całuje, a z tyłu
sztylet kładzie. [Kn: A: Alex]
Par. Twarzy inaczej, poza
oczy inaczej. [Gm.]
3 Twarz w twarz. [Linde]
Par. Oko w oko. (1)
4. Nie śmieć twarzy [oczu]
podnieść na kogo. [Gor:
Sen:] (2)
5. Ingdzie nawet starym
nie do twarzy. [Lud: Linde]
6. Gdy co dają, przypatrz
się twarzy. [Bardz: Fr:] (3)
7. Na co metryki, na co kalendarzy?
Liczby wydają lat, zmarszczki na twarzy. [Min: Ryt.]
8. Wiek mu twarz pofałdował. [Zab:] (4)
9. Twarz bezmeha, miłej
się gładkiej tykać twarzy;
Twarz szczeciana nie tak
się w całowanie darzy. –
[Gaw: Siel:] (5)
10. Znać prędko po twarzy
jaki się w kim ogień
żarzy. [Jag: Ługb:]
11. Twarz zkraszona rumieńcem, policzek nadobny;
Różyj, wśmieszyste mleko
znaczonej podobny. [Zab:]

(1) N.p. powiedzmy sobie prawdę.
(2) Dla wstydu, lub winy. –
(3) Czy dają z dobrej woli, czy n.p. dla jakiegoś interesu?
(4) t.j. pomarszczył. Jest to porzucanie jako Par: poprzedniej.
(5) Twarz bezmeha, młodzieńcza, nieobrosnięta; szczeciana, męzka zarośnięta i wąsem, i brodą. –

Twardo, twardy, twardość

1. Twardo rzecz idzie. (Twardości) Porf. Jak po grudzie. (1)
2. Twardy to orzech do zgryzienia (Gm.) (2) Metf. Porf. Trudne do strawienia
3. Pół twardego. (L. (Linde) (3)

(1) Sprawa, interes, projekt &c idzie oporem. —
(2) Zadanie trudne do rozwiązania; nieprzyjemne.
(3) Mówiono w handlu w starej polszczyźnie, co znaczyło pół talara bitego.

Tył, tylny.

1. Tył wziąść komu. (L) (1) (Linde)
2. Tył podać nieprzyjacielowi. (P) (2)
3. Kto tył podaje, tego gonią. (Ezop.)
4. Wszyscy musię kłaniają, a z tyłu za nim plują. (Rej: Z.w.) (3)
5. Tył komu pokazać. (Gm.) (4.)
6. Tyłem wypuście. (Kn.) Porf. milczkiem zbyć, i nieporzesnie odprawić. (P) —

(1) Lokucya wojskowa, znaczy zajść nieprzyjacielowi niespodzianie z tyłu
(2) Uchodzić, uciec z placu boju.
(3) Gardzą nim, lecz się go boją. —
(4) Zwykła mawiać, oznacza gniew lub wzgardy, albo dąsa pospolitego. —

T. 38.

Tytuł

1. Co mi po tytule, kiedy nic nie mam w szkatule; (Rymsz.) (1)
2. Najpiękniejszy tytuł bez intraty jeść nie da (Mons.)
3. Tytuł próżny, gdy czczo w szkatule; kiedy kto ćtuszy, co po tytule? (Kras: Listy)
4. Tanio stałe dziś tytuły są stołowymi. (Stan:)
5. Poetą być tytuł nieszczęśliwy. (Tass: Fid.)
6. ~~Tytuł próżny; gdy czczo w szkatule; kiedy kto ćtuszy, co po tytule? (Kras: List:)~~
7. Tytuł bez rzeczy, wiecha bez piwa. (Kn:)

(1) w niemieckim: Titel ohne Mittel. —
(2) Dz: Poz: 1ª i 7ª —

waży.

Trybunał

1. Pan N. pieniając zuchwale, wygrał fortunę znaczną w Trybunale. (Kras: Sat:)
2. Wytoczyć jak w Trybunale. (L.) (1)

(1) t.j. nieporządek, zamieszanie.

T. 39. 351

Trącić

1. Potrącić plagami, kozą, szubienicą. (L. (Linde)
Sf Topacniczy (1)

(1) t.j. Te postępki mogą pociągnąć za sobą rzeczone kary.

Tryb

1. Wszystko idzie swoim trybem. (L. gm. (1) Linde)
2. Trybować. (2)

(1) Zwykłym porządkiem.
(2) wyraz techniczny flisów, płynących Wisłą do Gdańska, używany w owym razie, kiedy statek sam przez się płynie z wodą, bez pomocy pojazdów, nie potrzebując tylko steru.

Kont: Trąba, trąbić.

6. Non tentabis, nie wytrąbisz. (Rys.: (Parf kto nie waży ten nie ma. (Gm)
7 W kułak trąbić. (Gm (6)
Parf Łapę lizać. —

(6) Cierpieć niedostatek

T. 40.

Kont: Tonia, tonąć, utonąć.

5. Tonący, ratując się, wiotką chwyta brzezi- nę. – (Fr: Linde) (4)

(4) wiotką, giętką, słabą brzezinę Dorf Poz 2 ½ –

Litera U.

Lit: U.

Skazówka

Dla P.P. Zecerów, i Drukarzy.

№ Pozycyi	Słowo główne	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
1.	Ubieg.	16.	
2.	Ubiór.	16.	
3.	Ubogi.	15. 16. 17.	Ubóstwo.
4.	Ucho.	11. 12. 10.	
5.	Uchować.	10.a	
6.	Ucieczka.	19.	
7	Uciekać.	17. 18.	
8.	Uczciwość.	38.	
9	Uczepić się.	13.	
10.	Uczty.	Od 1. do 9. włącznie.	Biesiady.
11.	Uczyć.	27.	Nauczyć.
12.	Uczynek.	14.	
13	Udać	14.	Udawać.
14.	Uderzyć.	19.	
15.	Udrzeć.	10.a	Udry.
16.	Ufać.	20.	
17.	Uganiać.	20.	
18.	Ująć.	35. 36.	Ujma.
19.	Układność.	20.	
20.	Ukłon.	21.	Kłaniać się
22.	Ukryć	22.	
23.	Ul.	21.	
24.	Ulgnąć	26.	Uledz.
25.	Umieć.	25.	
26.	Umizgi.	25.	
27.	Umor.	26.	
28.	Umrzeć.	22. 23. 20.	

Nr Pozycyi.	Słowo główne.	Dżungina.	Uwagi
29.	Umyć.	23.	
30.	Umysł.	38.	
31.	Unikać.	37.	
32.	Uniżoność.	24.	
33.	Upaść.	29.	
34.	Upiór.	28.	
35.	Upominek.	29.	
36.	Upór.	28.	
37.	Upuszczać	31.	Upuścić
38	Urodzić.	30.	Uroda
39.	Urynał.	37.	
40.	Urząd.	32.	
41.	Urzec.	35.	Uroki.
42.	Ustać.	33.	
43	Ustawiczność.	34.	
44.	Ustawy.	33.	
45.	Ustąpić.	34.	
46	Utopić.	34.	
47.	Utrzeć.	35.	
48.	Uwijać	35.	
49.	Użyć.	36.	

Griess, Tyrol południowy 28/3 871

Brzozowski

U. 1.

Biesiady
Uczty, pijatyka, pijaństwo, toasta, czyli Zdrowia. —

1. Co u trzeźwego na myśli, to u pijanego na języku. (1.)
2. Gdzie to siadł, to siadł, był dobrze siadł. — (2)
3. Z kraja brać, nie babrać, [t. j. wszystko jest, z kraja półmiska, z którym to kaj, obnoszą go, do gościa przyszedł. —
4. Dobry trunek, na frasunek. — (3.)
5. On zakątniczy nie wylej. (4)
6. Zapiąć szpinkę [t. j. wyf (upić się)] —
7. Zdrowia, czyli toasta, były w starej Polszcze, następujące:
A
Przy uczstach ceremonialnych:
a Dam zdrowie,
b. Stan duchowny,
c d° wojskowy,
d Prześwietnej Palestry,
e Obywatelskie,
f Dobrych przyjaciół,
g całej kompanii,
h Prosperitas, [salus] publica,
i. Vivat! kochajmy się. —
B.
Przy mniejszych familijnych, weselnych &c:
a Vivat solinizant (5)
b Vivant Państwo młodzi (6.)
c. Zdrowie gospodarza,
d Gospodyni,
./.

(1) Łacińskie: In vino veritas. Po Niemiecku: Im Wein ist die Wahrheit zu finden (?) ...
(2) Niemiec mówi przeciwnie: Gut gesessen, halb gegessen (?).
(3) Rusin mówi: Trink sercę smut, ku zabudesz.
(4) Rozumie się, szklankę z winem lub gorzałką, tylko w ogarek (?).
(5) Jeśli czyje imieniny obchodzono.
(6.) Jeśli obchodzono czyje wesele.

(7) To jest dzień.

(8) Jeśli wino było dobre, jeśli zaś złe, następywało —

(9) Kto te wszystkie zdrowia mógł kieliszkami kolejnemi wypić, i wsiąść jeszcze o swojej sile na bryczkę, miał w swoje-wództwie reputacyą koronnego-pijaka. Dołączam tu rozmaite piosnki, i przypowiastki do kieliszka, które mi się w ciągu mego długiego życia słyszeć, i zapamiętać zdarzyło. —

(10) albo: Pan Jan do

† 8/9 Starego Dereniaka na dobitek. t.j. przy końcu uczty. —

‡ k. Aby nam się dobrze działo!

l. Za pomyślność;

(11.) c, i d, przymówki do gospodarza, amfitryona, nalewającej wina.

e. Konsolacyi Gospodarskiej. (7)

f. Nieustająca łaska gospodarstwa (8)

g. Na podziękowanie gospodarzowi;

h. Wiwat: Kochajmy się! na koniec

i. Dostrzemienia, czyli na odjezdnem. † Gołęb: ludy: † (9) ‡

8. Każ przynieść wina mój Grzegorzu miły; Bodaj się troski nam nigdy nieśniły. [illegible] +

9. Śpiewki do kieliszka:

a. Niech nam gospodarz tak długo żyje, póki (10) komar z muchą morza nie wypije. A te komarze pij może powoli, aby się ~~so~~ ~~nam~~ gospodarz nasz nam nażył do woli.

b. Siedzą gołębie na dębie skubią mech; kto nie kocha gospodarza, gospodyni, bodaj zdech.

c. Gospodarzu nasz, mało wina masz! Gospodarzu wina mato, co się pito wyszumiało. Gospodarzu nasz, wina przecie dasz?

d. A już świece pogasili; my się jeszcze niepopili. (11)

e. Pij Kuba, do Jakuba, Jakób do Michała;

Y.

(12) albo, póki nie wypije.

(13) Por: h. i. są śpiewki przytoczone dostrzemienne, czyli na wsiadanym, na odjezdnym.

/ Wiwat ja, wiwat ty,
Kompanija cała.
A kto nie wypije, tego
we dwa kije;
Łupu cupu! łupu, tu-
pu!
Tego we dwa kije. (12)
Chór: Wypił, wypił,
nie nie zostawił,
Bogdaj go, bogdaj go
Bóg błogosławił!
f. A kto nie wypije dusz-
kiem,
Tego w łeb dzbanuszkiem.
g. Przyjaciele schadzający
się!
Niech ~~każ~~ z was każdy
serce niesie!
Na ofiarę dla tej pani,
Co z szacunkiem żyjem
dla niej /
Która Helena / Justina
się zowie;
Wypijamy za Jej zdro-
wie,
A kto duszkiem nie wy-
pije,
Niech mu djabeł skręci
szyję.
h. A kiedy odjeżdżasz, by-
waj zdrów,
O naszej przyjaźni dobrze
mów.
i. A kiedy już odjeżdżasz-
cie,
I nas samych zostawia-
cie,
Pamiętajcie, żeście nasi,
A my przyjaciele wasi!
(13)
k. Pijący stoją, wódki
/.

i się boją:
Pijacy nie stoją cię, wódki się nie boją cię; Ona otrzeźwi. (14)

10. Dokiet Basiu napijwa się. (15)

11. Cudowne ma to w sobie Bacha czasza,
Że wszystkie z łba kłopoty wystrasza. [Zabł.] (16)

12. Hej tam do licha,
Dajcie mi kielicha!
Gospodyni zdrowie
Niech zaszumi w głowie.

13. „I te to są tak ważne trzeźwości pobudki."
Gdzie idziesz przyjacielu?
Napić się wódki. [Kras: Sat.]

14. Lager z boiwniney" kłuje. Par.
a Z dobrego wina, i lagier dobry. (17)

15. Fajeczka, Gorzałeczka i dziweczka, to jego żywioły. (18) Par. a Birbant.—
b Ochoczaj dusza.—

16. Kto nie kocha, i nie łyka,
Istna postać nieboszczyka. "

17. Łyktus, Benedyktus. (19)

18. Kiedy piwo na kadzi, napić się go nie zawadzi. [19. m.]

19. Nie byłby się upił, gdyby nie ostatni kieliszek. [W] (20)

20. Wybij klin klinem, upiłeś się wódką, upij się dziś winem.

---

(14) Na drugi dzień, po przepitku.

(15) Rusin mówi przysłowie: Na stoli talirki, Napyjmo sia horyłki.

(16) Parafraza przysłowia: Na frasunek dobry trunek.

należy pod Poz: 9a

(17) Przypowiastka pijacka, kiedy już beczka wina na schyłku.

(18) Człowiek nieobyczajny, wesoły, lekkomyślny, w jakich Polska obfitowała, i dotąd obfituje.

(19) O tym, co radzi, iż dobrze pije. Przypowiastka ta wzięła swój początek albo od mnich. chóru: Benedykta, albo z dykteryjki: Błogosławieni, co dobrze piją, bo ...

(20) Żartobliwie, o częstujących się pijakach.—

M. 5. — Uczty, Biesiady 2 — 357

(21) Figura Indukcyi w Retorów. Facecya pijacka. —

(22) Przy stole, to jest przy obiedzie, lub wieczerzy. Sza = ucho być powinno; maxyma smakoszów.

(23) Świat mnie się wkoło kręci.

(24) Śpiewka do kieliszka.

Należy pod Poz: 4te Śpiewek

(25) Przymówka do tych amfitryonów, którzy dając swoim gościom złe wino, przynaglają ich do picia. —

(26) Jan Krasicki, będąc c. k. Komisarzem przy Sejmie Galicyi, w r. 1829. wniósł przy końcu obiadu, który Ex Off dawał, powyższy toast. — + postulatowym

(27) Piosnka do mazurka z okolic Lwowa, z owych czasów, kiedy po wsiach nie było u szlachty do tańca lepszej muzyki, jak Żydowska, skąd składającej się z skrzypców, basetli, i cymbałów. —

21. Kto się upije, ten śpi; Kto śpi ten nie grzeszy; Kto nie grzeszy idzie do nieba; więc kto się upije idzie do nieba. (21)

22 Przy stole, jak w kościele, sza. /J. m./ (22)

23 Gdzie się leje, tam się dobrze dzieje.

24. Kto kocha, ten żyje; A kto zdrów, ten pije. —

25. Jaka kiszka nalana, Jaka i nadziana. /J. m./

26. Mam w głowie [illegible] Kopernika sfér/ (23)

27 Kiedy nam się doba zdarza, doba zdarza, I taka pora; —
Pijmyż zdrowie gospodarza,
Aż do wieczora. (24)

28. Mały kieliszek, nie dojdzie do kiszek. /J. m./

29. Pijakowi zawsze sucho w gardle. /J. m./

30. Daj tylko dobrego wina, możesz otworem zostawić drzwi, a żaden gość ci się nie wymknie. (25)

31. Jeszcze jeden po sto lat! Żyjmy wszystcy do 100. lat. /Jan Kras:/ (26)

32 Skrzypielu, będziesz w niebie,
A basista podle ciebie:
Cymbalista trochę dalej;
Bo wy my na baty dobrze wali. (27)

33. Spił, łupił się, jak Bela. (D.)
a Ad non sunt;
b Jak sztok. (28)
c Jak cztery dziewki.

34. Miej się Czeremere w czupkac; (Dąb. Szmer.)
a Podpić sobie ad hilaritatem.
b Podtrzmielić, właściwie, podchmielić sobie.
(29) Być pod dobrą datą.

35. Łyknął gorzałki, aż mu oczy błachmanem zaszły. (Gm.)

36. Niebrakowało tam nic, chyba ptasiego mléka. (30)

37. Od Waćpana, do Waćpana;
Aż ujrzeli dno u dzbana.

38. Śpiewając, pitnęliśmy duszkiem miodek słodki;
Ten za zdrowie Jagusi, tamten za Dorotki! — (Zab. W. i Dz. [illegible])

39. Wypijże kto kocha;
Bo wina już tylko trocha. (K. L.)

40. Po pierwszych przywitaniach, co prędzej za antałki,
Po kieliszku i krótko wniesiono miodeczki. (Kras.)

41. Do obiadu, gadu, gadu;
Po obiedzie, pij sąsiedzie. (B. J.)

42. Kto dobrze pije, długo żyje! (D.)

43. Skacze, stroj firleje;
Gdy mu się łeb zagrzeje. (Ob. firleje)

(28.) Ob: historyczne.

(29) Lokucya ta zdaje się pochodzić z dawnych czasów, kiedy prócz piwa i miodu nie znano w Polszcze innych trunków.

(30) O ucztach, ob. jadach, biesiadach, gdzie wszystkiego było pod dostatkiem.

U. 7.

Uczty

44. Gdzie chęć przychylna,
uprzejmość wesoła;
Nikt się nie krzywi, nikt
nie marszczy czoła. [Zab:]
45. Na sąd ostatni, gdy
wstaną duszyce;
kto swe i na ty pomieści,
pijak dzban, szklani-
ce. [D.]
46. Oba śmy razem pili, z tą
tylko różnicą,
Że tamten małą lampką
ja dużą szklanicą. [Zabł:]
47. Semper pius, nunquam
trzeźwy. [Ign.]
48. Jak gościa przywita,
Zaraz na stół piwko i
akwawita. [Lude] (32)
49 Trąci Anyszkiem. [L.
P.] (33)
50. Siedm, biesiada; dzie-
więć zwada. [Kosz:] (34)
51. W nogach błąd, kiedy w
głowie nierząd. [Lude] (35
Parf
a kaczki zaganiać.
53. Upił się co daj Boże
zdrowie. [Lude] (36)
54. Co na sercu u trzeźwego,
to na języku u pijanego.
[Rys:] (37)
55. Gdy dwaj rzekną żeś pijany,
możesz iść spać bez nagany.
[Rys:]
65. O taki bankiet nie-
dbam, gdzie współsiedzą-
cych nie znam. [Zab.]
66. Trunek tylko dobry daj,
O kubek srebrny nie pytaj. [Kn]

(31) Dykteryjka pijacka
(32) Lud pospolity mówi okowita.
(33) Czuć od niego Anyżówkę, t. j. wódkę Anyżem zaprawioną.
(34) Rozumie się: Gości.
(35) Jak się kto tak upije, że na nogach stać nie może
(36) To jest: i zupełnie ad nonsunt.
(37) Paraf: Poz 1ej

67 Gdzie gości gromada; Niesmaczna biesiada. (Kn.)
68. Napomnie się on szklanki zaucho. (Nar: Hor:) Parf bursza kołnierz nie wylije. (38).
69. Hej! żywo, więcej wina, radość nam się ucina. (Kniaź: Pac:) (39)
70. Badajem się udawił tym zdrowiem, jeśli w nim kości są. (Linde) (40)
71. Ulica mu za ciasna. (Teat: Linde) (41) Parf kazki zagania. —
72. Wyżynki, Obżynki, okrężne, wieńczyny (Gody) (Gołęb:) (42)
73 Trzy, albo dziewięć (pucharów) jednym duszkiem do dna, ~~[illegible]~~ wysączyć, rzecz to wczesna, i mieszka dna. (Min: Hor:) (43)
74. Wypróżniać, wysuszać, (wytrząsać, wyniszczać) szklanki, kielichy, puchary. (Teat: Linde) Parf Duszkiem wypijać.
75. Tymowe winko, płodne sekretów, Ma szpieg wytrych do gabinetów. (Hor:)
76. Co szampańskim, węgierskim, pyszne stoły krasił, Wiadrem potem u studni pragnienie ugasił. (Kras: Sat:)
77. Dawno jesi, usiedliśmy sam na sam we dwoje; Tyś za moje wypijał, ja za twoje zdrowie. (Zab: Zabł)

(38) Rozumie się szklanki z winem.
(39) pasmo wesołej rozmowy się urywa.
(40) Zaklinać się, pić jakoby twierdząc lub przysięgając. Zdrowiem; t.j. tym winem w kieliszku, który się ma za czyje zdrowie wychylić. —
(41) Spił się, zatacza się
(42) Zabawy wiejskie, które właściciel wsi, lub gruntu, na którym żniwo ukończone zostało, dla żniwiarzy i żniwiarek swoim kosztem wyprawia; które mu wieniec z tego zboża uwity uroczyście przynoszą, śpiewając przy tym stosowne piosnki. Na Rusi zowią się podobne festyny: Tłoki.
(43) Znane i w Polszcze, mianowicie w Duchowieństwie: Omne trinum perfectum. Także: terque, quaterque beati.

359

U. 9.a Suplement

(44) ale nie na po-
tęgę ojczyzny. —
tylko potężnie.

(45) Piwoszowie, t. j.
co: Mazgimordy,
Luzyknefle, jednym
słowem ci, co chętnie
się upijają.

(46) Nazwa Wilkom
przyszła widocznie
do Polski, od Krzyża-
ków, którzy równie
szlachtę polską zapijać
się nauczyli. Ob: Roman:
Jan z Tęczyna. —

+ czyli Zazdro-
wiec

Uczty, Biesiady

78. Przy stole kielich za
kielichem lata, ochota
się wzmaga, piją na potę-
gę. (Zab.) (44)

79. Jedno zdrowie jest zdro-
wiem, zdrowia swego nie
pije.
Próżno, zdrowie wypijesz
szy, zdrowie własne krze-
pić. (do)

80. Niech tysiączne pijają
zdrowia piwoszowie,
Niż zdroszcze im tego,
dość, mi jedno zdrowie.
(do) (45)

81. Wilkom+, zwał się w dawnej Polszcze puchar, z które-
go pito witając przybyłego
gościa, także Witannik, al-
bo: Zazdrowiec. (Wołod:) (46)

82. Bańkę ciągć. (L.) (gm.)

(47) Przypowiastki
Łacińskie:

83. Vinum laetificat cor hu-
manum.
84. Bis repetita placent;
85. Omne trinum perfectum;
86 Terque, quaterque beati (48)
87 Si poterant stabant, si non
poterant, jacebant. (49)
88. Post pisces, vinum mis-
ces; si non misces, inter-
misces; Parf.
89. Maledictus piscis in-
tra aqua. (49) Parf:
90. Woda zdrowym, wino umar-
łym. (50.)
91. Nalewa duży kufel,
niech się kto chce troszczy
rzeczę, a ja dolubię księże
Podproboszczy. (Węg.:)

(47) Lokucya pijaków, zna-
czy pić trunki upajające: —
(48) Trzy ostatnie przysłowia od-
noszą się do ilości kieliszków
lub szklanek wypić się ma-
jących.
(49) Niemieckie: Jemand
unter den Tisch trinken. t.j.
Spoić kogo tak, żeby aż pod
stół upadł.
(49) Te dwie przysłowie zawierają
zasadę dyetetyki, że jedząc
ryby, nienależy pić wody, ale
wina.
(50) Rozumie się: rybom. (Ob:
Hist.) Wszystkie przytoczone tu
przypowiastki łacińskie wzię-
ły swój początek częścią w klasz-
torach, gdzie zawsze potężnie pito,
~~albo~~ częścią u P.P. Akademików,
który, jak przysłowie opiewa,
także kieliszków za kołnierz wy-
lewać niezwykli. Były one i są
jeszcze tak upowszechnione, że mi się
zdało stosownem, pod tem artykułem
je umieścić.

Uczty, Biesiady.

92. Gonić się kieliszkami. Dar. Przepijać się. (L. 150.)
93. Hajda, hajda; do kieliszka, nie do korda. (Mon: 10.)
94. Hajże, hajże, pokrzykujesz; każdą deszkiem wymieciesz. (Lib: Sen:) (52)
95. Lej, rozlej, pijatyka, rozgardyjasz; Lusztig; Dawajże go! (53) (Gemma)
96. Sól, wino, dobra wola, bankiet oswoma(?)sta. (Kochn:) Dar. Chać pochlebem z solą, Byle z dobrą wolą. —
97. Hej żywo, pęczu, wina! Niech się radość poczyna. (Kniaź: Poz:)
98. Pozowe zdanie. (Linde) (54)
99. Po niedziałkowsać; (Sek. wyb:) (55)
100. Nie uczta to była, lecz poruszenie. (Pilch: Sen:) (56)
101. Wszystko było, tylko prynuki nie było. (Gm.) (57)
102. Noraty wstają pobożni. (Dwór) (58)
103. Po podwieczorku wieczerza, po wieczerzy szlaftrunek. (Opal: Sat:) (59) Dar. Na dobranoc.
104. Dzbanem bije wsią, aż mu się ponszało ciężej. (Rej: Żyw:)

/.

Kont:

(51) Kto będzie wprzód pod stołem.
(52) rozumie się pełną szklankę wina, miodu. &c.
(53) Rozumię się: wina.

(54) Głupie, szumne. —
(55) Powtórzyć ucztę niedzielną w naszą pijący po niedziałek. Pijący mają na to: Loknyg włościa: Klin klinem wybić. Niemcy zwią to: dem blauen Montag fryern. —
(56) Uczta Literatów. —
(57) Prynuka, z Ruskiego; t. j. co upraszmość, gościność gospodarza uczty. —
(58) Ironia; dotycząca szulerów, pijaków, grających, pijących, tańczących do świtu. Roratę zowią się Msza adwentowa, odprawiająca się w każdą niedzielę przed wschodem słońca.
(59) Szlaftrunek, z Niemieckiego. Polskie: kielich dopoduszki, za zdrowie kościuszki. —

U. 9.

(59½) Uczta na pożegnanie odjeżdżającego przyjaciela. W francuzkim: un ver à l'étrier; t. j. w Niemieckim: Zum Steigbügel. –

(60) Węgrzyn stary stare, wytrawne wino węgierskie.

(61) Pijatyka.

(62) Przypowiastka wielkich panów, i pratatórzi Znaczy: Około tego dziury 5-ej spotkania, najmilej, i najzdrowiej zabawiać się butelką kieliszkiem, bańką, rozumie się dobrego X Węgrzyna. –

(63) Przypowieść łacińska: In vino veritas. –

(64) Toast pożegnawczy. Ob: Poz: 9a Litr: piosnki do kieliszka. –

(65) Poprawić na zajutrz, wyraz technicznych pijaków.

(66) t. j. Upijać się do tego stopnia, że się na nogach utrzymać nie można. –

105. Uczta waledykcyjna, albo na walete. (Linde)

(59½) Part: Toast do strzemienia; albo raz na rozstajnych drogach.

106. Wie on, gdzie węgrzyn stary, gdzie miodek słodziutki,
Gdzie piwo dobre, i gdzie tęgie wódki. (Zab: Part: Bibuła, moczymorda, &c (60)

107. Bawić się kubków wytrząsaniem. (Linde) (61)

108. Circa quintam. (62)

109. Prawdę częstokroć pijak wyśledzi;
I stąd przypowieść, że prawda w winie siedzi. (Bras: Ant: Mon:) (63)

110. Kielich (Toast:) na wsiadane; albo na wsiadanym. (Pat: Arg: Part: Poz: 105:) (64)

111. Wybij klin klinem! Upiłeś się wczoraj wódką, upij się dziś winem (Gm:) (65)

112. I Kato stary, wychylał puchary. (Hor:)

113. Wielbiąc Bacha swięte dary,
Wychylajmy z winem czary. (Anac:)

114. Kielich duszkiem wypalić. (Manf Poz 74. –

115. Jak się raz upił, tak się nigdy prawie nie wytrzeźwił. (Pilch: Ser:)

116. Zmóg się upijać. (L. Dwór:) (66)

(Kont: Pag: 9d.)

Kont: Uczty, biesiady, pijatyka.

117. Zaginio do wszeteczeństwa, pijaństwo. (Gost: Gór: (67)

118 Nie zawadzi trochę się Bachusowym sokiem zakropić, dla odwilżenia pamięci. (Mon (68)

119. Zamącić sobie głowę winem, lub innym trunkiem. (Kłok: (Linde)

120. Bachus, gdy wlezie do głowy, wnet zaćmi oczy; rozum odejmie, całe zamroczy. (Linde)

121. Zapijmy tę sprawę. (Gm) (69)

122 Zapijać sprawę. (L) gm) (70)

123 Zapieczętować czem dobrym; (L. gn) (71-)

124. Zapit..kać zły smak w gębie. (L) Linde (72)

125. Trzeba pilnie ognia strzedz, kiedy się na bankietach (Kuligach) winem wytowie zaraz. (Hanr: (73)

126. Kto mnie lurą częstuje zarwan z tej chorobie. (Min Ryt:) Parf Niechgo djabli wezmą. (74)

127. Głowę zaszybia mu wiecha. (Min: Ryt: (75)

128. Z pianym okoć kto trzeźwy, niechaj się zatacza (Zab) Parf Wlazł tszy między wrony, kraka jak i one. (Gm)

129. Sześć mis, sześćdziesiąt półmisków, 100 flaszy, ty-

(67) Żaginio: zapałka; w Niemieckim: der Zunder. –

(68) Bachusowym sokiem, t.j. winem.

+ zamroczyć

(69) Pogodźmy się przy kieliszku; albo: wypędźmy winem z głowy te nieprzyjemne zajścia.

(70) Często się upijać.

(71) Rzadkim a smacznym daniem, albo starym węgierskim winem gości w końcu uczty, utraktować. Toastem n.p. Na dobranoc, albo: Abyśmy się dobrze działo! –

(72) N.p. po złym obiedzie, lub wieczerzy, dobrym trunkiem. –

(73) Zaraz, t.j. głowę zamroczy.

(74) Lura; wino najpodlejsze. –

(75) Wiecha; znak szynku piwa; znaczy więc ten wiersz, że N.N. pijany się upił. –

U. 9e

(76) t.j. Matyek, który niepoprzeszni niespodzianie na objad przybędą. Zwyczaj, dowodzący dawną gościnność polską. Atoli zwyczaj ten szlachetny zostawił otwarte pole pieczeniarzom, którzy przez tyjącime go rok w rok cudzym kosztem żyć mogli.

(77) t.j. krótki, kusy, skąpy. –

(78) Znaczy, że piwo zdrowie in stärzy. – Piwo nazwane od picia.

(79) Po Niemiecku: Spitznamen; po francuzku: des sobriquets.

(80) Wszędzie go pełno, nigdzie miejsca nie zagrzeje.

(81) Do wszelkich usług gotowy /agent:/

(82) Ten, który wsposobie żartów, miejsce biera, którem i towarzystwo chce rozweselić;

(83) Jeżdżący od wsi do wsi, od dworu, do dworu.

(84) Chciał by grać rolę pana, ale go na to nie stać.

(85) Który człowiek, chodzi do tańca, i do umizgów.

(86) Do kłótni, i bitki pochop dający.

/ się kieliszkowi, dostatni kredens stanowi. /Gołęb: dwory./

130. Zostawić miejsce u stołu dla panów Zagórskich Przybylskich, & /?/76/

131. Objad Szerkiewska. /?/ 77./

132. Wszetecznie rzecz to, nie prawdę powiedzieć, kto by był taki, niechcia no u stołu z nim siedzić. /?/

133 Dum bibe piwo: Stat mihi dolora krzywo. – /Gołęb: z Manus: Piotrasławi, /78/

134. Przezwiska ucinkowe jakie dawniej pod dworach panów polskich, dworownikom, raczej pieczeniarzom dawano (79)
a Pan Wszędybylski; Parf Zabył, tu go nie masz. (80)
b Pan Gotumfacki; (81.
c Rabacka; (82)
d. Pawsinoga; (83) Parf Włóka, włóczęga. –
e Niedopanek, Parf Półpanek; Parf Napana chorzeje; (84)
f Skocz, dokocz. (85)
g Pochpiur. Parf Zwada, Zwajca. (86) /Gołęb: Dw:/

135. Jaka będzie biesiada, taka i biesiada /Górn Dw/ Parf Jaka muzyka, taka i ochota. /Gołęb. gry/

136 Najmężniejszy rycerz, najśmielszy jeździec na koniu, zwykle do pla„

(Konl: Pag: 9f/)

Kont: Uczty, Biesiady

N. 9 f.

/. sów, najlepszą bierze
tanecznicę. /x/
137. Podajże mi obie ręce,
Niech się z tobą raz wykręcę. Menuet, mazur,
Krakowiaki, Menuet
panny, i chłopaki.
/d/ /87/
138. Pijali przed tym filozofowie;
A przecięż mieli spełna
rozum w głowie. /J. Kchn: Fr:/
139. Należy pijak stawny,
gdy na sąd powstanie;
Spytany co wżdy czynił?
Rzecze: piłem Panie. /Pot: Jaw:/ /88/
140. Różnie pijani szaleją,
ten pieśni nuci;
Drugi błazni, ten się modli,
a tam ten się kłóci. /Min: Ryt:/
141. Gdy sobie człowiek zbytnie podbrąży,
To po ździnie raz u, sus
dwa razy. /Brat:/ /89/
142. Nie jest grzech to podpić
sobie mądrym i uczonym,
A wszak Bachus Minerwie był bratem rodzonym.
/J. Kchn: Fr:/
143. Jeżelim troche podpił,
kara już gotowa;
Bo za to, mocno bolí, i
cięży mi głowa. /Szt: Linde/
143. Znój do głowy przetakiem, zwać go można snadnie;
Wszystko przezeń, by ściute
morze w lat, przepadnie.
/=Nar: Dz:/ /90/

/.

(87) Ostatnia zwrotka z Mazurka pieśni gminnej Krakowskiej. —

(88) Na sąd, rozumie się ostateczny.

(89) Podbrązyć, t. s. co podchmielić. — Sus: po polsku świnia

(90) Tyczy się pijaków z profesyi. —

U. 9e

Uczty

144. Dziś wypić jeden kieliszek, za gospodarskie zdrowie, a drugi na podziękowanie tak wielkiej łaski, to już dosyć, a o nieustającej, jak przed tym, ani już pomyśleć można. (Mon: War: (91)

149. Kulawką zwano dawniej kielich bez nogi, który nie mogąc go postawić trzeba było duszkiem wypić. (Gołęb: Gruntki)

150. A kto pyje, to nu nalewajte, a kto ne pyje, tomu ne dawajte. A my budem i sty pyty; Gaj Bachuchna tyty; Ta i za nas, ta i za was; Ta za tuju Nenku matenku, szczo uczyła nas. Pyty, hulaty, wraz, wraz, wraz. (Gołęb: Gruntki:) (92)

151. Kulig, ta zabawa, jeszcze od Popiela; Marzą ci by każdemu zalała gardziela. (Łeb/ Wyb: (93)

152. U nas w Sandeckim istnie taka moda, Że kto kielich spełni drugiemu go poda. (B. F.)

153. Wszyscy Bachusowej szkoły zwolennicy, Ten gładkiej, ów kuraszowej dzierży się szklanicy. (Mias: Ryt: (94)

154. Na stępel starego węgrzyna; Burgundskie do wody; Reńskiego pannom i elegantom po kieliszku. (Gołęb: Dwory) (95)

(91) Ob: Poz: 7a Toasta.

(92) Piosnka Ukraińska do kieliszka; należy pod Poz: 9a tego Artykułu; jest nadto wzmianka z Od: Lit: Dział II. 73. —

(93) Ob: Lit:

(94) Kurzowa szklanica, duży kufel z którego za zdrowie przybyłego gościa pito, t. j. co za zdrowie. (Linde)

(95) Na stępel, na koniec uczty; do wetów. Szampana jeszcze na ów czas w Polszcze nie znano. —

U. 9a

(96) z okolic Lwowa, z naszczamatorn-skiego. Należy pod Poz 9a Piosnki –

(97) Z Galicyi wschodniej, należy ~~do~~ pod Poz 9a –

(98) t.j. zdrowie (Toast) Kochajmy się. –

155. Jedni lubią harbuz, harbuz, a ja lubię dynią, Jedni lubi gospodarza, a ja gospodynią. (96)

156. A gdy nam się trzecia, piąta, i dziesiąta zdarza, wypijamy, wypijajmy zdrowie gospodarza. (B. Z.) (97)

157. A szczególnie owe miłe staropolskie „Kochajmy się" (Poz: pod: Słowna-kiego.) (98)

U. 10.

Kont: Ucho, uszy.

29. Opuścił uszy, niby mieszek szoiki. (Bart: Linde (18)

30. Słuchać często jednym uchem. (Linde) (19)

(18) mieszek szoiki, t. j. worek kramarza wędrującego, ktorych w dalszcze szkotami, albo szotami zwano. (Linde)

(19) Słuchać nieuważnie, bez zajęcia się rzeczą, o której mowa. —

II. 10.ª

Uchować

1. Uchowaj Boże; Broń Boże! (Linde) (1)
2. Uchowaj Boże zdrowych potraw, wielkie-go szczęścia, cnotliwej żony kiedykolwiek. (Kys:) (2)
3. Mądre dziecko, nie uchowa się. (Gm.) (3)

(1) Negacya czego; Łacińskie: Deus avertat.
(2) Żart.
(3) Przypowieść gminna.

Udrzeć

1. Kogoż udrzeć, jeśli nie pana? (Teat: Linde)
2. Iść, albo pójść z kim na udry. (Linde) (Pas: Koty z kim drzeć. (1)
3. Zgasła miłość ojczyzny, wolnością na udry chodzi; tak drogo płacąc garść włosów, i pludry. (Żegl: Ad:) (2)

(1) kłócić, przepierać się, sprzeciwić się we wszystkim.

Kont: Ucho, uszy.

(7) Jedzenia, trunku, koni &.

(8) Jaką tajemnicę, al. bo plotkę złośliwą.

(9) Zwykło się mówić, gdy ci co niepozwoli, tego ma powiedzieć, lub już powiedział to. Niemiec mówi: [illegible] gehört zu [illegible].

(10) Jużci wszyscy o tém wiedzą, i mówią.

(11) Mocno, twardo.

(12) Porf: Poz: 6[illegible] —

(13) Podsłuchiwać, albo słuchać czego uważnie.

(14) Wysłuchać czyje skargi, projektu, zdanie sprawy &. Dać audyencyą.

(15) Łacińskie: Audiatur et altera pars.

(16) Niż n. p. na kłonić kogo na dobrą stronę.

(17) Zawsze o jednym przedmiocie, o jednej materyi komu prawić. —

13. Było tam tego po uszy. /Z/ Linde/ (7)

14. Ludzi, zwłaszcza, wetknąć, w procesach po uszy. /id/

15. Włożyć komu co w ucho. /id/ (8)

16. Uczciwe uszy. /Z/ Linde/ (9)

17. Są tego już pełne ludzkie uszy. /Rej: Post:/ (10)

18. Słyszeć co swemi uszy. /Birk:/ Koch:/ Rej/ Porf. Na własne uszy. —

19. Puścić komu pchłę w ucho. /Linde/ Porf: Słowo komu uszym zakłopotać.

20. Spać na obie uszy. /id/ (11.) Porf: Spać jak zabity. —

21. Dlatego mamy dwie uszy, a jedne usta, abyśmy więcej słuchali niż mówili. /Budn: Ap:/

22. Co jednym uchem usłyszysz, to drugim wypadnie. /Biał: Post:/ (12)

23. Ucha nadstawiać. /Z/ Linde/ (13)

24. Dać komu ucho. /Z/ Porf. Posłuchanie. (14)

25. Ucho jedno daj skarżącemu, drugie chowaj obwinionemu. /Kn/ (15)

26. Łacniej linę przewlec przez igielne ucho, niż &. /Rej: Ap:/ (16)

27. Oklektać, albo naklektać komu uszy. /Z. Linde/ (17)

28. Zatykaj uszy na nikczemne szczebiotliwych języków plotki. /Zet: Linde/

(Pag Kont: 10)

Ucho, Uszy

1. Ściany miewają uszy. (1)
2. Uszy opuścić, zwiesić; [Łok:] (2)
3. Dostać po uszach; [Parf.]
a po łebinkach;
b " grzbiecie
c " cięgi. – [Łok:]
4. Zabrnąć w czym po same uszy. (3)
5. Zaszargał się po same uszy. [Z.] Parf.
a Zabłocił się, jak ubogа żydówka. [Gm:]
6. Mnie żarł, a jemu mimo uszu szedł. [Fr. Jan:] Parf.
a Co jednym uchem mu wleci, to drugim zaraz wyleci;
b Do niego gadać, to samo, co groch o ścianę rzucać. [Gm:] (4)
7. Wielkie uszy u grzesznego, małe u chytrego. [Kn:]
8. Dobrze, żeśmy z całemi uszami do domu wrócili. [Gward: Kł.] Parf. z całemi kościami, z całą skórą. (5)
9. Ze złego targu, z uszyma do domu. [Rys:]
10. Osiot chcąc mieć rogi, i uszu postradał. [Zarn: Pos:]
11. Natrzeć komu uszów. ‡ [Zgm] (6) Parf. Wytrzeć komu
12. Położył uszy po sobie, i czmychnął, jak zając. [Gm:] Parf. Poszedł, jak pies wodą zlany, wziąwszy ogon pod siebie. [Kon: Pog: II.]

(1) To jest: za ścianą może kto podsłuchać.
(2) Stracić nadzieję, odwagę.
(3) W błocie, w długach, w miłości, i t. d.
(4) Nie przylgnie do niego, nie uczepi się jego głowy.
(5) Z sejmiku, z targu, z wyprawy. Niemiec mówi: Mit heiler Haut. –
(6) Złajać, skarcić kogo należycie. Odnosi się zresztą do owych nauczycieli szkół elementarnych, którzy zwykle dzieci za uszy targać. Jemand den Kopf waschen. –

‡ Kapitułę.

13.

(1) Pić, tańcować, bić się i do ostat, nich sił.

(1) Odnosi się mianowicie do serdecznych stosunków z kobietami. –

Upaść, podupaść, upadek

1. Do upadłego. (1) (L.)

Uczepić się

1. Uczepić się czego, nogami, i rękami. (Lud.)
2. Uczepił (przyczepił) się, jak kleszcz zadka. (Gm.) (Pasf. Jak pijany płotu.)
3 Łatwiej się uczepić, niż odczepić. (B. J.) (1)

U. 14. 366

Uczynek

1. Mnogo stáw, uczynku nieś. /Ampr.:/ (1)

2. Uczyń mnie wieszczem, zrobię cię bogatym. /Gm./

3. Uczynek małżeński. /Linde/ (2)

4. Dobre uczynki. (3) /Lgm/

(1) Multum clamoris, parum lanae.

(2) Sprawa cielesna z żoną. /Coitus./

(3) Wszelkie uczynki, mające cele dobroczynne

Udać, Udawać

1. Azaliś ja udawać! /Kn./ (1)

2. Szczęśliwego udadzą próżnym. /Mon./ (2)

(1) Chcieć oszukać kogo. /Kumanie/

(2) Rozumie się: złe języki.

M. 15.

Suplement

Kontinuacya Ubogi, Ubóstwo, zubożeć.

14. Ubóstwo wiele dobrego nauczy. /D/ Parf: Bieda nauczy rozumu.—

15. Ubogiego i swój nie znaja. /D/ (7)

16. Ubogiego zdanie, niedba nikt na nie. /D/

17. Na ubogiego wszędy kapie. /D:/ Parfa Ubogiemu wszędy piskorz. /Ryś:/ Komu zdrów sypie, jak nie ubogiemu. /Kn/ (8)

18. Ubogi objad, i bogatemu podczas smaczniejszy. /D/ (9)

19 W ubóstwie żyć, to samo o biedę klepać. /Linde/

20. Ubóstwo śmierci się równa. /D/ Parf Żywot w nędzy nie miły. /Kn/

21. Ubóstwo złodziejstwa pokrywka. /Kn/ (10)

22. Item, zbytku potomek. /D/

23. Usiadło ubóstwo, jak miłosierdzie w omurku. /Gent: Linde: / Gm/

24. Pijanica i obżerca, zubożeją. /Budn: Apf: / (11) /Radz: Bibl/

25. Sechowa ubóży, i ubogaca. /D/

26. Kocha się /w czem/ jak ubogi w prosięciu. /Kn/

27 Ktoby radchciał ubogiego wspierać, ten nie może, a ktoby mógł, ten niechce. /Tet: Linde/

28. Najprędzej ubogi uboższego wspomoże. /B. I./ #

29. Jeden Niedobre-go urągał się z Ubogiego; zacóż mu ten odpłacił, mówiąc: Nie ubogich ale złoczyńców wieszają.

30. Właśnie jak na naszem nieszczęściu, kiedyśmy najubożsi, tośmy i modnieli.— /Kras: Po:/

31. Dziękuje ubogi za bedłeg, na doma dość rydzów. /Kn: Ad/ (12)

32. Ubogi nie toż jest co żebrak. /D/

33. Ubogi nie przebiera. /D/

(7) I bliscy krewni znać niechcą.

(8) Wszędzie mu źle.

(9) Ubogi: skromny objad; Dyeta.

(10) Pokrywka: pretekst.

(11) Opilec: Obżartuch; żarłok.

(12) Przymówka dotycząca skąpych z jałmużną.

Ubrać, ubiór
rozebrać się

1. Rozebrać się jak do rosołu. (1)
2. Ubrać mowę albo pismo w kwiatki. (Pars) (Krasomowstwem uprzyjemnić.) —

(1) Zwierzchnią suknię zdjąć.

Ubieg, Ubieżeć.

1. Na tym wszystka sprawa Rycerska zależy, kto kogo nieguławym do zamku ubieży. (Biel: S. N.)
2. Przedtym o śmierć, dziś się o biskupstwa ubiegają. (Sk. Kaz:)

Ubogi, Ubóstwo, Ubogo

1. Chociaż ubogo, ale chędogo. —
2. Najpewniejszy dochód ubogiego. (S. m.) (1)
3. Czym panowie brakują, tem ubodzy smakują. (Kn.)
   Pars
   a Bogatego pokuta, Ubogie go biesiada. (d)
4. Ubogi nie jest, co ma swe potrzeby. (Kn.) ✝

[Kont: Pag 17.]

(1) Rozumie się: jałmużna. Paradoxum; albowiem nader niepewna hypoteka litość i miłosierdzie ludzi. —

✝ Pars Bogactwo wielkie na małym poprzestać. (d)

17.

(2) Bonn zawsze czego brakuje.
(3) Wołoskim narodu: Bez Iwana, nebułoby pana.
(4) Parz Poz: 54
(5) Szarada: Pierwsza drugą dowiedzie, ostatecznie obiedzie: Że-brak.
(6) Nie okradną go, nie zrabują. Parz Goły rozbojnika się nie boi.
†albo: los się odwlecze kto to ucieka. Aufgeschoben ist nicht aufgehoben.
(1.) Przypowiastka wojskowa, w czasie wojny.
(2) Nie sposób dotrzymać placu, opuścić się przemocą.
(3) Rozumie się od złego żołnierza.
(4) Daleko, aby cię nie znaleziono

5. Łakomy najuboższy. /S/ (2)
6. Kiedyby ubogi panu nie dawał, prędkoby pan zubożał. /Rys:/ (3)
7. Ubogi nie ma tego owego; a bogacz łakomy wszystkiego. /Kn/ (4)
8. Tak dobry ubogi, jaki ten co nie ma. /Rys:/ Parz Ubogi, a żebrak to jedno. /Kn/ (5)
9. Ubogi zdrowy, chorob a dostatek tłbi. /Kn/
10. Ubogiemu prosiątko drogie. /Rys/
11. Ubogi znędzy grzeszy. /Kn/
12. Ten wszędzie bezpieczny. /S/ (6)
13. Ubogiemu taniej być dobrym. /S/ Parz Bogactwo pozbywa, bieda nabywa. /S/
/Kont: Pag 13./

Ucieć, uciekać, ucieczka

1. Los się odwlecze, to nie uciecze /Kn/ Lp. /Linde/
2. Los się odwlecze, często uciecze. †
3. Nieprzyjacielowi gdy chce uciekać, złoty most stawiaj. (1)
4. Uciekać, śmierci nie czekać. Parz a w nogi, mój drogi. (2)
5. Uciekaj, i potym uciekaj. /S/
6. Uciekaj za dziesiąte góry. (4) Parz Za dziesiąte parkany. Parz
7. w nogi uderzyć, wysieć się nogami [piętami], nóżki pocałować. /Linde/
8. Uciekali, a nikt ich nie gonił. /Sk: Kaz:/
9. Uciekającego i bojaźliwy goni. /Kn/
10. Kto ucieka, nie zwycięży. /Zab:/ Zab:/
[Kont: Pag 18./

Kont: Uciekać, ucieczka

11. Uciekać co tchu, stanie. (Łyzn.) Parf: Dać drapaka; drapnąć.—

12. I uciekającemu śmierć drogę zajdzie. (Zab:)

13 Czart ze złym ucieka-cze. (Knt:) (Linde) Parf: a Djabli go nie wezmą; b Co ma wisieć nie utonie.

14. Uciekaj od niego jak od złego ducha. (Knt: Her:) Parf: Jak od zapowietrzonego.

15. Prędzej żółw zająca ucieczę. (Mącz) (5)

16. Uciekł, (Ubiegł) Żyda poganin w wierze. (Miask: Ryt:)

17. Ucieczką się ratować. (Bot: Kom.) (Linde) (6)

18. Uciekaj Marku Antoni, Niemcy wekierą dogonią. (Rys:) (7) Parf: W nogi mój drogi!

19. Nie sromota uciekać; kto nie śmie doczekać. (Kn.) (8) Parf: Jeśliś tchórz czapkę włóż.—

20. Nie ma czego dłużej czekać; Nim wypchną trzeba uciekać. (Zabł:) (9)

(5) Ucieczce, t.j. ubieży, nim to lub owo nastąpi.—

(6) Z jakiego widocznego niebezpieczeństwa

(7) Wekiera; zwał się kij krzywy, nie długi, sękowaty z wielką gałką żelazną, lub okowianą, na końcu. Teraźniejszy szabroń Policyi Paryskiej, casse-tête zwana najbytniej więc to samo co staropolska wekiera.

(8) Doczekać: placu dotrzymać. Morał ~~rycerski~~ jezuicki

(9) Rozumie się, nim wypchną za drzwi nieproszonego, albo niegrzecznego gościa.

Uciecha, ucieszyć

1. Pijanego obietnica, ubogiego wczas, a skąpego hojność, nie zawsze uciesza. [Ryś.] (1)

(1) Ubogiego wczas, t.j. zabawa, rozrywka. [Dalej otium] 2.

Uderzyć

1. Uderz w stół, ozwą się nożyce. [Zegl: Ad:] Par.: Gdy mówią o świerzbie, poskrobie się wnet ten, co go świerzbi. [B. F.]
2. Uderzyć do kogo o co. [Linde] (1)
3. Nie doczekawszy trwogi, Uderzyli prędko w nogi. [Ryb: Ps:] (2)
4 Uderzyć kim o co. [Kn.] (3)
5. W piętę mierzył, w łeb uderzył. [Kn.] (4)

(1) Żądać, prosić kogo o co.

(2) Uciekli z placu boju. —

(3) Ożenić, o mnie;

(4) Używane mianowicie o mowach, kazaniach, prelekcyjach; gdy przytoczone argumenta nie odpowiadają treści i prowadzą do przeciwnej, a przynajmniej innej konkluzyi. —

Ufać, Ufność

1. Nie ufaj tylko sobie. /Jak: Boj:/
2. Kto swej radzie dufa, /ufa/ mię mędrzy. /Sk: Kaz/ (1)

(1) opozycya poprzedniego. —

Uganiać

1. Zły ptak, co nieugania, gorszy co upuszcza. /Sim: Siel: / Melf: (1)
2. Stary duma jak mu grosz jeden sto uradzi; Młokos wiatry ugania, i białą płeć zwodzi. /Nar: Dz:/

(1) Mowa optaków myśliwskich.

Układność

1. Uroda bez układności Nie przyciąga wiele gości. /Kn/
2. Układność, jedna ludzką miłość. /D/
3. Był każdemu w skromności, zachowaj się w mierze. Wiesz, że wszędzie układność wielkie czynsze bierze. /Bój: Wiz:/ (1)
4. Wielu się pięknie układa, A w ich sercu skryta zdrada. /Jak. Boj:/

(1) Układność: grzeczność, gładkość obyczajów.

Nl. 20a

(9) Fallcya

(10) Dwaj procesujący się. –

(11) Nie pamiętaj / nic nie wiem / któż wie za życia.

Kont: Umrzeć, Umarły

19. Umarł, tylko zapomniał się przewrócić. –
(S. M. 9)

20. Umarł Piotr, umarł Maciej, powróci, wszy z grobu;
Ten co przegrał z rozpaczy, ten co wygrał z głodu.
(Kras: Sat: 10)

21. Umarłym daj pokój.
(Kn: Ad: III)

U. 21

370

Ukłon, kłaniać się, ukłonić się

1. Ktoś się nadzwyczaj kłania, i przyjaźni ścisłej; Jeśli nas już nie zdradził, pewnie zdradzić myśli. (Zab:) Parf

a Ktoś się nisko kłania, ten zwykle do kieszeni sięga. –

2 Ukłon nic nie kosztuje. (J. M.) (1)

3. Kłaniam uniżenie. (Lok) (2)

4 Bardziej szkodzą obłud ukłony, niż prawdziwe oddalenie. (Amfr:)

5. Przykrzejszy ukłon, niż niepowitanie (S) (3)

(1) Ukłon znaczy tu grzeczność w ogólności

(2) zwykle powitanie, lub pożegnanie znajomego.+ Także używane żartobliwie, gdy co nieprzyjemnego niespodzianie się wydarzy. –

(3) Od osoby nieprzyjaznej.

+ Także kłaniam jak najniżej, upadam do nóg, ściskam nie podnogi, i t. p.

Ul

1. Nie trzeba w ul dmuchać. (Zab:) Parf Licha nie budzić, b Psa za ogon nie ciągnąć.

2. Zamiast pokoju, dmuchnąć w ul roju. (A) Parf Biedę sobie zaczepić. (1)

3. Trąd nie leci na pole, i nie nosi miodu, Lecz zawsze w ula wnijściu siedzi, pełen chłodu. (Klon: wor:)

(1) Zamiast pokoju, nabawić się kłopotu. Niemiec mówi: [illegible]

Ukryć, skryć, skrytość.

1. Nie dadzą się ukryć, szydło w worze, miłość, i kaszel. (J. M.)

Umrzeć, Umarty.

1. Umrzeć w wianku. (Z.)
2 (1) Kto ma umrzeć, i w ćwie, bez wody utonie. (Kn.)
3. Tatyle pomoże, co Umartemu kadzidło. (Gm.) (2)
4. Umart śmiercią bardzi sprawiedliwych. (Dombr.) (3)
5. Kto umart, temu zyt kiedyś. (Gor: Len)
6. Nie kiedy żona umrze, ale kiedy sam, to śmierci się równa. (Rys:)
7 Płacze, że panną umiera. (Zof: Linde)
8. Umrzeć swoją, lub nie swoją śmiercią, nagle lub gwałtownie. (Linde), (4)
9. Młody może umrzeć, a stary musi. (Rys:)
10. Umrzeć najlepiej, gdy się dobrze dzieje. ~~Śpiewać~~
11. ~~Śpiewać~~, jak nad ~~umar~~
11. Tatyle pomoże, co nad umartym, śpiewać. (Marz.) (5)

(1) Mówią się zwykle, gdy białogłowa panną umiera.
(2) Tyle co nic.
(3) Gestorben den Todt den Gerechten.
(4) Swoją, t. j. naturalną; nie swoją, znaczy gwałtowną, przez mord, truciznę &.
(5) Nic nie pomoże na nic się nie przyda

[Kont: Pag: 23.]

U. 23. (Kont:) Umrzeć 371

12. Zazdrość żywe prześladuje, umarłym zaś się folguje. (Kn)
13. Nikt z umarłych jeszcze nie wrócił. (D)
14. Żywe ganiemy, umarłe chwalemy. (D) Das: Por: 12 d. (6)
15. Umarł nieborak! Już nie wstanie. (Zet: Linde)
(7) 16. A to djabelska rzecz, że jak który raz umrze już więcej nie wstanie. (D)
17. Zmarło mu się, przygodziło mu się umrzeć. (Z) Linde †
18. Niemtody, pater, czasby mu już do mojżesza. (Gm:) (8)

(6) De mortuis non nisi bene.
(7) Żartuje się.
(8) Czasby mu już umrzeć.

(Kont: Pag: 20 a)

Umyć, umywać

1. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi; Przy dobrym przyjacielu żaden nie ubogi. (Sim: Siel:)
2. Ręce od czego umywać (1)
3. Nie umył się do tego, lub do niego. (Z) (Kn:) (2)
4. Trzeba się do tego umyć. (D)

(1) Znaczy nie chcieć brać odpowiedzialności za jaki czyn który się nie zgadza z naszym przekonaniem, a którem u przeszkodzić nie jest w naszej mocy. Początek swój wzięło to przysłowie z pos. n. t. Piłacie wie w historyi męki Pańskiej, i stawieniu Jezusa Chrystusa przed Piłatem.
(2) t. j. niegodzien tem być, lub to równo posiadać. Niezrównana swemu współzawodnikowi. –

Uniżyć, uniżoność

1. Uniżony sługa; Najniższy sługa. (L) (1). Part. a Upadam do nóg, b Ściele mnie pod najalbo pod stopy, i ściskam nogi (nóżki) WPana albo WPani Dobr. (Linde) (2).
2. Złożyć komu swoją uniżoność. (Teat: Linde) Part.a Swoje uszanowanie; b. oddać attencyą. —

(1) Formułka, używana w listach, przy zakończeniu, także w mowie potocznej, spotkawszy znajomego na ulicy, lub spuście.

(2) Wszystkie te, i tym podobne lokucye, mają zaczel, wyraz uszanowania, i poważania dla jakiej osoby. Rzecz godna uwagi, że w żadnym Języku, u żadnego narodu nie napotykamy na objawy uszanowania w tak niewolniczy sposób, jak w Polskim. — Niemiec kończy swoje listy zwykle: Ihr Ergebenster, gehorsamster, albo unterthänigster, Diener; według wyższości osoby do której pisze. Toż samo Francuz: Votre très humble, albo très obeissant, très devoué serviteur. Gdyby pierwszy napisał: Ich werfe mich zu Ihren Füssen; drugi: je me jette à vos (pieds) albo sous vos pieds: wzięto by to za żart, albo ucinek.

Umieć

1. Kto przestaje na tém, co umie, wielki jest nieuk. /Pilch: Sen:/
2. Umie pacierz z mamką. /Kn/ Parf zapamiętmatką. — (1)
3. Umie to, jak pacierz. /P/ (2)
4 Umieć wszystkie nauki, jak na palcach. /Boch: Kom:/ (3)
5. Nie umie nawet koziego ogona zawiązać. /Rej/ (4) Parf Nie umie trzech zliczyć. — /Gm/
6. Pokaż co umiesz, z butą nową przyszytką. /Jabł: Buk:/ (5)
7 Pokażę ja ci, co umiem. /Teat: Linde/ Parf Nauczę ja cię rozumu.

(1) Nie umie nic.

(2) N. p. Student lekcyą, którą się jak papuga na pamięć nauczył.

(3) Mądry, uczony. —

(4) Jaczyja, albowiem koza ogona nie ma.

(5) Pokaż nowo blizny nieprzyjaciela, czyś wart być Hetmanem!

Umizg, umizgać się

1. Umizga się, by ogrodny dając. /Rys/ Parf Wdzięczy się, jak gęś [czapla] do kobiety. —
2. Migi, mrugi, mizgi, umizgi. /L/ Klon: Wor:/

U. 26

Ulgnąć, ulegnąć

1. Uległ między trupy. /Ryś:/ (1)

2. Przebiera, jak w ulężałkach. (2) /Mon:/

3. Znaż Waćpan, jak nie miało ulgnąć mi serduszko?
Naprzód trzykroć gotowych znaleść pod poduszką. /Niem: P. P./ (3)

(1) wyszedł z wielkiego niebezpieczeństwa

(2) N. p. Panna na wydaniu w kawalerach. Ulężałki; gruszki miętkie, co kolwiek nadpsute.

(3) Trzykroć, t. j. trzykroć sto tysięcy złotych polskich, posag panny o którą się kawaler stara; a który według staropolskich zwyczajów miał się znaleść włożony pod poduszkę u panny młodej.

Umor

1. Na umor co czynić; /Z/ Piłch: Sen: / Past
Na zabój; do upadłego. (1)

(1) Pić, tańczyć, kochać się, bić się, kłócić się. &

Uczyć, Nauczyć
Nauka Uczony.

1. Czego się Jasio nie nauczył, tego się Jan nie nauczy. (1)
2. Czego się zamłodu nie nauczysz na starość jak znajdziesz.
3. Nauczę ja cię rozumu. (grożąc) [poszła]
4. Nauka nie idzie w las. (2)
5. Co mały dziecinie, nauka stymie. (F. M.) (3)
6. Uczony, ale nie nauczony, (niedouczony) (S.) Parf: a Półmędrek.
7. Co bardziej dokuczy, To rychlej nauczy. (Kys.)
8. Dość jest uczniowi, podobać się mistrzowi. (Kn.)
9. Czegoś się nie uczył, nie ucz. (Jz.)
10. Uczony przy dworze, bez pęta niewolnik. (St.)
11. Nieuk pyta uka, co to w tym za sztuka? (Bratk:)
12. Za oknem, za ścianą, za szkołą się uczył. (Kr.) (4)
13. Kto się sam dobrze nauczył, Słuszna aby drugich uczył. (D.) (5)
14. Z uczonych jeden kreśla, drugi korzyści dopisze. (Oss:) (6)
15. Uczeń podczas (czasem) mistrza przechodzi. (Kn: ad:) (7)
16. Niby uczony, a z łe po tatarsku nie mówi. (St.)

(2) Z Niemieckiego: Was Hänschen nicht gelernt, wird der Hans nicht lernen.

(2) Nie poszła mimo uszu; była skuteczna

(3) o dzieciach utalentowanych

W Potędze zob: Nauki Lit N. Poz:

(4) Nie uczęszczał do szkoły, szukał rozrywek, nie był pilny.

(5) Parf Poz: 94

(6) Autor tego wierszyku, Józef Ossoliński, dopisał się kreśląc; umarł albowiem jako bibliotekarz c. k. Biblioteki w Wiedniu. Miasto Lwów winno mu piękny zakład dla literatury narodowej i nie jego naszej.

(7) Discipulus supra magistrum.

Ukłon, ukłonić się, Kłaniać się.

1. Ukłon nic nie kosztuje. (S. M.) (1)
2. Kłaniam uniżenie. (2) (Lok.)

(1.) Ukłon znaczy tu grzeczność w ogólności.
(2) Żartobliwie, gdy się co nieprzyjemnego niespodzianie wydarzy. Także zwykłe powitanie, lub pożegnanie

Upór, uparty

1. Uparty (1) jak muł. (Lok. Dorf.)
a Jak Rusin,
b " kary koń
c " koziół w kapuście.
2. Na upór nie masz lekarstwa. – Rgl: ad: (
3. Żydowski upór (Zalib:) (1)

(1) Zacięty, nieprzełamany

Upiór, zapyrzeć się

1. Czerwony (1) jak upior. (Z. Dorf.)
a Zapyrzeć, to jest: zapionyć się, stał się tak czerwonym jak upior. (1)

(1) Gmin pospolity mniema, że upiory są czerwone.

Upaść, upadek

1. Lepiej raz upaść, niż-li wisieć bez ustanku. (Pot: arg:)
2. Ptak na dwóch drzewach chcąc siąść, na ziemię upada. (Kn) Parf: Chcieć na dwóch stołkach siedzieć. (Gn)
3. Sprawa upadła. (L) (Tal: Linde) (1)
4. Sprawiedliwy po siedem kroć na dzień, upadnie. (Zab) (Nar: Dz) (2).
5. Każdy mędry, znacznie na upaść. (Rys:) Parf: Mędry jak zbłądzi, to grubo zbłądzi. —
6. Upadać z kobietą. (L) (Sk: Żyw:) (Mon:) (3)
7. Do upadłego. (L) (4)
8. Upsnąć się wczem. (L) (Linde) Parf: a. Utknąć, popsuć sprawę; b. Noga się powinęła.

Upominek, Upominać, upomnienie

1. Upominek jak Żmudzinek, jak Fryz oracja. (Rys) (1)
2. Więcej znaczy (waży) upomnienie u roztropnego, niźli sto plag u głupiego. (Linde)

(1) Lokucja Juristerska, inaczej sprawa wszędzie przegrana przez niedbalstwo patrona, zaocznie. Incontumaciam.
(2) Upadnie, t.j. zbłądzi, zgrzeszy.
(3) Znaczy obcować z nią cieleśnie, nieczystość pełnić.
(4) Czynić co nad miarę, mianowicie w rozrywkach cielesnych. N.p. pić, tańcować, grać &, dopóki sił staje. Niemiec mówi: Auf Tod und Leben. Łacinnik: Ad non sunt. —

(1) Żmudzinek, mały żmudzki konik; Fryz, wielki koń niemiecki z Fryslandyi. — Upominki mają różne w polskim języku nazwiska: i tak
a Wiązanie, darna imieniny;
b Nowinne, za przyniesioną dobrą wiadomość;
c Pocześne, ofiara panu lub jakiejkolwiek zwierzchności;
d Zalotne, dar dla ulubienicy;
e Nezabudź, także odjezdne, dla sługi;
f Gościniec, wracawszy z drogi, dla krewnych i przyjaciół. (Słow: Włod:)

Urodzić, Uro-
dzić się, Uroda

1. Jeszcze się ten nieuro-
dził, któryby wszyst-
kim dogodził. /Mon:/
2. Nie trzeba męża /męż-
czyzne/ mierzyć po
urodzie. /Mon/ Parf: Koniom ćhłopa nie
mierz.
3. Uroda bez przyjemnoś-
ci nieprzyciągnie wiele
gości. /Kn./ †
4. Urody dość, ale serca
mało. /T./
5. Jeszcze się nie urodziło, a
już się ochrzciło. /Kn./ Parf.
Jeszcze się nierodzi, a już
chrodzi. /T./ (1)
6. Od urody do urody bez
żłej chciwi ~~przygody~~ swobody /Zab:/
7. Na mały urodzaj, cóż po
wielkim gumnie. /Pot: Jaw:
Parf Wielka stodoła a
mniej 4½ kopy. Nutf
8. Zechają się, jakby ich
jedna matka zrodziła.
/Sk: Zyg:/
9. Co się nie urodzi, tego nie
chrzczą. /Kn./
10. Co się urodziło, umrzeć
musi. /T./
11. Co się urodzi tyso, tyso
zginie. /Sabt: Ez:/ (2)
12. Darmo tym być, do czego
się kto nie urodził. /Bas: Baj:/
13. Jeden jest sposób urodze-
nia, a tysiąc zginienia.
/Ryg:/
14. Uroda, gdy wątłuje lata
się zawodzi;
Traci cenę, zawsze jej cokol-
wiek odchodzi. /Bardz: Tr/31.
15. Alboż widzieć odrodków u
nas jest nowina? /Bas: Sas:/
(4)

† Parf Uroda bez przy-
jemności, Niezyszcze
ludzkiej miłości. /T./

(1) Plotki.

(2) wady przyrodzo-
ne niepoprawione.

(3) tyczy się mianowicie
pięknych kobiet.

(4) Odrodków: niepa-
tryotów, niepřy-
jaciół ojczyzny.

U. 31.

Upuszczać

1. Co masz, nie upuszczaj. (Kn.) Pars. Trzymaj, coś uchwycił. —
2. Już to zgimione, coraz upuszczone. (Teat.: Linde) Pars. Okazya z tyłu łysa. (1)
3. Upuszczać sprawę u sądu. (L.) (Linde) (2)
4. Zły to ptak co upuszcza. (Rys.) (3)

(1) Fronte capillata, et post est ~~okazy~~ occasio calva. —
(2) Ob: Słowo: u, paść.
(3) Mowa o ptakach myśliwych: sokołach, jastrzębiach &.

Urząd, Urzędnik

1. Jaki taki urząd lepszy niż prosta służba. /Rys:/ /Kn:/
2 Ów urząd, to obrywka. /Kn:/ (1)
3. Urzędy, i godności szczęście rozdaje bez rozności. /S/ D/
3. Urząd niech się niepodnosi, Lada kto go czasem nosi. /S/
4. Nie urząd męża, ale mąż urząd zdobić ma. /D/
5. Urząd, nie ciebie szanują, gdy ci lepsi ustępują. /D/ (2)
6. Urząd jaki piastować /Z/ Linde/ (3)
7 Urząd urzędowi różny. /Rys:/
8. Na urząd rzecz jaka zrobiona. /L./ (4) Opp: [illegible]
9. Części urzędnicy szkodza wszystkiej. /Rys/ (5) Opp
10. Urzędników często odmieniać dobrze. /Kn/ (6)
11. Zdzierstwa urzędników były zawsze największym powodem do rebelji. /Nar: Hist:/

(1) Przysłowie to odnosi się mianowicie do Urzędników polskich, którzy nie płatni byli. —
(2) Ustępują pierwszeństwa w towarzystwie. —
(3) t. j. co sprawować może. Słowo piastować, pochodzi jeszcze od wyborowego 1go księcia polskiego: Piasta? — Niemiec mówi: Ein Amt bekleiden. —
(4) Odnosi się do rzemiosł. Na urząd, t. j. na żądanie, zamówienie, na obstalunek. — dokładnie wykonana.
(5) Często się odmieniający.
(6) mowa, o urzędnikach wiejskich, i ekonomicznych.

II 33.

376

Ustać

1. Wino nowe /młode/ przy-
jaciel nowy, niechaj się
ustoją, i stanieją, abyś je
smaczniej pił, i użyć mógł.
/Knap:/
2. Ustoi się. /Rys:/ /Pask
ło/ zrobi się / jak młode piwo.
(1)
3. Serce ludzkie jest na-
kształt wielkiego dzwo-
na; który rozkołysany,
zastanowić trudno. /Mon/
4. Ustać w sprawie. /L/ /Linde/
/Kn/ (2) Pask w Rokach./
5. Chlustał, chlustał, aż
w końcu ustał. /Gm/ ~~Jan~~
Pask. Było konik, ale się
już zjeździł. /5/

(1) Onamiętny
w łodziczy. —
(2) Lokucya prawna,
znaczy: przegrać spra-
wę w sądzie, zaocznie,
albo przez przedawnie-
nie.

Ustawy.

1. Ustawy jako pajęczyna,
Starga je leda matanina,
/Kn/ Pask:
2. Ustawy, istna pajęczyna.
Pierwie z uchwalcę, uwię-
źnie chudzina /d/ (1)
Pask. Bąk się przebije, a mu-
cha uwięźnie.

(1) Chudzina:
Chudy początek:
myśl wzięta z dzieła
P. Montesquiou;
Esprit des lois

Ustawicznie, Ustawiczność.

1. Ustawiczność wszelka, ciężka. (Kn) (1)
2. Ustawicznością rzeczy powszednieją (Pamf:) (1) +
3. Ustawicznie biorąc, i z największego ubędzie (Kn) Parf w Końcu zabraknie.–

(1) [illegible] [illegible] Toujours perdrix

+ Parf Ustawiczność, i miłe rzeczy zohydzi. (D)

Ustąpić

1. Mądry głupiemu ustąpi. (Gm)
2 Na ustęp. (L) Strony na ustęp. – (1) (Astr: pr:)
3. Głupiemu ustąpić sto dni odpustu, (Gm) Także: wybaczyć.–

Utopić, Utonąć

1. Utonąć w czym. (L) (Kn) (1)
2 Utopił by go w łyżce wody. (Kn) Parf w Naparstku. (Past: Fid:) (2)
3. wolałby się pierwej utopić – w puchowej pierzynie, niż – (Past: Lind) (3)

(1) Lokucya prawna; według procedury polskiej w prawie cywilnym, która była publiczną, po skończonych mowach patronów wołał woźny: Strony na ustęp! t. j. Strony procesujące się winny były z swemi patronami, ustąpić z sali sądowej, aby sędziowie deliberować, i sprawę rozsądzić mogli.–

(1) N. p. ~~w~~ w myślach, w długach, w rozpuście.–

(2) Tak go nie cierpi, tak go nienawidzi.

(3) Niż to, lub owo uczynić, lub na to lub owo zezwolić.

§. 35.

Urzec.

1. Niewroku, albo
nieurokú. /L/ (1) Parf. Napsa uro-
ki! /Gm/
2. Urzekł mi; opuściła
mnie dobra dola. /B. I./
(2)

(1) Lokucya gmin-
na; używana zwyk-
le, gdy się kogo zacz-
ą chwalić, mianowi-
cie z dobrego zdrowia
i dobrej twarzy.
(2) Pozazdrościł mi.

Utrzeć

1. Niegodzien mu trzewi-
ka utrzeć. /Ryś/ Parf:
Trzewika zawiązać. –
2. Dobra sława uciera
do wszystkiego drogi.
3. Rogów komu przytrzeć.
/Gm/ Parf. Nosa komu
utrzeć. /D/ (1)
4. Ucierać się z nieprzy-
jacielem. /Linde/ (2)

(1) Hardego po-
skromić, uspoko-
ić. –
(2) Bić się z nieprzy-
jacielem w małych
adolziatach, i nie w
stanowczej bitwie.

Uwijać, zwijać się

1. Uwija się, by złodziej
w jarmark. /Ryś:/ Parf.
Jak mucha na ukropie.
2. Uwinąć się na jednej
nodze. /Gent: Linde/ (1)

(1) Szybko, zręcznie,
jaki
fa komuś, jakie
zlecenie uskutecz-
nić. – Także uwi-
nąć się z czapasem, z
fortuną, t.j. strwo-
nić w krótkim czasie
majątek.

Ujma, ująć, ujść

1. W małej kupie znaczniej
sza ujma. /Amfr/
2. Nigdy wszystkie doskona-
łości niemieszczą się razem;
Natura wszędzie wraziła,
pewne ujmy. /Zab:/ Zabł./

/.

(1) Wyjść komu do
dochodów, aby nie sza-
stał pieniędzmi, / aby
nie brykał.
(2) Wcześniej czy pó-
źniej zasłużoną ka-
rę otrzymasz.
(3) Stracić w jakiej
katastrofie wszyst-
ko, oprócz życia. N.p.
Przy pożarze, przy roz-
biciu okrętu &.
(4) Nie ujdzie ci ta
sprawka /ten figiel/
bezkarnie.
(5) [illegible]
(6) Ograniczyć czyją wol-
ność. N.p. Młodzika
rozpustnego.

(1) Skusić go do wy-
dania pieniędzy.
(2) Nieczuły na ludz-
ką nędzę. —

3. Wyjść komu obroku. /Zgm
Mat/ (1)
4. Spanie, ujma życia. /Pars/
5. Naco zarobiłeś odwłó-
czysz, może, lecz nie wyjdzie.
/Pot: Arg:/ Pars Losy od-
włócze, to nie uciecze (2)
6 Uchodził przed wilkiem
trafił na niedźwiedzia.
/Rys:/ Pars Trafił z deszczu
pod rynnę. —
7 Wyjść tylko z życiem, kiedy
(3)
8. Prędzej wyjdzie po szabli
Kiedy młoda pora;
Młodego łakomca mam
za dziwotwora. /Treb:/
9. Nie wyjdzie ci to na sucho.
/Zgm/ Boh: Kom/ (4)
10. Panom niegrzeczność
za cnotę uchodzi. /Ampr./
11. To nie uchodzi. /L. Gm/
(5) Pars Nie przystoi. —
12. Wyjść kogo w klubby. /L. gm/
(6)

Użyć, użytek, nieużyty.

1. Użycie i skąpego często
okazya. /Min: Ryt:/ (1)
2. Człowiek nieużyty jak
kamień. /K./ (2)
3. Używaj wesół, czem
cię Bóg chciał zdarzyć;
Próżna rzecz przyszłe rzeczy
w głowie marzyć. /Stat:
Par:/ Pars Używaj świa-
ta, póki służą lata. /Sm:/
4. Utnij, użyje, nie użyje.
/Gm/ Pars Gdybyś się na gło-
wie postawił, nic nie
wskórasz. —

Urynał

1. Pójść na urynał. (L.) Part. z małą potrzebą.
2. Urynał, po polsku: nocnik, szczoch. (Linde)
3. Panna N. niedawno u-rynały wynosiła; dziś się po kanapach rozpiera. (Gm) (1.)

(1) Niedawno była sługą, pokojową.

Unikać

1. Unikaj tych, co ono zakrywszy głowy chodzą, jakby z Panem Bogiem dziś gadali. (Opal. Sat.) (1)

(1) Świętoszków, tych pokrytów, chodzą spóściwszy w dół oczy.

U. 38.

Umyst.

(1) Otwarty, jasny.
(2) t. j. umyślnie dla jakiej posyłki za pieniądze najęty. W Niemczech: Ein Expressen. —

1. Umyst wszystko wyklarczyniący. (Amfr.) (1)
2. Umyślny posłaniec. (Linde) (2)

Urzęwość

(1) Tyczy się mianowicie dzierżawców (possessorów) dóbr ziemskich, którzy tak długo dzierżawą się wypłacają, jak długo nad dzierżawą nie trwają. —
(2) Ob. Ucho. —

1. Najurzęwszy niedotożny. (B. J.) (1)
2. Urzęwszy uszy. (L. gm.) Parf z zaproszeniem mówiąc. (J. 2)

14
2
2
3
5
2
4
2
2
5
4
2
3
2
2

60

Obie

ШШШШШ = 14

ШШШШ 18 = 198
160
258

11.14 = 54
25
79

2
1
1
1
8
12

25

Obie: dráť 198 vol. 258

Rossica: dráť 54 vol. 79

[illegible] pol. 47

~~47~~ = 47

N. 2240 Syrokomla [illegible]

[illegible]

Litera W.

1 Lit W.

Skazówka.

Dla P. P. Zecerów, i Drukarzy.

Nr Porz.	Słowo główne	Pagina.	Uwagi.
1.	Wabić.	94.[6]	
2.	Wada.	1. 98.	
3.	Waga.	5. 9.	
4.	Walczyć.	6.	
5.	Wale.	103.	
6	Wał.	102.	Walić się
7.	Wałek	6.	
8.	Wara.	5.	
9.	Warga.	3.	
9½	Warchoł	5.	
10.	Waryat.	3.	
11.	Waszeć.	7. 10.	Waszmość
12.	Wataha	10.	
13.	Wąs.	1.	
14.	Wąsko.	3.	
15.	Wątek.	10.	
16.	Wątroba.	9.	
17.	Wąż.	8.	
18.	Wczora	4	
19.	Wdowa.	11.	
20.	Wdzięk.	2.	
21.	Wedle.	12	
22.	Wej.	16.	
23.	Wełna.	15.	
24.	Wen, Won.	12.	

Nr Porządku	Słowo główne	P-a-g-i-n-a	Uwagi
25.	Wendeta.	104.	
26.	Węch.	7.	
27.	Wędka.	11.	węda.
28.	Wędry.	12.	Wandry
29.	Wędzić	104.	
30.	Wędzidło.	13.	
31.	Węgiel.	13.	
32.	½ Węgorz — Węzeł.	12. 2.	
33.	Wesele	14. 14a	wesoło.
34.	Wesz.	15.	
35.	Wety.	16.	
36.	Wiano.	33.	
37.	Wiara.	21. 28. 29. 101.	
38.	~~wiązać~~ Wiatr.	22. 27. 99.	
39	Wiązać.	102.	wiązanie.
40.	Wić.	33.	
41.	Wicher.	34.	wichryć.
42.	Widmo.	94b	
43.	Widno.	34.	widzieć.
44.	Wiecha.	37.	wieczerza.
45.	Wieczór.	36.	
46.	Wieczność.	37.	
47.	Wiedzieć.	23.	wiedza.
48.	Wiek.	23. 24. 106.	
49.	Wiele.	22. 24. 25. 26.	więcej.
50.	b Wierność.	21.	

Nr Porządku	Słowo główne	Pagina	Uwagi
51.	a) Wjeniec.	31. 33. 35.	Na poprzedzie Poz. 50.
52.	Wjerszek.	32.	
53.	Wjerzba.	~~32~~. 31.	
54.	Wjeś.	53.	
55.	Wjeść.	17.	
56.	Wjeszać	18. 30.	Wisieć
57.	Wjeszcz.	18.	
58.	Wjeża.	19.	
59.	~~Więzienie~~	~~107~~	Połączone z Poz: 58.
60.	Wilk.	Od karty 39. do 46c	Wilczarnie.
61.	Wina.	36.	
62.	Wino.	35. 97. 100. 105.	
63.	Wjor.	20.	
64.	Wjosło.	19.	
65.	Wjosna	94b	
66.	Wisznia.	20.	
67.	Witać.	46d	
68.	Wleść.	46d	
69.	Włóczyć się	38.	
70.	Włócznia.	38.	
71.	Włosy.	60.	
72.	Wnet.	47.	
73.	Woda.	49. 52. 50a 50b	Wódka
74.	Wojna	54. 55. 50c	Wojsko.
75.	Wojt.	63. 64c	

Nr. porządku	Słowo główne	Pagina	Uwagi.
76	wola.	63. 64.	Nie wola.
77	Wół.	51. 57. 99.	
78.	Wonja.	55.	
79.	Wór.	57. 58. 59.	
80.	Wosk.	59.	
81.	Wóz.	47. 48.	Powóz
82.	Wracać.	65.	
83.	Wróbel	56. 65.	
84.	Wrony.	60. 96	Gawrony.
85.	Wrota,	66.	
86.	Wrzeć.	67.	
87.	Wzród.	67.	
88.	Wsadzić.	67.	
89.	Wszechkość	68.	wsiekać się
90.	Wskok.	68.	
91.	Wstąpić.	69.	
92.	Wstrzemięźliwość	~~68~~. 62.	
93.	Wstyd.	62.	
94.	Wszędzie.	61.	Wszędy.
95.	Wszystko.	70.	
96.	Wuj.	70.	
97.	Wy.	76. 77.	
98	Wybaczyć.	71.	
99.	Wybić.	71.	
100.	Wybierać.	72.	
101.	Wyciąć.	73.	

Nro Pozycyi	Słowo główne	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
102.	Wyciągnąć.	73.	
103.	Wydać.	73.	
104.	Wydrzeć.	74.	
105.	Wyga.	74	
106.	Wyglądać.	78.	
107.	Wygoda.	74	Wygodzić.
108.	Wyjąć.	75.	
109.	Wy~~kluć~~jść.	78. 79.	
110.	Wyklnć.	75.	
111.	Wykręcić.	75. 76.	Wykręty.
112.	Wylać.	77	
113.	Wylęgnąć.	80.	
114.	Wylot.	81.	
115.	Wymowa.	81.	
116	Wymysł.	82.	
117.	Wynieść.	82. 83.	Wynosić.
118.	Wypaść.	83	
119.	Wypowiedzieć.	83.	
120.	Wyrazy.	84. do 107. do ~~109~~. 110. włącznie ~~111~~	
121	Wyroby.	84.	
122.	Wyrok.	85.	
123.	Wyrozumieć.	86.	
124.	Wyrwać.	86.	Wyrwać się.
125.	Wyrzut.	85.	

Nr porządkowy	6 Słowo główne.	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
126.	Wysadzić.	86.	Wysadzić się.
127.	Wysechnąć.	87.	
128.	Wyściągać.	87.	Wysięgi.
129.	Wysiec.	87.	
130.	Wyślizgnąć się.	88.	
131.	Wyśmiewać.	88.	Wyśmiać.
132.	Wysoko.	89.	
133.	Wyśpiewać.	89.	
134.	Wyssać.	89.	
135.	Wysłać.	90.	
136.	Wystawa	90.	
137.	Wyświadczyć.	91.	
138.	Wyszumieć.	91.	
139.	Wywijady.	92.	
140.	Wywieść.	93.	
141.	Wywinąć.	92.	
142.	Wywołać.	93.	
143.	Wywrót.	93.	
144.	Wzdychać.	95.	
145.	Wzgarda.	106.	Wzgardzić.
146.	Wziąść.	93. 64.	Wziątek.
147.	Wzory.	94.	Wzorki.
147½	Wzgląd	94a	
148.	Wzrost.	94.	
149.	Wzruszyć.	95.	
150.	W. —	103.	Konjunktywum.
	Gruss, Syrat.	patrz: 31/3 871 Mrozowski	

Wada, Wady, wadzić.

1. Owcę parszywą odłącz
od stada;
Bo wnet we wszystkich
taż będzie wada. (Żab. t. Parf.
a Jedna parszywa owca
całą trzodę zarazi. (
2. Kot się wadzi, ina gdzie
goni. (Gliz: Wych:) (1)
3. Takie się sądy bez likn
trafiają; Jedni się wadzą,
a drudzy zjadają. (Jabł: E2) (2)
4. Jeśli wadzę, tedy się wy-
prawadzę. (Ryś) (3)
5. Złej tanecznicy fartuch
zawadzi. (Gr:)
6. Ludzie wady choć małe, by-
strym widzim okiem;
Swoje choć wielkie, pozadku
camy tłumokiem. (Ryś: (4)

Wąs.

1. Kawaler pod wąsem.
(1.)
2. Nie każdy kasa, co wą-
sem trzęsa.
3. Wąs tarabański, czupryna
czerkieska;
Nie uważaj Mościa panna
że fortuna kiepska. (J. W.)
(2) 4. Wara wąs, kiedy bro-
dę golą. (3)
5. Wara wąsa! (Ryś) (4)
6. Trzy lata przed wąsem,
trzy lata z wąsem, trzy lata
po wąsie. (J) (5)
7. Nie chcę tego, co komu z wą-
sa spadło. (Knf) (6) Parf
Na tobie nie boże, i lo mnie
już nie może. (Linde) (7)
8. Wąsik w sztyleciki u-
kręcić. (Mon:) (8)
9. Wąs rudawy, włosy nagłowie
czarne, chytrego oznaczają człe-
wieka. (Sel: Linde)

(1) Człowiek zwadliwy, kłótliwy
(2) Odnosi się do bajki. Szopa, o ostrygę, kto sędzią, rozstrzygając spór o nią między dwoma, sam zjadł. —
(3) Wadzę, zawadzam.
(4) Parf ludzie widzisz pod lasem, swojego niewidzisz pod nosem.

[Kont: Pag 98.]

(1) Nie młodzik, nie szpiczak.
(2) tarabański, ogromny, jak u t. z. tamboraputku; czerkieski, krótko podcięta. —
(3) lo mnie wolno, a to tobie zasię. lub Łacińskim: Quod licet Jovi, non licet bovi.
(4) wyrwę ci brodę.
(5) Nie mogę dojść z nim nic ważnego. —
(6) Tego jest, lub to wziąść, czego kto inny nie chciał. n.p. urząd, albo pannę za żonę.
(7) lo mnie już nie może: lo mi już nie smakuje.
(8) Tak, aby się spiczasta kończył. —

Wdzięk, wdzięczyć się, wdzięczność

1. Więcej wdzięku, niż brzęku. (S. M.) (1)
2. Wdzięczy się jak Salomea w burakach. (Rys.) (2) Parf
a Jak gęś w kobiali.
3. Serce powinno być wymiarem wdzięczności. (Mon:)
4. Niewdzięczność jest nieuznanie dobrodziejstw, lub usług odebranych. (D.)
5. Więcej na świecie niewdzięcznych, niż wdzięcznych. (Kn.) (Parf) Dobrodziejstwa nijda wpamięć. (3)
6. Kto czego niewdzięczen tego i niegodzien. (Rys.)
7. Panicz, niby czuły: Nie tak się do niej wdzięczy, jak do jej szkatuły. (Przyb: S. M.) (4)

Węzeł, węzłowato

1. Krótko węzłowato. (Łok:) Parf
a Rozmówić się z kim we dwóch słowach.
2. Droższy czasem węzeł niż powróz. (Kn.)
3. Równość stanu, i fortuny, jest najściślejszy węzeł miłości małżeńskiej. (Zet: Linde)
4. Dać komu węzeł, albo co na węzeł. (Jas: Nar) (Linde) (1)
5. Węzły małżeńskie. (2)

(1) O pannach urodziwych lecz bez majątku.
(2) Przysłowie to gminne ma bez wątpienia swój początek w jakimś faktum; jak n. p. J. Filip z konopi; J. Zabłocki na mydle &; lecz tradycya przeniosła do nas tylko słowa.
(3) Des ingrats le ~~monde~~ monde abonde; Le mal se grave en metal; les bienfaits s'écrivent sur l'onde.
(4) Nie tak do panny, o której rękę się stara.

(1) t. j. co na wiązanie. — Ein Angebinde. Une étrenne.
(2) Prawa, i obowiązki z sakramentu małżeństwa pochodzące.

W. 3

1) Złościć, gniewać, niecierpliwić się. Ringitar cumira.

(1) Zowię się, gdy człowiek z urodzenia ma niby przeciętą górną wargę i tak u zajęcza. Toż samo zowie się w niemieckim języku: Hasenscharte. —

Warga

1. Ukąsić się w wargę (Z/ /mącz/ Parf Gryzę wargi. (1)

2. Zajęcza warga. (Linde)

Waryat, waryować

1. A to czysty waryat, trzeba by mu głowę ogolić, czarną kurę przyłożyć, krew z nosa puścić! (Fr.: Linde)

(1) Pijany, zataczać się. —

Wązko.

1. Uwiązany za wązka. (Linde z Stary:) (1)

~~wczoraj~~ wczora

1. Starszy dziś każdy niż wczora. (Szym: Dz:)
2. Schylam się ja do wieczora; Już ja nie ten, com był wczora. (Karp:)
3. wczorajszego dnia szuka. (Rys:) Przysł. Szuka, czego nie zgubił.
4. Albo to ja wczorajszy? Przysł. Nie dzisiejszy jam [stał] wczorajszy. (Gm) (1)
5. Wczorajsza to potrawa. (Kn) (2)
6. Przyjaźń nasza nie wczorajsza. (Kras: Pod:)
7. Jak się masz po wczorajszym? (~~Dmb: Kor~~ Linde) (3)

(1) Mam dość doświadczenia, aż bym o rzeczach sąd mógł.
(2) Rzecz nienowa, odgrzewana. —
(3) Rozumie się: po wczorajszym przepitku.

W. 5

Waga, ważyć
Uwaga, uważać

1. Dobra myśl bez pannyj muzyka bez trunku, panka bez dostatku, małej wagi. /Żab:/
2. Wietrzna waga, ona przeciwko niej ciężko suchy baran. /Fur: Uw:/ (1)
3. Tylko przez wagę ucho, dzim upowagę. /Lub/ (2)
4. wszystko z naszyfrę wa- żyć. /Wad: Dan/ (3)
4. Ważcie pana wierni według ~~uczciwości~~ powinności, Nie masz niedostatku, gdzie Pan w uczciwości. /S. Kchn: Ps:/
(Kont: Pag: 9)

Wara, Warować

1. Wara! /L./ Linde / (1)
2. Wara wąs, kiedy broda goła. /Gm/ (2)
3. Wara! Nie nawijaj mi się, bo oberwiesz! /Kuf/
4. Wara miał powiedzieć, nim uderzył. /Bud: Apf:/ (3)
5. Wara koni! Idzie ocię. /Gr: Linde: /Metf: (4)
6. Wie pies, co waruje. /Dol: arg:/ [Kont: Pag: 101.]

Warchoł, warcholić się

1. Warcholić się. /L/ Linde/ (1)
2. Warcholny, nie ma czasu wesołego, zawsze w kłopocie plecie się myśl jego. /Rej: Zw:/ Parf Pieniaka,

(1) Dwa znaki Zodyaku, oznaczające porównania dnia z nocą / Equinoctia / 21/3 i 21/9. —
(2) Przez wagę i przez osobistą wartość.
(3) Lekce ważyć.

(1) Znaczy: Strzeż się! Nabok, ustąp się! Ważniejszy!
(2) T.j. starsza broda niż wąs.
(3) Miał, powinien był, lecz nie powiedział.
(4) Ob: Art: Kot.

(1) Kłócić się, swarzyć. —

6.

Walczyć, walka

1. Nigdy się najmędrsze,
ma walka nie poszczęści,
Gdzie przeciw argumen-
tom, szable, albo pięści.
/Zab: Linde/

(1) Na sprawiach
t.j. na dowodzcach,
Hetmanach.

2. Na sprawiach wszystka
moc walki zależy;
Bo gdzie tych nimasz,
wszystko się wspak jeży.
/Rej: Zw:/ (1)

(2) Na umor; na zabój;
to Niemieckim: bis
aufs Messer. —

3. Walczyć z kim, bić się na
umor. /Sk. Kaz:/ (2)

Wałek, wałkować

(1) wałkiem obić.

1. Szafi się stara, wałkuje
i stroji; jednak jej przecie
wcale nieprzystoi /Zegl: ad:/
2. Zwałkować kogo. /L/
/Linde/ (1)

waszeć, waszmość

1. Wyglądać z waszecia, / Linde / Parf
a zaczynać na pana.
2. Nie szukam waszego, ale was. / Budn / (1)
3. Od waści, poszło do waszeci; od waszeci do waszmości. / Kras: Pod: / (2)
4. Mówić, ubierać się z waszecia. / Pot: Jow: / (3)
5. Cóż waść! / Fr: Linde / (4)
6 Z waszeci Dobrodzieja; Diabelnie o miłości dobry kaznodzieja. / Wyb / (5)
7. Waszmość, t. j. wasza miłość. (6) / Kont: Pag: 101 ~~Supplem~~

węch, powonienie, wąchać, przewąchać

1. On ma spiritum wąchale. / Linde / (1) Parf
2. Zwąchać, przewąchać co; (gm) ~~(2)~~ Parf Poz: pojmodziej —
3. Samym węchem rozeznam Francuza, od Polaka. / Lut: Linde / Parf Przez skórę go poznam. (2)
4. Węchem się nie najesz. / Kn: ad: / Parf Węchem wilk syt nie będzie. / i /

(1) t. j. nie waszego majątku, ale waszej osoby.
(2) coraz grzeczniej.
(3) N. p. o mieszczankach, które za szlachciankami chcą uchodzić.
(4) t. j. co milcz! do licha to nie należy. Ruhe! Maulhalten!
(5) Zapewne o miłości bliźniego. (6) Euer Liebden...

(1) ma dobry węch, przewąchał, / przewiedział się, iż go mają spotkać, i umknął go.
~~(3)~~ (2) Może dla perfum, którymi Francuz zwykle pachnie.

N. 8.

Wąż, węże, wężowy

1. Wąż, kręgznemi zakręty, zatoki łuskaty, Wijąc, razem się zwija na dzwona garbate. /Otw: Ow:/ (1)

2. Kręci, wije się, jak wąż. /Ses: Linde:/ Parf a Jak piskorz; b Jak pijawka solą posypana.

3. Gdzie wąż głowę włoży, tam wszystek wlezie. /Kn:/ (2)

4. Bądźcie mądremi jako węże. /Ev: S. Math:/ (3)

5. Węża w zanadrzu chować. /Pilch: Sen:/ (4.) Parf Węża wykarmić, a z tego dobrodziejstwami obdarzać, jest jedno. /Pos: Arg:/

6. Mam węża w kalecie. /Rys:/ (5)

7. U skąpca goście, jak w izbie węże. /Brat:/ (6)

8. Syka, syczy, jak wąż bez koziego mleka. /Wurz: z Litewskiego/

9. Węża w sitowiu szukać. /Z/ Linde (7.) Parf a Psa za ogon ciągnąć; b Wilka z lasu wywoływać; c Guza szukać;

10. Chroni się go, jak węża, jak psa wściekłego. /Linde/

11. Wąż stary, chytry pełzacz. /Kniaz: Poez:/

12. Wylinka; skóra z węża zwleczona. /Linde/

(1) Zadanie dyalektyczne dla cudzoziemców, do wymówienia.

(2) Miałby X. Jezuita Knapski, nie pojmować, nieobyczajnej dwuznaczności tego przysłowia?!

(3) Wąż u Greków i Rzymian, był symbolem mądrości, raczej przezorności; dlatego widzimy go w ręku Eskulapa, i na lasce Merkurysza.

(4) O pochodzeniu, czyli źródle tego przysłowia Ob: Ad. hist: Art: Graecy.

(5) Skąpiec, siedzi na pieniądzach, na workach.

(6) T.j. tak im rad, jak wężom.—

(7) Łacińskie, quaerere pilum in igne

Wątroba, Wątróbka

1. Pod jedną wątrobą leżeli. (Żarn: Post:) (1)
2. Mieć co do kogo na wątróbce. (2) Parf. Mieć do kogo Ankor. (9m) (t

(1) Dzieci jednej matki. –
(2) Mieć do kogo, o co urazę. –

(Kont: Waga, ważyć

5. Nie waż wiele na mato. (Ryś:)
6. Ważyć wszy na ryby, na pieprz nie ważyć, głupstwo. (Dz) (4)
7. Gwetto, (życie) ważyć, o co. (Biel: Św:) Parf. Na szalę stawić.
8. Ważono, mita żono! ważono. (Ryś:) (5)
9. Na sobała woj cej waży, nie na tchórza, bo lepszą skórę ma. (Ryś: Zw:)
10. Mniej od ziarna plewa waży marna; tudzież wpogotowiu, pióro odołowiu. (Susz: Pos:)
11. Obecność pańska wiele waży ku dobrej sprawie w każdej potrzebie. (Kosz:) Parf. a. Oko pańskie konia tuczy. b. Najlepszy nawóz na rolę, jest ślad pańskich stóp. –
12. Kto nie waży, ten nie ma nic. (9m) Opp
13. A ten co wiele waży, ma często mniej jak nic. (9.m.)

(4) Wydawszy już na jaką sprawę, antrepryzę znaczną summę, dać się odstraszyć dalszym nad tym wydatkiem
(5) Łaciński: Jacta est alea.

N. 10 Kont: Waszeć, Waszmość

Waszeciać.

(7.) Waryanty, lub abrewiacyje komplementów staropolskich: Wielmożny Mości Dobrodzieju, albo Wielmożny Pani Dobrodziejko; W. Pan, albo Waćpan.

(8) Dawać komu w mowie lub piśmie tytuł Waszmości.

(9) Tytuł odpowiadający Niemieckiemu: Euer Herrlichkeit, Euer Liebwürdigkeit. —

(10) tytuł przynależny Książętom

(11) Królom

(12) Papieżom

(13) Niech się inni nie panfali; niech go nie psuje. —

(14.) Plotki, Baraszki; głupstwa.

(1) w Niemieckim języku: Eine Bande, eine Genossenschaft, Gesell~~schaft~~schaft.

(1) materyi, albo konceptu, do mowy, albo do pisma.

8. Wasiędzij, Wasindzi, Waśindzka; Wasedziej, Waśćka, Asedziej, Aśćka, Asan, Aśka. (Linde) (7)

9. Waszeciać komu. (L) (Linde) (8)

10. Wasza możność! (9)

11. Wasza Książęca Mość, (10)

12. Wasza Królewska Mość; (11)

13. Wasza Świątobliwość! (12)

14. Pan studzeniech nie waszmościa. (Kn) (13)

15. Waszmość, Waszmość szeptu, szeptu, a dalej nic. (P) (14)

Watacha

1. Kiedy Zygmunt Król polski, bije Moskwę blacha; Poszedł wytłać ich ziemi Lipowski Watacha. (Pot. Woj.) (Pos. słowa watacha: a Archandrya, Czereda, Czerń. (Linde) (1)

Wątek

1. Zabrakło mnie (sic) wątku. (Linde) (1)

W. 11

Wdowa, wdowiec

1. U wdowy, chleb gotowy. /Rys:/
2. U wdowy chleb gotowy, ale wymowny. /Ghir: wych. Parf. ale nie każdem u zdrowy. -Gm./ (1)
3. Oczy wdowi na podejrzliwe. /Linde/Jabł:/
4. Wdowiec z wdową rzadko dobrze z sobą. /Rys:/ (2)

(1) Nie bez wyrzutów.
(2) Każde z nich wspomina często, z żalem nieboszczyków.

Wędka, węda

1. Ryby na lep, ptaszki na wędę łapać. /Linde z Słow:/ Parf. Szparagi z grubego końca jest zaczynać. (1)
2. Złotą wędą rybyłowić. /Pol: Paw:/ (2)
3. Głupi, kto złotą wędą drobne rybki łowi; Urwie się, aż przypadnie, co dał złotnikowi. /J/
4. Wiele złodziej ja na wędzie. /Pol: Syl:/ (3)
5. Gdy połkniesz już trudno zedrzeć i się z wędy. /Pol: Zał:/ Motf (4)

(1) Znaczy: wszystko opacznie czynić.
(2) Dla małego pożytku, wielki nakład czynić. /Mącz:/
(3) Złapać go na gorącym uczynku. In flagranti. Auf frischer That.
(4) Gdy połkniesz raz, zwinie się, wlab na końcu wędki umuszczony. -

wedle, według

1. Nie wedle myśli rzecz idzie. (Pilch: Sen:) (1)
2. Wedle człowieka mówię. (Wys:) Darf Paludzku mówię. —

(1) Niepomyślnie, nie według życzenia.

wędry, wandry, wędrować.

1. Wędruj! Wędruj! (Kar) (Linde) Darf Wynoś się z tąd. (1)
2. Pójść na wandry. (P)
3. (2) Wander, wander, za oba światy.

(1) Jeśli nie chcesz co oberwać. [illegible]!

(2) Używa się mianowicie o rzemieślnikach, i ich czeladzi, która według ustaw cechowych, obowiązana jest przed wyzwoleniem, zwiedzić kilka miast większych swojego kraju, i w nich swoim rzemiosłom się trudnić. Zresztą, słowa: wander, wędrować; są wzięte z języka Niemieckiego, wandern, podróżować.

węgorz (Kochw:) (Linde)

1. Wyśliznął się jak węgorz. (Jabł: Ez:) Darf Jak wąż, jak piskorz. Met.
2. Jakbyś węgorza wpuścił w pół wisły. (Pot: Syl:) Darf Przepadł, zniknął, jakby kamień w wodę wrzucił.
3. W zamęcie dobrze węgorzy łowić. (Kn) (1) Met.

(1) Im Trüben ist gut fischen. Ciągnąć z zamieszań krajowych, lub domowych, dla siebie pożytki. —

wen, won,

1. Wen! Dalej! (Krom:) (Linde) Darf Naprzód! (1)
2. Won mi biedo z mej chaty, na zawsze cię się pozbędę. — (Zeal:) (Linde) (2) Darf Idź na wandry; wandruj dalej. —

(1) Vorwärts! En avant!

(2) Od słowa wen wywodzi Kromer nazwę Wandalów, w 4tym i 5tym stóleciu z jednej okolicy [z jednego kraju] do drugiej przenoszących się, t.j. Wen dalej.

Wędzidło, Munsztuk.

1. Dopinał swego przez figle i siodła; Lecz blisko kresu pękły mu wędzidła. /Dał: Arg:/ Parf

a. Płynął, płynął, a przy brzegu utonął. –

2. Tak to bywa; i twarda kryga na kiełbierze; Złe i miękkie wędzidło; najlepiej stać w mierze. /Sim: Siel:/

3. Wędzidła na kogo gryzć. /Dał: arg:/ Parf Zębami zgrzytać; pienić się z gniewu, ze złości. –

Węgiel

1. Jedne drzewa na węgle, a drugie na węgły. /Dał: Jow:/ (1)

2. Węgiel skropiony wodą bardziej sparzy. /Zim: Siel:/ (2)

3. Tak to znać, jak węgiel na czeluściach. /Kn/ Parf Jak kretę na tynku. (3)

4. Zapisać to węglem w piecu, albo w kominie /Linde/ (4)

5. Czarny jak węgiel. /Z/ /Kol: Ler:/

6. Tak mu to do smaku, jak gdyby węgle gryzł. /Gwar: lit:/ (5)

7. Osmalił, /Opalił/ się jak węgiel. /Linde/ Parf Jak Cygan. (6)

(1) Pierwsze, liche, na opał, drugie lepsze na budowę. –

(2) Nie ruszaj, mówią, kaj licha, bo się sparzysz. –

(3) Mało co znać.

(4) Rzecz jaką w niepamięć puścić. Lud pospolity używa tego przysłowia w znaczeniu przeciwnym. N. p. Gość rzadki, dawno niewidziany się zjawił, mówią: trzeba to w kominie zapisać, albo: napisać;

(5) Bardzo niesmaczne.

(6) Osmalić się od promieni słonecznych, albo ostrego wiatru.

10 14.

Wesele, wesołość weselić się

1. Odstąpię ja ci to na weselu. (1)
2. Śpiewanie biedę tryje, wesołość troski słodzi. /Bog: Kr: i Gór:/
3. Obejdzie się Tatarskie wesele bez korowaja. (2) Por: a Bez marcypana. /Rys: Plooję/
4. Wesele w ptaszki /Kn/ Por:
5. Za trzy dni wesela, aż do śmierci smutku. /Posz: arg:/
6. Trzy dni zachodu, a dzień wesela. /Gm:/
7. Wesoł, gdy drudzy płaczą. /Kn/ (3)
8. Wesoły pan, jak się upije; /Dudz/ Por: Stryj baba firluje, kiedy w czubek naleje.
9. Wesoł, /cieszy się/ jak gdyby Królestwa niebieskiego dostąpił. /Mon:/ Por: Jak gdyby go kto na sto koni wsadził. /Gm/
10. Wesoło patrzy; /Kn: Sk:/
11. Za nic praca, i pot cząta; Byle tylko myśl wesoła. /Kniaź: Por:/
12. Jam pierwszy wesół, lubię kortezyę, Gdy piję durno, dobrze wi- narzyje. /Bratk:/
13. Wesoło ten tańcuje, Komu szczęście przyśpie- wuje. /Kn:/
14. Wesoły, jak świnia w deszcz. /Rys: (4)
15. Bądź że wesoły; Mądrość jest wesoła, odgania mę- zoty. /Jabł: Tel:/

/Kont: Pag: 14ª/

(1) Zwykło się mówić, gdy pan, panna lub kawaler jaką usługę zrobią.

(2) perswadując komu, że rzecz której pragnie, nie koniecznie potrzebna.

(3) Człowiek złośliwy bez serca.

(4) Mówi dla tego, że kwiczy, jak stała. Zdaje się atoli, że ta Lokucya jest ironią, i że znaczy, że wcale nie wesoły.

W. 14[a]

(5) wzięte z narzecza mazurowskiego.

(6) Nie długo będziesz się tem cieszył, coś osiągnął. —

(7) Porów: Poz: 4ᵗᵉ i 5ᵗᵉ

Konot wesele, wesołość

16. Co to za wesele, co go tylko dwa dni; Gdyby było to tydzień, to by było ładniej. (Gałęb: lud. / 5)

17. Nie długo twego wesela. (Ko: Ad: / 6)

18. Po weselu płacz. (5/7)

Wełna

1. Dość wełnę strzydz, a skora cała, corok ci będzie wełnę dawała. /Knap/
2. Więcej mu idzie o wełnę niż o owcę. /Biel. S. Pł/ Parf.: Nie o was, lecz o wasze.
3. O kozią wełnę się spierać; (sprzeczać) /Zygr./ /Pap./ /Lents/ (1)
4. Być w lepszej wełnie. /Zab.: Linde/ Parf. W lepszym pierzu. (2)

(1) Z Łacińskiego: De lana caprina. O błachą rzecz się sprzeczać.
(2) W lepszym bycie.

Wesz

1. Wyjechał [z czem] by wesz na złoto. /Rys./ (1) Parf. Jak z ślepą kobyłą na targ.
2. Wsadził komu wesz za kołnierz; /Gm/ (2)
3. Przyśniło się, by wesz na aksamicie. /D./ –

(1) N. p. z gołym konceptem
(2) Udzielić Kommissia domowie, którego trapi, martwi.

16

wet, wety

1. Wet, za wet; darmo nic. /Bodn: Apf:/ (1)
2. Wety czasem lepsze niż objad. /Kn/ Parf Przydatek stanie czasem za datek. /S/
3. Złe dobrym się często wet, t.j. /Kn/
4. Wet za wet, darmo nic niemasz; ty ludzi obmawiasz, a ludzie ciebie nawzajem. /Zab:/

(1) Parf: Pierdel za pierdel. /Mącz:/ Pot: Faw:/ Twor za twor. /Kn: Ad:/ Figiel za figiel. –

wej, wej

1. Wej, wej, banuj. /Linde/ Parf Patrz no, patrz oto. (1)

(1) Schaumimmal!

W. 17.

wieść, wodzić
wodzę

(1) Opanować kogo moralnie do tego stopnia, że we wszystkim naszą wolę czyni.
(2) Przewodniczyć, wyjąwszy towarzystwie, zgromadzeniu, partyi.
(3) Wyjątek z pacierza, używany żartobliwie o niechętnych pokusach grzechu i niewolnych n. p. o pięknych kobietach.
(4) Oszukiwać kogo z czem, nie wracać rachunkach.
(5) Tak czynić, że się nie postrzeże. —
(6) Nie po myśli, niewedług życzenia idą interessa. —
(7) Rozmawiaj wprzód nim co powiesz.
(8) wodze, t. j. cugle. Znaczy, kto za nadto ma wolności.
(9) Swary, sprzeczki, kłótnie, procesa.
(10) Jak ludzie o tem mówią. —

1. Wodzi go, jak niemowlę na pasku. (Teat: Linde) Parf Wodzić kogo za nos. (1) (Bost: Kom: (Petr: (Teatr)
2. Trudno kogo wodzić, co nie może chodzić. (Rysi mtf
3. Łatwo tego wodzić, co sam nie chce chodzić. (Kn (Magier)
4. Wiedź się precz! (L. Linde) Parf Wynoś się ztąd. —
5. Rej wodzić. (P) (2) Parf Hetmanić. (P)
6. I nie wódź nas na pokuszenie. (3)
7. Niedźwiedzia, gdy przemożesz, za nos wodzić będziesz. (Kn)
8. Za kaletę kogo wodzić. (Kn) (4) Parf Skubać kogo za worek, za kieszeń. (9m (5)
9. Nie nam się wiedzie wiedzie. (Teat: Linde) (6)
10. Wieść z trety. (Linde) Parf Wiadomość brukowa. (niepewna)
11. Trzymaj język na wodzy. (Bast: Frd:) (7)
12. Często z brzegów wylewa, kto długie wodze miewa. (Rys:) (8)
13. Wieść z kim Sunnieje. (Warg: (9)
14. Jak wieść niesie. (Lin) (10)

Wieszać, wisieć.

1. Kiedy złodzieja wieszają, radby, żeby z nim wszystkich powieszono. (Ryś.)
2. Maszli się wieszać, to na sławnym drzewie. (Pos. Jaw.) Par. Jeśli spaść, to z dobrego konia.
3. Mamli wisieć za jedną nogę, to wolę za dwie. (Gm.)
4. Co ma wisieć, nie utonie. (Gm.)
5. Wisielec, od szubienicy się urwał. (Gm.) (1)
6. Wieszać się na palcach. (Klon: Wór:) (2)
7. Będzieszli kradł, to pewnie będziesz wisiał. (Ryś: Post:) Par. Zbrodnią kara nie minie. Opp. Nie jeden wisi chociaż nic nie ukradł. (Pos: Jaw:) [Kont: Pag 30.]

wór T II2.
Poz 10

(1) Łająć
(2) T. z. co spinać się, aby co użyć.

Wieszcz, wróżka, wróżyć

1. Mądry za wróżkę stoi. (Zab:) Par. Mądry bez wróżka zgadnie.
2. Uczyń mnie wieszczkiem, zrobię cię bogatym. (Ryś:)
3. Na dwoje babka wróżyła. (Gm.) (1)
4. Wieszczka przykrej stuły, kawka okopciała, okopcona. (Linde)
5. Nie każdy ptak wieszczy. (Kn.) Par. Nie wszystko złoto, co się świeci. —
6. Wieszczić; zwiastować przyszłość. (Linde) (2)
7. Wszystkie wrozby przyszłości, wszystkie przepowiednie, Są szczere bałamuctwa, i owszem brednie. (Zab: Zabł:)

(1) Rzecz jeszcze nie pewna, może być tak, może być inak.
(2) Ztąd: Zwiastun, albo prorok. —

394

wieża więzienie

1. Redde quod debes; albo idź do ~~turmy~~ wieży. (Ryś) (1)
2. Ustawy nasze istna pajęczyna;
Przerwie zuchwalec, a więźnie chudzina. (Kn) (2)
3. Słowami w ustach więzną. (Stas: Num:) (Pap
Język mi się plącze. –
4. Uwiązł, ulgnął, uwiąkł się. (Kn) (Pap) wciąż się w dziurę wpadł. (?) (3)
5. Uwiązł, albo ugrząsł, jak kobyła w błocie. (Gm)
6. Zakratą, Gryzka, Szatława, Izdebka, Ciemnica, Ciupa, Koza, Komorka, turma, dyby, kłody, Kajdany (Pam: W.) (Linde: 14) +

(1) wieża, albo turma, więzienie na kredytorów.
(2) Chudzina, chudy, pachołek: człowiek ubogi. Myśl wzięta z dzieła P. Montesciou: Esprit des lois.
(3) Krytyczne położenie majątkowe, ubóstwo. –
(4) Nazwy rozmaitych więzień, i kar na złoczyńców. –
+ 7. Ato czysta wieża Babilońska. (Gm)
(5) Krzyk, zamieszanie w jakiem posiedzeniu, albo obradach. –

(1) Odnosi się do stawnych żeglarzy, marynarzy. –

wiosło

Furdyga

Często, kto z domu jadąc sobie wiosłem;
wraca się szczęściem, i stawa prostem. (Pot: Syl:) (1)

Wiór, wióry

1. Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą. (Zab) (1) Parf.
Na wojnie są ludzie nieradzą. (Linde)
2. Nie ma co wziąść we dwa wióry. (Budn:) (Parf) wróbel by nie miał co nieść. (2)
3. Suchy jak wiór. (L.) (Linde) Parf. Jak gnat; jak szczypa; jak trzaska.
4. Wióry żuć. (L) Linde (3)

(1) Wióry: cienkie trzaski z pod hebla stolarskiego odpadające.
(2) Tak mało, szczupło tego.
(3) Daremna robota. W Niemieckim leeres Stroh dreschen. —

Wiszmie

1. Nie dobra rzecz iest słudze z panem jadać wiszmie; Pan dojrzałe wybierze, słudze kwaśne ciśmie. (Przys: Ryś.) (1)
2. Tam są wróbel ciśmie, gdzie dojrzałe wiszmie: I ja też tam dążę, gdzie mnie miłość wiąże. (2)

(1) Z Niemieckiego: Mit grossen Herren ist nicht gut Kirschen essen. —
(2) Z Piosnki gminnej.

Wierność
Niewierność

1. Wierności zginęło, między umarłe jest owo szlacheckie do kupców przeniosło się. /Żab/
2. Wiernego trudno znaleść. /Kn/
3. Strzeż się opatrzności, którzy się wiernikami zowią. /Ampr:/
4. Wierny palec. /Pat: Arg: /Linde/ (1) Parf. Serdeczny pierścieniowy, złoty /X/
5. Wierutny, t. s. co prawdziwy. N. p. wierutny pijak, złodziej, oszust &. /Linde/
6. Oddać komu co do wiernych rąk. /Z. gm/ (2)

(1) Tak się zowie, i zowie jeszcze, czwarty palec, dlatego zdaje się, że się na nim zwykle obrączki ślubne noszą.

(2) Administracya dóbr, domów, pobór intraty, bez składania rachunków. –

Wiara, wierzyć, uwierzyć.

1. Wtenczas dopiero uwierzył, jak ci kulawy wiadomość przyniesie. /Jm/ (1)
2. Miara, wiara. /P/ (2)
3. Comu być, nie minie, taka wiara w kalwinie. /P/ (3)
4. Jaka wiara, taka ofiara. /P/
5. Kto się raz przyniewierzy, nikt mu już nie uwierzy. /Kn/
6. To kupstwo nie ma wiary. /Linde/ (4)

/ Konst: Pag: 28. 29 /

(1) To jest: nie będzie tak wiernym.

(2) Przysłowie kupieckie, znaczy: trzeba wadzę i miarkę kupiecką szanować.

(3) Fatalizm.

(4) Niewarta mu wierzyć.

wszystko, wiele, więcej — niewiele

1. Więcej poufałości, niż znajomości.
2. Wiele z tego dwóch na jednego. (1)
3. Kto więcej ma, więcej zmoże, i małej kupie znaczniej szczyma. [Ampr:] Parf a Nim tłusty schudnie, chudego djabli wezmą. — [Gm]
4. Wszystkiego chlisnąć po troche. [L] [Linde] (2)
4. Gdzie wszystkie szalają; żadnego się nie śmieją. [Kuj]
5. Wiele słuchaj, mało mów. [Kuj]
6. Nigdy nie jest mało, gdy jest dosyć; a nigdy nie jest wiele, gdy dosyć nie jest. [Pilch: Sen:]
[Kont: Pag: 24.]

wiatr

1. Łamać łowa lec, kiedy wiatr wieje. (1)
2. Wygnać z domu kogo na cztery wiatry. Pf a Fora z dworu! —
3. Wiatr chorągiewki obraca, ale nie wieże. [Sabt: Wojc:] (2)
4. Kto się wiatrem karmi, wiatr tyje. [Ampr:]
5. Co się wiatrem nadsta, wia, wiatrem ginie. [P]
6. Patrz skąd wiatr wieje, sacząc deszcz nie zleje. [Rys] Metf Parf Idź za wiatrem... (3)
7. Dać się ledawiatrowi unosić. [Ryj: Apf] (4)
8. Lecieć równo z wiatrem. [Teat: Lind:] (5) Parf Piorunem, ptakiem. —

[Kont: Pag: 27.]

w Niemieckim:
(1) Viele Hunde sind des Hasen Tod. —
(2) Łacinnik mówi: Ex omnibus aliquid, ex toto nihil.

(1) O ludziach nie stałego charakteru, Samolubach.
(2) Metafora odnosząca się do charakterów ludzi, stałych, lub zmiennych.
(3) Niemiec mówi: Den Mantel nach dem Winde drehen.
(4) Być stałego, niestałego charakteru.
(5) Wierzchem, lub wozem; nim koleje żelazne nastały. Teraz można też w ściśłym znaczeniu słowa: pędzić równo z wiatrem.

Wiedzieć, wiedza

1. Nie wie na którym świecie jest, albo: Nie wie nic o świecie. (P. Konstr.) (Linde) (1)
2. Wie Bóg, czy baran, czy kozioł. (Ks)
3. Nie wie nic, jak w rogu Parf Stupieu na wszystkie strony. (2)

Wiek

1. Każdy wiek ma gorycz, ma swoje przywary; Syn się męczy nad książką, stęka ojciec stary. (Bras: Baj:)
2. Zacność dawnej i piękność przeszłość, mądrość jeszcze ta; Za nic tych wieków waża bez ciężaru złota. (Hor: Sat:)
3. Na wieki, wieków, amen. (G..) (1)
4. Nam gdy raz młodość minie, Już na wieki wieków zginie. (J. Kchn.)
5. Tak dalece mierzy myślami, jakby wiek zakupił. (Pot: Arg:)
6. Wieki, jakeśmy się nie widzieli. (Lel. Linde) (2)
7. Człowiek wiekowy. (Zgm) (3)
8. Wszech rozkosz syty przeżyłem wiek młody.

(1) Jest bez pamięci, czy z pijaństwa, czy z wielkiego zmartwienia. —

(2) Moskal mówi Kruchom durak.

(1) Odpowiedź zwyczajna na pozdrowienie chrześcijańskie ludu wiejskiego: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! —

(2) Witając dawnego znajomego, po dłuższym niewidzeniu.

(3) Tosamo, co: stary.

(3) Bliży, zamiast: zbliża się.

11. w tem wieku, [18 ...] wszystko jest zaprzeczonym. (4) (Gaz: Nar)

(4) wątpliwości [Skepty-cyzmowi] podlegający. — (Kont: Pag: 106.)

(3) Nagany, albo kary. Niemieckie: Mitgefangen, mitgefangen. —

Smutne mnie teraz ukazując przygody. (Zab.)

9. Kiedyś się ztąd oddalał, byłem jeszcze chyży: ale się wiek posuwa, i koniec się bliży. (Krep: S. M. (3)

10. Żegnam cię wieku młody złota mam wolności już ja nie tej swojej nie swej, w starej uwięzł kości. (B. G.)

#

Wiele, więcej, wielkie

7 Nie jak wiele patrz, ale jak dobrze. (K.)

8. Straciwszy wiele, ostatku nie zaniedbuj. (P.) Parf

~~9~~ a Porozbieraj nawy, deski nie opuszczaj, b. z ognia i popioł pozbieraj, c. straciwszy pieniądze mieszek schowaj. (Linde (CK))

~~a Wziąłeś konia, weź i bicz. b. Wzięli djabli krowę, niech weźmą i cielę.~~ —

9. Wiele dobrego, niż nie cierpieć złego. (K.)

10. Szkoda wielom, pożytek kilkom. (Gost: Gor.)

11. Więcej oczu więcej widzą. (Ampr:) Parf

12 Oczy więcej widzą, niż oko. (Linde)

13 Przy jednym złym, i wielu dobrym się dostanie. (K.) (3)

14. Wiele (mnogo) czego, jak prochu; (jak maku.) (Z) Linde)

15. Czego za wiele, i zaczęsto, tedy się prędko uprzykrzy. (Rej. Zw.) Parf Czego za

(Kont: Pag: 25.)

wiele, tego i świnie nie chcą. (Gm.)
16. Więcej Kowalów, niż złotników; gajdów niż Organistów. (Kn.)
17. Haku puku za talara, soboty za szostak; większy huk, niż puk. (Ryt.)
18. Więcej się bali, niż wi dzieli. (Wąg.) Porf. Ustracha wielkie oczy. (4)
19. Wielka klatka, pta komato; wielka stodoła, a zboża pusto. (Kn.) (5)
20. Wielki pospolicie nie dowcipny. (D.)
21. Wielkie ryby, mało żrą. (D.)
22. Gdzie wielka gromada tam liczna zwada. (D.)
23. Gdzie wielki dochód, wielki też i rozchód. (D.)
24. Gdzie wiele chleba, koszy nosić trzeba. (Kn.) Porf. Masz dochody nie małe, Myśże serce wspaniałe. (D.)
25. Wielki dwór, mały dwór. (L.) (Linde) (6)
26. Wielkie czytanie. (D.) (7)
27. Wielki ołtarz. (D.) (8)
28. Wielki tydzień. (D.) (9)
29. Wielkie rzeczy mniejsze się frasujesz; Na śmierć idąc, na ciasny trzewik utyskujesz. (Kn.)
30. Wierzcie mi, to wielka rzecz! (Linde) Porf. Zamężanty nie chybi; nie przeliczki; Rzecz nie ładu; aż strach bierze. Opp.

(4) Znaczenie mało, ruskiego: Ustracha wielkie oczy. —
(5) Metafora, tyczą się ludzi, wysokiego wzrostu, jak się wyradzi Porzycja 20.
(6) Na stolicy, albo zamęscie.
(7) Człowiek oczytany.
(8) Ołtarz główny w kościele lub świecznik.
(9) Tydzień poprzedzający Wielkanoc.

(Pag: 26)

(10) Ironicznie; chcąc niby powiedzieć: cóż mi zrobisz? Nie boję się was. —

(11) Parf: Poz: 18 [illegible]

(12) Nie wiele warte.

(13) Gdy kto bardzo chory albo na zdrowiu, albo na kieszeni.

(14) Parf więcej wytowi niż [illegible] —

(15) Dobre słowo polskie, oznaczające w sztuce plastycznej [węgierskiej] toż samo, co Gruppa.

(16) wierciołko, czyli wierneiusz, mała sieć, którą się zastawia po małych stronach dla złowienia pstrągów lub płotek; niewód, wielka sieć, do łowienia ryb większych, szczupaków, karpiów; w Galicyi wschodniej, [illegible] —

(17) [illegible] —

31. wielka rzecz. Owa wielkie rzeczy! (Linde) (10) Parf Śmiać się z tego. (9m)

32. Gdybyś do samej wielkanocy gadał, to tego mieć nie [illegible] nic z tego nie będzie. Parf Do sądnego dnia. —

33. Wielomowny zawsze obmowny. (Kn)

34. Strach, wielkooki. (Kul: Hor: (F (11)

35. Najwięcej w tym stali, co pospólstwo chwali. (Kn) (12)

36. Najwięcej musi już należy. (L. gm) Parf Ostatkiem gonić. (13)

37. więcej w kanarze cukru niż w tatarce mąki. (Linde) (14)

38. Wielosztuk. (Linde) (15)

39. Wszystko wielkie, za wielkim iść powinno rodem; Nagrzebanie z wierciołkiem; na wistę z niewodem. — (Pos: Jan: (16)

40. więcej z tego, niż dobrego na świecie (Kn: Ld) (17)

/Kont:/ Wiatr

9. Słowo wiatr, karta grunt. /Pf (5)
10. Na wiatr mówić. /Linde/ (6) Parf Głuchemu śpiewać.
11. Z wiatrem przeminie pamiątka twoja. /Ryj: Post:/ Parf Z nim się ponim nie zawyje. (7)
12 Wiater w polu. /Kroch: Kom:/ Parfa miejsca nigdzie nie zagrzejesz b Tułaczy, bo go nie masz. /Zeal: Linde/ (8) c Włóka, tułacz.—
13. Wiater goni po ulicach. /P/ Parfa Bruk ścinać. (9)
14. Co się wiatrem nadstawia, wiatrem ginie /Ampr:/ (10.) było pod P. 5.—
15. Kto wiatr sieje, wiatrem będzie żył. /Dar: Lot:/
16. Wiatr będą siać, a wicher będą żąć. /Liop:/ (11)
17. Kto wiatrem służy, tena dymem ma być płacono. /Ryj: Żyw:/ Parf Jaka praca, taka płaca.—
18. Więtrzy tylko po kuchniach gdzie się z garków kurzy. /Opal: Sat:/ (12) Parf
19. Na kształt ogara, więtrzy nosem, skąd smaczna zalecie para. /Hor: Sat:/
20. Fawor gminu, więtrzyk. /Twar: Wł:/
21. Zimny i ciepły wiatr z jednych ust wypuszcza. /Linde z Słowac:/ (13) Parfa Odmieńca, i chucha, b I głaszcze, i szypie.
22. Za wiatrem żagle się wzdymają. /Bardz:/ Alegorya.
23. Gdy wiatr nie służy, do wioseł. /Pourz: p. 245 (14)/

(5) Z Łacińskiego: Verba volant, scripta manent. Odnosi się do jakich bądź układów, tak w sprawach publicznych, jak prywatnych.—

(6) Łacińskie: ventis loqueris. Niemieckie: Predigen in den Wind. wszystko to znaczy: próżna praca.—

(7) T. j. Po twojej śmierci.

(8) Człowiek nie mający stałego zamieszkania.

(9) Nic z nim się nie trudnić.

10. Wiatrem nadstawiać: Nadymać się, jak pęcherz, gdy weń dmuchasz.

(11) T. j. w Niemieckim: Wer Wind säet, wird Sturm ernten.—

(12) Pasożyt, pasibrzuch.

13. Człowiek fałszywy, niepewny. — Raz tak, drugi raz inaczej.—

(14) Metafora

Parf b. Wiatry urzędzać; /Z/ Zabt/ c Pędziwiatr, próżniak.—

[Kont: Pag: 99]

W. 28

Kont: Wiara, wierzyć, wiara, wierzawać. ~~wość~~.

7 Człowiek małej wiary. /L./ /Rej: Żyw:/ Paraf. Niedoświadczek. (5)

8. Wszystkich ludzi na świecie powszechna przywara, Że najlepsza co się w niej porodziło wiara. /Zegl: Ad/ /Pot: Arg:/

9. Nie wierz nikomu, nikt cię nie zdradzi. /Gn:/ /Ołt.

10 Lepiej być czasem zdradzonym, jak nigdy nikomu nie wierzyć. /B. I./

11. Wiara przy pisarzu. /Kron: (6) Darf. Dny opowiadaczu. /Żebr./

12. Wiara jak dusza, raz utracona, nieprzywrócona. /Kn:/

13. Lepsza wiara doznana, niźli co się sądzi. /Saw: Sil:/ (7)

14. Wiara dana, wiarę często naprawuje. /anfr:/ (8)

15. Puścić więźnia na wiarę. /Sk: Kaz:/ /Warg:/ (9)

16. Żyć z kobietą na wiarę. /Twar: Mis:/ /Linde/ (10)

17. Wiarować się czego. /L./ /Linde/ (11.)

18. Co masz później żałować, lepiej się tego wiarować. /Kn./

19. Trzymaj się dobrego, a wiaruj się złego. /Linde/

20. Lepiej w miłości wiary niepróbować, Niż zkosztowawszy, zruszyć się, i psować. /Pot. Fido./

[Kont: Pag: 29.]

(5) Małej, t. j. słabej wiary.

(6) Przez autorem Fedes. Znaczy tak czytałem w Gazecie, lub książce, lecz autor niech za prawdę rzeczy, ja nie ręczę. —

(7) Doznana; dawna, doświadczona.

(8) Wiara dana; zaufanie,

(9) Na wiarę, to jest na słowo honoru, że w obecnej wojnie więcej walczyć nie będzie; lub, że zawołany, każdego momentu przed sądem stawić się będzie.

(10) Mieszkać, obcować z kobietą jak z ślubną żoną, nie będąc jednak zaślubionym.

(11) T. j. Ostrzegać się, właściwie: wiarować się; strzedz się przed. Słowo przedawniona. /Obsoleta./

Nr 29

Kont: Wiara, wierzyć, niewierzyć

21. Wierz, kto chce. (Kn.) (12)

22. Kto łatwie wierzy, ów wnet się w teb udarzy. (Rys:)

23. Coby ludzie radzi widzieli, to wierzą. (Warg.) (13) Parf Każdy temu rad wierzy, czego sobie życzy. (J. Kochan.)

24. Wiedz, komu wierz. (J. Koch. Fr.) (14)

25. Kto się raz sprzeniewierzy, temu nikt więcej nie wierzy. (Erazm.)

26. Kto nikomu nie wierzy, nikt temu nie wierzy. (Kras. Baj.)

27. Ile wierzą, tyle nam wierzą. (Kn.) (15)

28. Lat 15: kiedy mnie, nie mało wierzyć dziwie czynię. (Zab. Zabł.)

29. Ratuj, ratuj! Kto w Boga wierzy. (Lutr.)

30. Wierzę w Boga. 116 (

31. Jedni w konie, i szable, drudzy w nogi wierzą. (Pot. Arg.) (17)

32. Mąż niezłomnej wiary. (Chrośc.) (18)

33. Podchlebne żądzom wszak są często mary
Zdają się niż prawda być godniejsze wiary. (Zab.) 19.

34. Kto łacno wierzy, ten swym domierzy. (Kn.) (20)

35. Ortodyka, co Patryarcha, to wiara. (Birk.) Parf Różnowierzy. (Linde)

[Kont: Pag: 107.]

(12) T. j. wierz kiedy chcesz; ja nie wierzę, wątpię.

(13) Łacińskie: homines, quod volunt, credunt.

(14) Niemieckie: Traue, Schau wem?

(15) Ile ci ufają, tyle i kredytowani będą. — vide P. 5.

(16) Jak się zwą 12 artykułów wiary katolickiej, dlatego że się temi dwoma słowy zaczynają. —

(17) Jedni się myślą bronić, drudzy ucieczką ratować. —

(18) Niezłomny, niczem niewzruszony, opp: Poz: 71 —

(19) Łacińskie: Homines quod volunt, credunt. —

(20) T. j. swym dołoży; Parf Poz 22.

Kont: wisieć, wieszać

8. Tyle jest enattlinym, ile trzeba abyś nie wisiał. [Pras.] Parf Oj! gdyby nie szubienica [Linde] (3)

9. Tak wisieć o wołu, jak i o barana. [Pos: Arg:] Parf Mam z pasé z konia, to wole z bystrego, jak żywy" włoki.

10. Coma wisieć nie utonie. [Zegl:] [Kn:] [Pos. Sow:] [Linde] Parf Coma ubyć, nie minie, Taka wiara okal wisie.

11. Mam li wisieć, to wolę na dobrym powrozie, i na zielonym drzewie. [Kn:] [Metf:] (4)

12. Mam li wisieć za jedną nogę, to wole za obie. [Ossp: wyr:] Parf Ma li być kwaśno, niech będzie jak ocet.

13. Chybaby tyka poszedł, konopie grad potłukł, a przez szubienicę woda ciekła, tedy by ten tak nie wisiał. [Ryś:] (5)

14. Niechaj gdzie indziej wisi. [Ryś: Zw:] (6) Parf Niech idzie na obieżcę.

15. Coś z młodu, na starość wisiec. [wisielec] [Dwór:]

16. Filut, wisielec, na co potrzeć groza; Łotrzy i nosi na szyi, co warte powroza. [Kos: Sat:]

17. Życie, zdrowie f czyje, na cienkiej nitce wisi. [Pest: Fid:] Parf Na włosku.

18. Obwiesiwszy, dopiero po ortel. [Kn] (7)

19. Na południe to zawiesić. [Kn] (8) ╪

(3) Kradł by, rozbijał, ale się szubienicy boi.

(4) Ostadzać sobie przy kroś położenia ile możności. —

╪ Parf na jednym powrozie. (5)

(5) wisielec wisiec wierutny.

(6) t.j. Puść go, złodzieja do diabła, niech tam idzie, gdzie on szubienicy. —

(7) Ortel, z Niemiec. Urtheil; Dekret. —

(8) Znaczy: zaniechać czego, dać temu pokój. Południa: półka, albo szarag. W Niemieckim: etw. an den Nagel hängen. —

╪ 19. Znać pychę z ser‑ca zawieś ją na kołku. [K] (9) Przecz mię wstydź się. —

W 31 ~~Suplement~~ 400

Kont: wieniec, wianek, wieńczyć

(6) Oznaczał stanu żonaty, stanowisko wojak ... kolwiek zawodzie. (Linde)

(7) Varietas delectat.

(8) T. j. panna. —

(9) T. j. wojskiem wkoło otoczyć, wszelką komunikacyą przeciąć. —

(10) wyswatać, zaręczyć.

10. wieniec laurowy, (kwawczynowy). (Sabb: Buk:) (6)

11. Świeniec piękniejszy kiedy przeplatany. (Sim: Sieb:) (7)

12 ~~Otacz~~ W wieńcu umarła. (Linde) (8)

13. Wieńcem zamek opasać. (Nar: Hist) (9)

14. Zwieńczyć pannę lub wdowę z kim. (Linde) (10)

15. Z pętry różany (różańcowy) wieniec, składa się z 150. zdrowaś maryj, i 15. pacierzy, rozłożonych nad dziesiątki. (Bzw.)

(1) Ludzie go fat, żywemi objętnicami. —

(2) Że lekko przychodzą. —

wierzba

1. Pokazać komu gruszki na wierzbie. (Ryt) Part Łamanie kogo. (1)

2. Rozumie, że u mnie pomiędzy na wierzbie sosna. (Ses: Linde) Part Że mi z nieba (zołotaków) spadają. (2)

Wierzch

wierzchołek

1. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodzie. (Wad: Dan:) Mett
2. Gospodarzem, to na wierzchu. (L.) Linde Parf a I na wozie, i pod wozem, bo i na koniu, i pod koniem.
3. Wyjdzie prawda zawsze jak oliwa na wierzch. (Zeat: Linde)
4. Nie masz nic tak skrytego, coby się z czasem na wierzch nie wydało. — (Birk. (Chod:)
5. Wierzch nad kim brać. (Linde) Parf Górę. (2)
6. Mające na wierzchu. (Zym) Parf Na swojem postawić.
7. Patrz na wierzch, jaki kto wewnątrz sam. (Fr:) Parfa Suknia często wydaje co się wewnątrz mieści. Jakiej widzą takiej piszą. —
8. Z wierzchu mizerak ale wewnątrz majętny. (Hor: Sat:) (3)
9. Kto z wierzchu nie sądzi, pewnie pobłądzi. (Bras: Mor:)

(1) Było się, jak się trafiło; rozumieć.

(2) Przewodzić nad kim, lub nad czym. —

(3) Człowiek nie piękny, ale pełen dobrych duszy przymiotów.

Nr 33 401

(2) wianek, w mowie gminnej, w Krakowskim, i na Mazowszu, tak jak Rosanna rusi, były znamieniem panieństwa, niewinności. Przeto utrata wianka znaczy utrata panieństwa, a czepek małżeństwo.

(3) Różany wianek, t. j. co Różaniec. Parf Dobry czyn stanie za modlitwę.

(5) t. j. prawem, i żonkowi nami pojmować.

(1) Znaczy: tyżna, czyć jej wiano, [tro, szt] po odebranym panieństwie, [~~?~~] [illegible]

wieniec, wianek

7. Wieniec na wino; wiecha na piwo; krzyż na miód. (Pot: Jaw:)

(4) Były w Polszcze oznaki szynków. —

8. Wieniec Kłosiany, zyznoś znaczy; Liliowy: niewinność, panieństwo, (stamiony) przeciwnie. (Pot: arg:) (Linde)

9. wieńczyć sobie żonę. (Pot) (5) Kont: ~~[illegible]~~ Pyg: 31.

Wiano

1. Żonę pojąt z wielkim wianem, wiedz, że nie będziesz jej panem. (Kn)

2. Nie po wianie, gdy mi cnota w cenie. (Ryś:)

3. Wianować pannę. (L) (Linde) (1)

(1) wszędzie tylko swego prywatnego interesu, [pożytku] upatruje. —

(2) Słowo, albo nazwisko, a nie mogę go sobie przypomnieć. —

(3) Udaje się, wiedzie się.

(4) po Niemiecku: [illegible] [illegible] [illegible]

(5) Znaczy: pierwsze: Jeszcze czas; drugie: spiesz się. — ob: Hist: Zygmunt I. —

Wić, zwijać, wiązać.

1. Każdy na swoje zwija motowidło. (Pot: Jaw:) Parf: Na swój młyn wodę prowadzi. (1)

2. Wije ~~[illegible]~~, motki, kręcimi się po łęczyku. (Linde) (2)

3. Wszystko mi się wije jak z ptaszka. (Pr: Linde) (3)

4. Wici kręcić. (Pot: arg:) (Linde) Parf Oczymgellić, mataczyć. (4)

5. Jeszcze nie wyjęły trzecie wici; (albo): nie czekaj z tym trzeciej wici. (Ry: 104. Pot: arg:) (Wójc: 101.) (5)

wicher

1. Prędkie dmą wichry wietrzno-wa; Napańskie stawo gotowe. (Ryb: Ps:)
2. Zawichrzyć co. (L. g.)
(1)
3. Wnet, jak plewy, wicher to wszystko rozwieje. (Przy-wiz:)

(1) Zamątwić, zamącić, pokłócić; sprawy, lub stosunki towarzyskie.

widzieć, widno

1. Baj sobie, bo ci widno. (Ryb: S. M.) Parf sobie błogo, a mnie bieda.
2. Widzieć co na własne oczy; albo: własnemi oczyma. (Dudz:) (1)
3. Wolę widzieć, niż słyszeć. (Kn:) (1)
4. Dosyć to widzieć. (L. g.) Parf obaczony, obaczymy. (3)
5. Niezeste widanie, gotowe nieznanie. (Rys:)
6. Każdy z nas ma jakieś widzimisię. (B. J.) (4) Parf Bogtoż bez ale: Panie michale (Kras: Sat:)

(1) widzieć co z własnego przekonania, nie z obcego opowiadania.
[illegible]
(2) Niby, pewniejsze oko, niż ucho, lecz według Logiki Condillaka, mylne zdanie. Według niego najpewniejszy z zmysłów, Ile sens le plus superficiel jest wzrok; najpewniejszy, dotykanie.—
(3) Dabitse videre.
(4) [illegible]

Wiśnie, Wiśniczyi

1. Dostać wiśnię grochową, albo harbuz. /Gołęb: L:/ (1.) Dart
a. Spotkać się z szarą gęsią. /1./
2. Jak wianki wił. /Linde/ Dart a Jak to łatwo jak chleb z masłem; b Śpiewający. —
3. Niechże nam ten dzionek, będzie jako wianek. /Bes Linde
4. Panna bez wianka, wszystko. /Linde/ (2) /~~w suplemencie~~/
5. Stanie miło, zaróżany wianek. /Ryś:/ (3),
6. Piękność panny połowa wiana! /Lind: z Staro:/

Wino

1. Kto wypił wino, niech pije i lagier. Dart
a Kto (zebrał) (wypił) śmietankie, niech chłepcze i mleko. /J. m./ (1.)
2 Złe wino pić potrzeba gdy się jeszcze mieści; Ledwie się podklaruje, zarazem traci. /Pot: Jos:/
3. O wino! Tyś jednych /tyś/ drugich mocarzysz, /tych ubezpieczasz, a owych tworzysz. /Bratk:/ (2)
4. Wino weseli; Pij wielebny ojcze! /Bras: Ant: mon:/ (3)
5. Kiedy w winie język tonie, wnet odemnie troska wionie. /Anakr:/
6. Wino liche, ordynaryjne: Cienkusz, lura, sikun (4)
7. Wino kapka, samotreść, samotok. /Linde/ (5)
8. Wołowi chociażbyś wina nalał, pewnie w ledaka łuży będzie wodę wolał. /Rej: wiz:/
9 Zaproszono go, na wino Galilejskie /Linde Sub/ Dart: Na gęsie wino. (6)
10. Długo chrapał, nim wino wychrapał. /Dwor/ (7) +

(1.) W dawnych czasach /mówi Gołębiowski — Światy Polszcze/ potrawa z szarym sosem, albo szara gęś przed kawalerem o rękę panny do nim starającego się postawione, znaczyły odmówienie; podobnież wiśnia grochowa, w tyle u powozu konkurenta zaczepiony lub w pokoju podrzucony. Na Rusi harbuz. /Kont: Pag: 32./

(1.) Odnosi się do awantur miłosnych pomiędzy młodzieżą.

(2) Jednym dodajesz odwagi, drugim jej ujmujesz.

(3) Vinum laetificat cor hominum.

(4) Z ostatnich dwu odmian[...] stąd, że wino lekkie urynę pędzi.

(5) Zowią się wino, bez tłoczenia z jagód z wał naciekłe. Po Niemiecku [illegible] /Cf. Vinz./

(6) T. j. Zaproszonego do kozy /do aresztu/ i osadzonego o chlebie i wodzie.

(7) Nim się wytrzeźwił.

+ 11. Kiedy się wino wzburzy, wszystko na wierzch wyrzuci. /Kas Dart/ Co u trzeźwego na myśli, u pijanego na języku. /Gm/ /Kont: P. 97./

W. 36

(1) Znaczy: na wszystko będzie czas.

(2) Pasf wieczerza skromna daje spokojne zdrowy spanie. [?]

wieczór
wieczerza

1. Doczeka się świeczka wieczora. [S. M.] (1.)
2. Nie złem się popisał tego wieczora; za wodę wino, za chleb mam się dobra. [Z starej operetki]
3. ~~Wlazł na wieczerzę kopał rzepę. [S. M.] Pasf a Płcie koszałki, opałki;~~
4. ~~Jedno drugiego się nie trzyma (?).~~
3. Wieczerza hojna, noc niespokojna. [Kn. 2]
4. Lepiej się dobrze wyspać, niż dobrze wieczerzać. — [?]

(1) formułka przepisana w Sakramencie pokuty, używana atoli często żartobliwie w towarzystwie, chcąc kogo urażonego przeprosić.
(2) Począwszy od Chrystusa wielu to niewinnych za winę i ojczyzny, nie utraciło życie, na stosie spalonymi, lub rozstrzelanymi? N.p. Wiśniowski we Lwowie, w r. 1847. —
(3) Poczuwa się do winy.
(4) Dosięgnienie: Satysfakcya, albo kara.
(5) Pierze się skarży.
(6) Niemieckie: Mitgegangen, mitgefangen, [illegible]. —

wina, winny, niewinny

1. Moja wina, moja wina, moja bardzo wielka wina. (1)
2. Na jednego niewinnego powieszono. [Rys.] (2)
3. Pan wszystkim winien, wszystkim w odpowiedzi; Dla czego winien? bo najwyżej siedzi. [Kras. Mysz.]
4. Niewinny a go jeszcze, a już się wymawia. [Kn.] (3)
5. Nie płaci bogaty, płaci winowaty. [Rys.]
6. Omyłka nie czyni winy. [Pot. Arg.]
7. Jakie przewinienie, takie dosięgnienie. [Kn. 4]
8. Winniejszy zwykle pierwej idzie do sądu. [Kn.] 5 —
Pr Bijej a krzyżuj, bij o mnie. —
9. Niewinnemu się często przy winnym dostanie. [Kn. Ad.] 6

wiecha

1. Dobremu piwu, nie potrzeba wiechy. /Mącz:/ (1)
2. Nie trzeba wiechy, kiedy dobre wino; Bez tego znaku kupią się na wino. /Min: Ryt:/ (2)
3. Broda, jak wiecha. /Budr: Ap:/
4. Izba do kościoła, z południa dla wiechy. /Pol: Low:/
5. Wiecha bez wina i piwa, tytuł bez rzeczy, szkatuła bez pieniędzy. /B. T./
6 Dawno na to piwo, wiechę wystawiono. /Ryś: Woż:/ (3) Metf
7 Gdy szyby nie masz, choć wiechciem okno zatkaj. /Amfr:/ Metf

wieczność, wieczny

1. Boże! daj mu pokój wieczny. /Cn: Linde/ (1) Por: wieczny odpoczynek.—
2. Przeniósł się do wieczności. /2/ Por: Na żywot wieczny. (2)

(1) wiecha; ~~głązka~~ gałązka sosnowa była oznaką szynku piwnego, gdy jeszcze wódki nie znano.—
(2) omylił się P. Minasowicz, znakiem szynku winnego był wieniec, nie wiecha. Pierwszy wiersz winien przeto opiewać: Nie trzeba wieńca, kiedy dobre wino.—
(3) Wabik, do jakichś układów, spisków lub innych projektów.—

25/2 166

(1) Mówi się o umarłych.
(2) Umarł, życie zakończył. Cfr. Eingingin Abrahams Schoss.—

1900 / 35000

Włóczyć się, wlec przewlec.

1. włócząc się po wiecach, biegając za dworem; musi wszystko wysypać, choćby miał i worem. /Rej. Zw./ (1)
2. Ledwo nogi za sobą włóczy. /Sk. Kaz./ P. Koch./ Linde/ Par. włogawy Jak koń włogawy. (2)
3. Włecze się, jak smoła.(3) Par. Skrzypiące idą wozy, nie poszwie, nie pomyśle, nie jak z ptaszka /Kr./ Linde./
4. Włokitowie /włóczęgi/ mają żywot pański, i cygański: pański, że nic nie robią; cygański że się włóczą po świecie. /Dwór
5. Włóczyć się po kuntuszach. /Łom. 4./
6. Włóka, włóczęga. Ob. Doz. 4. —

(1) Po wiecach; Ob. Od. Hist. Zygmunt I. —
(2) Zakumęczony albo chodem, albo długą chorobą.
(3) Sprawa, interes, &c.

(5) po szynkownach, samowarach &c.

Włócznia

1. Złotemi włóczniami wrot zwyciężysz. /Kr./ (1)

(1) Przekupując;

Wilk

1. Nosił wilk owcę, nosił razy kilka, i przyszła też kolej, że ponieśli wilka. /Min: Rys: / Boj: Ezop: /
2. Natura ciągnie wilka do lasa. +
3. Trudno wilkiem na starość orać. †
4. Wilk chowany, Żyd chrzczony, chłop zbogacony, wszystko to jedno. /J. M. /
5. Wpuścić wilka do obory. /Łok / Parf a człowieczemu, b. Liszce dać kury pilnować. (1) /Kn /
6. Co raz wilkowi w gardło wpadnie, to więcej nie wyjdzie. /J. M. / (2)
7. O wilku mowa, a wilk we drzwiach. /Ezop: Boj / (3) Lupus in fabula.
8. Szacowane owce wilk zjada. (4)
9. Wilczysko się ożeniło, Obie uszy opuściło; Ahuj, a huj, (bis) uszy opuściło. (5)
10. Nieboja, Odważnego wilcy ziedzą. ‡ /Km /
11. Gdzie wiele wilków, psów wiele trzeba. /Rys: /
12. Wilk na dziedzinie nie szkodzi. /Gos: Mys: Jozd: / (6)
13. Trzymać wilka za uszy. /Fr: Jow: / (7) Parf
a Złapał Kozak Tatarzyna, Tatarzyn go za łeb trzyma. /J. /
14. Trzymać się czego, jak w

/.

† Parf Wstęskni się wilkowi po pieczeni do lasa. /Opal: Sat: /

Parf a
† Trudno wilkami orać. /Stryjk / Rys /
b Wilkiem orać ostatnia /Zegl: / Kn /
Stultum invitis canibus venari. —

(1) Młodemu mężczyźnie dać strzedz panny: Um Bocksgärtner machen.

(2) Znaczy: co możny raz zagarnie, to trudno mu odebrać. n. p. Polską Rossyi. —

(3) Gdy ta osoba, o której mówiono, niespodziewanie nadejdzie. —
(4) Znaczy: Że sam porządek w rachunkowości, nie zastąpi od szkody, od złodzieja.
(5) Żymniny piosnki używane, jeśli wesoły, chwacki kawaler, nie najlepszą żonę pojmie.
(6) Tam gdzie się wylągł, gdzie się urodził.
(7) Krytyczne położenie. Tenere auribus lupum /Mącz: /
‡ Parf Nieboja psi kąsają. /Petr: / Rys: /

(8) Z znanej bajki Ezo-
pa o baranku, którego
wilk obwiniał, że
mu w strumyku
wodę mącił.
(9) audiatur et altera pars.
(10) Parf Poz 4-ty.
(11) Przywłaszczenie obcej
rzeczy, lub obcych praw,
gwałtowne

+6. Trzeba po wilku
rzetelszy po baranie.
/Pot: Arg:/

wilczej jamie stupa.
/Jamp/ / Parf
a Nogami, rękami;
b. Jak piany płotu. —
15. Wilk pożyj do baranka
peroże;
Łapes jak swego, i zęba-
mi porze. /Żab:/ /Rzęb:/
(8)
16 Nie będzie z wilka baran,
a ze psa słonina. /Linde/
17 Pomówiwszy po baranie
/za baranem/ trzeba też
co rzecz i po wilku. /Ryś/
Parf (9)
a Psa wilkiem, i na wil-
ka. +
18. Wilk chowany / przyja-
ciel jednany; Żyd chrzczo-
ny, zawsze niepewni.
/Kn/ (10)
19. Jak wilki ~~ma~~ zawsze na
owce mrzę)
/Tak zły schnie, gdy nie czyni
źle. /Ryś:/
20. Wilka szuka, a ślad jego
ujrzawszy, umyka. /Kn/
Metf:
21. Póki świat światem,
Nie będzie wilk owcy bra-
tem. /S/ Parf
a Niemiec Polakowi;
b Pies kotce;
22. Swarzcie się wy, a wilk
w owce. /Kn/ Parf Gdzie
się dwóch kłócą, tam
trzeci użytkuje. —
23. Wszelkiem wilk syt nie
będzie. /Kn/
24. Wilcze prawo. /L/ Zebr:/
Linde/ Parf: Ludziurka, u-
zurpacja (11) Prawo prze-
mocy. —

Kont: <u>Wilk, wilczy, wilczątko</u>

25. Zczasem wilczki małe, Stały się wilki doskonałe. /Jak: Boj:/

26. Urosną wilczkowi zęby. /Kn:/ Rys:/ ~~D~~ <u>Parf</u> Dać on ci się z czasem we znaki.

27. Mów ty wilczkowi pacierz, a wilczek do lasa /Opal: Sat:/ <u>Parf</u>

a Mów wilku pacierz, a on woła: kozią macierz. /Pot: vač:/

b Mów wilku pacierz! a wilk: Baran owca, baran owca. /Rys:/ (12)

c Natura ciągnie wilka do lasa.

28. Wilcze oczy, popie gardło, co obaczy, toby żarło. /Gm:/

29 Poznasz wilczka po szerści. /Linde z Flor:/

30. Dekret uczynię takowy: aby został i wilczek przy owieczce zdrowy. /Paszk: Dz:/ <u>Parf</u> Rób /sędzio/ tak, aby był i wilk syty, i koza /owca/ cała. /Rys:/ (13)

31. Jak mu ta rozmowa smakuje, jak koza ~~ot~~ wilczy głos, kiedy wyje za płotem. /Rej: Zw:/

32. Ma coś strasznego w sobie, musi mieć wilcze włosy między oczyma. /Rej: Zw/ (14)

33. Wilcze prawo; zkąd wziął, ztąd wziął; choćby i z ołtarza. /Kn/ Birk:/ (15)

34. Wilcza pokora. /Kn/ (16)

(12) W Ruskim narzeczu: Pip swoje, czort swoje. —

(13) Abyś obu stronom spornym dogodził.

(14) Allusya do pospolitego mniemania ludu wiejskiego, że wilk swym wzrokiem człowieka oniemia. Rusin mówi: oszołomia. —

(15) Ob: Poz: 24a

(16) Łasi się, a złe knuje.

(17) W całe nastąpanie wilka w jej kopanym, gdy weń oboje wpadną. Morał tej przypowieści jest: że wspólne niebezpieczeństwo zaciera i osobiste dawne urazy.

(18) t.j. w Niemieckiem: Mit den Wölfen heulen.

(19) Porówn: Poz: 17

(20) Allüzya do powszechnie znanej bajki Ezopa. —

(21) Zdradny ratunek.

35. W jednym dole wilk z kozą, zgodnie siedzieć będą. (Gm: (Linde) (17)

36. Wilk łapiowca, po strzelecku basium. (Linde

37. Jeśli nie wilk szary, to pies, albo kot bury. (Ossow: Wyr: (Porówn: [a] Jeśli nie to, to przynajmniej owo; [b] Jeśli nie tyle, to przynajmniej ile tyle.

38 Wilk z wilki wyje. (Kosz: (Porówn: Właz między wrony, krakaj jak i ony. (Gm) (18)

38. Wilk nosi, a potém go też poniosą. (Rej: Zw:) (19) Porówn: Do czasu dzbanem wodę nosi, aż się wreszcie ~~ucho~~ ucho urwie.

39. Miłują (kochają) się jak wilk z baranem. (Linde z Słow: (Porówn: [a] Jak pies z kotem. [b] Zgadzają się jak woda i ogień. —

40. Nie idzie wilkowi ~~o zgo~~ o wodę, ale o niezgodę. (Smotr: (20) Porówn:

41. Łatwo wilk znajdzie do barana winę. (Pot: Syl: (Porówn: Kto chce psa uderzyć, ten kija znajdzie. —

42. Dwaj sporni wilcy o się się nie kuszą;
Nędzne owieczki swą wełnę dać muszą. (Rej: Zw: (Porówn: Gdy panowie z sobą wojują, na poddanych włosy trzeszczą. (Rys:)

43. Wydarł wilkowi owcę i sam je pojadł. (Biel:) (21)

44. Nie uciekł wilk, a pies wziął. (O)

(22) Łacińskie:
Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim. —

(23) Łacińskie: Lupi te videre priores. — Alluzya do gminnego mniemania, że wilk swojem spojrzeniem ludzi ozionia.

Po staremu:
Bartosz:

(24) Aż popuści pasa, wzięte z przysłowia: Za króla Sasa, jedz, pij, i popuszczaj pasa.

(25) Porf: Poz 484.

(26) Qui semel malus, semper malus.

(27) Tak niańki dzieci straszą, gdy te płaczą i krzyczą.

(28) W Niemieckim:
Man soll den Teufel nicht auf die Wand malen.

45. Uchodząc przed wilkiem, trafił na niedźwiedzia. /Rys./ Porf trafił z deszczu pod rynnę. (22)

46. Wilk, gdzie ukąsić nie może, tam ozionie. /Zygr:/

47. Czyś wilka zobaczył? /Knap:/ Porf Ochrypiałeś? oniemiałeś?! (23)

48. Zmieni wilk sierść, lecz nie przyrodzenie. /Lud. z Stan:/ Porf a co się wilkiem urodziło, wilkiem zginie. +

49. Nakarmiły wilka aż popuścił pasa; A wilka ciągnie natura do lasa. /Bratk:/ (24)

50. Choćbyś aptekę nazawsze obrócił, z wilka nie wyżymisz daniela. (25) Porf

51. Trudno z wilka uczynić barana. /Rej: Wiz:/ (26)

52. Wilkowi owce powierzono. /Rys:/ Porf a Lisowi kury dać pilnować, b. kozła ogrodnikiem zrobić. c Porf Poz: 54 —

53. Wilk tęgo nie tyje. /Rej: Post:/ Niet Porf: Przez posty wilk nie tyje. /Zeb: Linde/

54. Krzyczą na nas, jak na wilków. /Boch: Kom:/

55. Cyt, cyt, to wilk przyjdzie, i zje cię. /Mon/ (27.)

56. Nie wywołuj wilka z lasu. /Dwór:/ Porf Nie budź licha kiedy śpi. (28)

57 Już skórę sprzedajesz, a wilk jeszcze za gumnem /Pot: Syl:/ Porf /.

a jeszcze skóra na baranie
A już rzeźnik pije na nię/
b. Nie pij na żywego nie-
dźwiedzia skórę. /(29)

58. Kiedy idziesz do wilka na
wetę, weź psa z sobą. /Lude
z Ragoz:/ Met (30)

59. Zły to rok, gdzie wilk
wilka kąsa, /zjada/ Nar:
Hist:/ Parf Iszto głód,
kiedy wilk wilka kąsa.
/Rys:/

60. Gdy mi brat kozłe bie-
rze, jest mi wilkiem;
gdy mi wilk kozłe odno-
si, jest mi bratem. /Lude/
z Ragoz: (31.)

61. O królach i panach,
mówią zwykle, jak
o wilkach. /Czcz: Prz:/

62. Częsty pod owczą barwą,
kryją się wilcy drapieżni.
/O/ Parf Wilki pod figurą
a madjabła za skórą.

63. Gdzie nie staje wilczej
skóry, tam lisią nad-
stawić. /Kn:/ Met (32)
Parf Jak cię zmoge, jeśli
nie siłą, to przeznogę.—

64. Dranić o konny, jak
o zdarznym wilku. /33/
Parf Rzeczy nierozumia-
te, [illegible]

65. Wilk w lesie ~~wodzie~~, wilk
w wodzie, wszędzie
robi szkody;
Jeden drzewa tnie, drugi
ryby, trzeci trzody. /Min
Kys: (34)

(29) Ob: Art: Hie,
dzwięt.

(30) Żide, sedeni, żvide.
twoi ż sfoni, mnm:

(31) W języku włoskim:
mi è parente, chi
mi fa ben!—

(32) Gdzie nie mo-
żna swego dokazać
mocą, siłą, trzeba
się wziąść do chy-
trości, do podstę-
pów.

(33) Ob: Ad: Liss:
miasto Wilno.

(34) Nota Znajduje się
na osobnym
arkuszu.—

N° 45.

Kont: Wilk

66. Zachciało się wilkowi pląsać. (Kn:) (25)
67. Wilk czego nie zje, to zagrzebie. (Rej: Wiz:)
68. Co wilk załapi, trudno mu wydrzeć. (Kn:) Parf Tak to trudno odebrać, jak wilkowi z gardła. — Parf: Poz: 67
69. Znać wilka po głosie. (Kn:) Parf Pomorsci.
70. Poznać wilka choć w baraniej skórze. (D)
71. Wilk się w owczarską sukmanę przybiera, owczarskim kijem pasie, nie łapy wspiera. (Zab:) (26)
72. Ho, ho, wilk rzecze: ja się jeść wyrzekam mięsa. (Sabt: Ez:) (27)
73. U wilka dowód na owce, że zębami kołacze. (Zebr:) (28)
74. Z wilkami wyj. (Gm) (29)
75. Wilk goni owce, a sam gryzą łanie. (Rej: Wiz:) (30)
76. Wilka się bojąc, do lasu nie jść. (Ryś:) Parf
a. Dla sromu nie jść do młyna;
b. Dla ptactwa nie siać (Kn)
c. Szkoda, i leniwiec mówiąc: nie pójdę, bo lew w drodze. —
77. Kto wilk, niech jako wilk żyje.
W kozią skórę się nie kryje.
(Bak: Baj:)
78. Na wilka krzyk, a wrona owcę skubie. (Linde) Parf
Jednemu się zmiele drugiemu się skrapi. —

(25) Skakać, tańczyć. —

(26) Hypokryta.

(27) Rozumie się: wilk złapany w jamie, lub wrzątowanych żelaznych.

(28) G., że głodny.

(29) Łacińskie: Ululare cum Lupis. Także: Si fueris Romae, romano vivito more. —

(30) Łamie: dusi, niszczy, pożera.

W. 46/a

(31) Parf Poz: 68.

(32) Parf: Poz: 78.

(33) Na psie słowo, na psie przyrzeczenie.

(34) Parf Poz: 17 ¼

(35) O pretekst tyranom nie trudno.

(36) Szczwany, doświadczony.

(37) Jeden jak drugi, tłótr. Łacinskie Unum cum noveris, noveris omnes. —

(38) Od tonącej knota, marnie świecę niszczący, jeśli się go szybko nie odcinanie.

(39.) Zachmurzony, z marsem na czole siedzi.

(40) Kto pierwszy umrze?

(41) Źli się trzymają zajęcy, wspierają się wzajemnie. —

Uwaga do Artykułu wilk, znajduje się na osobnym półarkuszu; L.t. W. 46 b oznaczonym. —

(42) Wilkołak, według zdania gminu człowiek przez czary w wilka zamieniony. —

(43) Parf. Poz 74.

79. Wilk go odciągnął. (L. Linde) Parf Zamilkł z przestrachu. —

80. Wilkowi zająca z gardła nie odejmiesz. (Pol: Jan: (31)

81. Na wilka okrzyk, a niedźwiedź pszczoły jedne. (Rys: (32)

82. Zabito głupiego wilka, co na psie się parol spuścił. (Jabł: Ez: (33)

83. Bzdziłszy po wilku czemuż nie krzyczysz i po baszanie? (Pol: Wac: (34)

84. Pochmurno spogląda na wszystkich by wilk. (Rys: Wiz:)

85. I wilk znałart przydzieny gdy chciał porwać owcę. (Kn. Nar: Dz: (Parf Kto chce psa uderzyć, kija znajdzie. (35) Metf

86. Był wilk w sieci, i przed siecią. (Rys: (36) Pier: Był w sieci i na wozie, i pod wozem.

87. Każdy wilk szarą sierść ma. (Rys: (37) Metf

88. Wilk w świecy; Pf Tracił knot, (Linde (38)

89. Siedzi jak wilk nieugłaskany. (Zeb: Linde (39)

90. Gdyby to wiedział kogo pierwej wilk zje? (Rys (40,

91. Wilk wilka nie zjada. (Jelit: Sen: (Metf (41) Parf Kruk krukowi oka nie wykole.

92. Zażarty, jak wilkołak. (Potęb: Ludy (42)

93. O wilku gadka, a wilk w sieci. (Kn: Ad: (43)

W. 46 b

Uwaga

Do Artykułu: Wilk.

Z owego mnóstwa przysłów i lokucyj, w których wilk pierwszą rolę odgrywa, a które w obecnym Artykule są zebrane, daje się widzieć, najprzód, że zwierz ten we wszystkich częściach Polski we mnogiej znajdował się liczbie, potem że znaczne w trzodach, i ludziom często, nie poprzestając, czynił szkody. Ztąd bojaźń i groza, które się w przytoczonych przysłowiach, naprzeciw temu zwierzęciu przebijają. Przewaga tego najdrapieżniejszego zwierza w Polszcze jeszcze mocniej odbija się w denominacyach zielnych, i innych przedmiotów potocznych. I tak mamy: 1. Wilki żelazne używane w piecach, kuchniach, i kominkach. 2 Wilka w kominkach żelaznych, t.j. bryły żelazne, przez szpary pieca ukradkiem wypływające, (s kobold zwane); 3 Wilka na szkutach, t.j. belkę od pobitki, która wzdłuż przez środek szkuty idzie. 4 Wilka u świecy, złodziej albo traci knot zwany, t.j. kawałek knotu, z boku palącego się i świecę trawiącego; 5. Wilki przy drzewach, t.j. niepożyteczne gałęzie, i odnóżki od pnia puszczające się, także bękartami zwane, wzrostowi i rozwinięciu się głównego pnia szkodzące. Dalej w państwie roślinnym: 6. Wilk, ziele, (Orobanche L.)

/.

N. 46.

Hania, która wszystko wkoło siebie zaraża, także lisi ogoń zwana. Po Niemiecku Fuchsschwanz. 7 wilczy mlecz, albo wilcze mleko, ~~Brodawnik~~ L. (Wolfsmilch (Euforbia Cyparyssias. L.) 8. wilczy ząb; czyli świni mlecz, mniszek, popia główka, (Pfaffenblatt, [illegible]) 9. wilczy bób, (Sparganium L.) w Niemieckim: den Fußblättrigen Tragant. 10. wilcze jagody, (Atropa belladonna L.) 11. wilczy groch, (Astragallus Glycophyllos. L. 12. wilcze łyko, Dafne Mezereum L. 13. wilcza stopa. ~~14~~ Wolfsfuß, Lycopus europeus. L.; 14. wilczy pieprz, Wolfsg[illegible]; 15. wilczy ogón, albo wilcza ogania, Lysymachia vulgaris. L.; 16. wilczy mak, czyli maczek polny, Papaver Argemone; 17. Wilczy korzeń, Wolfswurz, Aconitum Lycoctonum; 18. wilczyna, czyli kruszyna, Evonimus verrucosus, (Krzewy) Rzecz godna uwagi, że pomienione rośliny, od wilka nazwy swe biorące, po największej części są jadowite, trucizny w sobie zawierające, jak n. p. Dafne mezereum, Aconitum lycoctonum, Euforbiae, a nadewszystko Atropa belladonna, najmocniejsza trucizna wegetalna, na kontynencie Europejskim. — Nadto figuruje jeszcze miano wilka w Medycynie, jak n. p. 19. wilczy wrzód na goleniu, 20. wilk w wrzodach formujący się, dzikie mięso zwany, 21. wilk w nogach u ludzi, robak pewny na kształt ścierwu; 22. wilk, choroba końska, t. s. co parchy. Szpic.: (Syren.: Marc.: Klug) Jundził.; Linde.) —

W. 46.d

409

Witać

1. Ten jest obyczaj stary; Nowe pany witać dary. (Groch:)
2. Witaj miły, to, lubowo. Parf: Dobry to zysk, granka, obrywka. (Włod.)
6. Witaj mi kaczka nie brodząc. (Dot: Low:) (1)
3. Powitać, albo przywitać kogo kijem. (Jabł: Buk:)
4. Witajże, witajże mój towarzyszu! (2)
5. Na pasterkę, wszyscy, Dalecy, i bliscy; By powitać Pana, Hozanna, Hozanna. (Kol: Gos:) (3)

(1) Bez trudów, bez pracy nieosiągniona.

(2) Z starej pieśni wojskowej. Używane żartobliwie spotkawszy się z kim po długim niewidzeniu.

(3) Pasterka, t.j. msza pasterska, która w całym obrządku r. krzy... ma się odprawiać po kościołach, o północy z 24.° na 25.go grudnia t.j. w ~~dzień~~ [święto] Bożego narodzenia. —

Wleść

1. Wleść weń, jak w maź. (Gm) (1)
2. Łatwo wleść, trudno wyleść. (Kr) (2)
3. Wlazłby i w ogień, gdyby go nie znano; I w ziemię, by go tylko nie widziano. (J. Kochan:)
4. Wleść w długi po szyję, albo po uszy. (Mon) Parf: Zabrnąć. —

(1) W jakąś niemiłą sprawę, w jakiś kłopot.

(2) Jest w związku z poprzednim.

Wnet

1. Wnet, wnet mówi, a niesporo mu. /Kn:/ (1) Parf Żydowskie: „Zaraz”.

(1) A nie rusza się. –

Koń wóz, wozić, woźnica

13. Konie za wozem zaprzędzi. /Linde z Flor:/ (7)

14. Na jednym wózku obie strony doprawa. /Kn:/ (8) Parf Interes, interesem, a przyjaźń przyjaźnią. –

15. Głupi woźnica, co tylko na przednie koła patrzy, a na zadnie się nie oględa. /Zar: Post:/ Metf.

16 Wielka różnica, Pana a woźnica. /Bratk:/

17. I najmędrszy woźnica kiedy słabe konie, / tedy w najmniejszym błotku po uszy utonie. /Ryj: Wiz:/ Metf

18. Woźnica powinien być jak monarcha; rozsądny i sprawiedliwy; nie chłostać tylko tego konia, co nie ciągnie; nie zaś dla zwyczaju chłostania, zarówno i tego, co ciągnie, i tego, co nie ciągnie. /B. I./ (9)

19. Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa. /Gil: Post:/ (10)

20. Nie smarowany wóz skrzypi. /Kn: ad:/ Opp: Kto smaruje, ten tacno jedzie. –

#

(7) Głupstwa robić.

(8) Tak bywało w dawnej Polszcze.

(9) Metafora, odnosząca się do przełożonych rozmaitych urzędów.

(10) Metf: tycząca się niedobranych małżeństw, co do wieku. –

21. Nie wszyscy na wóz, drudzy podle wozu. /Ks/ Parf Nie wszyscy za stół, niektórzy przed stół.

Wóz, woźnica, wozić.

1. Było się i na wozie i pod wozem. Parf
a. I na górze, i na spodzie. (1.) (Żegl: (Boch: Kom:)
2. Przyjdzie jeszcze koza do woza, i zawołam: me-me. (2) (Gm.)
3. Spokojny, jak kobiałka za wozem. (Łowicznie)
4. Potrzebny, jak piąte koło u wozu. (To jest wcale niepotrzebny) Parf
a. Jak djabeł w Częstochowy.
b. Jak Piłat w Kredo.
5. Na czyim wózku jedziesz, tego piosnkę śpiewaj. (3) (Rys (Pot: Paw: (Żab:)
6. Stary furman bicze kręci; (4) (J. M.)
7. Dobry furman na mijscu nawraca (5) (5)
8. Masz wóz, i przewóz. (Łok) (6)
9. O tej tajemnicy wiedzą już i woźnicy. (5) Parf:
a. Baby na targu;
b. Wróble na dachu.
10. Wóz bez smarowidła, szynk bez muzyki, taniec bez dziewki, za nic nie stoją. (Ztaur)
11. Kiedy wóz nasmarujesz, to jakbyś trzeciego konia przyprzągł. (Rys)
12. Tam wóz musi, gdzie konie ciągną. (Kn (Parf Gdzie się konie naprzą. (Rys: (Melf

(Kont: Pag: 47.)

(1) Doznawałość różnych kolei losu.

(2) Będziesz ty jeszcze mojej łaski potrzebował.

(3) Czyj chleb jesz, temu służ wiernie.

(4) To jest praktyk, doświadczony.

(5) Metafora rozpustna.

(6) To jest: masz wybór między dwoma sytuacyjami, zamiarami, projektami, &

Woda, wódka

1. Cicha wody, brzegi rwą. (1.)
2. Dopóty dzban wodę nosi dopóki się ucho nie urwie. (2)
3. Rzeszotem albo sitem wodę czerpać. (3.) / Lok /
4. Każdy na swój młyn wodę obraca. / J. M. / (4)
5. Kto się na ukropie sparzył, ten na zimną wodę dmucha.
6. Burza w szklance wody / J. M / Parf / a wojna żab z myszami. (5)
7. Wgorącej wodzie kompany albo gorąco kompany. / Lok / (6)
8. Wiele jeszcze wody upłynie, nim to się stanie / Jm /
9. Nie pij much a wody, Nie rób panu szkody. / J. M / (7)
10. Nie pomoże woda, jeśli nieuroda. / Nie pomoże Cyganowi mydło. 12. m.
11. Wodę od kaczki kupować. / Jm / (8)
12. Woda jest, będzie, i my pytlować. / Fr: Jak /
13. A gdy mnie czasem ja, kłopot ska swędzi; kwaterczka gorzałki kto poty rozpędzi. / Zab / (10)
14. Jednaż woda sprawuje, że powróz się kurczy, a ser mięknie, wolmięje. / Amfr: /

/ Kontynuacya Pag 52. /

(1.) W Niemieckim: Stille Wasser sind gefährlich.

(2) To samo znajduje się dosłownie w niemieckim, i francuskim języku.

(3) Daremna praca.

(4. Pierwsza miłość od siebie

(5.) Batrachomyomachia. / Kras: /

(6) Oztowiek prędki, do gniewu skłonny.

(7) Przymówka do ludzi skąpych, lub łakomych. –

(8) Znaczy, drogo co kupować.

/ lub owo

(9) okazya zrobienia dobrego interesu

(10) Gorzałka, to samo co wódka.

(28) Gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo.

(29) Odnosi się do dawnego zabobonu w Polszczę, iż bywają od djabła opętani, których ksiądz proboszcz, lub [illegible], odczytując do tego aktu ułożoną modlitwę, i kropiąc opętanego święconą wodą, wypędzał. Autor obecnego dziełka widział jeszcze na własne oczy, wczasie odpustu na Kalwaryi Zebrzydowskiej, w r. 834ᵗʸᵐ czy 5ᵗʸᵐ podobny Akt dokonany na babie, w konwulsyjach będącej, przez O. Bernardyna, wykonany.—

(30) Człowiek spokojny, rzetelny. Lokucya wzięta z bajki Ezopa, o wilku i baranku, którego wilk oskarżał, że mu wodę mąci.

(31) W sensie moralnym znaczy: swego przeciwnika w takiej sytuacyi postawić, aby wymówić, albo wyprzeć się nie mógł.

(32) Metafora, odnosząca się do marnotrawców.

(33) Pragnie mocniejszego trunku.—

40. Często kapiąc miękka woda; Najtwardszy kamień wygłodza. (Kn.: 128)

41. Odkropić czarta święconą wodą. (Lud.: 29)

42. Nie skropisz tego święconą wodą. (Lud.) Parf. Nigdzie ci to na sucho/ nie wyniesiesz się z tego kłopotu.

43. Od wina dobra mina, od piwa, głowa się kiwa; od wódki, rozum krótki; od wody człowiek zawsze młody. (Gm.)

44. Ten człowiek nikomu wody nie zamąci. (30)

45. Do zimnej wody kogo zapędzić. (Kn.: ad.) Parf. Do ciasnej dziury, w kozi rożek. (31)

46. Nie ostoi się woda w worze, albo w rzeszocie. (D/32)

47. Kto wody pić nie chce, wina pragnienia (D.) (33)

Kont: Wojna, wojsko

22. Wojna zaczepna, i odporna. /Linde/ (7)
23. Podać tył nieprzyjacielowi. /Otw:/ Linde/ (8)
24. Plac otrzymać. /Z/ Linde (9)
25. Iść wstępnym, otwartym bojem. /Linde/ (10)
26. Wojsko wielkie, ale na papierze. /Pot: wać:/ (11.)
27. Proporce swoje rozciągać, rozpościerać. /L/ Kn:/ (12)
28. Pierwszego przestępcę w wojsku, bez miłosierdzia karzą. /Ryś:/
29. Na wojnie się ludzie nie rodzą. /Linde/
30. O wojnie w lubym zamyślaj pokoju, A nim zatrąbisz, gotuj się do boju. /B. F./ (13.)
31. Zwierać sploty, kłaść się z nieprzyjacielem. /Z/ Linde/ (14)
32. Nadzieja w Bogu, nie w wojennym rogu. /Got: 6: gry/ (14)

(7) Właściwie traktat względem wojny zaczepnej i odpornej. Z francuzkiego. Un traité offensif et defensif.
(8) Znaczy ustąpić z placu bitwy, umykać (rejterować się)
(9) Zwycięzko zmusić nieprzyjaciela do odwrotu. —
(10) Wprost, bez taktycznych manewrów.
(11) Tak było zdaje się w Polszcze przy końcu 18° stólecia; tak i teraz jeszcze w jednym konstytucyjnym państwie się zdarza, jak n.p. w Państwie francuzkiem w Lipcu 870 r.
(12) Proporce, t.j. co sztandary, chorągwie wojskowe. Znaczenie przenośne tej lokucyi jest, zwyciężać, ba je podbijać. —
(13) Łacińskie: Si vis pacem para bellum.
(14.) Lokucya wojskowa.
(14) Przypowieść wojskowa. Instrumenta wojskowe były: surmy, trąby, rogi. —

W. 50. a

(18) Ob. art: wilk

(19) Udaje niewinnego, głupiego. W Łacińskim: Innocentior Metello.

(20) Im Trüben ist gut fischen. Znaczy: w jakimkolwiek politycznym, lub towarzyskim odmęcie swego zysku upatrywać. —

(21) Zapomnijmy o tym nazawsze.

(22) Wszystko twoje znaczy: bogatego zbogacać. —

(23) Wielki zbrodniarz. —

(24) Dasz się do każdego pierwszeństwa w jakimkolwiek zawodzie zastosować. Tosamo w Niemieckim: Er weiß sich nicht zu schicken.

(25) Rzeczy niemożebne tworzyć.

(26) Jak z mógł na deszczu, Ulewie d

(27) Z rynną. W Niemieckim: im Wasser abschlagen. —

+38. Na pastwej znajomości;
Prosiemy teraz twoiszmości, Na jedną wódki kwaterkę. (Kniaź: Poz:)

39. Darmo wodę młócić. (Gard: Linde)

(Kont: L. 50 b)

~~Woda~~ Woda 412

25. Nie o wodzie wilkowi idzie. (Knap.) (18)

26. Udaje (składa się) jak by wody zamącić nie potrafił. (Linde z Włow:) Porf. Tak gdyby trzech zliczyć nie umiał. (19)

27. W mętnej wodzie pod... się piskorz łapie. (Linde z Włow:) Porf. W odmęcie dobrze ryby łowić. (20)

28. W mętnej wodzie nikt się nie przejrzy. (Pat: Wać) Porf. dwóch poprzednich.

29. Niech to będzie, jak gdyby kamień w wodę wrzócił. (Tert: Linde) (21) Niech o tem nie będzie mowy. (21)

30. Chceż ć skarać raka do wody go wrzócił. (Mon:)

31. Do morza wodę wozić. (Rys:) Porf. Drwa do lasu, b tłusty, potem smarować. (22)

32. Na innych jego, wody by zabrakło. (Sk: Kaz:) Metf (23)

33. Niegodzien, tam temu wody podać. (Mon:) Porf. Rzemyka u trzewika zawiązać. (24)

34. W wodzie ognia szukać; Chcieć ogień z wodą pogodzić. (Smotr:) Porf. Psa z kotem. (25)

35. Leci z niego jak woda z kaczki. (Rys:) (26)

36. Iść z wodą na dwór. (Linde) Porf. Z matą potrzeba. (27)

37. Przedtym wódka była wódką; dziś jest likworem. (Mon:) +

Kont: Wół

9. Rzeży (płacze) jak wół. (Zeat: Linde) (Z.)

10 Kto cielęciem ‡ z domu wyjechał, wołem do domu się wróci. (Glińs: wyoh:) (4) Parf. Zawszy się nazad wracają cielętami wołami; coście wystali byli z domu cielętami. (Star: Ref: b. Kto wyjechał głupi, i w Paryżu rozumu nie kupi. (Rys:)

11. Dźwiń jak wół, a ty jeszcze śpisz. (Zab: (Linde)

12 Z czterma wołami mu tego z głowy nie wyciągniesz. Parf. wojechałomu co do głowy jak trawa siana. (5)

13. Kłasć siodło na wołu (Linde Zbroń:) (6)

14. Niemali koni, wołki muzając. (Birk:) (7)

15. Co wołków, jato wiecek, baranów, ubóstwo pojemy! (Falib:) (8)

16. Zwołowacieć. (Z (Linde) (9)

17. Na wołowej skórze by tego nie spisał. (Haur (Zeat: Linde) (10) Parf. Wołowina by o tym pisać można. —

18. Wołowe oko. (Z. (Boch:) (Linde) (11.)

19. Już ostatniego wołu od pługa wyprzęga. (Pot: arg:) (12) Parf. Ostatkiem goni. (2m

20. Kiedy nie masz wołów, tedy i stół próżny. (Radz: pr:) Mett

21. Nie dla siebie, dla drugich wół sobie jarzmem kark naciera. (Zeat: Linde) (13) ‡

‡ zagranicę

(4) Tyczy się młodzieży, którą rodzice na wojaż wyprawiają. —

(5) Taki urośnie, albo upośledzenie.

(6) Inepto obligare potestatem.

(7) Rozumie się chłopu, za jaki dług. —

(8) Ubóstwo: chłopom. —

(9) Stać się leniwym, ociężałym. —

(10) Tyle wypadków, zawikłań &

(11) Tak marynarze wiślani, i Bałtyckiego morza nazywali obłok gęsty, wielki, okrągły, na przeciwsłonie stojący.

(12) Już wszystko stracił

(13) Wirgiliuszowe: Sic vos non vobis, fertis aratra boves.

‡ 22. Nie pociągną karyi koń i wół do pary. (Pot: Lom.)

(14) Niedobrane małżeństwo. — Parf

23 Wyjaśnie nie zgadzają się woły, gdy jeden rosły, a drugi w opoły. (Chroś.)

(15) w opoły, t. j. do poł tylko tak wysoki. —

(Kont: Pag. 99.)

Kontynuacya woda, wódka

(11) Niebezpiecznie
po niej pływać a tem
więcej po łodzie cho-
dzić.

(12) Nie mając ani bu-
tów, ani mięsa.
Toż samo w Niemiec-
kim: [illegible]
[illegible].

(13) Ciągle tożsamo
powtarzać. W ma-
ło Ruskim narzecz u:
wary wodu, woda
bude. —

(14) Uczony, t.j. do-
świadczony. Expe-
rientia doctus, de-
cimas undas cavet.

(15) T.j. wypluć sobie
gębę, która plugawe,
gorszące brednie ple-
cie.

(16) Wszystko opacznie
czynić. —

(17) Parf Poz: 4 a

(15/16) multum clamo-
ris parum lana

(15½) Tożsamo w na-
rzeczu Słowackim:
Darmoge, prot wode
plavati. —

15. Woda nie ma pod sobą
belek. (Linde) (11.)

16. Rymopis, co się wodą
częstuje;
Niebardzo smacznie rymuje.
(Knap) Parf

a Gdy piszący wiersz wodę
pijesz;
Z takowego nie utyjesz. (17)

17. Ubogi z wodą warzy.
(Linde) (12)

18. Zawsze jedną wodę
warzyć. (Zygar: Gr:) Parf

a Jak kos, zawsze jedną
i tożsamą piosnkę świ-
stać. (13)

18. Uczony żeglarz dziesią-
tej wody się lęka, bo ta naj-
większa bywa. (Birk: Kaz:)
(14)

19. Kto pływać nie umie,
niech się na wodę nie pusz-
cza. (Falib:)

20. Trudno przeciw wodzie
płynąć. (Pot: arg:) (Rys) (15½)

21. Teraz gdy ciężka przygo-
da nas bodzie;
Trudno już mamy pływać
przeciw wodzie. (Chrośc:)

22. Do wody z gębą. (Kn) (15)

23. Wody wiele, a ryb mało.
(Pir: wym:) (Mtlf Parf (15/16)

a Więcej huku, niż puku;
b więcej ryku, niż mleka.

24. Na powietrzu ryby łowić,
w wodzie ptaki łapać.
(Linde z Stow:) (16)

24. Każdy młynarz na swoje
koła wodę ciągnie. (obraca)
(Rej. Zw:) (Rys:) (Parf Każdy
radna swoje motowidło
przędzę zwija. — (17)

(Kont: 50/a)

W. 53

Wieś, wioska, wieśniak

1. Bogdajto u nas na wsi, co wszystko tanio. (Linde f. Ironia.) —
2. Kupił tym wieś, ale pieniądze gdzieś. (Kn.)
3. Omnes tres, wszystka wieś. (Rys.) (1) Bartalomes infutori, jeden kmieć, dwa dzwony. (W.) Trzy żołnierze o jednym oszczepie. —
4. Wsią chłopami stoją, nie panami. (Linde) (2)
5. Dosyć jednej bez długów szlachcicowi wioski; Taki nie wie co pozew, co kłopot, co troski. (Dos. Jow.)
6. Wsi spokojna, wsi wesoła, wszędzie używiasz po kryjomu. (Kras. List.)
7. Teraz spokojnie popracach wśród wioski; Czasby żyć próżnym od niezbędnej troski. (Zab.) (3)
8. Dziwujesz się, iż się na wsi nie nudzę, a ja się dziwuję, że się w mieście bawisz. (Kras. List.)
9. Ach, gdybym miał na wsi nie próżne obory! Przy tym Antał wypiwniczy albo Oksheft spory! — (Zab.)

(1) Ucinek na drobną szlachtę, zagonową; chodzącą pieszo &

(2) W matowarskim zamczu; Bez dwa, na, nie bardzo pana.

(3) Próżnym, zamiast wolnym: Niezbędny, t. j. co brzydkiej.

Zupa 45 / Chleb 9 / wino 25 / 79 / 70

261 / 70 / 191

191

Wyglądać, wyjrzeć

1. Wyglądać kogo. /L/ Linde/ Parf. wyzierać. — (1)
2. Trzeba za nim wyjrzeć. /Kn/ (2) Parf. trzeba mu na palce patrzeć. —

(1) Oczekiwać kogo niecierpliwie, co ma nadejść, lub przyjechać.
(2) Nie ma mu ufać.

wyjść, wychodzić

1. Wychodzonego zagrać. /L./ Linde/ Gołęb.:/ (1)
2. Wyjść pod żagiel. /L/ /Dam W.:/ (2)
3. Wyjść na sucho. /Gn/ (3) Parf. Z całą skórą.
4. Wyjszła z mody poczciwość; hytrością świat żyje. /Kras: Sat:/
5. "Już nikt nie kocha, Jak kochano wprzódy; Stała na miłości wyjszła wcale z mody." /Zab:/
6. "Trudno aby co do dobrego końca przyszło; co z złego początku wyszło." /Dyar: Sądu:/
7. Na dobre mu to wyszło. /Linde/ Opp. Na złe. (4)
8. Nie masz tego, ~~żeby~~ złego które na dobre nie wyszło. (5)
9. Wyjść na swoje. /Mon/ (6)
10. To na jedno wychodzi. /Linde/ Parf. [illegible] funt, funt fig; — nie kijem, to pałką. (7)

(1) (Pieśń, albo nóty, w rytmie marsza, dla gości odchodzących, lub odjeżdżających z jakiej uczty lub zgromadzenia. Ob. Art. Uczty, Toasta.
(2) Mówi się o okrętach i statkach, odpływających z portu, na wysokie morze. [illegible]
(3) Z jakiej kłótni, bitki, lub innego niebezpieczeństwa, wyjść bez szwanku. — Mit heiler Haut.
(4) Co rozpoczął, albo czynił, po jego woli się stało. —
(5) Ob: Art: Dobre
(6) Nie mieć straty, szkody przy jakiej entrepryzie, interesie. —
(7) Jedno i to samo.

ii. wyjść na lnelzi, — (Dilch: Sen: (Linde) (8).

(8) Dostąpić zna-
czenia, godności, przez
pracę, pilność, dobre
obyczaje &c

W. 80.

<u>wylądz, wylęgnąć</u>

1. Nie wylęże sowa wielbłąda, tylko brzydkiego ptaka. /Biel:/ <u>Parf</u> Nie wylęże sowa sokoła, tylko taki jak i ona /Gm/ (1)

2. Tam zawsze ptacy dążą, kędy się wylęga. /Pol. lud.:/ <u>Parf</u>

3. Przyrodzenie zawsze do swej chęci ciągnie; każdemu gniazdo milsze, w którym się ulęgnie. /Stryjk/ <u>Parf</u> Szczwany zając, nawraca ku gniazdu.

4. Z jednego wylęgli się jaja. (2) <u>Parf</u> Jednej kuźni, jednej mincy, jednej farbny, na jedno kopyto.

5. Gdzie góry zasiądą, tam się mysz wylęże. /Kosz/ (3) <u>Parf</u> Z wielkiej chmury mały deszcz.

(1) Każdy trzyma się swego rodu. Fortes creantur fortibus et bonis.

(2) Jednej matki dzieci.

(3) Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.

81.

wylot, wyloty

1. Znamię ptaszka na wylotę. /Boch: Kom/ /Linde/ (1) Darf. Nawskroś.
2. Gdzież się podziało w wiekszości kiedy kontusz na wyloty; Szamara z petliami; Brata górę nad Węgrzami Surkami. /Beatr/ (2)

(1) Jschtmann durch und durch.
(2) Kontusz: suknia polska wierzchnia; Żupan, spodnia; na wyloty rozumie się rękawy od kontusza wywrócone i zwykle wtyle spięte. —

wymowa, wymówka, wymówić

1. Wymawia się, zjadł coś. /Kn/ Darf. zbrajt coś. —
2. Nie umieć się wymówić, jest to być niewolnikiem proszących. /Lub:/
3. Łatwo o wymówkę, chcąc kto co uczynić komu niechodzi. /Pot: Arg:/
4. Nie dawaj, i niewymawiaj. /Kn/ (1)

(1) t. j. niedawaj, jeżeli masz potem wymawiać.

wymysł, wymyślać

1. Na wymysł cóś czynić. /Kn./ Parf. na złość, na przekór komu cóś czynić. /Linde/ (1)
2. Wymysłki. /Mącz./ (2)
3. Wymyślać w czym. /Zł./ (3.) Parf: kaprysić, grymasić. —

(1.) Może także znaczyć: czynić cóś, czego drudzy nie czynią. —
(2) Powieści, bajki, apologi. —
(3) N. p. w ubiorze, w jedzeniu, chcieć się różnić od drugich

wynieść, wynosić

1. Kontent, że z ognia duszę wyniósł. /Teat: Linde/ Parf. z życiem się tylko ratował. —
2 Już ostatnią poduszkę do Abrahamka wyniósł. /Teat:/ (1)
3. Wynieść się z jakiego kraju, miasta &. /Zyg./ Parf. Przesiedlić się. —
4. Wynieść się z tego świata. /Teat./ (2) Parf. Przenieść się na inny żywot, albo do wieczności.
5. Wynoś się z tąd! /Mącz./ Parf. a. Won, precz; b. fora ze dwora. (3)
6. Wynosić co z domu. /Kn./ Parf. Plotki robić. (4)
7. Takich strzeż się prosić, którzy zaproszonymi przyjaciół wynosić /Nr: Pom./ (5)
8. Pioruny częściej biją na miejsca wyniosłe niż na niskie. /Wyw: Knett/ — (6)

ticiato

(1) aby ją zastawić lub sprzedać, a pieniądze potym przepić. —
(2) Umrzeć
(3) Wypędzając kogo z domu, lub z jakiego innego miejsca. Rusin mówi: Wyknom dwery! —
(4) Opowiadać obcym, cóś się w domu dzieje.
(5) Prosić: Zapraszać na objady, wieczerze & strzeż się plotkarzy.
(6) Łacińskie: Feriunt summos fulmina montes.

/.

9. Niewynoś się nad drugich, mógł byś wziąść po pyszczku. (Gm.)
10. Wynosić kogo pod niebiosa. (L. gm. (7.)

Wypaść wypadek.
1. Wypaść u kogo z łaski. (Lgm.) Parf wpaść w niełaskę
2. Największa nieszczęśliwość, wypaść z szczęścia, pt Bardz: (Parf wypaść w nieutaskę, ubogiemi szczęścia. —
3. Wypaść z pamięci. (Zam. Post.) Boch: Kom: (Lentr: Linde) (1) Parf Pójść w niepamięć, w zapomnienie. —
4. To niewypada. (Lgm.) Parf To nie przystoi, nie godzi się. (2)

Wypowiedzie
1. Wypowiedzieć kogo. (Linde) Parf Banitować. pt. (1)
2 Wypowiedzieć komu pt.(2)
3. Wypowiedz służbę Lasom i zwierzowi,
Służyć miłości, niż myśliświe zdrowiej. (Past. 7.)

(7) Chwalić kogo nadzwyczajnie. Niemiec mowi: Jemandem über grünen Klee loben.

(1.) Albo komu z narzędzi wypaść z pamięci, albo jaka nazwa, słowo, imię wypadło nam z pamięci. —
(1) Es ist entfallen.

(1) To samo: Ławy wołać, wygnać kogo z kraju, lub z miasta.
(2) Służbę, dzierżawę, mieszkanie. —

W. 84.

Wyraz, wyrazić

1. Proszę ode mnie przyjąć wyraz głębokiego uszanowania (1) Parf: lowy, raziwszy mam zaszczyt
2. Niżej na podpisie wyrażony. /Linde/ (2)

/Kont: Pag 108. do 110. włącznie./

Wyroby, Wyrobić

1. Młode piwko, wyrobi się to. /Bals:/ (1) Parf: Jeszcze się burzy piwko, jeszcze się niewyrobiło.
2. Co też nie wyrabia! /Num: P. D./ (2)
3. Co też pierwsza miłość nie wyrabia?! /Stasz: Num:/
4. Wyrobić się z czego. /Linde/ (3)
5. Wyroby rękodzielne. /Gm./ (4.)

(1) Formułka kończąca zwykle listy do wyższych pisane.
(2) Formułka zaczynająca prawie wszystkie dokumenta prawne. Także: Ja niżej na podpisie wyrażony etc.

(1) O młodzieży płci męskiej.
(2) Rozumie się figle, psoty, albo dziwy.
(3) N. p. z zaległych referatów urzędowych, albo z zatrudnień gospodarskich.

(4) manufaktury

85.

(1) Rzecz wątpliwa. W Łacińskim: Sub judice lis est.
(2) Który lub co powie, lub napisze.
(3) Udać się na samotność.
(4) Formułka używana przy ślubie. S.: który ... przed kim za księdzem powtórzyć powinien.
(5) Losu; przeznaczenia.

Wyrok, wyroczenia wyrzec

1. Wisi tajeszcze na wysoku. (Linde) Parf. Na dwoje babka wróżyła. (Gm) (1)
2. Tojeszcze niewyroczna. (Lgm) (2)
3. Wyrzec się świata. (L. Linde.) Parf. rozbrat z łowarzystwem ludzkim zrobić. (3)
4. Wyrzekam się piekła, szatana i sprawy jego. (Gm) (4)
5. Wyrzekam się wszystkiego; jeśli to nieprawda cośrzekłem. (Baz:) Parf.[a] Żebym nie doczekał zbawienia wiecznego; Tak mi Bóg miły.
6. Małżeństwo, gdy się go miłość wyrzekła; jest największym nieszczęściem, jest obrazem piekła. (Zab:)
7. Wyroki nieba. (L.) Parf. Wyroki najwyższego! (5)

(1) Znaczy więcej, jak wymawiać.
(2) Przysięga, wrzody. W Niemieckim: Ich wünsche ... (illegible).

Wynut, wyrzucać

1. Wyrzucać co komu na oczy. (L.) Linde) (1)
2. Pługawszą rzecz tych, którzy wyrzucają przeciw ... swemu obmawiają, rzeliby to wyrzucili, ... albo pili. (Erasm. Rzg:)
3. Wynut na twarzy, na ciele, na skórze. (Lgm) (2)

Wyrozumieć

1. Wyrozumieć ubóstwu, panowie nasi nieumie-ją. (Książ. Pod.) (1)
2. Niewyrozumie takną cenu szyty. (Pot. Arg.)

(1) wyrozumieć: jego smutne położenie pojąć, i przyjść z pomocą. —

Wyrywać, wyrwać się

1. Wyrwać się z jakiego nieprzyjemnego miejsca lub towarzystwa. (L.) (Linde) Darf Wyniesć, wyślizgnąć się. —
2. Wyrwać się z głupim słowem, albo konceptem (L.) (1)
3. Niepotrzebnieś się wyrwał. (Gm.) (2)

(1) Ob. Hist. o Filipie z Konopi
(2) Łacińskie: sitacuisses, philosophus mansisses. —

Wysadzić, wysadzić się.

1. Częstokroć się ten zdradza, kto się nad wysadza. (Pot. Zac.) (1)
2. Nad starych rozum z swym się nie wysadzaj. (Kotaki)

(1) Kto się rad nad drugich wynosi.

wysechnąć
1. wysechł, jak szczep. /Kn/ Parf. Jak szczepa, jak trzaska. — b skóra, i kości.
2. mogę się łatwo wymknąć przez najmniejszą dziurkę;
Bom tak wysechł, że tylko kości mam, i skórkę. /Bendr/

wyścigi, wyścigać.
1. Iść /biegać/ z kim na wyścigi. /L/ Linde — Metf
2. wyścignąć kogo. /L/ (2)
3. wyścigać kogo, z kąd. /Lgm:/ Parf wykurzyć. (3)
4. wyścigi konne. /Gm/
(4) Rodzaj zabaw szlacheckich ... + zang. się wprowadzonych.

wysiec, wysiekać się
1. wysiekać się z kim. /Kn/ /Włod:/ Parf wyrąbać się (1)
2. wysiekł się piętami. /Kn/ Parf Goni za sobą. (2)
3. Językiem się wysiec /L/ (3)

(1) Ubiegać się równocześnie z drugim, za jakim celem, lub przedmiotem.

(2) Używane zwykle tylko w znaczeniu chwalebnym. N. p. w lnauce, w rozumie, w jakiej sztuce wyzwolonej. —
(3) Drażniąc, prześladując kogo, zniewolić go do opuszczenia jakiego miejsca.

(1) Rozumie się na pałasze, szable, karabelki, na sejmiku, lub w pojedynku.
(2) Ratować się ucieczką.
(3) Usprawiedliwić się z jakiego zarzutu mowną. —

W. 88.

(1) Z jakiéj niebezpiecznéj sytuacyi.

Wyślizgnąć się

1. Wyślizgnął się jak piskorz. Kuss Barsch Sak węgorz. Jabł: Ez: (1)

2. To nawet, coś już trzymamy, zręcznam się często wyślizgnie. Pilch: Sen: Parsz. Gzranka często od gęby odpadnie, bo co przy gębie jeszcze nie twoje. —

Wyśmiewać

1. Wyśmiewając innych, spodziewaj się być wyśmianym.

2. Przyszedł nakoniec je den z dobrze patrzających, Załował i wyśmianych i wyśmiewających. Kras: Baj:

Wysoki, Wysokość, Wyższość

1. Czem wyższa wieża, tem rychlej upadnie. (Ryś: Zw:)
2. Na wysokie góry domy rade często bije gromy. (Kn:) (Met.) Parf. Czem kto wyżej siedzi, tem się bardziej poci. (1)
3. Wysoko patrzy. (Bies:) Parf. Nos zadziera; Nos wyżej gęby. (2)
4. Gładkie patrzą wysoko. (Budn: Ap:) (3)
5. Bóg wysoko, a przyjaciel daleko. (Ryś:) (4)
6. Wysoce urodzonemu, wysoce uczonemu, &c (5) (Linde)

(1) Ob. Hist: Jan Kazimierz.
(2) Człowiek hardy, ambitny.
(3) Gładkie i piękne kobiety.
(4) Trudny ratunek, radź sobie, jak możesz.
(5) Tytulatury na listach, adresach, dyplomatach, nominacyjach. —

Wyśpiewać

1. Wyśpiewać co. (L. Linde) (1) Parf. Wyspowiadać się.
2. Wzięty na torturę wyśpiewał wszystko. (Dz.) (2)

(1) wyznać, wydać tajemnicę, przyznać się. —
(2) t. j. Przyznał się do wszystkiego.

Wyssać

1. Jam sobie tego z palca nie wyssał. (Kn.) (1)
2. Wyssać kogo; Wyssać kraj. (Kron:) (2)
3. Widziałem jak wychodził drzwiami gach wyssany; Ledwie trzęsąc bezsilny bok, i wątłe nogi. — (Ktul: Ow:) (3)

(1) Słyszałem to od drugich.
(2) Przez rozmaite nakłady: podatki, liweranki, forszpany, zniszczyć dobrobyt mieszkańców. —
(3) Na ciele, na siłach wyssany. —

wystać, wystąpić.

1. Niewystoisz tu nic. /Kur. Lwow./ (1)
2. Wystąpić z klubu; (2) Parf z rzędu.—
3. Wystały rozum. /Piłek: Sen:/ (3)
4. Zimny pot na mnie wystąpił. /Stasz: Num./ Parf stogi drżały pode„ mną. (4)
5. Wystały trunek. /L. Gor./ Parf klarowny. (5)

(1) Niewskórasz nie stojąc; oddal się więc.—
(2) z porządku zwy„ kłego
(3) Dojrzały, doświad„ czony.
(4) Ze strachu.
(5) Piwo, miód, wino.

Wystawa, wysta„ wić

1. Najlepsza równość wystawa dla wszędzie. /Pol: Syl:/
2. Wystawić wszystko i siebie na szanc. /Piłek: Sen:/ (1)
3. Wystawić kogo na nierząd. /Kur./ (2)
4. Żeby utracić z tego pa„ mięć, moja rada, wysta„ wić sobie słodką przy„ szłość, i drwić z biedy. /Teatr:/
5. Wdzięk wszędy, szukaną krasą nieprzyprawny. Powaga bez hardości, do„ wcip niewystawny. /Nar. Dz:/ (3.)
6. Żyć wystawnie /L. Gor./ Parf po pańsku;
7. Wystawa sztuk pięk„ nych; rękodzieł; produk„ tów gospodarskich, rol„ niczych etc. (4)

(1) Ob: Art: Szanć.
(2) Mianowicie kobietę. Prostituere
(3) mowa o kobie„ tach; raczej o kobie„ cie
(4) Wielu powszech„ nej kultury, i cywi„ lizacji. Rzecz, za przykładem Angli„ ków w r. 1851 zadanym, obecnie na ca„ łym kontynencie eu„ ropejskim od czasu do czasu powtarza„ jąca się.

Wyświadczyć, wyświecić

1. Wyświadczyć kogo z miasta, lub z kraju. (Linde) (1)
2. Wyświecić kogo z miasta. (Linde) (2)

(1) t. s. co wygnać, wypędzić. –
(2) Przyświecać kogo z miasta wyprowadzić, czyli wypędzić. Odnosi się do ustaw prawa Saskiego (Magdeburgskiego) przez króla polskiego Zygmunta I^o (starego) miastom polskim udzielonego. – Ob. Hist:

Wyszumieć

1. Wyszumieć się. (Linde) (1)
2. Niech młode piwko się wyszumi. (Lud) Pasz. wyrobi. (2)
3. Odanie począł malo, lom tyknął wyszumiało. (Książ: Poz:) (3)
4. Kapusta czerwona, pijaństwo rozpędza, i do wyszumiałości pomaga. (Syreńsz:)

(1) Upiwszy się wytrzeźwić. –
(2) Tysiąc się młodzież wyszumi.
(3) Ob. art: Usty

W 92.

wywiady, wywiedzi.

1. Wystać kogo na wywiady. (Linde) (1) Parf
a Na zwiady, b Dostać języka. – c Na szpiegi.

(1) w czasie wojny, aby wiedzieć o sile, i stanowisku wojska nieprzyjacielskiego.

wywinąć, wywinąć się

1. Kogo się nieszczęście imie, nic tatiwo mu się wywinie. (Kn) F
2. Kogo się nieszczęście imie ten nos ucierając palcówinie. (Rys:)
3. Wywinąć się. (L. (Linde) Parf wykręcić się. (1)
4. Choć karni ty minie, to się z niej po śmierci nikt nie wywinie. (Hor: Kniaź) (2)

(1) Z biedy, z kłopotu.
(2) Karń, kara.

Wodzić; Wywieść

1. Wywieść kogo w pole. (1)
2. Wywieść kogo z rozumu. /Linde/ (2)
3. Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała z kąd rodem. /Teatr/
4. Rej w czym wodzić. /Rys/ (3)

(1) Oszukać, otumanić kogo.—
(2) Przez złe traktowanie do szaleństwa kogo doprowadzić.
(3) Przodkować, w tańcu, w wojsku, w senacie, w sprawach etc. Niemieckiego: Den Anführer führen.

Wywołać

1. Wywołać kogo z miasta, albo z kraju. /Linde/ (1)
2. Wywołać kogo na rękę. /Kn/ Linde/ (2)
3. Wywołany pieniądz. /id/ (3)

(1) Wygnać, banitować.—
(2) Wyzywać kogo na pojedynek, na pałasze.—
(3) Pieniądz, pewny gatunek monety, z obiegu wywołany, niemający prawnej wartości.—

Wywrót

1. Włożyć (ubrać) co na wywrót. /Z./ Linde/ (1)
2. Wypiciowy rozum szachtuja) Na wywrót go wymienią. /Rej. Zw./ (2)
3. Wywracać narzęby. /Z/ Linde/ (3)

(1) N. p. koszulę, suknię, włożyć na przeciwną stronę.
(2) Mowa opijaków, opojów.
(3) Niwować, fałszować, kręcić w interesach.

Wziątek, wziąść

1. Nikt wziątkiem nie gardzi. /Zegl./ Parf. Od przybytku głowa nie boli. (1)
2. Przyjaźń ich tam, gdzie wziątek. /Anfr/ (2) Parf. Nie ma z kasu bez interesu.—
3. Wzięty, jak świnka w żydowskim domie. /Linde, z Staw./ (3)
4. Z pulpitu weź, i z dzieży ciasto. /Kn/ Parf. Wziąłeś konia, weźże i bicz.— (4)
5. Gdy się do czego szczerze zawezmiemy, nic nam nigdy nie przeszkodzi. /Teat. Linde/

(1) Paradoks.
(2) Gdzie coś zyskać, urwać mogą.—
(3) Wzięty, t. j. miły, przyjemny. W tym miejscu ma się rozumieć przeciwnie.
(4) Kiedyś zabrał tyle, weźże i resztę.—

[Kont: Pag: 61.]

Wzory, wzorki

1. Z panów niżsi wzory biorą. (Kras: Pod:) (1)

2 wzorki z kogo zbierać. (Linde) (2) Parf. a Simia, naśladownik, Małpiarz. b małpować kogo.–

3 Szkoła wzorowa, pisarze wzorowi. (3)

(1) Regis ad exemplum totus confor mitur orbis.

(2) Przypatrywać się komu uważnie, w celu albo naśladowania, małpowania go, albo szydzenia z niego

(3) Klassyczni, innym szkołom lub pisarzom za wzór służyć mogący.–

wzrost

1. Dojrzałość jest granicą wzrostu. (Kluk: Zoo:) (1.)

2. Człowiek pięknego wzrostu. (L-gm) (2)

(1) może być równie użyte w sensie moralnym.

(2) wysoki, wysmukły.

Względ, względy.–

(3.) 1. Wszelkie na się mamy względy, a na drugich czynim zrzędy. (Sabt: Ez:) Parf. Sobie darujemy, drugich nie rujemy. (Linde)

94. b

wabić, wabik

1. Nie zwabisz mnie
i Toruńskim pierni-
kiem. (Ob. Lis.) Bajka
z pirogami z cmenta-
rną. —

Widmo.

1. Zowie lud pospolity każ-
de pojawienie nadnatu-
ralne. (1.)

wiosna, wiosniany

1. Wiosna pola i łąki gę-
ste, obfity sate góry;
Okrywa trefionemi misternie
kędziory. (Morsz.)
2. Na powrót wiosny,
ożył w ptaszęcej rzeszy, i
słowik miłośny. (Tot: Linde)
3. Wiosna razem przywiedzie
bożąt poczet słodki,
I żarciki ucieszne, i wdzięcz-
ne chichotki. [Nar: Dz:]

(1) I sprawiedli-
wie; albowiem naj-
większa część takich
pojawień, jest tyl-
ko skutkiem prze-
widzenia

W. 95.

436

Wzdychać

1. Wzdycha, i usycha. /Gn./ (1)
2. Nie wzdychał, nie klękał; tylko trzosem zabrzękał. /Knap: Do:/ (2)

(1) Z miłości, tęknoty &

(2) Bogaty konkurent, oczkę ubogiej panny. —

Wzruszyć

1. Wychwalaj ile możesz, boto miękkie uszy; Pochlebstwo bardzo lekkie, i najprędzej wzruszy. /Hor: Sat:/
2 Chcesz żal we mnie pobudzić, wzrusz go wprzód sam w sobie; wtenczas żywiej uczuję, co przykro tobie. /Hor:/ (1)

(1) Flentibus adflent; ridentibus adrident, humana corda.

96. ~~Suplement~~

(3) Znaczy: Chytrości oczyć, i misterstwa wykryć, na jaw wydać. (Znacz: po Łacińskim: lorniemvem los confligere. —

(4) Odgrażając. Znaczy: bo ty sobie o mnie myślisz? Nauczę cię ja gdzie raki zimują. —

(5) plamaż, Stra[illegible] mentu, na papierze.

(6) Illustracya Poz: 24

(7) Chwali P. Boga jak umie. —

(8) wszystko jest na przeciwnie.

(9) Parf: Poz 13.

16. Zagawronić się (Linde) Parf Język w gębie zapomnieć.

17. Próżnością wrona czarna pawim piórem zdobi. (Stryjk. / Parf Poz: 12.

18. Ze wstydem uciekła wrona, z obcych piór ogołocona (Zab (Baj Fedra)

Wrony / gawrony

5. wronom oczy wykłuć. (Z (Macz: (3)

6. Wrona wronie oka nie wykole. (nie wyktuje) (Linde z Staw: (Parf Kruk krukowi oka nie wykole. (9m)

7. Każdy woli za jedną nogę dwie wronie utopić. (Pot. arg: Jow: (Parf a Dwie sroki za jeden ogon trzymać; b Przy jednym ogniu dwie pieczeni upiec; c Jednym zamachem dwie muchy ubić; d Jednym bankietem dwa wesela odprawić. — (Linde)

8. Matenki tylko dbają o dzieci; Tylko i to mło'dy wron, za wronem leci. (Bratk)

9 Nie wypadł ja wronie, Bocian podogona (Knj (4)

10 Wrona, Kawka, żyd. — (sk: (Staw: (Linde (5)

11. Tam koło jeziora zwyczajnie są pleszcze, Ptak wieszczy, czując spuście mając deszcze. (Hor: Zimm: (6)

12. Nie pomoże wronie kąpanie. (Rys: (Parf Murzynowi mydło.

13. Wżdy musi wrona krakać, gdy śpiewać nie umie. (Pot: Jow; (7)

14. I wrony już na ń kraczą. (Rys; (8) Parf. wszyscy na ń bija, jak wróble na sowkę. —

15. Pospolicie, tak śpiewa jak nawykła wrona. (Parf (Linde (9) #

Winogrona, Wino, (Kontynuacya).

13. Trzeźwi mętty umyst słowa orzeźwiły, Jak gnuśne nerwi stare wino siły. (Zab:)

14. Złe niedojrzałe, ale też złe i przestałe grona. (J. Koch:)

15. (8) Kto nie żałuje łać wina wygardziele, łaćno o sekundanty. (Pot: Arg:

16. (9) Czyste wino w głowę nie idzie. (Teat: Ludz:)

17. Zagrzać sobie winem głowę, pałkę. (L. gm:)

18. Po dobrym winie, i łager wypija. (Kn:) Parf: a łagier zębów nie wy kole.

19. (10) Co wino radzi pijają, a tłuste kąski zjadają, Nie zbiorą tacy pieniędzy, owszem będą zawsze w nędzy. (Dz: dom:)

20. Znać wino po occie. (Gm: (11.)

21. Wino chłopa obali. (Kn:

22. (12) Z najlepszego wina, najostrzejszy ocet. (S/13)

23. Od wina, dobra mina. (Gm:)

24. Z wina dobra myśl rośnie, A frasunek podlany, Taje jak śnieg zagrzany. (J. Koch:) Parf: Na frasunek dobry trunek. –

25. Cłtego świata zgoda, Słama wino przed wodą. (Pot: Jow:)

[Kont: Pag 100.]

(8) metafora; tyczy się kobiet.

(9) Sekundanty do butelki.

(10) To jest wzeby nie kole.

(11.) Czy dobre było, czy kwaśne? Metf: Znać wstarości, jakim kto był w młodości

(12) A wódka może nie? –

(13) Metf: Dobry, gdy się zepsuje bywa najgorszy. –

98.

7 Kont./ Wada, wadzić

(5) Rady, t. j. chętnie.

(6) Lokucya ta jest zabytkiem dawnej gościnności polskiej.

Zawadzić.

7. Nie wiedzę o tem żadnej wady/
Poprawię, gdy trzeba, rady. (Kn/ 5/)

8. Mała często wada piękną rzecz ochydzi. (Kn/)

9. Zawadzić o co, albo o kogo. (L. Gm/ Parf

10. Prosimy też kiedy (czasem) o nasz próg, a nieszczęsno" ta zawadzić. (L. Gm/ 6/)

11. Przyrodzone cudze wady kto mędrzy znosi bez zwady. (Kn./)

12. Patrzysz na swoje wady oślep, i bez szpary;
Skrzętnie w przyjaciołach szlakujesz przywary.
(Zab/ Parf Poz.: 64)

~~(1) Rzecz niepotrzebna, albo trudna do wykonania.~~
~~W Niemieckim brzmi [illegible] —~~

~~Wióry~~
~~1. Wióry zrę. (L/ Linde/)~~

N: 22.

Kont. Wiatr

(15) Pomyślny do żeglugi.

24. Wiatr powinien być pomyślny. /Dol: Arg/ (15)
25. Nie jeden wiatr zawsze wieje, nie jednako się zawsze powodzi. / /Kor: Ad:/

Kont: Wół

(15) Zapominają starzy, jacy byli zamłodu.

24. Wół za morzem pogrosou, a przewozu sto złotych. /Rys:/ Parf. Droższa przyprawa niż potrawa.–
25. Zapomniał wół, jak cielęciem był. /Gn: (15)

IV. 100
c. 2

Kont: Wino, grona

(14) Z Łaciński
go: Vinum laetificat
cor hominum. –

(15). Zawieszą w nazwie
Słowackim, i polskim,
wino Tokajskie, tłe,
czone z gron, od któ,
rych jagody, przyjrza,
łe, niebyły odjęte, celem
produktyj maślaczów.

(16) Wszyn kow,
niach polskich
wiecie dębowy
był znakiem wi,
na; wiecha sosno,
wa znakiem piwa
a krzyż drewniany
znakiem miodu.
Do tego urządzenia
policyjnego odnosi
się obecne przysło,
wie. –

(17) Zwaicę, czyli zwad,
cę, kłótnika, po
Niemiecku: niem.
Weinton. –

(18) Zabywaj: zapomi,
naj. Porf przypomi,
ci gminny: Nafrasu,
nek, dobry trunek

26. Słodki skutek wina;
Że nam często piękna
przyśni się dziewczyna.
(Zabł: Fir:)

27. Każ wino nosić, póki
beczka leje;
Póki wiek służy a śmierć
nie przyspieje. (J. Kchn:)

28. Wino rozgania frasun,
ki troskliwe. (Petr: Hor:
Porf Nafrasunek dobry
trunek. Porf:

29. Gdy cię czasem jaka tro,
ska swędzi,
kwaterczka wina kłopo,
ty rozpędzi. (Zab: Zabł:)

30. Wino, panny, i muzyka
na melankoliki; wy,
bijają z łba roje. (Dwor

31. Wino cieszy, i rozwesela
człowieka. (Karp: (14)

32. Wino samorodne. (Z gm
(15)

33. Utonął w flaszy wina
(Kn) Porf Spił się, utonął
w dzbanie piwa.

34. Wino stało, tytuł tyją dziś
stołowym. (Haur:)

35. Dobre wino, i bez wieni,
ca wypiją. (Linde) Porf
Dobremu piwu nie potrze
ba wiechy. (16)

36. Rozpustna rzecz wino, a
za burzliwa pijaństwo. (Łop:

37. Wino czyni pośmiewcę,
a napój moćny zwajcę. (S. 17.

38. Pieśniami, i winnym trun,
kiem; Zabywaj z tego fra,
sunkiem. (Hor: Min: (18)

39. Zagina do wszeteczności
wino. (Petr: Ek:)

(Kont: Pag: 103.)

W. 101.

439

Kont: **Wiara, wiarzyć.**

36. Wiara Rufiańska. (Mącz. 21)

(21) wiara niepewna; od Rufiana, czyli stręczyciela. (Fides lenonia. 7

37. Niewiedzieć komu teraz wierzyć, zdrady wszędy pełno. (Kn: Ad: 122)

(22) Zabyto już za Ks: Knapskiego w Polszcze, przy końcu 17go stólecia. —

Kont: **Wara, warować.**

7. Waruj się towarzystwa graczów, urzędników. (Bud: Apf: 5)

8. Waruj! wota Flisa na sternika, gdy spostrzeże w korycie kłody, miałizne, lub inną jaką przeszkodę. — (6)

(5) waruj się, t. j. ostrzegaj się, unikaj:

(6) w Niemiecki: Habt acht. —

w. 102

(1) Dawna Lokucya prawa polskiego. Zaszyta: „Intromissy" ja do jakiéj nieruchomości. —

(2) Dać komu podarunek z powodu jego urodzin, albo imienia. — we francuzkim une étrenne; w Niemieckim: ein Angebinde

wiązać, uwiązać; wiązanie

1. Snadniéj się nieuwiązanemu kotowi obliznąć. (Linde) Metf

2. Uwiązywać w imieniu. (Z) (Stat: Litw:) (1)

3. Dać komu wiązanie, albo nawiązanie. (Z. Gn.) (2)

(1) Gromadnie walić się dokąd, tak, że szumnie występować. W Łacińskim afluitnatim.

(2) Do jakiego miejsca, albo do domu przybyć w liczném towarzystwie znienacka, niespodzianie —

wał, wały, walić.

Wałem jechać, albo iść. (Kn: Th:) (1) Dosł walić, zwalić się (Z) (2)

W. 103.

440

W. Conjunctivum

1. W Leżączki. (L.) (1) (Linde)
2. W Stojączki. (d.) (d.) (2)
3. W Śpiączki. (d.) (d.) (3)
4 W Rozmawczki. (d.) (d.) (4.)
5. Wzawód. (d.) (d.) (5)
6 Wgłos. (d.) (d.) (6)
7 Wdorywczą. (d.) (d.) (7.)
8. Wdochwytkę co robić. (Linde) Df Wdopadki; wdorwy. (8)

(1) znaczy leżąc co robić;
(2) d: stojąc;
(3) Item: śpiąc.
(4) d: Wrozmowy
(5) Ubiegać się oco, zinnemi.
(6) Mowić co, wOff tajemnie, pocichu.
(7) Prędko, beznamysłu, izastanowienia działać.
(8) Parf: Pcz: 7ᵉⁱ. –

Wale; Waledykcyja

1. Smutne wale. (Kat: Her: (1)) (Linde)

(1) Rozstanie się; pożegnanie. Dostownie wyraz ten łaciński tłumacząc, znaczy: Bywaj zdrów. –

W. 104

Wędzić, wędzić się
wędzidło

1. Wędzić się nad czym. (1) /Pilch: Ser:/ /Z./ Parf[a] Mozolić się. (1) b Słonę sobie suszyć; c ślęczeć.

(1) N. p. Nad książkami, rękopisami, projektami, rachunkami &.

wendeta

wendetę trzymać, albo wendetą się bawić. /Z./ /Linde/(1)

(1) T. s. co tandetą, przekupstwem.-

Kont: Wino

40. Wino, siarką trąci, albo zatrąca. (Tel, Linde) (19)

41. To wino ma już ob- rzask. (L. gw.) (20)

42 Wino myszką trąci. (Ligm: (21.)

43 Oj wino, wino, wino;
Lepsze niż ~~[illegible]~~ miód byś było
w Kani Galilejskiej. (22)

44. Wino miód. (Linde) (23)

45. Przednie wino; czuć je nim ~~z~~ myszkę Popielową. (Tel. Linde:) (24)

46. Da się wino pić, ale rzuci. (Kn: Ad:) ~~Part~~ ale szkło po obali —

47. Wino ochrzczone. (L. gw.) (25)

(19) Wino podrabiane siarką, albo zaprawione siarką dla zapobieżenia aby nie skwaśniało. Po Niemiecku der Wein schmeckt nach Schwefel.

(20) Już się ma ku skwaśnieniu

(21) Wino stare wytrawne. Francuz zwie ten zapach wina: un bouquet.

(22) Z pieśni kościelnej dawnej polskiej. —

(23) Miód w winie rozpuszczony, czyli wino miodem zaprawione.

(24.) Wino węgierskie bardzo stare, niby pochodzące jeszcze z czasów króla Popiela, którego myszy zjadły. —

(25) t. j. wodą rozpuszczone

10. 106

Wzgardą, wzgardzić

1. Przyszedł do tego stopnia wzgardy, że nikt przed nim czapki nie zdejmie. (Zab: Wyg:) Przed nikt kapelusza nie uchyli. –

Kont: Wiek

12. Kiedy mistrzowie starych wieków drwili; Cóżby dzisiejsi partacze robili. (Pot: Arg:) (5)

13. Za jaśniał wiek złoty; Pełno wsie, pełno miasta, mnożą się klejnoty. (Kras: Woir:) (6.)

14. W równym wieku, gdy dobrana parka, Żyje szczęśliwie, nie wiedząc co swarka. (Knap: Linde.)

15. Niema wiek nic z miłości; my czasem stary, Lubiemy się przyzierać pięknej wdzięków twarzy. (Zab:)

16. Jak dziś z tym większy dziw, Zwykł potwarz na niewinne rzucać Rewerendy. (Zab: Linde) (7.)

(5) Mistrzowie: Filozofowie, Poeci. drwili: błądzili. Allusya do wiersza Horacego: Aliquando et bonus dormitat Homerus. –

(6) Pełno: sprzedają się dla potrzeb zbytkowych szlachty polskiej przy końcu 18go stólecia.

(7) Rewerendy, zamiast księży.

442

W. 107.

Objaśnienie niektórych przedawnionych wyrazów.

1. Wija, wijadło, t. s. co nawalnica, Zawierucha. (Linde)
2. Wiłczko; imie własne, staropolskie (1) (L)
3. Władymir, imie ruskie, po polsku Włodzimirz (2)
4. Władysław, władnący sławą. (L)
5. Włoka, kraina międzyrzeczna, leżąca między dwoma spławnemi rzekami. (L) (3)
6. Wiłka, rodzaj gry to warcabki, zwanem zwici. (Włod: Stów:)
7. Wyderkaf, zwało się w Polszcze, gdy kto pożyczył komu pewną summę, a tem czasem nim się ta summa oddała, trzymał w onej summie majętność, z któréj pożytki brał. (Budz:) (4)
8. Wykrawanka, gatunek czapki chłopskiéj. (Bandtk.)
9. Zbożny, imie staropolskie, znaczy to samo, co August, tak jak Szczęsny, znaczy to samo co Felix. (Linde)
10. Zbyszek, Zbyszko; Diminutivum imienia Zbigniew. (L)
11. Zarębić, to samo co łam, włoka, szlad, te pewnego wymiaru niwiaty, brano je jako dnie orne. (Czać:)
12. Rydwan, gatunek wozu tryumfalnego. (Czars: Stów. Czasopismo: Zak: Oss:) (5)

(1) Z Łacińskiego: Lupus, o Lupulus.
(2) Znaczy: władnący pokojem, albo panujący w pokoju.
(3) Włoka ta, że z miary gruntów
(4) Słowo, wzięte z języka niemieckiego, to jest Wiederkaufsrecht, t. j. prawo wykupna za stawę.
(5) Z Niemieckiego: Reitwagen.

W. 109 8

(6) Pejki, są rodzaj służby razem urzędni, ków policyjnych, którzy na miejscach publicznych, osoby Sułtana strzegą.
(7) T.j. Sampantre.
(8) Chociaż niezawsze młoda.—
(9) Od strzelania do celu.—
(10) Wyprawa na panny za mąż idące, także dobra żonine.
(11) Także fundacyja dla [illegible].
12. Brodziński mniema, że w dworskim języku, znaczyło to wiele przez Polonezowi dowodzić, w Niemieckim: den Tanz führen
(13) Z czasów wojen z Tatarami, i Turkami.—
(14) Kiermasz słowo wzięte z języka niemieckiego, (Kirchmesse, kirchweihfest.) Praźnik zaś jest prawdziwe słowo słowiańskie od przaśnów, chleba przaśnego, który na ofiarę do Cerkwi noszono, albo może od próżnowania, że się w święto nic robi, tak jak niedziela od niedziałania. (Klecz)

13. Niewiatek: Łokietek; t. s. co karzeł. (Mtag:)
14. Pajuk, z Tureckiego. Pejk. (P.(6))
15. Sampantre, zwała się w Polszcze tabaka krefelkowa, z krajowego liścia, domowej fabryki. (Gołęb. (7))
16. Tytiuń, z Tureckiego: Tutun; też samo cybuch, Czubuk, albo Czebuk.— (Czart: Staw:) Sulka, Sula
17. Kapszuk, wzięty z Tatarskiego: Kipczuk.— (Ł)
18. Młodnotna świeczką po Krakowski nazwana. (Gołęb: (8))
19. Czterdziestnica, t.j. 40 dniowy, czyli wielki post, od środy popielcowej, aż do wielkiej nocy.— (Linde)
20. Celstadt, staropolskie nazwisko strzelnicy. (Gołęb: gry: (9))
21. Żeński sprzęt, czyli przywianek. (Dudz)
22. Zołtarz, t. s. co psałterz. (Linde)
23. Marszałkować, czyli rej wodzić. (Brodz: (Gołęb. Lud:)
24. Branka, Plennica; kobieta w niewolę wzięta. (Gołęb. Lud: (13))
25. Zarzec, ten który małżeństwa raj; także Dziewosłęb, druch, swat. (Gołęb: Lud:)
26. Kiermasz, Praźnik, Święto Kościelne, rocznica poświęcenia Kościoła, albo Patrona Kościoła. (14)
27. Pur, miara zbożowa, pięć purów szło na beczkę Wileń,

/.

N. 1~~10~~09.

(15) Łaciński: Boreas; Niemiecki: Nord wind. –

(16) Śmigust, po Niemiecku: Schmeck ostern. –

(17) W Języku Łacińskim, Plebiscit.

(18) Tak się zwała w prawodawstwie polskim, nagroda za szkodę, ranę, uchronienia człowieka, lub bydlęcia, tudzież za zabicie z przypadku: oddawanego połowicę gwałtowa: War: Mąż, człowiek. Wargelt zaś, mit wolnym od uczynku, który kto niechcący z nieuwagi popełnił. (Linde)

(19) Pięć ich jest w mili polskiej. (Gwag:)

(20) Idzie ich 80. na jeden gradus geograficzny.

ska; a g. bezeknatoszt Ryżski. (Czac: (Linde)

28. Siewierz, zwał się w starej Polszcze wiatr północny. (Bud: (Linde) (15)

29. Skojeciu (waga (3ª część Uncji; a 24ª grzywny; waży groszy 10. złota, lub srebra. (Czac:)

30. Sznur; miara geometryczna; ma prętów 10. łokci ~~100~~. 75: stóp 100. (Zabor: (Łęski) (Ostr:) (Czac:) pr:)

31. Śmigust, Śmigus; zowie się podarunek, który sobie młodzi ludzie płci obojga, w drugi dzień świąt wielkanocy wzajemnie dają; przyczem według zwyczaju niemal w całej Polszcze, mianowicie w Krakowskim istniejącego, wodą się zlewają. – (Linde) (Gołęb:) (16)

32. Trzynów; gatunek talerza, albo misy drewnianej, który szlachta polska przed zaprowadzeniem cynowego, i fajansowego naczynia, używała. (?)

33. Wiec; zjazd, zebranie pospólstwa, t. j. całego narodu. (Linde) (17.)

34. Wargelt, Wergelt, t. j. Basarunek. (Szczerb) (Sax.) (18)

35. Wierszt, albo wiorsta, mila ruska. (Bud: Ap:) (19.)

36. Wierszt, albo wiorstwa; miara geometryczna rosyjska (Chmiel:) (20.)

W. 110.

(21) Po Niemiecku: Lenz drüber, tudzież zapleśniałe,

(22) Gatunek konnej szyi, w którym koń albo się biegnie, albo z jednej nogi na drugą przeskakuje. Lub powtorku: Gwido.

(23) Także kawaler złotego runa. —

(24) Ptak Foenix, ogniwazek dla tego, że według Legendy Greko Rzymskiej, stary Foenix ptak bajeczny spala swoje gniazdo, i z swoich popiołów się odradza. —

(25) Mianoborka wiatrów u pogańskich słowian, teraz używane żartobliwie o ludziach lekkomyślnych, i znaczy to samo co świstak, świszczypałka, pędziwiatr.

(26) Ubolewając, litując się nad kim, którego nieszczęście, albo los przykry spotkał. Etymologij tych wyrazów, niezdołaszy tomi się nigdzie doczytać.

(27) spanie po obiedzie.

(28) Zowią się, gdy mąż, który dopiero co żonę pojął, takową z jej spryntem do swego domu, lub mieszkania przeprowadza,

(29) U klass średnich, i niższych, odbywa się ten akt z uroczystością i traktamentem w domu P. młodego.

36. wersal, wersalik; zowią się u drukarzy wielkie litery zapoczątkowe. (Linde)

37. Wierzbięta; imię chrzestne staropolskie. (21.)

38. Swiętego Wita taniec. (Kraj.) (22)

39. Lutliż; Bohater młody; rycerz mężny. (Linde) (23)

40. Wyożymiec; Ogniwaczek. (Id.) (24)

41. Kartofle; z Niemieckiego: Erdäpfel, zowią się na Mazowszu Gajdaki; w krakowskiem i Sędomirskiem: Ziemniaki; w Wielkiej Polszcze i Kujawach: Perki; na czerwonej Rusi i Pokuciu, Kartoflki, Barabole; w innych częściach Polski: Ziemne jabłka (Gołęb.)

42. Wścibski; człowiek, który rad we wszystko swój nos wścibia. (Gm) Das Naseweis, ciekawy. —

43. Swistum posiwistum: (25)

44. Nieborak, nieboraczek, Niebożątko. (Gm.) (26)

45. Pomerydjanka; (Linde) (27)

46. Przenosiny: (Id.) (28.)

Litera Z, Ź, Ż,

Do sprawdz

Lit Ż, Ź, Z.   Skazówka.   ręka Ks. Brzozowskiego

446

Dla P. J. Żeżrów, i Dowkany. –

Nr. Porządku	Słowo główne	G-a-y-z-n-a.	Uwagi.
1.	Żaba.	1. 3.	
2	Zabawa.	9.	
3.	Zabić.	4.	
4.	Zabijeg.	11.	
5.	Zabrać.	11.	
6.	Zabrnąć.	11.	
7.	Zachatem.	11.	
8.	Zachcieć.	12.	
9.	Zachować.	12.	
10.	Zachwycić.	12.	
11.	Zaciąć.	13.	
12.	Zaciąg.	13.	
13.	Zaćmić.	14.	Zaćmie nie
14.	Zacząć.	14.	
15.	Zad, zadek.	15.	
16	Żaden, żadna.	110.	
17	Zadać.	16.	Zadatek.
18	Zadrzeć.	17.	
19	Zagon.	17.	
20.	Zagrać.	18.	
21.	Zające.	2. 5. 6.	

Nr Pozycyi	Słowo główne	P-a-g-i-n-a	Adnotacye
22.	Zajechać	18.	
23	Zajrzeć.	33. 43	Za, zdrość
24.	Zakazać.	19.	
25.	Zakląć.	19.	
26.	Zakład.	19.	
27.	Zakrawać	20.	
28.	Zakręt.	20.	Zakręcić
29.	Zakrystya	~~21~~ 24.	
30.	Żak.	6.	
31.	Żal, Żałoba.	22.23. ~~24~~.	
32.	Załać.	26	
33.	Załecać.	26. 27.	
34	Załegać	25.	
35.	Zamek.	28.	
36.	Zamiatać.	29. 82 6=	Zmiatać
37.	Zanadrze.	29.	
38.	Zanosić się.	110.	
39.	Zapał.	30.	
40.	Zapas.	30.	
41.	Zapasić.	31.	
42.	Zapomnieć.	31.	
43.	Zaprawa.	32.	
44.	Zaprzeć.	~~23~~. 22.	
45.	Zapust.	32	

Nro Porządk.	Słowo główne.	P-a-g-i-n-a	Uwagi.
46.	Zarebie.	~~23~~. 22.	
47.	Żartok.	2.	
48.	Żart.	33. 37. 38.a 38.b	Żartować
49.	Zarwać.	38.a	
50.	Zaszczyt.	39.	Zaszczycić.
51.	Zataić.	35.	
52.	Zatkać.	35.	
53.	Zatopić.	35.	
54.	Zatrzeć.	36.	
55.	Zawadzić.	36.	
56.	Zawiązać.	40.	
57.	Zawinąć.	40.	
58.	Zawiesić.	41. 42.	
59.	Zawód.	41.	Zawieść
60.	Zawołać.	42.	
61.	Zawrzeć.	42.	
62.	Zazdrość.	33. 43.	Zajrzeć, zazdrościć.
63.	Ząb, zęby.	1. 7. 8. 108.	
64.	Żądać. ~~zboże.~~ —	~~25.~~ 9.	Żądze
64½	zboże —	25	
65.	Zbrodnia.	90.a	
66.	Zbroja.	90.b	Zbrojny
67.	Zbytek.	21. 22.b	Zbytkować
68.	Zdanie.	21.	
69.	Zdechnąć.	44.	

Ner Pozycyi.	Słowo główne	P–a–g–i–n–a.	Uwagi.
70.	Zdołać.	45.	
71.	Zdrada.	52. 77c	
72.	Zdrowie.	46. 47. 48. 107.	
73.	Zdziebło.	111.	
74.	Żebra	45.	Ziobro.
75.	Żebrać.	51.	Zbjón.
76.	Żebrać.	49.	Żebrak.
77.	Zegar.	49.	
78.	Żegnać.	50.	Przeżegnać.
79.	Zejść, Znijść.	60. 22a	
80.	Żelazo.	94.	
81.	Żer.	95.	
82.	Zgadnąć.	62.	
83.	Zgaga.	62.	
84.	Zgasnąć.	100.	
85.	Zgładzić.	100.	
86.	2 Zginąć.	100.	Należy pod Poz 87.
87.	1 Zginąć	52	Należy pod Poz: 86.
88.	Zgoda.	52. 77a 77b	
89.	Zgoła.	101.	
90. [~~82~~]	Zgroza.	101.	
91. [~~83~~]	Ziarnko.	53.	
92. [~~84~~]	Zieloność.	94.	Zielone
93. [~~85~~]	Ziemia.	95. 96.	
94. [~~86~~]	Zjeść.	97.	

5. Lit Z, Ź, Ż   Kontinuacya

Nr. Pozycyi	Słowo główne	P-a-g-i-n-a.	Uwagi
~~94~~ 95.	Zjewać	98.	
96.	Zima.	34. 108.	
97.	Zkąd.	10.	
98.	Zlegnąć.	99.	
99.	Złapać.	99.	
100.	Złączyć.	98.	
101.	Złodziej.	61a 61b 63. 109.	
102	Złoto.	79. 80. 81.a 81b 81c	
103.	Złość.	61a 64a.b 65. 112.	
104.	Złożyć.	78.	Składać.
105.	Zmieniać.	82b	
106. ½	Zmieszać. zmierzać.	82b 82b a	
107.	Zmija	83.	
108.	Zmindak	83.	
109.	Zmora.	84.	
110.	Zmowa.	84.	
111.	Zmrok.	84.	Zmrożyć.
112.	Zmyć.	85.	
113.	Zmysł.	85.	
114.	Znać.	86. 87.	
115.	Znaleść.	88.	
116.	Żniwo.	88. 111.	
117.	Znosić.	88.	Znieść.
118.	Żołądek.	88.	
119.	Żółć.	89.	
120.	Żołnierz.	90. 90b	Żołdak

Nr Pozycji	Słowo główne	P-a-g-i-n-a.	Uwagi.
121.	Żółte	89.	
122.	Żółw	24.	
123.	Żona.	Od 53. do 59go włącznie	Żenić się
124.	Zostać.	102.	
125.	Zraz.	102.	
126.	Źródło.	103.	
127.	Żreć. ssisić	103	Żarłok
128.	Zuchwał.	91.	Zuch.
129.	Żupan.	92.	
130.	Żur.	92.	
131.	Żużel.	92.	
132.	Żwać	112.	Żuć.
133.	Zwada.	2. 105.	
134.	Zwalić.	105.	
135.	Zwarzić.	105.	
136.	Żwawieć.	104.	
137.	Zważyć.	104.	
138.	Związać.	93.	
139.	Zwierciadło.	104.	
140.	Zwierz.	91.	
141.	Zwierzyć.	93.	
142.	Zwiesić	93.	
143.	Zwinąć.	60.	
144.	Zwodzić.	70.	
145.	Zwyczaj.	73.	
146.	Żyć, życie	70. 71. 74. 75. 76. 106. 109.	Żywe.

Z Nro Porządku	Słowo główne.	P–a–g–i–n–a.	Uwagi
147	Życie.	72.	
148.	Żyd.	69. 66. 67. 68. 68a	
149.	Zysk.	69. 107.	
150.	Żywność.	76.	
151.	Żyźność	76.	
152.	Zys. zis,	69.	Żyzo, waty.
153.	Żyza	72.	
144½	Zwycięstwo	113.	Zwyciez zyć.

Griess, Sępol potąd: 1/4 871.

Brzozowski

Z. 1.

450

Żaba, żaby

1. Niechciała czapla płotek, a teraz je żaby. – /z Bajek Ezopa/ /Part/
a Niechcieli żydzi manny, niechże jedzą g... cibule. –
2. Kiedy konia kują, żaba nogę podnosi. (1)
3. Żaba odrzeka się błota, a tkwi w nim. /Ryś: kn/
4. Nie zje żaba wołu, choć nań pysek rozdziawi; /Kn:/ ~~/Kn/~~ (2) /Kont: Pag 3./

Ząb, Zęby.

1. Jest to cnota, nad cnotami, trzymać język za zębami. /Tołst: milcze/
2. Ząb, za ząb, oko za oko. /Bibl. Leopol/ (1)
3. Łomi pochlebić, kiedy zębów nima.
4. Jak były zęby, nie było chleba; teraz chleb jest, a zębów nima (2) /Kij: Zw:/
5. Zęby szczerzyć (wyszczerzać) jak wielkanocne prosię. (3)
6. Ząb za ząb, się sprzeczać /kłócić/ /L/
7. Kasza, /Chleb/ do ~~go~~ (go) zęby koło. /L./ (4)
8. Niczego mu w zęby; było tak wszędy. /Lgm./ (5)
9. Słowa przez zęby cedzić. /L/ /Part/ /Mon:/
a Pod zębkiem odpowiadać. (6)
10. Zęby na kogo, lub na co ostrzyć. /Linde/ (7.)
/Kont: Pag 7/

(1) Gdy kto wyższym chcę zrównać, a nie ma do tego upoważnienia.

(2) Parafraza przysłowia: Nie każdego kąsa, co wężem trząsa.

---

1) (Prawo odwetu.

(2) Według włoskiego: Senza g... e senza denti, mi fatto dej vostri patenti. –

(3) odnosi się do zwyczaju mianowicie na Rusi istniejącego, że przy każdym wielkanocnym święconym ~~w dostatkach~~, u wyższych stanów, powinno być pieczone prosię z korzeniem chrzanu w pysku, które to ostatnie na pozór okazałość jest powodem, że prosięciu zęby widno.

(4) Niesmaczna ...mu. Wymysły wiedzenia

(5) O ludziach tęgiej powierzchowności, mianowicie o kobietach.

(6) Niechętnie, albo z przerwą.

(7) pragnąć ~~czo~~ czego namiętnie.

Zając.

1. Zabił zająca. [Łok: Ł. m.] (1) Part:
a wywrócił koziołka;
b wziął kozła;)
2 Skromny, jak zając. [id.] (2)
3. Zając ucieczką bezpieczny; lew stawieniem się, i możnością [Zamfr:]
4 Drży zając, kiedy nań orzeł z góry bije. [Linde]
5. Często inny Chart porwie zająca, nie ten, co dogonił. [Pot: Wac:] Part.
a Inny sieje, inny zbiera. (3)
6. Wiele Chartów, zającu śmierć. [Linde] (4) [~~Kont: [illegible]~~]
6½ Dobry zając przy słoninie i tłuszczu skopowym. [Biel: Przys:]

1. Żartok. (1) ~~Part~~
Part a Obżartuch;
b Ćmę połknął.

Zwada

1. Przykrzejsze czasem bywają przeprosiny, niż sama zwada. [Zamfr:]
2. Gdzie się wciśnie zwada, Ginie wszelka rada. [Knf]
3. Dla zwady zamykają drzwi przed pijanemi. [Pot: Jow:]
~~4. Podobno tu zastawiasz na zwadę. [Górn: Dw:]~~ (1)
5. Słowa do rady; ręce do zwady. [id.]
~~6 Pokaż co umiesz, czyś do rady, czy do zwady.~~
Pag: 105.
[Kont: ~~[illegible]~~] /.

---

(1) Znaczy: upadł, przewrócił się.

(2) Żartobliwie o tych, co skromnymi udają, albowiem zając tłusty zowie się w terminologii myśliwskiej: skromny.

(3) Sic vos non vobis &
[Virgilego.]

(4) Viele Hunde sind des Hasen Tod.

[Kont: Pag: 5. 6.]

(1) Człowiek wielejedzący

(1) Podobno szukasz okazyi do kłótni. —

Kont: Żaba, żaby

5. Wyrzucono go, jak żabę z ~~wody~~ wiersze. / Ryś: / Kn: Ad: /
6. Nadyma się, jak żaba, co się chciała wołowi wyrównać. / Ezop: (3)
7. Koniowi nogi kują, a żaba swoją nadstawia. / Ryś: Kn: / Darf: Poz: 24 (4)
8. Więcej jest żab, niż bocianów, wypleni je trudno, niepodobna / Zad: Linde / Metf:
9. Spadł, jak żaba z wierszy. / ~~Ryś~~: (5) / Dot: Syl: / Darf: spadło mu z Szranki.

(3) W Niemieckim: Er bläht sich auf, wie ein Frosch im Mondschein.
(4) Odnosi się do ludzi próżnych, chcących uchodzić za mędrych, bogatych, niebędąc takiemi. —
(5) Wiersza, wiercierzi, gatunek sieci do łowienia ryb.

Ż, Ż, Ż, 4.

Zabić, zbójca, zabójstwo,

1. Markotno zbójcy, gdy mu podróżny nie dla mieszka wydrze. (Ll. mpr:) (~~2~~)
2. Na zabój pić, tańcować &c. Parf. a Do upadłego. (L.) (1)
3. Być zabity na mnie, lub na kogo. (L.) (2)
4. Zbójcy niesprawiedliwie wydzierają, a sprawiedliwie są dzieląc. (Rys:) (3)
5. Zabił mnie (L. gm.) (Linde) (4)
6. Mąż żonę zabijał. (Zabł. Ez:) Parf poprzedniego. –
7. Spać, jak zabity. (L. gm.) Parf Śpi, dobudzić się go trudno. –
8. Zabitą śmierć! (L.) (Gorn: Dw:) (5)
9. Zabitą śmiercią zginąć. (Petr: Pol.) (5)
10. Więcej ludzi rozkosz zabija, niż morze, lub wojna. (Mon:)
11. Zabiłeś mnie! (Kn.) Parf a Dobiłeś mnie! (6)
b Po śmierci są równa. –
12. Zabity Niemiec, moskal, włoch &c (L.) (Linde) (7)
13. Dałby się zabić ze swego pana (brata, żony) (L. gm.) Parf Uwojenby wskoczył.
14. Czynić co na ~~zab~~ zabój. (L. gm.) Parf: Do upadłego. –
14 Jnna zabić, inna zamordować. (B. L.) (8)

~~(2) Principijs obsta, sero medicina paratur.~~

(1) Do upadłego, t.j. aż jeden pod stół, lub z stołka upadnie.

(2) Lokucya używana, gdy kto na kogo bardzo zagniewany, i chce mu szkodzić.

(3) Stosowała się ta przypowieść, przy podziale Polski.

(4) To samo, co bił mnie mocno. Lokucya specyjalnie Żydowska.

Lokucya zastarzała (obsoleta) Znaczy to samo, co: Do kata! Do djabła! n.p. Zabitą śmierć, nie tak byś się miał, gdybyś co umiał. (Gorn. Dw:)

(5) Znaczy nie naturalną, lecz gwałtowną.

(6) Wyrządziłeś mi wielką szkodę, wielką złość, która mnie życia pozbawić może.

(7) t.j. Niemiec dzielniejszy i całem jest nie mówiący innym językiem, jak ojczystym. –

(~~8~~) N.p. Pić, tańczyć, kłócić się, potykać się &c.

(8) Po Niemiecku: Todtschlagen ist noch kein Mord.

Z. 5.

Kont: <u>Zając</u>, <u>zające</u>

(5) Rozumie się: idzie na polowanie.

(6) Nie boją się go, bo wiedzą że on sam tchórz.

(7) trwożliwe, bo jaźliwe.

(8) wszyscy się miłości boją. —

(9) Ucieczką się ratować z jakiegoś niebezpieczeństwa. Z Ruskiego. Zajko, Łapki tyże, ochdy uteże. W Łacińskim: Gratias agit pedibus quod salvus evaserit.

(10) Znaczy: ma piękną, gładką płeć; Zasadza się ta Lokucyja na przesądzie gminnym, że kto zające często jada, piękną płeć dostaje.

(11) Lokucyja kulinarna staropolska. Znaczy: drób zajęczy z czarnym sosem.

(12) Ślepy postrach. W Niemieckim: Panischer Schrecken. —

(13) Kosmyk, t. j. ogon, który jak wiadomo, u zająca krociusieńki.

(14) Ze strachu.

7. Na zająca z szwagrem, a na niedźwiedzia z bratem. (Pol. Syt.) (5)

8. Umizga, wdzięczy się, by ogrodny zając. (Rys.)

9. Przed zającem żaby nie uciekają. (Zab. Zabł.) (6)

~~10. Zajęcze serce. (Linde)~~ (7)

11. Przed Kupidynem, i Mars sam zającem. (Anacreon) (8)

12. Pocałować nóżki (Kn.) (9)

13. On tego tak rad słucha, jak zając bębna. (Kn.)

14. Zające jadła. (Le Leat.) (10)

15. Zając pod czarną juchą. (id.) (11)

16 I zajączek wtenczas śmiały, kiedy lew w klatce. (Boch. Kom.) Porf: Rade myszy, kiedy kot śpi. —

17 A dokądże po sobie położywszy uszy; Umykasz mój zajączku choć cię nikt nie ruszy. (Pol. wać.) (12)

18. Zaskapańska tak krótka jak zajęczy kosmyk. (Linde z Ossow.) (13) Porf. Zaskapańska na bystrym koniu jeździ. —

19. Zające pięty go przechodzą. (Linde) (14) Porf. Drżą pod nim łytki. —

Tytki.

20. Zajęcza warga. /Linde/ (15)

21. Daleko kęsy zajęcza. /Rys:/ (16) Parf. Daleko jeszcze tyzka od gęby. —

(15) Gdy się dziecko rodzi z wargą górną wśrodku przeciętą, jak u zająca. W Niemiec-kim: Ein Hasenschar-Scharte. W Łacińskim: Labium leporinum.

(16) kęsy; t. j. co kęsy, psie kandys

Żak, Żaki

1. Kto w szkole żakiem nieposłusznym, będzie potym w Rzeczypospoli-tej mieszczaninem /oby-watelem/ zuchwałym. /Petr: Pol:/ Parf. Jaki uczeń taki obywatel.

2. Nie każdego żaka bywa ksiądz. /Rys:/ /Kn:/ (1)

3. Ani żak, ani dworak. /Kn:/ /Zegl:/ Parf. a. Ani dotań-ca, ani dorożańca. b. Ani do Boga, ani do ludzi; c. Ani do rady, ani do zwa-dy. (2)

4. Nie umieszli, to będziesz u ludzi prostakiem; Ślęczysz zaś nad książkami, to cię nazwą żakiem. /Stryk: Gon:/ (3)

5. Być żakiem uczonym, umiejącym pisać, i dwo-rzaninem dobrym. /Dwór:/

6. Żaczek bez chęci do nauki, jest by złotnik bez pieniędzy. /Fur:/

7. Żaki; pewny gatunek sieci na ryby w kraju, wacło. /Czac:/ (4)

8. Żak, co się uczy bez księgi; Nie będzie doktór tęgi. /Kn:/

9. Żak, co bez książki chodzi do szkoły; Zgodzi się potem paść woły. /5/ +

(1) Żak był to w Polszcze, co u Rusi nawó diak.

(2) W Łacińskim: Neque ad ~~forum~~ chorum, neque ad forum. —

(3) Ludziom nie do-godzisz. —

(4) Czacki mniema, że nazwała stąd poszła, iż może żaki szkolne ten rodzaj sieci wyna-leźli. —

+ 10. Żaczka na ostra-szysz nadętym pychą-nem. /Zel Linde/

Z. 7.

453

(8) nieuważano to czy kto młody, czy stary.
(9) Już już przy nim.
10. Przypatrzeć się jej dobrze, zblizka, czy jej czego nie brakuje, lub czy nie ma czego nadto.
(10) Uśmiechać, umizgać się do kogo.
(11) Uzłoczyńców wdzieni sądny. Używane tak, że wżyciu potocznym, grożę komu karą, za jego złe postępki.—
(12) Z... lub zgłodu. Ob: Hist: Król Stanisław August.—
(13) Ze złości, lub z nader wielkiego bolu.—
(14) Lata, lub wielka część życia, jaką pracą moralną, lub fizyczną się trudnie.
(15) Jam już był mężem, kiedy WPan byłeś dzieckiem.
(16) Znaczy: umrzeć.

Ząb, zęby

11. Śmierć w zęby nie patrzy. /Kn/ (8) /Rys:/
12 Ma śmierć między zębami. /Linde/ (9)
13. Zajrzyj wprzód dobrze w zęby, nim komu dobrodziejstwo wyświadczysz. /Ryj: Zw:/
14. Zajrzeć dziewczynie, /kobiecie/ w zęby. /Pot: Linde/ (10)
15. Zębami świecić. /L/ /Bach: Ep:/ Parf. Poz: 5(?) Parf Ząbki, śmieszki. (10)
16. Będzie ptaszy i żyłyta nie zębów. /Leopol:/ (11)
17. Zębami dzwonić. /L/ /X. Albert:/ (12) Parf Zębami kłapać.—
18 Zęby ścinać, albo zaciąć /L/ Pot: Syl:/ (13)
19. Kto dał zęby, ten da i chleb. /Kn/ ~~(14)~~ Parf a Bóg nie opuści, kto się nań spuści. b Kto dał dzieci, ten ~~da i nadzieję~~ da i na dzieci.—
20. Łatwiej jest bez zębów się obejść, niż bez chleba. /Teatr/ Linde/
21. Zęby na czem zjeść. /L/ /Linde/ (14)
21. Już ja nosiłem mundur, kiedyś WPan koszulkę w zębach. /Teatr:/ (15)
22. Zęby zadrzeć. /L/ Parf nogi, (16)
23. Nie jeden sukcessor zadrze zęby, nim stary antecessor z nóg się zwali. /5/

(17.) Brak wszyst-kiego; niedostatek.

(18) Wielka drożyzna. Oszczędnie trzeba żyć.

(19) Tak tego mało.

(20) Za twardy do dla ciebie kąsek. Rusin mówi. Ne dla psa, kowbasa; ne dla kota sało. —

(21) Pogrozić komu. Ob. Hist: Król Stefan Batory.

(22) W znaczeniu moralnym. —

(23) Mieć z kim sprzeczkę /kłótnię a z duza-tipek. —

(24) Ze złości. —

(25) Mówi się o zwierzętach transzyt-nych; ~~klo~~ mianowicie o koniach, które w 4tym roku stare zęby zmieniają, a nowe dostają. —

(26) Znaczy zdaje się, że śmierć wszystkich, i największe cierpienia leczy.

(27) Dentes sapientiae; ostatnie zęby trzonowe, które w 30tym roku życia wykłuwać się zwykły. Znaczy zatem tak zakwiąż: że ten, lub ów jeszcze ~~k~~ktystek; właściwie zaś, że głupi. —

(28) Było na co patrzeć, ale nie było co jeść. Bałamucił kiłpanów.

(29) ~~Gy~~ Gdy się czego pragnie chciwie.

24. Niema co pod zęby kłaść. /Linde/ Parf Nie ma co włożyć w gębę. (17)

25. Jednym zębem trzeba chleb jeść. /Kn/ (18)

26. Na jeden ząb mi to nie padnie. /Kn/ Dudz: /Ołtad/ (19) Parf Wróbel się tym nie nakarmi.

27. Nie dla twoich zębów to kostka. /Kn/ Parf Do wody zębą. (20)

28. Pokazać komu wilczy ząb. /Erazm/ (21)

29. Pismo to zapalczywe, nie piórem, ale wilczym zębem jest pisane. /Żebr: Ow:/

30. Uchwycić się oczyma, rękami, i zębami. /Z/ Linde/ (22) Parf Nogami.

31. Mieć z kim swar aż do zęba. /Mącz: Żegl:/ (23)

32. Ząb za ząb się ze mną kłócił; on mi raz powie dziat: kiep, a ja jemu dwa. /B. J./

33. Zębami zgrzytać. /Z/ (24)

34. Zęby [szersić] szczerzyć. /Z/ /Linde/ (25)

35. Umarłych zęby nie bolą. [Kour: p. 30 ob.] 26./

36. Jeszcze mu nie urosły zęby mądrości. /Z./ Linde/ (27)

37. Oczy się wzdy dobrze miały; Zęby od głodu szczekały. /Kn/ (28)

38. Piszczą mi zęby na co. /Kn/ Parf Mam chrap na to, lub na owo. (29)

39. Śmieszki, jż zwano od dawnij zęby przednie. /Linde/ (~~28~~ 30)

(~~28~~ 30) Dlatego zapewne, że gdy się kto śmieje, one na widok wychodzą. —

[Kont: Pag: 108.]

9.

Zabawa, zabawiać się, zabawić

1. Jak mucha w potrawie,
Tak natręt w zabawie.
(B. J.)

(1) Powściągnąć, hamować od
(2) w kryggi t. s. co kręgi. —

Żądza, żądać

1. Ująć żądze w kryggi, w kleszcze. (L. (Koch.) (1)
2. Ten sobie nieprzyjaciel tęgi, który nie może żądze ująć w kręgi. (Koch.) (2)

(1) wszystkie te lokucye znaczą: Nie będzie nic z tego.

Uwaga

Do 3. należy pod Artykuł Kąt. Kącik

Zkąd, dokąd. za kąt.

1. Zkąd data? (L) Parf

a Zkąd się wzięło?

b. Kata tam! (L) (1)

c Czegoć się zachciewa,

2 Nie wie zkąd kozy gnać. (J. L.) Parf

a Z której beczki zacząć. —

3. Bez pociech żadnej nie- znajdziesz życia osnowy; Na świat oczy rzuci, ci- szą na zakąt domowy. (Lub)

4. Nie wiedzieć zkąd co nadcieka przypadnie. (Kn)

Z. II. 455

Zabiegać, zabieżeć

1. Toki u kogo czego zabie„gany, szanujemy, dosta„wszy mało on zbawny. (Kn.) (1)
2. Zabiegać komu. (L.) Parf. Nadskakiwać ko„mu. (2)
3. Zabieżeć komu od prosa. (Budn: Apf:) Parf. Zarko„czyć mu drogę. (3)
4. Przygodzie, którą radą zabieżeć możesz, zabiegaj. (Pilch: Sen:) (4)

(1) Zabiegać znaczy t. s. co: ubiegać, starać się o co. –
(2) Starać się o czyją przyjaźń. –
(3) Przez kodzie komu w dopięciu jego zamia„rów.
(4) Przygoda: nieszczęśliwy, nieprzyjemne zdarzenie. –

Zabrać

1. Zabrać z kim znajomość, przyjaźń. (Linde)

(1) N. p. w błocie, w ciemności. –

Zabrnąć

Zabrnąć w co głęboko. (Zeal: Linde) (1) Parf. po uszy. –

Zachatem

1. Zachatem, zakupić, sprzedać co. (L.) (Linde) Parf. hurtem, ryczałtem (1.)

(1) T. j. wszystko razem, bez braku, i wyjątku. w Niemiec„kim: Linde Stück und gross. –

Zachcieć, zachciewać

1. Zachciało się? /L/ Linde/ (1) Parf. Nie było co robić.
2. Cóż się też zachciewa? /Gm/ (2)
3. Zachciało się wilkowi pląsać. /Kn/ (3) Parf. Właśnie mu też do twarzy? —

(1) Nie mogło być inaczej, jak się stało.
(2) Niemiec mówi: Es fällt ihm ein?
(3) pląsać: tańczyć. Ironicznie, gdy kto właśnie to czyni, co mu nie do twarzy.

Zachować

1. Wszystkie wytrzymać męki jestem gotów; Tylko zachowaj Tantala suchotów. /Zab. Zabł./ (1)
2. Zachowaj mnie Panie! Zachowaj mnie Boże! /L/ Linde. /2/

(1) Odnosi się do tradycyi mythologicznej, o królu Tantalu, który za karę swych niegodziwości, skazanym został przez Bogów, na udręczenie, widzieć ciągle, i pożądać frukta, kwiaty, a nie móc żadnych dosięgnąć. —
(2) Odpierając się, albo negując jaką czynność.

Zachwycić, Zachwycenie

1. Być w zachwyceniu aż do trzeciego nieba. /Leopol./
2. Zachwycić kogo. /L. gm/ (1)

(1) Ma dwojakie znaczenie. Raz, zachwycić kogo śpiewem, muzyką, mową; drugi raz oszukać kogo, dla własnego zysku pieniężnego. N. p. Pożyczyć, a nie oddać. —

Zaciąć, Zaciąg

1. Zacinać na co. /L/ Linde/ (1)
2. Zacinać chołubca, lub jakiegoś narodowego tańca. /Mon/ Boch. Kom/ Paraf Ucięć. –
3. Zacinać się w mowie. /Kn/ (2)
4. Zaciąć się w jakiem przedsięwzięciu. /Kn/ Paraf Uprzeć się. – (3)
5. Leniwego zacinają, rączemu folgują. /B. F./ (4)
6. Na zaciąg. /L/ Linde/ (5)
7. Zaciąg wojska. /Dudz/ Paraf werbunek. ~~(6)~~ Ztąd wojsko zaciężne. (6)
8. Zaciągi mieć z kim. /Sk: Kar:/ (7)
9. Udjatła na duszę pieniędzy zaciąga; a innym na lichwę pożycza. /Ops: ~~Ltri~~ Ltri:/
10. Dług zaciągnąć, albo długi zaciągać. /Lut Linde/
11. Zaciągać się. /L/ Linde/ Paraf Zanosić się. (8)
12. Zaciec ~~[illegible]~~ się w myślach w czytaniu, w piśmie &/ L.Gor/ (9)

(1) mieć w czym upodobanie, albo skłonność do czego. N.p. zacinać na pijaka; szulera, litwiniarza, Anglika &

(2) Jąkać się, niewyraźnie mówić. –

(3) Namiętnie się ująć czego. N.p. nauki, gry, tańca & Ztąd: Zacięty, albo zaciętny, to ostatnie przedawnione /obsoletum/

(4) Tyczy się właściwie koni, lecz może być zastosowane do urzędników niższego rzędu.

(5) Lokucja Flisów nadwiślańskich, znaczy z Gdańska przeciw wodzie płynąć. –

(6) Różniące się od pospolitego ruszenia,+ w Niemieckim języku: Allgemeines Aufgeboth. –

(7) Kłótnie, zatargi, w Niemieckim: Händel haben. –

(8) N.p. na długą wojnę.

(9) Zająć się jakim przedmiotem, jak robotą, do tego stopnia, że nic uwagi przerwać nie jest w stanie.

+ które zwały się

~~[illegible]~~

Zaćmić, Zaćmienie

1. Niech nigdy nie panuje
straszliwe zaćmienie,
Jak w skarbie narodowym
tak w możnych kieszeni.
(Zab:)
2 kiedy zaćmienie w kie-
szeni; Największy rozum
się zmieni; (Bogt: Krakow:)
3. Ma zaćmienie w gło-
wie. (Gm.) (1)

(1) albo głupi,
albo że się upił.

Zacząć, zaczynać, po-
czątek.

1. Zacznij; pół jest roboty
zacząć; niech ci zbędzie
Połowa; zacznij znowu, a
tak koniec będzie. (Min:
Ryt:)
2. Początek dobry, połowica
roboty. (Kn)
3. Na początek; (1)

(1) Lokucya kup-
ców żydowskich
w Polszcze, gdy z ja-
kiego, towaru, lub
sztuki materyi pier-
szy łokieć sprzedają,
twierdząc, że dlatego
taniej. —

Zad, zadek, zadnie

1. Przodek nie wiem jaki był, lecz potomka prawie można właśnie zadkiem zwać, na każdej rozprawie. (Rej: Wiz:)
2. U wszystkich zwierząt, co zadnie, to iście; a co piękne, to i dobre. (Górn: Dw.) (1)
3. Niezadnie. (L.) (Linde) Parf Nieszpetnie, niczego. (2)
4. Zapłacisz mi to zadkiem, odbije ja to. (Mącz) (Linde) (3)
5. Wziąwszy szrotem w zadek, długo na tym pozytywie siedzieć nie mógł. (Stan:) (4).
6. Uczepił się czego, jak kleszcz zadku. (Jm) Parf Jak pijany płotu. —
7. Zadek wypięła na kogo. (Z.) (Bandkie) (Linde) (5)

(1) Zadnie, t. s. co pośledniej brzydkie. —

(2) Po Niemiecku: Nicht übel. —

(3) Grożąc komu karą. —

(4) Pożyty w Parf słowa zadek, ~~albo~~ Ob: Art Rzyć

(5) Właściwy ludowi pospolitemu polskiemu sposób okazania komu wzgardy lub gniewu, a mianowicie niewiastom. Niemiec kontentuje się wymówić swemu przeciwnikowi słowy: Leck mich im Arsch, co Polak gestem daje do zrozumienia.

Z. 16.

Zadać, zadawać, zadanie

1. Od matki komu [nie] zadawać. /Dudz:/ (1)

2. Na bitwie dziesięć mu zadał. /Bandt:/ (2) Parf Dać mu 10. for. /L./

3. Zadatek małżeński. /Lent/ (3)

4. Zadatek miłości. /Stas. Num:/ (4)

5. Wszystko się z czasu odmienia koleją; Mamy zadatki, cieszmy się nadzieją. /Zab:/ (5)

6. Zadać komu. /Łgm:/ Parf zaczynić. — (6)

7. Zadanie, trudne do rozwiązania. /7/

(1) Zarzucać komu, że jest nieprawego łoża; że bękart.

(2) Dozwolić, aby 10. naprzód liczył. for z Niemieckiego stam. —

(3) w Niemieckim: der Mahlschatz.

(4) Dziecko przedślubne.

(5) Zadatki, znaczą tu początki.

(6) znaczy, czarować kogo; n. p. zadać mu trunek miłośny, który dziewki na Rusi, z flancy; Ligusticum austryacum, po rusku Lubystek, albo lubymene, preparują. —

(7) Problema; Zastosowane często do każdej zawikłanej sprawy lub do jakiego krytycznego położenia

Zadrzeć, zadzierać, zadzierzgnąć

1. Zadzierać w śpiewaniu, lub grając na jakim instrumencie. (Kn.) (1)
2 Zadzierać nos, albo głowę. (Mon.) (Bach: Kom:) Parf Wsufit pluć. (2)
3. Pamiętaj na twój stan, a wyżéj niż ci przystoi, nosa nie zadzieraj. (P.)
4. Zadzierzgnął się. (L.) (Lind.) (3)
5. Zadziać się. (Nar: Tac:) Parf Zawieruszyć się. (4)
6. Nogi zadrzeć. (L.) (gm.) (5)

(1) fałszywie grać, lub śpiewać.
(2) Zbytki, wyniosłości &c.
(3) Obwiesił się, ~~albo kogo~~.
(4) Niewiedzieć gdzie się podzieć. Używane tak o ludziach, jako o zwierzętach i rzeczach.
(5) Przewrócić się. Właściwie Synonima: umrzeć.

Zagon, zagony, zaganiać.

1. Na jednym zagonie siedzą. (Kn.) Parf Trzech na jedném wymoszczepie.
2. Miły zagon ojczysty, lub pracą nabyty; Miłe proste poszycie, i dom niem przykryty. (Bach: Er:)
3. Zagony wojenne. (L.) (1)

(1) Napady nieprzyjacielskie. Mianowicie zwały się tak, napady Tatarów, i Wołochów.

Zagrzać

1. Miejsca nigdzie się nie zagrzeje. (Kn: Part.a Biegun, Latawiec, wszędy bylski; b zabyt, tego niemasz. (Rys:)
2. Gdy się trunkiem zagrzeje głowa, wtenczas najlepiej płyną słowa. (Zegl: (Kn:) (1)
3. Jak się rychło zagrzeje, tak się rychło ostudzi pospólstwo. (Pol: Arg:)

(1) Poculis accenditur animi lucerna, cor imbutum nectare, volat ad superna z pieśni Alberta, dziekana Akademii Oxfort, z 11 stólecia

Zajechać

1. Serce tej panny, jak Austerya; jeden zajeżdża popasie i odjeżdża; a tuż drugi zajeżdża. (Teatr:)
2. Zajechać komu drogę. (L. gn:) (1)

(1) Przeszkodzić, aby podróżujący dalej nie jechał. Używane także w sensie moralnym. —

Z. 19

<u>Zakazać, zakaz, zakazany.</u>

1. Nienajbardziej tych smaków sobie, których się skoro zakazują, zrazu z życzliwością. /Amfr:/ (1)
2. Zakazana figura, twarz, figura. /Lgn/ (2)
3. Bardziej te rzeczy smakują, których bardziej zakazują. /Ku/ (3)

(1) Od razu oświadczają się z przyjaźnią
(2) Niemiła, nieprzyjemna, szczególna, brzydka. We Francuzkim: Une figure confisquée.
(3) Świadkiem tego tradycja o jabłku rajskim.

<u>Zakląć, zaklinać</u>

1. Zaklinać się: na miły Bóg, na wszystko święte! (1)
2. Ten, który się najwięcej zaklina, przysięga; zwykle największy oszust, zwodziciel, odrwisz. /Lach/ /Linde/
3. Cóż stoisz, jak zaklęty?! /Lent:/ (2)
4. Milczy, jak zaklęty djabeł. /S/

(1) Lokucje, używane pospolicie, na poparcie jakiego, niebardzo prawdopodobnego twierdzenia
(2) Milczysz, nic nie odpowiadasz. Zaklęty, t. s. co zaczarowany.—

<u>Zakład, założyć — się</u>

1. Idę o zakład, albo założę się, że tak będzie, a nie inaczej. /Lgn/ Linde/ (1)
2. Zakładać, założyć się czem. /L/ Budn:/ Pol: Arg/ Linde/ (2)

(1) Zakład jest według prawa cyw: umowa czyli kontrakt o rzecz niepewną, zawarowany jaką kwotą pieniężną. — Każda gra czy w karty, czy w kości, bylejakie nigdzie, jest tego rodzaju zakładem.—
(2) Wymawiać się z czego, n. p. brakiem czasu, chorobą.

20.

Zakręt, zakręcić.

1. Zakręcić (nakręcić) komukolwiek (szyję) (Włod: Kn:) (1)
2. Wyjewiek męzki szczęścia zdolny, Ale żona, ale dzieci?
Zakręt domowy, ciasny odstęp, odsąsiad od kmieci. (Kras: Listy)
3. Wszystko przekręcał wykręcał, zręczny z niego prawnik, i mecenas. – (Kras: Pod:)
4. Kręcić, motać, jak powroźnik. (Gm) Part Kręt. –

(1) Obijać kogo w kark, wedtug dawnego zwyczaju drobnej szlachty Polskiej. Stąd owa powszechna zakrzyka: Wkark i za drzwi. –
(2) Nierzetelny w interesach

Zakrawać na co

1. Zakrawać pańskiego. (L) (Teatr:) (1)
2. Wyjdzie tego mędrelkiej jako dworzańskiego zakrawa. (Alb: Wy:) (1)
3. Boskiej natury zakrawa, Jednym bierze, drugim dawa. (Rys:) (3)

(1) Udawać wielkiego pana.
(2) Mędrelkie, udającego uczonego. Wyjdzie: Patrz jeno.
(3) Ob: Hist: Wista

(1) Niechętnie czynić, prędko, a źle

(2) Zbawić z nie- wieści. —
(3) Zły gospodarz. —
(4) Parf Por: I 4.
(5) Francuz mówi coute qui coute, albo a tout prix
(6) Rzecz zbyteczną na sprzedaż.
(7) Właścicieli ogłodzie.

Pag 6.
/Kont: 22 =/

(1) Jeśli się zgadzasz z mojem zdaniem
(2) w jakiejś wątpli- wej sprawie
(3) Grozić komu.
(4) Zawisnąć od cu- dzego zdania, nie mieć swojego, Być podległym
(5) T.j. co zgadzać się ciągle z czyjim zda- niem.

Zbytek, zbyć, zby- wać,
1. Zbyć kogo czem tem; Parf aby zbyć. (1)
A Zaspokoić, zadowol- nić kogo ladaczem.
2. Zbytek męża żona zbawi. / Pot. wać: / (2)
3. On więcej zbędzie, niż na- będzie. / Gleż: wyd: / (3)
4. Złym złego zbędź. / Rys: /
5. Zbyć kogo żartem; Parf Prim swindem. (Kn) (4)
6. Czego zbyć, tego zbyć, byle się ujście. / Falib: / (5)
7. Nie zbywaj starej sukni, pó- ki nowej nie masz. / Rys: / ~~(6)~~
8. Mieć co na zbyciu. / Lind: / (6)
9. Wierna miłość nie zbyty- gość. / Rys: /
10. Nie zbyta prawda, że słaba miłość, ogłodzie. / Lat: Linde /
(7) ~~Kont: ...~~

Zdanie, Zdać
1. Jeśli moje zdanie; Dobrze mówisz Panie. / Fr: Jow: 7 (1)
2. Ktoś się swym zdaniem przed innemi zdobi; Jest jak kopstry kur, a zakryty w Krobi. / Rys: Wiz: = /.
3. Zdać się na jednacze. / Kn / Parf na kompromis, na Arbitrów. (2)
4. Zdaż ty złego kiedyś P. Bogu rachunek. / Gm / (3)
5. Opłakana to dola, żyć z cudzego zdania. / Min: Ryt: / (4)
6. Nie odpisać się od czyjego zdania. / L. / Lat: Linde / 5. /
7. Podczas / Czasem / w pa- dłej sukmanie, Znajdzie się pańskie zdanie. / Kn: Ad: /

Żal, Żałoba, Żałować

1. Nosić żałobę po dobrej sukni. (1)
2. Nie zabijaj, i nie żałuj. /Jamfr:/
3. I owca się broni, bo każdemu swego życia żal. /Blix: bajek:/
4. Nie żal sobie, gdy jest czego. /Kn/ Pars dla kogo.
5. Żal do kogo mieć. /Mon: Lnde/ (2)
6. Jak to na świecie bywa pospolicie, każdy się żali na te biedne życie. /Kniaź: Po/
7. Coś uczynił dobrego nie żałuj nigdy tego. /Kn/

(~~Kont: [illegible]~~)

Zaprzeć, zapierać się, przeczyć, sprzeczka.

1. ~~Zaprzyj się~~ Przyznaj się, a potem się zaprzesz. /J.M./ (1)

Zarębie

Zarębie. (1) Pars Sklad. /Czac: pr:/

(1) Żartobliwie, o tych, którzy ciągle w żałobie chodzą, nie mając za co innej sukni sobie sprawić.
(2) Urazę o coś do kogo mieć. — O krzywdę obelgę &.

[Kont: Pag: ~~24~~ 23.]

(1) Ironicznie

(1) Imię, które w dawnej Polszcze tanom, i intokom dawano. Nie mający oupewnego uwynia-ru, bronoffy, jako dworne.

Zegar, Zegarki.

1. Kto nosi zegarki, musi mieć folwarki. [S. M.] (1)
2. Zegaru tu nima, ale pan były. [Wurz: p. 278] (2)
3. Kogut, zegar wiejski. [Gm.]

(1) Przypowieść bardzo dawna, nie stosująca się do obecnych zwyczajów, gdzie lada lokaj lub woźnica ma zegarek w kieszeni.
(2) Przypowiastka sług z tego pana.

Żebrać, Żebrak

1. Wiele targować, przy-chać ma macochę, którą zowią przedają, jej córkę nazywają daj tanio, a córka ma brata, któremu imię z miasta precz; a jeszcze jednego, którego zowią idź żebrać. [Fur:]
2. Pod żebraczym płaszczykiem, większe oszustwa ukrywa. [Sax:] (1)
3. Może być z pana żebrak, może pan z żebraka. [Budr. Darf] Jeden z nędzy przyszedł do pieniędzy, drugi z pana zeszedł na gałgana. [B. J.]
4 Żebractwa, i bogactwa nie daj mi Boże [S.]
5. Chodzić o żebranym chlebie. [Gm.] (2)

(1) Pod pozorem;
(2) Nie mieć innego sposobu do życia, jak tylko miłosierdzie ludzkie. —

Żegnać, przeżegnać, zażegnać, pożegnać

1. Zażegnać co złego. /Z/ Haur, Linde/ (1)
2. Żegnam cię, albo was. Parf, Bogu was poruczam.
3. Żegnać kogo kijem. /Zel: Linde/ (2)
4. Pożegnania więcej smucą, niżeli pocieszają; I tych co w podróż jadą, i tych co zostają. /Przyb: Luiz:/
5. Przeżegnaj się! /Z. gm/ Parf. Czyś oszalał?! (3)
6. Żegna się, jakby muchy oganiał. Parf. Cóż to, czy się żegnasz, czy muchy oganiasz? Linde/ (4)

(1) Znakiem krzyża starać się złe odsunąć, oddalić. N.p. chorobę, czary, i t. p.

(2) Przewróconym kropidłem kogo pogrzbiecie kropić.

(3) Gdy kto co do prawdy niepodobnego twierdzi, lub co takiego żąda.—

(4) Żegnać się, t. j. zwyczajny krzyż na czole, na ustach i t. d. robić niedbale, bez powagi.—

Zebrać, Zbiór

1. Wydać się rychło, coś się zebrało nie rychło. (Kn.) Parf. Łacniej wydać, niż zebrać.
2. Ten pieniędzy nie zbiera, kto nie żyje filutem. (Fed. Linde.)
3. Nie synowie ojcom skarby zbierają, ale ojcowie synom. (Sk. kaz.)
4. On na drugiego zbiera, a sam głodem (z głodu) umiera. (J. Kchn.)
5. Liszy! będziesz zbierał zęby po ziemi. (J. Kch.) (1)
6. Czemu w nogi złoto zbierasz?! (Mon.) Parf. Fał dajesz, maszerujesz; koła stawiasz?
7. Włosy zbierać. (L.) (2) Parf. Włosy spuszczać.
8. Nogi zbierać. (L. Linde) (3)
9. Wzorki z kogo zbierać. (4) (Fed. Linde)
10. Obóz zebrać. (L.) Parf. Zwinąć. (Linde) (5)
11. Nie długo zażyjesz tych zbiorów, zbiorą cię też nie zadługo. (Opal. Sat.) (6)
12. Zbiera się dobrych ludzi. (Wład.) (7) Parf. Przebiera się ich.—
13. Zbiera mi się na kichanie, albo na ziewanie &. (Gór.) (8)

(1) Grożąc komu, że dostanie taki tęgi policzek, że mu ~~ze~~ zęby z gęby wylecą.—
(2) Skracać na- ryczkami.
(3) Biegnąć, umykać, uciekać. Stąd: Boże! zbieraj nogi!
(4) Wpatrywać się w kogo pilnie, w tym zamiarze.—
(5) W Niemieckim: das Lager ab- brechen.—
(6) Rozumie się z tego świata
(7) Ubywa ich, zmniejsza się ich liczba.
(8) Właściwie: zabiera mi się.—

Z. Suplement do §2. Kont: Zdrada, zdradzić

477

5. Ostawo, sztuka zdrady — P. 77 c
naj co krok podstępnowy;
Zdrajcą czynami, gesta-
mi, milczeniem, i słowy
(Bras: Sat:)
6. Poseł, gdy się domyśla
więcej, niż mu poruczono,
zdrajcą jest. (Zygr:)
7. Bodaj zdrajcę każdego zła
śmierć nie minęła;
Oby go ziemia żywcem roz-
stępna połknęła. (Kochw:)
8. Zdrada w kącie siadać
rada. (Kn: Ad:) Parf
Gdzie ciemno tam bezpiecz-
nie. (P.)

do 52 i 77.b Zgoda, zgodzić się

18. Zgódźmy się na to, dadź za mąż Kasię;
Lepiej skwapliwie niżli po czasie. (Zabł.)

19. Zgoda, mądra uległość, prawo prze-
strzega pilna;
Sprawiły, że im żadna moc nie była
silna. (Nar: Dz:) (Part: Poz: 4.)

20. Na wszystko pogoda, gdzie jest miła
zgoda. (Kaśnye Fols:) (+)

21. Zgoda powiększa moc

+ (10) Rusin mowi: Srojaty pokoju,
Charast z toboju.

Zdrada

Zdradzić, Zdrajca,

1. Nie wierz nikomu, nikt cię nie zdradzi.
2. Wszędzie jest zdrada, i w chłopskiej komorze, Lecz nigdzie więcej jak na pańskim dworze. (Jabł: Ez:)
3. Zawsze zdrajcę czeka zdrada, Zkądkolwiek na niego spada. (Jabł: Baj:)
4. Bydź komu na zdradzie (Zeat: Linde:) (1) Day: 77.[c]
~~5~~ (Kont: ~~w Suplemencie~~)

(1) Na przeszkodzie na zawadzie w jakiej sprawie

Zgoda

1. Lepsza chuda zgoda, niż tłusty procès. (Gm)
2. Zgoda między nami — na trzy lata (Dpt)
3 Rybom woda, ludziom zgoda. (Jabł: Woje:) (1)
4. Gdzie zgoda, tam siła. (Dot: Wal:) (2) Day: 77.[a]/77.[b]
(Kont: ~~w Suplemencie~~)

(1) są do życia i zdrowia potrzebne.
(2) Concordia res parvae crescunt

Zginąć, zaginąć, nie zaginąć, Zguba

1. Pokrzywa nie zaginie. (B. m) (1)
2. Jeśli publika zginie, prywata skakać musi, jak zagrają. (Rej: Zw:) (2)
3. Zginąłem, już po mnie. (Kn)
Parf: Zginęliśmy jak rude myszy. (Gm) (3)
4. Źle zginąć. (Węg:) (4)
5. Mam li zginąć, niech zginę uczciwie. (Kn)
6. Idź, na zginienie (L) (Zd: Linde)
Parf: Idź na złamanie karku albo szyi. (5)

(1) Z Niemieckiego: Untreue [illegible]
(2) Przewidział, raczej przeczuł Rej przy końcu 16go stólecia, jaki los szlachtę polską czeka. —
(3) Bez ratunku.
(4) Być powieszonym, albo ściętym. Perire in suplicio.
(5) Przeklinając.

Ziárnko

1 Ziarnko do ziarnka, a będzie miarka. (Darf.) a Grosz do grosza, a będzie kokosza. (1.)

2. Trafiło się, jak ślepej kurze, ziarnko. (2)

3. W plewach znajdzie się czasem ziarnko. (3.)

4. Wszystko co do ziarnka. (Kn.) (Linde) Darf. Do Knapy. (4)

5. Wielcy ludzie mają swoje ziarnko głupstwa przyrodzonie. (Szal:)

(1.) Oszczędność prowadzi do dobrego bytu.

(2) Co rzadko się wydarza.—

(3) Metafora dająca się zastosować do lichich pism i książek; także do ludzi niskiego stanu.

(4) Zginęło, spaliło, sprzedało, zjadło się wszystko.—

Żona, żenić się, Żonaty

1. Żony, i konia, ogranię nabywaj. (1.)

2. Mąż, i żona, od Boga przeznaczona. (Gm.) (2/2)

3. Ożenił się równy z równą, i Pan Skorążyc z Stolnikówną. (2)

4. Kto się ożeni, ten się odmieni.—

5. Gdy się zalecał, cztery mu konie latały;
A jak się ożenił, czapką portki łatał. (S.d.m.) (3)

6. Wolałbym snopy, znosić do kopy;
Wolałbym z rosą, siec trawę kosą;
Niżli żyć z żoną, tak uprzykrzoną.—

7. Nadewszystko proszę, pilnie miła żono;
Gdy ja rzekę golono, nie mówże strzyżono. (Dapr.) (4)

8. Od powietrza, głodu, wojny i złej żony, zachowaj nas Panie! (5)

(1) Wady albowiem w sąsiedztwie, nie dadzą się ukryć.

(2) Epigram na drobną szlachtę

(2/3) w Niemieckim: [illegible]

(3) Epigram, nader trafny, na zwyczaj średniej szlachty, jechania czwórką do ślubu, ciągnionym powozem sprawionym za pożyczone pieniądze.—

(4) Nie sprzeczaj się. Odnosi do anegdoty gminnej o chłopie i jego żonie, która się twierdziła uporczywie, że owca ich była strzyżona, gdy mąż twierdził, że była golona. Zniecierpliwiony mąż porwał babę wpół, i wrzucił do obok płynącej rzeki, atoli ta tonąc, palcami jeszcze! naśladowała nożyce.

(5) Parodya, zwanych w Kościele kat. Supplikacyj.

(Kontynuacya Pag 54.)

Z. Ż. Ż 54. ~~Suplement 1~~ 479

Kontynuacya

Żona, żenić się, żonaty

9. Dobra żona, domu korona. /Rys/kr./

10. Gdyście przysięgli sobie na kobiercu;
Drugie ojciec, żona ma pierwsze miejsce w sercu. /Żabł:/ (6)

11. Jak drzwi które nie skrzypią, tak żona któ-ra milczy, są najprzyjem-niejsze. /B. F./

12. Żadna żona, jak groch przy drodze. /v/ (7)

13. Zła żona, zły sąsiad, djabeł trzeci.
Jednej matki dzieci /Łysk/

14. Źle tam gospodarstwo, gdzie kądziel prze-wodzi nad mieczem. /v/ (8) Parf

a Biada temu domowi, Gdzie krowa dobodzie wołowi;

b Gdzie kura wyżej siada niż kogut;

c. Gdzie ogień rządzi, tam głowa błądzi. /Fr: Jaw:/

15 Gdzie żona ostrowidzem, a małżonek kotem;
Ustawicznie muszą się mor-dować kłopotem. /Pol: Jaw./

16. Jeśli się kto naprze z strony;
Konia, wozu, albo żony;
Nie puszczaj z domu bez sie-bie; wóz potonie, konia odsiedną, żonę złaską a-deszłą. /Rys: (9)

17 Zła żona jest jak bęben, który ustawicznie bije po-budkę. /Linde/

(6) Przysięgli na kobier-cu, to samo, co ślub wzięli

(7) kto niechce, to skubnie.

(8) Żona nad mężem. Parf
Źle tam się dzieje, gdzie kur gdacze, kura pieje. /B. F./

(9) Złaską, t. s. cō z upominkiem.

2

v/.

18. Bieda człowiekowi bez żony; Ale z żoną biedniej bez mamony. (Jag:) (10)

(10) Bez mamony, bez pieniędzy.

19. Kto się chce żenić, domu i dostatku trzeba; Zła miłość powiadają bez soli, i chleba. (Zim: Sieb:)

(11) Illustracya Poz: poprzedniej.

20. Mniejsza o to, czy stara, czy młoda, czy garbata; Prosta, chroma, czy ślepa, byleby bogata. (Zabł: Fr:) (11)

21. Co się radzi zalecają, nieradzi się żeniają. (Rys:)

22 Pierwsza żona od Boga druga od ludzi, a trzecia od djabła. ( )

vide P. 43

23. Z przyrodzenia to przychodzi, Iż się żonka z żonką zgodzi. ( )

24. Wino stare, szczuka stara, tym nie szkodzą lata; Lecz kto starą żonę pojmie, temu szkoda świata. (Rys:)

25. Żona wyniesie worem, jeśli idzie swym dworem. ( )

26 Konia i niewiasty, żony trudno dostać ze wszystkiemi cnotami. ( )

27 Zły tam kiermasz bywa, Gdzie żona swarliwa. ( )

28 Dym, dach dziurawy, zła żona, najrychlej wypędzą z domu. ( )

29. Broń pewna, żona gładka, rozkosz doczesna. ( )

30. Żona uczonemu, Muzykowi, Malarzowi, rzadko bez żartu, dostaje się. (Zab:) (12)

(12) Bez żartu, bez trudności.

31. Staremu młoda żona, młodemu stara; woda ogniowi niebardzo przychylni. ( )

(Kont: Pag: 56.)

Żona, żonaty

32. Zawsze na haku ta kapa przyjdzie;
Która z mężem chytrze idzie. /Kn:/ (13)

33. Żona nima nic własnego;
Albo przed mężem skrytego. /id/ (14)

34. Żona strojna, i obżarta, zguba gospodarstwa; /id/

35. Żonę obieraj z stanu równego;
Chceszli gomonu ujść ustawnego. /id/

36. Żonęś pojął z wielkim wianem;
Wiedz, że nie będziesz jej panem. /id/

37. Co teraz żony szukają;
Co z nią dadzą wprzód pytają. /id/ (15)

38. Daremnie się mężu biedzisz,
Nigdy żony nie wyśledzisz:
Czatuj, dybaj, strzeż, poglądaj; Ślubów, przysiąg po niej żądaj:
Daremna w tem twoja żmuda, Wszystek się zachód nie uda. /Mon:/

39. Małżeństwa abyś nie stracał, jedną cnotliwą i z dobrego domu, i o której by żadnych [illegible] rymów nie tworzono, zaczynania nie opiewano, abo powieści plecione. /Gliz: Wyb:/

40. Żenić się, nie jest to zjeść z masłem chleba;
Iżbyś nie żałował, długo myśleć trzeba. /Zab: Jabł:/

(13) może tak było za księdza Knapskiego; teraz dziejeś się inaczej.

(14) Jakżeśmy się oddali, od tych moralnych zasad 17go stólecia. Dziś, jeśli żona ma jaką tajemnicę osobistą, to właśnie tylko dla męża. Cały świat będzie o niej wiedział, tylko mąż nie.

(15) Tak już było na początku 17go stólecia.

41. Cnotliwa żona, męża korona. (Mon:) ~~Darf~~

42. Żona uczciwa ozdoba mężowi; a najpewniejsza podpora domowi. (J. Kochan:) (16)

43. ~~Pierwsza żona od Boga, druga od ludzi; trzecia od djabła. (Rys:)~~ bis –

44. Śmierć a żona, od Boga przeznaczona. (Dz:) (Linde:)

45. Żony bez siebie do przyjaciół nie puszczaj. (D.)

46. Jaki pan mąż, taka pani żona. (Teatr:) Darf Jaki pan, taki kram.

47. Groźny na żonę, kto nie ma swej żony. (Rys:)

48. Żona modna, żona kłopot. (Kras: Sat:)

49. Żonkoś, sługa uniżony swej żony. (L.) Linde.

50. Żonobójca. (L.) (17)

51. Żonokradca (L.) (18)

52. Żonokupca słuszne rzecz: moja droga żono! (Ł. Kch.: Fr:) (19)

53. Mąż każdy dosyć by powinien mieć na tym, gdy żonie nie jest nieznośnym. (Teatr) (Linde)

54. Stary mąż młodej żony bez koadjutora nie obejdzie się. (Lat: Linde) (20)

55. Matka mojej żony djabłu się godzi, a żona dwom; i za tebe mnie rwą, i za mnie, szek. (Dwór)

56. Żeński sprzęt. (Dudz: Kn: Linde) (21.) Darf Przywianek.

(Kont: Pag: 58.)

(16) Obadwa są na rasprzą Poz: 9.

(17) Ten, który żonę ze świata zgładził.

(18) który cudzą żonę wykradł.

(19) Ten, co sobie żonę kupił, jak n.p. Szczęsny Potocki generałową de Witt. –

(20) Koadjutor: pomocnik, wyręczyciel. –

(21) Wyprawa córki za ~~mą~~ mąż idącej: dobra własne żonine. –

481

Z. 58.

Kont: Żona, żenić się, żonaty.

57. Żono! pójdźmy do kościoła; Odp: Nie mam w czym iść. Pójdźmy do karczmy; Odp: Dziewko! daj sam stare buty, są tam gdzieś pod ławą. (Rys:)

58. Gorszy się, a sam cudzej kwerenduje żonie. (Nar: Dz:)

59. Zmiksztmniał bardzo; bardzo się odmienił; Jakoby ten, co się nie dawno ożenił. (J. Kochn:) (23)

60. Póty po zmarłej żonie trwa w mężu tęsknota, Aż póki nie wyniosą jej z domu za wrota. (Min: Rys:)

61. Konia odmienisz, kiedy źle się nie zdaje; Grunt sprzedasz, jeśli skąpy w urodzaje; Niesforną żonę, chociaż ci mózg wierci, Musisz niebożę cierpieć aż do śmierci. (Staur: Ek:)

62. Galantom mu jeden koszto żony grzecha; Swoję zaręką ściska, to rzeczedancha. (Pot: Jaw:)

63. W miastach, gdzie złotnicze mają swoją konzistencyę; rzadko który mąż jest panem swojej żony. (Teatr: Linde:)

64. Żona, szczęście, nieszczęście, śmierć, od Boga przyznane. (Rob czyk) (24)

(22) Kwerenduje: Nadskakuje, umizga się. —

(23) Jest w związku z Poz 4a

(24) Przyznane: przewidziane, t. j. co przeznaczone. Porf: Poz. 2.

65. Młodemu stara żona, młodej ze starym zgoda, / Nie inaczej wije bywa, jako z ogniem woda. / Żabczyc / (25)
66. Przed ożenieniem każdy powinien trzy lata szaleć. [Wurz: p. 237.]
67. Co strona, to żona. / P. m. / 26 /
68. Ciężej ożenić się, niż intercyzę napisać. / Sch: Linde
69. Gdy uboga idzie za bogatą, białogłowa pojmuje męża, nie mąż żonę. / Petr /
70. Młoda żona staremu jak w tłocku mówi: Karcia do nieba. / Opal: Sat: 14 /
71. Komu zła żona nad głową w Krakowie, Wygrób by się musiał, nie tylko na morze. / Pol: Syl: / Parf Od złośliwej żony uciekaj, i poty uczynajże. — / Gn: /
72. O dobrą żonę trudniej, jak o białego kruka. / Opal: Sat: (27) /
73. Żona strojna, i łakotka, obżarta, zguba gospodarstwa. / Kn: / 28 /
74. Oddaje to P. Bóg snadnie, która żona z mężem zdradnie. / Facecyi pol: / Parf Poz: 32^a —
75. Złej żony nikt nie ustrzeże, Byś ją wsadził na wierzch wieże. / Wirzy / d / Parf Poz 38. —
76. Będzie ten człowiek w przędzy, kiedy bierze żonę dla pieniędzy. / d /
77. Magnifika / żona ślubna / Pani dłuszka / metresa / Linde /
78. Komu żony często mrą, przyjdzie do chłostwa. / Opal: Sat: (29) /
79. Opantolić się. / Opal: Sat / Linde (30)
80. Być pod pantoflem żony. / L gn: (31.) / Kont: 59^b /

(25) W pierwszym zbiorze przypowieści Żabczyca w r. 1631^ym w Krakowie pod tytułem: Polityka dworska wydanym, już umieścił autor kilka kilkunastu przypowieści, ma tym w prozą; w drugim dziełku, później pod tytułem: Forma albo wizerunek postępków, w r. 1633, równie w Krakowie wydanym, usiłował Żabczyc te same przypowieści, i prawie temi samemi słowy ~~wy~~ wierszem oddać, co mu się atoli, jak w obecnych dwóch wierszykach widzieć się daje, nie najlepiej powiodło.
(26) O kawalerach nie stałych w swoich miłostkach, i konkurach.
(27) A więc już przed 100 laty tak było w Polszcze, nie mają zatem biedne żonki nieszczęśliwych pradziadów prawa uskarżać się. —
(28) Lubiące się kosztownie stroić, i jeść. —
(29) Jeśli bierze żonę z majątkiem, jeśli nie, przeciwnie. —
(30) T. j. Co źle się ożeni
(31.) Znaczy ulegać jej, wypełniać jej rozkazy. —

kont: Żona

81. Równą sobie pojmój żonę, jeśli chcesz żyć w zgodzie. /Bud: Apf:/
82. Skrzętny mi Ptataś, wtargi chwat wchodzić o żonę. /N. D. P. /32./
83. Żadną żonę pokazywać się niebezpieczna. /Haur: /33/
84. Żona ci gardło poutnem przeptucze. /Zel:/ /Linde /33/
85. Opuści człowiek ojca i matkę, a przypoi się do żony swojej. /Sk: Kaz:/ (34)
86. Wielką zmyślność, i język potrzeba mowić żony.
Trzynasty to Herkulasek niezwyciężony. /Kniaz Poz:/ (35)
87. Snadniej o łabędzia czarnego, i o kawkę białą, niż o dobrą żonę. /Opal: Sat:/ (36) Parf Poz: 72.
88. Szkortu, i ciecny i niewiasty, nie pojmiesz za żonę. – /Leop: Lewit: /37/
89. Jeśliś pojął żonę, nie szukaj że rozwiązania; jesteż rozwiązany od żony, nie szukajże żony. /Leop: /38/
90. Żona szalona piekło w bogiem u człowiekowi; ale i bogatemu wtąż. /Birk: Kaz: /39./
91. Dziś on u ciebie żonką, jutro ty u niego. /Ryj: Wiz:/
92. Mężowie przez żony na rogaczów bywają wystrychnięni. /Teat: Linde/ Ob: Rogi przyprawić.

(32) Ptataś, używane w potocznej mowie, zarówno bliżnoszto słowie, jak n. p. pięknymi ptaszek. –
(32) Pokazywać, pokazywać, popisywać się przedsięwziętem.
(33) Nawatu, roznie się, o ztych żarnach. –
(34) Przypoi, przywiąże się.

(35) Trzynasty sęk Herkula; allusya do tradycyi grecko-mitologicznej, o 12u ogromnych pracach, na dobro Grecyi, przez Herkulesa [Półbożka] wykonanych. Znaczenie tego wiersza: że nawet Herkules nie byłby wstanie po~~ko~~skromić przebiegłość i gadatliwość żony złośliwej.
(36) Pisząc Opaliński swoje satyry, nie przewidywał, że w 100 lat później znajdzie się na ziemi i łabędź czarny, i kawka biała. –
(37) Szkortu: ~~nierządnicy~~ nałożnicy;
(38) Podstawa Sór = Matzin, stwoji prawodawstwa n. k. o małżeństwie. –
(39) Wtąż: toż samo niemniej; Lepiej by może: ale i bogatemu nie niebem. –

/.

13. Która /druga/ żona wtóry mąż, nie zawsze lepsi. /Kn: Ad:/

bo. ~~54~~.

Zejść, zajść, ~~dojść~~ znijść

1. Zeszedł na psie kybel, (albo) wszystko poszło na psie kybel. Parf
a Poszło w niwecz; (1) Gnimej
2 Zajszli w słowa. Linde
Parf Pozymówili się. (2)
3. Mało na tem zejdzie. Popr. / Linde / Parf mała szkoda, krótki żal.–
4. Zejść z tego świata. / Zym / (3)
5. Pięknie zejść z tego świata. / Linde / (4) Pay: 22–a /
/ Kont: ~~w..~~ cie /

(1) stracił wszystko.
(2) Poróżnili się.
(3) Umrzeć
(4) Umrzeć śmiercią ludzi sprawiedliwych.–

Znaleść

1. Znalazł się jak w korcu maku. / J. M. / (1)

(1) Niespodzianie, wśród tłumu.

Zwinąć, zawinąć, rozwinąć

1. Zwinął się w kozi rożek. (1)
2. Zwinąć chorągiewkę. (2)
3. Jedno zwinąć, drugie minąć. (3) Parf
a Zwinąć = schować w kieszeń.
4. Zwijanie się na wnętrzu. / Kn. Sk / (4)
5. Zwinąć się w trąbkie / Linde / Parf: Poz..

(1) Skrył się, stał się niewidzialnym, zbojaźni.
(2) Umknąć, ustąpić z placu. W Niemieckim: die Fagne streichen. We francuzkim: battre en retraite.–
(3.) maxyma ludzi zgodnych, spokojnych.
(4) Nudności. W bliestrig..sein; de nausées.

Z. 60[a]

Złodziej, kradzież, kraść.

1. Na złodzieju czapka gore. (Rys.) (1/2) ~~Zawsze uważ[illegible] aby go nie schwytano.~~
2. Nie kradnij, nie [illegible], gdzieś co wziął, tam z nou połóż. —
3. Cygan w domu nie kradnie. — (J. M.)
4. Nie ustrzeżesz się domowego złodzieja. (L.)
5. Znam się złodzieju, bom sam kradał. (L.)
6. Od rzemyka, do nożyka, od nożyka, na stryczek. (L.) (1.)
7. Rzezimieszek, między ludźmi wieśni; Kalety rewiduje, kieszenie okleśni. (Klon: Wór:) (2)
8. Kiedy złodzieja wieszają, radby żeby z nim wszystkich powieszono. (Rys.)
9. Znajdzie się złodziej gdy zapora słaba. (Zab:) (3)

(Kont: Pag: 61)

Złość, złe, zły

1. Nie masz tego złego, któreby na dobre nie wyszło. (1.)
2. Wiele złego dwóch na jednego. (gm.) +
3. Zły, jak karczmarka. (J. M.)
4. Złemu szermierzowi łda co zawadzi. (Ampr.)
a złej tanecznicy i fartuch zawadzi. (gm.)

(Kontynuacya w Suplemencie, Pag 65)

(1/2) Siedzi jak mysz na pudle; boi się aby go nie schwytano.

(1.) Progressya końca złodzieja.

(2) Rzezimieszek, synonima złodzieja; z Niemieckiego: Beutelschneider.

(3) Zapora: zamek, kłódka. Niemieckie: Gelegenheit macht Diebe.

(1.) Jakiś faceciónieś ta dodał; wyjąwszy złe buty, które na dobrą drogę wychodzą. —

2 1/2 Będzie dobrze, jak złe minie. (Gm.)

Z. 61b

Kont. Złodziej

10. Złodziej nie zbójca, w nocy bowiem kradnie, wedzień zbójca bierze, co kolwiek napadnie. (Min. Ryt.)

11. Gdy się kradzież nie uda, tymże przywilejem, Dziś zbójcą może być, co wczoraj złodziejem. (Pot. Arg.)

12 Z twojego ubóstwa tyle mam pomocy, Ile złodziej jedzie kraść, gdy się żegna o północy. (Pot. Fl. wać.)

13. Złodziej smołę ma na ręku [na palcach] lgnie mu wszystko do palców. Parf Smyk, złodziejczyk, trzeba mu na palcy patrzyć. (Mącz.) (Linde)

14. Wielcy złodzieje małych wieszają. (Linde 14) Parf Małe złodzieje, wielcy karzą. (Kn.)

15. Małe złodziejki wieszacie, wielkim się nisko kłaniacie (Rej. Zw.) (5) Parf

16. Złodziejki wieszają, złodzieje są wolni. (Saa.)

17. Wielkie złodzieje małego złodzieja osądzili. (6) (Zab. 6.) +

18. Mój Szelmeju! Na gorze czapka na wielkim złodzieju. (Zab.) (7)

19. Złodziej a kłamca dwaj bracia. (Kn.)

(Kont. Pag: 63.)

(4) Magni fures parvum ducunt. [Diogenes.]

(5) Kleinen Dieben hängt man, die grossen lässt man laufen.

(6.) Parf: Poz: 14 4

(7) Nie bój się ramienia sprawiedliwości, dufa w potęgę złota nakradzionego. →

+ Parf Małe złodziejki wieszać, a wielkie puszczać. (Kn.)

Zgadnąć

1. Kto tak mądry, żeby zgadnie; bo nam jutro przypadnie? (Falib:)
2. Mądry bez wróżka zgadnie. (Kn:)
3. Zgadaj zgadula; czyja złota kula? (Gołęb: gry) (1) Dar: A któż to zgadnie. —
4. Albo ja prorok, abym ja cudze myśli zgadywał? (Boch: Kom:)

(1) Formułka, wzięta ta z starej gry towarzyskiej, złota kula, albo pierścionek zwanej.

Zgaga

1. Dojistna zgaga. (Knias) (1) Dar: Jak wrzód; Nie dotykalski; b Nie tykaj mnie; Noli me tangere. —
2. Będziesz go miał zgagi. (Maz) Dar: Z kaszel. (2)

(1) O ludziach nieczułych, prędkich, uraźliwych.
(2) Będziesz go miał do uprzykrzenia.

Kont. Złodziej

20. Niebyłoby złodzieja, gdyby nie było przechowywacza. (Lind: z Litow:)

21. Złodziej, złodzieja nie rad sądzi. (Sax:)

22. Znają się, jak złodzieje w jarmark. (Kn.) Porf Jak tyże konie. —

23. Trudno w tym domu co ukraść, gdzie Pan sam złodziej. (Rys:)

24. Przyjaciele, złodzieje czasu. (Pilch: Sen:)

25. Pojedynek jeszcze gorszy niż złodziejstwo. — (Boch: Kom:)

26. Złodziej: Zło-dziej. (8)

27. Najprędzej się od drabiny złodziej nawróci ~~od~~ do pokuty. (Pos: Arg: (9)

28. Złodziej swoją własną sukmnię gotów ukraść. (Klon:)

29. Złodziej przynajmniej kąty w domu zostawi, a ogień i te zabierze. — (Wurz: (p. 236.)

30. Złodziej żyje, jak mysz na pudle. (Klon: Wor: (10) Porf Na złodzieju czapka gore. —

31. Złodziej na złodzieja nie powie. (Rys: (11.)

32. Będąc zawsze złodziejem, choć nie jeden u pręgi zostanie Matehusem. (Klon Wór: (12

33. Jak ten złodziej, co ukradnie, jak ten co przechowuje. (Kn) (13)

(Kont: Pag: 109)

(8) t. j. złe działający. Wyraz ten już okazuje, jak u przodków naszych z zamknięciami mało używając, największym występkiem była kradzież. (Kop: Gr:) Szubienica oczekała złodzieja na uczynku schwytanego. —

(9) t. j. od szubienicy.

(10) w ustawicznej obawie aby go nie schwytano.

(11) Nie wyda go, nie będzie przeciw niemu świadczył. —

(12) Choć nie jeden ma pod pręgierzem ucho uciętą.

(13) Co kradzione rzeczy przechowuje. Worki miękkim; dru hyrstow.

Z. 64.

(6) Jest w dobrym mieniu. Także: Jest dość zdrów. –

(7) Lokucya odnosząca się mianowicie, albo do wojujących, albo do prawujących się. Znaczy i w l[sz]ej i w 2giej razie krytyczne położenie. –

(8) Zły człowiek. We francuzkim: conglomérát de crimes.

(9) Złostki małe złości, psikusy.

(10) Z zamiarem, aby się złościł, gniewał.

(11) Na kogo, lub na co, gdy rzecz nie pomyśli idzie

(12) Paradoxum.

(13) Złośnik, Pasyonat. –

(14.) Znaki od kija, albo laski. – + rościkasy,

Kont: Źle, źle, złość,

20. Ma on się nie źle złaski pana Boga. (Mon) (6)

21. Źle koło nas, źle koło naszych. (Linde) (7)

22. Źle mu wytowić, nie może być gorzej. (C)

23. Źle z tym, źle bez tego. (Kn.) Pars: I tak źle, i tak nie dobrze.

24. Z tym źle, a bez tego gorzej. (C)

25. Złe pęk wszystkich zbrodni. (Nar: Chod:) (8)

26. Serce z rozumem rzadko się zgadzają; wzajem współ sobie złostki wyrządzają. (Fred.) (9)

27. Czego złość ludzka nie dokaże! (gm)

28. Na złość, na psotę, komu czynić. (Kn) (10) Pars Jak na złość. (L)

29 Już mnie też wszystkie złości biorą. (Zab) (Teatr) (11) (L.)

30. Ręka od złości. (Teatr: Linde) Pars Dziwi się (?)od gniewu.

31. Kto zły, zawsze zły. (Rys:) (12)

32 Kto sobie zły, nikomu nie będzie dobry. (Kn)

33. Łakomy wszystkim zły, sobie najgorszy. (C)

34. Złyj piekło gorszego nie widziało. (Linde) (13)

35. Zły, zawżdy na grzbiet ~~ci~~ ma dębowe goście. (Rej: Zw:) (14)

36. Co złe zamłodu, na starość wisi. (Dwór)

Kont: ~~Pag~~ 64 a 6 ~~[illegible]~~

64.a – ~~Suplement do obs: i 64~~

(15) Nie być nigdy połajanym.

(16) Oko zawisne. Ob: art: Uroki czary. Człowiek złego oka, zowie się we Włoszech Gettatore.

36/37 O ty, zła, fałszywa mincô; zły, fałszywy kwartniku, złośliwy człowiecze! (Rej: Post:) (16/17) mincô; z Niemieckiego: Münze, moneta. –

Złość, złe, źle

37 Po złym panie, bywa gorszy. (Knap)

38. Pospolicie po złym ojcu bywa gorszy syn. – (Biał: Post:)

39. Ze złym źle znaleść, źle zgubić. (Rys:)

40. Z złego ptaka złe potomstwo. (Żarn: Post:) (Ob: Nie odtoczy się jabłko od jabłoni.

41. Źli, złych się boją. (Jabł: Set:)

42. Złego słowa od kogo nie usłyszyć. (Teat: Ludz:) (15:)

43. Złe oko. (16) (Ob:)

44. Zły duch. (Ob: Pars Czart, szatan, djabeł. –

45: Twego zła bieda. (Z gm:) Pars Djabli wiedzą. –

45½ Jak kwitknie na nowiu mrze, i Jak zły schnie, gdy nie czyni złe. (Rys:)

64 – 6

(17) W złe godziny rzecz rozpoczęta. (Linde)

(18) Le mal se grave en metal; les bienfaits s'écrivent sur l'onde.

(19) Radzi obierać,

(20) Chcieć samobójstwo popełnić. W Niemiecki: Rissmin Lindoam, [illegible] wollen. –

(21) N. p. wolności, czyjegoś zaufania.

(22) Czyjeś postępki, sentymenta &

(23) Jak zły duch, co się zawsze złado z kiej biedy cieszy.

(24) [illegible] piękniejszy od djabła. –

(25) Boża męka, zowią się figura Chrystusa na krzyżu, z insygniami męki, jaka w Polszcze lbd wie nie przy każdej wsi napotkać można. –

(Kont: Pag 112)

46. Zły znak! zły Aspekt! Perfitnatum signum in uri na. (17)

47 Złemu rzemieślnikowi każde naczynie złe. (Kn) Darf: Poz: 7 [illegible]

48. Długo się złe pamięta. (Rej: Ziv:) (18)

49. Złe przychodzi prędko, odchodzi powoli. (Teatr: Linde)

50. Z dwojga złego, mniejsze rozum radzi. (Pot: Syl:) (19)

51. Chcieć sobie uczynić coś złego. (Kn: Th:) (20)

52. Na złe czegoś użyć. (Mon)

53. Mieć komu co za złe (S) (22)

54 Śmieje się, by złe na szkodę. (Rys:) (23)

55. Szkaradny, (szpetny) był co złego. (Mąc) (24)

56. Złe, samo się o Bożą mękę rozbije. (Zegl) Parf Do czasu czek bezbożny, krzywdzi, broj mąci; mówią że się samo złe o drzewo roztrąci. (Pot: Jow:) (25)

57 Brzemiennym orzałstwem jeśli się kto bawi; Już niema nic tak złego, co się w nim nie zjawi. (Rej: Wiz:)

58. Co szpetne, to i złe, (Linde) (Kn)

bs:

Kontynuacya **Złości, złe, złe.**

(2) Principijs obsta, sero medicina paratur.

5. Zła porada, gotowe nieszczęście. /S/
6. Złego, złym zbyć. /S/
7. Zła dola, a starość, każdą myśl ukróci. /S/
8. Złym źli tego zowią, kto niechce być równie im złym. /Lampr:/
9. Gdy się dwoje złego natrafi, wprzód większemu zabiegaj. /S/
10. Kto złej rzeczy początkom niezabieży, ostatkowi niezdoła. /S/ (2)
11. Zły bardziej się kijów boj, niż zawstydzenia. /Lampr:/
12. Złe nabyte, niebywa dobrze pożyte /Kn:/ Parf. a małe parta, idą do czarta. +
13. Bogactwa, ród, i godności, są piękne pokrywki złości. /Kn:/
14. Patrz na wszystko położyć dość mało;
Masz li złe mówić zapchaj pięścią usta. /Bratk:/
15. Łacniej dobre zepsuć, niż złe naprawić. /Kn:/
16. Bywszy złe, zepsowało się. /Ryś:/ (3)
17. Złe zielsko prędko rośnie. /Sel Lud:/ Parf. Złych siać nietrzeba, sami się rodzą.
18. Złe, złe zatraci. /Wad:/ (moral 4)
19. Złe o nim mówią /Kn:/ Parf. Złe o nim słychać. (5)

/Kont: Pag 64./

+ Co się złe nabędzie, to się złe odbędzie. /Kn:/

Ironiczne:
(3) Złe z natury, z urodzenia.
(4) Parf Poz: 6ᵗᵉ
(5) Obmawiają go. —

Ż 66.

Kontynuacyja Żyd, Żydzi, żydowski.

8. Włóczyć się, jak Żyd po świecie. /Lampr / Pot./ a Jak Klygan; b. Jak Achasverus.
9. Kiedy pies śpi, Żyd przysięga, kobieta płacze, nie dowierzaj. /P./
10. Dziś lada Zuchwalec, Lada ciura, wyciąga z Żyda kożubalec. — /Pot: Zw./ (5)
11. Achesmir, co to mi za pan, co w pantoflach po błocie chodzi. (6)
12. Owaj, wielkie faine berie! (7)
13. Siedzi, jak Żyd na pokucie (gm.) (8),
~~14. Zaciął się jak żyd na tańcu. /Gm./ (9)~~
14. Pocałowanie Judaszowe. (10)
15. A to istna Sodoma i Gomora. (11)
16. Ocknął się Holofernes, gdy mu głowę już ucięto. /Gm:/ (12)
17. Leżeć jak Łazarz. /Bibl. Leop:/ (13)
18. Wiego, zła bida, kupczym sądami jak żydzi pieprzem. /Falib:/
19. Żyd wyskubie mieszczanie i pana, i chłopa, jak gęś wypierzoną, wraz po piórku. /Linde/.
20. Tańcują by oni żydzi około cielca. /Falib:/. (14.)

(5) Kożubalec, t. j. czerwońcem, sikorka, kuban, łapowe.
(6) Z prawdziwej Anegdoty. Jak raz Arendarz ujrzał kalosze na nogach pana dziedzica.
(7) Ironicznie o tych co na wielkich panów zakrawają, nie mając odpowiedniego majątku.
(8) Na pokucie, czyli w żałobie po zmarłym rodzicu lub krewnym, która u Żydów na tem zależy, że dzieci lub krewni, muszą przez pewny przeciąg czasu, gołym tyłem na gołej ziemi siedzieć.
(9) Kto widział kiedy Żydy /~~...~~ NB. Starozakonne tańcujące, mógł się o trafności tego przysłowia przekonać. —
(10) fałszywe, obłudne. Odnosi się do faktu ewangelicznego. — /Ob. Hist:/
(11) Odnosi się do P. s. s. Z. a używane chcąc oznaczyć, jako miasto zepsutych obyczajów. /Ob. hist./
(12) Item; Używane, gdy się kto postrzeże, jak już złemu więcej zapobiedz niemożna.
(13) Nie móc dla słabości łoża opuścić. —

(14.) Około złotego cielca w czasie bałwochwalstwa

(Kont: Pag: 67)

Z. 67

Kont. Żyd, żydzi 488

21. Kiedy szczęście przy-
służa, nagrzeczności
zbywa;
Jakżebieda przyciśnie,
i żyd bratem bywa.
/Teatr:/ Parf:
22. kiedy bieda, to do ży-
da, a po biedzie, tatyl
mnie gdzieś żydzie.
/9m/
23. Dziś sprawie, a jutro
z tem do żyda. /Kalib/
(15)
24. Jak żydek jarmar-
kowy, tu się pisze, tu
się maże. /Teatr/Linde/
25. To przyjaciel, co na-
sto-wat pożycza, nazostaw
i u żyda dostanie.
/Dwor:/
26. miłujmy się jako bracia
a patrzmy swego jako ży-
dzi. /Kn:/ Parf kochaj-
my się, jako bracia, a
rachujmy się jako żydzi.
/9m:/
27. Nie darmo to, coś tu
się świeci, żyda tu ja-
kiegoś zagrzebiono.
/Kn/
28. Żyda tu pochowali
albo zabili. /9m/ (17)
Parf Siedzi pod belką.
29. Żyd na papierze.
/Teatr/Linde/(18)
30. Żydogłowy, /Kochow/
/L/ (19)
31. Żydowin. /L/Linde/
(20)
32. Żyd mezimoryjne /9m/
(21)
33. Okopisko żydowskie.
/O/ (22)
/.

(15) Na tandetę
albo do licitacyi
na nazostaw.

(16) coś tu się kręcie + pieniędzy
Odnosi się do bar-
dzo starej przypo-
wiastki, według
której: Żyda grześć
znaczyło, coś tajemne
go knuć. — w Nie-
mieckim: Er ist im
mistgang (Ein stig)
C. Fünkl. —
(17) Nieszczęśliwe
miejsce dla graja-
cych w kości, lub
w karty. —
(18) Plama z Atra-
mentu. Parf Poz: 69
(19) Człowiek do żyda
podobny, mianowi-
cie rudowłosy.
(20) Żyd poważny, sta-
ry znanki. —
(21) Wielki pan, tylko
w Atłasach chodzi.
(22) Tak się zowie w Pol-
szcze cmentarz żydow-
ski, dla odróżnienia
od Chrześciańskiego.

(23) Znaczy: starać się kogo podarunkami ująć; t. j. przekupić.

(24) Cierpieli na krwi stolcem, Hemoroidy. w Niemieckim Goldenader. —

(25) Chałastra, t. s. co najniższe pospólstwo. pochybel: szubienica. —

(26) Odnosi się do tradycyi biblijnej, jakoby w czasie wielkiego głodu na puszczy, na prośby Mojżesza P. Bóg spuścił mannę; która atoli żydowstwu wkrótce się naprzykrzyła, woląc raczej umrzeć z głodu, niż ją pożywać.

(27) Zakonu starego, t. s. co żydzi. —

(28) Nie bez wesela; t. j. z uciechą, z radością. —

(29) Jest w tem przysłowiu rzeczywista prawda, że taniej można kupić u żyda, niż u chrześcianina, a to z następujących powodów:

1. Żyd skromniej żyjąc, t. j. oszczędniej jedząc, pijąc, mieszkając, i strojąc się, kontentuje się mniejszym zyskiem;
2. Liczy na oszukaństwo, co do miary, wagi, i gatunku towaru;
3. Przedaje często rzecz, którą od fabrykanta wziął na kredyt, którego ozaspokoić nie myśli, mając często już przy założeniu handlu zamiar bankrótctwa.

(30) T. j. srebrne, albo złote; aby ująć sędziego.

34. Żydowską piosnkę komu śpiewać. /Kn/ Parf Żydowskim orężem na kogo iść. /Kn/ (23)

35. Żydowska niemoc. /Sien:/ (24)

36. Gdy Amona wieszano,
Żydowska chałastra,
Przy pochyblu wołała;
Sic itur ad astra. /Kchw/ (25)

37. Boi się, jak żyd święconej wody. /Gm/ Parf Jak djabeł, szart. dz —

38. Niechcieli Żydzi Manny, niech że jedzą g... cebulę. /Gm/ (26)

39. Najszkodliwsi bąkowie zakonu starego,
Bo pszczołom wybierają miód z ulu nowego. /Jeż: Kraków, r. 1648. (27)

40. Niejeden dłużnik fanty swe nie bez wesela wykupuje z lichwiarskich rąk Israela. /Zab: 7 (28)

41. Najprędzej do kupić się wszystkiego u żyda. /Pam: Swit:/ (29)

42. Żyd ze strachu patynki pogubił. /Gm:/

43. Żydowskie dowody najmocniejsze. /Sag:/ (30)

44. Bij mrózku żydy. /Rys/

45. Żydzi [w Polszcze] są pijawkami rolnika. /Przest:/ a pluskwami miast. /B.T./

46. Kiwa się, jak Żyd na szabasie /Gm/ t. j. modląc się w czasie Szabasu. —

47. Żydzi za szeląg szczudłkom nadstawiają nosy. /Pod: Zab:/ (31)

(31) Łakomi na pieniądz. Szczudłek szczutek: Chinnote; Nasenstüber. — /Kont: 68a/

Kont: Żydzi

(32) albo złotni-
kiem; t.j. tłubiący
takie rzemiosła, w
których najwięcej spo-
sobności do szachraj-
stwa, i oszukaństwa
nigdy kowalem, albo
stolarzem. –

(33) Wychowały z Nie-
mieckiego: kniffen
umny; mający wych psa
gończego. –

48. Żyd u nas [w Galicyi]
albo szmuklerzem, albo
kramarzem, albo arendarzem.
(Grod: (Lud (32)

49. Żydzi wychowały powzięta,
kto co ma w skrzyni.
(Gost: Gór: (33)

50. Żyd dawny szalbierz!
(Kr: Ad:)

Kont. Złej złości

59. Zażyłeś dobrego,
skosztuj też i złego. (Kn. i in.)
Parf. wżyłeś gody, cierp
też i głody. (S.)

 490

Żyd, Żydzi.

1. Pan Bóg za Żydami. (1.)
2. Zaciął się jak Żyd w tańcu. (1.)
3. Dies, psem, a Żyd Żydem. (Ł. mir:)
4. Umarł jeden Żyd, to nic; umarł drugi, jeszcze nic. (2)
5. Żydowskie zaraz. (Łok.) (3)
6. Żyda zrobić. (4) (Ł.)
7. Wiszą mu tasiemki, jak żydowskie przykazanie. (Wycięte) (Kont: sup: Pag: 66.)

(1.) Gdy kto co z nienawiści nosi, zapamiętale czyni, (zacieka się.)
(2) Żartobliwie, wyprzegrawszy jedną i drugą stawkę.
(3) Znaczy: nieprędko.
(4) Plamę atramentem na papierze. Powodem do tego konceptu zdaje się być to, że Żydzi w Polszcze czarności ubierają. –

Zysk, Zyskać.

1. Tyle zysku, co w pysku. (1)
2. Zysk serca opanował, a co niegdyś tajna, teraz złość na widoku, a cnota przedajna. (Kras: Sat:)
3. Tych zysk zaślepia, tych złość zaślepia: tych stawa ludzi, tych zazdrość bodzi. (1)
4. Łakomy, gdy nie zyska, się szkoduje. (Budn: Ap:)
5. Przynajmniej ten zysk klęska zostawia w narodzie, że jak niesie przystowie, mędrszy po szkodzie. (Kras: Lis:)

(1) Tojest, tylko co się zjadło, i wypiło.

(Kont: Pag: 107)

Żyż, Ziż, zyzowaty.

1. Żyż, ryż, kuternoga, jeśli co dobrego, wielka łaska P. Boga. (1.)
2. Żyżem, albo świdrem patrzeć. (Łok:) (2)
3. Między ślepemi, żyzowaty królem. (Linde) (3)
Par. Między głupcemi, pół mędrek. – (B. S.)

(1.) Ryż, człowiek rudych włosów, kuternoga, człowiek mający jedną nogę krótszą od drugiej.
(2) Patrzeć pokosem, wada oczu, czasem z urodzenia, czasem z przyzwyczajenia. (Linde) (Łok: S. L.)
(3) Z łacińskiego: Lucus, rum luscus rex. –

Zwodzić, uwodzić.

1. Zwiedzeni, zwykle drugich zwodzą. —
2. Oczy miłe, lecz zwodliwe. /Gał. Ludz./
3. Zwodzić dziewkę. /Z. Kuź./
4. Zwiesło /zwiodło mu/ się. /Kn./ (1) /Dosł. Upiekło mu się. (2)
5. Z tem mu się zwiezie, z tym łacno ujdzie. /Ż./ (3).

(1) Mężczyzna lubiący dziewczęta uwodzić.
(2) Wyszło mu na bezkarnie, co zbroił.
(3) Ujdzie kary.

Żyć, zażyć, życie. żywot.

1. Zażyć kogo z mańki. /Łok./ (1)
2. Lepsza kopa za życia, niż po śmierci dwie.
3. Ten niezmierny cholerze,
Rozpuszczeni rycerze;
Dla przymówki, lub flaszki;
Kładą życie za fraszki.
/Kras: Sat:/ (2)
4. Żyć nie za tarczą. /Kraj: t. III/ (3)
5. Obrotny, dwa razy żyje. /Wm.fr:/
6. Chłop rolą, kupiec zyskiem, rzemieślnik robotą, żyje. — /Rys./
7. Miernie zażywaj kuchni, piwnicy, i łóżka:
To nie zaboli ani głowa ani palec, ani nóżka. /Haur/
8. Ów, co wschodzie słońca na świat się wydało, a o zachodzie życia postradało. /Bardz: Tr./ (Koś: Pag: 11. ~~w Suplemencie~~)

(1) Znaczy: kogo fortelnie do swoich zamiarów nakłonić.
(2) Pojedynki.
(3) Znaczy: nie ochraniać się, nie zasłaniać się tarczą przeciw niebezpieczeństwu. Lokucya jedna z najdawniejszych.

Ż. ~~Suplement~~ 71.

491

(4) Pozbawić go nawa-wsze wszelkich nadziei, i widoków szczęścia na tym świecie.
(5). Ubawić się z nim.
(6) Mieć z kim przyjacielskie stosunki.

(7) Jak się przestraszył albo z męczył.
(8) Rozstając się z kim.
(9) Z starej piosnki do kieliszka, przy rozstaniu.
(10) Z starej gminnej piosnki.
(11) W Niemieckim: Jeden Tag fürs in. We francuskim: Au jour la journée. T. j. Nie troszcząc się bynajmniej o przyszłość, o to; co będzie jeść pojutrze.
(12) T. j. je i pije dobrze j nawet kosztownie
(13) Darf. Poz: 12.
(13½) T. j. w Niemieckim: kümmerlich[?] zu leben. Używane mianowicie o ludziach ubogich, albo rozrzutnych. —

+ od dycham, dla ciebie tylko

Żyć, życie, żywot zażyć

9. Zatruć komu życie. / Zgm. / (4)
10. Million pociech z nim zażytem. / Lat: Linde / (5)
11. Owo po prostu, niech kto co chce plecie; Zgoła żyć trzeba i zażyć na świecie. / Poss: 4. /
12. Mieć z kim zażytość. / Pilch: Sen / (6)
13. Żebrak pod murem, Chłop w chacie zurem, Woli żyć, niż śmiercią Kończyć nędze. / Zab; Zabł: /
14. Nie wiem czy żyję. / Zabł; Sel: / (7)
15. Kto pije, ten żyje. / Lud; /
16. Żyj zdrów. / Z / (8)
17. A kiedy odjeżdżasz, by, wiej zdrów, O naszej przyjaźni dobrze mów. (9)
18. Pod dobrym hasłem, niech poczciwi żyją, Wielebni ojce, jak piją tak piją. / Kras: Ant: mon: /
19. Dla ciebie + żyję, dla ciebie jedynie moje serce bije. (10)
20. Żyć z dnia na dzień. / Linde / (11)
21. Pan N. żyje dobrze. / Linde / (12)
22. Żyć z kim dobrze. / Gm / (13)
23. Kto ma tyle, co żyć może, dosyć jest bogaty. / Linde /
24. Czem ubodzy zdrowi, bogaci stabieńkimi, więcej żyją z apteki, aniżeli z kuchni. / J. Kchr: 51 / ~~(13½)~~
25. Bronią się życie ocala. / Zab /
26. Takie życia, taka śmierć. / Linde z Słow: / (13½)

/ Konst: Pag: ~~27~~ 174. /

Żyza

1. Osiąść, jak goły na żyzie. /Pol: Arg:/ Parf: Jak na lodzie; Jak na koszu. (1)

2. Wpaść w żyzy. /L/ Utrość; Parf: Wpaść w sidła, w matnią, w sieć, w łapkę zastawioną. /2/

3. Wszystkie te szelmy z Włoch, wymuskane, do naszej miłej ojczyzny, jakoby do smrodliwej żyzy wokrzcie, spływały się. /Kersz:/ (3)

Życzyć, życzenie

1. Szczęścia, pełny życzeń. Życzę najpierwszych pomyślności; Boga, chleba, dobrych gości. /Kat: Wild: 2854. (1)

2. Według życzenia. /Zgm/ Parf: Jak się podoba. —

3. Życz dobrze sąsiadowi, Ale wprzód swemu domowi. /Kn:/ Parf: Bliższa koszula ciała, niż kaftan. —

(1) Żyza, zowią się na okrętach, ściek wody i plugastwa okrętowego.

(2) To bieda, w błoto po samenszy. —

(3) Odnosi się do rządów Bony, i Zygmunta Starego. —

(1) Lepiej: Zdrowia chleba.

73.

492

Zwyczaj

1. Zwyczaj łatwe rzeczy czyni. /Rys:/
2. Zwyczaj za naukę stoi. /Hipp:/
3. Zwyczaj tnatogi wszystko przemaga. /Kn/
4. Zwyczaj jest drugiem przyrodzeniem. /Mon/ (1)
5. Czytelniku, w każdym kraju,
Trzeba się trzymać zwyczaju. /Kochow:/
6. Interes jest w modzie, zysk we zwyczaju. /Teatr/ Linde/
7. Zwyczaj dobry, stoi za prawo. /Sat:/ (2)
8. Przykrość zwyczajem lżejsza. /Kn/ (3)
9. I pies na uwięzi igra, bawi się, /łańcuchem do którego się przyzwyczaił. /B.J./
10. Zwyczaj na to jest ludziom sędziwym, stare tylko obyczaje chwalić /Teatr/ Linde/
11. Pospolity zwyczaj mocniejszy niżeli wszystkie prawa. /Gor: Sen:/

(1) Z Łacińskiego Consuetudo altera natura.

(2) Używanie, Usus.

(3) Do której się człowiek przyzwyczai, wciągnie.

Żywe, Żywot

Kont: Żyć, życie.

27. Jak żyjesz, jak kiem żyw. /Linde/ L/ (14)
28. Życiodawca. /Linde/ (15)
29. Życiolubnik. /L/ (16)
30. Życiopis. /L/ Porf. Biograf.
31. Życzę ci wynieść się stąd, nim cię wyprowadzą. /Teat. Linde/ Porf: Drzwi komu pokazać.
32. Co radzisz drugiemu, życz sobie samemu. /Kn./
33. Czego sobie kto życzy, tego się spodziewa /Teatr/ (17)
34. Żywcem kogo pojmać. /L/ (18)
35. Żywie, Żywięta. /L/ /Linde/ (19)
36. Żywnie mi się to, lub owo podoba. /L/ (20).
37. Zmykaj pókiś żyw. /L/ Porf: Pókiś cały.
38. Jako żywo, t.j. co /L/ nieprawda, kłamiesz.
39. Niże żywot /L/ Porf. Drgaj świato. (21)
40. Jak żywo. /L/ (22)
41. Żywo jadacz. /L/ (23)
42. Żywot, jest żyć dobrze, choć krótko. /Kn./
43. Za żywota. /Linde/ (24)
44. Żywot wieczny. /Linde/
45. A po śmierci żywot wieczny, Amen. /Pieśń kośc./ (25)
46. Żywot zakonny, wiejski wojskowy. /Linde/ (26)

/Kont: Pag: 75/

(14) Rodzaj zaklęcia się.
(15) może mieć dwa znaczenia. Raz znaczy ojcu, drugi raz zaraczątego, który żywi lub sposób dożycia daje. —
(16) Ten co radżyje, nie rad umiera. —
(17) Łacińskie: homines quod volunt, credunt. —
(18) t.j. żywego, nie zabitego. N.p. nieprzyjaciela wczasie wojny, lub jakie zwierzę.
(19) t.j. co zwierzęta. Trzebecki mniema, że to stare słowo ma więcej energii jak nowe: zwierzęta. Żywie było także jedno z bóstw słowiańskich. Słowiańska Izys. —
(20) t.j. co bardzo.
(21) Śpiesz się.
(22) t.j. jak kto długo żyje, jak długo zapamięta.
(23) Ten co mięso surowe lub zwierzęta żywcem jada. Menschenfresser. —
(24) t.j. co zażycia.
(25) Żywot wieczny; nieśmiertelność.
(26) Stan, sposób dożycia. —

Suplement: Żyć, życie, żywot, żywotny

47. Żywota świętych. /S/ (27.)

48. Trzy żywoty jego, złości konia wyjedzie. /Kn/ (28)

49. Żywotnik. /Linde/ (29)

50. Duchy żywotne. /S/

51. Niechaj kołacze do nieba żywotnego prosząc chleba. /Grodk: W. T.:/

52. Nikt nie płacze umarłego króla, bojąc się żywego. /Bardz: Tr:/

53. Póki kto żywy, nie jest szczęśliwy. /Kn:/ (31)

54. Żywcem ci sobie, mam rozum doma. /S/ (32)

55. Nie mam konia po wierzchu tajemnie zakrytych;
Ani pokazać zdołam, za żywe zabitych. /Zim: Sielanki:/ (33)

56. Nie doszło mu do żywego. /Kn/ (34)

57. Żywy obraz ojca. /S. Tr./ (35)

58. Żywy kolor, żywa farba. /Linde/ (36)

59. Żywo oczy kradnie. /Kn/ Dosł. kradnie z przed nosa.

60. Żywe kłamstwo, żywa potwarz, żywe ma-tactwo &c /Linde/ (37)

61. To żywy, /czysty/ djabeł. /S/ (38)

62. Żywa woda. /S/ (39)

(27) Żywoty (biografie) świętych chrześcijańskich. Znane dziś to w literaturze polskiej: Żywota świętych nowego, i starego testamentu, przez X. Piotra Skargę zebrane.

(28) Łokuja stara polska; znaczy: najwięcej u kolątowania &c

(29) Sukmana: krótki kożuszek. [illegible] — także: Łatuszka, sznurówka. —

(30) które stanowią fundament życia. n.p. serce, płuca. — die Lebensbedingung. —

(31) A czy nie żywy będzie szczęśliwy? —

(32) Wiem co mam robić, czego unikać. —

(33) Najboleśniejszy czyli, n.p. serca. —

(34) Nie warto tego bardzo.

(35) Podobniuteńki do ojca.

(36) Jasna, jaskrawa n.p. czerwona, pomarańczowa. &c

(37) T. j. co prawdziwe, widoczne. —

(38) Zły, złośnik. — Leibhaftiger Teufel

(39) T. j. płynąca, odświeżająca się, wbrew: do stojącej

(Kont. Pag 76)

(40) Jak prawdziwy kamień. –
(41.) Jasne, ogniste, niespiące. –
(42) Było wielkim niebezpieczeństwie.
Pp. ta zda się mieć swój początek w anegdocie o Dyonizym, panem Syrakuzy i jego następcy Damoklesie.

(1) Lokacya wojskowa, znaczy: furażowanie, zabieranie żywności, z wsiów i miast, stanowisku wojska bliskich. –
(2) Nie zabawi w sztuce długo. –

(1) urodzajne, zasobne.
(2) obficie mnogo

63. Stał wryty, jak żywy kamień. /Sk: Koz:/ (S. 40)
64. Oczy żywe. /Lind:/ (41)
65. Życie było na włosku. /L:/ (42)
66. Ta, która w złotej kądzieli, Życia twego nitkę przędzie; Jeszcze na wojnie na wsi, jeszcze na długi wiek będzie. /Karp:/
[Kont: Pag: 106]

Żywność
1. Bez oręża gnie wojsko nie opatrzone w żywność. /Papr:/
2. Po żywność stały wypiekowanie. /Linde/ (1.)
3. Nie pożywisz się tu. /Kn/ (2)

Żyzność
1. Kraj okolica żyzne. /Linde/ (1) Posz..nia żyzna.
2. Żyzno czego. /L/ S/ (2)

277a Suplement. Kont: ~~255~~ Zgoda, Zgodność.

5. Która zgodą napiera, zgodzi się z przyjacielem w każdej rzeczy. /Ryś:/
6. Niezgoda jedność dzieli, Świata trąbi na trwogę; I kto się różne strzemi nogą. /Miask:/
7. Przez niezgodę tracą ludzie swobodę. /Ryś:/ (3) Porf wolności niezgoda ginie. /Zegl:/
8. Zgoda między nami, jak wilkom z barany. /Ryś:/ (4)
9. Trudna zgoda, z ogniem woda. /Ryś:/Kn:/ (5)
10. Rzadki jest ptak Foenix na świecie, ale to jeszcze rzadsze, między bracią zgoda. /Rej: Zw:/
11. Lepsza ałowiana zgoda, niż złote prawo. /Mon:/ (6)
12. Bracia zgodliwi, są wielkie dziwy. /Kn:/ Porf Poz: 10ą —
13. Dla miłej zgody. /Zym:/ (7) Porf
14. Mniejsza z tym, niech będzie zgoda. /Gn:/ (8)
15. Zgodnych nikt nie przetarnie. /Ryś:/ ╪
16. Zwyczajnie po wojnie pokój następuje, Zgadza się, gdy się każdy z nich zmorduje. /Wim: P.P./
17 Zgadzają się, jak szydła w worze. /Kn:/ (9)

(Kont. w Suplemencie Z. 77.b)

(3) Swobodę. Sprawdziło się to przysłowie na narodzie polskim. —

(4) Porf Poz: 2ą obie pozycye są tylko Ironią. —

(5) Między ludźmi całkiem przeciwnych zdań i charakterów

(6) Porf: Poz: 1ą

(7) np. Ustępuję, zrzekam się mojej pretensyi;

(8) Zgadzam się, ale niektórzy. Niemiec mówi: Meinetwegen. —

(9) Porf: Pozycyi: 2ą 8ą i 9ą

╪ Porf Wszystko przewodzą, gdy się wszyscy zgodzą. /Kn: Ad:/ (10)

(10) Concordia res parvae crescunt, discordia magnae dilabuntur. Napis na dukatach kurlandzkich. —

Złożyć, składać

1. Złożyć sejm, radę. /Z/ (Linde) (1)
2. Złożyć kogo z urzędu, z biskupstwa, z dowództwa / Hetmaństwa / d[?] /P/ (2)
3. Złożyć komu swoje uszanowanie, albo uniżoność. /P/ (Teatr:) (3)
4. Niewczas pożyczać miecza kiedy się już składać. /Amtr:/ Darś[?] kiedy wsiadać niewczas konia siodłać.
5. Składać się czem. /Z/ /Boch: kom:/ (Linde) (4)

(1) T. j. co zwołać, listami, albo okólnikami, na pewny dzień.

(2) Znaczy odebrać mu te władzę i godności.

(3) Powitać osobiście przyjeżdżającego, lub pożegnać odjeżdżającego, wielkiego pana lub dygnitarza.

(4) Wymawiać się czego, albo usprawiedliwiać się. —

Z. 79. 495

Złoto

1. Jakto miło, jakto słodko; Gdy się wskrzyni widzi złotko. / Teat: / Linde / Parf: O złotko, złotko mezłotko; Jak złotem można żyć słodko. / D /
2. Świetne jest, ach święte złoteczko. / Jag: Gr: / (1)
3. Złotko moje, rybko moja! ~~[illegible]~~ / Teat. Linde / (2)
4. Możeszli być złotnikiem, nie bądź że kowalem. / Kn: /
5. Złoto uczyni złodzieja i zdrajcę;
Złoto wnet zbłazni burmistrza, i rajcę;
Złoto zabija rodzonego bratka;
Za złoto przeda czasem dziewkę matka. / Bij: Zw: / (3)
6. Gdy co zrobić; złoto najlepszy robotnik. / Jag: gr: / (4)
7 Lepszy funt złota, niż cetnar rozumu. Byś był cnotliwy z bardzo mądrą głową. Bez pieniędzy nie staniesz za szyszkę borową. / Burl: /
8. Nie wszystko złoto, co się z góry świeci. / Ryś: / Parf Nie wszystko złoto co się świeci; Bije blask równy od szychowych nici. - / Kras: List: /
9 Warto te słowa złotem wyryć na marmurze. / Paszk / Teatr: / (5) / 10.
10. Złotem być trza odważyć. / Teatr / (6)
11. Złotobrewa. / Linde / (7)

(1) Łacińskie: Auri sacra fames.
(2) Pieszczędzy z kim.
(3) Postęp oświaty powiększył, nie zmniejszył tę chciwość złota, którą na całej prawie przestrzeni ziemskiej, i we wszystkich jej epokach, u wszystkich ludów napotykamy.
(4) Rozumieć się: jaki interes zrobić.
(5) Tak mądre, tak prawdziwe. -
(6) Tak dobry, tak cnotliwy, dobroczynny. - Au poids d'or.
(7) Kobieta złoto żółte włosy, i brwi mająca; tak jak czarnobrewa: Brunetka. -

(8) Znaczy: przen-
kupstwem.
(9) wszystkie pod
Poz 13. i 14ᵗᵉ umie-
szczone przysłowia
mają jedno i tożsamo
znaczenie. t. j: że
przekupstwem, t. j:
pięknem złotem, wszyst-
kiego dokazać moż-
na. Smutny obraz
obyczajów ludzkich
wieków zeszłych,
równie jak i teraź-
niejszego.
(11) t. s. w Niemiec-
kim: Einen flüchtigen
Feinde [illegible] goldene Brücken.
(12) t. j. czwarty palec
prawej ręki, na który
tym zwykle sygne-
ty, i obrączki ślubne
się noszą. –
(13) Łudzić, uwodzić
kogo błahemi obiet-
nicami. Falsa spe lac-
tare.
(14) Myli się Kochanow-
ski. Znajomość zło-
ta, i jego szacunek, są
tak stare prawie, jak
świat. Znali go Egyp-
cyanie już za Faraonów;
chołdowali mu w po-
staci cielca Żydzi na puszczy
Arabskiej, u stóp
góry Synaj, za Mojże-
sza. –
(15.) Tak jest, rzeczywiście,
albowiem złotem najprę-
dzej można uzyskać nie-
podległość, naprzeciw wszel-
kim więzom (Więzom)
towarzyskiego życia. –

12. Wojować jest tożsamo
jakoby kto złotą wędą
rybki łowił. /Kosz: /
13. Złotą łopatą torować
sobie drogę. /Gost: /Górn/
(8)
14. Niemasz tak potężne-
go muru, któregoby zło-
tym nie przełamał ta-
ranem. /Pétek: Lud/ Parf
a Złoty orzeł wszędy dolecie.
b Nieodbity sztych, złotej
szwajcy. /Jag: gr: /
c Złota szwajca mury prze-
bija. /Zegl: ad: /
d Item wszystko przemika.
/Amfr: / Pol: Zac: / (9)
15. Budujmy most złoty,
gdy uciekać chce się ten
nieprzyjaciel. /Birk /Chmiel
(10)
16. I świnie złote pachną
jak róże. /Jag: gr: /
17. Złoto złotem, choć w pła-
ganej skrzyni. /Linde /
18. Palec złoty; Parf Pierście-
niowy; serdeczny; wierny.
(12)
19. Złote góry podziemią ża-
dnego pożytku nie przy-
noszą. /Fur: /
20. Obiecować komu złote
góry. /Linde z Haw: / (13)
21. Złote góry obiecuje, a nie
ma i ołowianych. /Rys/
22. Kiedy błahego złota, by-
najmniej nie znano, Ozmaz
proszę wiek tamten złotym
nazywano?! /Kochanow/ (14)
23. Chyba się przeto złota,
wolność nazwać godzi:
że kto złoto ma, naten czego nie ma, przewodzi /Pol:
uwz: / (15)
24. Reguła złota. /Linde /Lol/
(16) /Kont: w Supl. I. 81ᵃ

81.a **Suplement: Złoto** 496

(16) W Arytmetyce reguła trzech (detri) w której za pomocą trzech liczb znanych, 4ta nie znanej się dochodzi. Regula aurea.

(17) W Astronomii, Cyclus lunae, oznacza, który to rok jest, według obiegu księżyca.

18. Synonima piszą ozłoć między kobietą, a mężczyzną.

19 Ironicznie, gdy kto udaje nabożnego niewinnego, a nim nie jest. –

(20) Nervus rerum.

.

25. Złota liczba. (Linde Rog: (17)

26. Moje złoto, perełko, rubinie, dyamencie, klejnocie; mój królu, mój drogi. (Klon: Wór) (Groch) Linde) (18)

27. Niewiniątko, tylko go w złote ramki oprawić. (Gm:) (19)

28. Złoto jest żyłą wojny. (L. z Słów) (20)

29. Śpiewaczki, i baletniczki wmawiają w nas, iż złoto, i klejnoty, są jedynym miłości dowodem. (Mon: War:)

81. b

30. Prawda że złota przod„
kowie nie mieli,
A o ~~mi~~ mało by mnie
rzekł, żeby ani chcieli.
/Star:/

31. Wszystkie przed tobą
czapkują;
Gdy w kieszeni złotko
czują. /Lentr:/

32. Fraszka nosić złotogłów,
mieć złoto, to głowa.
/Linde/ 21/

33 Większy jest Majstersztuk
Złoto, aniżeli złotnik.
/Jag: gr: /22/

34. Chceszli, by potknął tę„
piętkę, ozłóć ją wprzódy. /Lz:/Linde/

35. Ręce czyste ozłocić. /5/23/

36. Złotym szydłem wnet
przekolesz. /Knf Parf: Poz 13! i 14!=

37. Zwodnicze złoto! Jak roz„
pładzasz na świecie występki,
z podłotą: /Przyb: Luiz:/

(21) Pagłowa; t.z. co
to grunt. Złotogłów;
Materya złotem
tkana, także: Lama.

(22) Majstersztuk z Nie„
mieckiego; po polsku
arcydzieło; we francus„
kim Chef d'oeuvre — "

(23) Złotem, dukatami
osmarować, t.j. wyjęsne„
kupić. —

[Kont: 81 b]

Z. 81 c

497

Kont: Złoto, złotnik

(24) przyznasz, które sobie drogi. – Parf Poz: 13a i 14a

(25) Pozłocistego, t. j. bogatego

(26) Parf Poz: 13a 14a i 36a Złotolity Bóg; Plutus; bożek bogactw.

(27) Ubędzie. Czas wszystko niszczy. –

(28) Parf: Poz: 13a 14a 36a i 40a. –

(29) Artykuł Złoto. mianowicie Poz 38a 39a 40a 42a i obecna 43a są niezbitym dowodem, że chciwość złota sprawi sacra fames, przekupstwo z jednej, przedajność z drugiej strony należą do najdawniejszych wad rodu ludzkiego; wady, które rymowni rozpraw greckich i Rzymskich filozofów; Platonów, Sokratesów, Seneków; ani boskanauka Chrystusa, dotąd zaradzić nie byli w stanie. Natrzech pogardzających złotem, i bogactwem, znajdzie się 3. tysiące ubiegających się za niemi narażających życie, dobre imię, spokojność sumienia, dla nabycia onego. –

38. Złoto środkiem się rznie przez straż żołnierzy. /Min: Hor:/ (24)

39. Pozłocistego, by też nie umiał, kozie ogona zawiązać, ale go na urzęda sadzają. /Ry: Życ/ (25)

40. Nie masz szczeliny tak ciasnej, gdzieby Bóg nie mógł złotolity dojść. /Hor: Nar:/ (26)

41. I złota się czasem ukruszy. /Kn:/ (27) Mat.

42 Złotemi wtorniami wnet zwycięży. /Kn/ (28)

43. Złotem, wszystkie otemknie szamki; jest to generalny wytrych. /Gęt: Linde/ (29)

Z. 82a

Zmieszać, zamieszać, mie-szanina

1. Zmieszać się. (Z. gr. (1.)
2. Miszmasz. (Z. gr. (2)
[illegible] Bigos hultajski.

(1) Momentalnie przytomności umysłu stracić. W Niemieckim: [illegible] [illegible] [illegible]. –

(2) Mieszanina rozmaitych rzeczy. W języku francuskim: Galimatias; albo pot-pourri, z Hiszpańskiego: Olla putrida. Miano: pot-pourri używane mianowicie w terminologii muzycznej.

Z. 82.6

<u>Zmierzać, zmierzyć</u>

1. Zmiara; (Prud: Dan:) (1)
2. Nie zmierzone okiem. (L.gm) (2)
3. Zmierzyć się z kim. (Linde) (3) (L.)
4. Zmierzać do pewnego (założonego) celu. (D.)
5. Kto nijacz nie zmierza, w nic nie uderza. (K.) (4)
6. Nie zawsze uderzy kto do czego mierzy. (D.) (5)
7. Nazamiar. (L) (Miask. Ryt:) (6)

(1) t.j. co mierzą; nieskończona ilość czego; czy dobrego, czy złego.
(2) N.p. widok jaki ma horyzont; albo wzrok, &
(3) Spotkać, zrównać się z kim; tak co do sił moralnych, jako fizycznych. –
(4) Ninacz; do niczego. –
(5) Nie zawsze osiągnie to, do czego dąży. –
(6) t.j. co: prócz, albo oprócz tego.

<u>Zmiatać, Zamiatać</u>

5. Zmiatać półmiski. (L.gm:) (1)

(1) Prędko, łakomo, jeść;

<u>Zmieniać Zamieniać</u>

1. Zmieniać pieniądz. (L.gm)
2. Zmieniać farbę naturalną. (D) Darf: mienić się. (1)
3. Zmiennik, Judasz, on by pana Boga sprzedał. (B.J.) (2)
4. Zamieniać, znaczy to samo co się oszukać. (Wuj: p. 279) Darf. Zamieniał stryjek siekierkę na kijek. –
5. Zmienny (zmienna) jak marzec, jak księżyc. (Seat. Linde) (3)

(1) Die Farbe umwechseln. –
(2) Człowiek fałszywy, niepewny. –
(3) t.j. jak chwila, jak pogoda marcowa. –

Żmija

1. Żmija mała, acz jest mniejsza matki ciałem, ale jadem równa. /Żarn. Post:/ Metf.
2. Żmija; t. s. co złośnik, złośnica. /Linde/
3. Często, często kwiatki kryją
w krzaczku jadowitą żmiję. — /Teatr:/
4. Kogo żmija ujadła, i jaszczurki się boi. /Linde z Flor:/ Parf. Kto się na ukropie sparzył, i na zimną wodę dmucha.

Żmindak

1) (Żmindak; Skąpiec, Sknera. —

1. Żmindak, ukrywszy rzeczy sobie mniej zdatnych, ujmuje innym potrzebnych. /Pilchdow:/ (C)
2. Toć to takowemu nalikowi, raz mindzi, nastąpi, obróci się tak, jako owym żydom zbytnie nazbieranie pokarmów. /Gil: Linde/

Zmora, zmorzyć

1. Zląkłem się, aż zmora przezemnie przyjszła. /Morz: (1)
2. Sen go zmorzył, śpi jak zabity, jak zarżnięty. /Linde/
3. Głodem być zmorzonym.

(1) Zmora: dreszcz; mrówki.

Pary: Morzymnie przechodzi. / Ohrość: Ovi: /

Zmowa

1. Zmowa, czyli schadzka kochanków. /Mon: (1)
2. Zmówić niewiastę, pannę, czy wdowę. /Kn/ Linde/ (2)
3. Zmówić co na kogo; /L Linde/ zwalić na kogo winę. —
4. Praetor eum imperio od Rzymian postany, więc co weźmie od kogo, zmawia na Rzymiany. /Klon: Wor: /

(1) Rendez-vous.
(2) Ztąd: zmowiny, czyli zrękowiny, zaręczyny.

Pary: Zrękować, zaręczyć. (2)

Zmrok

Zmrużyć, zamrużyć

1. Zmrużyć oczy na co; /L. Linde/ (1)
2. Zmrórz oczy na twoją biedę. /v/ (2)
3. Całą noc oka zmrużyć nie mógłem. /Boch: Kom/ (3)

(1) Udawać że się niewidzi, wad czyich, lub jego głupstw.
(2) Nie zważaj na nią, zapomnij o niej.
(3) Nie mogłem zasnąć.

Zmyć, zmywać

1. Z rąk twoich bród zmywasz; obmyj wprzód sumienie. (Groch: Kl.)
2 Poszedł jak zmyty; tylko czapką nam szynaciesząt. (Pot: Linde) Parf. Jak gdyby mu kury krupy zjadły. (1)
3. Tylko co ujrzy kij, pies raz już bity;
Ucieka ogień pod siebie, śpieszy jak zmyty. (2)
4. Już po zmyciu. (Knap: Linde) Parf. Już po szabasie, Już klamka zapadła. (3)

(1) Odszedł zawstydzony.—
(2) Jak zimną wodą zlany.
(3) Już po wszystkim, już za późno.—

Zmysł, zmysłowość

1. Smak, zapach, słuch, dotykanie w części tej,
Mój straży pięciorakie te od grzechu zmysły.—
(Min. Ryt.)
2. Odchodzić od zmysłów. (L) Linde (1)
3. Źle zmyślać, źle i prawdę mówić w pańskim dworze. (Kras: Baj:) (2)
4. Zmyślać to, co tając, kłamać. (Kn) Linde (Stąd: Zmyślacz, zmyślnik, zmyślanie, (d) (3)
5. Żądze zmysłowe. (d) (4)

(1) Tracić przytomność.—
(2) U dworu wielkiego pana, łżąc najlepiej milczyć.—
(3) To samo, co łgarz.
(4) Żądze, chęci od zmysłów pochodzące. N.p. Obżarstwo, pijaństwo, lubieżność, &c.

Znać, znak, znaczenie

1. Znam cię na palcach, /Czat: Linde/ Porów. Jak zły szeląg. (1)
2. Nieczęste widzenie, gotowe nieznanie. /Pot: Jaw:/
3. Mity Matematyku, znasz się na powietrzu, Jako wół błąd na skrzypcach; jako wieprz na pieprzu. /V/ Porów. Jak świnia na pieprzu.
4. Znać się na ludziach, albo znany się na ludziach. /Lgm/ (2)
5. Czego się nie zna, tego się nie żąda. /B.S/ (3)
6. Znasz ty się widzę mospanie na rzeczy; kiedy w szkatule złoto masz na pieczy. /Bratk:/
7 Będziemy się znać na rzeczy. /Gm:/ (4)
8. Znać po sierści zwierza, a z mowy człowieka /Zygr/ Porów. Ptaka po pierzu, wilka po sierści, a z mowy człowieka poznasz. /Ampr/
9. Znać dudka między dzięcioły. /Rys:/
10. Znać dudka z czubka. /Kn:/ Porów. Znać po ~~[illegible]~~ [illegible]. —
11. Znać z oczu że poczciwy. /Czat: Linde/ Porów. Dobrze mu z oczu patrzy. —
12. Znać, żeś niewiele plag wziął w szkołach. /Mon/ (5)
13 Dać się komu znać. /Z, Linde/ Porów. Dać znaki; b. Dojechać, dogryźć komu.
14. Znowu mu się zachciało, co mu się raz już znać dało. /Kn/ (6)

(1) W Niemieckim: Ich kenne dich durch und durch. t.j. na wskroś. —

(2) Wiemy co się komu należy.

(3) Z Zalińskiego: Ignoti nulla cupido. —

(4) Będziemy się starać odwdzięczyć oddane usługi. —

(5) Nie dość cię bito, niewiele umiesz.

(6) Na czym się już raz był sparzył.

(7) Gdzie szpitale, i spiżarnie próżne.

(8) Poczuwać się do czego, albo przyznawać się do kogo.–

(9) N. p. z żytnem o niemym.

(10) Pieczętować się

(11) Żeś złośliwy.

15. Wyszytam niebywają; Gdzie ozboża nie znają. /Linde/ Rach:/ (7.)

16. Znać się do kogo, albo do czego. /Linde/ (8)

17. Bicie przyczarnym znaczniejsze. /Birk:/ Partaczne przygtrapim, b Dobre przy złym.

18. Mówić z kim przez znaki. /Linde/ (9)

19. Zazdrość i szczeże wszcześni mają;
Jest to znak, że się kochają. /Zeat: Linde/

20. Znakować się herbem tym lub owym. /id/ (10)

21. Znam cię ziółko, żeś pokrzywka /J. m./ (11)

22 Znać co, jak węgiel na czeluściach; jak krętę na tynku. /Kn: ad:/

Z 88. 501

Znaleść

1. Znaleźli się w koronu maku. /Linde/ (1)
2. Dać, albo wziąść znalez= ne. /Mon/ Linde/ (2)

(1) Spotkali się ~~dw~~ ~~w~~ dwóch znajomych niespodzianie, n. p. za granicą kraju. —
(2) Nadgrodę pieniężną, za znalezioną, a właścicielowi zwróconą rzecz. — findenlohn.

Znosić, znieść

Jeśli ci jaka przykrość dotknęży;
Znoś cierpliwością, nie wskóra kto mrużży. /Mon/

Żniwo

1. Niechcę ja się wdawać wendze żniwo, wendzą rzecz. /Hipp:/
2. Dziś wasze żniwo, lecz wkrótce wypijecie swego warupiwo. (1) /Pot: Zać:/
3. ~~Żn~~ Żwierszchom każe nalać piwa Poroczkim u dój sztyżniwa /Bielaw/ (2)

(1) Dziś tryumfujecie; ale wkrótce odpokutujecie za wasze złe sprawy.
(2) Zbiór przestrzegający wyż starszyzna do nowego, Nie doznał przed nawóz ku. —

/Kont: Pag: 111./

Żołądek

1. Żołądek gospodarz człowieczego ciała. /Brat:/
2. Człowiek strawnego żołądka, /Kn/ Mutt (1) Parf Płaci mu worzy, on powie że deszcz pada. —
3. Żołądek, co starym strusi strzyżt zdawna; Teraz mu kleik, rosół, ptyzanna niestrawna. /Zab:/ (2)
4. Żołądkować się. /L/ Linde/ (3)

(1) Znosi wszystko, nawet obelgi, i obrazy osobiste.
(2) Żołądek strusi odnosi się do zdania Buffona, że struś żelazo trawi. —
(3) t. s. co gniewać, markocić się. unwillig, [illegible] sein. —
~~F~~ ma żołądek strusi.

Żółć

1. Kąsek żółci, beczkę miodu popsuje. /Bzrt/ Mitf
2. Gdzie miód, tam też jest i żółć. /Grz: Tęż:/ Parf: Na języku miód, pod językiem żółć. —
3. Fortuna żółć mieszamy z miodem. (Chrzś:/ Parf Gdzie róże, tam i ciernie.
4. Więcej żółci niż miodu. /Macz/ (1)
5. Na miód nie na żółć łowią ludzie muchy. /Zabł: Ez:/ Mitf. (2)
6. Mowa, pismo, ~~zł~~ żółcią zaprawione. /3/

(1) Więcej złego niż dobrego w życiu ludzkim.
(2) Dobrocią, łagodnością, nie złością ludzie się niewolą. —
(3) Złośliwe, uszczypliwe. —

żółty, żółtość /Kolor/

1. Żółtobrzuch. /Obżartuch/ Rozkosznik. /Rej Zw./ Sk: Kaz: / Linde/ Parf. Sybarita
2. Żółty kolor zawiść kolorem mężów zdradzonych. /Zab: Zabł:/ (1)
3. Żółty jak wosk. /Z/ Linde, (2)
4. Żółtarz: /Linde/ (3)

(1) U Poetów Arabskich żółty kolor oznacza zazdrość. —
(2) O ludziach żółtego koloru twarzy.
(3) T. s. co psałterz; także fundacya na psałterzystów. —

9o. ~~t.~~ 502

Kont: Żołnierz, Żołdak

11. Żołnierze pomieszani, strachem pomarzeni, swoją własną bojaźnią są wpół zwyciężeni. (Min: Ryt:) (7)

12. Dawny jest żołnierz, dobry jest nadzieja, Od Gromnic służył, do Święta Błażeja. (Brat: (8))

13. Zawsze łatwiejszy ogień przy gotowym kotle, Są pieniądze, i żołnierz znaj, dzie się wnarodzie. (~~Pos:~~ ~~Arg:~~)

14. Odźwierny, odźwiernym, Koczot, koczotem; ~~zł~~ żołnierz żołnierzem niech będzie. (Opal: Sat: (9))

15. Najzwarowszena żołnierz, nawet, za danym hastem do bitwy, niczo tylko za drzą. (Piłch: Sen:)

(7) Jak trafnie da się ten wiersz zastosować do kampanij Niemiecko-francuzkiej, r. 1870.

(8) Isomija, służył pięć miesięcy.

(9) każdy niech swego rzemiosła pa- trzy.

Z. 90a

Zbrodnia, Zbrodzień.

1. Jedna zbrodnia jak po szczeblach do wyższych prowadzi. (Stas: N. P. 1

Z 90. b

503

Żołnierz, żołnierka, Żołdak

1. Dla kęsa strawki, jako i strawki, żołnierz życie waży. (Ryś.)
2. Lepszy żołnierz zbrojny, aniżeli strojny. (Ryś.)
Parf. Rękawniebyje, tyl[-]koryka.
3. Żołdwieść. (L.) Linde. (1)
4. Żołdaczy gmin. (Nar: Tai:) (2)
5. Delikat nie będzie nigdy dobrym żołdakiem, i dobrym rycerzem, chyba na bruku. (Chwalib:)
6. Żołnierz, niby ten, co żołd bierze. (Star: Ryś:) (3)
7. Ptem przódkowy. (Kn.) (4)
8. Ptem pozedni. (K.) (5)
9. Będzie żołnierz, gdy będą pieniądze.
10. Dziś ledwie żołnierzuje kto, (Zygl.) nie dla swawoli. (Pol: Wać:) (6)

Zbroja, zbrojny

1. Niech się dobrze zbroi, kogo gmin się boi. (Ryś.) (1)
2. Sam ~~zbroi~~ zbroił, sam za siebie odpowie. (Pol. Linde.)
3. Żołdujesz z każdego swojej, rychlej wymorzą, niż zbrają. (Ryś.)
4. Armatus wychodzić. (L.) Linde. (2)

(1) t. s. co wojskowe stróże.
(2) Żołnierstwo niesforne. Słowo z języka francuzkiem: Soldatesque.
(3) Z łacińskiego: Soldato, cui solidus datur. —
(4) na pierwszym miejscu wszytkim będący.
(5) Na miejscu, za mistrzem. —
(6.) Dla swawoli: dla samowolności; dla rozpusty; dla tego tylko, aby pałaszem po bruku brzękał. —

(Kont: Pag: 90.)

(1) Łacińskie: Quem multi metuunt, multos metuat.
(2) Staropolski wyraz. Znaczy, zbrojno, pod zbroją wychodzić, albo wyjeżdżać. —

Zwierz, zwierzyna

1. Ogromny zwierz jest na oszczep; drobnego szczeniuka nie pojrzy. /Zab/ (1) Metf
2. Zwierzobójca, Zwierzogromca. /Linde/ (2)
3. Mtynarz, niemyczony, zwierzyna. /Ryś:/ (3)
4. Zwiórek, zwierek. /Z/ /Linde/ (4)
5. Nazbytem chytry zwierzęk czyhał. /Linde: Obr:/
6. Zwierz wściekły najsroższy. /Ku: Ad:/ (5)

Zuchwał, zuchwalić

Zuchter. Zuch.

1. Zuchwalić [Zuchwalić] gwałtownicy i wykrętarze, prędkością. /Sekl/ Linde:/
2. Nazuchwał tego, /Z/ /Linde/ (1)
3. Oj był to zuchter taki, ma też dość swoich pągbie, i ponosić znaki. /Knia: Poez:/ (2)
4. Zuchwatka; /Z./ /Linde/ Parf Zuchbaba. (3)
5. I zuchwałość czasem nie zawadzi. /Zab/ (4)
6. Zuchwalna bespieczność, prędko zepsowanie żywota /Gliz: Weyh:/
7. Zuch, dokluch, do tytki, i doniski, a od kaszy, nikt go nie od strazy. /Gm/ Parf Próżniak Pasibrzuch.—

(1) Gardzi nim.
(2) w Niemieckim: der Thierbändiger, Thierbezwinger. N. p. Zwierzogromca Amykus. /A. Kochn:/
(3) los rzadkiego; zwierzyna Genericum dzikiego zwierza, tak skrzydlatego jak czworonożnego, ludziom zażywności służącego.—
(4) Syn: Zwierza, używane pogardliwie, o dzieciach podłych.
(5) Stosuje się i do ludzi uwięzionych.—

(1) Nazbyt, nad miarę.—
(2) Zuchter, t. j. co Zuchwalec, Zawadyja, Rębacz. W Niemieckim: [illegible].—
(3) Kobieta zuchwała, także odważna.
(4) Audaces fortuna juvat.

Z. 92

Żupan

1. Nima już, jak żupan, i kurtkę. (Star.) (Linde) (1)
2. Tak mu to przystało, jak gdyby kto do jedwabnego żupana, starego kożucha tałę przyszył. (Linde)
3. Hulaj dusza, bez kontusza; szukaj pana bez żupana. (Rym.) (2)

(1.) Wszystko ztrwonił, przehulał.

(1) Wniosek na birbantów

Żur

1. Dobry i żur, kiedy kaszy nima. (B.J.) (1)
2. Żurzyć się. (L) (Linde) Parf. Markocić, martwić, smucić się. (2)
3. Wychowany się na boćwinie, i na żurze. (Ossol.) (3)

(1) Żur, gatunek zupy postnej, z mąki owsianej przyrządzonej, obok kapusty, z olejem powszechna żywność ludu wiejskiego w Polszcze, mianowicie na Rusi, w czasie w. postu; dawniej nawet drobnej szlachty, gdy przepisy Kościoła Rzymskiego ściślejsze zachowywano.
(2) Z Ruskiego: Żurytisia.
(3) Litwin, domator, który nie był dalej, jak za piecem. Boćwina, potrawa Litewska, z liści burakowych przyrządzona.

Żużel

Pospólstwo panowie żużelą płacą. (Star. Ref.) (1)

(1) Żużelą: złą monetą, brakiem, klepakami. (Linde)

Związek Związać, zawiązać

1. Jako ten związek zwierzchowny, z podział szczęścia nierówny;
Jako stała bo nitką związany; Może być trwałym nazwany? (Dar: Lot:)
2. Zawiązać z kim znajomość, przyjaźń. (Lgm)

Zwierzyć, zwierzać

1. Sekret zwierzony, zamykaj pieczęcią. (Zab:)
2 Dobra jest zwierzać się niewielu, a lepsza nie zwierzać się nikomu. (Szaks. Linde) Parf Nie wierz nikomu, nikt cię nie zdradzi.
3. Nie zwierzaj się nikomu gdy o pożytek idzie. (Rys:)

Zwiesić

1. Zwiesić skrzydła. (Linde) Parf Nos spuścić na kwintę. (1)
2. Kto przegrał niech nos zwiesi; kto zgrał niech wykrzyka. (Zab) Motf (2)

(1) Stracić nadzieję pomyślnego skutku jakiej rzeczy
(2) Niech tryumfuje, kto wygrał sprawę, bitwę; &

Żelazo, Żelazny.

1. Upór żelazny. /Birk: Kaz:/ (1)
2. Śmierć się żelazna z naszych żalów śmieje. /Rys:/ żelazna nieczuła.
3. Siedzi śmierć na żelaznym zydlu; wsparta na rydlu. /Nar: Dz:/
4. Braciszku! kuj żelazo dopóki rozgrzane. /Beat:/ (2) Porf Drzytyka, póki się dmie daje. —
5. Na wojnie co po strojach gdzie żelazo płaci; Klejnoty tam, i złoto swą wartość traci. /Pot: Arg:/
6. Sprawę honorową żelazem zakończył. /Beat:/ (3)

(1) Nieprzełamany

(2) Z Niemieckiego: aus Eisen (Schmieden, [illegible]) ist. —

(3) Pojedynek w którym na szpady lub pałasze. —

Zieloność, zielone.

1. Człowiek zielony /Kind:/ (1) Porf Nowy, Nowiciusz, nie wie gdzie kozy gonią.
2. Zielono jeszcze w głowie. (1) Porf Petro. —

(1) Tyczy się mianowicie młodzieży.

Żer, żrzyć

1. Tam się ptactwo rzuci, gdzie żer czuje. (Dob: Arg:) Parf Tam się wróble cisną Gdzie dojrzałe wisznie. (B. I.)
2. Czas, żerca, wszystko pokosem wali. (Zab:)
3. Żercu; (L.) Linde) Parf marszałek swadziebny (?) (1)
4. Żerowisko; (L) Linde) (2)

Ziemia, Ziemianin

1. Lekkie ziemia pad krzywoprzysięzco. (Fed.)
2. Już ten gryzie ziemię, co bluźnił na wiarę, i na naszą ziemię. (?) (1)
3 Żeby się pod ziemię skrył, togo znajdą. (Boch: Kom:)
4. Zniknął, przepadł, rozstąp się ziemia. (2)
5. Dla wstydu radbym się pod ziemią widział. (Kn: Gł:)
6 Spuścić oczy w ziemię. (Wys:)
7. Zazdrość złych ludzi o ziemię go zrzuciła. (Sk: Kaz:) (4) Parf Z nóg go zwalili.)
8. Wszystko to o ziemię. (4) Mag Parf Wszystko to djabła warte; na nic się nie przyda
9. Nie każda ziemia jabłka daje. (Rys) Metf
10. Na jednej ziemi kąkol i pszenica rośnie. (Kn)

(Kont: Pag: 96)

(1) Odnosi się do obrządków weselnych. Tak się zwie wybrany przez rodziców młodej przełożony ku opatrzeniu wszech rzeczy ku godom potrzebnych. U Rzymian, auspex, qui praeest nuptijs. —

(2) Miejsce w lasach, gdzie ptactwo dla żywności rade siada.

(1) Gryźć ziemię, t. j. co umrzeć, t. j. być pogrzebionym. Nie wiele mówi. [illegible] lub [illegible].

(2) Nie wiedzieć gdzie się podział. Ani śladu. —

(3) Z pomieszania, lub wstydu.

(4) Rozumie się: cisnąć. —

Z. 96. Kant: Ziemia, Ziemianin

11. Ziemianin, koło u-
prawy roli chodzący.
Opp: mieszczanin. (5.)
12. Ziemianin. (Linde) (6)
Porf Rodak. –
13. Ziemianie rozumi pyszczą dla grosza, jak
swinie. (Sag: Gr:)
14. Z ziemianów są żołnie-
rze rodzą, gdy wojna stanie:
Żołnierzów zaś do pługa
wracają ziemianie. (Pol:
Woj:)
15. Skoro jemu mówisz
miłościwy panie,
To już pewna przymów-
ka, żeś głupi ziemia-
nie. (J. Kchn: Fr:)
16. Aż ziemia niezniesie!
(Lyn:) (7)
17. Ziemia, Kraj. (8)
18. Przyjmij z chęcią, co z łas-
ki Bożej (boży)
Ziemianin chudy przed cię
położy. (Miask: Ryt:) (9)
19. Dobra rzecz zbójną zie-
mią handlować mówi-
cie;
Kiedy cokolwiek wrażę
na ziemia wznócicie.
(Zimor: Sul:)
20. Tasamo, ziemi moich
ziomków chwalić miło
Głos mój, aczkolwiek słaby
w piersiach ożywiło. (
(Przyb: Luz:)
21. Bodajby go ziemia żywo-
cem pożarła. (Pest: Fid:) (10)
22. Ziemia żywi nas do pewne-
go czasu, a potem nas przyj-
mie. (Zab:)

(5) Wieśniak, mie-
szkający na wsi.
(6) mieszkaniec
pewnego kraju,
prowincyi, obwo-
du.
(7) Tyle tego; albo
tak to niemiłe,
nieznośne. –
(8) N. p. Ziemia Sud-
miogródzka, Duńska,
Podolska. „marsz,
marsz Dąmbrowski,
z ziemi włoskiej do
Polskiej" Pieśń ob: hist:
(9) Chudy; znaczy t. s.
co ubogi.

(10) Przekleństwo
gminne.

Zjeść, zajeść

1. Panna śmietankę zlizała, a młodzieniec sadło zjadł. (Sak. przys. (1)
2. Pistolet pod się ogon gdy czuje, że koń mu sadło zjadł. (2) (Rej: Zw:)
3. Zjadł ego. (L. (Kn.) Linde) Pan Wykapany, jakoby jak z oka zdjęty. (3)
4. Ledwie go nie zje oczyma. (Jabł: Tel:)
5. Zjedzie sto katów. (Zjadł sto katów. (Linde) (4)
6. Zjeść mu dyabła w przód niż tego dokażecie. — (Tred: Linde)
7. Zjedz że mółkę. (Z. gm.) (5)
8. Zjadłby krzyż za niego. (Kn.) (6) Pan Skoczyłby w ogień za niego. —
9. Konie, (psy) go zjadły. (Kn.) (7)
10. On się zje z nogami (Kn.) (8)
11. Ten temu pan, kto kogo zje. (Ryś.) Pan: Kto duższy (mocniejszy) ten lepszy. —
12. Zjadłby z pod siebie. (Gm.) Sknera; Pan: Liżykrupa, łyżka, kiszka.

(1) Obejeniby mi winni. Ironia.
(2) Ob. Art: Pies.
(3) Tak podobny do niego.
(4) Łżąc koń — lub gdy coś niepomyślnego nie spodziewanie zajdzie. —
(5) Gdy kto nie chce tego jeść, co mu dają; znaczy: nie dostaniesz nic. —
(6) Dałby się za niego ukrzyżować.
(7) T.j. tyle koni, lub psów gończych, chartów, trzymał, że na ich utrzymanie prawie cały majątek stracił.
(8) Zniszczy się zbytkami.

Ziewać, ziewnąć

1. Już za medzianem [Kadziszem] ziewnęła jego Kortezanka;
Usta swe modnie otworzy ziewanka. [Kniaź: Poez:]
2. Nawet ziewnąć tam niewolno. [Zab] Parf
Ani pisnąć. (1)

(1) Niewola towarzyska.

Złączyć, złączenie

1. Przez wspólne małżonków złączenie, małżeństwo się dokonywa. [Karn: Kaz:] (1)
2. Co Bóg złączył, człowiek niech nie rozłącza. (2)
3. Dałeś się za nas męczyć, Chcąc nas z sobą wiecznie złączyć. [Karn: Ps:]
Złączyć. —

(1) Przez złączenie cielesne. W łacińskim: Matrimonium consumatum. —
(2) formułka religijna, stanowiąca istotę ~~st~~ sakramentu małżeństwa.

Złęgnąć, złęże

1. Zdać się z pociechej czasu nosić pić, i skakać; ale przewróciwszy kartę na wspak, gdy ta pociecha złęże, pewnie smętek urodzi; brzydane skoki, bolą nas wnet boki. (Rej: Zw:)

Złapać

1. Złapałem cię ptaszku! (9m) Parf: A tuś mi ptaszku. (1)
2. Co złapiesz to twoje; Parf: tyle twego, co złapiesz. (Linde) (Teatr)
3. Trzymaj coś złapał. (Z, (2)
4. Złapał Kozak Tatarzyna; Tatarzyn go za łeb trzyma. (Fr: Jow:) (Ob: List:)

(1) Gdy się nakoniec złapie kogo na uczynku, na którego ~~[illegible]~~ długo czatowano. —

(2) Żartobliwiej, gdy się komu co z tego dostanie. N. p. złażona, albo policzek, kij &c —

Zgasnąć

1. Zgasł jak świeczka dogorywająca. /B. I./ (1)
2. Zgasła przy niej, jak świeca przy słońcu. /Pot: Arg:/ (2)

(1) Umarł wolną śmiercią. –
(2) Jedna piękna ko, była przy drugiej piękniejszej. –

Zgładzić

1. Zgładzić co, lub kogo /L/ Linde / (1) Parf Z ziemią zrównać. (2)
2. Zgładzi wiek przyszły, co dzisiejszy wyszpeci, Z poczciwych matek, dobre będą dzieci. /Kras: Lit./
3. Zgładzić, zniszczyć co, z kretesem. /Linde:/ Parf Doszczętu. (3)

(1) Z tego świata. Zabić, zniszczyć, wytępić
(2) O miastach, Bazylikach. W Niemieckim również: dem Erdb. gleichmachen.
(3) Tak, aby z tego nic a nic nie zostało. –

Zgnić, Zgnilizna

1. Rychlej suchy pniak zgnije, niż uschnie zielony. /Pot: Wac:/ Metf
2. Jak mi zgnić w złotogłowie, jak i w zgrzebnej szmacie. – /P. Arg:/
3. Panna N. przebiera w kawalerach, jak w zgniłkach. /Teat:/ Parf Jak w ulęgałkach. (1)

(1) W gruszkach lub jabłkach nadgniłych. –

Zgoła

1. Zgoła nic. (L.) Dart
Ani na obwinienie palca. (1)
2. Straciwszy wszystkie włosy, i syty, i zgoła, Boć ci już zbywa stracić Łysy? Głowę zgoła. (Min.: Ryt.:)
3. Zgoła, nie masz nic nowego pod słońcem. (Kras.: Pod.:)
4. Wino zgoła nie jest przyczyną pijaństwa, ale wino wiele pite. (Petr.: Ek.:)

Zgroza, zgryzota, Zgryźć

1. Twardy to orzech do zgryzienia. (Gm.) (1)
2. Zgroza patrzeć na to. albo zgroza słuchać. (L.gm.:) (2)
3. Aby gość zgryzotne na sercu postrzały, Ma skuteczne ulepki; z wina i gorzały. (Żab.: Żab.) Dart Naprasnik dobry trunek. —
4.

(1) W Niemieckim: [illegible] nicht. to samo co wiele nic.

(1) Das ist eine harte Nuss.
(2) Tak to jest nie moralne, niezwyczajne.

zostać

1. Zostań zdrów; Bóg zostań z tobą. /Z/ Linde/ (1)
2. Zostaje W. Pan a Dobrodzieja (prawdziwym) (uniżonym) (najniższym) sługą. /Teatr/ Linde/ (2)
3. Zostaje swych przodków. /Z/ Kn/ (3)
4. Zostawać w słowie, albo na słowie. /Z/ K./ Włod:/ (4)
5. Wszystko tu zostanie; po śmierci twej pamię. /Rys:/
6. Niechto zostanie między nami. /Linde/ Part To przy mnie zostanie. /d/ (5)

(1) Rozstając się z kim. t. j. w Niemieckim: bleib gesund; Gott sey mit dir.
(2) Frazes kończący zwykle listy polskie. Przymiotnik poprzedzający słowo: sługą zmienia się wedle stanowiska osoby, do której się pisze.
(3) T. j. zostaje w tyle za swemi przodkami; nie idzie w ich ślady.
Non respondet majoribus
(4) t. j. co niedotrzymać słowa.
(5) Nie powiem tego nikomu, nie rozpaplam, nie wygadam się. –

Zraz; zrazić; zrażać.

1. Wołę zraz pieczeni sporej, Niźli krajsiori. /Pot: Jow:
2. Dość by było na zrazach, na bigosie kuttajskimi; a zamiast ostrygi, śledziki. /Teat./ Linde/
3. Zrazić kogo z czego. /Z/ (1)
4. Kto prawdziwie kocha nie zraża się czekaniem. /Teat: Linde/
5.

(1) Zrazić; znaczyło w staropolskim języku, pozbawił kogo czego. N. p. Ztaski Królewskiej go zraził. /Herb:/

(1) Być zabitym, na wojnie, lub w pojedynku, lub przypadkowo. W Niemczech: Ins Gras beissen.

Żreć, /gryść/ jeść/

1. Żreć ziemię, albo popiół. /Linde/ Parf Poled — na placu. (1)
2. Nie żrą się tak bestye jednego rodzaju, jak ludzie. /Pot: Wać:/
3. Żreć się. /L. /Linde/ Parf gryść, martwić się czem.
4,

Źródło

1. Kto ma źródło, na co mu pić wodę ze strumyka.
/Zab: Zabł:/
2. Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi; Nie orzeł niebosiężny podłe ptaki rodzi. /Zab:/

Żwawiec, żwawo

1. Żwawiec. /Linde/ (1) Part. Żuch, Żuchter.
2. Żwawo, żywo, chyżo. /Ad./ Part. Nuże, ruszaj się; b A jeszcze ; c: Zwijaj się na jednej nodze. –

(1) Człowiek żwinny żwawy, wesoły. –

Żważyć

1. Inadtem nam się zastanowić zdaje, Choć rada dobra, zważyć kto ją daje. – /Zab:/

Zwierciadło

1. Szeptuj przed się nie patrzy w Zwierciadło. /Bieś:/ /Mets./ (1)
2. Skromnie się pozwierciedle. /Zebr: Zw:/
3. Tajak w zwierciedle widzieć się daje. /Zab./ Part. a Jasne jak słońce, b Jak na dłoni, jak na talerzu. –
4. Równo, jak po zwierciedle. /Linde/ (2)
5. Testament umarłego, zwierciadło żywego. – /Kn./

(1) Znaczy: Nie do wiedz się, co o tobie mówią; bo się dowiesz, żeś nic niewart. –
(2) Gościniec, droga. – Tożsamo w Niemieckim: Spiegelglatt. –

Z. 105.

Kont.: Zwada, zwadzić.

Czyś do boju, czy do pokoju. (Opal: Sat:)
7. Ani do rady, ani do zwady. (Zegl:) (2)
8. Wino czyni pośmiewcą, a napój mocny zwadcą. (Bibl. Gd.) (3)
9. Zwadliwy najedzie i wszystkich zwadzi. (Kn. Tk:)
10. Zwadanie utoczy jmą dry jednomimie, drugie zwimie Pos: Jaw:)

Zwalić się, zwalić kogo
1. Zwalić kogo z nóg. (L.) (Linde) (1)
2. Zwalić kogo kijem. (Zym.)
3. Zwaliła się cała Archandrya. – (2)
4. Dwa kieliszki zwaliły go z nóg. (Kuk:) (Linde:)

Zwarzyć, uwarzyć
1. Zwarzyć. (Linde) (1)
2 Poszedł jak zwarzony. (Lel:) Jarz Jak zparzony. (2)

(2) Człowiek zwarzony nic nie zdziała.
Łacińskim: negne ad formam, negne ad chorum.
(3) t. j. wino czyni człowieka wesołym, zaś mocne trunki kłótliwym, zwadliwym. –

(1) Może mieć trojakie znaczenie; a upoić kogo; b zabić kogo, i dobry byt czyj podkopać, i do nędzy go przyprowadzić. –
(2) Przyjechała wszystka ta familija, całe sąsiectwo, &c.

(1) Robotnik, pracuja cy około soli warzonej, tak zwany warzonki. –
(2) Zniszczony, zawstydzony. –

67. Życie wasze, są dziecię
w letargu, ospałe;
Życie skończycie, ze snu
niepowstawszy wcale.
(Zab:)

68. Kto nie dopije, niedoje,
Ten mądrze, i długo żyje.
(Kn)

69. Kto sobie długo żyć o-
bieruje; Rzadko się jak
trzeba zachowuje. (D)

70. Żywot szczęśliwemu
krótki, nędznemu (biedne-
mu) długi. (D)

71. Pstry dzięciał, lecz życie
ludzkie bardziej jeszcze
pstre. (Wurz: p. 213) (Z
Litewskiego. –

72. Żył długo ale prędko
umarł. (Wurz: p. 269. (43)

73. Żyć z kim w dobrej ko-
mitywie. (L. gr.: (44.)

74. Jak żył, tak skoń-
czył; (Kn (45)

75. Życie na dyszlu pę-
dzić. (Linde) (46.)

76. Przeciąć komu pasmo
życia. (Linde (47)

77. Żyje, używa, pożyje,
jakby jutra nie było.
(Linde (48)

78. Żyć, aż do białej skroni.
(Birk: (Grab (49)

79. W wsi, w domku małym,
w folwarkowym szczęściu;
Najszczęśliwsze spędzisz ży-
cie. (Gaw: Siel: (50.)

80. Życie ojca, matki; stanie
dziatkom za przepis sku-
teczny, i radki. (Zab:)

(Kont: Pag 107)

(43) Z Ruskiego narzecza. –

(44.) Znaczy: w zgo-dzie; mniej jak w przyjaźni

(45) Z Niemieckiego: Wie gelebt, so gestorben. –

(46) Ciągle jeździć, podróżować.

(47) Znaczy: być przyczyną czyjej śmierci, odnośnie do tradycyi mitologicznej o trzech Parkach, czyli prządkach życia ludzkiego; z których jedna nawija przędzę; druga nitkę przędzie; trzecia ją przecina.

(48) Człowiek lekkomyślny, rozrzutny, nie oglądający się na przyszłość.

(49) t. j. do późnej starości; do białych włosów.

(50) W folwarcznym szczęściu; w izdebce pod dachem folwarku. –

Z. Z. Z. 107.

(28). Zwie się w kościele r. katolickim, modlitewka, zaczynająca się te mi słowy: Anioł pański zwiastował etc, do odmówienia której rano i wieczór, sygnaturką kościelną znak dają. – Potocznie: Ave Marya. Po Niemiecku: Abendglocke.
Ob: Poz 32.

(28) Rusin mówi; zdorow – bohat. – (Kn.)

†44. Tosamo zdrowie!
(M. L.) (29) O lędźwiach których nic nie brakuje. –

Kont. Zdrowie

42. Wiele słuchaj, mało mów;
Jeżeli chcesz być był zdrów. (Kn:)

43. ~~Zdrowsza~~ ~~miejska.~~ ~~(Gmf 28)~~

43. Wstrzemięźliwość, najlepsza dla zdrowia prezerwatywa. (Kras. Dośw.)

44. Pryskamy stwarzy zdrowie, zwczu męstwo. (Kras: Wier:)

45. Pieniądze kytry złodziej wykradł; Zdrowie odbież, że choroba ladu. (Zab)

46. Nie wszystko zdrowie co smakuje. (Kn: Ad:)

47. Zdrowie a dobre sumienie waż sobie nad dobre mienie. (Kn) 28)

48 Zdrowy na ciele, i umyśle (P)

†

Zysk, zyskać

6. Jednaki zysk przynoszą: wiara odszczepiona;
Żyto z Indów, twierdza na lodzie zrobiona (Zab oryg.)

7 Bez dotu grobla; bez nakładu zysk nie będzie (Kn: Ad:) ~~Parf~~

8. Mało ten zyszcze, co się ostrożności trzyma, bo kto nie waży, ten nie ma. (B. J.)

9. Zysk jednego, drugiego szkoda. (Kn: Ad:)

Ż, Ź, Ż, 108.

(29) Pierwsze zęby tak u ludzi, jak u zwierząt. –

(30) Ganiąc, obmawiając go. –

Kont: Ząb, zęby

40. Zęby się komu pusz, czają. (Z.) (Linde) (Rzuf klają się, szną się.) (29)

41. Do uszu rozdarli zęby; tysiączem zgrzyszy na mnie zęby. (Jabł: Ez:)

42. Na ząb go wszystkiej wzięli. (Kn: ad: (30)

Kont: Zima, zimno.

14. Zima, nie przynosi pożytku; ale bez niej nic nie zbiera sierpień. (Mon, petf.

Z. 109

Kont. Złodziej

34. Częstokroć bywa,
Że złodziej z ostatniego
szczebla odwołują.
(Dat: Zał:)

35. Złodziej bierze co kon-
morami, domowe szcze-
brzuchy;
masło, sery, gomółki
baranie kożuchy. (14)
(Klon: Twor:)

36. Złodziej nie ruszy, gdzie
nie ma co wziąść. (Kn: ad:)
(15)

(14) Szczebrzuchy:
Rupiecie, graty,
t.j. sprzęty domo-
we, jakie się znaj-
dą. —

(15) Odnosi się do aneg-
doty o owym chudym
pachołku, do którego
kamraty złodziej wkradł
się w nocy przez okno.
Głupcze, rzekł chude-
usz pod nosem, szuka
w nocy aby coś wziął,
gdzie ja w dzień nic
znaleść nie mogę. —

Kont. Życie, żywot,
żyć.

81. Skromne życie lep-
sze niż hojne. (Kn: ad:)

82. Testament umar-
tego, zwierciadło żywe-
go. (Kn: ad:)

83. Żywot żeglarski nie
pewny. (O/51)

84. Żywot ludzki kom-
medya. (O/52)

(51) Życie majtków,
flisów, rybaków.

(52) Czasem trage-
dya. —

Z. 110

Żaden, żadna

1. Żadne dobro nie jest miłe ~~z~~ bez uczestnika. (Pilch: Sen:)
2. Żadne oko nie widziało, żadne ucho nie słyszało. (J. Kochan:) Parf Ani słychu, ani widu, jak kamień w wodę. —
3. Żaden się nie pozna, póki sam siebie nie dozna. (Kn: Ad:)
4. Żadna rzecz tak dobra nie jest, aby na złe użytą być nie mogła. (i)
5. Żadna rzecz tak zła nie jest, aby w sobie czego dobrego nie zawierała. (D)

Zanosi się

Zanosi się na co. (L) (Linde) (1)

2. Nanoś nie dobrego tu się zanosi, wynośmy się. (Gn:) (2)

(1) N.p. na wojnę, na deszcz, na głód, etc.

(2) Niema tu czego, bieżmy, można by jeszcze czego za ~~z~~ napytać. —

Z. 111.

Kont.: Żniwo, żąć.

4. Jeśli sierpem nie użnę, to kosą usiekę. (Pat: Zaw: Parf: Nie kijem to pałką.

Zdziebło, zdziebetko.

1. Hypokryto! wyrzuć wprzód tram z okatwego, a potem z inszego zdziebło. (Zygr. Pap.)

2 Zdziebetko czego. (Z.) Parf. Odrobina, Odrobinka. (Linde, Bandtke.)(1.)

(1) T. j. bardzo mało; n. p. chleba, masła, &c &c

Ż. 112

(1) Obmawiać, złe okiem mówić. ~~Zło~~ Z Łacińskiego: Genuino dente rodere. –

Żwać, żuć

1. Żwać okiem; /Z/ Mącz/ (1)

Kont: Złość, złe

59. Złego narodu i psa nie żyw; złego drzewa i korzeni wykopaj. (Kn: ad:)
60. Złego zapamiętać (zapomnieć najlepiej. (J)
61. Złem używaniem dobra rzecz podleje. (J)
62. Złe z domu, dobre w dom. (J)
63. Złość płaszczykiem cnoty często się pokrywa. (J/26)
64. Złość skryta najszkodliwsza. (J)

Porf! Kto z kąta mierzy pewniej uderzy. (J) Dass

2. Najgorszy ten pies, co milczkiem kąsa. –

64 Zły gajda, dobrym kozłem nie będzie (J)

65. Złych ale mi się trzeba.

Porf. Złe z nim, gorzej bez niego. (J/27)

66. Złe się samo trawi (J)
67. Złemu wcześnie zabiegaj. (J/29)

(26) fortel obmowców. –

(27) Odnosi się do stanu oficyalistów Ekonomów &c.

(28) Porf Poz: 6ⁱ i 18ⁱ

(29) Łacińskie: principiis obsta; sero medicina paratur. –

Zwycięstwo zwyciężył.

1. Zwycięstwo obum stro-
nom żałosne; Skoru-
pa o skorupę uderzyła;
(1)
2. Wielkie to zwycięstwo,
które zwyciężony przy-
znaje. /1/
3 Zwycięzca sławny [?]
często od podłego ginie.
/1/

(1) Nie masz się cze-
go cieszyć z wygra-
nej.

